Ibn Qajjim El-Džewzijje

Knjiga uputa

za strpljive i zahvalne

عُدَّةُ الصَّابِرِينَ

وَذَخِيرَةُ الشَّاكِرِينَ

Prikladan odgovor za onoga ko traži djelotvoran lijek

الجَوَابُ الكَافِي

لِمَنْ سَأَلَ عَنِ الدَّوَاءِ الشَّافِي

Naslov originala:

ابن قيم الجوزية

عدة الصابرين وذخيرة الشاكرين

Ibn Kajjim el-Dževzijje

Knjiga uputa

za strpljive i zahvalne

Sarajevo, 2005.

Imam Ibn Kajjim smatra se jednim od najznačajnijih imena u islamu na polju šerijatskih nauka. Napisao je mnoge knjige koje se bave islamskom tematikom. Njegova djela odišu dubokoumnošću, sistematičnošću, skladom riječi i lijepim stilom.

Pored toga, djela Ibn Kajjima sačuvala su svoj jasan cilj, čvrst put, lijep poredak, usklađena poglavlja, logična razmišljanja i razumljive konstrukcije bez konfuzije izraza.

Na tim se djelima jasno oslikava svjetlo uleme selefa i mudrost prijašnjih naučnika. To je čvrsta filozofija i umjetnički ukus forme i izraza.

Ovaj je imam rođen 691. godine po Hidžri, a na ahiret je preselio 751. god., u Damasku, u Siriji. Znanje je primio od učenjaka i pravnika tog grada. Bio je dobar poznavalac mezheba. Odlično je poznavao islamsko pravo, tako da je davao fetve. Družio se sa šejhom Tekijjuddinom ibn Tejmijom i učio od njega. Usavršio se u raznim islamskim disciplinama. Jedan je od najboljih poznavaoca tefsira u svom vremenu, a nauka o osnovama vjere (usulud-din) praktično se njegovim doprinosom upotpunila. Nije imao premca u poznavanju nauke o hadisima, njihovim značenjima, tajnama i suptilnostima. Značajan je njegov doprinos i u islamskom pravu (fikhu), metodologiji islamskog prava (usulu) i arapskom jeziku. Poznavao je nauku o moralu, izreke sufija, njihove savjete i suptilnosti. U svim ovima naukama bio je značajan i utjecajan.

Bio je, Allah mu se smilovao, tihe naravi, visokih principa. Ibn Kesir, koji mu je bio drug, opisao ga je: “Lijepo je govorio i ponašao se. Bio je prisan s ljudima. Nikome nije zavidio i niti je koga zlostavljao. Nikoga nije izlagao poruzi niti je koga mrzio. Bio sam mu od najbližih i najdražih ljudi. Ne znam da je iko na ovom svijetu u naše vrijeme bio veći pobožnjak od njega. Namaz je klanjao veoma dugo, zadržavajući se na rukuu i sudžudu više od ostalih ljudi.”

Ibn Kajjim bio je, dakle, čovjek od ibadeta, noćnih molitvi i krajnje dugih namaza. Privlačio ga je zikr i prepuštanje dovama. Bio je u ljubavi, pokornosti, ovisnosti, skrušenosti i predanosti Allahu s željom da je neprestano u Njegovoj blizini.

Nekoliko puta je isljeđivan i maltretiran. Posljednji je put bio zatvoren sa šejhom Tekijjuddinom ibn Tejmijom u kuli, odvojeno od njega. Pušten je tek nakon smrti njegovog šejha. Tokom perioda koji je tada proveo u zatvoru zanimao se učenjem Kur'ana, razmišljanjem i udubljivanjem u smisao ajeta. Na taj način Uzvišeni Allah je u njemu usadio smisao za shvaćanje duha i stila Kur'ana. Zbog toga se posvetio kritici raznih naučnih disciplina i pojašnjavanju njihovih nejasnoća. Njegova su djela puna toga.

Obavio je hadž, Allah mu se smilovao, nekoliko puta. Odsjedao je u Meki. Mekelije su bili svjedoci njegove začuđujuće privrženosti ibadetu i tavafu dok je boravio u tom gradu.

Od njega je mnogo ljudi preuzelo znanje u vrijeme života njegovog šejha. Sve do smrti bio je od koristi ljudima. Značajni su ga ljudi veličali i cijenili.

Ostavio nam je, Allah mu se smilovao, veliki naučni opus. Od tih djela navest ćemo sljedeća: إعلام الموقعين *I'lamul-muwekkiine an Rabbil-alemin*, الطرق الحكمية في السياسة الشرعية *Et-turukul-hukmijja fis-sijasetiš-šer'ijja*, شفاء العليل في مسائل القضاء والقدر والحكمة والتعليل *Šifaul-alil fi mesailil-kadai vel-kader vel-hikmeti vet-ta'lil*, كشف الغطاء عن حكم سماع الغناء *Kešful-gitai an hukmi semail-ginai*, أحكام أهل الذمة *Ahkamu ehliz-zimme*, تحفة المودود في أحكام المولود *Tuhfetul-mevdudi fi ahkamil-mevlud*, مفتاح دار السعادة *Miftahu daris-seade*, زاد المعاد في هدي خير العباد *Zadul-mead fi hedji hajril-ibad*, الصواعق المنزلة على الجهمية والمعطلة *Es-savaikul-munzele alel-džuhemije vel-muattale*, مدارج السالكين *Medaridžus-salikin*, تفسير المعوذتين *Tefsirul-Muavvizetejn*, الوابل الصيب من الكلم الطيب *El-vabilus-sajjibu minel-kelimit-tajjib*, الروح *Er-Ruh*, الفوائد *El-Fevaid*, هداية الحيارى في أجوبة اليهود والنصارى *Hidajetul-hajara fi edžvibetil-jehudi ven-nesara*, الفوائد المشوقة إلى علوم القرآن وعلم البيان *El-fevaidul-muševvikatu ila ulumil-Kur'an ve ilmil-bejan*.

Činjenica je da su osnovni okviri u koje mi stavljamo ličnost koju ocjenjujemo ustvari mnogobrojni i razgranati. Kritičari se

često ne slažu oko svakog okvira, zavisno od njihove tačke gledišta. Iako je tako, postoje mnogi okviri oko kojih su kritičari saglasni i koje smatraju valjanim za sud o određenoj ličnosti i za poređenje s njegovim savremenicima. Ovi okviri jesu riječi i mišljenja velikih učenjaka i historičara o ličnosti koja je predmet istraživanja i studije.

Šta onda kažu velikani i historičari islama o imamu Ibn Kajjimu?

Kadi Burhanuddin Zer'i kaže: "Pod nebeskim svodom nema učenijeg čovjeka od njega."

Hafiz Ibn Redžeb el-Hanbeli kaže: "...nisam sreo učenijeg od njega, niti čovjeka koji bolje poznaje značenja Kur'ana, sunneta i imanska načela. Ne kažem da je on nepogrešiv, ali u njegovoj struci niko nije bolji od njega."

Zehebi u *Muhtesaru* kaže: "Bio je posvećen hadisu, njegovom tekstu i prenosiocima. Zanimao se fikhom i bio veoma vješt u njegovom raščlanjivanju. Odlično je poznavao i sintaksu i izvore."

Ibn Kesir veli: "Bavio se hadisom i zanimao naukom. Usavršio se u nekoliko nauka, a naročito u tefsiru, hadisu i izvorima."

Zerkeli je kazao: "On je jedan od stupova islamskog prosperiteta i jedan od velikih naučnika."

U svemu, imam Ibn Kajjim posjedovao je sve elemente koji ga čine istaknutim islamskim naučnikom. Pored toga, on je u sebi sakupio jak imansko-naučni osjećaj, s jedne strane, uz iskrenost i pravilnost, s druge strane, što ga je učinilo fenomenom među islamskom ulemom, a njegovu zaostavštinu i djela pretvorilo u istinsko bogatstvo kojim se ponosi arapska i islamska biblioteka.[1]

---

[1] *Ed-Durerul-kamina*, 3/400; *Džela el-ajnejn*, 20; *Bugjetul-vuah*, 25; *Mu'džemul-matbuati*, 222; *El-Menhedžul-ahmedi*; *El-Bidaja ven-nihaja*, 14/234; *Adabul-luga*, 3/245; *Šuzeratuz-zeheb*, 6/167; *El-E'lam*, 6/56; *En-Nudžumuz-zahira*, 10/249; *Fehresul-muellifin*, 234, 235 i *Tabekat el-hanabila*.

Knjiga Snaga strpljivih

Neke knjige na jasan način otkrivaju principe i osnovna polazišta učenjaka koji su ih napisali. Te knjige onda predstavljaju osnovne izvore za pisanje o biografiji i stavovima tih učenjaka.

Nema sumnje da knjiga *Snaga strpljivih i oprema zahvalnih* predstavlja ključnu knjigu kada se žele objasniti načela koja slijedi jedinstveni imam Ibn Kajjim. Ona najbolje govori o islamskim okvirima njegovog naučnog života. Ona, također, objašnjava njegovo zanimanje za vjeru i koliko su njegova duša i biće bili preplavljeni time. On je obrađivao probleme u knjizi s velikom dalekovidnošću, ne vežući se za nečiji stav, sa širokogrudnošću i metodološkom preciznošću.

Imam Ibn Kajjim u predgovoru knjige ukazuje na razloge zbog kojih je napisao ovu knjigu, kao i na poglavlja koja je obradio: "Budući da se iman dijeli na dva dijela – strpljenje i zahvalnost, tada onaj ko sam sebe savjetuje i želi spas i sreću za sebe ne smije zapostaviti ova dva značajna polazišta i ne smije skrenuti sa ta dva ispravna puta. Svoj put ka Allahu treba ograničiti na njih, kako bi se na dan susreta s Njime uvrstio u jednu od najboljih grupa. Tako je i ova knjiga napisana da bi se ukazalo na veliku potrebu i neophodnost tih puteva, na to da sreća ovoga i budućeg svijeta zavisi od njih. Na taj je način ona prerasla u zbirku korisnih stvari, priručnik kojeg se treba čvrsto držati, koji ne treba iz ruku ispuštati, koji je zabavan i okrepljujući za čitaoce, utjeha za tužne, motivacija za neuspješne, poticaj za vrijedne. U njoj se mogu naći lijepe rasprave iz tumačenja Kur'ana, hadisi Poslanika, s.a.v.s., citirani prema izvorima, izreke prvih muslimana pripisane autorima i značajne fikhske rasprave potkrijepljene argumentima. To će nedvojbeno spoznati svaki onaj ko pažljivo i skoncentrisano čita. Knjiga obrađuje sastavne dijelove strpljivosti, načine i vrste zahvalnosti. Poseban akcent stavljen je na osobine zahvalnog bogataša i strpljivog siromaha, osobine dunjaluka i stvari s kojima ovaj svijet poredi Allah, Njegov Poslanik i časni prethodnici, te kako se to u stvarnosti obistinjuje. U knjizi su nabrojane pozitivne i negativne stvari dunjaluka, šta približava Allahu, a šta udaljava od Njega, šta usrećuje i šta unesrećuje... kao i mnoge druge stvari koje se teško

mogu naći u drugim knjigama."

Pažljivo čitanje ove knjige dovest će nas do sljedećih saznanja:

1. ova je knjiga, kao što kaže Ibn Kajjim, "korisna za vladare i kraljeve, za bogate i siromahe, za sufije i pravnike. Ona iz stagnacije potiče na akciju, prijatelj je onome ko put traži i na dobro ukazuje onima koji uspjehu teže";

2. knjiga je na logički način postavljena, poredana i smišljena;

3. krasi je lahkoća izraza, sklad i ljepota stila, tako da čitalac ne može naći nejasnu ili konfuznu misao koja nije sazrela u autoru prije nego što je iskazana. Ne može se naći ni izraz koji strši ili riječ koja je tu zalutala. Stil Ibn Kajjima najbolje ćemo opisati ako ga usporedimo s draguljarom: on detaljno i pažljivo uljepšava svoj rad sve dok ne proizvede krasnu ljepoticu, punu sjaja i blještavila.

Muhammed Osman el-Hašt

PREDGOVOR

U ime Allaha, Svemilosnog, Samilosnog

Hvala Allahu, Strpljivom, Hvale dostojnom, Uzvišenom, Velikom, Onome Koji sve vidi, čuje i zna, Svemoćnom – Onome Čija je moć obuhvatila svako stvorenje, Čija se volja ostvaruje u stvarnosti živih bića. Njegov će poziv na obećanom danu čuti stanovnici grobova. Odredio je sudbinu ljudi i njihov vijek. Predodredio je njihove postupke i djela. Na njih je razdijelio nafaku i imetak. Stvorio je smrt i život da bi vidio ko će od njih najbolje postupati. On je, doista, moćan i Onaj Koji prašta. Silan je i svemoćan. Bilo kakva teškoća Njemu je lahka. On je Gospodar i Pomagač, i divan li je Gospodar i Pomagač! Njega veliča sve što je na nebesima i na Zemlji. Njemu pripada vlast i svaka hvala; On je svemoćan. On vas je stvorio, pa neki od vas ne vjeruju, a neki vjeruju. A Allah vidi ono što vi radite. Svojom je mudrošću stvorio nebesa i Zemlju. Savršeno je oblikovao vaš lik. Njemu se sve vraća. On zna ono što javno i tajno činite i što u njedrima svojim krijete...

I svjedočim da nema boga osim Allaha, Jedinog, Koji druga nema. On je uzvišen da mu išta bude slično i doraslo. Čist je od sudruga i partnera. Svet je od negiranja svojstava od bezvjernika, kao i od sumnji stvorenih. Ništa Njemu nije slično i On sve zna i vidi...

I svjedočim da je Muhammed Njegov rob i poslanik; Njegovo najbolje stvorenje; najčistije biće; povjerenik Objave; izaslanik između Njega i Njegovih robova; biće koje Ga najbolje poznaje, koje Ga se najispravnije boji; on najbolje savjetuje svoj ummet, najviše ima strpljenja s Njegovom presudom, najviše zahvaljuje na Njegovim blagodatima. Njegov će položaj biti najbliži Njemu i najviši od ostalih ljudi. Posljednji Poslanik imat će najviše ugleda kod Njega i uživat će najveće pravo na šefaat. Poslao ga je da u Džennet poziva, da u vjerovanje doziva, da Njegovom zadovoljstvu teži, da dobro naređuje, zlo zabranjuje. On je dostavio poru-

ke svoga Gospodara, izvršio je Njegovo naređenje i trpio radi Njegovog zadovoljstva kao nijedan drugi čovjek. Bio je istrajan u strpljivosti i zahvalnosti, i time je dostigao Njegovo zadovoljstvo. Na ispitu strpljivosti izdržao je više od svakog strpljivog. Uzdigao se u visine zahvalnosti iznad svih zahvalnih.

I neka je hvala Allahu, Njegovim melekima i svim vjernicima. Zato je jedini on zaslužio zastavu zahvalnosti. Ispod njegove je zastave Adem, a zatim ostali vjerovjesnici i poslanici. Zahvalom je otvorio Knjigu, koju je objavio Poslaniku ﷺ kao i ono što je do nas došlo od Tevrata i Indžila. To će biti posljednja dova zaslužnika Njegove nagrade koje je uputio Poslanik. Svoj ummet nazvao je zahvalnim prije nego što su zaista postali, zato što Mu se zahvaljuju u sretnim i tužnim trenucima, u teškoći i lahkoći. Taj će ummet biti prvi koji će ući u kuću nagrade i zasluga. Najbliži će toj zastavi biti oni koji najviše hvale Gospodara i spominju Ga. Na najvišem će nivou biti oni koji su najstrpljiviji i najzahvalniji. Neka je blagoslov Allaha, Njegovih meleka, poslanika, vjerovjesnika i svih vjernika na njega, kao što je on jedino Allaha obožavao, druge upoznavao s Njime i pozivao Njemu. I neka je mir s njime.

Nakon ovoga kažem:

Uzvišeni je strpljivost učinio plemenitim konjem koji ne posustaje, neoborivim borcem, nepobjedivom vojskom, tvrdom utvrdom koja se ne može srušiti niti okrnjiti. Ona i pobjeda su dva rođena brata. Pobjeda dolazi sa strpljivošću, izlaz za krizom, lahkoća nakon teškoće. Strpljivost čovjeku više pomaže od mnogobrojnih opremljenih ljudi. Strpljivost je uspjehu kao tijelu glava.

Iskreni i Povjerljivi je u Svojoj mudroj Knjizi zagarantovao da će strpljive bez obračuna uvesti u Džennet, da će biti s njima Svojom uputom, jakom pomoći i pravom pobjedom. Rekao je:

﴿وَاصْبِرُوا۟ إِنَّ اللهَ مَعَ الصَّابِرِينَ﴾

"*... i budite strpljivi, jer Allah je, zaista, na strani strpljivih*" (El-Enfal, 46).

Strpljivi su ovom čašću dostigli svo dobro ovog i budućeg svijeta, i njome su stekli sve vidljive i skrivene blagodati.

Uzvišeni vođstvo u vjeri veže za strpljivost i duboko uvjerenje. On kaže, a Njegovim se riječima upravljaju upućeni:

﴿وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يُوقِنُونَ﴾

“*Između njih smo Mi vođe određivali i oni su, odazivajući se zapovijedi Našoj, na pravi put upućivali, jer su strpljivi bili i u dokaze Naše čvrsto vjerovali*” (Es-Sedžda, 24).

Obavijestio nas je i da je strpljivost najbolja ljudska osobina, potvrđujući to zakletvom. Uzvišeni kaže:

﴿وَلَئِن صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِّلصَّابِرِينَ﴾

“*... a ako otrpite, to je, doista, bolje za strpljive*” (En-Nahl, 126).

Uz strpljivost i bogobojaznost ne mogu nauditi spletke neprijatelja, ma koliko oni bili utjecajni:

﴿وَإِن تَصْبِرُواْ وَتَتَّقُواْ لاَ يَضُرُّكُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئًا إِنَّ اللهَ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ﴾

“*I ako budete trpjeli i ono što vam se zabranjuje – izbjegavali, njihovo lukavstvo vam neće nimalo nauditi. Allah, zaista, dobro zna ono što oni rade*” (Alu Imran, 120).

Kur'an nam pripovijeda da je pejgamber Jusuf strpljivošću, bogobojaznošću i čestitošću dostigao vlast i moć:

﴿إِنَّهُ مَن يَتَّقِ وَيِصْبِرْ فَإِنَّ اللهَ لاَ يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ﴾

“*... ko se bude Allaha bojao i ko strpljiv bude bio, pa Allah, uistinu, neće dopustiti da propadne nagrada onima koji dobra djela čine*” (Jusuf, 90).

Uspjeh je povezan sa strpljivošću i bogobojaznošću. Toga su vjernici svjesni:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ اصْبِرُواْ وَصَابِرُواْ وَرَابِطُواْ وَاتَّقُواْ اللهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾

“*O, vjernici, budite strpljivi i izdržljivi, na granicama bdijte i Allaha se bojte, da biste postigli ono što želite*” (Alu Imran, 200).

Uzvišeni voli strpljive i u tome je najveći poticaj na to svojstvo:

﴿وَاللهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ﴾

"*A Allah voli strpljive*" (Alu Imran, 146).

Strpljivima su obećane tri nagrade od kojih je svaka bolja od svega oko čega ljudi jedni drugima zavide:

﴿وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ * الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُم مُّصِيبَةٌ قَالُواْ إِنَّا للهِ وَإِنَّـا إِلَيْهِ رَاجِعـونَ * أُولَـئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَـئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ﴾

"*A ti obraduj izdržljive, one koji, kada ih kakva nevolja zadesi, samo kažu: 'Mi smo Allahovi i mi ćemo se Njemu vratiti!' Njih čeka oprost od Gospodara njihova i milost; oni su na Pravom putu!*" (El-Bekara, 155).

On Svojim robovima preporučuje traženje utočišta u strpljivosti i namazu prilikom nedaća u imetku ili vjerskom osjećaju:

﴿وَاسْتَعِينُواْ بِالصَّبْرِ وَالصَّلاَةِ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلاَّ عَلَى الْخَاشِعِينَ﴾

"*Pomozite sebi strpljenjem i molitvom, a to je, zaista, teško, osim poslušnima*" (El-Bekara, 45).

Dolazak u Džennet i spas od Vatre dostići će samo strpljivi:

﴿إِنِّي جَزَيْتُهُمُ الْيَوْمَ بِمَا صَبَرُوا أَنَّهُمْ هُمُ الْفَائِزُونَ﴾

"*Njih sam Ja danas nagradio za ono što su trpjeli, oni su, doista, postigli ono što su željeli*" *(El-Mu'minun, 111).*

Želju za Allahovom nagradom, nezainteresovanost ovim svijetom i ukrasima na njemu mogu postići samo strpljivi vjernici:

﴿وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَيْلَكُمْ ثَوَابُ اللهِ خَيْرٌ لِّمَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا وَلاَ يُلَقَّاهَا إِلاَّ الصَّابِرُونَ﴾

"'*Teško vama!', govorili su učeni, 'onome koji vjeruje i čini dobra djela bolje je Allahova nagrada, a bit će samo strpljivima pružena*'" (El-Kasas, 80).

Uzvraćanje na zlo dobrim zlonamjerne ljude pretvara u najbolje prijatelje:

﴿وَلاَ تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلاَ السَّيِّئَةُ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ﴾

"*Dobro i zlo nisu isto! Zlo dobrim uzvrati, pa će ti dušmanin tvoj odjednom prisni prijatelj postati*" (Fussilet, 34).

A ovo svojstvo "*mogu postići samo strpljivi; to mogu postići samo vrlo sretni*" (Fussilet, 35).

Uzvišeni nam uz zakletvu poručuje:

﴿إِنَّ الإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ * إِلاَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾

"*Čovjek, doista, gubi, samo ne oni koji vjeruju i dobra djela čine, i koji jedni drugima istinu preporučuju i koji jedni drugima preporučuju strpljenje*" (El-Asr, 2-3).

Podijelio je Svoja stvorenja na dvije grupe: na sretne i nesretne; sretni su oni koji jedni drugima preporučuju strpljenje i solidarnost. Oni koji uzimaju korist iz Njegovih ajeta strpljivi su i zahvalni – ta svojstva ih izdvajaju od ostalih. Na četiri mjesta u Allahovoj Knjizi stoji:

﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ﴾

"*To su, uistinu, dokazi za svakog onog ko je strpljiv i zahvalan*" (Ibrahim, 5, Lukman, 31, Sebe', 19 i Eš-Šura, 33).

Oprost i nagrada povezani su s činjenjem dobra i strpljivošću. To je lahko za onoga kome je Allah olakšao:

﴿إِلاَّ الَّذِينَ صَبَرُواْ وَعَمِلُواْ الصَّالِحَاتِ أُوْلَـئِكَ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ﴾

"*A samo strpljive i oni koji dobra djela čine čeka oprost i nagrada velika*" (Hud, 11).

Strpljivost i opraštanje značajne su osobine čijim vlasnicima trgovina neće propasti:

﴿وَلَمَن صَبَرَ وَغَفَرَ إِنَّ ذَلِكَ لَمِنْ عَزْمِ الأُمُورِ﴾

"*Strpljivo podnositi i praštati – tako treba svaki pametan postupiti*" (Eš-Šura, 34).

Naredio je Svome Poslaniku da bude strpljiv kod Njegovog suda. Poslanikova ﷺ strpljivost jeste radi Njegovog Gospodara. Na taj način će sve nedaće biti neznatne:

﴿وَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا﴾

"A ti strpljivo čekaj presudu Gospodara svoga, Mi tebe i vidimo i štitimo..." (Et-Tur, 48).

﴿وَاصْبِرْ وَمَا صَبْرُكَ إِلاَّ بِاللهِ وَلاَ تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلاَ تَكُ فِي ضَيْقٍ مِّمَّا يَمْكُرُونَ ۞ إِنَّ اللهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَواْ وَّالَّذِينَ هُم مُّحْسِنُونَ﴾

"Strpljiv budi! Ali, strpljiv ćeš biti samo uz Allahovu pomoć. I ne tuguj za njima, i neka ti nije teško zbog spletkarenja njihova. Allah je zaista na strani onih koji se Allaha boje i grijeha klone i koji dobra djela čine" (En-Nahl, 127-128).

Strpljivost je vjernikova luka kojoj se uvijek vraća. To je važna karika kojom održava svoj iman. Nema imana onaj ko nema strpljenja. Ako takav čovjek ima imalo imana u sebi, onda je to krajnje slab iman i taj čovjek samo naizgled robuje Allahu. Ako ga prati sreća, on je smiren, a ako zapadne i u najmanje iskušenje, vraća se nevjerstvu, pa tako izgubi i ovaj i onaj svijet, od čega ima samo propali sporazum.

Najbolji je život onaj koji su proživjeli sretni zahvaljujući strpljivosti. Oni su se uzdigli na najviše stepene svojom zahvalnošću. Odletjeli su na krilima strpljivosti i zahvalnosti pravo u džennetske vrtove. To je Allahova milost, koju On daje kome hoće. Allah doista obilno nagrađuje.

Budući da se iman dijeli na dva dijela: na strpljenje i zahvalnost, tada onaj ko sam sebe savjetuje i želi spas i sreću za sebe ne smije zapostaviti ova dva značajna polazišta i ne smije skrenuti s ta dva ispravna puta. Svoj put ka Allahu treba ograničiti na njih, kako bi se na dan susreta s Njim uvrstio u jednu od najboljih grupa.

Ova je knjiga napisana da bi se ukazalo na veliku potrebu i neophodnost tih puteva, na to da sreća ovoga i budućeg svijeta zavisi od njih. Na taj je način ona prerasla u zbirku korisnih stvari, priručnik kojeg se treba čvrsto držati, koji ne treba iz ruku ispuštati, koji je zabavan i okrepljujući za čitaoca, utjeha za tužnoga,

motivacija za neuspješne, poticaj za vrijedne. U njoj se mogu naći lijepe rasprave iz tumačenja Kur'ana, hadisi Poslanika, s.a.v.s., citirani prema izvorima, izreke prvih muslimana pripisane autorima i značajne fikhske rasprave potkrijepljene argumentima. To će nedvojbeno spoznati svaki onaj ko pažljivo i skoncentrisano čita.

Knjiga obrađuje sastavne dijelove strpljivosti, načine i vrste zahvalnosti. Poseban akcent stavljen je na osobine zahvalnog bogataša i strpljivog siromaha, osobine dunjaluka i stvari s kojima ovaj svijet poredi Allah, Njegov Poslanik i časni prethodnici, te kako se to u stvarnosti obistinjuje. U knjizi su nabrojane pozitivne i negativne stvari dunjaluka, šta približava Allahu, a šta udaljava od Njega, šta usrećuje i šta unesrećuje... kao i mnoge druge stvari koje se teško mogu naći u drugim knjigama.

To je zakon po kojem je Uzvišeni stvorio Svoje robove, jedan od Njegovih darova. Ova knjiga je pogodna za kraljeve i namjesnike, bogate i siromašne, sufije i pravnike. Ona iz stagnacije potiče na akciju, prijatelj je onome ko put traži i na dobro ukazuje onima koji uspjehu teže. Uz to, ona je snaga za iznemogle, pomoć za propale. U njoj mogu spoznati bolest i oni koji je imaju, naći mogu lijek i oni koji nisu strpljivi da ga uzmu zbog neznanja i nepravde, iako mole Najplemenitijega da im oprosti nepravdu koju su prema sebi počinili.

Sve što je u ovoj knjizi ispravno, to je od Allaha, Jedinog, Hvale vrijednog, od Koga se jedino pomoć traži. Svaka greška u ovoj knjizi potječe od njenog autora i od šejtana. Uzvišeni Allah i Njegov Poslanik nemaju ništa s time. Ovo je skromni prilog autora koji je stavljen pred tebe. Njegova roba se izlaže pred tebe. Čitalac ima koristi, a autor odgovornost. Njegove misli tebi naviru, i ako sve to naiđe na slobodnog, plemenitog čovjeka, autor će zbog toga biti radostan. U suprotnom, niko od toga nema koristi.

Knjigu sam nazvao *Snaga strpljivih i oprema zahvalnih*. Allaha molim da je prihvati kao samo Njemu posvećeno djelo, koje približava Njegovom zadovoljstvu, da njome okoristi autora, pisca i čitaoca. On uslišava dove i Njemu se upućuju molbe. On nam je dovoljan i najbolji pomagač.

ZNAČENJE RIJEČI *SABR* I NJENE IZVEDENICE

Korijen riječi *sabr* u arapskom jeziku znači sprečavanje i lišavanje. Tako bismo *sabr* mogli definisati kao sprečavanje duše od beznađa, sprečavanje jezika od žalopojki, sprečavanje ekstremiteta od udaranja obraza, cijepanja odjeće i sl. Kaže se: saburiti i osaburiti. Uzvišeni kaže:

﴿وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُم﴾

"***Budi strpljiv s onima koji se Gospodaru svome mole...***" (El-Kehf, 28).

Antar[2] veli:

Zatvorena je bila, ali strpljiva – i zato slobodna
Stamena onda kada plašljive duše od drugih pomoć traže.

فصبرتِ عارفةً لذلك حرة ترسو إذا نفس الجبان تطلع

Kada se želi reći da je neko zatvoren, koristi se glagol *sabere*. Sa podvostručenim slovom *b* (*sabbere*) ovaj glagol znači učiniti nekoga strpljivim. U hadisu koji govori o čovjeku koji je zatvorio drugoga sve dok ga nije ubio kaže se:

يُقْتَلُ الْقَاتِلُ وَيُصْبَرُ الصَّابِرُ.

"***Ubija se ubica, a na strpljenje potiče strpljivi.***"[3]

Znači: ubica se zatvara do smrti, kao što je on sam zatvorio

---

[2] Antar ibn Šeddad ibn Muavija ibn Kirad el-Absi jedan je od najpoznatijih arapskih vitezova. Spada u prvu generaciju pjesnika. Bio je od najkarakternijih i najgordijih Arapa. Bio je učen iako je bio surov. Njegova poezija protkana je suptilnošću i pitkošću. Njemu se pripisuje *Divan poezije*, mada je većina stihova dopjevana kasnije. Umro je otprilike 22 godine prije Hidžre (oko 600. god.). Vidi: *El-Egani*, izdanje *Dar el-kutub*, 8/237; *Adabul-luga*, 1/117; *Eš-Ši'r veš-šuara*, 75; *Sahih el-ahbar*, 1/10 i 214 i *Džemheretu eš'aril-Areb*, 93.

[3] Bilježi Darekutni putem Ibn Omera. Ibn Kattan ovaj hadis smatra vjerodostojnim. Ibn Hadžer za prenosioce ovog hadisa kaže da su vjerodostojni.

svoju žrtvu do smrti.

Ovaj glagol može značiti i: *ubiti nekoga tako što se zatvori do smrti.* Glagoli *sabbere* i *asbere* znače natjerati nekoga da se iskupi za zakletvu. U tom je smislu hadis:

مَنْ حَلَفَ عَلَى يَمِينِ صَبْرٍ لِيَقْتَطِعَ بِهَا مَالَ امْرِئٍ مُسْلِمٍ لَقِيَ اللهَ وَهُوَ عَنْهُ مُعْرِضٌ.

"Ko se zakune na nešto kako bi time otkinuo dio imetka muslimana, kada sretne Allaha, On će biti okrenut od njega."[4]

Hadis o zaklinjanju također govori o tome:

وَلاَ تُصْبِرْ يَمِينَهُ حَيْثُ تُصْبَرُ الأَيْمَانُ.

"Ne može se natjerati na izvršenje zakletve čovjek koji vjeruje pod pritiskom."

U hadisu se kaže da je Božiji Poslanik ﷺ zabranio *masburu.*[5]

Glagol صَبَرْتُ أصبِر s fethom na trećem konsonantu u perfektu i kesrom u prezentu ima značenje o kojem govorimo. Međutim, glagol sa *dammom* u prezentu (أصبُر) označava staranje. *Sabīr* je staratelj, kao da se želi reći da je on sebe obavezao na starateljstvo.

Neki smatraju da ovaj glagol znači silinu i snagu. Tako se *sabrom* naziva lijek koji je krajnje gorak i odvratan. Asmei kaže da se riječ ovog korijena, *asbar*, odnosi na razmjere neke velike teškoće (لقيتها بأصبارها). *Sabrom* se naziva i plodna zemlja, zato što je čvrsta i tvrda. Slobodna žena naziva se *ummu sabbar.* Za tešku se stvar kaže *sabūr*, a za oštru zimu *sabâra.*

Ovaj glagol ima i značenje sakupljanja i prisajedinjenja. Tako strpljivi čovjek prikuplja samopouzdanje i sabira se od beznađa. Ovaj se izraz koristi i za skupljanje hrane ili kamenja.

Dakle, ovaj glagol ima tri značenja, a to su: sprečavanje, žestina i skupljanje. On se koristi kada se želi reći: biti strpljiv; obavezati se nečime, pobrinuti se za to; naučiti nešto, steći nešto; biti

[4] Buhari, Muslim, Ebu Davud, Ahmed, Nesai, Tirmizi i Ibn Madža.

[5] Ovcu ili kokošku koja se zaveže sve dok ne ugine – نهى عن المصبورة. Hadis bilježe Buhari, *Kitabu zebaih ve sajd,* Tirmizi u *Kitabu Sajd i* Ahmed u svom *Musnedu.*

pribran u svađi; primorati se na strpljenje. Particip aktivni ovog glagola glasi: *sabir, sabbar, sabur, musabir, mustabir.* Sve ove izvedenice ukazuju na izdržljivost, strpljivost i istaknutost u tim svojstvima. A Allah najbolje zna...

Već smo objasnili jezički smisao ove riječi. U praksi, ova riječ označava uzvišena svojstva duše koja čovjeka sprečavaju da čini ono što nije lijepo i umjesno. To je jedna od duševnih snaga koja navodi na dobro i ispravno postupanje.

O tome su pitali Džunejda ibn Muhammeda,[6] pa je rekao: "To je kušanje gorkoga bez da se i namrštiš." Zunnun je rekao: "To je udaljavanje od neispravnoga, mirnoća prilikom kušanja gorčine patnje i ispoljavanje bogatstva kada siromaštvo vlada svim oblastima života."

Još se kaže:
– Strpljenje je časno podnošenje nedaća.
– To je bogatstvo u iskušenju i neiznošenje žalbi.

Ebu Osman kaže: "Strpljiv je onaj ko se suprotstavi teškoćama."
– Strpljenje je podnositi teškoće kao što se podnose lijepe stvari. To znači da je čovjek dužan obožavati Allaha u blagostanju kao i u iskušenju. On treba znati kako da blagostanje proprati zahvalnošću i iskušenje strpljenjem.

Amr ibn Osman el-Mekki kaže: "Strpljenje je postojanost uz Allaha i mirno i opušteno suočavanje s Njegovim iskušenjima. To

[6] Džunejd ibn Muhammed ibn Džunejd, Bagdadi, Hazzaz, Ebul-Kasim, jedan od sufija i velikih poznavaoca vjere. Rodio se, živio i umro u Bagdadu. Ibn Esir o njemu kaže da je bio imam vremena u kojem je živio. Učenjaci ga ubrajaju u prvog čovjeka svoga sufijskog reda, zato što je svoj red uskladio s Kur'anom i sunnetom i nije zastupao iskrivljena vjerovanja. Svoje je principe štitio od pretjerivanja i izbjegavao je sve ono što se kosi sa Šerijatom. Jedna od njegovih izreka jeste i ova: "Naš put je reguliran Kur'anom i sunnetom"; "Onoga ko ne nauči Kur'an napamet i ne ovlada fikhom ne treba slijediti." Umro je 297/910. godine. Vidi: *Revdatun-nazirina,* Ibn Esir: *Kamil*, *Vefejatul-ejan*, 1/117; *Hil'ja*, 10/255; *Sifetus-sufijja*, 2/235 i *Tarih Bagdad*, 7/241.

znači da nedaće treba predusretati širokogrudnošću, a ne malodušnošću, srdžbom i žalopojkama.

Havvas je rekao: "Strpljivost je postojanost na odredbama Kur'ana i sunneta."

Ruvejm[7] kaže: "Strpljivost je nežaljenje..."
– Strpljivost je traženje pomoći od Allaha.

Ebu Ali kaže: "Strpljivost je upravo ono što ta riječ znači."

Ali ibn Ebu Talib veli: "Strpljivost je jahalica koja ne izdaje."

Muhammed el-Džeriri kaže: "Strpljivost je ne praviti razliku između blagodati i iskušenja, uz smireno ponašanje u obje situacije."

Međutim, ovo je nemoguće postići, niti vjera ovakav stav zahtijeva od nas. Uzvišeni je Allah ljude stvorio da se drukčije osjećaju u različitim situacijama. Moguće je savladati se od gubljenja nade, a ne ponašati se jednako u svakoj situaciji. Čovjek se lagodnije osjeća u blagostanju nego u odricanju. Tako Poslanik ﷺ u svojoj poznatoj dovi kaže:

إِنْ لَمْ يَكُنْ بِكَ غَضَبٌ عَلَيَّ فَلاَ أُبَالِي غَيْرَ أَنَّ عَافِيَتَكَ أَوْسَعُ لِي.

"Ako nisi srdit na mene, sve je drugo lahko. A u blagostanju se lakše osjećam."[8]

[7] Ruvejm ibn Ahmed ibn Jezid ibn Ruvejm: poznati sufija. Jedan od najistaknutijih šejhova Bagdada. Umro je 330/941. god. Neki historičari navode 303. god. kao godinu njegove smrti. Vidi: *Tabekat es-sufijja*, 180; *E'lam*, 3/37.

[8] Kompletan hadis glasi: "Gospodaru moj, samo Tebi povjeravam svoju slabost, nemoć, nepoštovanje i nerazumijevanje ljudi prema meni. O najmilostiviji Milosniče! Kome me ostavljaš? Neprijatelju koji će me prezirati ili bližnjem koji će mnome raspolagati?! Ako Ti nisi srdit na mene, ništa mi drugo nije važno. Ali u blagostanju se lagodnije osjećam. Tražim zaštitu pomoću svjetlosti Tvoga lica, koje je obasjalo nebesa i Zemlju, razagnalo tmine, Tebi Koji uspostavljaš sistem dunjaluka i ahireta – da odstraniš od mene Svoju srdžbu i ljutnju. Molit ću Te sve dok ne budeš zadovoljan. Nema moći niti snage osim kod Tebe."
Hadis bilježi Taberani u *Kebiru* putem Abdullaha ibn Džafera. Sujuti ga smatra hasenom, a Albani slabim hadisom.

Ovo se ne kosi sa predanjem:

وَمَا أُعْطَى أَحَدٌ عَطَاءً خَيْرًا وَأَوْسَعَ مِنَ الصَّبْرِ.

"Nikome nije dat veći dar od sabura."[9]

Kada čovjek dođe u tešku situaciju, ne preostaje mu ništa osim sabura. U drugim slučajevima, blagostanje je bolje za njega.

Ebu Ali ed-Dekkak veli: "Granica sabura jeste da se čovjek ne buni protiv sudbine. Pričanje o nevoljama bez žaljenja ne kosi se sa saburom. Uzvišeni o Ejjubu, a.s., kaže: ﴿إنا وجدناه صابراً﴾ "*Mi smo ga našli strpljivoga*" (Sad, 44), iako je on rekao: ﴿مسني الضر﴾ "*Mene je nevolja snašla*" (El-Enbija, 83). Ovo je osnovno tumačenje izraza sabur.

A žaljenje o kome Dekkak govori dijeli se na dvije vrste:

prva: žaljenje Allahu. To se ne kosi sa saburom, kao što Jakub kaže:﴿إنما أشكو بثي وحزني إلى الله﴾ "*Ja tugu svoju i jad svoj pred Allah iznosim*" (Jusuf, 86), uz ajet: ﴿فصبر جميل﴾ "*...i ja se neću jadati*" (Jusuf, 18). A Ejjub je rekao: ﴿مسني الضر﴾ "*Mene je nevolja snašla*", iako ga je Uzvišeni Allah okarakterisao kao strpljivoga. A prvak strpljivih, neka je Allahova milost i blagoslov na njega, kaže: اللهُم أشكو إليك ضعف قوتي وقلة حيلتي "*Gospodaru moj, Tebi se žalim na svoju slabost i nemoć...*"[10] Musa, neka je Allahova milost i spas na njega, kaže:

> *"Gospodaru moj, Tebi pripada hvala. Tebi se žalimo, od Tebe pomoć i zaštitu tražimo, na Tebe se oslanjamo. Nema moći niti snage osim u Tebe";*

druga: žaljenje na sav glas. To nikako ne može ići uz sabur. Suprotno je njemu i kvari ga. Velika je razlika između žaljenja na Njega i žaljenja Njemu. O ovome ćemo naknadno govoriti u poglavlju *Sjedinjavanje i razdvajanje strpljenja i žaljenja*, ako Allah da.

---

[9] Buhari, *Zekat*, poglavlje o sustezanju od prošenja, poglavlje o suptilnosti; Muslim, *Zekat*, poglavlje o vrijednosti skromnosti i strpljivosti, br. 1053; Tirmizi, *Dobročinstvo*, poglavlje o strpljivosti, br. 2025; Nesai, *Zekat*, poglavlje o sustezanju od prošenja i Ebu Davud, *Zekat*, poglavlje o skromnosti, br. 1644.

[10] Hadis je ranije citiran.

– Strpljenje je duhovna hrabrost. Iz ovoga je uzeta izreka: “Hrabrost je strpljivost u (pravom) trenutku.”
– Sabur je nepokolebljivost u nemirnim situacijama.

Strpljivost i beznađe suprotni su pojmovi. Ovi su pojmovi i u ajetu suprotstavljeni: ﴿سواء علينا أجزعنا أم صبرنا ما لنا من محيص﴾ “*Žalili se mi ili trpjeli, svejedno nam je, spasa nam više neće biti*” (Ibrahim, 21).

Beznađe je brat i partner nemoći. Strpljivost je partner i podrška pametnome. Ako bi čovjeka u beznađu pitali: “Ko ti je otac?”, rekao bi: “Nemoć.” A kada bi pitali pametnoga: “Ko ti je otac?”, rekao bi: “Strpljivost.”

Duša je čovjekovo prijevozno sredstvo do Dženneta ili Džehennema. Strpljivost je uzda i dizgina za to sredstvo. Razuzdana životinja može čovjeka odvesti u svaku nevolju.

Zapamćeno je da je Hadždžadž u jednom svojem govoru rekao: “Zauzdajte ove duše, jer su one sklone svakom zlu. Allah se smilovao čovjeku koji je svoju dušu zauzdao. Taj čovjek svoju dušu uzdama vodi ka pokornosti Allahu, a dizginom je odvraća od grijeha. Strpljivost od zabranjenih stvari lakša je od strpljivosti od Allahove kazne.”

Duša ima dvije snage: snaga preduzimljivosti i snaga samokontrole. Snagu preduzimljivosti čovjek treba usmjeriti ka onome što mu koristi, a snagom samokontrole treba se sustegnuti od onoga što mu šteti. Kod nekih ljudi snaga ka izvršenju nečega i ustrajnosti u tome jača je od sustezanja od onoga što šteti. Takvi ljudi mogu ustrajati u dobrim djelima, ali se ne mogu suzdržati da ne urade neko zabranjeno djelo. S druge strane, neki ljudi imaju snagu da se odupru lošim djelima, ali nisu jaki u izvršavanju ibadeta. Treći pak nemaju snage ni za jedno ni za drugo. Najbolji su oni koji su jaki i u jednoj i u drugoj situaciji.

Mnogi ljudi klanjaju noću trpeći vrućinu i hladnoću, istrajavaju u postu, ali se ne mogu sustegnuti od zabranjenih pogleda. Mnogi se mogu kontrolisati od gledanja i okretanja ka slikama, ali nisu ustrajni u naređivanju dobra i odvraćanju od zla niti u borbi protiv nevjernika i licemjera. Naprotiv, oni su tada najslabiji i naj-

nemoćniji. Najviše je onih koji nisu ustrajni ni u jednoj situaciji, a najmanje je onih koji su postojani u obje situacije.

– Strpljenje je postojanost razumskih i vjerskih poriva naspram poriva hira i strasti.

Znači, priroda stremi ka onome što voli, a razumski i vjerski porivi to odbijaju. Rat između te dvije sile u punom je jeku, a učesnici tog rata su čovjekovo srce, sabur, hrabrost i postojanost.

Nazivi za strpljenje i stvari koje se vežu za njega

Budući da je pohvaljeni sabur spontano duševno stanje prilikom iskušenja pokuđenih nahođenja, on ima više stepena i imena, shodno situacijama.

Ako je to strpljivost od zabranjenih spolnih nagona, onda se naziva čednošću. Suprotno tome jeste bestidnost, blud i nemoral.

Ako je to strpljivost od prohtjeva za hranom i nezajažljivosti, tada se naziva skromnošću i zadovoljstvom. Suprotno ponašanje naziva se niskošću i bijednošću.

Ako je to strpljivost od širenja govora koji se ne treba širiti, tada se naziva čuvanjem tajne. Nasuprot toga stoji tužakanje, širenje, optuživanje, bestidnost, psovanje, laž ili potvora.

Ako se radi o strpljivosti od nepotrebnih stvari u životu, to se naziva umjerenošću. Suprotno se naziva pohlepom. Smirenost je kada je čovjek zadovoljan materijalnim sredstvima koja ima, a suprotno se ponašanje također naziva pohlepom.

Kada je čovjek strpljiv pri naletu srdžbe, to se naziva blagošću, a suprotno tome jeste ishitrenost.

Kada se čovjek odupre brzopletosti, to se naziva staloženost i postojanost, za razliku od lutanja i malodušnosti.

Odupiranje nagonu za bjekstvo naziva se hrabrost. Suprotno ponašanje naziva se kukavičlukom i mlitavošću.

Odupiranje nagonu za osvetom naziva se opraštanjem i prelaženjem preko (tuđih) grešaka. Odazivanje tom nagonu naziva se osvetom i kaznom.

Savladavanje nagona za neudjeljivanjem novca naziva se darežljivost, a odazivanje ovom nagonu zove se tvrdičluk.

Savladavanje nagona za hranom i pićem u određeno vrijeme

naziva se postom.

Ako se čovjek odupre nagonu da druge tovari nečim i da im ne olakša teret, to se naziva čovječnošću.

Svaki postupak ili sustezanje, dakle, ima poseban naziv. Ime koje obuhvata sve to jeste sabur. Ovo nam kazuje da se sve osobine vjere vežu za strpljivost: od prve do posljednje. Isto tako, ona se naziva pravednošću kada se radi o izravnanju između jednakopravnih. Nasuprot toga je nepravda. Strpljenje se naziva i širokogrudnošću kada se radi o izvršenju obaveze ili preporučene stvari uz volju i zadovoljstvo. Ovo se odnosi na ostale stepene vjere.

Dvije su vrste sabura: tjelesni i duševni. Svaki od njih, opet, dijeli se na dragovoljni i prinudni. Ovo je ukupno četiri dijela.

Prvi: tjelesni izborni sabur jeste kada čovjek radi nešto što je teško za tijelo, po svojoj volji i izboru.

Drugi: tjelesni prinudni jeste kada čovjek trpi bol udaraca, bolest, rane, hladnoću, toplotu i dr.

Treći: duševni izborni jeste kada se čovjek trudi da radi ono što je lijepo i prema vjeri i prema razumu.

Četvrti: duševni prinudni sabur jeste kada je čovjek strpljiv od svog voljenog koji je od njega nasilno odvojen.

Svaki od ovih dijelova vezan je isključivo za ljudsku vrstu i nije svojstvo životinja. Životinje mogu imati samo dvije vrste sabura: prisilni sabur duše i tijela. Neke životinje mogu biti izdržljivije u vezi s tim od čovjeka. Što se tiče izbornih vrsta sabura, one su zastupljene samo kod čovjeka. Veliki broj ljudi posjeduje upravo one vrste strpljivosti koje su zastupljene kod životinja. Ti se ljudi smatraju strpljivima, a ustvari to nisu.

Da li džini posjeduju neku od ovih vrsta sabura?

Svakako. To je sastavni dio odgovornosti i vjerskih propisa. Džini su dužni biti strpljivi kod izvršavanja naredbi i izbjegavanja zabrana, kao što smo i mi.

Jesu li oni obavezani kao i mi ili postoje razlike?

Sve što se tiče duše: ljubav, mržnja, vjerovanje, povjerenje, lojalnost i neprijateljstvo, mi smo jednaki s njima po tome. A kad je riječ o onome što se tiče tijela, kao što je kupanje od džunupluka, pranje ekstremiteta prilikom abdesta, zatim čišćenje poslije nužde, sunećenje, kupanje poslije menstruacije i tome slično, džini nisu jednako zaduženi time kao i mi. Oni su dužni to izvršavati

shodno svojoj građi i životu.

Da li meleki posjeduju neku od tih vrsta sabura?

Meleki nisu iskušani nahođenjima koja napadaju njihove umove i razume. Za njih su ibadeti i dobra djela kao što je za nas disanje. Njima nije potrebno strpljenje u smislu odupiranja vjerskih i razumskih nagona nagonima strasti i nahođenja. Ako oni i imaju sabur, to je onda sabur pri izvršenju onoga radi čega su stvoreni, bez odupiranja hirovima, strastima ili instinktima.

Svaki čovjek od nas koji svojim saburom savlada nagone hirova i strasti približava se melekima. Ako porivi nahođenja i strasti savladaju njegovo strpljenje, on se približio šejtanima. A koga savladaju instinktivni porivi za hranom, pićem ili općenjem taj se približio životinjama.

Katada[11] veli: "Allah je stvorio meleke s pameću, ali bez strasti. Životinje je stvorio sa strastima, ali bez pameti. U čovjeka je ugradio i pamet i strast. Zato, kod koga prevlada pamet taj je bliži melekima. Kod koga prevlada strast taj je bliži životinjama. Čovjek je u početku svog postojanja nepotpun, opskrbljen samo potrebom za hranom od koje zavisi. U tom stepenu, njegovo strpljenje jeste kao strpljenje životinja. Prije nego što postane svjestan, on nema moć izbora. Kada se u njemu pojavi strast za igrom, on se počinje pripremati za moć izbornog sabura koji je još uvijek slabašan u njemu. Kada doživi spolnu zrelost, onda se u njemu javi moć sabura. Snaga volje tada počinje tražiti pomoć od sile sabura. Međutim, ta sila i moć ne mogu sami savladati silu prohtjeva. Svijest se javlja kod tog čovjeka na početku doba punoljetstva i razvija se

---

[11] Katada ibn Diama ibn Katada ibn Uzejz, Ebul-Hattab es-Sedus, Basrijac (61-118. god. po H. 680-736. god.). Bio je poznati mufessir i veliki poznavalac hadisa, na rangu hafiza. Bio je slijep. Imam Ahmed ibn Hanbel rekao je: "Katada je najbolji poznavalac hadisa među Basrijcima. Pored poznavanja hadisa, Katada je bio prvak u arapskom jeziku, semantici, povijesti i rodoslovlju Arapa. Znao bi izostaviti pojedine prenosioce hadisa. Preselio je na ahiret u Wasitu, od kuge. Vidi: *Tezkiretul-huffaz*, 1/115; *El-Džerh vet-ta'dil*, 2. tom dijela 3/133-135; *Nuket el-hemjan*, 230; En-Nevevi, 2/57; Ibn Halikan, 1/427; *El-Mearif*, 203 i *Tabekat el-mudellisin*, 16. U djelu *Iršad el-eriba* kaže se: "Umro je u Basri 117. god."

s njegovim sazrijevanjem, kao što se zora prvo javlja u obliku konca i postepeno se povećava dok se ne pretvori u dan. Ta je svijest ograničena i nemoćna da dokuči ono što čovjeku koristi ili šteti ahiretu. Ona u krajnjem slučaju može dokučiti neke ovosvjetske koristi i štete. Kada čovjeka obasja sunce poslanstva i Objave, on na tom svjetlu uspijeva spoznati sve koristi i štetnosti na ovom i budućem svijetu. On već spoznaje posljedice, priprema se za rat, oprema se raznim oružjem i ulazi u bitku između poriva instinkta i hirova i poriva razuma i upute. Ovdje uspijeva samo onaj kome Allah pomogne, a propao je onaj koga On zapostavi. Ovaj rat neće prestati sve dok se čovjek ne svrsta u jedan od ovih redova i ne prepusti se jednom od svjetova za koji je stvoren."

PODJELA SABURA PREMA SNAZI U SUPROTSTAVLJANJU SILAMA STRASTI

Vjerski nagon prema nagonu strasti može imati tri odnosa snaga:

prvi: da nagon vjere ima primat nad nagonom strasti. Ovo se može postići samo stalnim strpljenjem. Oni koji stignu na ovaj stepen pobjednici su na ovom i na budućem svijetu. Oni su ti koji kažu: ﴿ربنا الله ثم استقاموا﴾ *"Naš Gospodar je Allah i zatim ustraju na tome"* (Fussilet, 30). A prilikom uzimanja duše, njima meleki kažu:

﴿أن لا تخافوا ولا تحزنوا وأبشروا بالجنة التي كنتم توعدون * نحن أولياؤكم في الحياة الدنيا وفي الآخرة﴾

"Ne bojte se i ne žalostite se, i radujte se Džennetu koji vam je obećan. Mi smo zaštitnici vaši u životu na ovom svijetu, a i na onom..." (Fussilet, 30-31).

Oni su zaradili Allahovu blizinu svojim saburom. Oni su ti koji se bore radi Allaha svim silama. Njima je On zauzvrat podario uputu;

drugi: da primat i prevaga pripadnu porivu strasti i da to potpuno savlada poriv vjere. Taj se nesretnik predaje šejtanu i njegovoj sviti, i oni ga vode kuda žele. On tada ima dvije mogućnosti: da bude jedan od njihovih bojovnika i sljedbenika i to je stanje nemoćnog i slabog čovjeka. Druga mogućnost je da bude šejtan njegov bojovnik. Ovo je stanje jakog grešnika, vođe novotara koji ima svoje sljedbenike. U tom smislu pjesnik kaže:

Bio sam čovjek iz Iblisove vojske, ali sam napredovao
tako da je Iblis postao moj bojovnik.

Tako Iblis sa svojom armijom postaje jedan od bojovnika pomoćnika toga čovjeka. To su ljudi koje je savladala nesreća i koji su prodali budući svijet za dunjaluk. U to stanje dospjeli su nakon

što su bankrotirali u strpljenju. Oni se nalaze u teškoj muci, u glibu nesreće, lošem stanju i u nemilosti su neprijatelja. Saveznici ovakvih ljudi su: spletkarenje, prevare, prazna nadanja, samoobmana, odgađanje poslova, prevelika očekivanja i precjenjivanje trenutnog nad vječnim. O ovima Poslanik ﷺ kaže:

الْعَاجِزُ مَنْ أَتْبَعَ نَفْسَهُ هَوَاهَا وَتَمَنَّى عَلَى اللهِ الأَمَانِيَ.

"Nemoćan je onaj ko slijedi svoja nahođenja i ima prema Allahu prevelika nadanja."[12]

Ovakvih ljudi ima nekoliko vrsta. Neki od njih bore se protiv Allaha i Njegovog Poslanika; oni nastoje uništiti ono što Poslanik propovijeda; oni odvraćaju od Allahovog puta i žele ga iskriviti i izopačiti kako bi ljude od njega odvratili. Druga vrsta se okreće od onoga što Poslanik propovijeda i prepušta se dunjaluku i njegovim uživanjima. Neki od ovih su: munafici, dvoličnjaci, licemjeri koji žele izvući korist i iz nevjerovanja i iz islama. Zatim, tu su raskalašeni ljudi koji samo traže zabavu i koji su prepušteni igri i nemaru. Neki ljudi iz ove skupine na nečiji savjet kažu: "Krajnje mi je potrebno pokajanje, ali je to nemoguće za mene jer nemam nade u Allahov oprost." Neki pak kažu: "Allahu nije potreban moj namaz ili post. Ja se ne mogu spasiti svojim djelima, a Allah puno prašta i milostiv je." A neki od njih kažu da je ostavljanje grijeha potcjenjivanje Allahovog oprosta i milosti.

Neki kažu: "Kako mi može pomoći dobročinstvo kada sam previše griješio. Šta koristi davljeniku što će spasiti prst kad mu je cijelo tijelu potopljeno." Neki kažu da će se pokajati. "Kada dođe smrtni čas, pokajat ću se i tevba će mi biti primljena." Mnogo je tipova ovakvih obmanutih ljudi koji su pali u ruke svojim strastima. Oni svoj razum koriste samo kada treba da smisle neku smicalicu pomoću koje će zadovoljiti neku svoju strast. Njihov je razum

[12] Ibn Madža, *Knjiga o zuhdu*, poglavlje o prisjećanju na smrt i priprema za nju, hadis br. 4260, Tirmizi, *O Sudnjem danu*, Ahmed, *Musned*, 4/124. U potpunosti ovaj hadis glasi: "Pametan je onaj ko se sa svojom dušom obračunava i radi za život poslije smrti. A nemoćan je onaj ko slijedi svoja nahođenja i ima prema Allahu prevelika nadanja." Znači: pored toga što ustrajava u tom grijehu, nada se da će mu Allah oprostiti.

sa šejtanom, poput zarobljenika kod nevjernika koji ga tjera da gaji svinje, cijedi vino i nosi krst. Ti ljudi zlostavljaju svoj mozak, kao što bi vjernik bio zlostavljan kada bi ga zarobili i predali nevjernicima kao roba.

* * *

Došli smo do tačke koju moramo posebno razmotriti i otvorenog srca proanalizirati. Ovom zavaranom čovjeku koji je pogazio vlast kojom ga je Allah osnažio, podigao i počastio, zatim je predao Njegovom najmrskijem neprijatelju da se njome služi i raspolaže – Allah mu je nadredio ono čime je on trebalo da vlada. Tako je taj čovjek podređen njegovoj vlasti i upravi. Šejtan njime upravlja kako hoće i podsmijeva mu se zajedno sa svojim bojovnicima i istomišljenicima. Ko god pronevjeri od Allaha datu vlast i preda je Njegovom neprijatelju, Allah će ga poniziti i nadrediti mu neprijatelja koji je trebalo da bude pod njegovom dominacijom, vlašću i primatom. Taj čovjek liči na onoga ko se predao svome najgorem neprijatelju koji će na najgori način s njime postupati, a ustvari je mogao biti njegov vladar koji iskaljuje svoju srdžbu na njemu. A kada se čovjek prestao boriti protiv tog neprijatelja i pružati mu otpor, Allah ga je nadredio njemu kao kaznu. Uzvišeni kaže:

﴿فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ ۞ إِنَّهُ لَيْسَ لَهُ سُلْطَانٌ عَلَى الَّذِينَ آمَنُواْ وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ۞ إِنَّمَا سُلْطَانُهُ عَلَى الَّذِينَ يَتَوَلَّوْنَهُ وَالَّذِينَ هُم بِهِ مُشْرِكُونَ﴾

"Kada hoćeš da učiš Kur'an, zatraži od Allaha zaštitu od šejtana prokletog, on doista nema nikakve vlasti nad onima koji vjeruju i koji se u Gospodara svoga pouzdaju; njegova je vlast jedino nad onima koji njega za zaštitnika uzimaju i koji druge Allahu ravnim smatraju" (En-Nahl, 98-100).

Neko može kazati: "Ovdje je kazano da on posjeduje vlast nad svojim sljedbenicima. Zašto je onda ta vlast negirana u ajetima:

﴿وَقَالَ الشَّيْطَانُ لَمَّا قُضِيَ الأَمْرُ إِنَّ اللهَ وَعَدَكُمْ وَعْدَ الْحَقِّ وَوَعَدتُّكُمْ فَأَخْلَفْتُكُمْ وَمَا كَانَ لِيَ عَلَيْكُم مِّن سُلْطَانٍ إِلاَّ أَن دَعَوْتُكُمْ فَاسْتَجَبْتُمْ﴾

'*I kada bude sve riješeno, šejtan će reći: - Allah vam je pravo obećanje dao, a ja sam svoja obećanja iznevjerio; ali ja nisam nikakve vlasti nad vama imao, samo sam vas pozivao i vi ste mi se odazvali*' (Ibrahim, 22);

﴿وَلَقَدْ صَدَّقَ عَلَيْهِمْ إِبْلِيسُ ظَنَّهُ فَاتَّبَعُوهُ إِلاَّ فَرِيقًا مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ * وَمَا كَانَ لَهُ عَلَيْهِم مِّن سُلْطَانٍ إِلاَّ لِنَعْلَمَ مَن يُؤْمِنُ بِالآخِرَةِ مِمَّنْ هُوَ مِنْهَا فِي شَكٍّ﴾

'*I Iblis se uvjerio da je o njima ispravno mislio, i oni su se poveli za njim, osim nekoliko vjernika nad kojima nikakve vlasti nije imao; Mi smo htjeli da ukažemo na onoga ko vjeruje u onaj svijet, a ko u njega sumnja*' " (Sebe', 20-21).

Odgovor na ovu sumnju glasi: vlast koju on posjeduje nije ona vlast koja je negirana u ovim ajetima. To se može objasniti s dva aspekta:

prvi: prava je vlast kada je neko nadmoćan nad nekim, tako da se može poigravati s njime, raditi s njime što hoće zato što se ta žrtva pokorila i predala. A vlast koja je negirana (ovim ajetima) jeste sila argumenata. Iblis nije nad ljudima imao nikakvu vlast osim što ih je pozivao, pa su ga oni poslušali ne tražeći nikakve argumente niti dokaze;

drugi: Uzvišeni Allah nije dao šejtanu nikakvu vlast nad njima. Oni su ga sami nadredili sebi tako što su mu se pokorili i uvrstili se u njegove bojovnike i istomišljenike. Šejtan ih nije savladao svojom snagom. Njegova je spletka slaba. Oni su savladani svojom voljom i izborom. Ovim se ajetima želi reći da će onome ko se usudi da svoga najvjernijeg prijatelja, druga i savjetnika, zajedno s njegovom djecom i bližnjima preda najljućim neprijateljima – kazna biti to da će sam biti predat tom neprijatelju;

treći je odnos stalne borbe između ove dvije sile. Nekad pobjeđuje jedna, a nekada druga. Pobjede su nekada jače, a nekada slabije. Ovo je stanje većine vjernika koji su pomiješali dobra i loša djela.

Na Sudnjem danu vršit će se vaganje ova tri stanja. Neki će ljudi ući u Džennet, a neće ući u Džehennem. Neki će pak ući u Džehennem, a neće ući u Džennet, a neki će ući u Džehennem, pa će nakon toga preći u Džennet.

Na sličan način ljudi se bore protiv bolesti. Neki uspijevaju svojim imunološkim sistemom savladati bolest i uništiti je. Neki su ljudi slabiji i bolest ih savlada. A neki ljudi se bore s bolešću, i čas pobjeđuju oni, a čas bolest.

* * *

Ima ljudi koji sabure s teškoćama i naporima. Ima i onih kojima strpljenje ne predstavlja nikakav napor. Prva je skupina nalik na čovjeka koji se bori sa snažnim protivnikom i može ga savladati samo umorom i teškoćom. Druga je skupina poput onoga ko se bori protiv slabog čovjeka i savladava ga bez napora. Ovakva je i borba između vojske Milostivoga i vojske šejtana. Onaj ko savlada šejtanovu vojsku taj je i njega savladao.

Abdullah ibn Mesud, ﷺ, kaže: "Jedan čovjek srete džina i pohrva se s njime, ali ga čovjek s lahkoćom savlada. 'Zašto si tako slab?', upita ga čovjek. 'Ja sam od jačih među džinima', odgovori. 'Je li to Omer ibn Hattab?', upitaše ashabi. 'Ko bi drugi mogao biti?', odgovori Ibn Mesud."

Neki su ashabi rekli: "Doista vjernik obara šejtana kao što vi obarate (umarate) kamile na putu."

Ibn Ebu ed-Dun'ja[13] navodi da je jedan od selefa rekao:

"Srete šejtan šejtana i reče: - Zašto si tako slab? - Ja sam uz

---

[13] Abdullah ibn Muhammed ibn Abdullah ibn Sufjan ibn Ebu ed-Dun'ja, Kureši, Emevi po ropstvu. Bagdađanin, Ebu Bekr (208-281/823-894). Bio je hafiz hadisa. Autor je mnogobrojnih djela. Zehebi je pročitao 20 njegovih knjiga. Zatim je naveo imena svih njegovih knjiga kojih je bilo 164. Među njima su: *Olakšanje poslije teškoće*, *Moralne vrijednosti*, *Ko živi poslije smrti*. Rodio se i umro u Bagdadu. Vidi: *Tezkire*, 2/224; *Tehzib*, 6/12; *Vefejat*, 1/236; Ibn Nedim: *Fihrist*, 1/185; *Tarih Bagdad*, 10/89; *Tabekat ibn Ebu Ja'la*, 1/192 i *Islamska enciklopedija*, 1/72.

čovjeka koji kada jede spominje Allaha, i ja ne mogu jesti s njime. Kada pije, spominje Allaha, i ja ne mogu piti s njime. Kada ulazi u kuću, spominje Allaha, pa ja moram ostati napolju. - A ja sam s čovjekom koji ne spominje Allaha pri jelu, pa jedemo zajedno. Kada pije, ne spominje Allaha, pa pijemo zajedno. Kada ulazi u svoju kuću, ne spominje Allaha, pa ja uđem s njime. Kada opći sa svojom ženom, ne spominje Allaha, pa i ja s njome općim."

Ko se navikne na sabur, neprijatelji ga se boje, a kome je sabur težak postaje plijen za svoje neprijatelje koji imaju šansu da ga pobijede.

Podjela sabura prema oblasti djelovanja

Sabur se s obzirom na oblast djelovanja dijeli na tri vrste: strpljivost u izvršavanju obaveza i ibadeta, strpljivost u izbjegavanju zabranjenih stvari i grijeha i strpljivost u podnošenju Allahovih odredbi bez ljutnje.

O ovim trima vrstama šejh Abdulkadir u djelu *Futuhul-gajb* kaže: "Svaki čovjek mora imati stvari koje izvršava, stvari koje ne smije činiti i sudbinu koju mora trpjeti."

Ovo pitanje se tiče dvije strane: jedna je Uzvišeni Gospodar, a druga rob.

Što se tiče prve strane, jeste sljedeće: Uzvišeni Allaha je ljudima propisao šerijatske propise i sudbinsko-prirodne zakone. Šerijatski propisi tiču se Njegovih naredbi, a prirodni zakoni Njegovih stvorenja. Njemu, Uzvišenom, pripada stvaranje i upravljanje.

Njegovi se vjersko-zahtjevni propisi prema objektu dijele na dvije vrste: ako je objekt drag, tada je njegovo izvršenje obavezno ili pohvalno. I to se može postići samo saburom. A ako je izvršenje tog objekta pokuđeno, tada je ono haram ili mekruh. To, opet, zavisi od sabura. Ovo su, dakle, Allahovi šerijatski propisi.

Što se tiče Njegovih prirodnih zakona, oni se ogledaju u poteškoćama i nesrećama što On određuje ljudima, a na koje oni ne mogu utjecati, ali koje su dužni trpjeti. Kad je riječ o pitanju obaveze zadovoljstva tim propisima, dva su mišljenja uleme. U hanbelijskom mezhebu postoje, također, ta dva predanja. Ispravno je mišljenje da je to zadovoljstvo pohvaljeno.

Osovina vjere počiva na ova tri pravila: izvršavanje naredbi, poštovanje zabrana i strpljivost u onome što je čovjeku suđeno.

A što se tiče onoga što je od čovjeka, on se ne izuzima iz ova tri stanja sve dok je zadužen vjerskim propisima i obavezan je njima sve dok je obavezan vjerskim propisima.

Pokoravanje Allahu kroz poštovanje naredbi, zabrana i suda počiva na stupu sabura i ne može postojati bez njega, kao što klas ne može postojati bez stabljike. Sabur je vezan za naredbu, zabranu, ono što je suđeno u stvaranju i upravljanju. A šejh Abdulkadir stalno govori o ova tri temelja, kao npr: "Sine moj, izvršavaj naređeno, kloni se zabranjenog i budi strpljiv u onome što ti je suđeno."

Ovim temeljima Lukman savjetuje svoga sina:

﴿يَا بُنَيَّ أَقِمِ الصَّلَاةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنكَرِ وَاصْبِرْ عَلَى مَا أَصَابَكَ﴾

"*O sinko moj, obavljaj molitvu i traži da se čine dobra djela, a odvraćaj od hrđavih, i strpljivo podnosi ono što te zadesi – dužnost je tako postupiti*" (Lukman, 17).

Preporučio mu je da sam izvršava dobra djela i da to preporučuje drugima, a zabranio mu da radi loša djela, kao i naredio da odvraća druge ljude od njih. Što se tiče samih ovih riječi, one se odnose na njega i na druge ljude. A što se tiče šerijatske obligacije, naređivač-zabranjivač ne može biti ispravan sve dok prvo na sebi ne primijeni to što propovijeda.

Ove tri osnove Uzvišeni spominje u ajetu:

﴿إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُوْلُواْ الأَلْبَابِ * الَّذِينَ يُوفُونَ بِعَهْدِ اللهِ وَلاَ يِنقُضُونَ الْمِيثَاقَ * وَالَّذِينَ يَصِلُونَ مَا أَمَرَ اللهُ بِهِ أَن يُوصَلَ وَيَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ وَيَخَافُونَ سُوءَ الحِسَابِ * وَالَّذِينَ صَبَرُواْ ابْتِغَاء وَجْهِ رَبِّهِمْ وَأَقَامُواْ الصَّلاَةَ وَأَنفَقُواْ مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلاَنِيَةً وَيَدْرَؤُونَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ أُوْلَئِكَ لَهُمْ عُقْبَى الدَّارِ﴾

"*A pouku samo razumom obdareni primaju: oni koji obavezu prema Allahu ispunjavaju i ne krše obećanje; i oni koji poštuju ono što je Allah naredio da se poštuje i Gospodara svoga se boje i obračuna mučnog plaše; i oni koji trpe da bi postigli naklonost Gospodara svoga, i koji namaz obavljaju, i koji od onoga što im Mi dajemo i tajno i javno udjeljuju, i koji dobrim zlo uzvraćaju – njih čeka najljepše prebivalište...*" (Er-Ra'd, 19-22).

U ovim ajetima njima su potvrđeni svi principi islama i imana kroz ove osobine: oni poštuju ugovor koji su sklopili s Alla-

hom. To obuhvata Njegovu naredbu i zabranu o kojima je sklopljen ugovor između njih i Njega, i između njih i Njegovih stvorenja. Zatim, ajeti govore o njihovoj ustrajnosti na tom ugovoru tako što ga oni ne krše.

Oni, zatim, poštuju ono što je Allah naredio da se poštuje. U to spada vanjski i unutrašnji dio vjere i pravo Allaha i Njegovih stvorenja. Tako oni poštuju ono što je između njih i njihovog Gospodara kroz pokornost Njemu Jedinom, Koji sudruga nema, kroz izvršavanje bogougodnih djela, povratak Njemu, oslanjanje na Njega, ljubav, strah i nadu prema Njemu; pokajanje Njemu, predanost Njemu, skrušenost i poniznost Njemu, priznavanje Njegovih blagodati i zahvalnost na njima i priznavanje grešaka i traženje oprosta za njih. Ovo je poštovanje između Gospodara i čovjeka. Uzvišeni je naredio da se ove veze između Njega i Njegovog roba poštuju. Naredio je i da se poštuje ono što je između nas i Njegovog Poslanika kroz vjerovanje i povjerenje u njega, uzimanje njega za suca u svemu, zadovoljstvo njegovim sudom, predanost njemu, kroz veću ljubav prema njemu nego prema svome djetetu, roditelju i svim ljudima, neka je Allahov blagoslov i mir s njime. To podrazumijeva izvršavanje obaveza prema Njemu i prema Njegovom Poslaniku. Allah nam je naredio i da poštujemo prava jednih prema drugima – prema roditeljima i bližnjima, kroz dobročinstvo i čuvanje rodbinskih veza. On nam je naredio da budemo poslušni roditeljima i da održavamo rodbinske veze – to nam je naredio da poštujemo. Allah nam je naredio i da lijepo postupamo sa suprugama tako što ćemo izvršavati svoje obaveze prema njima i lijepo postupati s njima. Naredio nam je i da lijepo postupamo sa slugama, da ih hranimo onim što sami jedemo, oblačimo ih kako se i mi oblačimo i da ih ne teretimo više nego što mogu podnijeti. Dužni smo i održavati lijepe odnose s bližim i daljim komšijom, poštovati njegovo pravo, štititi njegov život, imetak i porodicu onako kako štitimo svoje. Dužni smo i prema drugovima kada smo na putu kao i kada smo kod kuće. Postoje stvari koje smo dužni prema svim ljudima, a to je da se s njima ophodimo onako kako bismo željeli da se i oni s nama ophode. Dužni smo i prema čuvarima, časnim pisarima; trebamo ih poštovati i stidjeti ih se, kao što se čovjek stidi svog važnog i cijenjenog sago-

vornika. Sve je ovo Allah naredio da se poštuje.

Šta je motiv da ovi ljudi to poštuju? Strahopoštovanje prema Allahu i bojazan od lošeg bilansa na dan povratka. Nemoguće je poštovati sve ove relacije koje je Allah naredio bez straha od Njega. Kada ovaj strah iziđe iz čovjekovog srca, prekida se i ova veza.

Nakon toga, Uzvišeni sve ovo veže jednim temeljom koji je oslonac, stožer i osovina oko koje se sve to okreće, a to je sabur: "*...i oni koji trpe da bi postigli naklonost Gospodara svoga.*" Nije dovoljna samo strpljivost ukoliko ona nije iskreno posvećena Njemu.

Uzvišeni zatim spominje način na koji će ljudi postići strpljivost, a to je namaz: "*...i koji namaz obavljaju.*" Ovo su stvari kojima se postiže uspjeh na ovom i na budućem svijetu. To su sabur i namaz:

﴿وَاسْتَعِينُواْ بِالصَّبْرِ وَالصَّلاَةِ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلاَّ عَلَى الْخَاشِعِينَ﴾

"*Pomozite sebi strpljenjem i molitvom, a to je, zaista, teško, osim poslušnima*" (El-Bekara, 45).

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ اسْتَعِينُواْ بِالصَّبْرِ وَالصَّلاَةِ إِنَّ اللّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ﴾

"*O vjernici, tražite sebi pomoći u strpljivosti i obavljanju namaza! Allah je doista na strani strpljivih*" (El-Bekara, 153).

Uzvišeni, zatim, navodi dobročinstvo koje oni trebaju činiti prema drugima kroz udjeljivanje u tajnosti i javnosti. Oni, dakle, sebi čine dobro kroz strpljivost i namaz, a drugima kroz udjeljivanje.

Ovi ajeti govore o njihovom ponašanju kada ih neko zlostavlja... Oni na to ne uzvraćaju istom mjerom, već dobrim na zlo uzvraćaju: "*...i koji dobrim zlo uzvraćaju.*" Ovo uzvraćanje objašnjava se time da oni tim grijehom žele postići dobro djelo, kao što se kaže u ajetu: ﴿إن الحسنات يذهبن السيئات﴾ "*Dobra djela zaista poništavaju hrđava*" (Hud, 114). A Božiji Poslanik ﷺ veli: أتبع السيئة الحسنة تمحها "*Učini nakon lošeg djela dobro, pa će loše biti izbrisano.*" Ispravan je stav da ajet obuhvata obje vrste.

U svemu, ovaj ajet tretira sve principe islama i imana: obuh-

vata izvršavanje naređenih stvari, ostavljanje pokuđenih i strpljivost kod onoga što je suđeno.

Ova tri temelja spominju se u ajetima: ﴿بلى إن تصبروا وتتقوا﴾ "*Ako budete izdržljivi i poslušni...*" (Alu Imran, 125); ﴿إنه من يتق ويصبر﴾ "*...ko se bude Allaha bojao i ko strpljiv bude bio*" (Jusuf, 90); ﴿يا أيها الذين آمنوا اصبروا وصابروا ورابطوا واتقوا الله لعلكم تفلحون﴾ "*O vjernici, budite strpljivi i izdržljivi, na granicama bdijte i Allaha se bojte, da biste postigli ono što želite*" (Alu Imran, 200). U svakoj situaciji u kojoj se bogobojaznosti (takvaluku) pridruži sabur, sakupila su se sva tri momenta. Suština takvaluka jeste izvršavanje naređenog i ostavljanje pokuđenog.

Prema ovome, sabur se dijeli na vadžib (obavezan), mendub (preporučen), zabranjen, pokuđen i mubah (dozvoljen).

Obavezni sabur dijeli se na tri vrste: sabur kod zabranjenih stvari, sabur pri obavljanju farzova i sabur kod nesreća na koje čovjek ne može utjecati, poput bolesti, siromaštva i sl.

Preporučeni sabur jeste: sabur od pokuđenih stvari, sabur u preporučenim stvarima i sabur da se na zločin ne uzvrati istom mjerom.

Zabranjeni sabur dijeli se na tri vrste: sustezanje od hrane i pića do smrti, zatim sustezanje od lešina, krvi i svinjskog mesa zabranjeno je kada je očigledno da će se umrijeti bez toga. Imam Tavus, i nakon njega, imam Ahmed vele: "Onaj ko je primoran jesti strvinu i krv, pa ne jede i umre – ući će u Džehennem."

Da li se čovjek treba sustezati od prošenja u ovim situacijama?

Različita su mišljenja o ovom propisu – da li je to zabranjeno ili dozvoljeno. Ahmedovi sljedbenici zastupaju dva mišljenja, a iz njegovih riječi može se zaključiti da je to dozvoljeno. Pitali su ga: "Ako se čovjek boji da će umrijeti ako ne prosi..." "Neće umrijeti", odgovori Imam Ahmed, "Allah će mu poslati opskrbu." Ahmed je zabranio prošenje. Kada Allah uvidi da je čovjek u krajnjoj nevolji i da je iskren u ostavljanju prošenja, poslat će mu opskrbu.

Veliki broj Ahmedovih i Šafijevih sljedbenika kaže: "Obavezno je da čovjek prosi i grešan je ako to ne uradi, zato što će se na taj način spasiti propasti."

* * *

Zabranjeni sabur jeste da se čovjek ne brani od onoga što ga namjerava ubiti, poput grabljivaca, zmija, požara, vode ili nevjer-

nika koji ga želi ubiti. Pod ovo se ne podvodi predavanje i sabur u smutnjama i ratu između muslimana. Tada je to dozvoljeno i čak pohvaljeno, kao što na to ukazuju mnogi hadisi.

كُنْ كَخَيْرِ بَنِيْ آدَمَ، وَفِي لفظ: كُنْ عَبْدَ الله المَقْتُولَ، ولا تَكُنْ عبدَ الله القاتِلَ وَفِي لفظ دَعْهُ يَبُوءُ بِإِثْمِهِ وَإِثْمِكَ، وفي لفظ آخر: فَإِنْ بَهَرَكَ شُعَاعُ السَّيْفِ فَضَعْ يَدَكَ عَلَى وَجْهِكَ.

Kada su o ovome pitali Božijeg Poslanika ﷺ, on je rekao: "*Budi kao bolji Ademov sin*"; "*Budi Allahov ubijeni rob, a ne Allahov rob ubica*"; "*Pusti ga neka odnese tvoj i njegov grijeh*"; "*Ako te zadivi sjaj sablje, stavi ruku na lice.*"[14] Uzvišeni Allah govori kako se Ademov bolji sin predao i kako je to pohvaljeno djelo.

Ovo se ne odnosi na borbu s nevjernicima. Tada se musliman mora braniti. Smisao džihada jeste samoodbrana i odbrana muslimana.

Da li treba ubiti kradljivca? Da li se treba njemu predati ili se smije braniti?

Ako se treba odbraniti neka nedužna osoba, tada je odbrana obavezna. Ako se radi o samoodbrani, neki smatraju da odbrana nije obavezna, a drugi da jeste. Nije dozvoljeno ne preduzeti ništa kada neko želi okaljati čovjeka i njegovu čast.

Primjeri pokuđenog sabura:

1. sustezanje od jela, pića, oblačenja i općenja sa ženom u mjeri da to našteti tijelu;

2. sustezanje od općenja sa ženom kada ona to zahtijeva, a on nema štete od toga;

3. ustrajavanje u pokuđenoj stvari;

4. sustezanje od činjenja pohvaljenog djela.

* * *

Dozvoljeni sabur jeste onaj u kojem je svejedno da li će se

---

[14] Ebu Davud, *Fiten*, poglavlje o zabrani učestvovanja u smutnji; Ibn Madža, *Fiten*, poglavlje o staloženosti u smutnji i Ahmed, 5/100, 149, 163 i 292.

nešto uraditi, ostaviti ili biti ustrajan u tome.

Na koncu, ustrajnost (sabur) u obaveznim stvarima je obavezan, a sustezanje od njih je haram. Sustezanje od harama je obaveza, a ustrajnost u njemu zabranjena. Sabur u preporučenim stvarima preporučen je, a sustezanje je od njih pokuđeno. Sustezati se od pokuđenih stvari pohvaljeno je, istrajnost u tome je mekruh (pokuđeno), a sustezanje od dozvoljenog je dozvoljeno... A Allah najbolje zna.

Već je spomenuto da postoje dvije vrste sabura: izborni i nužni. Izborni je savršeniji od nužnoga. Ovaj drugi važi za sve ljude i zastupljen je i kod onih koji ne posjeduju nužni sabur.

Iz tog je razloga strpljivost iskrenog Jusufa ﷺ kod zavođenja nadstojnikove žene i u robiji i nedaćama koje su mu se desile zbog toga – veća od strpljenja kod spletki svoje braće, koja su ga bacila u bunar, razdvojila ga od oca i prodala ga kao roba. Od drugog strpljenja jeste to što mu je Allah podario moć, vlast i utjecaj na Zemlji.

Tu je i strpljivost Ibrahima ﷺ, Musaa ﷺ, strpljivost Nuha ﷺ, strpljivost Isaa ﷺ, strpljivost pečata poslanikâ i najboljeg Ademovog potomka, Muhammeda ﷺ, neka je Allahov blagoslov i mir s njima. Oni su bili strpljivi u pozivanju ljudi Allahu i borbi protiv Allahovih neprijatelja, zbog toga ih je Allah prozvao odlučnima i naredio je Poslaniku ﷺ da bude strpljiv kao oni: ﴿فاصبر كما صبر أولو العزم من الرسل﴾ *"Ti izdrži kao što su izdržali odlučni poslanici"* (El-Ahkaf, 35). A odlučni poslanici navedeni su u ajetima:

﴿شَرَعَ لَكُم مِّنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى﴾

"On vam propisuje u vjeri isto ono što je propisano Nuhu i ono što objavljujemo tebi, i ono što smo naredili Ibrahimu i Musau i Isau..." (Eš-Šura, 13);

﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنكَ وَمِن نُّوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى﴾

"Mi smo od vjerovjesnika zavjet njihov uzeli, i od tebe, i od Nuha, i od Ibrahima, i od Musaa, i od Isaa, sina Merjemina, čvrst smo zavjet uzeli" (El-Ahzab, 7).

U tom smislu Ibn Abbas i neki drugi klasičari kažu: "...i zabranio mu je Uzvišeni (Poslaniku ﷺ) da bude kao onaj koji je u utrobi kita zavapio (Junus ﷺ) i koji nije bio strpljiv kao oni odlučni:

'Ti strpljivo čekaj presudu Gospodara svoga i ne budi kao Junus, koji je u ogorčenju zavapio' " (El-Kalem, 48).

Ovdje se javlja korisno pitanje: s čime je vezana riječ "koji" u ovom ajetu? Ne može biti vezana sa zabranom "ne budi", jer bi to onda značilo da se ne smije u ogorčenju zavapiti, a Allah je taj vapaj uslišio i spasio ga:

﴿وَذَا النُّونِ إِذ ذَّهَبَ مُغَاضِبًا فَظَنَّ أَن لَّن نَّقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ أَن لَّا إِلَهَ إِلَّا أَنتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنتُ مِنَ الظَّالِمِينَ * فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْغَمِّ وَكَذَلِكَ نُنجِي الْمُؤْمِنِينَ﴾

"*I Zunnunu (Junus ﷺ) se, kada srdit ode i pomisli da ga nećemo kazniti, pa poslije u tminama zavapi: 'Nema Boga, osim Tebe, hvaljen neka si!, a ja sam se zaista ogriješio prema sebi!' – odazvasmo i tegobe ga spasismo; eto, tako Mi spašavamo vjernike*" (El-Enbija, 87-88).

Tirmizi i drugi bilježe hadis u kojem stoji da je Božiji Poslanik ﷺ rekao:

دَعْوَةُ ذِي النُّونِ إِذْ دَعا بِهاَ فِي بَطْنِ الحُوتِ، مَا دَعَا بِهَا مَكْرُوبٌ إِلاَّ فَرَّج الله عنه: لا إِلهَ إِلاَّ أَنْتَ سُبْحانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ.

"Ko bude učio dovu koju je učio moj brat Zunnun u utrobi kita bit će oslobođen svake nevolje. Ova dova glasi: 'Nema Boga osim Tebe! Hvaljen si! Ja sam bio prema sebi nepravedan.'"

Zato je neprihvatljivo da prethodni ajet zabranjuje oponašanje Zunnuna u ovoj dovi. Zabranjeno je oponašati ga u postupku koji je bio povod za tu dovu, a to je njegova ljutnja koja ga je dovela u utrobu kita. U tom teškom stanju on je u ogorčenju zavapio Gospodaru.

S čime je onda vezana riječ "koji"?

Vezana je za stanje u kojem se nalazio Zunnun.

Ali, pitanje još nije odgovoreno. To znači da je zabranjeno oponašati Zunnuna u tom stanju, jer i ono spada u ono što je zabranjeno ajetom.

Odgovor na ovo jeste da je njegov vapaj produkt njegovog dospijeća u utrobu kita. Zabranjeno je postupati kako je on postupio prije nego što je dospio u utrobu kita, a to je slaba volja i manjkavost strpljivosti u očekivanju raspleta Allahove odredbe. Uzvišeni nije rekao: "...nemoj biti kao Zunnun, koji je ogorčen otišao, pa ga je progutao kit i on je zavapio", već je priča skraćena i izostavljeno je ono što je spomenuto na drugom mjestu, koncentrišući se na sam njen kraj.

Neko može upitati zašto riječ "koji" nije vezana za sam glagol "ne bude", pa da smisao bude: "Nemoj biti kao on koji je činio dovu ogorčen, zabrinut i potišten, već gledaj da činiš dovu zadovoljan onime što ti je određeno, pomiren i širokogrudan."

Odgovor je da ovaj smisao, iako je ispravan, ipak nije sasvim tačan. Jer, zabrana od oponašanja ne odnosi se samo na to stanje, već je zabranjeno da se ponovi postupak ogorčenog odlaska usljed čega je dospio u utrobu kita. Na to ukazuje ajet: *"Ti strpljivo čekaj presudu Gospodara svoga"*, a zatim je rečeno: "*...i ne budi kao Zunnun*", tj. tako slabog strpljenja kod Allahove presude, jer zabranjeni je postupak suprotan onome koji je naređen.

Neko može upitati: "Šta te je spriječilo da ustraješ, time što je Allah naredio ustrajnost u Njegovom univerzalnom određenju koje mu je odredio – i nemoj biti kao Zunnun, koji nije ustrajao, već je ogorčeno zavapio da mu se to otkloni, ne mogavši da se strpi i smiri pri tom određenju."

Odgovor: Allah ﷻ je pohvalio Junusa i druge poslanike zbog dova koje su Mu uputili. On ih je uslišao i tegobe im otklonio. Pohvalio je i njega u ajetu:

﴿وَذَا النُّونِ إِذ ذَّهَبَ مُغَاضِبًا فَظَنَّ أَن لَّن نَّقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ أَن لاَّ إِلَهَ إِلاَّ أَنتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنتُ مِنَ الظَّالِمِينَ * فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْغَمِّ وَكَذَلِكَ نُنجِي الْمُؤْمِنِينَ﴾

"I Zunnunu se, kada srdit ode i pomisli da ga nećemo kazniti - pa poslije u tminama zavapi: 'Nema boga, osim Tebe, hvaljen neka si!, a ja sam se zaista ogriješio prema sebi!' – odaz-

vasmo i tegobe ga spasismo; eto, tako Mi spašavamo vjernike" (El-Enbija, 87-88).

Kako može biti zabranjeno oponašati ga kada ga je Allah pohvalio? Isto tako je pohvalio i Ejjuba zbog dove:

﴿مَسَّنِيَ الضُّرُّ وَأَنتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ﴾

"*Kada je Gospodaru svome zavapio: 'Mene je nevolja snašla, a Ti si od milostivih najmilostiviji!'*" (El-Enbija, 83).

Jakuba je pohvalio zbog riječi:

﴿إِنَّمَا أَشْكُو بَثِّي وَحُزْنِي إِلَى اللهِ﴾

"*Ja tugu svoju i jad svoj pred Allaha iznosim*" (Jusuf, 86).

Musaa je pohvalio zbog dove:

﴿رَبِّ إِنِّي لِمَا أَنزَلْتَ إِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ﴾

"*Gospodaru moj, ma kakvu mi hranu dao, zaista mi je potrebna!*" (El-Kasas, 24).

Pečat Njegovih poslanika i vjerovjesnika požalio Mu se riječima:

"*Gospodaru moj, žalim Ti se na svoju slabost i nemoć.*"[15]

Žalba Uzvišenom Allahu ne mora biti suprotna istinskoj strpljivosti. Naprotiv, neobraćanje drugima čini žalbu Allahu oličenjem sabura. A Allah iskušava Svoga roba kako bi čuo njegovu žalbu, skrušenost i dovu. On strogo osuđuje one koji u nevolji ne pribjegavaju dovi:

﴿وَلَقَدْ أَخَذْنَاهُم بِالْعَذَابِ فَمَا اسْتَكَانُوا لِرَبِّهِمْ وَمَا يَتَضَرَّعُونَ﴾

"*Mi smo ih na muke stavljali, ali se oni Gospodaru nisu pokorili, niti su molitve upućivali*" (El-Mu'minun, 76).

Čovjek je isuviše slab da bi bio jogunast prema svome Gospodaru. Allah ne voli takve ljude, već želi da Mu oni budu pokorni i da Mu se predaju. On prezire one koji se žale Njegovim stvore-

---

[15] Taberani, *El-Kebir*, putem Abdullaha ibn Džafera. Sujuti ga je okarakterisao kao hasen, a Albani kao slab hadis. Ranije smo ga citirali u cijelosti.

njima, a voli one koji se Njemu žale na svoje probleme. Pitali su jednoga: "Kako se žališ Onome Kome te brige nisu nepoznate?", a on odgovori: "Mom Gospodaru je drago da Mu se rob ponizno obraća."

Uzvišeni je Allah naredio Svome Poslaniku ﷺ da bude istrajan kao što su to bili odlučni poslanici. To je najpotpuniji sabur. Zato je šefaat na Sudnjem danu kružio od jednog do drugoga sve dok ga nisu dali najboljem, najvrednijem i najstrpljivijem u čekanju odredbe Gospodara svoga, neka je Allahov blagoslov i mir nad svima njima.

Ako neko pita: "Koja je vrsta sabura najsavršenija? Da li je to strpljivost u naređenim stvarima, strpljivost u sustezanju od zabranjenog ili strpljivost u onome što je Allah odredio", odgovor bi glasio da je to strpljenje koje se tiče obligacija, bile one naredbe ili zabrane, koje je vrednije od strpljivosti u podnošenju određenja. Ta vrsta sabura zastupljena je kod pokornoga i grješnoga, vjernika i nevjernika – svako mora trpjeti ono što mu je određeno milom ili silom. A strpljivost u naređenim i zabranjenim stvarima jeste strpljivost sljedbenika poslanikā. Onaj ko ih najbolje slijedi najviše je strpljiv u izvršavanju obligacija. Svaki je od ova dva vrijedna sabura na svojem mjestu vredniji: tako je sabur od zabranjenog bolji na svom mjestu, a sabur u ibadetima bolji na svom mjestu.

A koji je sabur draži Allahu: sabur pri izvršavanju Njegovih naredbi ili pri izbjegavanju Njegovih zabrana?

Oko ovoga se ljudi razilaze. Neki kažu da je vredniji sabur pri izbjegavanju grijeha, jer je on teži i mučniji. Dobra djela mogu izvršavati i pokorni i nepokorni, a kada je u pitanju sustezanje od zabranjenih stvari, tu ustraju samo iskreni vjernici. Drugi je razlog to što strpljivost kod zabranjenih stvari jeste strpljivost u borbi protiv nahođenja duše, a to je najteža i najvrednija stvar.

Ostavljanje nečega što je drago duši dokaz je da je ono radi čega se ostavlja draže čovjeku od vlastite duše i njenog nahođenja. A onaj ko radi ono što voljenom godi ne mora posjedovati ovoliki stepen strpljivosti. Usto, sav karakter i ljudskost nalaze se u ovoj vrsti strpljivosti. Imam Ahmed veli: "Čovječnost je ostavljanje

onoga što voliš radi onoga čega se bojiš. Ova je strpljivost mjerilo nečije ljudskosti."

Zagovornici ovog mišljenja kažu da nije veliko čudo biti strpljiv u izvršavanju naređenih stvari. Većina tih stvari bliske su zdravim dušama zbog pravednosti, dobročinstva, iskrenosti i dobrote koje nose sa sobom. Sve je to drago vrijednim, čistim dušama. Čudno je kada je neko strpljiv od zabranjenih stvari koje su u većini slučajeva drage duši, ostavljajući trenutačnu stvar koju želi zbog neke koju može očekivati tek na budućem svijetu. Duši je urođeno da brzo reaguje i zato je strpljenje kod tih stvari suprotno njihovoj prirodi.

Uz ovo, oni dodaju i argument da zabranjene stvari imaju četiri pozivatelja: čovjekovu dušu, šejtana, čovjekova nahođenja i ovosvjetske interese. Oduprijeti se zabranjenoj stvari moguće je samo pošto se savlada ovo četvero, a to je najteže i najgorče dušama.

Zabranjene stvari zahtijevaju sustezanje od vlastitih prohtjeva i želja, a sustezanje u trenutku kada postoji prilika i motiv za zadovoljenje tih želja jeste najteža i najtegobnija stvar. Zato je približavanje i svaka veza s haramima zabranjena, a dozvoljene stvari rade se u mjeri koja je moguća. Tako je Božiji Poslanik ﷺ rekao: وَإِذَا أَمَرْتُكُمْ بِأَمْرٍ فَأْتُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ، وَمَا نَهَيْتُكُمْ عَنْهُ فَاجْتَنِبُوهُ "*Kada vam naredim neku stvar, uradite onoliko koliko je moguće, a kada vam nešto zabranim, klonite ga se u potpunosti!*"[16] Ovo govori da je tolerancija manja kod zabranjenih stvari i ne smije se ništa od njih počiniti, a, s druge strane, neke se obaveze smiju propustiti ako ih je nemoguće izvršiti. Zbog toga se većina kazni odnosi na činjenje prekršaja, a ne na izostavljanje obaveza. Za to nema određene kazne. Najvažnija naređena stvar jeste namaz, i ulema se razilazi oko toga

[16] Buhari, *Pridržavanje Kur'ana i sunneta*, poglavlje o slijeđenju postupaka Božijeg Poslanika ﷺ, Muslim, *Vrijednosti i hadž*, Nesai, *Hadž*, poglavlje 1, Ibn Madža, Predgovor, Poglavlje 1. Ovaj hadis, prema Buharijevoj verziji, u potpunosti glasi: "Ne pitajte me o onome što sam prešutio. Oni koji su prije vas bili nestali su zbog mnogo zapitkivanja i razilaženja s poslanicima. Kada vam nešto zabranim, klonite ga se, a kada vam nešto preporučim, uradite od toga koliko možete!"

da li onoga ko ne klanja treba kazniti ili ne.

Ovo su neki od argumenata grupe koja smatra da je vredniji sabur od zabranjenih stvari nego istrajnost u izvršavanju naređenih. Druga grupa smatra da je izvršavanje naređenih stvari draže Allahu od ostavljanja zabranjenih. Zato je sabur u dražoj stvari bolji i uzvišeniji. To se može objasniti s više aspekata:

prvi: naređene su stvari same po sebi cilj, one su propisane radi određenih ciljeva. Znači – spoznati Allaha, smatrati Ga jednim, obožavati Njega jedino, kajati Mu se, oslanjati se na Njega, Njemu posvećivati djela, voljeti Ga, biti zadovoljan Njime, služiti Mu – sve je ovo svrha stvaranja stvorenja i zbog toga je naređeno te postaje predmet stvarnog cilja. Zabrane postoje zato što one odvlače od ovog cilja, smetaju da se on ostvari ili umanjuju njegovu potpunost. Iz tog razloga stepeni zabrane zavise od stepena u kojem odvlače od naređenog, otežavaju njegovo izvršenje i umanjuju mu potpunost. Zabrane su, dakle, samo put do cilja, a naređene su stvari same po sebi cilj. Kada vino i kumiri ne bi odvraćali od spominjanja Allaha, od namaza i od ljubavi među ljudima, Allah to ne bi zabranio, niti bi ga zabranio da ne muti čovjekov razum kojim on spoznaje Allaha, robuje Mu, veliča Ga, hvali i klanja Mu se. Isto je i s ostalim zabranama koje su propisane zato što odvraćaju od onoga što Allah želi i s čime je zadovoljan i što umanjuje njihovu potpunost;

drugi: naređene stvari povezane su sa spoznajom Allaha, tevhidom, robovanjem Njemu, zikrom, zahvalom, ljubavlju, oslanjanjem na Njega i kajanjem Njemu. One su vezane za Biće Uzvišenog Gospodara, Njegova imena i osobine. Zabrane su povezane za same zabranjene stvari, a razlika između ovoga dvoga jeste očigledna;

treći: čovjekova potreba za izvršavanjem naredbi veća je od potrebe za izbjegavanjem zabrana. Ništa nije preče niti potrebnije od spoznaje Gospodara, smatrati Ga jednim, biti Mu vjeran, jedino Njega obožavati, voljeti i biti Mu poslušan... Čovjeku je to potrebnije od vlastite duše, života i hrane, koja ga održava u životu. Za srce je to kao hrana za tijelo. Čovjek je čovjek zbog svoje duše, a ne zbog svojeg tijela i vanjštine. Pjesnik je kazao:

O slugo tijela, koliko si nesretan tim služenjem!
Duša te, a ne tijelo, čini čovjekom.[17]

Ostavljanje zabranjenih stvari propisano je kako bi se ostvarile naredbe koje su od životnog značaja za čovjeka;

četvrti: ostavljanje je zabranjenog poput cjepiva, a izvršavanje naređenog jeste čuvanje snage i hrane bez kojih život ne može opstajati. Čovjek može živjeti bez cjepiva, pa makar mu tijelo bilo i veoma slabo. Ali ne može živjeti bez snage i hrane koja tu snagu osigurava. Ovo je isto kao naređene i zabranjene stvari;

peti: svi grijesi potječu iz ova dva izvora: neizvršavanja naredbi i kršenja zabrana. Kada bi čovjek činio sve grijehe od početka do kraja, a imao u sebi makar trun imana, to bi ga spasilo od vječnog boravka u Vatri. A kada bi poštovao sve zabrane ne imajući u sebi iman koji treba da ima, vječno bi boravio u Paklu. Može li se porediti stvar od koje trun izvodi iz Vatre sa stvari koja je koliko brdo ili više od toga, ali ne garantira izlazak iz Vatre bez one mrvice ili najmanje količine prve stvari;

šesti: svi grijesi svijeta brišu se jednim dobrim djelom, a to je tevba, a dobra djela ne mogu biti izbrisana jednim grijehom, ukoliko to nije širk ili umiranje u širku. Među muslimanima nema dileme oko toga da sve grijehe tevba briše, a razilaze se oko toga da li se dobro djelo briše grijehom. O toj temi ima mnogo rasprava i detalja koje nećemo ovdje navoditi;

sedmi: grijeh praoca bilo je kršenje zabrane. Allah ga je zbog toga izveo iz dotadašnjeg boravišta, pa Mu se on pokajao i na Pravi put vratio. Grijeh Iblisa bio je neizvršavanje naredbe, pa je posljedica toga bilo ono o čemu nas Uzvišeni obavještava. To je pouka za Ademove potomke do Sudnjeg dana;

osmi: naređene su stvari drage Gospodaru, a zabrane su Mu mrske. On je propisao lijepa djela kako bi čovjek postigao ono što je drago Njemu i Njegovom robu. Ono što je drago robu jeste

[17] Autor je dva stiha sažeo u jedan: *O slugo tijela, koliko si nesretan tim služenjem! / Tražiš li dobit u onome što nosi propast!? / Posveti se duši i upotpuni njene vrijednosti / Duša te, a ne tijelo, čini čovjekom!*

tevba, istigfar, pokoravanje, skrušenost, pokornost i dr. A Njemu je drago opraštanje, primanje pokajanja, brisanje grijeha, blagost, pomirenje, prelaženje preko pogrešaka i drugo što je Uzvišenom Allahu draže nego da su se ljudi klonili onoga što je Njemu mrsko. A ako bismo ustvrdili da je izbjegavanje mrskih stvari način da se dospije do Njemu dragih, opet su te drage stvari cilj. Nečinjenje drage stvari gore je nego činjenje loše, štaviše kada se kao posljedica činjenja mrskih stvari desi draga stvar, onda je ta mrska stvar sredstvo, a ne cilj, kao što je i zabrana i osuda te stvari bila sredstvo. A draga je stvar sama po sebi cilj, kao što smo spomenuli. Uzvišeni je Allah ljude stvorio zbog Njemu drage stvari, a to je robovanje Njemu Jedinom:

﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالإِنسَ إِلاَّ لِيَعْبُدُونِ﴾

"Džine i ljude stvorio sam samo zato da Mi se klanjaju." (Ez-Zarijat, 56)

Zabranjene i pokuđene stvari propisane su samo kao dopuna svrhe u koju su ljudi stvoreni. Ponekad su one prethodnica bez koje se naređene stvari ne bi mogle ispoštovati, kao što je primjer džihada, Njemu najdražeg djela, zatim ljubavi i mržnje zbog Njega... Da On ne voli ove naređene stvari, ne bi im kao prethodnicu i sredstvo odredio pokuđene stvari;

deveti: poštovanje zabrana ne smatra se dobrim djelom ukoliko sa sobom ne nosi činjenje naređenog. Kada bi čovjek ostavio sve grijehe, ne bi zaslužio Allahovu nagradu ako to ne poprati naređenim imanom. Isto tako, i vjernik neće biti nagrađen za nečinjenje neke zabranjene stvari ukoliko to nije popratio naređenim nijetom tako da to nečinjenje bude u ime Allaha. Tako ostavljanju zabranjenih stvari manjka činjenje naređenog da bi imalo nagrade, a činjenju naređenog nije potrebno ostavljanje grijeha da bi se nagrada stekla. Da je tako, Uzvišeni Allah ne bi prihvatio dobra djela onoga ko Mu je počinio ijedan grijeh, a to je nezamislivo i nemoguće;

deseti: zabranjene stvari treba ukloniti, a naređene stvoriti. Potrebno je, dakle, stvoriti ovo, a ukloniti ono. Postojanje obje stvari bolje je od nepostojanja obje stvari, jer ako ne postoji nare-

đena stvar, nema koristi ni od nepostojanja zabranjene. A kada postoji naređena, ona može pomoći da se ukloni zabranjena ili da se njeno djelovanje potisne. Postojanje snage i bolesti bolje je nego da nema ni života ni bolesti;

jedanaesti: za naređene stvari slijedi veća nagrada od deset do sedamsto puta. A zabranjene, loše stvari, povlače samo jednu kaznu, koja može biti izbrisana tevbom, istigfarom, istigfarom meleka ljudima, istigfarom jednih za druge i dr. Ovo govori da su dobra djela draža Allahu od nepostojanja loših;

dvanaesti: činjenje zabranjenih stvari Uzvišeni Allah može poništiti zbog mnogih stvari koje kasnije učini taj čovjek ili neko drugi: iskreno pokajanje, traženje oprosta, dobra djela, teške nesreće koje brišu grijehe, kada meleki i ljudi traže oprost za njega... Ovih šest stvari brišu grijehe za vrijeme njegovog života. A teška smrt i grozota primicanja smrtnog časa brišu grijehe pri napuštanju ovoga svijeta. Zatim strašni prizor stajanja na Sudnjem danu, teško ispitivanje meleka u kaburu, njegova tjesnoća i pritiskanje, teško i tegobno stanje u kaburu, zauzimanje od onih koji imaju pravo na šefaat, pomilovanje Najmilostivijeg Milosnika... Ako ga ove stvari ne očiste od grijeha, on mora ući u Vatru. U njoj će boraviti onoliko koliko na njemu bude prljavštine i nečistoće, jer je Uzvišeni Allah zabranio Džennet svemu što je nečisto. Sve dok na čovjeku ima nečistoće, on će biti na mijehu čišćenja od toga. S druge strane, dobra djela može poništiti samo širk;

trinaesti: naređena djela povlače za sobom nagradu, a to je vid dobročinstva, dobrote i milosti. Zabranjena djela povlače kaznu, a to je vid srdžbe i pravde. Milost Uzvišenog Allaha savladava Njegovu srdžbu. Zato je ono što je vezano za Njegovu milost i dobrotu Njemu draže od onoga što se tiče srdžbe i pravde; poništavanje onoga što se tiče milosti mrže mu je od činjenja onoga što je vezano za srdžbu;

četrnaesti: hiljade zabranjenih stvari biva poništeno zbog samo jedne naređene stvari. A jednu naređenu stvar ne može poništiti ni hiljadu zabranjenih;

petnaesti: naredbe su vezane za akciju, a to je pozitivna oso-

bina. Štaviše, savršenstvo nekog bića ogleda se u njegovim postupcima – postupci znače savršenstvo. A zabrane su vezane za neaktivnost, neaktivnost je ništavilo. U tom obliku one ne mogu biti savršenstvo, jer sušto ništavilo ne može biti savršenstvo. Savršenim se postaje zahvaljujući suštinskim postupcima koji su uzrok tom savršenstvu. A biti savršen samo uz neaktivnost koja predstavlja sušto ništavilo se ne može. Primjer ovoga jeste ostavljanje klanjanja kipovima. Taj postupak sam po sebi nije savršen ukoliko ga ne prati klanjanje Allahu. Znači, ako bi ostavio klanjanje Allahu i klanjanje kipovima, to ne bi bilo savršenstvo. Isto tako, ako ne bi Poslanika ﷺ smatrao lašcem i borio se protiv njega, to ga ne bi činilo vjernikom ukoliko ne bi radio ono što je suprotno tome – vjerovao u ono što on govori, volio ga, slijedio ga, pokoravao mu se... Ovo nam govori da savršenstvo leži u naređenim stvarima, a zabranjeno, ukoliko nije praćeno izvršavanjem naređenoga, ne vrijedi ništa niti predstavlja ideal. Kada bi neko Poslaniku ﷺ rekao: "Ne poričem tvoje poslanstvo niti ti ga potvrđujem"; "Nisam s tobom niti sam protiv tebe"; "Ne borim se protiv tebe niti sam uz tebe", bio bi nevjernik. Ne čini ga vjernikom to što se ne bori protiv Poslanika ﷺ, ne smatra ga lašcem, ne čini mu neprijateljstvo, osim ako uz to učini pozitivnu, naređenu stvar;

šesnaesti: kada čovjek na pravi način izvrši neki ibadet, grijeh će sam po sebi ostaviti. Cilj je činjenje naređenog i ako se to izvrši ispravno, nemoguće je učiniti zabranjeno. Zabrana, ustvari, predstavlja opasnost za naredbu. Kada čovjek obavi ono što mu je naređeno, bude pravedan, pobožan, čedan i pripazi da od njega ne potekne ništa ružno ili loše – sama pravednost podrazumijeva ostavljanje nepravde, a sama čednost ostavljanje nemorala. Znači, poštovanje zabrana sastavni je dio izvršavanja naredbi, ali ne i obratno. Poštovanje zabrana ne podrazumijeva izvršavanje naredbi. Kao što smo spomenuli, i jedno i drugo može biti ostavljeno u isto vrijeme. Znači, cilj je izvršavanje naredbe na pravi način, jer tada izostaje i kršenje zabrana. A poštovanje zabrana nikako ne podrazumijeva da će i naredbe biti izvršene;

sedamnaesti: kada Uzvišeni Gospodar naredi Svome robu da nešto učini i zabrani mu da uradi nešto drugo, a ovaj počini obje stvari, rezultat je to da je on učinio Allahu dragu i mrsku stvar.

Draga stvar ga je osigurala i zaštitila od loše stvari, tim više ukoliko je ta draga stvar snažnija od ostavljene loše. Oprašta mu se prekršaj zbog dobrog djela koje je počinio i dobro ga spašava od lošeg.

To možemo objasniti primjerom čovjeka koji je ubio ljutog vladarevog neprijatelja, a popio je i opojno piće koje mu je ovaj bio zabranio. On će mu sigurno oprostiti taj grijeh i sve slične grijehe pored drage stvari koju mu je uradio. A da se pasivno ponio i prema jednoj i prema drugoj stvari, ostavljanje loše stvari ne bi se moglo porediti s izvršavanjem drage. Isto tako, ako bi mu vladar strogo naredio da ubije njegovog ljutog neprijatelja i zabranio mu da pije opojna pića, pa on ne bi uradio ni jedno ni drugo, a bio bi u mogućnosti, svakako bi kod kralja veći grijeh bilo to što je zapostavio naredbu, a ne to što je zapostavio zabranu. Allah je u ljude usadio takvo ponašanje. Isto se odnose gazde sa svojim slugama, očevi s djecom, vladari s vojskom, muževi sa svojim ženama... Niko od njih ne tretira druge jednako kada se ostavi ono što su naredili i zabranili i kada se počine obje te stvari;

Ovo ćemo objasniti **osamnaestim** aspektom: onaj ko izvršava Allahu drage postupke ne može počiniti sva Njemu mrska djela, već će ostaviti od mrskih djela u mjeri u kojoj je izvršio dragih djela. Nemoguće je da počini sva pokuđena djela, može jedino počiniti neka draga i neka mrska djela. U krajnjem slučaju počinit će obje stvari, pa će zaslužiti Allahovu ljubav iz jednih razloga i mržnju iz drugih. A kada ostavi naređene stvari u cijelosti, neće zaraditi Allahovu ljubav. Samo ostavljanje zabrana ne računa se u dobro djelo ako ne uključuje naređeno, kao što smo rekli. Nema ljubavi zbog samog ostavljanja. On će biti rasrđen i ljut na čovjeka zato što je zapostavio Njegovu naredbu. Bit će, dakle, omražen od Gospodara sa svih aspekata i neće imati razloga za ljubav. Razmisli o ovome;

Ovo ćemo objasniti **devetnaestim** aspektom: Uzvišeni je Allah Svoju ljubav vezao za ono što je naredio ili preporučio. Nije je vezao za ostavljanje samo po sebi niti u jednom slučaju. On voli one koji se kaju; voli dobročinitelje; voli zahvalne; voli strpljive; voli one koji se čiste; voli one koji se bore na Njegovom putu u

redovima, poput čvrstih zidina; voli bogobojazne; voli one koji Ga spominju; voli one koji udjeljuju... On je, dakle, svoju ljubav vezao za naredbe, jer su one cilj stvaranja i postojanja. Uzvišeni je rekao:

﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالإِنسَ إِلاَّ لِيَعْبُدُونِ﴾

"Džine i ljude stvorio sam samo zato da Mi se klanjaju" (Ez-Zarijat, 56).

Stvorenja su, dakle, stvorena samo radi poštovanja Njegovih naredbi. Zabranio im je jedino ono što ih sprečava da izvrše ove naredbe.

Ovo ćemo pojasniti **dvadesetim** aspektom: kada zabranjene stvari ne bi odvraćale od naredbi i sprečavale njihovo izvršenje, onda ne bi imalo smisla da budu zabranjene. One postoje zato što su oprečne Njegovim naredbama, što sprečavaju i otežavaju njihovo obavljanje. Te zabrane postoje kako bi se usavršile i upotpunile naredbe. To je kao čišćenje kanala kako bi voda tekla bez zapreka. Naredbe su poput vode koja je dovedena iz rijeke kako bi oživila ljude i zemlju, a zabrane su poput čišćenja kanala za navodnjavanje kako bi voda nesmetano tekla. Naredbe su poput snage i života, a zabrane poput cjepiva koje štiti od bolesti i pomaže u izlječenju.

Zastupnici ovog mišljenja kažu: "Ako je izvršavanje naređenih stvari vrednije, onda je istrajnost u tim stvarima vrednija od druge vrste." Na taj je način olakšana istrajnost u odupiranju zabranjenim stvarima i sabur u onome što je suđeno. Viša vrsta sabura sadrži nižu, a ne i obratno. Iz ovoga ti je jasno da ove tri vrste sabura nadopunjuju jedna drugu. Neki su ljudi jaki u trpljenju sudbinskih određenja, a slabi su kada treba izvršavati naredbe i kloniti se zabrana. Neki su pak jači kada treba izvršavati naredbe, a neki obratno... Allah najbolje zna.

Sabur se dijeli na dvije vrste: pokuđeni i pohvaljeni.

Pokuđeni sabur jeste sustezanje od Allaha, ljubavi i želje za Njim i sprečavanje srca da Njemu stremi. Ovo sustezanje znači potpuno rastrojstvo čovjekove savršenosti i poništavanje onoga zbog čega je stvoren. Pored toga što je ovo najružniji vid sabura, on je i najjači i najutjecajniji, jer ništa nije teže nego sustezati se od onoga što voliš i bez čega ne možeš živjeti. Isto tako, nema većeg odricanja nego što je odricanje od blagodati koje je Allah ostavio Svojim vjernim robovima, a koje oči nisu vidjele, uši čule niti ljudski um zamislio. To je doista najteži oblik odricanja. Jedan se čovjek čudio odricanju drugoga i rekao mu: "Nisam vidio da se neko više odriče od tebe!" Ovaj se usprotivi i reče: "Ti se više odričeš od mene. Ja se odričem od ovog svijeta, koji je prolazan i bezvrijedan, a ti se odričeš ahireta. Ko je, onda, veći zahid (odricatelj) od nas dvojice?" Jahja ibn Muaz er-Razi[18] veli: "Strpljenje onih koji vole pogubnije je od strpljenja zahida. Čudo je kako oni mogu saburiti!" Jedan je pjesnik o ovome rekao:

Strpljivost je pohvaljena u svakoj stvari
ali ne i od Tebe – tada je pokuđena!

Neki je čovjek zaustavio Šiblija[19] i upitao ga:
"Koje sustezanje je najteže? Sustezanje u ime Allaha?"
"Ne!", odgovori.
"Sustezanje radi Allaha?"
"Ne!"
"Sustezanje s Allahom?"
"Ne!"

[18] Ebu Zekerijja Jahja ibn Muaz ibn Džafer er-Razi, poznati vaiz i zahid (umro 258. god. po H.).

[19] Ebu Bekr Delef f. Džahder eš-Šibli, pobožnjak. Bio je namjesnik, pa se povukao u askezu (zuhd) (umro 334. god. po H.).

"Pa šta onda?"

"Sustezanje bez Allaha", reče Šibli i jeknu tako, da mi zamalo srce iskoči iz njedara.

Rekli su: "Istrajnost s Allahom jeste vjernost, a sustezanje bez Allaha jeste izdajstvo." Svim je ljudima jasno da je sustezanje bez voljenoga loše, a šta reći tek o sustezanju bez Onoga u Čijoj je ljubavi spas i sreća? Voljeni optužuju one koji vole zbog sustezanja:

Sustezanje bez Tebe nesretno završava,
a sretno je svako drugo sustezanje.

Drugi je pjesnik ispjevao:

Ljudi se igraju sa svakom stvari,
a ljubav se igra s ljudima.

Kako da se strpim u onome što mi znači,
kao što desnica znači ljevici.

Jedan se čovjek žalio voljenom biću na ljubavne jade, pa mu ono reče: "Da si iskren, sa mnom bi saburio!"

Požalih se na ljubav, a ona mi reče da lažem.
Kako se može sustezati od voljenoga?

* * *

Pohvaljeni sabur dijeli se na dvije vrste: ustrajnost radi Allaha i ustrajnost uz pomoć Allaha. Uzvišeni kaže:

﴿وَاصْبِرْ وَمَا صَبْرُكَ إِلاَّ بِاللهِ﴾

"***Strpljiv budi! Ali, strpljiv ćeš biti samo uz Allahovu pomoć***" (En-Nahl, 127);

﴿وَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا﴾

"***A ti strpljivo čekaj presudu Gospodara svoga, Mi tebe i vidimo i štitimo***" (Et-Tur, 48).

Ljudi su podvojeni o tome koja vrsta sabura je bolja.

Jedni smatraju da je ustrajnost radi Allaha savršenija, jer ono

što je posvećeno Allahu savršenije je od onoga što je uz Njegovu pomoć. Ono što je radi Njega jeste cilj, a ono uz Njegovu pomoć sredstvo. Ciljevi su uzvišeniji od sredstava. Iz toga razloga obavezno je ispuniti zavjet ako je u tome približavanje Allahu. To je zavjet Njemu. A nije obavezno ispuniti zavjet koji se smatra zakletvom, jer to je zaklinjanje Njime. Dakle, ono što je radi Njega to je povezano s Njegovim božanstvom, a ono što je povezano s Njegovim rububijjetom, osobinom sveopće vlasti, uzvišenije je od ovoga drugoga. Zato je jednoća u božanstvu ono što spašava od širka, a ne samo vjerovanje u jednoću gospodarenja, jer i idolopoklonici su smatrali da je Allah jedini Stvoritelj svega, Gospodar i Vladar, ali su uz to smatrali da uz Njega neke druge stvari mogu biti obožavane, i zato im nije koristio ovaj prvi dio vjerovanja.

Drugi pak smatraju da je vrednija strpljivost uz Allaha, kao što je Uzvišeni rekao: ﴾وَاصْبِرْ﴿ "*Strpljiv budi!*", naređujući strpljivost, a ono što je naređeno čini se Njemu u slavu: ﴾وَمَا صَبْرُكَ إِلَّا بِاللهِ﴿ "*...ali, strpljiv ćeš biti samo uz Allahovu pomoć.*" To je izjavna rečenica, a ne zahtjevna, poput prethodne, i njome se govori da se može biti strpljiv samo uz Njegovu pomoć. To podrazumijeva dvije stvari: traženje pomoći od Njega; ili udruženost s Allahom i bivanje uz Njega, zato što je upotrijebljen prijedlog sa, uz (بِ), kao što je slučaj i u hadisu: فَبِي يَسْمَعُ وَبِي يُبْصِرُ وَبِي يَبْطِشُ وَبِي يَمْشِي "*...Mnome sluša, Mnome gleda, Mnome pokreće ruke i hoda.*" Ali, ovaj prijedlog ne podrazumijeva traženje pomoći,[20] jer bi tada jednaki bili pobožni i grešni, jer ono što se ne učini uz Allahovu pomoć ne može se ni desiti. Ovaj prijedlog ukazuje na udruženost i bivanje s Allahom, što je detaljnije objašnjeno u ajetu: ﴾إِنَّ اللهَ مَعَ الصَّابِرِينَ﴿ "*...doista je Allah sa strpljivima*" (El-Bekara, 153). To je udruženost koju čovjek stječe dobrovoljnim ibadetima zahvaljujući kojima postaje drag Allahu, Koji onda njime sluša i vidi. Ista stvar je i sa saburom – čovjek je strpljiv uz Allaha – ne pomjera se, ne miruje i ne djeluje osim u društvu s Allahom. Kome ovo pođe za rukom, taj će moći biti strpljiv *radi*[21] Njega, kao što se kaže u hadisi-kudsiji: "... *ono što ljudi podnose*

[20] Prema ovoj Ibn Kajjimovoj tvrdnji prijevod ajeta koji smo naveli nije odgovarajući, već bi preciznije bilo kazati: "*Strpljiv ćeš biti samo uz Allaha (s Allahom).*"
[21] Kurziv prevodioca.

kudsiji: "... *ono što ljudi podnose radi Mene.*" I ajet: ﴿وَمَا صَبْرُكَ إِلاَّ بِاللهِ﴾ "*...ali, strpljiv ćeš biti samo uz Allahovu pomoć*" ukazuje da onaj uz koga Allah nije ne može biti strpljiv. A kako može ustrajavati u Allahovom sudu – poštujući ga, realizirajući i prenoseći, i u sudu sudbine, podnoseći ga, mireći se njime – onaj uz koga nije Allah? Ne može se nadati sretnom saburu onaj ko ne saburi uz Allaha, a ni pravoj blizini onaj čiji sluh, vid, djela i koraci nisu uz Allaha.

Ovo je smisao hadisa:

كُنْتُ سَمْعَهُ الَّذِي يَسْمَعُ بِهِ، وَبَصَرَهُ الَّذِي يُبْصِرُ بِهِ، وَيَدَهُ الَّتِي يَبْطِشُ بِهَا، وَرِجْلَهُ الَّتِي يَمْشِي بِهَا.

"*Bio sam njegov sluh kojim je taj slušao, i njegov vid kojim je vidio, i njegova ruka kojom hvata i njegova noga kojom kroči (hodi).*"[22]

Ovaj hadis ne znači da se Allah pretvorio u ove organe i čula, kao što misle unitaristi, niti da je čovjekovo biće ustvari Božije biće – neka je Allah uzvišen od izjava kršćanske braće. Kada bi bilo tako, ne bi bilo razlike između ovoga čovjeka i drugih ljudi, niti između njegovog približavanja Allahu kroz dobrovoljne ibadete i unižavanja sebe pred Njime kroz grijehe. Ne bi postojao onaj ko čini dobra djela i onaj kome se čine dobra djela; ne bi bilo gospodara niti robova, onih koji vole i voljenih. Cijeli ovaj hadis poništava njihova prazna vjerovanja s oko trideset aspekata, ako bismo ga pažljivo analizirali.

Smisao riječi: "*Bio sam njegov sluh, vid, ruka i noga*" objašnjen je hadisom: "*Mnome sluša, Mnome gleda, Mnome pokreće ruke i hoda.*" Tu se vidi korist koja je proizašla iz približavanja Njemu kroz činjenje dragih djela najnježnijim i najljepšim izrazima. Združenost je došla dotle da je Uzvišeni postao blizak čovjeku poput sluha, vida, ruke ili noge.

Sličan ovome jeste hadis:

الحَجَرُ الأَسْوَدُ يمِينُ اللهِ فِي الأَرْضِ، فَمَنْ صَافَحَهُ وَقَبَّلَهُ فَكَأَنَّمَا صَافَحَ وقَبَّلَ يَمِينَهُ.

---

[22] Buhari, *Kitab er-Rekaik*, bab 38.

"Crni je kamen Allahova desnica na Zemlji. Ko ga dotakne i poljubi, kao da je dotakao i poljubio Njegovu desnicu."[23]

Ovo se često upotrebljava u govoru. Često čujemo da se onome ko se mnogo voli, kaže: "Ti si moja duša, moj vid, moj sluh..." Ovo znači dvije stvari:

prva: da je ta osoba postala poput duše, srca, sluha i vida te osobe;

druga: ljubav i sjećanje na tu osobu ovladali su dušom i srcem, tako da se njeno prisustvo stalno osjeća u blizini, kao što se u hadisu kaže: يقول الله تعالى أنا جليس من ذكرني *"Uzvišeni je rekao: 'Ja sam u društvu onoga ko Me spominje'"*[24]; أنا مع عبدي ما ذكرني وتحركت بي شفتاه *"Ja sam s Mojim robom dok Me spominje i dok mu usne izgovaraju Moje ime"*[25]; فإذا أحببت عبدي كنت سمعاً وبصراً ويداً ومؤيداً *"Kada zavolim roba, postajem njegov sluh, vid, snaga i pomagač."*[26] Ove riječi na najbolji, najsuptilniji i najljepši način objašnjavaju taj smisao, i svaki pokušaj da se dā neko dodatno objašnjenje još više udaljava od pravog smisla i skriva ga.

Cilj ovih hadisa jeste strpljivost uz Allaha. Koliko čovjek bude imao od udruženosti s Allahom toliko će imati i od strpljenja. Kada Allah bude s njime, onda će imati strpljenja više nego ostali. Ebu Ali veli: "Strpljivi su stekli moć na oba svijeta zato što su zaradili udruženost s Allahom. Uzvišeni je rekao: ﴿إِنَّ اللهَ مَعَ الصَّابِرِينَ﴾ '*... doista je Allah sa strpljivima*' " (El-Bekara, 153).

Ovdje postoji nešto značajno što nam nije vidljivo na prvi pogled. Onaj ko se veže za jednu od osobina Uzvišenog Gospodara, ta će ga osobina približiti Njemu i dovesti do Njega. Uzvišeni Gospodar je Strpljivi. Štaviše, nijedno biće ne bi moglo podnijeti ono što On čuje od Svojih stvorenja. Prenosi se da je Uzvišeni Allah objavio Davudu: "Ukrasi se Mojim osobinama, a od Mojih je osobina da sam Strpljivi." Uzvišeni Allah voli Svoja imena i sifate i

[23] Prenose ga Ibn Asakir i Hatib el-Bagdadi, a ocijenjen je slabim.

[24] *El-Mustedrek*, 1/497; *Kešful-hafa*, 1/232.

[25] Bejheki, Ibn Hiban i Hakim sa sahih predanjima.

[26] *Fethul-bari*, 11/344.

voli da rezultati i posljedice tih sifata budu vidljivi na čovjeku. On je lijep i voli ljepotu; oprašta i voli one koji opraštaju; plemenit i voli plemenite; snažan i jaki vjernik Mu je draži od slaboga; strpljiv je i voli strpljive; zahvalan i voli zahvalne... Pošto Allah voli one koji se ukrašavaju Njegovim osobinama, On postaje uz njih u mjeri koliko su se stopili s njima. Ovo je posebna udruženost o kojoj govori u hadisu: "*...postajem Njegov sluh, vid, snaga i pomagač.*"

* * *

Neki dodaju i treću vrstu strpljivosti, a to je strpljivost s Allahom. Ovo smatraju najvišim vidom strpljivosti. "To je vjernost." Ako biste ih pitali da objasne ovu vrstu sabura, ne bi mogli kazati ništa što već nije rečeno kod one tri vrste sabura spomenute u prošlom poglavlju – strpljivost u Allahovim određenjima, strpljivost u naredbama i u sustezanju od zabrana. Ono što oni pokušavaju reći jeste to da je strpljivost s Allahom istrajnost u Njegovim propisima i nerazdvojivost od njih – tako da on uvijek biva sa Allahom, a ne sa sobom, s Allahom je što se tiče ljubavi i slaganja. Ovo je ispravno, ali ne izlazi iz one tri vrste sabura koje smo spomenuli. Tvrdnja da strpljivost s Allahom obuhvata sve vrste sabura jeste tačna, samo što je neodrživo učiniti je četvrtom vrstom sabura.

Znaj da je strpljivost uz Allaha ustrajavanje srca u ispravnosti s Njime. To znači da se ne skreće s Njegovog puta, kao što lisice njuškaju tamo i ovamo. Suština ove vrste sabura jeste da se ispravno izvršavaju Njegove odredbe i da Mu se potpuno posveti srce.

Neki dodaju još jednu vrstu strpljivosti – strpljivost u Allahu. Ovo također nije nova vrsta, jer je sadržana u prethodnim. Ne možemo zamisliti drugi smisao ove strpljivosti osim strpljivosti radi Njega. Pjesnik Hubejb[27] veli:

To je radi samog Boga, a ako želi,

[27] Hubejb ibn Adi el-Ensari, ashab i šehid. Ovaj bejt (stih) dio je kaside koju Ibn Abdulberr spominje u *Istiabu*, 411.

On će i u razderanim udovima berićet dati.[28]

Uzvišeni je rekao:

﴿وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا﴾

"One koji se budu zbog Nas borili, Mi ćemo, sigurno, putevima koji Nama vode uputiti" (El-Ankebut, 69);

﴿وَجَاهِدُوا فِي اللهِ﴾

"I borite se, Allaha radi" (El-Hadždž, 78).

U hadisu koji prenosi Džabir kaže se:

إِنَّ اللهَ لَمَّا أَحْيَا أَبَاهُ وَقَالَ لَهُ: تَمَنَّ، قَالَ: يَا رَبِّ أَنْ تَرْجِعَنِي إِلَى الدُّنْيَا حَتَّى أُقْتَلَ فِيكَ مَرَّةً ثَانِيَةً، وَقَالَ ﷺ: وَلَقَدْ أُوذِيتُ فِي اللهِ وَمَا يُؤْذَى أَحَدٌ.

"Kada je Allah oživio njegovog oca, rekao mu je: 'Kaži što želiš.' On reče: 'Gospodaru, da me vratiš na dunjaluk kako bih po drugi put poginuo radi Tebe.'[29] *Božiji Poslanik ﷺ reče: 'Radi Allaha sam doživio toliko zlostavljanja koliko niko od vas neće doživjeti.'"*[30]

Ovo može značiti dvije stvari:

prva: da je to radi stjecanja Allahovog zadovoljstva i pokornosti. Ovo se tiče onoga što čovjek radi svojevoljno, kao što se kaže u hadisu: تعلَّمْتُ فِيكَ العلم "*...naučio sam znanje radi Tebe*";[31]

druga: da se to desilo zbog Allaha i s Njegovom pomoći. Ovo se tiče stvari koje čovjeka zadese bez njegove volje. Kada se kaže: "Ovo je radi Allaha", misli se na ovaj smisao. U tom smislu su i ove riječi: "Radi Allaha doživio sam zlostavljanja"; "To je radi samog Boga"; "Kako bih poginuo radi Tebe"; "One koji se budu zbog Nas borili..." Sve ovo podrazumijeva doživljavanje tegoba

[28] Ovaj stih je Hubejb izrekao prije nego što će biti ubijen od mnogobožaca u Meki, nakon Bitke na Bedru. Teško ga je shvatiti bez prethodnoga, u kojem ovaj ashab kaže: *Nije mi važno, ako ginem kao musliman, / Na koju ću stranu, radi Allaha, pasti. / To je radi samog Boga, a ako želi, / On će i u tijelu razderanih udova berićet dati* – (Prim. prev.)

[29] Tirmizi, 3013; *Mustedrek*, 3/203.

[30] Tirmizi, 2473; Ibn Madža, 151.

[31] Muslim, 1905; Tirmizi, 2383 i Nesai, 6/23.

radi Allaha Uzvišenog.

Izreka "*Strpljivost radi Allaha je bogatstvo; strpljivost s Allahom je spas; strpljivost zbog Allaha iskušenje; strpljivost uz Allaha ispunjavanje, a strpljivost bez Allaha izdaja*" ne može se prihvatiti kao takva zato što oslikava trenutna zapažanja čovjeka. Prihvata se ono što se vjerodostojno prenese od onoga ko ne griješi u govoru. A mi ćemo objasniti ove riječi.

"*Strpljivost radi Allaha jeste bogatstvo*", *tj.* strpljivost radi Allaha uz napuštanje nagona i želja duše radi želja Allaha jeste najteže i najtegobnije za dušu. Prevazilaženje razdaljine koju duša mora preći da bi stigla do Allaha jeste vratolomna misija za dušu, za razliku od puta ka ahiretu, koji je lahak. Džunejd je o tome rekao: "Putovanje od dunjaluka ka ahiretu je lahko (za vjernika), napuštanje ljudi zbog istine je teško. Putovanje je duše ka Allahu teško i tegobno, a biti strpljiv s Allahom još je teže."

"*Strpljivost s Allahom je spas*" – zato što čovjek, kada je s Allahom, lahko podnosi svaku teškoću i ne osjeća nikakvu tegobu. Kada je s Allahom, a ne sa stvorenjima ili sa svojom dušom, njegovo srce i duh žive jednim potpuno drugim životom od onoga što bi imali sa svojom dušom ili sa stvorenjima. U tom stanju on ne osjeća nikakvu poteškoću niti gorčinu u strpljivosti. Tegobe vjerskih obaveza pretvaraju se u uživanje i radost, kao što je jedan zahid rekao: "Mučio sam se s noćnim namazom godinu da bih u njemu uživao dvadeset godina." Ko u namazu uživa ne vidi u tome teškoću niti obavezu.

"*Strpljivost zbog Allaha jeste iskušenje*" – iskušenje je iznad tegobe. Strpljivost zbog Allaha je teža i vrednija od strpljivosti radi Njega. Strpljivost je zbog Allaha kao borba zbog Njega, a to je teže od borbe radi Njega, jer svako ko se bori ili trpi zbog Allaha bori se i trpi zbog Njega, a ne i obratno. Čovjek može jedanput da se bori i trpi radi Allaha i time stekne naziv onoga ko je to činio; a naziv onoga ko to čini zbog Allaha može dobiti samo onaj ko se čitav posvetio džihadu i saburu i ušao u Džennet.

"*Strpljivost uz Allaha jeste ispunjavanje obaveza*" zato što je strpljivost uz Njega strpljivost u Njegovim odredbama. Kada srce

ustraje u pokajanju i udovi u ibadetima, udruženost s Allahom bit će ispunjena, kao što je Uzvišeni rekao: ﴿وَإِبْرَاهِيمَ الَّذِي وَفَّىٰ﴾ "*...i Ibrahimovim: - koji je obaveze potpuno ispunjavao*" (En-Nedžm, 37), tj. ispunio je svoje obaveze tako što je bio ustrajan u izvršavanju Njegovih naredbi.

"*...a sustezanje bez Allaha izdaja.*" Nema veće izdaje od sustezanja bez Allaha, Gospodara i Vladara, pored Koga On drugog vladara nema. Nema života, dobra ni uživanja osim u ljubavi prema Njemu i u Njegovoj blizini. Ima li veće izdaje od udaljavanja od Njega? Ovo je smisao izreke: "Suprotna je strpljivost koju osjećaju pobožni i oni koji vole. Strpljivost pobožnih treba sačuvati, a sustezanje onih koji vole treba uništiti." Pjesnik je rekao:

Na dan rastanka pokazalo se da njegovo ustrajavanje
u strpljivosti nije ništa nego obična laž.

Drugi[32] je kazao:

Prizivao sam strpljivost nakon tebe, i plač,
pa plač mi odgovori, a strpljivost ostade nijema.

Na ovu vrstu sabura ukazuju i riječi Jakuba, neka je Allahov blagoslov i mir s njime: ﴿فَصَبْرٌ جَمِيلٌ﴾ "*...i ja se neću jadati.*" (Pa, strpljenje je lijepo.) A kada Božiji poslanik ﷺ obeća, onda ispunjava. Zatim su ga bol i žal za Jusufom naveli da kaže: ﴿يَا أَسَفَىٰ عَلَىٰ يُوسُفَ﴾ "*O Jusufe, tugo moja!*" (Jusuf, 18, 84). Njegovo nestrpljenje nije poništilo obećanje da se neće jadati, zato što strpljivost znači da se neće žaliti ljudima. A žaljenje Allahu nije oprečno saburu, zato što je on rekao: ﴿إنما أشكو بثي وحزني إلى الله﴾ "*Ja tugu svoju i jad svoj pred Allaha iznosim*" (Jusuf, 86). Allah je Svome Poslaniku naredio lijepu strpljivost. On je izvršio tu naredbu i govorio bi: اللهم أشكو إليك ضعف قوتي وقلة حيلتي "*Gospodaru moj, Tebi se žalim na svoju slabost i nemoć...*"

Neki smatraju da je lijepa strpljivost ona kada se nesreća ne poznaje na čovjeku, jer onaj ko se tako ne ponaša nema u sebi lijepe strpljivosti. Ali, znaci krize moraju se poznavati na čovjeku,

[32] Autor stiha je Ebu Sakhr el-Huzeli. Ovo je dio duge poeme koju navodi El-Kali u svojim *Emalima*, 2/109. (Prim. prev.)

neka je Allah na pomoći.

Neki dodaju još jednu vrstu sabura: strpljivost u strpljivosti. To je kada čovjek ustrajava u strpljivosti sve dok je ne savlada. U stihu je rečeno:[33]

Trpio je strpljivost, pa ga ona pozva u pomoć,
a on povika: "Strpljivosti, strpi se!"

Ovo ne izlazi iz okvira strpljivosti koje smo dosada naveli. Ovo je samo povezivanje između strpljivosti i ustrajnosti u tome, a Allah najbolje zna.

[33] Vidi: *Ihja ulumid-din*, 5/373. (Prim. prev.)

RAZLIKA IZMEĐU STRPLJIVOSTI PLEMENITIH LJUDI I PODLACA

Svako biva u situaciji da mora trpjeti ono što ne želi, milom ili silom. Plemeniti ljudi dragovoljno podnose životne tegobe znajući da će za strpljivost biti nagrađeni, da je to pohvaljena osobina, a nestrpljivost pokuđena. On je također svjestan da mu nestrpljivost neće vratiti izgubljeno niti otkloniti nedaću. Ono što mu je suđeno mora se desiti, a što nije suđeno, niko ne može pribaviti. Nestrpljivost više šteti nego što koristi. Mudri ljudi vele: "Pametan čovjek u nesreći čini ono što glupak radi tek nakon mjesec dana"; "Svaka stvar ima kraj, tako da kraj postaje početak."

Ako na kraju moramo biti strpljivi, ima li šta bolje od toga da se i na početku nedaće ponašamo onako kako se glupak ponaša na kraju. Mudrac je rekao: "Ko ne bude strpljiv kao plemeniti bit će pomiren s time kao stoka." Plemenit čovjek čini odmjerene postupke: ako uoči da nestrpljivost može pomoći, onda teži riješiti svoj problem odmah, a ako vidi da to nema koristi, onda će čekati i neće dozvoliti da se jedan problem pretvori u dva.

* * *

Podlac je strpljiv samo kad je primoran. On je uporno nestrpljiv i kada shvati da sve to ne pomaže, ponaša se kao onaj koga su svezali da ga tuku. Isto tako, plemenit je čovjek strpljiv u pokornosti Allahu, a podlac u pokornosti šejtanu. Podlaci su najistrajniji u udovoljavanju svojim prohtjevima i strastima, a najmanje su ustrajni u pokornosti Allahu. Istrajni su i požrtvovani na šejtanovom putu, a ništa ne bi žrtvovali na Allahovom putu. Sve bi podnijeli kako bi udovoljili prohtjevima i zadovoljili svoga neprijatelja, a ni najmanje ne bi podnijeli radi Allahovog zadovoljstva. Trpi ono što mu govore dok čini grijehe, a ne trpi da mu se išta govori dok radi dobro. Svoju čast i ugled troši kako bi zadovoljio strasti i želje, a ništa ne bi žrtvovao radi Allahovog zadovoljstva i pokornosti. On je oličenje istrajnosti kada udovoljava šejtanu i svojim

prohtjevima, a nema nimalo strpljivosti u stvarima koje se tiču Allaha. Ovo je najveća podlost. Takav čovjek nije plemenit kod Allaha i neće biti među plemenitima koji će biti prozvani na Sudnjem danu pred svim ljudima, kada će se znati ko vrijedi. "Gdje su bogobojazni?"

Pošto je sabur jedna od naređenih stvari, Uzvišeni je Allah stvorio puteve koji vode do njega. Svaka naređena stvar ima uzroke koji pomažu da se ona izvrši. Allah, dž.š., je stvorio za svaku bolest lijek i sigurno izlječenje ako se taj lijek koristi. Iako je strpljivost teška i neugodna, ipak ju je moguće postići. Ona se sastoji od dva elementa: znanja i rada. Od ovih elemenata sastoje se svi lijekovi za srce i tijelo. Postoji, dakle, teoretski i praktični dio, i onda se dobija najuspješniji lijek.

Teoretski dio sastoji se u dokučivanju koristi, slasti i savršenosti koje se kriju u naređenom i u dokučivanju zla, štete i nedostataka koji se kriju u zabranjenom. Nakon ovih saznanja, dodaje se iskrena odlučnost, visoka ambicija, čovječnost i entuzijazam. Kada se ovo dvoje sjedini, onda se rađa sabur i teškoće prestaju. Prestaju tegobe i bolovi koje je sabur dotada nosio. Već je rečeno da je strpljivost borba razumskih i vjerskih poriva s porivima nahođenja i duše. Svaka strana želi nadvladati drugu. Čovjek treba ojačati onu stranu koja treba da pobijedi, a da oslabi drugu. Kada ojača poriv strasti za zabranjenim spolnim odnosom, čovjek može biti nemoćan da se odupre porivu spolnih organa; ili je nemoćan da se odupre pogledu; ili ne može da kontroliše osjećanja u srcu, već stalno osjeća pozive i nagovore na blud, zatim da ga to odvraća od spominjanja Allaha i razmišljanja o onome što mu koristi na ovome i na budućem svijetu... Kada taj čovjek odluči da se liječi i odupre ovoj bolesti, prvo je mora oslabiti sljedećim stvarima:

prvo: uočavanje materije koja ojačava zabranjenu strast. To je materija koja inicira strast svojom kakvoćom ili količinom. Nakon uočavanja treba nastojati umanjiti tu materiju. Ukoliko je to nemoguće, onda se treba prepustiti postu, jer on slabi puteve strasti i otupljuje njeno djelovanje, a naročito kada čovjek jede umjereno u vrijeme noći;

drugo: treba izbjegavati inicijatora žudnje, a to je pogled. Njega mora što jače zauzdati, zato što se poticaj na strast i želju

javlja upravo pogledom. On stvara strast u srcu. U *Musnedu* se prenosi hadis Poslanika ﷺ: النظر سهم مسموم من سهام إبليس *"Pogled je otrovna Iblisova strjelica."*[34] Ovu strjelicu Iblis šalje prema nezaštićenom srcu. Jedina zaštita može biti obaranje pogleda ili izmicanje izvan njihovog domašaja. Te strjelice izbačene su iz luka slika, pa kada čovjek bude izbjegavao te slike, bit će pošteđen i strjelica. Ako od tvoga srca napraviš metu, lahko se može desiti da bude pogođeno jednom od tih otrovnih strijela;

treće: zadovoljavanje dozvoljenim u zamjenu za zabranjeno. Sve za čim priroda žudi može biti zadovoljeno dozvoljenim stvarima. Ovaj lijek djeluje kod većine ljudi. To je preporučio Božiji Poslanik ﷺ. Prvi je lijek poput umanjivanja hrane obijesnoj jahalici ili agresivnom psu kako bi oslabili. Drugi je lijek poput nedavanja mesa psu i pšenice jahalici kako ne bi napadali vlasnika. Treći je lijek poput hranjenja onim što će im ublažiti narav, ali i očuvati snagu. Oni će tako biti pokorni vlasniku, ali im se ne smije davati više od toga;

četvrto: razmišljanje o ovosvjetskim štetnostima koje zabranjene stvari nose u sebi. Čak i kada ne bi postojali Džennet i Džehennem, bilo bi dovoljno razloga da se odupre porivima zabranjene strasti. Ti se razlozi ne bi mogli nabrojati, ali su hirovite oči slijepe;

peto: zamišljanje o lošim stranama prizora koji ga privlače. Kada spozna realnost toga, čovjeku je mizerno da pije iz iste posude sa psima i vucima, kao što je rečeno:

Napustit ću vas iz časti i pristojnosti,
zbog ostalih bijednika iz vašeg društva.

Drugi pjesnik veli:

Kada se nagomilaju muhe na hrani,
dignem ruke od nje i izgubim apetit.

Lavovi izbjegavaju pojila na kojima
psi loču svojim jezicima.

[34] *Medžmeuz-zeva'd*, 8/63; *Et-Tergibu vet-terhibu*, 3/34.

Neka se sjeti da miješanjem njegove pljuvačke s pljuvačkom bijednika postoji opasnost od bolesti, jer je pljuvačka grešnika zarazna, kao što je rečeno u stihovima:

Ne žudi, srce, za onim ko se podaje svakome,
svako ko ga vidi, druži se s njime.

Kao voda koju pije svaka životinja
i grana koju svaki povjetarac miluje.

Ako su mu usta slatka, sjeti se
kako su grozna usta onoga prije tebe.

Ko ima imalo čovječnosti i samopoštovanja neće se družiti s takvim ljudima. Ako u duši ne osjeti odbojnost prema njemu i poželi da nastavi s druženjem, neka pogleda u grozote koje se kriju iza tog prividnog sjaja i ljepote. Onaj ko dozvoli sebi ružne stvari gori je od životinja, jer je on za uzor odabrao vrstu životinja koja jedina radi takve stvari, a to je svinja. Ni među jednom vrstom ne postoji istospolni odnos. Taj čovjek koji se podaje svakome dozvoljava da bude jednak svinji, i to je grozota koja nadvladava svaku ljepotu i simpatičnost u tijelu ili licu, ali ljubav je slijepa...

Ako je ta slika (prizor) žena, onda je ona izdala Allaha, Njegovog Poslanika, svoju porodicu, muža, samu sebe i potomstvo i snosit će dio odgovornosti za njihovu sramotu i grijehe. Nikakva ljepota ne može pokriti ovu ružnoću. Ako želiš očit primjer, onda pogledaj kako izgledaju te žene u starosti! Uzvišeni je Allah njihove vrline pretvorio u grozote, tako da iz njihovih lica izbija divljaštvo i ružnoća. Pjesnik je rekao:

Kada bi ašik[35] *pomislio u šta će se pretvoriti*
ljepota koja ga je zarobila, ne bi zarobljen bio.

O ovom pitanju postoji mnogo detalja, ali dovoljno je da se ograničimo samo na osnovno.

* * *

---

[35] Onaj ko voli.

Ojačavanje vjerskih poriva postiže se sljedećim postupcima:

prvi: veličanje i poštovanje Uzvišenog Allaha, tako da se čovjek stidi počiniti grijeh dok ga On vidi i čuje. Ko ovo osjećanje usadi u sebe neće se usuditi na grijeh nikada;

drugi: usađivanje ljubavi prema Uzvišenom Allahu. Čovjek neće učiniti grijeh onome koga voli:

Onaj ko voli pokoran je voljenome.[36]

Najvrednije odricanje jeste odricanje onih koji vole, a najvrednija je pokornost pokornost onih koji vole. Velika je razlika između ostavljanja i pokoravanja voljenome i ostavljanja i pokoravanja onome čije se kazne pribojavamo;

treći: doživljavanje blagodati i dobročinstva. Plemeniti čovjek neće dozvoliti da se ružno ponese prema onome ko mu je učinio dobro. To rade samo podli ljudi. Neka ga svijest o Allahovom dobročinstvu i blagodatima kojima ga je obasuo spriječi od činjenja grijeha Njemu. Neka ne dozvoli da se Allahova dobra i nimeti spuštaju njemu, a da on na to uzvraća svojim grijesima, prekršajima i mizerijama. Melek spušta ta dobra, ali i bilježi te grijehe. Ima li ružnijeg uzvraćanja?;

četvrti: doživljavanje srdžbe i osvete. Allah se srdi kada Mu je rob nepokoran. A kada se rasrdi, Njegovu srdžbu ne može ništa zaustaviti, a kamoli ovako slab čovjek;

peti: doživljavanje gubitka ovosvjetskog i onosvjetskog kroz činjenje grijeha; ružnih osobina s aspekta logike, Šerijata i tradicije koje će steći i gubitka pozitivnih osobina s aspekta Šerijata, logike i tradicije. Dovoljna je od svega ovoga svijest o gubitku imana, čija je najmanja mrvica mnogo puta bolja od ovoga svijeta i svega što je na njemu. Kako sve to može prodati za strast čije će slasti nestati, a tragovi ostati? U vjerodostojnom hadisu kaže se: لا يزني الزاني حين

[36] Ovo je polovina drugog dijela stiha iz dva poznata stiha koji pripadaju Mahmudu el-Verraku ili imamu Šafiju. Oni u potpunosti glase: *Nepokoran si Bogu, a kažeš da Ga voliš / Ovo je nepoznato za logiku i novo / Da je tvoja ljubav iskrena, volio bi Ga / Onaj ko voli pokoran je voljenome.* Izvor ovih stihova potraži u djelu *Behdžetul-medžalis*, 1/395.

يزني وهو مؤمن *"Čovjek nije vjernik u trenutku dok čini blud."*[37] Jedan je ashab rekao da će iz njega biti odstranjen iman, i na kraju će ostati jedan mali krug. Ako učini tevbu, iman će se ponovo vratiti u njega. Jedan tabiin kaže da će s bludnika biti skinut iman kao što se skida odjeća. Ako se pokaje, bit će mu ponovo vraćen. U tom smislu Buhari bilježi hadis u kojem Božiji Poslanik ﷺ kaže: الزناة في التنور عراة *"Bludnici će biti goli u kotlu"*[38] zato što su skinuli odjeću imana, a kotao strasti koji je ključao u njihovim srcima pretvorit će se u istinski kotao u kojem će se pržiti;

šesti: doživljavanje pobjede i nadmoći. Pobjeda nad šejtanom nosi veću slast, radost i sreću kod onih koji su to oprobali nego pobjeda nad ljudima. Posljedice su te pobjede veličanstvene. To je slično stanju nakon uzimanja pravog lijeka koji je odstranio bolest i vratio tijelu živost i snagu;

sedmi: svijest o nadoknadi. Allah će nadoknaditi sve ono čega se čovjek odrekao i sustegnuo radi Njega. Onda treba usporediti propušteno i ono što će biti nadoknađeno i izabrati ono što je vrednije;

osmi: svijest o udruženosti. Ona se dijeli na dvije vrste: opću i posebnu udruženost. Opća je ta što Uzvišeni uvijek bdije nad čovjekom i ne propušta nijedan njegov postupak. O ovome smo ranije govorili. Ovdje je riječ o posebnoj udruženosti, kao što je rečeno u ajetima: ﴿إِنَّ اللهَ مَعَ الصَّابِرِينَ﴾ *"...doista je Allah sa strpljivima"* (El-Bekara, 153); إِنَّ اللهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا وَّالَّذِينَ هُم مُّحْسِنُونَ *"Allah je zaista na strani onih koji se Allaha boje i grijeha klone i koji dobra djela čine"* (En-Nahl, 128); وَإِنَّ اللهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ *"...a Allah je, zaista, na strani onih koji dobra djela čine!"* (En-Ankebut, 69). Ova posebna udruženost više vrijedi na ovom i na budućem svijetu nego udovoljavanje potreba i ispunjavanje strasti tokom cijelog života. Kako se to može upropastiti kratkotrajnim, jadnim zadovoljstvom u jednom momentu života? To je samo kao san ili sjenka prolazna;

deveti: svijest o iznenađenju. To znači da se čovjek boji iznenadne smrti i uzimanja duše i gubljenja ahiretskih uživanja. Ka-

[37] Buhari, 2475; Ibn Madža, 3936.

[38] Buhari, 7047.

ko je to nesretan, težak i gorak osjećaj! To može opisati samo onaj ko ga je iskusio. U starim knjigama stoji: "O ti kome svakog trenutka može biti uzeta duša i prekinuta sreća! Pazi se, pazi!";

deseti: svijest o nesreći i izbavljenju. Nesreće su ustvari samo oličenje grijeha i njihove posljedice. A opća sigurnost krije se u Allahu dragim djelima i njihovim posljedicama. Nesretni su ljudi grešnici, pa makar im tijela bila zdrava. Zdravi su ljudi oni koji čine dobra djela, pa makar im tijela bila bolesna. Jedan učenjak je hadis: "Kada vidite teškog bolesnika, molite Allaha za zdravlje" protumačio ovako: kada vidite one koji boluju od grijeha, neposlušnosti i nemara prema Allahu... Iako je ovo opasnija vrsta bolesti, hadis se ipak odnosi na bolesti tijela i bolesti srca, a Allah najbolje zna;

jedanaesti: da postepeno trenira vjerske nagone i porive na borbu protiv nagona strasti sve dok ne osjeti slast pobjede. Tada će njegova volja ojačati, jer kada se osjeti slast nečega, onda je volja za time snažnija. Zato vidimo da snaga nosača i teških fizičkih radnika raste, za razliku od snage prodavača odjeće, krojača i drugih. Ko se potpuno odrekne borbe, nagon vjere će mu oslabiti, a strasti ojačati. A ko se navikne da se bori s prohtjevima svladat će ih kad god poželi;

dvanaesti: odbacivanje loših misli. Kada se jave, treba ih odmah otjerati i ne sakupljati ih, jer se one brzo pretvaraju u nadanja, a to je kapital bankrotiranih. Kada se prazne misli ustale, pretvaraju se u nadanja. Zatim jačaju i postaju zamisli, pa jačaju i dalje i postaju namjere, a zatim i odluke. Odbacivanje je prve misli lakše i jednostavnije od suzbijanja mogućeg ishoda nakon njihovog razvijanja;

trinaesti: prekidanje veza i uzroka koji dovode do udovoljavanja nahođenjima. Ovo ne znači da ne treba imati nahođenja. Naprotiv, treba imati nahođenja, ali ta nahođenja treba kanalisati u korisnim i upotrebljivim pravcima, kako bi se realizovala želja Uzvišenog Gospodara. To će ga zaštititi od navođenja na griješenje. Sve što čovjek koristi radi Allaha, On će ga zaštititi da to ne koristi radi zabranjenih strasti ili šejtana. A što ne koristi radi Allaha neminovno će koristiti radi svojih nahođenja i hirova. Ako se zna-

nje ne koristi u korisne svrhe, bit će iskorišteno u hirove i strasti. Ako se djela ne posvete Allahu, onda će ona biti pretvaranje i licemjerje. Ako se imetak ne troši u pokornosti Allahu, trošit će se u pokornosti šejtanu i prohtjevima. Ugled koji se ne koristi radi Allaha, bit će upotrijebljen radi nahođenja i strasti. Snaga koja se ne koristi u naređenim stvarima bit će trošena na zabranjeno. Ko se navikne da djeluje radi Allaha, ništa mu neće biti teže nego da svoja djela posvećuje nekom drugom. Ko se navikne da udovoljava svojim prohtjevima i nahođenjima, neće mu ništa teže biti od ihlasa i djelovanja radi Allaha. Ovo se odnosi na sve vrste posla. Tako onome ko udjeljuje na Allahovom putu jako teško pada da udjeljuje u neke druge svrhe, i obratno;

četrnaesti: obraćanje pažnje na veličanstvene znakove Allahove koje ljudi treba da promatraju i razmišljaju o njima. To su čitani Allahovi znakovi (ajeti) i vidljivi znakovi. Kada to ovlada čovjekovim srcem, onda je nemoguć pristup šejtanovim spletkama, došaptavanjima i nagovorima. Ima li većeg gubitnika od onoga ko zamijeni zaštitu Milostivoga, Njegove knjige, Poslanika i ashaba za zaštitu šejtanâ iz redova ljudi i džina. Nema većeg gubitka od ovoga, neka je Allah na pomoći;

petnaesti: razmišljanje o ovome svijetu i njegovoj kratkotrajnosti i skorom nestanku. Niko neće htjeti nakon ovoga uzeti ni najmanju stvar sa dunjaluka, pored budućeg svijeta, osim onaj čije su nade izgubljene, ko nema ljudskosti i čije je srce mrtvo. Njegova zaprepaštenost i kajanje bit će strašni kada shvati suštinu onoga za što se vezao i da mu to ne donosi nikakvu korist. A kako će se tek osjećati onaj ko nije sakupljao ono što će mu koristiti na budućem svijetu, a grabio je ono što će mu donijeti samo kaznu i užasnu bol? Pa čak i onaj ko je sakupljao korisne stvari kajat će se i osjećati gubitnikom zato što nije skupljao nešto što bi mu donijelo još veću korist na ahiretu;

šesnaesti: predanost Onome Ko barata njegovim srcem i u Čijim su rukama svi konci i Čija će riječ biti posljednja. Možda će taj čovjek pogoditi vrijeme darivanja, kao što se kaže u poznatom predanju:

"Doista Allah u jednom periodu dana obilato daje. Koristite to vrijeme darivanja i molite Allaha da sakrije vaše sramote i umiri vaša strahovanja."[39]

Može se desiti, uz često činjenje dove, da čovjek pogodi vrijeme kada Allah daje sve što Mu se traži. Kome bude data knjiga dove, bit će mu dato i uslišenje. Kada mu ne bi predodredio uslišenje, ne bi ga nadahnuo da traži. Pjesnik je rekao:

Da ne želiš da mi daš ono što tražim i priželjkujem
iz Tvoje riznice, ne bi me nadahnuo da tražim.

Neka čovjek ne odstupa zbog naočigled teškog stanja, jer Uzvišeni Allah postupa prema Svome robu kao Onaj Kome ništa slično ne postoji. On mu je nešto uskratio samo da bi mu dao; razbolio ga je samo da bi ga izliječio; osiromašio ga je samo da bi ga obogatio; umrtvio ga je da bi ga oživio. Čovjekove praroditelje izveo je iz Dženneta samo da bih ih na najljepši način vratio u njega. Rečeno je: "Čovječe, ne gubi nadu zato što ti kažem: 'Iziđi iz njega. Radi tebe sam ga stvorio i vratit ću te u njega.'"

Uzvišeni je Gospodar, ustvari, blagodaran prema čovjeku kada ga iskušava. On mu daje kada uskraćuje i liječi ga bolešću. Čovjek ne smije pokleknuti u situaciji u kojoj se izlaz ne nazire i u bilo kojoj vrsti iskušenja;

sedamnaesti: čovjek treba znati da u njemu postoje dvije suprotne sile privlačenja i da je razapet između sile koja ga vuče ka najvišim stepenima Dženneta i sile koja ga vuče u najdublje ponore. Što se više prepušta prvoj sili, to se njegov stepen povećava sve dok ne zauzme najviši stepen koji može dostići. A kada se prepusti sili zla, onda se spušta sve dok ne zauzme svoje mjesto u ponoru. Kada zaželi znati da li pripada najvišim stepenima ili najdubljim ponorima, neka vidi gdje je njegova duša na ovom svijetu. Kada napusti tijelo, ona će krenuti ka višim stepenima koji su je privlačili na dunjaluku. Čovjek je s onime koga voli po svojoj prirodi, razumu i nagradi koju će dobiti. On stremi onome što želi i što odgovora njegovoj prirodi. Čovjeka privlači ono što mu odgovara.

[39] *Medžmeuz-zeva'd*, 10/231.

Uzvišeni kaže:

﴿قُلْ كُلٌّ يَعْمَلُ عَلَى شَاكِلَتِهِ﴾

"*Reci: 'Svako postupa po svom nahođenju*'" (El-Isra, 84).

Časne duše teže svojim bićem, namjerom i djelima prema visinama, a zle duše prema ponorima;

osamnaesti: čovjek treba znati da prostor mora biti prazan da bi se spustila kiša milosti. Rastinje mora biti uklonjeno da bi njiva rađala. Ako prostor nije prazan, kiša milosti nema gdje da se spusti. Ako je i ispražnjen, ali nije očišćen od rastinja, prinos neće biti potpuno uspješan. Štaviše, to rastinje može nadvladati sjetvu i prekriti je. Potrebno je, dakle, očistiti njivu, pripremiti je za sjetvu, a zatim posijati sjeme i očekivati kišu. Isto tako, čovjek treba očistiti svoje srce od loših želja i ružnih pomisli, da posije u njemu sjeme zikra, razmišljanja, ljubavi i ihlasa, da ga izloži puhanju vjetra milosti, da očekuje pad kiše milosti u pravo vrijeme... Tek nakon toga čovjek zaslužuje da ugleda rod.

Kao što se nadamo da padne kiša u određeno vrijeme, tako se nadamo da ćemo se zateći u zikru i dovi u momentu kada Allah ne odbija ničiju dovu i kada obilno dariva. Tim više ukoliko su nade udružene u vrijednim povodima i mubarek-vremenima, kao na dan Arefata, u kišnoj molitvi ili na skupu prilikom džuma-namaza. Udružene namjere i mnoštvo dova jesu stvari koje je Allah učinio uvjetom stjecanja dobra i spuštanja milosti, kao što i druge stvari u prirodi imaju svoje uvjete. Štaviše, izvjesnije je da će se spustiti milost nego da će se desiti vidljive stvari nakon njihovih predznaka. Ali čovjek usljed svojeg neznanja pada pod utjecaj vidljivoga, i zaboravlja kakve se ljepote kriju iza toga. Usljed svoje nepravednosti preferira ovo prvo nad drugim. A kada bi čovjek ispraznio njivu svog srca i pripremio je, vidio bi nevjerovatne stvari. Allahovu milost može odbiti samo prepreka koja se nalazi u samom čovjeku. Ako bi te prepreke nestalo, milost bi pohrlila sa svake strane. Pogledaj kako velika rijeka napaja svu zemlju pored koje prođe, a s druge strane nekada je uzaludno podizati brane i nasipe... Svjedoci smo da nekada neplodna i nezasitna zemlja i pored tolike vode koja se nalazi pored nje ne donosi nikakve plodove;

devetnaesti: čovjek treba znati da ga je Allah stvorio za beskraj i vječnost; za moć bez nemoći; za sigurnost bez straha; za bogatstvo bez siromaštva, za slasti bez bola, za savršenstva bez mahana... Na ovom prolaznom i kratkotrajnom svijetu iskušava ga, svijetu gdje se neprestano smjenjuju snaga i nemoć, sigurnost i strahovi.

Isto tako su i bogatstvo, slasti, radost, sreća i uživanje na ovom svijetu izmiješani sa svojim suprotnostima. Sve je ovo kratkotrajno i nestalno. Većina stvorenja ovdje pravi veliku grešku. Oni traže uživanje, vječnost, moć, vlast i položaj na pogrešnom mjestu, tako da im je to promaklo na pravom mjestu. Većina njih nije ni stekla to što traži, a i to što su stekli sitno je, kratkog vijeka. A poslanici, neka je Allahova milost i mir s njima, došli su s pozivom u vječna uživanja i velika bogatstva. Onaj ko im se odazove na dunjaluku osjetit će najveće i najbolje slasti. Živjet će na ovome svijetu kao kralj ili vladar. Zuhd na ovom svijetu predstavlja istinsko bogatstvo. Šejtan čovjeku najviše zavidi na tome i na sve načine nastoji da ga spriječi da dospije na taj stepen, jer kada čovjek ovlada svojim strastima i srdžbom i podredi ih vjerskim nagonima, on je istinski kralj pošto je vlasnik ovog bogatstva slobodan. A onaj kime upravljaju strasti i srdžba i ko im robuje nije ništa drugo nego podređeni rob koga strasti i srdžba vode kao životinju.

Lahkovjerni i obmanuti svoj pogled zadržavaju na vanjskom bogatstvu koje spolja izgleda lijepo, ali se unutra krije ropstvo, i povode se za strastima koje su na početku slast, a na kraju kajanje. A dalekovidan čovjek sagledava stvari od početka do kraja, od starta do posljedica, a

﴿ذَٰلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ﴾

"To je Allahova milost koju On daje onome kome hoće" (El-Džumua, 4);

dvadeseti: čovjek ne smije da se vara da je samo poznavanje ovoga što smo spomenuli dovoljno da se cilj postigne. Mora se uložiti veliki napor i snaga da se ovo znanje primijeni. To se može postići mijenjanjem navika, jer su one neprijatelj vrlina i uspjeha.

Ne može uspjeti onaj ko stalno slijedi navike. One se mogu izmijeniti tako što će čovjek izbjegavati iskušenja što više može. Božiji Poslanik ﷺ veli:

"Ko čuje za Dedžala neka mu se ne približava."[40]

Nema bolje zaštite od zla nego udaljiti se od njega i njegovih uzroka.

Šejtan ovdje ima odličan način da čovjeka navede na zlo. On mu u tome prikaže nešto dobro kako bi ga privukao da to čini, a kada se približi, šejtan ga hvata u mrežu, a Allah najbolje zna.

[40] Ahmed, 4/431; Ebu Davud, 4319; *Mustedrek*, 4/531.

ČOVJEKU JE U SVIM OKOLNOSTIMA POTREBNA STRPLJIVOST

Čovjek se nalazi između naredbe koju mora slušati i izvršavati, zabrane koju mora poštovati, a koja mu je ponekad odbojna po prirodi kao i blagodati zbog koje mora zahvaljivati Darovatelju. Ako mu se ove stvari stalno dešavaju, neophodno je da bude strpljiv do smrti. Sve na što čovjek nailazi na ovom svijetu svrstano je u dvije vrste: ono što odgovara njegovom nahođenju i željama i ono što je suprotno tome. Za oboje mu je potrebna strpljivost.

Prva vrsta: Njegovim željama odgovaraju stvari poput zdravlja, blagostanja, ugleda, imetka i dozvoljenih naslađivanja. Ovdje je strpljenje potrebno iz sljedećih razloga:

prvi: ne smije se nakloniti niti zavaravati njima. Te stvari ga ne smiju navesti na neumjerenu šalu, pokuđeno radovanje, koje Allah ne voli kod Svojih robova;

drugi: ne smije se prenaprezati u stjecanju i crpljenju tih blagodati. Ona se mogu pretvoriti u svoje suprotnosti. Onaj ko pretjeruje u jelu, piću i općenju, to se pretvara u haram;

treći: treba biti strpljiv u izvršavanju onoga što smo dužni prema Allahu u tim blagodatima. To se ne smije zapostaviti, pa da izgubimo blagodati;

četvrti: sustezanje od trošenja tih blagodati na zabranjeno. Ne smije ugoditi duši u svemu što bi ona htjela dobiti pomoću tih blagodati. To ga može odvesti u haram. Čak će ga i u najvećoj pažnji odvući u mekruh. A u blagostanju samo iskreni Allahovi robovi mogu biti strpljivi.

Jedan je od prethodnika rekao: "U patnji su izdržljivi i vjernik i nevjernik, a u blagostanju samo iskreni vjernici." Abdurrahman ibn Avf ﵁ veli: "Iskušani smo teškim stvarima, pa smo bili strpljivi, a kada smo iskušani blagostanjem, nismo izdržali." Zato Uzvišeni Allah upozorava Svoje robove na iskušenje u imetku, že-

nama i djeci:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لاَ تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلاَ أَوْلاَدُكُمْ عَن ذِكْرِ اللهِ﴾

"O vjernici, neka vas imanja vaša i djeca vaša ne zabave od sjećanja na Allaha" (El-Munafikun, 9);

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ وَأَوْلاَدِكُمْ عَدُوًّا لَّكُمْ فَاحْذَرُوهُمْ﴾

"O vjernici, i među ženama vašim i djecom vašom, doista, imate neprijatelja, pa ih se pričuvajte" (Et-Tegabun, 14).

Ovo neprijateljstvo mnogi pogrešno shvataju kao mržnju i svađu. Ono znači neprijateljstvo koje očeve sprečava od hidžre, džihada, obrazovanja, milostinje i drugih vjerskih obaveza i dobročinstava. U Tirmizijevim *Sunenima* se putem Israila bilježi predanje u kojem stoji da je Ibn Abbas bio upitan o ajetu: "*O vjernici, i među ženama vašim i djecom vašom, doista, imate neprijatelja, pa ih se pričuvajte*", pa je rekao: "To su Mekelije koji su primili islam, ali ih žene i djeca nisu pustili da odu Božijem Poslaniku ﷺ. Kada su, kasnije, prešli kod Božijeg Poslanika ﷺ i vidjeli da su se ljudi upoznali s vjerom, htjeli su da ih kazne, pa je Allah objavio:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ وَأَوْلاَدِكُمْ عَدُوًّا لَّكُمْ فَاحْذَرُوهُمْ﴾

'*O vjernici, i među ženama vašim i djecom vašom, doista, imate neprijatelja, pa ih se pričuvajte*' " (Et-Tegabun, 14).

Tirmizi ovaj hadis smatra hasen-sahihom.[41]

Koliko vrijednih i korisnih stvari čovjek može izgubiti zbog svoje supruge i djece. U hadisu se kaže: الولد مبخلة مجبنة "*Dijete je škrtost i kukavičluk.*"[42] Imam Ahmed bilježi hadis, a Abdullah ibn Burejda kaže: "Čuo sam svoga oca kako kaže: 'Jednom, dok nam je Poslanik ﷺ držao hutbu, dođoše Hasan i Husejn u crvenim košuljama. Hodali su i posrtali. Božiji Poslanik ﷺ siđe s minbera, uze ih i stavi pred sebe. Zatim reče: 'Istinu je rekao Allah: '*Imanja vaša i djeca vaša su samo iskušenje*' (Et-Tegabun, 15). Vidio sam ovo dvoje djece kako hodaju i spotiču se, pa se nisam mogao savladati. Prekinuo sam govor i podigao sam ih.''"[43]

---

[41] Tirmizi, 3314; *Mustedrek*, 2/490.

[42] Ibn Madža, 3666; *Mustedrek*, 3/164.

Prekinuo sam govor i podigao sam ih.'"[43]

Ovo je izraz njegove ﷺ plemenite milosti i nježnosti i saosjećanja prema djeci. Ovim je želio ukazati svom ummetu kako se treba blago i s ljubavlju odnositi prema djeci.

* * *

Strpljivost u blagostanju teška je zato što je to odricanje od onoga što je dostupno. Gladan se čovjek lakše bori s glađu kada ne vidi hranu, nego kada mu je ona pred očima. Tako se i mladić lakše može svladavati kada ne vidi ženu, nego kada je ona tu.

* * *

Druga vrsta, suprotna nahođenjima, može biti nešto što čovjek bira – poput ibadeta i grijeha, nešto što se dešava bez čovjekovog izbora – poput raznih problema ili pak nešto što čovjek izabira, ali ga ne može otkloniti – a ovo se dijeli na tri dijela.

Prvi dio: ono što je njegov izbor, a to su svi postupci čovjeka koji se karakterišu kao dobro djelo ili grijeh. Što se tiče ibadeta, čovjeku je potrebna izdržljivost u njima, zato što duša po prirodi izbjegava većinu tih postupaka. Kada je namaz u pitanju, onda je čovjek lijen i draže mu je da se odmara. Ovo je izraženo kod onih kojima je srce otvrdnulo, grijesi prekrili srce, strasti postale navika, a društvo besposličari. Čovjek ovih osobina teško može biti i ustrajan u obavljanju namaza. Ako i klanja, onda to čini nasilu, odsutnog duha i zanesen, jedva čekajući da završi, kao onaj što sjedi na lešini.

Zekat čovjeku teško pada zato što je priroda ljudi puna škrtosti i cicijašenja. Hadž i džihad zahtijevaju istrajnost iz oba prethodna razloga. Čovjeku je ovdje potreban sabur u tri etape:

prva etapa: prije stupanja u taj ibadet. Tada je potrebno usavršiti nijet i ihlas, odagnati patvorenost i hipokriziju i čvrsto odlučiti da se taj ibadet dosljedno izvrši;

[43] Nesai, 3/108; Ahmed, 5/354.

druga etapa: istrajnost u toku djela. Tada treba suzbiti porive koji čovjeka navode da to djelo obavi nedosljedno i površno. Strpljivost je ovdje potrebna zbog održanja nijeta i prisustva svijesti da čovjek stoji pred Bogom i da nije zaboravio Njegove propise. Nije najvažnije obaviti ibadet, već je važno biti svjestan Onoga Ko naređuje i stalno Ga se sjećati. Na ovaj način Allahovi vjerni robovi obavljaju propise. Sabur je potreban kako bi se jedan ibadet obavio na ispravan način – uz sve ruknove, vadžibe i sunnete. Potreban je i da bi predstava o Obožavanome bila stalno u svijesti i da sam ibadet to ne zatamni. Svijest o Allahu ne treba čovjeka spriječiti da svojim ekstremitetima čini ibadet, a ne treba ga ni spriječiti ibadet od svijesti da se nalazi pred Njime;

treća etapa: strpljivost poslije obavljenog djela. Ovo se također sastoji od više stvari:

prva: suzdržavanje od onoga što bi moglo pokvariti to djelo. Uzvišeni je rekao:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ لاَ تُبْطِلُواْ صَدَقَاتِكُم بِالْمَنِّ وَالأذَى﴾

"O vjernici, ne kvarite svoju milostinju prigovaranjem i uvredama" (El-Bekara, 264).

Nije važno samo obaviti neki ibadet, već treba paziti da se on i ne pokvari.

druga: sustezati se od divljenja tom ibadetu i uzdizanja njime. Ovo je po čovjeka štetnije od mnogih vidljivih grijeha;

treća: suzdržavati se da ta djela iz tajne knjige prenese u javnu, jer kada čovjek učini neko djelo za koje zna samo on i Allah, to djelo biva upisano u tajnu knjigu. Ako počne govoriti o tom djelu, ono biva preneseno u javnu knjigu, i neka ne misli da pokrovac strpljivosti nestaje s prestankom djela.

* * *

Strpljivost je kod zabranjenih djela jasna. Najbolji način da se to postigne jeste distanciranje od prirođenih stvari, napuštanje društva koje čini te grijehe i razgovara o tome pošto navika ima posebnu prirodu. Kada se strast udruži s navikom, onda su to dvi-

je šejtanske vojske kojima se nagon vjere ne može oduprijeti.

Drugi dio: ono što čovjek ne bira i što ne može izbjeći, poput nesreća na koje čovjek ne može utjecati, kao što je smrt drage osobe, krađa imetka, bolest i sl. Ovaj dio ima dvije vrste:

prva vrsta: ono u čemu ljudi nemaju udjela;

druga vrsta: ono što dolazi od drugog čovjeka, poput vrijeđanja, udaranja i dr.

Prema **prvoj vrsti** čovjek se može postaviti na četiri načina:

prvi način: pasivan odnos, kada čovjek ispoljava nemoć, beznađe i protest. Ovo rade samo ljudi bez pameti, vjere i čovječnosti. A oni su doista na velikoj šteti;

drugi način: strpljivost zbog Allaha ili osjećanja ljudskosti;

treći način: odnos pomirenja. Ovo je vrednije od strpljivosti. Nisu svi saglasni oko toga da li je odnos pomirenja obavezan, a saglasni su da je strpljivost obaveza;

četvrti način: zahvalnost. Ovo je vrednije od pomirenja, a podrazumijeva da čovjek iskušenje i nesreću vidi kao blagodat i zahvaljuje se Onome Ko ga iskušava.

Prema **drugoj vrsti**, zlostavljanju od ljudi, čovjek se, pored navedenih četiri, može postaviti na još četiri načina, a to su:

prvi: opraštanje i pomirenje;

drugi: sigurnost srca od želje za osvetom i odužívanjem, razmišljanje o nedjelu u svakom momentu i tjeskoba zbog toga;

treći: svijest o određenju. Iako ti je neko nanio nepravdu i oštetio te, Onaj Ko je to odredio i propisao da se to desi posredstvom toga nepravednika nije nepravedan. Zlostavljači su ljudi koji se, poput toplote i hladnoće, ne mogu otkloniti. Onaj koga pogađaju postupci ljudi nije čvrst. Sve se dešava u skladu s određenjem, iako su putevi i uzroci različiti;

četvrti: dobročinstvo prema nanositelju zla. Ovaj način ima toliko koristi i prednosti da to samo Allah zna. Ukoliko čovjek ne može da se postavi na ovaj uzvišeni stepen, onda ne smije dozvoli-

ti sebi da padne na najniži.

Treći dio: ono što se dešava čovjekovom voljom, a na čije uklanjanje on kasnije ne može utjecati. Primjer ovoga jeste ljubav. To je u početku odabir, a kasnije neminovnost. I kada se čovjek izloži bolu i bolesti, nije u mogućnosti da se kasnije od toga zaštiti. Pijanstvo se ne može odagnati nakon unošenja opojnih pića. Kod ovakvih stvari propisano je sustezati se prije nego što se dese, a kada se već dese, onda se moraju podnositi strpljivo i ne smije se ugađati nagovorima strasti i prohtjeva.

Šejtan ovdje ima začuđujući utjecaj. On čovjeka uvjerava da dio onoga što je zabranjeno smije da se koristi kao lijek. To želi usporediti s liječenjem alkoholom i nečistim stvarima, koje odobrava dio islamske uleme. Međutim, ovo je poređenje najveće neznanje, jer liječenje tim stvarima ne otklanja bolest, već je uvećava i ojačava. Djelotvoran lijek u trpljenju ovih nedaća jeste bogobojaznost i strpljivost, kao što je Uzvišeni rekao:

﴿وَإِن تَصْبِرُواْ وَتَتَّقُواْ فَإِنَّ ذَٰلِكَ مِنْ عَزْمِ الأُمُورِ﴾

"*I ako budete izdržali i Allaha se bojali, pa – tako treba da postupe oni koji su jakom voljom obdareni*" (Alu Imran, 186);

﴿إِنَّهُ مَن يَتَّقِ وَيِصْبِرْ فَإِنَّ اللهَ لاَ يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ﴾

"*Ko se bude Allaha bojao i ko strpljiv bude bio – pa, Allah, uistinu, neće dopustiti da propadne nagrada onima koji dobra djela čine*" (Jusuf, 90).

Strpljivost i takvaluk lijek su za svaku bolest u vjeri i najbolje djeluju kada su zajedno.

Neko će upitati da li za strpljivost ove vrste slijedi nagrada, ako je čovjek svjesno počinio grijeh zbog kojeg kasnije pati? Hoće li odgovarati za ono što je nesvjesno uradio?

Odgovor je da će čovjek biti nagrađen za strpljivost u podnošenju posljedica zabranjenog djela koje je počinio ukoliko to bude učinio u ime Allaha i ukoliko se pokaje za počinjeni prekršaj. To je borba sa samim sobom, koja je dobro djelo, a Allah nijedno dobro djelo neće zanemariti.

Što se tiče kazne koju je izazvao, on je i zaslužuje. Pijanica snosi odgovornost za ono što počini u pijanom stanju. Ako je opijanje zabranjeno, pijanica nije oslobođen odgovornosti, jer Uzvišeni Allah kažnjava i zbog počinjenih (zabranjenih) djela i njihovih posljedica. Zato će i onaj ko bude pozivao u neku novotariju snositi grijeh svih sljedbenika te novotarije, zato što je njihov postupak proizišao iz njegovoga. Iz ovog će razloga i ubica Ademovog sina imati udio odgovornosti za svako ubistvo do Sudnjeg dana. Uzvišeni je rekao:

﴿لِيَحْمِلُوا۟ أَوْزَارَهُمْ كَامِلَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَمِنْ أَوْزَارِ الَّذِينَ يُضِلُّونَهُم بِغَيْرِ عِلْمٍ﴾

"*...da bi na Sudnjem danu nosili čitavo breme svoje i dio bremena onih koje su, a da oni nisu bili svjesni, u zabludu doveli*" (En-Nahl, 25);

﴿وَلَيَحْمِلُنَّ أَثْقَالَهُمْ وَأَثْقَالًا مَّعَ أَثْقَالِهِمْ﴾

"*...ali će, sigurno, vlastito breme i breme onih koje su u zabludu odveli nositi*" (El-Ankebut, 13).

Ako neko upita kako se može činiti tevba zbog nečega što čovjek nije svjesno počinio, a čovjek odgovara za ono što je namjerno učinio, odgovor je da se čovjek treba pokajati zbog toga i odupirati se stvarima koje to uzrokuju i iniciraju. Ako su se posljedice prenijele na nešto drugo, onda je on dužan otkloniti te posljedice koliko je u mogućnosti. Znači, onaj ko je pozivao na novotariju obavezan je javno izložiti da je to čemu je pozivao zabluda i novotarija, i da je Pravi put na suprotnoj strani. Ovo je uvjet sljedbenicima Knjige koji su tajili Allahove dokaze i Pravi put kako bi ljude u zabludu odveli. Oni moraju ispraviti svoje postupke i objasniti ljudima ono što su krili:

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَىٰ مِن بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ ۞ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا۟ وَأَصْلَحُوا۟ وَبَيَّنُوا۟ فَأُولَٰئِكَ أَتُوبُ عَلَيْهِمْ وَأَنَا التَّوَّابُ الرَّحِيمُ﴾

"*One koji budu tajili jasne dokaze, koje smo Mi objavili, i Pravi put, koji smo u Knjizi ljudima označili, njih će Allah prokleti, a proklet će ih i oni koji imaju pravo da proklinju; oprostit ću samo onima koji se pokaju i poprave i to javno*

ispolje, a Ja primam pokajanje i Ja sam milostiv" (El-Bekara, 159-160).

Isto tako, i licemjeri čiji je grijeh bio to što su kaljali srca slabih vjernika, svrstavali se i potpomagali s jevrejima i mnogobošcima, Poslanikovim neprijateljima, i lažno ispovijedali islam – dužni su ispraviti svoje postupke, tražiti pomoćnika u Allahu, a ne u jevrejima i mnogobošcima, biti iskreni u vjerovanju. Ovako možemo razumjeti uvjete i osobine tevbe, a Allah je najbolji pomoćnik.

Težina strpljivosti zavisi od jačine motiva i dostupnosti grijeha. Ako se te dvije stvari poklope, strpljivost postaje teško izdrživa za čovjeka. S druge strane, ako ovih stvari nema, onda je lahko biti strpljiv. Kada postoji jedna od njih, onda je strpljivost lahka s jednog aspekta, a teška s drugog. U situaciji kada nema motiva da se ubija, krade, pije opojno piće ili čini neko drugo zlodjelo, i kada mu je to teško dostupno, onda je najlakše biti strpljiv. A kada su motivi za neko djelo jaki i kada je ono dostupno, onda je veoma teško biti strpljiv. Zato posebnu vrijednost kod Allaha ima sustezanje vladara od nepravde, mladića od nemorala, bogataša od prepuštanja slastima i užicima.

U Musnedu i drugim hadiskim zbirkama zabilježen je hadis:

عجبَ ربُّك مِنْ شابٍّ لَيْسَتْ لَهُ صبوةٌ.

"Tvome je Gospodaru drag mladić koji nema mladalačke ludosti."[44]

Zato će i sedmerica koji su spomenuti u hadisu[45] biti smješteni u hlad Njegovog Arša zahvaljujući svojoj velikoj i teškoj strpljivosti. Istrajnost vladara u pravdi, podjeli, rasuđivanju, kažnjavanju i nagrađivanju; istrajnost mladića u obožavanju Uzvišenog Allaha i suprotstavljanju svojim prohtjevima; strpljivost čovjeka u redovnom posjećivanju džamije; strpljivost onoga ko dijeli milostinju i skriva je čak od svoje druge polovine; strpljivost pozvanoga na grijeh uprkos ljepote i ugleda žene; strpljivost onih koji se vole zbog Allaha kada su zajedno i kada su razdvojeni, kao strpljivost onoga ko plače iz bogobojaznosti i to krije od ljudi – predstavljaju najteži oblik strpljivosti. S druge strane, kazna za bludnog starca, vladara koji laže i oholog siromaha jeste najveća, zato što se u tim situacijama lahko sustezati od tih harama. Nestrpljivost u ovim

[44] Ahmed, 4/151 i Kurtubi, 5/71.

[45] Buhari, 660; Tirmizi, 2391; Nesai, 8/222 i Ahmed, 2/439.

situacijama ukazuje da oni to čine iz obijesti i oholosti.

Stoga je najteže izbjeći grijehe jezika i spolnog organa. To zahtijeva najviše strpljenja. Grijesi su jezika zabava za čovjeka, poput prenošenja tuđih riječi, ogovaranja, laži, raspravljanja, otvorenog ili skrivenog hvalisanja, kuđenja onog koga mrzimo i hvaljenja onoga koga volimo i tome slično. Snaga motiva koncentriše se i jezik rasplićе, a sabur slabi. Zato je Božiji Poslanik ﷺ rekao Muazu:

أَمْسِكْ عَلَيْكَ لِسَانَكَ. فَقَالَ: وَإِنَّا لَمُؤَاخَذُونَ بِمَا نَتَكَلَّمُ بِهِ؟ قَالَ: وَهَلْ يَكُبُّ النَّاسُ فِي النَّارِ عَلَى وُجُوهِهِمْ إِلاَّ حَصَائِدُ أَلْسِنَتِهِمْ.

"Čuvaj svoj jezik!"
"Zar ćemo odgovarati za ono što pričamo?"
"A šta će drugo ljude oborenih lica u Vatru poslati nego ono što su jezicima zaradili?"[46]

Naročito je teško biti strpljiv kada čovjek navikne na grijehe jezika. Zato možemo naći čovjeka koji noću klanja i danju posti i ne želi da se ni za trenutak nasloni na svileni jastuk – kako ogovara ljude, prenosi tuđe riječi, zabavlja se kaljanjem tuđe časti, ili se čak osmjeli da loše govori o dobrim ljudima, učenjacima i vjernicima i da govori o Allahu bez znanja.

Često susrećemo da ljudi koji paze da ne počine ni najmanji haram – ne okuse kap alkohola i ne uprljaju se tačkicom nečistote – ne prežu pred zabranjenim spolnim odnosom! Tako se priča da se čovjek osamio sa ženom i kada je htio da počini blud s njom, reče joj: "O ti, pokrij lice, jer je gledanje u lice strankinje zabranjeno!" Neki je čovjek pitao Abdullaha ibn Omera o krvi mušice, pa mu on reče: "Pogledajte ih! Pitaju me o krvi mušice, a ubili su unuka Božijeg Poslanika ﷺ!"

Meni se desio sličan događaj. Bio sam u ihramu kada mi dođoše beduini koji su bili poznati po ubijanju i pljačkanju da me pitaju smije li muhrim ubiti krpelja. Rekoh im: "Kakvi su to ljudi koji ne prežu od ubistva nevinih duša, a pitaju me da li je dozvo-

[46] Tirmizi, 2619 i Ibn Madža, 3973.

ljeno ubiti krpelja u ihramu!"

Sve ovo potvrđuje da žestina sabura zavisi od žestine motiva grijeha. Prenosi se da je Ali ibn EbuTalib rekao: "Tri su vrste strpljivosti: strpljivost u nevolji, istrajnost u ibadetima i sustezanje od grijeha. Ko bude strpljiv u nevolji i lijepo je prihvati težeći Allahovom zadovoljstvu, Allah će mu dati tristo stepena. Ko bude istrajan u ibadetima i izvršavao ih onako kako voli Allah, On će mu dati šesto stepena. A ko se bude sustegnuo od grijeha iz straha od Allaha, On će mu upisati devetsto stepena."

Mejmun ibn Mihran[47] veli: "Dvije su vrste sabura: strpljivost u nedaćama i sustezanje od grijeha."

Fudajl je za riječ *sabr* u ajetu: ﴿سَلَامٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ﴾ "*Mir neka je vama, zato što ste trpjeli*" (Er-Ra'd, 24), rekao: "Oni su bili ustrajni u izvršavanju naređenog i u sustezanju od zabranjenog." Izgleda da je on strpljivost u nedaćama uključio u ono što je naređeno, a Allah najbolje zna.

[47] Ebu Ejjub, Mejmun ibn Mihran er-Rekki, pravnik i sudija (umro 117. god. po H.).

Imam Ahmed, Allah mu se smilovao, rekao je: “Uzvišeni je Allah u Kur'anu spomenuo strpljivost na više od devedeset mjesta.” Ovdje ćemo navesti kontekste u kojima je spomenuta ova osobina.

Prvi: imperativ:

﴿وَاصْبِرْ وَمَا صَبْرُكَ إِلاَّ بِاللهِ﴾

“*Strpljiv budi! Ali, strpljiv ćeš biti samo uz Allahovu pomoć*” (El-Ahkaf, 35);

﴿وَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا﴾

“*A ti strpljivo čekaj presudu Gospodara svoga...*” (Et-Tur, 48).

Drugi: zabrana onoga što je suprotno strpljivosti:

﴿وَلاَ تَسْتَعْجِل لَّهُمْ﴾

“*I ne traži da im kazna što prije dođe*” (El-Ahkaf, 35);

﴿وَلاَ تَهِنُوا وَلاَ تَحْزَنُوا﴾

“*I ne gubite hrabrost i ne žalostite se*” (Alu Imran, 139);

﴿ولاَ تَكُنْ كَصَاحِبِ الْحُوتِ﴾

“*I ne budi kao onaj koji je u utrobi kita zavapio*” (El-Kalem, 139).

Treći: vezivanje uspjeha s njome:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ اصْبِرُواْ وَصَابِرُواْ وَرَابِطُواْ وَاتَّقُواْ اللهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾

“*O vjernici, budite strpljivi i izdržljivi, na granicama bdijte i Allaha se bojte, da biste postigli ono što želite*” (Alu Imran, 200).

Konačni uspjeh vezan je za primjenu svih ovih stvari.

Četvrti: udvostručenje nagrade strpljivih:

﴿أُوْلَئِكَ يُؤْتَوْنَ أَجْرَهُم مَّرَّتَيْنِ بِمَا صَبَرُوا﴾

"*Oni će dobiti dvostruku nagradu zato što trpe*" (El-Kasas, 54);

﴿إِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُم بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾

"*Samo oni koji budu strpljivi bit će bez računa nagrađeni*" (Ez-Zumer, 10).

Sulejman ibn Kasim veli: "Za svako djelo znaju se njegovi sevapi osim za strpljenje. Uzvišeni je rekao: '*Samo oni koji budu strpljivi bit će bez računa nagrađeni.*' Nagrada će biti poput obilne kiše."

Peti: vodstvo u vjeri vezano je za strpljivost i čvrsto uvjerenje. Uzvišeni kaže:

﴿وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يُوقِنُونَ﴾

"*Između njih smo Mi vođe određivali, i oni su, odazivajući se zapovijedi Našoj, na Pravi put upućivali, jer su strpljivi bili i u dokaze Naše čvrsto vjerovali*" (Es-Sedžda, 24).

Strpljivošću i čvrstim vjerovanjem, dakle, zaslužuje se vodstvo u vjeri.

Šesti: Allah će im podariti Svoju pomoć. Uzvišeni je rekao:

﴿إِنَّ اللهَ مَعَ الصَّابِرِينَ﴾

"*Allah je doista na strani strpljivih*" (El-Bekara, 153).

Ebu Ali ed-Dekkak kaže: "Strpljivi su sretni na oba svijeta, jer dobijaju pomoć od Uzvišenog Allaha."

Sedmi: On im je obećao tri stvari koje nije obećao nikom drugom, a to su Njegov blagoslov, milost i uputa:

﴿وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ * الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُم مُّصِيبَةٌ قَالُواْ إِنَّا لِلّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعونَ * أُولَـئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَـئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ﴾

"*A ti obraduj izdržljive, one koji, kada ih kakva nevolja zadesi, samo kažu: 'Mi smo Allahovi i mi ćemo se Njemu vrati-*

ti!' Njih čeka oprost od Gospodara njihova i milost; oni su na Pravom putu!" (El-Bekara, 155-157).

Jedan od prethodnika, kome su izrazili žaljenje zbog nevolje koja ga je spopala, rekao je: "Zašto ne bih bio strpljiv kad mi je Allah obećao za to tri stvari od kojih je svaka bolja od cijelog dunjaluka?!"

Osmi: Allah je učinio da strpljivost bude pomoć i sprema. Naredio nam je da tražimo pomoć u tome:

﴿وَاسْتَعِينُواْ بِالصَّبْرِ وَالصَّلاَةِ﴾

"*Pomozite sebi strpljenjem i molitvom*" (El-Bekara, 45).

Onaj ko nema strpljenja nema ni pomoći.

Deveti: pobjeda je u strpljivosti i bogobojaznosti:

﴿بَلَى إِن تَصْبِرُواْ وَتَتَّقُواْ وَيَأْتُوكُم مِّن فَوْرِهِمْ هَـذَا يُمْدِدْكُمْ رَبُّكُم بِخَمْسَةِ آلافٍ مِّنَ الْمَلآئِكَةِ مُسَوِّمِينَ﴾

"*Hoće! Ako budete izdržljivi i poslušni, i ako vas oni napadnu odmah, Gospodar vaš će vam poslati u pomoć pet hiljada meleka, sve obilježenih*" (Alu Imran, 125).

Deseti: Uzvišeni je Allah u strpljivosti dao jaku zaštitu od spletki neprijatelja. Čovjek nema bolje zaštite od toga:

﴿وَإِن تَصْبِرُواْ وَتَتَّقُواْ لاَ يَضُرُّكُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئًا﴾

"*I ako budete trpjeli i ono što vam se zabranjuje – izbjegavali, njihovo lukavstvo vam neće nimalo nauditi*" (Alu Imran, 120).

Jedanaesti: Uzvišeni je Allah naredio Svojim melekima da ih blagoslove u Džennetu zbog sabura:

﴿سَلاَمٌ عَلَيْكُم بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ﴾

"*Mir neka je vama, zato što ste trpjeli, a divno li je najljepše prebivalište!*" (Er-Ra'd, 24).

Dvanaesti: Allah im je dozvolio da uzvrate na tuđa maltretiranja, a zatim se čvrsto zakleo da im je bolje da otrpe:

﴿وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُواْ بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُم بِهِ وَلَئِن صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِّلصَّابِرِينَ﴾

"*Ako hoćete da na nepravdu uzvratite, onda učinite to samo u onolikoj mjeri koliko vam je učinjeno; a ako otrpite, to je, doista, bolje za strpljive*" (En-Nahl, 126).

Trinaesti: strpljivost i dobro djelo za sobom povlače opraštanje grijeha i veliku nagradu:

﴿إِلاَّ الَّذِينَ صَبَرُواْ وَعَمِلُواْ الصَّالِحَاتِ أُوْلَـئِكَ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ﴾

"*A samo strpljive i one koji dobra djela čine čeka oprost i nagrada velika*" (Hud, 11).

Ovo su Allahovi odabranici iz slabunjave ljudske vrste, koja gubi nadu i vjeru u krizama, a raduje se i ponosi u blagostanju. Od ovih epiteta može zaštititi jedino strpljivost i dobra djela, kao što se oprost i obilna nagrada ne može na drugi način postići.

Četrnaesti: strpljivost u teškim trenucima znak je razboritosti i vrline:

﴿وَلَمَن صَبَرَ وَغَفَرَ إِنَّ ذَلِكَ لَمِنْ عَزْمِ الأُمُورِ﴾

"*Strpljivo podnositi i praštati – tako treba svaki pametan postupiti*" (Eš-Šura, 43).

Lukman je svome sinu rekao:

﴿يَا بُنَيَّ أَقِمِ الصَّلاَةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنكَرِ وَاصْبِرْ عَلَى مَا أَصَابَكَ إِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الأُمُورِ﴾

"*O sinko moj, obavljaj molitvu i traži da se čine dobra djela, a odvraćaj od hrđavih i strpljivo podnosi ono što te zadesi – dužnost je tako postupiti*" (Lukman, 17).

Petnaesti: Allah je vjernicima obećao pomoć i pobjedu. To je stvar koja im je obećana – najljepša riječ. Oni su to zaradili strpljivošću:

﴿وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ الْحُسْنَى عَلَى بَنِي إِسْرَآئِيلَ بِمَا صَبَرُواْ﴾

"*... i lijepo obećanje Gospodara tvoga sinovima Israilovim bilo je ispunjeno – zato što su trpjeli*" (El-E'raf, 137).

Šesnaesti: Allahova ljubav zavisi od sabura i samo je strpljivi zaslužuju:

﴿وَكَأَيِّن مِّن نَّبِيٍّ قَاتَلَ مَعَهُ رِبِّيُّونَ كَثِيرٌ فَمَا وَهَنُواْ لِمَا أَصَابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللهِ وَمَا ضَعُفُواْ وَمَا اسْتَكَانُواْ وَاللهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ﴾

"A koliko je bilo vjerovjesnika uz koje su se mnogi iskreni vjernici borili, pa nisu klonuli zbog nevolja koje su ih na Allahovom putu snalazile, i nisu posustajali niti su se predavali – a Allah izdržljive voli" (Alu Imran, 146).

Sedamnaesti: lijepe stvari steći će samo strpljivi. Ovo je na dva mjesta u Kur'anu spomenuto – u suri Kasas, u priči o Karunu, gdje su učeni rekli onima koji su željeli bogatstvo poput njegovoga:

﴿وَيْلَكُمْ ثَوَابُ اللهِ خَيْرٌ لِّمَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا وَلاَ يُلَقَّاهَا إِلاَّ الصَّابِرُونَ﴾

"'Teško vama!', govorili su učeni, 'onome koji vjeruje i čini dobra djela bolje je Allahova nagrada, a bit će samo strpljivima pružena'" (El-Kasas, 80).

U suri Ha-Mim (Sedžda) On Svome robu naređuje da dobrim uzvrati. Na taj način će se između njega i njegovog neprijatelja stvoriti prijateljstvo:

﴿وَمَا يُلَقَّاهَا إِلاَّ الَّذِينَ صَبَرُوا وَمَا يُلَقَّاهَا إِلاَّ ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ﴾

"To mogu postići samo strpljivi; to mogu postići samo vrlo sretni" (Fussilet, 35).

Osamnaesti: Uzvišeni govori da se Njegovim ajetima koriste strpljivi i zahvalni:

﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَى بِآيَاتِنَا أَنْ أَخْرِجْ قَوْمَكَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَذَكِّرْهُمْ بِأَيَّامِ اللهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ﴾

"I Musaa smo poslali s dokazima Našim: 'Izvedi narod svoj iz tmina na svjetlo i opomeni ga Allahovim danima!' To su, uistinu, dokazi za svakog onog ko je strpljiv i zahvalan" (Ibrahim, 5).

O Lukmanu Uzvišeni kaže:

﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّ الْفُلْكَ تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِنِعْمَتِ اللهِ لِيُرِيَكُم مِّنْ آيَاتِهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ﴾

"Zar ne vidiš da lađe Allahovom milošću morem plove da bi vam pokazao neke dokaze Svoje. To su, zaista, pouke za sve strpljive i zahvalne" (Lukman, 31).

U priči o Sabi kaže:

﴿فَجَعَلْنَاهُمْ أَحَادِيثَ وَمَزَّقْنَاهُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ﴾

"... i Mi učinismo da se o njima samo priča, a njih kud koje raselismo. To su, zaista, pouke za svakog strpljivog i zahvalnog" (Sebe', 19);

﴿وَمِنْ آيَاتِهِ الْجَوَارِ فِي الْبَحْرِ كَالْأَعْلَامِ * إِن يَشَأْ يُسْكِنِ الرِّيحَ فَيَظْلَلْنَ رَوَاكِدَ عَلَى ظَهْرِهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ﴾

"Jedno od znamenja Njegovih jesu lađe nalik na brda koje morem plove. Ako želi, On umiri vjetar, i one na površini njegovoj ostaju nepokretne – to su pouke svakom onom ko je strpljiv i zahvalan" (Eš-Šura, 32-33).

Na ova četiri mjesta u Kur'anu ukazuje se na to da iz Allahovih znakova pouku uzimaju strpljivi i zahvalni.

Devetnaesti: Njegov je rob Ejjub zbog strpljivosti zaslužio najljepšu pohvalu:

﴿إِنَّا وَجَدْنَاهُ صَابِرًا نِعْمَ الْعَبْدُ إِنَّهُ أَوَّابٌ﴾

"Mi smo znali da je on izdržljiv; divan je rob on bio i mnogo se kajao!" (Sad, 44).

Ovo znači i da je onaj ko je nestrpljiv u nedaćama loš rob.

Dvadeseti: za one koji ne vjeruju i nisu skloni istini i strpljenju, ukazuje se da se i drugi tome ne mogu nadati:

﴿وَالْعَصْرِ * إِنَّ الْإِنسَانَ لَفِي خُسْرٍ * إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾

"Tako Mi vremena, čovjek, doista, gubi, samo ne oni koji vjeruju i dobra djela čine, i koji jedni drugima istinu preporučuju i koji jedni drugima preporučuju strpljenje" (El-Asr, 1-3).

Zato je imam Šafi rekao: "Kada bi svi ljudi razmišljali o ovom ajetu, bilo bi im dosta." Čovjek se usavršava tako što razvija dvije snage: snagu znanja i snagu djelovanja, snagu imana i dobrih djela. Kao što je čovjek dužan usavršavati sebe, tako je dužan usavršavati i druge, a to se postiže savjetovanjem dobra i savjetovanjem strpljivosti. A oslonac, osnova i drška toga jeste strpljivost.

Dvadeset prvi: sretnici su oni koji strpljenje i milosrđe posjeduju i drugima ih preporučuju. Uzvišeni kaže:

﴿ثُمَّ كَانَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ وَتَوَاصَوْا بِالْمَرْحَمَةِ ۞ أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ﴾

"A uz to da je od onih koji vjeruju, koji jedni drugima izdržljivost preporučuju i koji jedni drugima milosrđe preporučuju; oni će biti – sretnici!" (El-Beled, 17-18).

Ovim se sretnici svode na one koji posjeduju ove dvije osobine. Četiri su mogućnosti odnosa ovih osobina. Najbolji su ovi, a najgori oni koji nemaju ni strpljivosti ni milosrđa. Zatim slijede oni koji imaju strpljivost, a nemaju milost, i nakon njih oni koji imaju milosrđe, a nemaju strpljivost.

Dvadeset drugi: Allah izjednačava strpljivost s ruknovima islama i svim stepenima imana. S molitvom ga izjednačava u ajetu:

﴿وَاسْتَعِينُواْ بِالصَّبْرِ وَالصَّلاَةِ﴾

"Pomozite sebi strpljenjem i molitvom" (El-Bekara, 45);

s dobrim djelima uopće poredi ga u ajetu:

﴿إِلاَّ الَّذِينَ صَبَرُواْ وَعَمِلُواْ الصَّالِحَاتِ﴾

"A samo strpljive i oni koji dobra djela..." (Hud, 11);

s bogobojaznošću izjednačen je u ajetu:

﴿إِنَّهُ مَن يَتَّقِ وَيِصْبِرْ﴾

"*... ko se bude Allaha bojao i ko strpljiv bude bio*" (Jusuf, 90);

sa zahvalnošću izjednačen je u ajetu:

﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ﴾

"*To su, uistinu, dokazi za svakog onog ko je strpljiv i zahvalan*" (Lukman, 31);

s istinom je izjednačen u ajetu:

﴿وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾

"*... i koji jedni drugima istinu preporučuju i koji jedni drugima preporučuju strpljenje*" (El-Asr, 3);

s dubokim uvjerenjem izjednačen je u ajetu:

﴿لَمَّا صَبَرُوا وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يُوقِنُونَ﴾

"*... jer su strpljivi bili i u dokaze Naše čvrsto vjerovali*" (Es-Sedžda, 24);

s iskrenošću je izjednačen u ajetu:

﴿وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ﴾

"*I iskrenim muškarcima i iskrenim ženama, i strpljivim muškarcima i strpljivim ženama*" (El-Ahzab, 35).

Strpljivost je uzrok Njegove ljubavi, zaštite, pomoći i lijepe nagrade. Samo dio toga dovoljno je za sreću i blagostanje. A Allah najbolje zna.

في الصحيحين، من حديث أنس بن مالك رضي الله عنه، أَتَى نَبِيّ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ عَلَى امْرَأَةٍ تَبْكِي عَلَى صَبِيٍّ لَهَا، فقَالَ لَهَا اتَّقِي الله وَاصْبِرِي، فَقَالَتْ وَمَا تُبَالِي أَنْتَ بِمُصِيبَتِي فَقِيلَ لَهَا هَذَا النَّبِيّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ، فَأَتَتْهُ، فَلَمْ تَجِدْ عَلَى بَابِهِ بَوَّابِينَ، فَقَالَتْ يَا رَسُول الله لَمْ أَعْرِفْكَ، فَقَالَ إِنَّمَا الصَّبْرُ عِنْدَ الصَّدْمَةِ الأُولَى أَوْ عِنْدَ أَوَّلِ صَدْمَةٍ.

Dva Sahiha bilježe hadis Enesa ibn Malika ﷺ u kojem stoji da je Božiji Poslanik ﷺ došao kod žene koja je oplakivala svoje dijete i rekao joj: "Boj se Allaha i budi strpljiva!" Ona odgovori: "Ti ne osjećaš moj bol." Kada je Poslanik ﷺ otišao, rekoše joj ko je on. Njoj se odsjekoše noge. Ona pođe do njegovih vrata ispred kojih nisu stajali vratari. Reče: "Božiji Poslaniče, nisam te prepoznala." On reče: "Strpljivost je kod prvog udarca."[48]

Riječi "strpljivost je kod prvog udarca" jesu poput hadisa:

ليسَ الشَّدِيدُ بِالصَّرْعَةِ إِنَّمَا الشَّدِيدُ الَّذِي يَمْلِكُ نَفْسَهُ وَقْتَ الْغَضَبِ.

"Nije junak onaj ko s lahkoćom svladava druge, već je junak onaj ko se svladava u srdžbi."[49]

Iznenadni nailazak nesreće probada srce i trese ga svojom silinom. Strpljivost kod prvog udarca umanjuje tu oštrinu, smanjuje snagu nesreće. Tada je lakše i nastaviti sa saburom. Osim toga, nesreća nije familijarna srcu. Kada se taj iznenadni osjećaj pojavi, to je prvi udarac. A kada se ta nesreća ponovi, srce se na nju navikne i pomiri se s njome, tako da strpljivost postaje skoro neminovna. Ova žena, kada je saznala da joj neutješnost ne može pomoći, došla je da se izvini Božijem Poslaniku ﷺ, kao da je htjela da mu kaže: "Evo, strpljiva sam." On joj je kazao kako je sabur najviše potreban kod prvog udarca.

Na ovaj smisao ukazuje hadis koji prenosi Ebu Hurejra, koji

---

[48] Buhari, 1283, Muslim, 926 i Ahmed, 3/143.

[49] Buhari, 6114 i Muslim, 2609.

kaže: "Prošao je Božiji Poslanik ﷺ pored žene koja je povijena plakala nad grobom. Reče joj:

– Boj se Allaha i budi strpljiva! Ona odgovori:
– O Allahov robe, ja oplakujem!
– Allahova robinjo, boj se Allaha i budi strpljiva!
– Allahov robe, da si ti izgubio nekog dragog, znao bi kako mi je.
– Allahova robinjo, boj se Allaha i budi strpljiva!, ponovi joj Božiji Poslanik ﷺ
– Božiji robe, rekao si mi što si trebao. Idi od mene.

Božiji Poslanik ﷺ nakon toga ode. Jedan ashab dođe kod one žene i reče joj:
– Šta ti je rekao ovaj što je otišao?

Ona mu ispriča njihov razgovor. On je upita:
– Da li ga poznaješ?
– Ne – odgovori žena.
– To je Božiji Poslanik ﷺ

Na te riječi ona otrča do njegove kuće i reče mu:
– Strpljiva sam, strpljiva, Božiji Poslaniče! – a on reče:
– Strpljivost je kod prvog udara, strpljivost je kod prvog udara."[50]

Ibn Ebu ed-Dun'ja veli: "Ovaj hadis prenose Bišr ibn Velid i Salih el-Kindi ibn Malik od Seida ibn Zurbija. Ovaj kontekst potvrđuje smisao prvog hadisa iz poglavlja." Ebu Ubejd kaže: "Ovaj hadis znači da ako su ljudi pogođeni tragedijom, najviše što mogu uraditi jeste to da budu strpljivi. Ipak, pohvaljeno je da taj sabur bude kada je nesreća najveća i najoštrija.

Ovaj hadis uči nas nekoliko stvari:

prva: obaveza strpljivosti u nesrećama. To je bogobojaznost koja je naređena ljudima;

druga: naređivanje dobra i odvraćanje od zla. Opijenost nes-

[50] *Medžmeuz-zeva'd*, 2/3.

rećom i ucviljenost ne ukida tu obavezu za onoga ko naređuje i zabranjuje;

treća: ponavljanje naredbe i zabrane nekoliko puta kako bi čovjek bio opravdan pred Allahom;

četvrta: ovaj hadis neki uzimaju za argument da je dozvoljeno da žene posjećuju groblje. Božiji Poslanik ﷺ nije kudio ovu ženu zato što je posjetila groblje, već joj je naredio da bude strpljiva. Kada bi posjećivanje groblja bilo zabranjeno, on bi ukazao na tu odredbu. Ovo se desilo kasnije. Ebu Hurejra je primio islam sedme godine po Hidžri. Odgovor na ovo jeste taj da je Poslanik ﷺ ovoj ženi preporučio bogobojaznost i sabur i samim time osudio tu njenu posjetu i plač. Na to ukazuje da je ona, kada je saznala da je naredbodavac onaj ko se mora slušati, odmah pohitala. Isto tako, Ebu Hurejra nije rekao da je on bio svjedok ove priče, i ne mora značiti da se ona desila nakon što je on primio islam. Čak i da se ovaj događaj desio nakon njegovog primanja islama, to Poslanikovo ﷺ ruženje žena koje posjećuju kaburove, ljudi koji na njima klanjaju i svjetiljke postavljaju desilo se kada je on bio na samrtnoj postelji. A to što se nije predstavio ženi koja nije mogla svladavati tugu jeste iz obzira prema njoj, jer da joj je rekao ko je, i ona ga nije poslušala, propala bi. A onakav njen odgovor u neznanju da se obraća Božijem Poslaniku ﷺ manje je opasan nego da je znala ko je on. Ovo je doista veličina u milosti njegovoj, neka ga prate Allahov blagoslov i mir.

وفي صحيح مسلم، عن أم سلمة قالت: سمعت رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ يقول: مَا مِنْ مُسْلِمٍ تُصِيبُهُ مُصِيبَةٌ، فَيَقُولُ مَا أَمَرَهُ اللهُ: إِنَّا للهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ، اللهمَّ أجُرْنِي فِي مُصِيبَتِي، وَأَخْلِفْ لِي خَيْراً مِنْهَا، إلاَّ أَخْلَفَ الله لَهُ خَيْراً مِنْهَا." قَالَتْ: فَلَمَّا مَاتَ أَبُو سَلَمَةَ قُلْتُ: أَيُّ الْمُسْلِمِينَ خَيْرٌ مِنْ أَبِي سَلَمَةَ؟ أَوَّلُ بَيْتٍ هَاجَرَ إِلَى رَسُولِ الله -صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ- ثُمَّ إِنِّي قُلْتُهَا، فَأَخْلَفَ اللهُ لِي رَسُولَ الله -صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ.- فَأَرْسَلَ رسولُ الله حَاطِبَ بنَ أبي بلْتَعَة فَخَطَبَنِي لَهُ، إِنَّ لِي بِنْتاً وَأَنَا غَيُورٌ، فقال: أَمَّا بِنْتُهَا فَأَدْعُو الله أَنْ يُغْنِيَهَا عنْهَا، وأدْعُو اللهَ أَنْ يَذْهَبَ بِالْغِيرَةِ، فَتَزَوَّجْتُ رَسُولَ الله.

U Muslimovom hadisu bilježi se hadis Ummu Seleme, koja kaže: "Čula sam Božijeg Poslanika ﷺ koji je rekao: 'Svaki musliman koga zadesi nesreća i kaže: 'Allahovi smo i Njemu se vraćamo.

Gospodaru, nagradi me u ovoj mojoj nesreći i nadomjesti mi je boljim', Allah će mu dati ono što je bolje od nje.' I kada je Ebu Selema preselio na ahiret, pomislila sam: 'Koji je musliman bolji od Ebu Seleme. To je prva kuća koja je učinila Hidžru s Božijim Poslanikom ﷺ' Nakon što sam to rekla, Allah ga je zamijenio Svojim Poslanikom ﷺ On je poslao Hatiba ibn Ebu Belteu da me prosi za njega. Rekoh: 'Ja imam kćerku, a i ljubomorna sam.' Poslanik ﷺ reče: 'Što se tiče njene kćerke, molim Allaha da je zbrine, a molim Ga i da joj otkloni ljubomoru.' I udadoh se za Božijeg Poslanika ﷺ."[51]

وعند أبي داود في هذا الحديث عنها قالت: قال رسول الله إذَا أصَابَتْ أحَدَكُمْ مُصِيبَةٌ فَلْيَقُلْ: إنّا لله وَإنّا إلَيْهِ رَاجِعُونَ اللهمّ عِنْدَكَ أحْتَسِبُ مُصِيبَتِي فَأْجُرْنِي فِيهَا وَأبْدِلْ لِي بِهَا خَيْراً مِنْهَا. فَلَمّا احتضِرَ أبُو سَلَمَةَ قالَ: اللهمّ اخْلُفْ في أهْلِي خَيْراً مِنّي. فَلَمّا قُبِضَ قالَتْ أمّ سَلَمَةَ إنّا لله وَإنّا إلَيْهِ رَاجِعُونَ، عِنْدَ الله أحْتَسِبُ مُصِيبَتِي وَعِنْدَ الله أحْتَسِبُ مُصِيبَتِي.

Ebu Davud prenosi ovaj hadis od Ummu Seleme, koja je rekla:

"Božiji Poslanik ﷺ veli: 'Kada nekog od vas zadesi nesreća, neka kaže: 'Allahovi smo i Njemu se vraćamo, Gospodaru, kod Tebe nagradu tražim. Nagradi me za ovu patnju i zamijeni je blagostanjem." Kada je Ebu Seleme bio na samrti činio je dovu: 'Allahu, zamijeni me u mojoj porodici boljim nego što sam ja.' Kada je preselio, rekla sam: 'Allahovi smo i Njemu se vraćamo. Kod Allaha očekujem nagradu za moju patnju.'"[52]

Pogledajmo šta je bilans strpljivosti, predavanja Allahu, slijeđenja Poslanika ﷺ. Ovo je Ummu Selemi povod da se uda za najbolje stvorenje kod Allaha.

وفي جامع الترمذي، و مسند الإمام أحمد، و صحيح ابن حبان، وعن أبي موسى الأشعري قال رسول الله: إذا مَاتَ وَلَدُ العَبْدِ قالَ الله تَعالى لِمَلائِكَتِهِ: قَبَضْتُمْ وَلَدَ عَبْدِي؟ فَيَقُولُونَ: نَعَمْ، فَيَقُولُ: قَبَضْتُمْ ثَمَرَة فُؤَادِهِ؟ فَيَقُولُونَ: نَعَمْ، فَيَقُولُ: فَمَاذَا قَالَ عَبْدِي؟ فَيَقُولُونَ: حَمِدَكَ وَاسْتَرْجَعَ، فَيَقُولُ الله تَعالى: ابْنُوا لِعَبْدِي بَيْتاً في الجَنَّةَ وَسَمُّوهُ بَيْتَ الحَمْدِ.

[51] Muslim, 918.

[52] Ebu Davud, 3119, *Mustedrek*, 4/16.

U Tirmizijevom Džamiu, Musnedu imama Ahmeda i Ibn Hibbanovom Sahihu bilježi se hadis Ebu Musaa el-Eš'arija, koji prenosi da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: "Kada nekome umre dijete, Allah kaže Svojim melekima:
– Uzeli ste dijete Moga roba?
– Da – reći će oni.
– Uzeli ste plod njegovog srca?
– Jesmo – odgovorit će oni.
– Kako je to podnio Moj rob?
– Hvalio Te je i rekao: 'Allahovi smo i Njemu se vraćamo.'
– Izgradite mu kuću u Džennetu i nazovite je kuća hvale – reče Uzvišeni Allah melekima."[53]

وفي صحيح البخاري من حديث أنس، أن رسول الله قال: إِذَا ابْتَلَيْتُ عَبْدِي بِحَبِيبَتِهِ، ثُمَّ صَبَرَ، عَوَّضْتُهُ مِنْهَا الْجَنَّةَ.

U Buharijevom Sahihu zabilježen je hadisi-kudsi od Enesa u kojem stoji da Božiji Poslanik ﷺ prenosi: "Kada iskušam Moga roba najdražim mu stvarima,[54] *nadoknadit ću mu to Džennetom."*[55]

وعند الترمذي في الحديث: إِذَا أَخَذْتُ كَرِيمَتَيْ عَبْدِي فِي الدُّنْيَا، لَمْ يَكُنْ لَهُ جَزَاءٌ عِنْدِي إِلاَّ الْجَنَّةَ.

Tirmizi bilježi hadis: "Ako uzmem dvije vrijedne stvari kod čovjeka, on će za nagradu sigurno imati Džennet."[56]

وفي الترمذي أيضاً، عن أبي هريرة رضي الله عنه، قال: قال رسول الله: يَقُولُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: مَنْ أَذْهَبْتُ حَبِيبَتَهُ فَصَبَرَ وَاحْتَسَبَ لَمْ أَرْضَ لَهُ ثَوَاباً دُونَ الْجَنَّةِ.

Tirmizi također bilježi hadis Ebu Hurejre u kojem stoji da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: "Uzvišeni Allah kaže: 'Kome oduzmem vid, pa bude strpljiv, neću mu dati drugu nagradu osim Dženneta.'"[57]

[53] Tirmizi, 1021 i *Et-Tergibu vet-terhibu*, 4/337.
[54] Tj. kada mu oduzmem vid. (Prim. prev.)
[55] Buhari, 5653.
[56] Tirmizi, 2402.
[57] Vidi: *Kenzul-ummal*, 6533 i *Ithaful-ešraf*, 6/361.

وفي سنن أبي داود، من حديث عبد الله، قال: قال رسـول الله: لاَ يَـرْضَى اللهُ لِعَبْـدِهِ الْمُـؤْمِنِ إِذَا ذَهَبَ بِصَفِيِّهِ مِنْ أَهْلِ الأَرْضِ وَاحْتَسَبَهُ بِثَوَابٍ دُونَ الْجَنَّةِ.

Ebu Davud u Sunenu bilježi hadis Abdullaha ibn Omera: "Rekao je Božiji Poslanik ﷺ 'Allah će čovjeka kojem je dijete uzeo i koji je strpljivo očekivao Njegovu nagradu – nagraditi Džennetom.'"[58]

قال رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ يقول الله عز وجل: مَـا لِعَبْـدِي الْمُـؤْمِنِ جَـزَاءٌ إِذَا قَبَـضْتُ صَفِيَّهُ مِنْ أَهْلِ الدُّنْيَا ثُمَّ احْتَسَبَهُ إِلاَّ الْجَنَّةُ.

Buhari bilježi da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: "Allah ﷻ kaže: 'Moj rob vjernik kome uzmem najdraže stvorenje (dijete), i koji bude strpljiv u svom bolu, za nagradu će imati Džennet.'"

وفي صحيحه أيضاً عن عطاء بن أبي رباح، قال: قال لي ابن عباس: أَلاَ أُرِيـكَ امْـرَأَةً مِـنْ أَهْـلِ الْجَنَّةِ؟ قُلْتُ: بَلَى. قَالَ: هَذِهِ الْمَرْأَةُ السَّوْدَاءُ، أَتَـتِ النَّبِـيَّ -صَـلَّى اللهُ عَلَيْـهِ وسَـلَّمَ- قَالَـتْ: إِنِّي أُصْرَعُ وَإِنِّي أَتَكَشَّفُ، فَادْعُ اللهَ لِي. قَالَ "إِنْ شِئْتِ صَبَرْتِ وَلَكِ الْجَنَّةُ، وَإِنْ شِئْتِ دَعَوْتُ اللهَ أَنْ يُعَافِيَكِ". قَالَتْ: أَصْبِرُ. قَالَتْ: فَإِنِّي أَتَكَشَّفُ، فَادْعُ اللهَ أَنْ لاَ أَتَكَشَّفَ، فَدَعَا لَهَا.

Buhari također bilježi da je Ata ibn Ebu Rebah rekao: "Ibn Abbas mi je rekao:
– Hoćeš li da ti pokažem ženu dženetlijku?
– Hoću – rekoh.
– Ova je crna žena došla Božijem Poslaniku ﷺ i rekla mu: 'Božiji Poslaniče, patim od padavice i otkrivam se, a da nisam svjesna. Moli Allaha da me izliječi.' On reče: 'Ako hoćeš, budi strpljiva i zaslužit ćeš Džennet, a ako hoćeš, molit ću Allaha da te izliječi.' Ona reče: 'Bit ću strpljiva od padavice, a moli Allaha da se ne otkrivam.' On prouči dovu za nju."[59]

وفي الموطأ، من حديث عطاء بن يسار، أن رسـول الله صَـلَّى اللهُ عَلَيْـهِ وسَـلَّمَ قـال: إِذَا مَـرِضَ الْعَبْدُ بَعَثَ إِلَيْهِ مَلَكَيْنِ، فَقَالَ: انْظُرُوا مَاذَا يَقُولُ لِعُوَّادِهِ، فَإِنْ هُوَ إِذاَ جَاؤُوهُ حَمِدَ اللهَ وأَثْنَى علَيْـهِ رفَعَا ذلك إِلَى الله وَهُوَ أعلَمُ فيقُول: لَعَبْدِي عَلَيَّ إِنْ تَوَفَّيْتُـهُ أن أُدخِلَـه الجَنَّـةَ وإن أَنَـا شَـفَيْتُهُ أَنْ أُبَدِّلَ لَهُ لَحْمًا خيْرًا منْ لَحْمِهِ ودمًا خيْرًا مِنْ دَمِهِ وَأَنْ أُكَفِّرَ عنهُ سيِّئَاتِه.

[58] Nesai, 4/23, *Kenzul-ummal*, 6526.
[59] Buhari, 5652 i Muslim, 2576.

U Muvettau se bilježi hadis Ataa ibn Jesara u kojem stoji da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: "Kada se čovjek razboli, šalju mu se dva meleka i kaže im se da prate šta taj čovjek govori svojim posjetiteljima. Ako bude zahvaljivao Allahu i hvalio Ga, oni će to prenijeti Allahu, mada On to zna. On će reći: 'Dužan sam da ovoga roba za nagradu uvedem u Džennet ako ga usmrtim ili ako ga izliječim, da mu mišiće zamijenim boljim, krv boljom od njegove krvi i da mu oprostim grijehe.'"[60]

وفي صحيفة عمرو بن شعيب، عن أبيه، عن جده، قال: قال رسول الله: إذاَ جُمِعَ الخلائقُ نَادَى مُنَادٍ أَيْنَ أَهْلُ الفَضْلِ؟ فَيَقُومُ نَاسٌ وَهُمْ يَسِيرٌ فَيَنْطَلِقُونَ سُرَاعًا إِلَى الجَنَّةِ فَتَتَلَقَّاهُمُ المَلاَئِكَةُ فَيَقُولُون لهم إِنَّا نَرَاكُمْ سُرَاعًا إِلَى الجَنَّةِ فَيَقُولُونَ نَحْنُ أَهْلُ الْفَضْلِ، فَيَقُولُونَ لَهُمْ مَا كَانَ فضلُكُمْ؟ فيقُولُون كناَّ إذَا ظُلِمْنا صبرْنَا وإذَا أُسِيءَ إليْنَا عَفَوْنَا وإذاَ جُهِلَ عليْنَا حلِمْنا. فيقالُ لهمْ ادخُلُوا الجَنَّةَ فَنِعْمَ أجْرُ الْعَامِلِينَ.

U spisima Amra ibn Šuajba stoji da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: "Kada Allah sakupi stvorenja, jedan pozivač će pozvati: 'Gdje su strpljivi?' Javit će se mali broj ljudi i krenut će ubrzano u Džennet. Srest će ih meleki i reći će im:
– Zašto žurite u Džennet, ko ste vi? – Oni će reći:
– Mi imamo zasluge. – Kakve zasluge imate?
– Bili smo strpljivi kada bi nam nepravdu nanosili. Opraštali smo kada bi nas neko oštetio. Na nedoličan odnos odgovorili bismo blagošću.

Nakon ovoga, reći će im:
– Uđite u Džennet. Lijepa li je nagrada za one koji su dobra djela činili."[61]

وفي الصحيحين: أَنَّ رَسُولَ الله قَسَمَ مَالاً، فَقَالَ بَعْضُ النَّاسِ: هَذِهِ قِسْمَةٌ مَا أُرِيدَ بِهَا وَجْهُ الله، فأخبر بذلك الرسول، فقال: رَحِمَ الله مُوسَى لَقَدْ أُوذِيَ بِأَكْثَرَ مِنْ هَذَا فَصَبَرَ.

U dva Sahiha bilježi se da je Božiji Poslanik ﷺ dijelio imetak. Jedan čovjek mu reče: "On ovime ne teži Allahovom zadovoljstvu!"

---

[60] *Muvetta*, 2/940.
[61] *Ihjau ulumid-din*, 3/262.

Poslaniku ﷺ rekoše ovo, a on reče: "Neka se Allah smiluje Musau. On je doživio veća zlostavljanja, pa je bio strpljiv."

وفي الصحيحين، ومن حديث الزهري، عن عروة، وعن عائشة رضي الله عنها، قالت قال رسول الله: مَا مِنْ مُصِيبَةٍ تُصِيبُ الْمُسْلِمَ إِلاَّ كَفَّرَ اللهُ بِهَا عَنْهُ حَتَّى الشَّوْكَةُ يُشَاكُهَا.

U dva Sahiha bilježi se također hadis Zuhrija, koji putem Urve prenosi da je Aiša, radijallahu anha, rekla: "Rekao je Božiji Poslanik ﷺ 'Za svaku nedaću Allah će čovjeku izbrisati grijehe pa čak i za trn koji ga ubode.'"[62]

مَا يُصِيبُ الْمُسْلِمَ مِنْ نَصَبٍ وَلَا وَصَبٍ وَلَا هَمٍّ وَلَا حُزْنٍ وَلَا أَذًى وَلَا غَمٍّ حَتَّى الشَّوْكَةِ يُشَاكُهَا إِلَّا كَفَّرَ الله بِهَا مِنْ خَطَايَاهُ

Iste zbirke bilježe da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: "Kada vjernika spopadne bolest, nemoć, briga, tuga, bol ili potištenost, čak i kada ga trn ubode, Allah će mu zbog toga oprostiti grijehe."[63]

لاَ تُصِيبُ الْمُؤْمِنَ مِنْ شَوْكَةٍ فَمَا فَوْقَهَا إِلاَّ رَفَعَهُ اللهُ بِهَا دَرَجَةً، وَحَطَّ عَنْهُ بِهَا خَطِيئَةً.

U Muslimovom Sahihu bilježi se hadis Aiše, radijallahu anha, u kojem stoji da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: "Sve što čovjeka zaboli, od trna i više od toga, Allah će mu zbog toga uzdići stepen i izbrisati grijeh."[64]

وفي المسند، من حديث أبي هريرة عن النبي، قال: لاَ يَزَالُ الْبَلاَءُ بِالْمُؤْمِنِ أَوِ الْمُؤْمِنَةِ فِي جَسَدِهِ وَفِي مَالِهِ وَفِي وَلَدِهِ حَتَّى يَلْقَى الله وَمَا عَلَيْهِ خَطِيئَةٌ.

U Musnedu je zabilježen hadis Ebu Hurejre da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: "Vjernik ili vjernica koje zadesi nesreća u tijelu, imetku ili porodu, susrest će se s Allahom bez grijeha na sebi."[65]

وفي الصحيح من حديث سعد بن أبي وقاص رضي الله عنه، قال: قُلْتُ: يَارَسُولَ الله، أَيُّ مِنَ النَّاسِ أَشَدُّ بَلاَءً؟ فَقَالَ: الأَنْبِيَاءُ ثُمَّ الصَّالِحُونَ، ثُمَّ الأَمْثَلُ فَالأَمْثَلُ.. يُبْتَلَى الرَّجُلُ عَلَى حَسَبِ دِينِهِ، فَإِنْ كَانَ فِي دِينِهِ صَلاَبَةٌ زِيدَ فِي بلاَئِهِ، وَإِنْ كَانَ فِي دِينِهِ رِقَّةٌ خُفِّفَ عَنْهُ. وَمَا يَزَالُ الْبَلاَءُ

[62] Buhari, 5640, Muslim, 2572 i Ahmed, 88/6.
[63] Buhari, 5641 i Muslim, 2573.
[64] Muslim, 2572.
[65] Ahmed, 2/287 i *Mustedrek*, 1/346.

بِالْمُؤْمِنِ حَتَّى يَمْشِيَ عَلَى الأَرْضِ وَلَيْسَ عَلَيْهِ خَطِيئَةٌ.

U Sahihu se bilježi hadis Sa'da ibn Ebu Vekkasa ﷺ, koji je upitao:
– Božiji Poslaniče, koji će ljudi najviše biti iskušavani?
– Poslanici, zatim dobri robovi, pa oni dalje i dalje. Čovjek će biti iskušavan prema jačini svoje vjere. Ako bude čvrstog vjerovanja, imat će teška iskušenja. A ako bude krhkog vjerovanja, bit će mu olakšano. Čovjek će biti iskušavan sve dok ne bude išao po zemlji bez ijednog grijeha."[66]

وفي الصحيحين، عن عبد الله بن مسعود رضي الله عنه، قال: دَخَلْتُ عَلَى رَسُولِ الله -صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ- وَهُو يُوعَكُ، فَمَسَسْتُهُ بِيَدِي فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ الله إِنَّكَ لَتُوعَكُ وَعْكاً شَدِيداً. فَقَالَ رَسُولُ الله -صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ-: "أَجَلْ، إِنِّي أُوعَكُ كَمَا يُوعَكُ رَجُلاَنِ مِنْكُمْ". قَالَ: فَقُلْتُ: ذَلِكَ، أَنَّ لَكَ أَجْرَيْنِ. فَقَالَ رَسُولُ الله -صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ-: "أَجَلْ". ثُمَّ قَالَ رَسُولُ الله -صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ-: "مَا مِنْ مُسْلِمٍ يُصِيبُهُ أَذًى مِنْ مَرَضٍ فَمَا سِوَاهُ، إِلاَّ حَطَّ اللهُ بِهِ سَيِّئَاتِهِ، كَمَا تَحُطُّ الشَّجَرَةُ وَرَقَهَا".

U dva Sahiha se također bilježi hadis Abdullaha ibn Mesuda ﷺ, koji kaže: "Došao sam kod Poslanika ﷺ koji bješe patio od velikih bolova. Rekoh:
– Božiji Poslaniče, tvoji su bolovi zaista veliki.
– Da – reče Božiji Poslanik ﷺ – doista trpim koliko dvojica ljudi od vas.
– Imat ćeš i dvije nagrade – rekoh.
– Da! Tako mi Onoga u Čijoj je ruci moja duša, nema na svijetu muslimana koga zadesi nedaća kroz bolest ili nešto manje od toga, a da mu Allah ne oprosti za to grijeh, kao što s drveta spada lišće."[67]

وفي الصحيحين أيضاً من حديث عائشة رضي الله عنها قالت: مَا رَأَيْتُ الْوَجْعَ أَشَدَّ مِنْهُ عَلَى رَسُولِ الله.

[66] Tirmizi, 2400 i Ibn Madža, 4023.
[67] Buhari, 5647 i Muslim, 2571.

U dva Sahiha se također bilježi da je Aiša, radijallahu anha, rekla: "Nisam vidjela da iko trpi bolove kao Božiji Poslanik ﷺ."[68]

وفي بعض المسانيد مرفوعاً: أَنَّ الرَّجُلَ لَتَكُونُ لَهُ الدَّرَجَةُ عِنْدَ الله لاَ يَبْلُغُهَا بِعَمَلٍ، وَحَتَّى يُبْتَلَى بِبَلاَءٍ فِي جِسْمِهِ فَيَبْلُغَهَا بِذَلِكَ.

U jednom od Musneda bilježi se predanje koje doseže do Poslanika ﷺ "Kod Allaha će postojati stepen koji će čovjek moći dostići samo dobrim djelima. Čak će tamo stići i zbog bolova u svojem tijelu."[69]

وَيُرْوَى عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها عنه صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: إِذَا اشْتَكَى الْعَبْدُ الْمُؤْمِنُ أَخْلَصَهُ ذَلِكَ مِنَ الذُّنُوبِ كَمَا يُخْلِصُ الْكِيرُ الْخَبَثَ مِنَ الْحَدِيدِ.

Aiša, radijallahu anha, prenosi da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: "Kada čovjek osjeti neki bol, to ga lišava grijeha kao što vatra odstranjuje otpatke iz željeza."[70]

عن خباب بن الأرت قال: شَكَوْنَا إِلَى رَسُولِ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ وَهُوَ مُتَوَسِّدٌ بُرْدَةً لَهُ فِي ظِلِّ الْكَعْبَةِ قُلْنَا لَهُ أَلاَ تَسْتَنْصِرُ لَنَا أَلاَ تَدْعُو الله لَنَا قَالَ كَانَ الرَّجُلُ فِيمَنْ قَبْلَكُمْ يُحْفَرُ لَهُ فِي الْأَرْضِ فَيُجْعَلُ فِيهِ فَيُجَاءُ بِالْمِنْشَارِ فَيُوضَعُ عَلَى رَأْسِهِ فَيُشَقُّ بِاثْنَتَيْنِ وَمَا يَصُدُّهُ ذَلِكَ عَنْ دِينِهِ وَيُمْشَطُ بِأَمْشَاطِ الْحَدِيدِ مَا دُونَ لَحْمِهِ مِنْ عَظْمٍ أَوْ عَصَبٍ وَمَا يَصُدُّهُ ذَلِكَ عَنْ دِينِهِ وَالله لَيُتِمَّنَّ هَذَا الْأَمْرَ حَتَّى يَسِيرَ الرَّاكِبُ مِنْ صَنْعَاءَ إِلَى حَضْرَمَوْتَ لَا يَخَافُ إِلَّا الله أَوْ الذِّئْبَ عَلَى غَنَمِهِ وَلَكِنَّكُمْ تَسْتَعْجِلُونَ

U Buharijevom Sahihu bilježi se hadis Habbaba ibn Erete: "Požalili smo se Poslaniku ﷺ, koji je bio prilegao na svom ogrtaču u hladu Kabe: 'Zar nećeš tražiti pomoć za nas? Zar nećeš činiti dovu za nas?' On reče: 'One prije vas hvatali su, kopali bi im rupu i stavili ih u nju. Zatim bi donijeli testeru i na dva dijela im polovili glavu. Željeznim češljevima skidali bi sve do kosti. I to ga ne bi odbilo od Allahove vjere. Tako mi Allaha, ova će se stvar završiti. Jahač će od San'e do Hadremevta putovati i neće se plašiti

[68] Buhari, 5646 i Muslim, 2570.
[69] *Ithaful-ešraf*, 9/142 i *Medžmeuz-zeva'd*, 2/295.
[70] *Medžmeuz-zeva'd*, 2/302 i *Kenzul-ummal*, 6662.

nikoga osim Allaha ili vuka da mu ne pojede ovce. Ali, vi suviše žurite.'"[71]

وفي لفظ البخاري:

أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ وَهُوَ مُتَوَسِّدٌ بُرْدَةً وَهُوَ فِي ظِلِّ الْكَعْبَةِ وَقَدْ لَقِينَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ شِدَّةً فَقُلْتُ يَا رَسُولَ اللهِ أَلَا تَدْعُو اللهَ فَقَعَدَ وَهُوَ مُحْمَرٌّ وَجْهُهُ فَقَالَ لَقَدْ كَانَ الرجلُ لَيُمْشَطُ بِمِشَاطِ الْحَدِيدِ مَا دُونَ لحمه عَظْمِهِ ما يصده ذَلِكَ عَنْ دِينِهِ.

U Buharijevoj verziji stoji: "Došao sam Božijem Poslaniku ﷺ, koji je bio prilegao na svom ogrtaču. U to vrijeme smo od mušrika velika zlostavljanja trpjeli. Rekosmo mu: 'Zašto ne činiš dovu Allahu?' On se uspravi i lice mu pocrvenje. Reče: 'Ljudima su ranije metalnim češljevima kidali meso, sve do kostiju, i to ih nije odvraćalo od Allahove vjere.'"[72]

Habbabove riječi "*Žalili smo se Božijem Poslaniku ﷺ na vreli pijesak, pa nam on nije prihvatio*" odnose se na ovaj smisao. Oni su mu se žalili na vreli pijesak kojim su ih mušrici zlostavljali, pa ih je on uputio na strpljivost.

Ovo je logičnije objašnjenje onih koji kažu da se ovo odnosi na sedždu po pijesku i da je stoga obavezno da čelo dodiruje tlo. Tri su stvari koje obaraju njihove izjave:

prva: ništa u hadisu ne ukazuje na to;

druga: oni su rekli da su bili s Poslanikom ﷺ i da su, ako ne bi mogli učiniti sedždu na zemlji, prostrli odjeću i učinili sedždu preko odjeće, a Poslanik ﷺ je o tome bio obaviješten i svjestan i odobrio im je to;

treća: kada je pijesak vreo, ne može se čelo spustiti direktno na zemlju. Štaviše, tako se mogu opeći šake i lice, i ne može čovjek biti smiren na sedždi. Ne bi bilo skrušenosti u namazu. Tijelo bi se povrijedilo i izložilo bolesti. Šerijat to ne zahtijeva od ljudi. Usporedimo dva prethodna Habbabova rivajeta – kada se sažmu riječi i značenja, dobija se smisao o kojem govorimo. Nemoj da te čude

[71] Buhari, 3612 i Ebu Davud, 2649.
[72] Buhari, 3852.

riječi: "On nam nije dozvolio." Ovo znači da im je on zabranio da se žale na teškoće u vjeri zato što su oni prije njih mnogo više trpjeli i bili zlostavljani. A Allah najbolje zna.

وفي الصحيح، حدّث أُسَامَةُ بْنُ زَيدٍ قَالَ: "أَرْسَلَتْ بِنْتُ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ إِلَيْهِ أَنّ ابْناً لِي قَبْض فَأْتِنَا. فَأَرْسَلَ يَقْرَأُ السَّلاَمَ وَيَقُولُ: إِنّ للهِ مَا أَخذَ وَلَهُ مَا أَعْطَى وَكُلّ شَيْءٍ عِنْدَ الله بِأَجَلٍ مُسَمّى فَلْتَصْبِرْ وَلْتَحْتَسِبْ فَأَرْسَلَتْ إِلَيْهِ تَقْسِمُ عَلَيْهِ لِيَأْتِيَنّهَا، فَقَامَ وَمَعَهُ سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ وَمُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ وَأُبَيّ بْنُ كَعْبٍ وَزَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ وَرِجالٌ، فَدُفِعَ إِلَى رَسُولِ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ الصّبِيّ وَنَفْسُهُ تَقَعْقَعُ فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ، فَقَالَ سَعْدٌ: يَا رَسُولَ الله مَا هَذَا؟ قَالَ: هَذَا رَحْمَةٌ يَجْعَلُهَا الله فِي قُلُوبِ عِبَادِهِ وَإِنّمَا يَرْحَمُ الله مِنْ عِبَادِهِ الرّحَمَاءَ.

U Sahihu se bilježi hadis Usame ibn Zejda: "Poslao sam Poslanikovu ﷺ kćerku da ga obavijesti da mi je sin na samrti i da dođe. On mi po njoj posla selam i preporuči mi: 'Allahovo je ono što je uzeo i ono što je dao. Sve što je kod Njega zaslužuje najljepši naziv. Budi strpljiv i očekuj nagradu!' Poslao sam je opet da ga zakune da nam dođe. On krenu zajedno sa Sa'dom ibn Ubadom, Muazom ibn Džebelom, Ubejjom ibn Kabom, Zejdom ibn Sabitom i drugima. Podigosmo dječaka Božijem Poslaniku ﷺ. On ga uze u svoju sobu. Jecao je i plakao. Sa'd mu reče: 'Šta je to, Božiji Poslaniče?' On reče: 'Ovo je milost koju je Allah usadio kome je On htio. Allah će se smilovati Svojim milostivim robovima.'"[73]

وفي سنن النسائي، عن ابن عباس، قال: لَمَّا حُضِرَتْ بِنْتٌ لِرَسُولِ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ صَغِيرَةٌ فَأَخَذَهَا رَسُولُ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ فَضَمّهَا إِلَى صَدْرِهِ ثُمّ وَضَعَ يَدَهُ عَلَيْهَا فَقَضَتْ وَهِيَ بَيْنَ يَدَيْ رَسُولِ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ فَبَكَتْ أُمّ أَيْمَنَ، فَقَالَ لَهَا رَسُولُ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: يَا أُمّ أَيْمَنَ أَتَبْكِينَ وَرَسُولُ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ عِنْدَكِ؟ فَقَالَتْ: مَا لِي لاَ أَبْكِي وَرَسُولُ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ يَبْكِي فَقَالَ رَسُولُ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: إِنّي لَسْتُ أَبْكِي وَلَكِنّهَا رَحْمَةٌ ثُمّ قَالَ رَسُولُ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: المُؤْمِنُ بِخَيْرٍ عَلَى كُلّ حَالٍ تُنْزَعُ نَفْسُهُ مِنْ بَيْنِ جَنْبَيْهِ وَهُوَ يَحْمَدُ الله عَزّ وَجَلّ.

---

[73] Buhari, 1283 i Muslim, 923. Ovdje se misli na Zejnebu, kćerku Božijeg Poslanika ﷺ, koja je bila Usamina žena, tako da je dijete o kojem je riječ istovremeno i unuk Poslanika ﷺ. (Prim. prev.)

U Nesaijevim Sunenima bilježi se da je Ibn Abbas ﷺ rekao: "Kada je kćerka Božijeg Poslanika ﷺ umirala, on je prisloni uz svoje grudi i zatim stavi ruku na nju. Ummu Ejmen je zaplakala. Ja joj rekoh: 'Zar plačeš dok je Božiji Poslanik ﷺ kod tebe?' Ona reče: 'Kako da ja ne plačem kad i Božiji Poslanik ﷺ plače?' Božiji Poslanik ﷺ reče: 'Ja ne plačem. To je milost!' Zatim reče: 'Vjernik je u dobru u svakoj situaciji. Duša mu izlazi iz tijela, a on se zahvaljuje Allahu ﷻ.'"[74]

وفي صحيح البخاري، من حديث أنس رضي الله عنه، قال: اشْتَكَى ابْنٌ لِأَبِي طَلْحَةَ قَالَ فَمَاتَ وَأَبُو طَلْحَةَ خَارِجٌ فَلَمَّا رَأَتْ امْرَأَتُهُ أَنَّهُ قَدْ مَاتَ هَيَّأَتْ شَيْئًا وَنَحَّتْهُ فِي جَانِبِ الْبَيْتِ فَلَمَّا جَاءَ أَبُو طَلْحَةَ قَالَ كَيْفَ الْغُلَامُ قَالَتْ قَدْ هَدَأَتْ نَفْسُهُ وَأَرْجُو أَنْ يَكُونَ قَدْ اسْتَرَاحَ وَظَنَّ أَبُو طَلْحَةَ أَنَّهَا صَادِقَةٌ قَالَ فَبَاتَ فَلَمَّا أَصْبَحَ اغْتَسَلَ فَلَمَّا أَرَادَ أَنْ يَخْرُجَ أَعْلَمَتْهُ أَنَّهُ قَدْ مَاتَ فَصَلَّى مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ ثُمَّ أَخْبَرَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ بِمَا كَانَ مِنْهُمَا. فَقَالَ رَسُولُ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ لَعَلَّ الله أَنْ يُبَارِكَ لَكُمَا فِي لَيْلَتِكُمَا قَالَ سُفْيَانُ فَقَالَ رَجُلٌ مِنْ الْأَنْصَارِ فَرَأَيْتُ لَهُمَا تِسْعَةَ أَوْلَادٍ كُلُّهُمْ قَدْ قَرَأَ الْقُرْآنَ.

U Buharijevom Sahihu bilježi se hadis Enesa ibn Malika: "Sin Ebu Talhe bio je bolestan i preseli na ahiret dok je Ebu Talha bio van kuće. Kada je to njegova žena vidjela, našla je neku tkaninu, pokrila dijete i smjestila ga u kraj kuće. Nakon određenog vremena Ebu Talha dođe i upita kako je dijete. Ona reče: 'Umirio se. Nadam se da se odmorio.' Ebu Talha shvati iz ovoga da mu je sin živ. Spavao je sa suprugom i ujutro se okupao. Kada je htio izaći, ona ga obavijesti da mu je sin umro. Kasnije, nakon klanjanja dženaza-namaza rekao je Poslaniku ﷺ šta se desilo između njih dvoje. Božiji Poslanik ﷺ mu reče: 'Allah će vam dati berićeta u toj noći.' Ibn Ujejna kaže: 'Jedan je ensarija rekao: 'Ebu Talha je nakon toga dobio devetero djece i svi su učili Kur'an.''"[75]

وَفِي مُوَطَّأِ مَالِكٍ، عن القاسم بن محمَّدٍ، قال: هَلَكَتِ امْرَأَةٌ لِي، فَأَتَانِي مُحَمَّدُ بْنُ كَعْبٍ الْقُرَظِيُّ يَعْزِينِي فِيهَا، فقال: إِنَّهُ قَدْ كَانَ فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ رَجُلٌ فَقِيهٌ عَابِدٌ، عَالِمٌ مُجْتَهِدٌ، وَكَانَتْ لَهُ امْرَأَةٌ وَكَانَ بِهَا مُعْجَباً، فَمَاتَتْ فَوَجَدَ عَلَيْهَا وَجْداً شَدِيداً، حتَّى خَلَى فِي بَيْتٍ، وَأَغْلَقَ عَلَى نَفْسِهِ،

[74] Nesai, 4/12 i *Medžmeuz-zeva'd*, 3/18.

[75] Buhari, 1301. Tj. naučili su napamet cijeli Kur'an. (Prim. prev.)

وَاحْتَجَبَ عَنِ النَّاسِ، فَلَمْ يَكُنْ يَدْخُلُ عَلَيْهِ أَحَدٌ، ثُمَّ إِنَّ امْرَأَةً مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ سَمِعَتْ بِهِ، فَجَاءَتْهُ، فَقَالَتْ: إِنَّ لِي إِلَيْهِ حَاجَةً أَسْتَفْتِيهِ فِيهَا لَيْسَ يُجْزِينِي إِلَّا أَنْ أُشَافِهَهُ بِهَا. فَذَهَبَ النَّاسُ، وَلَزِمَتِ الْبَابَ، فَأُخْبِرَ، فَأَذِنَ لَهَا، فَقَالَتْ: فقالت: أَسْتَفْتِيكَ فِي أَمْرٍ. قَالَ: وَمَا هُوَ؟ قَالَتْ: إِنِّي اسْتَعَرْتُ مِنْ جَارَةٍ حُلِيًّا، فَكُنْتُ أَلْبَسُهُ وَأُعِيرُهُ زَمَانًا، ثُمَّ إِنَّهَا أَرْسَلَتْ إِلَيَّ فِيهِ أَفَأَرُدُّهُ إِلَيْهَا؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَتْ: وَاللهِ إِنَّهُ مَكَثَ عِنْدِي زَمَانًا، فَقَالَ: ذَلِكَ أَحَقُّ لِرَدِّكِ إِيَّاهُ. فَقَالَتْ لَهُ: يَرْحَمُكَ اللهُ، فَتَأَسَّفُ عَلَى مَا أَعَارَكَ اللهُ ثُمَّ أَخَذَهُ مِنْكَ وَهُوَ أَحَقُّ بِهِ مِنْكَ؟! فأبصر ما كان فيه ونفعه الله بِقَوْلِهَا.

U Malikovom Muvettau bilježi se hadis Kasima ibn Muhammeda, koji kaže: "Preselila mi je žena i dođe Muhammed ibn Ka'b el-Kurezi da mi izjavi saučešće. Reče: 'Jednom je u Benu Israilu živio pobožan, veoma učeni fakih. Imao je ženu i bio je zadivljen njome. Ona umrije, a on poče toliko za njom tugovati, da se osamio u kući, zatvorio se i sakrio od ljudi. Niko kod njega nije dolazio. Jedna žena iz Benu Israila ču za to i dođe da razgovara s njime. Rekla je da želi da ga upita za mišljenje i da joj niko drugi ne može u tome pomoći. Ljudi su otišli, a ona je ostala kod vrata. Kazali su mu šta ona želi, i on joj dozvoli da uđe. Ona reče:
– Imam nešto da te pitam.
– Izvoli.
– Ja sam od jedne djevojke posudila nakit. Nosila sam ga i čuvala neko vrijeme. Ona sada traži da joj taj nakit vratim. Trebam li to učiniti?
– Trebaš – reče učenjak.
– Ali, tako mi Allaha, nakit je kod mene bio dugo – zavapi žena.
– To je razlog više da ga vratiš.
– Neka ti se Allah smiluje – reče žena – a zašto ti tuguješ zbog nečega što ti je Allah pozajmio i zatim ga uzeo. On ima veće pravo na to.

Nakon ovih riječi, učenjak postade svjestan svoga stanja, i Allah mu dade koristi u riječima ove žene.'"[76]

---

[76] *Muvetta*, 1/237.

وفي جامع الترمذي، عن شيخ من بني مرة، قال: "قَدِمْتُ الكُوفَةَ فَأُخْبِرْتُ عَنِ بِلاَلِ بنِ أبي بُرْدَةَ فَقُلْتُ إنّ فِيهِ لَمُعْتَبَراً فَأَتَيْتُه وَهُوَ مَحْبُوسٌ في دَارِهِ الَّتِي قَدْ كَانَ بَنَى، قَالَ وإذَا كُلّ شَيْءٍ مِنْه قَدْ تَغَيّرَ مِنَ العَذَابِ وَالضّرْبِ وإذَا هُوَ في قُشَاشٍ، فَقُلْتُ الحَمْدُ لله يَا بِلالُ لَقَدْ رَأيْتُكَ وَأنْتَ تَمُرّ بِنَا وَتُمْسِكُ بَأنْفِكَ مِنْ غَيْرِ غُبَارٍ وَأَنْتَ في حَالِكَ هَذِهِ اليَوْمَ. فَقَالَ مِمّنْ أنْتَ؟ فَقُلْتُ مِنْ بَنِي مُرّةَ بنِ عَبّادٍ. فَقَالَ ألاَ أُحَدّثُكَ حَدِيثاً عَسَى الله أنْ يَنْفَعَكَ بِهِ؟ قُلْتُ هَاتِ، قَالَ حَدّثني أبي أبو بُرْدَةَ عَن أبيه أبي مُوسَى أنّ رَسُولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلّمَ قَالَ لاَ تُصِيبُ عَبْداً نَكْبَةٌ فَما فَوْقَهَا أوْ دُونَهَا إلاّ بِذَنْبٍ وَمَا يَعْفُو الله عَنْهُ أكْثَرُ. قَالَ وَقَرَأَ ﴿**وَمَا أَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُو عَنْ كَثِيرٍ**﴾".

U Tirmizijevom Džamiu bilježi se: "Jedan je starac iz Benu Murre došao u Kufu i čuo priču o Bilalu ibn Ebu Burdi. Rekoh: 'Doista je njegova priča opomena za druge.'[77] *Otiđoh kod njega. Bio je zatvoren u kući koju je izgradio. Sve je na njemu bilo izmijenjeno usljed mučenja. Bio je u jadnom stanju. Rekoh mu:*
– Neka je hvaljen Allah, Bilale! Ranije si prolazio pored nas držeći se za nos bez potrebe, a sada si u ovom stanju!
– Od kojih si ti? – upita.
– Ja sam iz Benu Murra ibn Abbada.
– Želiš li da ti ispričam nešto što će ti možda koristiti?
– Reci.
– Prenio mi je Ebu Burda od svog oca, a on od Ebu Musaa da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: 'Čovjeka neće zadesiti iskušenje, niti nešto manje ili veće od toga, a da to nije produkt njegovih grijeha, a mnogo je više ono što Allah oprašta.' Zatim je proučio: 'Kakva god vas bijeda zadesi, to je zbog grijeha koje ste zaradili, a On mnoge i oprosti' " (Eš-Šura, 30).[78]

وفي الصحيحين، من حديث عبد الله بن مسعود رضي الله عنه: كَأنّي أَنْظُرُ إلَى رَسُولِ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلّمَ، وَهُوَ يَحْكِي نَبِيّاً مِنَ الأَنْبِياءِ. ضَرَبَهُ قَوْمُهُ، وَهُوَ يَمْسَحُ الدَّمَ عَنْ وَجْهِهِ وَيَقُولُ: رَبِّ اغْفِرْ لِقَوْمِي فَإِنَّهُمْ لاَ يَعْلَمُونَ.

[77] Zato što je bio sudac, a sada je zatvoren. (Prim. prev.)
[78] Tirmizi, 3252 i *Kenzul-ummal*, 6807.

U dva Sahiha bilježe hadis Abdullaha ibn Mesuda ﷺ: "Kao da gledam u Božijeg Poslanika ﷺ kako nam priča o poslaniku ﷺ, koga je narod zlostavljao i krvlju ga zalio. On je brisao krv sa svog lica i govorio: 'Gospodaru moj, oprosti mom narodu, oni ne znaju!'"[79]

Ovaj poziv sadrži opraštanje i dovu za njih, traženje opravdanja i milosti za njih, i to time što je rekao: "*...mom narodu.*"

وفي الموطأ، من حديث عبد الرحمن بن القاسم، قال: قال رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: لِيُعِزَّ الْمُسْلِمِينَ فِي مَصَائِبِهِمْ الْمُصِيبَةُ بِي.

U Muvettau se bilježi hadis Abdurrahmana ibn el-Kasima u kojem stoji da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: "Neka se u svojim nesrećama muslimani tješe mojim iskušenjima."[80]

وفي الترمذي، من حديث يحيى بن وثاب، عن شيخ من أصحاب رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ، قال: قال رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: المؤْمِنُ الَّذِي يُخَالِطُ النَّاسَ وَيَصْبِرُ عَلَى أَذَاهُمْ أَعْظَمُ أَجْراً مِنَ الْمُؤْمِنِ الَّذِي لاَ يُخَالِطُ النَّاسَ وَلاَ يَصْبِرُ عَلَى أَذَاهُمْ.

Tirmizi bilježi hadis Jahjaa ibn Vessaba od jednog učitelja, ashaba. Božiji Poslanik ﷺ veli: "Vjernik koji se miješa s ljudima i trpi njihova zlostavljanja bolji je od vjernika koji se ne miješa s ljudima i nije izložen njihovim zlostavljanjima."[81]

Tirmizi smatra da je ovaj ashab Ibn Omer.

وفي الصحيحين، من حديث أبي سعيد الخدري رضي الله عنه، عن النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ أنه قال: مَا أُعْطِيَ [أحدٌ] عَطَاءً [هو] خَيْرٌ وَأَوْسَعُ مِنَ الصَّبْرِ.

U dva Sahiha se bilježi hadis Ebu Seida el-Hudrija ﷺ, a u njemu stoji da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: "Ništa nije bolji i vredniji dar od sabura."[82]

وفي بعض المسانيد، عنه صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ أنه قال: قال الله عز وجل: إِذَا وَجَّهْتُ إِلَى عَبْدٍ مِنْ

[79] Buhari, 6929 i Muslim, 1792.
[80] *Muvetta*, 1/236.
[81] Tirmizi, 2509 i Ibn Madža, 4032.
[82] Buhari, 1469 i Muslim, 1053.

عَبِيدِي مُصِيبَةً فِي بَدَنِهِ أَوْ مَالِهِ أَوْ وَلَدِهِ، ثُمَّ اسْتَقْبَلَ ذَلِكَ بِصَبْرٍ جَمِيلٍ، اسْتَحَيْتُ مِنْه يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَنْ أُنْصِبَ لَهُ مِيزَاناً أَوْ أَنْشُرَ لَهُ دُيُوناً.

U jednom Musnedu bilježi se da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: "Uzvišeni je Allah rekao: 'Kada nekom Mome robu uputim nesreću u tijelu, imetku ili porodu, a on to dočeka lijepim strpljenjem, stidjet ću se na Sudnjem danu da mu vagam djela ili otvorim knjigu.'"[83]

وفي جامع الترمذي، عنه صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: إِذَا أَحَبَّ اللهُ قَوْماً ابْتَلَاهُمْ، فَمَنْ رَضِيَ فَلَهُ الرِّضَا، وَمَنْ سَخِطَ فَلَهُ السُّخْطُ.

U Tirmizijevom Džamiu nalazi se predanje u kojem stoji da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: "Kada Allah zavoli ljude, pošalje im iskušenje. Onaj ko bude zadovoljan steći će zadovoljstvo, a onaj ko bude srdit navući će na sebe srdžbu."[84]

وفي بعض المسانيد، عنه صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ مرفوعاً: إِذَا أَرَادَ اللهُ بِعَبْدٍ خَيْراً صَبَّ عَلَيْهِ البَلَاءَ صَبّاً صبّاً.

U jednom Musnedu stoji da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: "Kada Allah želi nekom robu dobro, neprekidno mu šalje iskušenja."[85]

وفي صحيح مسلم، من حديث جابر بن عبد الله رضي الله عنه: أن رسولَ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ دخلَ على امرأة فقال: "ما لَكِ تُزَفْزِفِينَ؟" قالت: الحمّى لا بارَكَ الله فيها، فقال: "لا تَسُبِّي الحُمَّى، فإنَّها تُذْهِبُ خطايا بني آدَمَ كَمَا يُذْهِبُ الكِيرُ خَبَثَ الحَدِيدِ."

Muslim u Sahihu bilježi predanje Džabira ibn Abdullaha ؓ o tome kako je Božiji Poslanik ﷺ došao kod neke žene i upitao je: "Zašto se treseš?" Ona reče: "Od groznice, Allah je ne blagoslovio." "Nemoj kuditi groznicu! Ona odnosi grijehe ljudi kao što oganj odnosi otpad iz željeza."[86]

ويذكر عن أبي هريرة رضي الله عنه، عن النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ أنه قال: مَنْ وُعِكَ لَيْلَةً،

---

[83] *Ithaful-ešraf*, 9/27 i *Kenzul-ummal*, 6561.
[84] Tirmizi, 2398 i Ibn Madža, 4031.
[85] *Ihja ulumid-din*, 4/191; *Ithaful-ešraf*, 9/524 i *Medžmeuz-zeva'd*, 2/291, s malim razlikama u izrazu.
[86] Muslim, 4575.

فَصَبَرَ وَرَضِيَ عَنِ اللهِ تَعَالَى، خَرَجَ مِنْ ذُنُوبِهِ كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ.

Od Ebu Hurejre se prenosi da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: "Ko propati jednu noć i bude strpljiv i zadovoljan Allahom izaći će iz svojih grijeha kao kada ga ja majka rodila."[87]

Hasan je rekao: "Čovjeku bivaju oprošteni grijesi zbog jedne noći provedene u groznici."

وفي المسند وغيره، عن أبي سعيد الخدري رضي الله عنه، قال: دخلْتُ على النَّبي -صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ- وهو مَحْمُوم، فَوَضَعْتُ يَدِي من فوْقِ الْقَطِيفَةِ، فَوَجَدْتُ حرارَةَ الْحُمَى. فقلتُ: مَا أَشَدَّ حُمَاكَ يَا رسُولَ الله! قال: "إنا كذلك معشَرَ الْأَنْبِيَاءِ، يُضَاعَفُ علينا الْوَجَعُ، لِيُضَاعَفَ لَنَا الأَجْرُ". قال: فقلت: يا رسول الله، أي الناس أشدُّ بلاءً؟ قال: "اَلْأَنْبِيَاءُ". قلتُ: ثُمَّ مَنْ؟ قال: "ثُمَّ الصَّالِحُونَ، إِنْ كَانَ الرَّجُلُ لَيُبْتَلَى بِالْفَقْرِ، حتىَّ مَا يَجِدَ إِلاَّ الْعَبَاءَ فَيَحْوِيهَا، وَيَلْبِسُهَا، وإن كان أحدهُمْ لَيُبْتَلَى بالقَمَّلِ، حتى يَقْتُلَهُ القَمَّل، وكان ذلك أحبُّ إليهم من العطاءِ إليكم".

U Musnedu i drugim zbirkama navodi se hadis Ebu Seida el-Hudrija ﷺ: "Ušao sam kod Poslanika ﷺ koji je bio u groznici. Dodirnuo sam ga preko pokrivača i osjetih da ima visoku temperaturu od groznice. Rekoh mu:
– Kako ti je žestoka groznica, Božiji Poslaniče! – On odgovori:
– Tako se nama, Božijim poslanicima, uvećavaju bolovi kako bi i nagrada bila mnogostruka.
– Božiji Poslaniče – rekoh – koji će ljudi imati najviše iskušenja?
– Poslanici – odgovori.
– Zatim ko? – upitah.
– Zatim pobožnjaci. Doista su oni toliko iskušani siromaštvom da nemaju šta da obuku, već uzimaju parče platna, prave prorez za glavu i oblače to. I na iskušenju su s krpeljima, da će ih oni ubiti. Ipak, sve će im to biti draže nego da im drugi daju."[88]

وقال عقبة بن عامر الجهني: قال رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: لَيْسَ مِنْ عَمَلٍ إلاَّ وَهُوَ يُخْتَمُ عَلَيْهِ، فَإِذَا مَرِضَ الْمُؤْمِنُ قالت الْمَلاَئكَةُ: يا رَبَّنَا، عَبْدُكَ فُلاَنٌ قَدْ حَبَسْتَهُ عَنِ الْعَمَلِ. فَيَقُولُ الرَّبُّ

[87] Sujuti, *El-Džamius-sagir*, 2/188.
[88] Ahmed, 3/94 i Ibn Madža, 4024.

تَعَالى: اِخْتَمُوا لَهُ على مِثْلِ عَمَلِهِ حَتَّى يَبْرَأَ أَوْ يَمُوتَ.

Ukba ibn Amir el-Džuheni kaže da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: "Svako će djelo biti ovjereno. Kada se vjernik razboli, meleki kažu: 'Gospodaru, Tvoj rob čije je ime to i to spriječen je da čini dobro?' Uzvišeni će reći: 'Ovjerite mu djela koja je činio dok je bio zdrav sve dok ne ozdravi ili umre.'"[89]

Ebu Hurejra kaže: "Kada se musliman razboli, meleku s desne strane naredi se da mu piše dobra djela koja je činio dok je bio zdrav, a meleku s lijeve strane kaže se da prestane pisati sve dok je on spriječen." Jedan čovjek u prisustvu Ebu Hurejre reče: "Da sam bogdo uvijek na postelji..." Ebu Hurejra reče: "Čovjeku su grijesi mrski." Ovo spominje Ibn Ebu ed-Dun'ja.

Hilal ibn Busak veli: "Sjedili smo kod Ammara ibn Jasira, i neko spomenu bolove. Jedan beduin reče: 'Nikada me ništa nije mučilo.' Ammar mu reče: 'Ti ne pripadaš nama. Musliman mnogo pati, i to mu skida grijehe kao što lišće pada s drveta. A nevjernik', ili je rekao grešnik, 'doživljava tegobu i ponaša se kao domaća životinja – ako ga puste, ne zna zašto je pušten, a ako ga pripnu, ne zna zašto je pripet.'"

Nagrada se dobija za djela kušnje i ono što iz njih proistječe. Allah spominje dvije vrste ljudi na kraju sure Et-Tevba, kada govori o onome ko daje priloge i onome ko neće nikakvu dolinu prevaliti "*...a da im to neće zapisano biti.*" A i oni što su zaslužili da ih ne zadesi ni žeđ, ni umor, ni glad na Allahovu putu, niti će stupiti na neko mjesto koje će nevjernike naljutiti, "*...a da im to sve neće kao dobro djelo upisano biti*" – nagrada je povezana s ove dvije vrste. A što se tiče bolesti i nesreća, nadoknada je za njih brisanje grijeha. Zato Uzvišeni kaže:

﴿وَمَا أَصَابَكُم مِّن مُّصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ﴾

"Kakva god vas bijeda zadesi, to je zbog grijeha koje ste zaradili" (Eš-Šura, 30).

A Poslanik ﷺ o nedaćama kaže: "*Allah zbog njih briše grije-*

---

[89] Ahmed, 4/146 i *Mustedrek*, 4/309.

he", kao što smo već citirali. U tom je smislu i hadis: المْرَضُ حطَّة "*Bolest skida grijehe.*"[90] Znači, dobra djela dižu stepene, a nesreće skidaju grijehe. Zato je Božiji Poslanik ﷺ rekao: من يرد الله به خيراً يصب منه "*Kome Allah bude želio dobro pogodit će ga nesrećom*" i من يرد الله به خيراً يفقهه في الدين "*Kome Allah bude želio dobro, podarit će mu razumijevanje u vjeri.*"[91] Drugi mu dar diže stepene, a prvi skida grijehe.

Jezid ibn Mejsera kaže: "Čovjek će se razboljeti, a sa sobom neće imati nijedno dobro djelo. Allah će htjeti da se on sjeti nekih svojih prošlih grijeha, pa će mu iz oka poteći suzica koliko glava muhe. Zbog toga će ga Allah proživjeti očišćenog od grijeha, ili će mu dušu čistu uzeti." U ovom je smislu i hadis Ebu Musaa el-Ešarija ؓ koji govori da će onome kome Allah oduzme plod srca biti izgrađena kuća u Džennetu i nazvana kuća zahvale.

وقال زياد بن زياد مولى ابن عباس رضي الله عنه وعن أصحاب النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ، قال: دَخَلْنَا عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ وَهُوَ مَمْعُوكٌ (أَيْ مَحْمُومٌ) فَقُلْنَا: أَحْ أَحْ، بِآبَائِنَا وَأُمَّهَاتِنَا يَا رَسُولَ الله، مَا أَشَدَّ وَعْكَكَ! قال: إِنَّا مَعَاشِرَ الْأَنْبِيَاءِ يُضَاعَفُ عَلَيْنَا الْبَلَاءُ تَضْعِيفاً، قَال: قُلنَا: سبحانَ اللهَ! قال: أَفَعَجِبْتُمْ إِنْ كَانَ النَّبِيُّ من الْأَنْبِيَاءِ ليقْتُلُهُ القُمَّلُ، قلنا: سبحانَ الله! قال: أَفَعَجِبْتُمْ إن أشدَّ النَّاسِ بَلاَءً الأَنْبِيَاءُ، ثُمَّ الصَّالِحُونَ، ثُمَّ الْأَمْثَلُ فَالْأَمْثَلُ، قُلْنَا سبحانَ الله! قال: أَفَعَجِبْتُمْ إِنْ كَانوا لَيَفْرَحُونَ بِالبَلَاءِ كَمَا تفرحون بالرَّخَاءِ.

Zijad ibn Zijad prenosi od Ibn Abbasa i drugih ashaba Božijeg Poslanika ﷺ koji kažu: "Došli smo kod Poslanika ﷺ, koga je tresla groznica. Rekosmo mu:

– *Ah, naše očeve i majke dat ćemo za tebe, Božiji Poslaniče, kako ti je žestoka groznica* – *On reče:*

– *Mi, poslanici, trpimo dvostruko veća iskušenja.*

– *Neka je hvaljen Allah* – *rekosmo.*

– *Jeste li čuli da je jedan od poslanika umro od krpelja?*

– *Neka je hvaljen Allah.*

– *Jeste li čuli da najveća iskušenja trpe poslanici, zatim iskreni Allahovi robovi, zatim oni koji ih slijede?*

– *Neka je hvaljen Allah* – *ponovismo.*

---

90 Ahmed, 1/195.

91 Buhari, 3116 i Muslim, 1037.

– A znate li da se oni raduju iskušenjima kao što se vi radujete blagostanju?"[92]

وذكر النسائي، عن عبيدة بن حذيفة، عن عمته فاطمة، قالت: أتيت النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ في نسوة نعوده، فإذا سقاه معلقة يقطر ماؤها من شدة ما كان يجد من الحمى، فقلنا: لو دعوت الله، يا رسول الله، أن يذهبها عنك. فقال: إنَّ أَشَدَّ النَّاسِ بَلاَءً الأَنْبِيَاءُ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ.

Nesai od Ubejde ibn Huzejfe bilježi hadis koji on prenosi od svoje tetke Fatime: "Došla sam Poslaniku ﷺ zajedno s drugim ženama da ga obiđem. Njegova je čutura bila okačena, a i iz nje je kapala voda. Toliku je temperaturu osjećao (da se morao hladiti vodom). Rekosmo: 'Jesi li molio Allaha da je odstrani od tebe, Božiji Poslaniče?' 'Najveća iskušenja trpe poslanici', reče on, 'zatim oni koji su iza njih, i sve tako.'"[93]

عَنْ مَسْرُوقٍ، قَالَ: قَالَتْ عَائِشَةُ مَا رَأَيْتَ أَحَداً أَشَدَّ وَجَعاً مِنْ رَسُولِ الله -صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ. كان يُشَدَّدُ عَلَيْهِ إذاَ مَرِضَ، حَتَّى إِنَّهُ لَرُبَّمَا مَكَثَ خَمْسَ عَشْرَةَ لا يَنَامُ، وَكَانَ يَأْخُذُ عَرَقَ الْكُلْيَةِ وهوُ الخَاصِرَة، فقُلْنَا: يا رسول الله، لَوْ دَعَيْتَ الله فَيَكْشِفُ عنكَ. قال: إناَّ مَعَاشِرَ الأَنبِيَاءِ يُشَدَّدُ عَلَيْنَا الْوَجْعُ لِيُكَفَّرَ عَنَّا.

Mesruk prenosi od Aiše, radijallahu anha, da je rekla: "Nisam vidjela da iko trpi muke kao Božiji Poslanik ﷺ. Bolest mu je bila toliko teška, da nije mogao spavati po petnaest dana. Držao se za slabine od bola. Pitali smo ga: 'Zašto ne moliš Allaha da ti otkloni muke.' On reče: 'Nama poslanicima uvećavaju se bolovi kako bi nam bilo oprošteno.'"[94]

وفي المسند والنسائي، من حديث أبي سعيد، قال: قال: قال رجل لرسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: أَرَأَيْتَ هَذِهِ الأَمْرَاضَ الَّتِي تُصِيبُنَا مَالَنَا بِهَا؟ قَالَ: "كَفَّارَاتٌ". قال أُبَيّ: وإن قلّت؟ قال: "وإنْ شَوْكَةٌ فمَا فوقَهَا" قال: فَدَعَا أُبَيّ على نفسِه أنْ لاَ يُفَارِقَهُ الوَعْك حتى يموتَ في أنْ لا يُشْغِلَهُ عن حَجٍّ ولا عُمْرةٍ ولا جِهَادٍ في سبيل الله ولاَ صلاَةٍ مكتوبَةٍ في جماعَةٍ فماَ مَسَّهُ إنْسَانٌ إلا وَجَدَ حَرَّهَا حَتَّى مَاتَ.

[92] Vidi smisao ovog hadisa kod Ahmeda, 3/94 i *Mustedreka*, 3/343.
[93] Ahmed, 6/259.
[94] *Medžmeuz-zeva'd*, 2/295.

Nesai bilježi hadis, a nalazi se i u Musnedu, Ebu Seida u kojem jedan čovjek kaže: "'Božiji Poslaniče, šta znače ove bolesti što nas pogađaju?' 'One brišu grijehe', reče mu Poslanik ﷺ. Ubejj ibn Ka'b reče: 'Božiji Poslaniče, a ako su slabe?' 'Ubod trna i više od toga' (ubraja se u ove bolesti). Ubejj je od tada činio dovu da mu bol nikada ne prestaje sve dok ne umre, ali da ga ne sprječava da obavi umru, hadž, borbu na Allahovom putu i namaze u džematu. Kasnije, kada god bismo mu dotakli kožu, osjetili bismo temperaturu koja ga je mučila do smrti."[95]

وقال عبد الله بن عمر قال رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا كَانَ عَلَى طَرِيقَةٍ حَسَنَةٍ مِنَ الْعِبَادَةِ، ثُمَّ مَرِضَ، قِيلَ لِلْمَلَكِ الْمُوَكَّلِ بِهِ: اُكْتُبْ لَهُ مِثْلَ عَمَلِهِ إِذاَ كَانَ طَلْقاً أَوْ أَكْفِتَهُ إِلَى نَاقَةٍ طَلْقٍ.

Abdullah ibn Omer prenosi da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: "Ako je čovjek na pravoj stazi ibadeta, pa se razboli, meleku zaduženom za njega se kaže: 'Piši dobra djela koja je ovaj čovjek činio dok je bio zdrav' – sve dok ga ne oslobodim poput odvezane deve ili dok ga ne uzmem Sebi.'"[96]

وذكر، أيضاً، عن أبي أمامة الباهلي، قال: قال رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: إِنَّ اللهَ لَيُجَرِّبُ أَحَدَكم بالبلاءِ كما يُجَرِّبُ أَحدُكم ذهبَه بالنار، فمنه ما يخرج كالذهب الإِبْرِيزِ، فذلك الذي نجاه الله من السيئات، ومنهم من يخرج من الذهب دون ذلك وهو الذي يشك بعض الناس، ومنهم من يخرج كالذهب الأسود وذلك الذي أُفْتِن

On također navodi hadis koji prenosi Ebu Umama el-Bahili, a u kojem stoji da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: "Doista vas Allah iskušava nesrećama – mada On zna kako ćete postupiti – kao što vi ispitujete zlato pomoću vatre. Neki će od vas postati kao čisto zlato. To su oni koje je Allah spasio od grijeha. A neki će biti slabijeg kvaliteta od toga. To su oni koji imaju nekih sumnji. Neki će pak postati poput tamnog zlata – to su oni koji su pali na iskušenju."[97]

وذكر أيضاً من مراسيل الحسَنِ البصري عن النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: إِنَّ اللهَ لَيُكَفِّرُ عَنْ

[95] Ahmed, 3/23 i *Mustedrek*, 4/308.
[96] Ahmed, 2/203 i *Medžmeuz-zeva'd*, 2/303.
[97] *Mustedrek*, 4/314 i *Medžmeuz-zeva'd*, 2/291.

الْمُؤْمِنِ خَطَايَاهُ كُلَّهَا بِحُمَّى لَيْلَةٍ.

U mursel-predanjima[98] Hasana el-Basrija, kaže se da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: "Allah će oprostiti vjerniku sve grijehe zbog samo jedne noći provedene u groznici."[99]

Ibn Ebu ed-Dun'ja kaže da Ibn Mubarek ovaj hadis smatra valjanim. On je rekao: "Ljudi su tada smatrali da jedna noć groznice briše sve prethodne grijehe."

وذكر عن أنس أن رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ دخل على رجل وهو يشتكي، فقال: قل اللهمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ تَعْجِيلَ عَافِيَتِكَ، وَصَبْراً عَلَى بَلِيَّتِكَ، وَخُرُوجاً مِنَ الدُّنْيَا إِلَى رَحْمَتِكَ.

Enes prenosi da je Božiji Poslanik ﷺ jednom prilikom došao kod jednog bolesnika, pa mu reče: "Reci: 'Allahu, molim Te da mi ubrzaš ozdravljenje, da mi podariš sabur u bolesti i izvedeš me s ovog svijeta u Tvoju milost.'"[100]

وقالت عائشة رضي الله عنها: قال رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: إِنَّ الْحُمَّى تَحُطُّ الْخَطَايَا كَمَا تَحُطُّ الشَّجَرَةُ وَرَقَهَا.

Aiša, radijallahu anha, rekla je: "Groznica uklanja grijehe kao što se s drveta uklanja lišće."[101]

وقال أبو هريرة، وقد عاد مريضاً، فقال له: إن رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ قال: إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ: هِيَ نَارِي أُسَلِّطُهَا عَلَى عَبْدِي الْمُؤْمِنِ فِي الدُّنْيَا لِتَكُونَ حَظَّهُ من النَّارِ في الْآخِرَةِ.

Ebu Hurejra, kada je posjetio bolesnika, rekao je: "Božiji Poslanik ﷺ kaže: 'Doista, Uzvišeni Allah kaže: 'To je vatra koju Ja šaljem Mome robu vjerniku na dunjaluku i ona mu otklanja vatru na budućem svijetu.''"[102]

Mudžahid je rekao: "Groznica je ono što će svaki vjernik osjetiti od Vatre." Zatim je proučio:

---

[98] Mursel je hadis koji prenosi tabiin koji nije sreo Božijeg Poslanika ﷺ, ne spomenuvši od kojeg ga je ashaba čuo. (Prim. prev.)
[99] *Et-Tergibu vet-terhibu*, 4/499 i *Ithaful-ešraf*, 9/526.
[100] *Ithaful-ešraf*, 6/296 i *Mustedrek*, 1/522.
[101] *Medžmeuz-zeva'd*, 2/204.
[102] Ahmed, 2/440 i *Mustedrek*, 1/345.

﴿وَإِن مِّنكُمْ إِلاَّ وَارِدُهَا كَانَ عَلَى رَبِّكَ حَتْمًا مَّقْضِيًّا﴾

"I svaki od vas će do njega stići! Gospodar tvoj se sigurno tako obavezao!" (Merjem, 71).

Ovim Mudžahid ne želi negirati da će svi vjernici stići do Vatre. Sam kontekst ne dozvoljava da se Vatra tumači kao groznica. On želi reći da je Allah obećao svakom vjerniku da će stići do Vatre. A groznica će vjerniku otkloniti grijehe, tako da će mu biti olakšana Vatra na Sudnjem danu i bit će spašen od nje brzo, a Allah najbolje zna.

Ovo potvrđuje hadis Ebu Rejhane, u kojem stoji da je Poslanik ﷺ rekao:

الْحُمَى كِيرٌ مِنْ جَهَنَّمَ وَهِيَ تُصِيبُ الْمُؤْمِنَ مِنَ النَّارِ.

"Groznica je žeravica Džehennema i ona će vjerniku zamijeniti patnju u Vatri."[103]

وقال أنس رضي الله عنه: قال رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: مَثَلُ الْمُؤْمِنِ إِذَا بَرَأَ وَصَحَّ مِنْ مَرَضِهِ كَمَثَلِ الْبُرْدَةِ تَقَعُ مِنَ السَّمَاءِ فِي صَفَائِهَا وَلَوْنِهَا. ذكره ابن أبي الدنيا.

"Enes ؓ *prenosi da je Allahov Poslanik* ﷺ *rekao: 'Vjernik je, kada ozdravi od bolesti, poput ogrtača koji padne s neba, ali zadrži svoje osobine i boju.'"*[104] *Spominje ga Ibn Ebu ed-Dun'ja.*

وذكر ابن أبي الدنيا أيضاً عن أمامة يرفعه: مَا مِنْ مُسْلِمٍ يُصْرَعُ صَرْعَةً مِنْ مَرَضٍ إِلَّا بُعِثَ مِنْهَا طَاهِراً.

On također putem Ebu Umame prenosi da je Božiji Poslanik ﷺ *rekao: "Svaki musliman koga obori bolest iz nje će izaći pročišćen."*[105]

وذكر عنه صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: مثل المؤمن حِينَ يُصِيبُهُ الْوَعْكُ مَثَلُ الحدِيدَةِ تَدْخُلُ النَّارَ فَيَذْهَبُ خَبَثُهَا وَيَبْقَى طَيِّبُهَا.

[103] Ahmed, 2/440 i *Ithaful-ešraf*, 9/176.

[104] Ahmed, 5/198.

[105] *Kenzul-ummal*, 6694 i *Medžmeuz-zeva'd*, 2/305.

Prenosi se od Poslanika ﷺ da je rekao: "Kada vjernika zadesi bolest, to je poput željeza koje uđe u vatru, pa se liši onog lošeg i ostane ono što je dobro."[106]

وذكر أيضاً عنه مرفوعاً: إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا مَرِضَ أَوْحَى اللهُ إِلَى مَلَائِكَتِهِ: يَا ملائكتِي أَنَا قَيَّدْتُ عَبْدِي بِقَيْدٍ مِنْ قُيُودِي، فَإِنْ أَقْبِضْهُ أغفِرْ لَهُ وإِنْ أُعَافِهِ فجَسَدٌ مغْفُورٌ لاَ ذَنْبَ لَهُ.

On prenosi i hadis: "Kada se čovjek razboli, Allah objavi melekima: 'O meleki Moji, roba sam sputao Svojom vezom. Ako ga uzmem, oprostit ću mu, a ako ga izliječim, tijelo će mu biti čisto i bezgrešno.'"[107]

وذكر عن سهل بن أنس الجهني، عن أبيه، عن جده، قال: دخلت على أبي الدرداء في مرضه، فقلت: يا أبا الدرداء، إن نحب أن نصح ولا نمرض. فقال أبو الدرداء: سمعْتُ رَسُولَ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ يقول: إِنَّ الصُّدَاعَ وَالْمُلِيلَةَ لا تَزَالُ بالمُؤْمِنِ وإِنْ ذَنْبُهُ مِثْلَ أُحُدٍ فَمَا تَدَعُهُ وَعَلَيْهِ مِنْ ذلِكَ مِثْقَالُ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلٍ.

Sehl ibn Enes el-Džuheni saznao je preko svoga oca kako mu je djed došao kod Ebu Derdaa, koji je bio bolestan i rekao mu: "O oče Derdaov, voljeli bismo da smo zdravi i da ne bolujemo!" On mu odgovori: "Čuo sam kako Božiji Poslanik ﷺ kaže: 'Glavobolja i groznica kostiju mučit će vjernika – pa i ako su mu grijesi koliko Uhud – i na njemu neće ostaviti ni koliko mrvicu gorušice grijeha.'"[108]

وقالت أم سلمة عن النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: مَا ابتَلَى اللهُ عَبْداً بِبَلَاءٍ، وَهُوَ عَلَى طَرِيقٍ يَكْرَهُهَا، إِلَّا جَعَلَ اللهُ ذلِكَ البَلاَءَ لَهُ كَفَّارَةً وطُهُوراً مَا لَمْ يَنْزِلْ مَا أَصَابَهُ مِنَ البَلاَءِ بِغَيْرِ الله أَوْ يَدْعُو غَيْرَ الله يَكْشِفُهُ.

Ummu Seleme prenosi da je Poslanik ﷺ rekao: "Kada Allah iskuša čovjeka koji je na lošem putu nekom boleščću, to će mu biti iskup i čišćenje, osim ako tu nesreću nije izazvao neko drugi, ili ako ne bi molio nekog mimo Allaha da ga izbavi."[109]

---

[106] *Mustedrek*, 1/384.
[107] *Mustedrek*, 4/313 i *Kenzul-ummal*, 6667.
[108] Ahmed, 5/198 i *Medžmeuz-zeva'd*, 2/301.
[109] *Et-Tergibu vet-terhibu*, 4/280.

Atijja ibn Kajs prenosi: “Jednom se Ka‘b razbolio. U posjetu mu dođe familija iz Damaska. Upitaše ga: 'Kako se osjećaš, oče Ishakov?' 'Dobro sam', odgovori on. 'Tijelo odgovara zbog svojih grijeha. Gospodar ima pravo na kaznu i na milost. Kada ga proživi, proživjet će ga iznova, bezgrešnog.'”

Seid ibn Vehb kaže: “Otišli smo sa Selmanom Farisijem u posjetu kod čovjeka iz Kinda. Selman reče: 'Kada se musliman razboli, to mu je iskupljenje za ono što je prošlo i opomena za ono što preostaje. A kada nevjernika zadesi bolest, on se ponaša poput kamile: kada je slobodna, ne zna zašto je slobodna, a kada je pripeta, ne zna zašto je pripeta.'”

وذكر أيضاً عن أبي أيوب الأنصاري، قال: عادَ رسولُ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ رجُلاً مِن الأنْصَارِ، وأَكَبَّ عليه فَسَأَلَهُ، فقال: يا نبي الله مَا غَمِضْتُ منذ سَبْعٍ، فقال رسول الله: أَيْ أَخِي اِصْبِرْ تَخْرُجْ مِنْ ذُنُوبِكَ كَمَا دَخَلْتَ فِيهَا، ثُمَّ قَالَ رسولُ الله: سَاعَاتُ الْأَمْرَاضِ يُذْهِبْنَ سَاعَاتِ الْخَطَايَا.

Ebu Ejjub el-Ensari prenosi da je Božiji Poslanik ﷺ posjetio jednog ensariju. Priđe mu i upita ga kako je. On mu odgovori: “Allahov Poslaniče, nisam oka sklopio već sedam dana.” Božiji Poslanik ﷺ mu reče: “Brate moj, budi strpljiv, pa će grijeha nestati kao da ih nije bilo.” Zatim Božiji Poslanik ﷺ reče: “Trenuci bolesti otklanjaju trenutke grijeha.”[110]

وفي النسائي، من حديث أبي هريرة: أن رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ قال لأعرابي: هَلْ أَخَذَتْكَ أُمُّ مِلْدَمٍ؟» قالَ: ومَا أُمُّ مِلْدَمٍ قالَ: "حَرٌّ يَكُونُ بَيْنَ الجِلْدِ واللَّحْمِ" قال: مَا وَجَدْتُ هَذا قَطُّ، قال: «فَهَلْ أَخَذَكَ هذا الصُّدَاعُ؟» قال: وما الصُّدَاعُ؟ قال: «عِرْقٌ يَضْرِبُ علىٰ إلانْسَانِ في رَأْسِهِ» قال: مَا وَجَدْتُ هَذا قَطُّ!! فلمَّا وَلَّى قالَ: "مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَنْظُرَ إِلىٰ رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ النَّارِ فَلْيَنْظُرْ إِلىٰ هَذا؟".

Kod Nesaija ima predanje Ebu Hurejre u kojem stoji da je Božiji Poslanik ﷺ pitao jednog beduina:
– Jesi li bolovao od ummu meldem?
– Šta je to ummu meldem? – upita ovaj.
– To je vrućica koja se javlja između kože i krvi.

---

[110] *Et-Tergibu vet-terhibu*, 4/286.

– Nisam to bolovao – reče beduin.
– Beduinu, da li te mučila glavobolja?
– Šta je to glavobolja, Božiji Poslaniče? – upita.
– Bolno pulsiranje u glavi.
– Nije me to mučilo dosad.
– Ko hoće da vidi stanovnika Džehennema, neka pogleda ovog čovjeka – reče Božiji Poslanik ﷺ, kada su otišli od njega.[111]

وقالت أم سليم: مَرِضْتُ فَعَادَنِي رَسُولُ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ، فَقَالَ: يَا أُمَّ سُلَيم، أَتَعْرِفِينَ النَّارَ وَالْحَدِيدَ وَخَبَثَ الْحَدِيدِ؟ قُلْتُ: نَعَمْ، يَا رسول الله. قَال: أَبْشِرِي يَا أُمَّ سُلَيْم، فَإِنَّكِ إِنْ تَخْلُصِي مِنْ وَجْعِكَ هَذَا تَخْلُصِي مِنْهُ، كَمَا تَخْلُصُ الْحَدِيدَ النَّار مِنْ خَبَثِهِ.

Ummu Sulejm veli: "Jednom sam bila bolesna i Božiji Poslanik ﷺ dođe mi u posjetu. Reče: 'Ummu Sulejm, znaš li šta je vatra, željezo i otpaci od željeza?' 'Znam, Božiji Poslaniče', odgovorih. 'Budi radosna, Ummu Sulejm, ako se oslobodiš ove bolesti, bit ćeš oslobođena od grijeha, kao što se gvožđe u vatri oslobađa onoga što ne vrijedi.'"[112]

وخَرَجَ بَعْضُ الصَّحَابَةِ زَائِرًا لِرَجُلٍ مِنْ إِخْوَانِهِ، فَبَلَغَهُ أَنَّهُ شَاكٍ قَبْلَ أَنْ يَدْخُلَ عَلَيْهِ، فَقَالَ: أَتَيْتُكَ زَائِراً وَأَتَيْتُكَ عائِداً وَمُبَشِّراً. قَالَ: كَيْفَ جَمَعْتَ هذَا؟ قال: خَرَجْتُ وأَنَا أُرِيدُ زِيَارَتَكَ فَبَلَغَنِي شَكَاتُكَ فَصَارَتْ عيادَةً، وأُبَشِّرُكَ بِشَيْءٍ سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ قال: إِذَا سَبَقَتْ لِلْعَبْدِ مِنَ الله مَنْزِلَةٌ لَمْ يَبْلُغْهَا، أو قال لم يَنَلْهَا بِعَمَلِهِ، ابْتَلاَهُ اللهُ فِي جَسَدِهِ أَوْ فِي وَلَدِهِ أو فِي مَالِهِ، ثُمَّ صبَّرَه حتَّى يبْلغه الْمَنْزِلَةَ الَّتِي سَبَقَتْ لَهُ مِنَ الله عز وجل.

Jedan je ashab otišao u posjetu svome bratu i u putu sazna da se on razbolio. Kada je stigao, reče mu: "'Primaš li me kao posjetioca ili kao onoga ko obilazi bolesnike i donosi radosnu vijesti.' 'Kako se to može sastaviti?' – upita bolesnik. 'Krenuo sam da te posjetim, ali saznah za tvoju bolest, pa se moja posjeta pretvorila u obilazak bolesnika. I donosim ti radosnu vijest, koju sam čuo od Božijeg Poslanika ﷺ 'Kada se čovjek nađe na mjestu koje nije zaslužio, Allah će ga iskušati u tijelu, porodu ili imetku. Zatim će mu poda-

---

[111] Ahmed, 2/322 i *Mustedrek*, 1/347.
[112] *Kenzul-ummal*, 6736.

riti strpljenje i on će tako zaslužiti stepen koji mu je Allah na početku podario.'"[113]

Hasan je o bolu rekao: "Tako mi Allaha, to nisu najgori trenuci muslimana. To su trenuci kada mu je život jasan, kada je svjestan onoga što je zaboravio za budući svijet i kada mu se brišu grijesi." Jedan od prethodnika kaže: "Da nije dunjalučkih tegoba, otišli bismo na ahiret bez ičega."

وقال أنس بن مالك رضي الله عنه: أَتَىٰ رسولُ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ شَجَرَةً فَهَزَّهَا حتَّى تَسَاقَطَ مِنْ وَرَقِهَا مَا شَاءَ الله أَنْ يَتَسَاقَطَ، ثمَّ قالَ: «المُصِيبَاتُ وألاوْجَاعُ أَسْرَعُ فِي ذُنُوبِ بَنِي آدَمَ مِنِّي في هَذِهِ الشَّجَرَةِ».

Enes ibn Malik ☙ kaže: "Dođe Božiji Poslanik ﷺ do jednog drveta i prodrma ga, tako da nešto lišća spade s njega. Reče: 'Nesreće i bolovi brže skidaju grijehe mom ummetu nego što ja otresam lišće s ovog drveta.'"[114]

وذكر ابن أبي الدنيا، عن أَبِي هُرَيرة رضي الله عنه، يعرفه: مَا مِنْ مُسْلِمٍ إلاَّ وَكَّلَ اللهُ بِهِ مَلَكَيْنِ مِنْ مَلاَئِكَتِهِ لاَ يُفَارِقَانِهِ حَتَّى يَقْضِي اللهُ بِأَمْرِهِ بِإِحْدَى الْحُسْنَيَيْنِ، إِمَّا بِمَوْتٍ وَإِمَّا بِحَيَاةٍ، فَإِذَا قَالَ لَهُ الْعُوَّادُ: كَيْفَ نَجِدُكَ؟ قَالَ: أَحْمَدُ اللهَ أَجِدُنِي واللهُ المحمودُ بخيرٍ ـ قال له المَلَكَانِ: أَبْشِرْ بِدَمٍ هُوَ خَيْرٌ مِنْ دَمِكَ، وَصِحَّةٍ هِيَ خَيْرٌ مِنْ صِحَّتِكَ. وَإِنْ قَالَ: أجدني مَجْهُوداً في بَلاَءٍ شَدِيدٍ ـ قال له المَلَكَانِ: أَبْشِرْ بِدَمٍ هُوَ شَرٌّ مِنْ دَمِكَ، وَبَلاَءٍ أَطْوَلَ مِنْ بَلاَئِكَ.

Ibn Ebu ed-Dun'ja putem Ebu Hurejre prenosi hadis Božijeg Poslanika ﷺ "Svaki musliman ima oko sebe dva meleka koje je Allah zadužio da ga prate. Oni se od njega ne odvajaju sve dok mu Allah ne da jedno od dva dobra: smrt ili život. Kada mu dođu posjetioci i pitaju ga kako je, on kaže: 'Hvala Allahu, osjećam se, neka je Njemu hvala, dobro.' Meleki tada kažu: 'Raduj se krvi koja je zdravija od tvoje, zdravlju koje je bolje od tvog.' A ako kaže: 'Mnogo se mučim i patim', meleki kažu: 'Očekuje te krv gora od tvoje, i bolest koja će duže trajati.'"[115]

---

[113] Ahmed, 5/272 i *Kenzul-ummal*, 6673.
[114] *Medžmeuz-zeva'd*, 2/304.
[115] *Muvetta*, 2/940.

Ovo nije oprečno riječima koje je Poslanik ﷺ izgovorio u bolu: “Moja glava”[116]; riječima Sa'da: “Božiji Poslaniče, bol mi je nesnosan, a ja sam imućan čovjek” kao i riječima Aiše: “Moja glava!”, ovo je rečeno kao izviješće, a ne kao žalba na Uzvišenog Gospodara posjetiteljima. A kada bolesnik zahvali Allahu i zatim spomene svoju bolest, to također nije žalba od njega. Ukoliko se o toj bolesti izrazi s ljutnjom i bezosjećajnošću, to se ubraja u žalbu. Jedna riječ, znači, može izazvati nagradu, ali i kaznu. To zavisi od nijeta i nakane.

Sabit el-Bunani kaže: “Krenuli smo s Hasanom do Safvana ibn Muhriza u posjetu. Njegov sin nas dočeka i reče: 'On je bolesna trbuha. Ne možete kod njega.' Hasan reče: 'Tvome se ocu sada uzima od mesa i krvi, i u tome će imati više dobra nego da ga izjeda zemlja.'”

On također kaže: “Došli smo u posjetu bolesnom Rebii ibn Harisu. Bio je otežao. Reče nam: 'Čovjek u ovakvom stanju ima puno srce ahireta i njemu dunjaluk ne predstavlja ni mušicu.'”

ويذكر عن أنس عن النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ قال: إِذَا مَرِضَ الْعَبْدُ ثَلاَثَةَ أَيَّامٍ خَرَجَ مِنْ ذُنُوبِهِ كَيَوْمِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ. وَيُذْكَرُ عنهُ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: لاَ تُرَدُّ دَعْوَةُ الْمَرِيضِ حَتَّى يَبْرَأَ.

Enes prenosi od Poslanika ﷺ “Kada se čovjek razboli tri dana, izaći će iz grijeha kao onda kada je rođen.”[117] On je također rekao: “Bolesnikova se dova ne odbija sve dok ne ozdravi.”[118]

وذكر ابن أبي الدنيا، عن ابن مسعود رضي الله عنه، قال: كنت مع رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ جالساً فتبسم، فقلنا: يا رسول الله، مم تبسمت؟ قال: «عَجَبٌ للمُؤْمِنِ وجَزَعِهِ مِنَ السُّقْمِ ولَوْ يَعْلَمُ مَا لَهُ في السُّقْمِ، أَحَبَّ أَنْ يَكُونَ سَقِيماً الدَّهْرَ»، ثُمَّ إِنَّ رسولَ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ رَفَعَ رَأْسَهُ إِلىٰ السَّماءِ فَضَحِكَ، فَقِيلَ: يا رسولَ الله: مِمَّ رَفَعْتَ إِلىٰ السَّماءَ فَضَحِكْتَ؟ فقالَ رسولُ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: «عَجِبْتُ مِنْ مَلَكَيْنِ كَانَا يَلْتَمِسَانِ عَبْداً في مُصَلًّى كانَ فِيهِ ولَمْ يَجِدَاهُ، فَرَجَعا، فَقالا: يا رَبَّنَا عَبْدُكَ فُلانٌ كُنَّا نكْتُبُ لَهُ في يَوْمِهِ ولَيْلَتِهِ عَمَلَهُ الذي كانَ يَعْمَلُ، فَوَجَدْنَاهُ قَدْ حَبَسْتَهُ في حِبَالِكَ، قالَ الله تباركَ وتعالَى: اكْتُبُوا لِعَبْدِي عَمَلَهُ الذي كانَ يَعْمَلُ في

[116] Buhari, 5666 i Ahmed, 6/144 – وارأساه.
[117] *Medžmeuz-zeva'd*, 2/297 i *Kenzul-ummal*, 6684.
[118] *Et-Tergibu vet-terhibu*, 322.

يَوْمِهِ وَلَيْلَتِهِ، ولا تَنْقُصُوا مِنْهُ شَيْئاً، وَعَلَيَّ أَجْرُهُ مَا حَبَسْتُهُ، ولَهُ أَجْرُ مَا كَانَ يَعْمَلُ».

Ibn Ebu ed-Dun'ja prenosi od Ibn Mesuda ﷺ: "Jednom sam sjedio s Božijim Poslanikom ﷺ i on se osmjehnu. Rekosmo: 'Božiji Poslaniče, zašto si se osmjehnuo?' 'Čudeći se vjerniku kako gubi nadu u bolesti. Kada bi znao koliko koristi ima u bolesti, više bi volio da bude bolestan sve dok se ne susretne s Allahom.' Zatim se ponovo nasmija i podiže lice k nebu. Upitasmo: 'Božiji Poslaniče, zašto si se osmjehnuo i podigao lice k nebu?' Reče: 'Iznenadio sam se melekima koji su se spustili da traže čovjeka vjernika koji klanja, ali ga nisu našli. Podigli su se Allahu i rekli: 'Gospodaru, tom i tom Tvojem vjerniku upisivali smo djela koja je činio te i te noći i dana. Vidjeli smo da je spriječen da dođe klanjati i noćas mu ništa nismo upisali.' 'Upišite Mome robu ono što je radio u noćima i danima dok je bio zdrav. Nemojte mu ništa umanjivati. Na Meni je da ga nagradim za ono od čega sam ga odvojio, a on će imati nagradu za ono što je radio.''"[119]

ويذكر عنه صلى عليه وسلم: مَنْ وَعَكَ لَيْلَةً، فَصَبَرَ وَرَضِيَ بِهَا عَنِ الله عز وجل، خَرَجَ مِنْ ذُنُوبِهِ كَهَيْئَةِ يَوْمِ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ.

Prenosi se da je Poslanik ﷺ rekao: "Ko bude patio jednu noć i pretrpio to uz zadovoljstvo Allahom ﷻ izaći će iz grijeha kao na dan svoga rođenja."[120]

ومن مراسيل يحيى بن كثير، قال: فقد رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ سلمان، فسأل عنه، فأخبر أنه عليل، فأتاه يعوده، فقال: يا سَلْمانُ شَفَى الله سَقَمَكَ، وغَفَرَ ذَنْبَكَ، وعَافَاكَ في دِينِكَ وَجِسْمِكَ إلى مُدَّةِ أَجَلِكَ. إنَّ لكَ من وجعك خلَالاً ثَلَاثاً: أَمَّا الأولى: فَتَذْكِرَةٌ مِنْ رَبِّكَ يذكرك بها، وأما الثانية: فتمحيص لما سلف من ذنوبك، وأما الثالثة: فادع بما شئت فإن المبتلى مجاب الدعوى.

U murselima Jahjaa ibn Kesira navodi se predanje u kojem stoji da je Božiji Poslanik ﷺ izgubio Selmana, pa je pitao prisutne šta je s njime. Pomislio je da se razbolio i ode da ga posjeti. Reče mu:

[119] *Medžmeuz-zeva'd*, 2/307.
[120] Hadis je već citiran.

"Neka te Allah izliječi, uveća ti nagradu, oprosti grijeh, opskrbi te zdravom vjerom i tijelom sve dok si živ. Ti ćeš zbog svojih muka imati tri stvari, a to su:

prva: opomena od Gospodara, da Ga ne zaboraviš;

druga: brisanje prošlih grijeha i

treća: traži Allahu što želiš, jer se bolesniku dove ne odbijaju."[121]

وقال زياد بن الربيع: قلت لأبي بين كعب: آية من كتاب الله قد أحزنتني. قال: ماهي؟ قلت: من يعمل سوءاً يجز به، قال ما كنت أرادك إلا أفقه مما أرى، إن المؤمن لا يصيبه عثرة قدم، ولا اختلاج عرق إلا بذنب، وما يعفو الله أكثر.

وسئلت عائشة عن هذه الآية، فقالت: مَا سَأَلَنِي أَحَدٌ مُنْذُ سَأَلْتُ رَسُولَ الله فَقَالَ لِي النَّبِيُّ: «يَا عَائِشَةُ هٰذِهِ مُبَايَعَةُ الله الْعَبْدَ بِمَا يُصِيبُهُ مِنَ الْحُمَّى وَالنَّكْبَةِ وَالشَّوْكَةِ حَتَّىٰ الْبِضَاعَةِ يَضَعُهَا فِي كُمِّهِ فَيَفْقِدُهَا فَيَفْزَعُ لَهَا فَيَجِدُهَا فِي ضِبْنِهِ حَتَّىٰ إِنَّ الْمُؤْمِنَ لَيَخْرُجُ مِنْ ذُنُوبِهِ كَمَا يَخْرُجُ الذَّهَبُ الأَحْمَرُ مِنَ الْكِيرِ

Zijad ibn Rebi pripovijeda kako je rekao Ubejju ibn Ka'bu:
– Jedan ajet iz Allahove Knjige me je rastužio.
– Koji je to ajet? – upita me Ubejj.

﴿مَنْ يَعْمَلْ سوءاً يُجْزَ بِهِ﴾ "...onaj ko radi zlo bit će kažnjen za to"

(En-Nisa, 123).
– Mislio sam da imaš više smisla za razumijevanje ajeta. Vjernik neće povrijediti nogu, niti osjetiti glavobolju, a da to nije rezultat njegovog grijeha, a Allah je mnogo više od toga oprostio. Pitao sam Aišu o ovom ajetu i ona mi je rekla: "O tom ajetu me niko nije pitao otkako sam ja pitala Božijeg Poslanika ﷺ On ga je protumačio ovako: 'O Aiša, Allah kažnjava Svoga roba tako što mu šalje groznicu, kostobolju, ubod trna, kidanje nanule, čak i stvar koju stavi u džep – kada je potraži, ne nađe je i strah ga presiječe zbog toga. Na kraju to nađe ispod pazuha. Vjernik napušta grijeh kao što zlato napušta žeravice.'"[122]

---

[121] *Ithaful-ešraf*, 5/114.

[122] Ahmed, 6/218 i *Et-Tergibu vet-terhibu*, 4/295.

Vehb ibn Munebbih[123] veli: "Čovjek neće biti potpun fakih sve dok ne bude nesreće ubrajao u blagodati, a blagostanje u nesreću. To je stoga što unesrećeni očekuje blagostanje, a onaj ko je u blagostanju očekuje nesreću."

U jednoj Allahovoj knjizi stoji: "Uzvišeni Allah je propisao: 'Kada se moji vjernici ne bi rastužili, okovao bih nevjernike u nesalomljivo željezo.'"

Ma'ruf el-Kerhi[124] kaže: "Doista Allah iskušava Svoga roba vjernika bolestima i mukama. Ako se on počne žaliti svojim prijateljima, Allah kaže: 'Tako mi Moje moći i uzvišenosti, ovim sam te mukama i bolestima iskušao samo da bih te oprao od grijeha. Zato, nemoj se žaliti!'"

وذكر ابن أبي الدنيا: أن رجلاً قال: يا رَسُولَ الله، مَا الْأَسْقَامُ؟ قَالَ: أَوَ مَا سَقِمْتَ قَطُّ، قَال: لَا، فَقَالَ: قُمْ عَنَّا فَلَسْتَ مُؤْمِناً.

Ibn Ebu ed-Dun'ja priča o čovjeku koji je pitao: "Božiji Poslaniče, šta su to bolesti?" On mu reče: "Jesi li ikada bolovao?" "Nisam", odgovori čovjek. "Napusti nas, jer ti nisi vjernik."[125]

Abdullah ibn Mesud je teško bolovao. Jedan prijatelj dođe da ga obiđe, a Ibn Mesudova žena reče: "Iskupila te moja duša, zar te ne hranimo? Zar te ne pojimo?" On odgovori slabim glasom: "Kosti su propale, ležanje se odužilo. Tako mi Allaha, ne bi me radovalo da mi Allah umanji ovu bolest koliko za dio nokta."

Halid je otpustio svoju ženu, a zatim je pohvalno govorio o njoj. Pitaše ga: "Ebu Sulejmane, zašto si se razveo s njom?" On reče: "Nisam je otpustio zbog neke sumnje ili nečega što mi je smetalo, već zbog toga što me za vrijeme braka s njom nije zadesila bolest nijednom." A spominje se da je Alejhisselam rekao:

مَا ضَرَبَ عَلَى مُؤْمِنٍ عِرْقٌ إِلاَّ كَتَبَ اللهُ لَهُ بِهِ حَسَنَةً وَحَطَّ بِهِ عَنْهُ سَيِّئَةً وَرَفَعَ لَهُ بِهِ دَرَجَةً.

---

[123] Ebu Abdullah Vehb ibn Munebbih es-San'ani. Ubraja se u tabiine. Prenosi mnogo vijesti iz starih knjiga (umro 114. god. po H.).

[124] Ebu Mahfuz Ma'ruf ibn Fejruz el-Kerhi, jedno od blistavih imena pobožnjaka sufija (umro 200. god. po H.).

[125] Ebu Davud, 3089.

"Kada god vjernika zadesi bolest, Allah će mu zbog toga upisati dobro djelo, oprostiti mu loše i uzdići mu stepen."[126]

Ovo nije oprečno našoj prethodnoj tvrdnji da nesreće same brišu grijehe. Ove je zasluge bolesnik stekao voljnom strpljivošću, a to se ubraja u djela.

Jedan muhadžir posjeti bolesnog čovjeka, pa reče: "Bolesnik ima četiri prednosti: s njega će biti podignuto pero; bit će mu upisivana dobra djela koja je izvršavao dok je bio zdrav; bolest će tjerati svaki grijeh iz svih zglobova njegovog tijela. Ako bude živio, bit će mu oprošteni grijesi, a ako umre, bit će bez grijeha." Bolesnik mu reče: "Gospodaru, daj da uvijek budem na postelji!"

وفي المسند عنه صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَا يَقْضِي اللهُ لِلْمُؤْمِنِ قَضَاءً إلاَّ كَانَ خَيْراً لَهُ: إِنْ أَصَابَتْهُ سَرَّاءٌ شَكَرَ فَكَانَ خَيْراً لَهُ، وَإِنْ أَصَابَتْهُ ضَرَّاءٌ صَبَرَ فكان خيْراً له، ولَيْس ذلِكَ إلاَّ لِلْمُؤمن. وفي لفظ: إن أمرُ المؤمنِ كلُّه عَجَب: إن أصابتْهُ سرَّاءٌ شَكَرَ فَكَانَ خيْراً لَهُ، وإن أصابتْهُ ضرَّاءُ صَبَرَ فكَان خَيْراً له.

U Musnedu se prenosi da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: *"Tako mi Onoga u Čijoj je ruci moja duša, Allah neće odrediti nešto vjerniku, a da to ne bude najbolje za njega. Ako ga zadesi blagostanje, on je zahvalan i to je najbolje za njega. A ako ga zadesi nesreća, on trpi i to je najbolje za njega. To može postići samo vjernik."*[127] U sličnom predanju kaže se: *"Divni li su postupci vjernika – ako ga zadesi blagostanje, on je zahvalan na tome, i to je bolje za njega. A ako ga zadesi nesreća, on to strpljivo podnosi, i to je bolje za njega."*[128]

---

[126] *Medžmeuz-zeva'd*, 2/304 i *Et-Tergibu vet-terhibu*, 4/488.

[127] Ahmed, 4/332.

[128] Ahmed, 6/15.

IZREKE ASHABA I PRVIH GENERACIJA MUSLIMANA O VRIJEDNOSTI SABURA

Imam Ahmed prenosi predanje Sefera u kojem stoji da se jednom Ebu Bekr razbolio. Oni su mu otišli u posjetu. Rekoše mu:
– Da ti zovemo ljekara? – On reče:
– Ljekar me vidio.
– Šta ti je rekao? – upitasmo ga.
– Allah čini ono što hoće – odgovori Ebu Bekr.

Imam Ahmed također bilježi da je Omer ibn Hattab rekao: "Najljepše trenutke doživjeli smo u saburu."

Također je rekao: "Najbolje trenutke doživjeli smo u strpljivosti. Kada bi strpljivost bila čovjek, to bi bio veoma plemenit čovjek."

Ali ibn Ebu Talib ﷺ veli: "Strpljivost je za vjerovanje ono što je glava za tijelo. Kada se glava otkine, tijelo umire." Zatim je podigao glas i rekao: "Nema imana onaj ko nema sabura." Drugom prilikom rekao je da je sabur jahalica koja ne posrće.

Hasan je rekao: "Strpljivost je jedna od riznica dobra. Nju će Allah dati samo čovjeku koji je vrijedan kod njega."

Omer ibn Abdulaziz veli: "Kada Allah Svome robu oduzme neku blagodat i nadoknadi mu je strpljenjem, uvijek će to što je nadoknađeno biti bolje od onoga što je oduzeto."

Mejmun ibn Mihran kaže: "Ništa se ne može dobiti pa ni neko dobro završiti, bez strpljivosti."

Sulejman ibn Kasim kaže: "Za svako se djelo zna nagrada, osim za strpljenje." Uzvišeni je kazao: "Njihova nagrada bit će poput obilne kiše", citirao je Mejmun.

Jedan je pobožnjak u džepu držao parče tkanine i s vremena na vrijeme bacao bi pogled na to parče. Tu je pisalo:

﴿وَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا﴾

"A ti strpljivo čekaj presudu Gospodara svoga, Mi tebe i vidimo i štitimo..." (Et-Tur, 48).

Omer ibn Hattab ﷺ veli: "Kada bi strpljivost i zahvalnost bili prijevozna sredstva, ne bi mi bilo važno koje od njih dvoga koristim."

Muhammed ibn Šubruma, kada bi ga zadesila teškoća, govorio bi: "To je ljetni oblak koji će ubrzo nestati."

Sufjan ibn Ujejna[129] rekao je o ajetu:

﴿وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يُوقِنُونَ﴾

"Između njih smo Mi vođe određivali i oni su, odazivajući se zapovijedi Našoj, na Pravi put upućivali, jer su strpljivi bili i u dokaze Naše čvrsto vjerovali" (Es-Sedžda, 24): "Uradili su pravu stvar, pa smo ih vođama učinili."

Pitali su Ahnefa ibn Kajsa[130] šta je blagost. On reče: "To je da trpiš ono što ti u maloj mjeri nije drago."

Vehb je rekao: "Posljedica je bezumlja zamornost; posljedica blagosti odmor, a posljedica strpljivosti pobjeda."

Urva ibn Zubejr[131] doputovao je kod Velida ibn Abdulmelika sa svojim sinom Muhammedom. Bio je jedan od najljepših ljudi. Jednog dana došao je kod njega u okićenom odijelu, a imao je dvije pletenice. Imao je snažan udarac, pa mu Velid reče: "Zar su ovakvi mladići Kurejša?" i pozavidje mu. On izađe od Velida osjećajući neku slabost. Pao je na mjestu gdje se vežu deve i one ga počeše gaziti sve dok ga ne ubiše. Urva je obolio od infekcije na nozi. Velid mu posla ljekare koji mu rekoše da mora amputirati nogu kako se bolest ne bi raširila po čitavom tijelu. On odluči da mu otkinu nogu. Oni mu je počeše rezati testerom. Kada su stigli do

---

[129] Ebu Muhammed Sufjan ibn Ujejna ibn Mejmun el-Hilali el-Kufi. Muhaddis Mekanskog harema (umro 198. god. po H.).

[130] Ebu Bahr el-Ahnef ibn Kajs ibn Muavija Minkari, Temimi. Jedan od vođa, osvajača i rječitih ljudi (umro 72. god. po H.).

[131] Ebu Abdullah Urva ibn Zubejr ibn Avvam el-Kureši. Jedan od sedmerice fakiha Medine (umro 93. god. po H.).

kosti, on spusti glavu na jastuk na trenutak i izgubi svijest. Zatim se osvijesti. Znoj se cijedio niz njegovo lice dok je izgovarao tehlil (La ilahe illallah) i veličao Allaha. Zatim uze odsječenu nogu, poljubi je i reče: "Tako mi Onoga Koji me je posadio na tebe, On najbolje zna da tobom nisam hodio prema haramu ni prema grijehu ni prema nečemu čime Allah nije zadovoljan." Naredio je da je operu, namirišu i zaviju u ćefine. Zatim su je zakopali na muslimansko groblje. Kada se od Velida vratio u Medinu, ukućani i prijatelji su došli da ga posjete i utješe. On samo prouči ajet:

﴿لَقَدْ لَقِينَا مِنْ سَفَرِنَا هَذَا نَصَباً﴾

"*Mi smo se od ovog našeg putovanja umorili*" (El-Kehf, 62).

Zatim reče: "Neću ući u Medinu, jer ću ovdje ili biti sažalijevan zbog nesreće ili će mi zavidjeti zbog blagodati." Produžio je do kuće u dolini Akik i tu odsjeo. Kada je ušao u kuću, Isa ibn Talha mu reče: "Nemao oca onaj ko te mrzi. Pokaži mi to što ti se desilo i zbog čega te obilazimo." Urve otkri koljeno, a Isa mu reče: "Tako mi Allaha, ne ubrajamo te u invalide. Allah je sačuvao veći dio tebe: tvoj razum, jezik, vid, ruke i jednu nogu." On mu reče: "Isa, niko me nije utješio kao ti sada." A kada su mu htjeli odsjeći nogu, ponudili su mu da popije nešto kako ne bi osjećao bol. On odgovori: "Allah me je iskušao kako bi vidio moje strpljenje. Zar da se usprotivim Njegovoj odredbi?!" Pitali su njegovog sina Hišama: "Šta je uradio tvoj otac s nogom kada su mu je odsjekli a zatim oprali?" "Pomilovao ju je", odgovori Hišam.

Imam Ahmed bilježi predanje putem Abdussameda, koji prenosi od Selama, a on od Katade: "Lukman je na pitanje šta je najbolje, odgovorio:
– Strpljivost iza koje nema zlovolje
– Ko je najbolji čovjek?
– Onaj ko je zadovoljan onime što mu se dā – odgovori.
– Ko najviše zna? – upitaše ga.
– Onaj ko tuđe znanje pretače u svoje.
– Šta je bolja ušteda – imetak ili znanje?

– Hvaljen je Allah! Vjernik učenjak jeste onaj koji pomaže kad može, a kada nema mogućnosti, onda se suzdržava. Dovoljno je vjerniku da se suzdržava."

Hassan ibn Ebi Džebela kaže: "Ko se jada nije strpljiv." Ove riječi Ibn Ebu ed-Dun'ja bilježi kao hadis Poslanika ﷺ. Ako je ovo vjerodostojan hadis, onda bi njegovo značenje bilo: "Ko se jada stvorenjima, a ne Allahu..." Hassan ibn Ebu Džebela rekao je također o ajetu: "*...i ja se neću jadati*": "To je strpljivost u kojoj nema jadanja." Ibn Ebu ed-Dun'ja ovaj hadis pripisuje Božijem Poslaniku ﷺ.

Mudžahid je kazao: "To je strpljivost, a ne beznadežnost." Amr ibn Kajs je o istom ajetu rekao: "To je zadovoljstvo i pomirenje s nesrećom." Jedan od prethodnika veli: "...lijepa strpljivost u kojoj nema jadanja."

Hemmam prenosi da je Katada o ajetu "*A oči su mu bile pobijeljele od jada, bio je vrlo potišten*" (Jusuf, 84) rekao: "Potišten je bio od tuge, pa nije govorio ništa osim dobra."

Jahja ibn Muhtar prenosi da je Hasan rekao: "Potišteni je strpljiv." Hemmam prenosi da je Katada o ovom ajetu rekao: "Potišteni koji potiskuje tugu."

Hasan je kazao: "Allahu je najdraže dvoje što čovjek proguta: nesreća koju čovjek proguta i pretrpi strpljivo i staloženo i srdžba koju proguta i pretvori u blagost."

Abdullah ibn Mubarek kaže: "Abdullah ibn Lehia prenosi od Ataa ibn Dinara da je Seid ibn Džubejr[132] rekao: 'Sabur je čovjekovo priznanje Allahu da ono što ga je zadesilo potječe od Njega i da za to očekuje i računa na nagradu. A strpljivost nije stamenost.'" Čini se da su riječi "sabur je čovjekovo priznanje Allahu da ono što ga je zadesilo potječe od Njega" tumačenje ajeta "*Allahovi smo...*" (El-Bekara, 156). On priznaje da je Allahovo vlasništvo i da On postupa sa Svojim vlasništvom kako hoće. A riječi "da za to očekuje nagradu" komentar su nastavka ovog ajeta "*...i Njemu se*

[132] Ebu Abdullah Seid ibn Džubejr el-Esedi el-Kufi. Jedan od najvećih učenjaka među tabiinima, Abesinac porijeklom (umro 95. god. po H.).

vraćamo", tj. Njemu se vraćamo, i On nas nagrađuje za strpljenje ne zapostavljajući ono što smo propatili. A riječi "strpljivost nije stamenost" znače: strpljivost je sustezanje srca od ljutnje zbog onoga što je propisano i odvraćanje jezika od jadanja. Onaj ko je stamen, a srce mu je srdito na ono što mu je određeno, taj nije strpljiv.

Junus ibn Jezid veli: Pitao sam Rebiu ibn Ebu Abdurrahmana šta je vrhunac strpljivost. On mi reče: "Da se u vrijeme događanja nesreće osjećaš kao kada ona nije ni postojala."

Kajs ibn Hadždžadž je o ajetu: ﴿فَاصْبِرْ صَبْرًا جَمِيلًا﴾ "*...zato ti budi strpljiv ne jadikujući*" (El-Mearidž, 5) rekao da se unesrećeni čovjek ne može razlikovati od ostalih ljudi.

Šemr bi, kada bi tješio unesrećenog, rekao: "Budi strpljiv u onome što ti je Allah propisao."

Ibn Ebu ed-Dun'ja kaže da mu je Muhammed ibn Džafer ibn Mihran kazao kako je čuo jednu ženu iz Kurejša da citira stihove:

Tako mi Onoga Čije je lice jedino vječno,
i Ko nema sudruga u nedodirljivoj vlasti.

Ako je sabur u početku gorkog ukusa,
na kraju donosi slatke plodove.

A Amr ibn Bukejr citirao mu je stihove:

Trpio sam, pa mi je to bio najbolji izlaz,
a zar mi beznadežnost pomaže, pa da takav budem?

Suzdržao sam suze iz oka i sklonio ih
od prisutnih, a oko u srcu plače.

Ahmed ibn Musa Sekafi prenosi:

Rekoše da je Havla jučer tugovala
zbog nesreća koje je zadesiše.

Nemoj tugovati, Havla, i budi strpljiva
plemeniti su na strpljivosti izgrađeni.

Ibn Ebu ed-Dun'ja zatim navodi predanje Abdullaha ibn

Muhammeda ibn Ismaila et-Tejmija u kojem stoji da je neki čovjek došao da izjavi sućut čovjeku koji je izgubio sina. Reče mu: "Doista je Allah dužan izvršiti dato obećanje onome ko je istinski strpljiv radi Njega. Zato, nemoj da svojoj nesreći dodaješ još goru i težu nesreću. Neka je mir s tobom."

Ibn Ebu Semmak tješio je jednog čovjeka i rekao mu: "Budi strpljiv! Na tome radi onaj ko očekuje nagradu i tome ide (i) onaj ko izgubi nadu." Omer ibn Abdulaziz veli: "Zadovoljstvo ima veliki i značajan položaj. Međutim, sabur predstavlja dobru zamjenu." Kada je umro Abdulmelik, on održa posmrtni govor i reče: "Allah ti se smilovao. Bio si mi dobar vezir i pomagač." Ljudi su plakali, a iz njegovog oka ni suza nije kapnula.

Mutarrif ibn Abdullah[133] izgubio je sina. Dođoše mu ljudi na saučešće, a on ih srete u najboljem raspoloženju. Reče: "Stidim se Allaha da klonem pred iskušenjem."

Amr ibn Dinar kaže: "Kazao je Ubejd ibn Umejr: 'Nije gubitak strpljenja kada oko zasuzi i srce obuzme tuga. Gubitak je strpljenja loše govoriti i loše misliti."

Ibn Ebu ed-Dun'ja prenosi da je Husejn ibn Abdulaziz el-Haruzi rekao: "Umro mi je drag sin i ja rekoh njegovoj majci: 'Boj se Allaha, traži nagradu za svoj bol i budi strpljiva.' Ona reče: 'Moja je bol suviše značajna da bih je kvarila prepuštanjem nesreći.'"

Ibn Ebu ed-Dun'ja prenosi predanje Omera ibn Bukejra od jednog starca iz plemena Kurejš. On je rekao: "Umro je Hasan ibn Husajn Ebu Ubejdullah ibn Hasen,[134] a Ubejdullah je u to vrijeme bio sudija i namjesnik u Basri. Mnogo je ljudi dolazilo na saučešće. Podsjećali su se kako se može poznati strpljivi čovjek od očajnoga i saglasili su se da onaj ko napusti neku svoju raniju dobru naviku taj je očajan."

---

[133] Ebu Abdullah Mutarrif ibn Abdullah ibn Šuhajjir el-Harši el-Amiri. Pobožnjak i jedan od velikih tabiina (umro 87. god. po H.).

[134] Ubejdullah ibn Hasan ibn Husajn el-Anberi et-Temimi. Sudac, pravnik i muhaddis. Živio je u Basri, a umro je 168. god. po H.

Halid ibn Ebu Osman el-Kureši veli: "Seid ibn Džubejr izjavio mi je saučešće zbog smrti mog sina. Vidio me je kako činim tavaf oko Kabe uvijene glave. On mi otkri glavu i reče: 'Predavanje je znak nedostatka sabura.'"

* * *

Što se tiče mišljenja mnogih fakiha iz našeg mezheba i drugih o tome da je dozvoljeno da čovjek nosi posebnu odjeću kao znak da je izgubio nekog bližnjeg, oni to potkrepljuju činjenicom da je izjavljivanje saučešća sunnet, a na taj će se način čovjek lakše poznavati kako bi mu se izjavilo saučešće. Ovaj je stav pod znakom pitanja i naš šejh[135] ga osuđuje. Nema sumnje da prvi muslimani nisu radili ništa slično tome, niti je to zabilježeno od ijednog ashaba ili tabiina. Sva prethodna predanja poništavaju ovo mišljenje. Ishak ibn Rahavejh[136] također odbija mišljenje da se treba nositi odjeća koja se u običnim prilikama nije nosila. To je očajavanje, po njegovom mišljenju.

Praksa prvih muslimana bila je da ne mijenjaju ništa u svom oblačenju dok su u žalosti, da ne mijenjaju svoje navike, jer je sve to oprečno strpljivosti, a Allah najbolje zna.

---

[135] Misli se na Ibn Tejmiju.

[136] Ebu Jakub Ishak ibn Ibrahim ibn Muhalled et-Temimi el-Mirvezi, učenjak Horosana i jedan od najvećih muhaddisa (umro 237. god. po H.).

Stvari koje se tiču žalosti – plač, naricanje, cijepanje odjeće, džahilijetsko pozivanje i tome slično

Plakanje za mrtvacem dozvoljeno je, po mezhebu Ahmeda i Ebu Hanife, prije i poslije smrti. To je mišljenje i Ebu Ishaka Širazija. Kod Šafija i većine njegovih sljedbenika to je mekruh činiti poslije smrti, a toleriše se prije izlaska duše.

عن جابر بن عاتق أنّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ جَاءَ يَعُودُ عَبْدَ اللهِ بْنِ ثَابِتٍ فَوَجَدَهُ قَدْ غُلِبَ عَلَيْهِ فَصَاحَ بِهِ فَلَمْ يُجِبْهُ فَاسْتَرْجَعَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ وَقَالَ: قَدْ غُلِبْنَا عَلَيْكَ أَبَا الرَّبِيعِ فَصِحْنَ النِّسَاءُ وَبَكَيْنَ فَجَعَلَ ابْنُ عَتِيكٍ يُسَكِّتُهُنَّ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: دَعْهُنَّ فَإِذَا وَجَبَ فَلاَ تَبْكِيَنَّ بَاكِيَةٌ قَالُوا: وَمَا الْوُجوبُ يا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: المَوْتُ.

Dokaz za to jeste hadis Džabira ibn Atika u kojem se kaže da je *Božiji Poslanik ﷺ došao da obiđe Abdullaha ibn Sabita i vidje da je smrt bila brža. Poslanik ﷺ ga pozva, ali on ne odgovori. Onda Poslanik ﷺ reče: "**Allahovi smo i Njemu se vraćamo**" i nastavi: "Savladani smo kod tebe, Ebu Rebia." Žene zavrištaše i zaplakaše. Ibn Atik poče da ih ušutkuje. Božiji Poslanik ﷺ mu reče: "Pusti ih. Kada nastupi smrt, ne smije nijedna pretjerivati u plaču."*[137] *Hadis bilježe Ebu Davud i Nesai.*

وفي الصحيحين من حديث ابن عمر: أن رسول الله قال: "إِنَّ المَيِّتَ لَيُعَذَّبُ بِبُكَاءِ أَهْلِهِ".

Oni za dokaz uzimaju i Ibn Omerovo predanje u kojem stoji da je *Božiji Poslanik ﷺ, kada je došao na Uhud, rekao: "Doista mrtvac ispašta zbog plača njegove porodice za njime."*[138] Ovo se odnosi na period poslije smrti, jer se prije smrti čovjek ne naziva mrtvacem.

وعن ابن عمر: أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ لَمَّا قَدِمَ مِنْ أُحُدٍ سَمِعَ نِسَاءَ مِنْ عَبْدِ

[137] Ebu Davud, 3111 i Nesai, 4/13.
[138] Buhari, 1286 i Muslim, 927.

الأَشْهَلِ يَبْكِينَ عَلَى هَلْكَاهُنَّ فَقَالَ: لَكِنَّ حَمْزَةَ لاَ بَوَاكِي لَهُ، فَجِئْنَ نِسَاءُ الأَنْصَارِ فَبَكَيْنَ عَلَى حَمْزَةَ عِنْدَهُ، فَاسْتَيْقَظَ رَسُولُ الله صَلَّى الله عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: وَيْحَهُنَّ أَيَتُنَّ هَهُنَا يَبْكِينَ حَتَّى الآنَ، مُرُوهُنَّ فَلْيَرْجِعْنَ وَلاَ يَبْكِينَ عَلَى هَالِكٍ بَعْدَ الْيَوْمَ.

Ibn Omer također prenosi da je *Božiji Poslanik ﷺ, kada je došao sa Uhuda, čuo žene iz Benu Abdulešhela kako oplakuju svoje mrtve, i reče: "Samo Hamza nema nikoga da ga oplakuje." Na to ensarijke dođoše da oplakuju Hamzu. On se trže i reče: "Šta im je? Došle su ovdje i sve dosada oplakuju! Recite im neka se vrate i neka od sada ne plaču ni zbog koga."*[139] Hadis prenosi imam Ahmed i on jasno ukazuje da je ukinut propis o tome da je oplakivanje mrtvaca dozvoljeno.

Razlika između plakanja prije smrti i nakon nje jeste u tome što prije smrti ima nade. Tada se plače iz pažnje. A kada čovjek umre, tada prestaje nada, određenje se izvrši i plač ne pomaže.

Argumenti onih koji dozvoljavaju plač nakon smrti: Džabir ibn Abdullah priča:

أُصِيبَ أَبِي يَوْمَ أُحُدٍ فَجَعَلْتُ أَبْكِي فَجَعَلُوا يَنْهَوْنِي وَرَسُولُ الله صَلَّى الله عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ لاَ يَنْهَانِي، فَجَعَلَتْ عَمَّتِي فَاطِمَةُ تَبْكِي، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى الله عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ تَبْكِينَ أَوْ لاَ تَبْكِينَ مَا زَالَتِ الْمَلاَئِكَةُ تُظِلُّهُ بِأَجْنِحَتِهَا حَتَّى رَفَعْتُمُوهُ.

"Otac mi je poginuo na Uhudu. Ja sam ga oplakivao. Ashabi su mi to zabranjivali, ali Božiji Poslanik ﷺ nije. Moja tetka (s očeve strane) Fatima također je plakala. Božiji Poslanik ﷺ joj reče: 'Plakala ili ne, meleki će ga zaklanjati svojim krilima sve dok ga ne podignete.'"[140] *(muttefekun alejhi).*

U dva *Sahiha* bilježi se također da je Ibn Omer rekao:

اشْتَكَى سعدُ بنُ عُبَادَةَ شَكْوَى لَهُ فأتاهُ رسولُ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ يعودُهُ معَ عبدِ الرحمنِ بنِ عوفٍ وسعدِ بنِ أبِي وَقَّاصٍ وعبدِ الله بنِ مسعودٍ، فلمَّا دَخَلَ عليهِ وَجَدَهُ في غَشِيَّةٍ فقالَ: «أَقَدْ قَضَى» فقالُوا: لا يا رسولَ الله، فَبَكَى رسولُ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ فلمَّا رَأَى القومُ بُكَاءَ رسولِ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ بَكَوْا، فقالَ: «ألاَ تَسْمَعُونَ، إنَّ الله لا يُعَذِّبُ بدَمْعِ

[139] Ahmed, 2/30 i Ibn Madža, 1591.

[140] Buhari, 1244 i Muslim, 2471.

العينِ ولا بِحُزْنِ القَلْبِ ولكِنْ يُعَذِّبُ بِهَذَا»، وأشَارَ إلـى لسانِهِ «أَوْ يَرْحَمُ».

"Sa'd ibn Ubada bio se razbolio. Božiji Poslanik ﷺ dođe mu u posjetu s Abdurrahmanom ibn Avfom, Sa'dom ibn Ebu Vekkasom i Abdullahom ibn Mesudom. Kada je ušao, Sa'd je bio bez svijesti. 'Je li živ?' – upita. 'Jeste, Božiji Poslaniče', rekoše mu. On poče plakati, a kada to vidješe, i ashabi počeše plakati. On reče: 'Čujte: Allah neće kazniti za suzu iz oka niti za tugu u srcu. On će kazniti za ovo' – i pokaza ka jeziku – 'ili će se smilovati.'"[141]

Dva *Sahiha* također bilježe hadis Usame ibn Zejda o tome kako je Božiji Poslanik ﷺ krenuo ka jednoj od svojih kćerki čiji je sin bio na izdisaju.

فرُفِعَ إلى رسولِ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ الصبيُّ ونفْسُهُ تَتَقَعْقَعُ - قال: حسِبتهُ أنَّهُ قـال: كأنَّها شَنٌّ - ففاضَتْ عيناهُ، فقال سَعدٌ: يا رسولَ الله ما هذا؟ فقال: هذِه رحمةٌ جَعَلها اللهُ في قُلوبِ عِبادِهِ، وإنَّما يَرحَمُ اللهُ مِن عبادِهِ الرُّحماءَ.

"Podigoše dječaka Božijem Poslaniku ﷺ. On ga uze u svoju sobu. Jecao je i plakao. Sa'd mu reče: 'Šta je to, Božiji Poslaniče?' On reče: 'Ovo je milost koju je Allah usadio kome je On htio. Allah će se smilovati Svojim milostivim robovima.'"[142]

في مسند الإمام أحمد، من حديث ابن عباس، قال: مَاتَتْ رُقَيَّةُ بِنْتُ رَسُولِ الله، فَبَكَتِ النِّسَاءُ، فَجَعَلَ عُمَرُ يَضرِبُهُنَّ بِسَوْطِهِ، فَقَالَ النَّبِيُّ: دَعْهُنَّ يَا عُمَرَ يبكِينَ، وإيَّاكُنَّ ونَعِيقَ الشَّيْطَانِ، ثُمَّ قَالَ: إنَّهُ مَهْمَا كَانَ من الْعَيْنِ ومنَ الْقَلْبِ فَمِنَ الله ومن الرَّحْمَة، وما كان من اليَدِ ومنَ اللِّسَانِ فمِنَ الشيطان.

Imam Ahmed u Musnedu bilježi predanje Ibn Abbasa: "Preselila je Rukajja, kćerka Božijeg Poslanika ﷺ. Žene su plakale, pa ih Omer poče udarati bičem. Božiji Poslanik ﷺ reče: 'Pusti ih, Omere, neka plaču. Ali, čuvajte se šejtanskog poja.' Zatim nastavi: 'Doista, koliko god oko plače i srce tuguje, to je od Allaha i iz milosti. A ono što je od ruke i od jezika, to potječe od šejtana.'"[143]

---

[141] Buhari, 1302 i Muslim, 924.

[142] Hadis je već komentiran.

[143] Ahmed, 1/335 i *Kenzul-ummal*, 42476.

U *Musnedu* se također bilježi Aišino predanje o tome kako su nakon smrti Sa'da ibn Muaza Božiji Poslanik ﷺ, Ebu Bekr i Omer došli u njegovu kuću. Ona kaže: "Tako mi Onoga u Čijoj je ruci moja duša, iz svoje sobe mogla sam razlikovati plač Ebu Bekra od Omerovog."[144]

وفي المسند، أيضاً، عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: مُرَّ عَلَى النَّبِيِّ بِجَنَازَةٍ يُبْكَي عَلَيْهَا وأَنَا مَعَهُ وَمَعَهُ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ، فانْتَهَرَ عُمَرُ اللَّاتِي يَبْكِينَ عليْهَا، فقال النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ دَعْهُنَّ يَا ابْنَ الخَطَّاب، فإنَّ النَّفْسَ مُصَابَةٌ، وَإِنَّ الْعَيْنَ دامِعَةٌ، وَالْعَهْدُ قَرِيبٌ.

U Ebu Hurejrinom predanju zabilježenom u *Musnedu* kaže se: "*Pored Poslanika ﷺ prošla je povorka dženaze u kojoj su ljudi oplakivali umrloga. Tu smo bili ja i Omer ibn Hattab. Omer prekori one koje su plakale, a Poslanik ﷺ reče: 'Pusti ih, Hattabov sine. Duša je pogođena, oko suzi, a sjećanja su još svježa.'*"[145]

وفي جامع الترمذي، عن جابر بن عبد الله، قال: أَخَذَ النبيُّ بِيَدِ عَبْدِ الرحمٰنِ بنِ عَوْفٍ فانْطَلَقَ بِهِ إلى ابنِهِ إبرَاهِيمَ فَوَجَدَهُ يجُودُ بِنَفْسِهِ فأَخَذَهُ النبيُّ فَوَضَعَهُ في حِجْرِه فَبَكَى، فقالَ لَهُ عَبْدُ الرحمٰن: أَتَبْكِي أَوَ لَمْ تكُنْ نَهَيْتَ عن البُكاءِ؟ قالَ: لا، ولَكِنْ نَهَيْتُ عن صَوْتَيْنِ أَحْمَقَيْنِ فَاجِرَيْنِ: صَوْتِ عِنْدَ مُصِيبَةٍ خَمْشِ وُجُوهٍ وشَقِّ جُيُوبٍ ورَنَّةِ الشيطانِ.

U Tirmizijevom *Džamiu* nalazi se predanje Džabira ibn Abdullaha u kojem se kaže: "*Poslanik ﷺ uze za ruku Abdurrahmana ibn Avfa i krenu s njime kod svog sina Ibrahima. Kada stigoše, on je već bio na izdisaju. Poslanik ﷺ ga odnese u svoju sobu i poče plakati. 'Zašto plačeš?' – upita ga Abdurrahman – 'zar nam nisi zabranio da plačemo?' Poslanik ﷺ reče: 'Nisam, zabranio sam vam da ispuštate dva glupa, grješna glasa: jaukanje kod nečije smrti, grebanje lica, cijepanje okovratnika i šejtansko oglašavanje.'*"[146] Tirmizi kaže da je ovo hasen-hadis.

Vjerodostojno se prenosi od njega da je, prilikom posjete majčinog kabura, plakao i rasplakao ljude oko sebe. Također se prenosi da je poljubio Osmana ibn Maz'una i da su mu tada potekle suze niz lice. Oplakivao je Džafera i njegove drugove, a oči su

[144] Ahmed, 6/142.

[145] Ahmed, 2/110 i Ibn Madža, 1578.

[146] Tirmizi, 1005.

mu suzile. Vjerodostojno se prenosi da je Ebu Bekr ﷺ poljubio mrtvog Poslanika ﷺ, a niz lice su mu tekle suze.

Ovih dvanaest argumenata ukazuju da plač nije pokuđen. Ovo znači da se hadisi koji zabranjuju plač ustvari odnose na plač uz naricanje i kukanje. Zato se u nekim verzijama Omerovog hadisa "*...mrtvac ispašta zbog plakanja njegove porodice za njime*"[147] kaže: "*Ispašta zbog naricanja nad njime.*"[148] Buhari u *Sahihu* kaže: "Omer je rekao: 'Pusti ih neka oplakuju Ebu Sulejmana (Halida ibn Velida), ukoliko ne dižu prašinu ili puštaju glas.'"

Tvrdnja o dokidanju Hamzinog hadisa nije na mjestu, jer je njegov smisao da se ne treba oplakivati nijedna žrtva Uhuda od tog dana.

Ovo podupire to što većina predanja o dozvoljenosti plača datira iz kasnijeg perioda od Bitke na Uhudu. Među tim predanjima jeste hadis Ebu Hurejre. On je primio islam i postao ashab tek u sedmoj godini po Hidžri. Tu je, zatim, predanje o plakanju nad Džaferom i njegovim drugovima koji su izginuli osme godine; zatim plač nad Zejnebom, koja je također osme godini preselila na ahiret; zatim plač nad Sa'dom ibn Muazom, koji je umro pete godine i plač nad grobom Poslanikove ﷺ majke, a ta se posjeta desila prilikom oslobođenja Meke, osme godine.

Na tvrdnju da je plač dozvoljen prije smrti, iz pažnje, odgovaramo sljedeće:

"Za čovjekom na samrti plače se od tuge, a nakon što umre, ta je tuga još veća. Tada je plač opravdaniji nego u vrijeme kada neka šansa za životom postoji." Na ovaj smisao ukazuju riječi Božijeg Poslanika ﷺ:

تَدْمَعُ الْعَيْنُ ـ وَيَحْزَنُ الْقَلْبُ، وَلاَ نَقُولُ مَا يُسْخِطُ الرَّبَّ، وَإِنَّا بِكَ يَا إِبْرَاهِيمُ لَمَحْزُونُونَ.

"Oko suzi, srce je tužno. Nećemo reći ništa što će Gospodara rasrditi. Ali smo zbog tebe, Ibrahime, tužni."

---

147 Buhari, 1292 i Muslim, 935.
148 Muslim, 639, Ibn Madža, 1593 i Ahmed, 5/10.

* * *

Što se tiče naricanja i kukanja, Ahmed ih je proglasio haramom. U Hanbelovom predanju kaže se: "Naricanje je grijeh." Šafijevi sljedbenici i neki drugi učenjaci kažu da je naricanje haram. Ibn Abdulberr[149] kaže: "Ulema je saglasna oko toga da naricanje nije dozvoljeno ni muškarcima ni ženama." Jedan od mlađih učenjaka hanbelijskog mezheba smatra da je to mekruhi-tenzihen (blaži mekruh). Tako se izrazio Ebu Hattab[150] u *Hidaji* dodavši: "Mekruh je naricanje, kukanje, grebanje lica, cijepanje okovratnika i korota."[151]

Ispravno je reći da je to haram, na osnovu hadisa koji prenosi Abdullah ibn Mesud u kojem stoji da je Božiji Poslanik ﷺ rekao:

لَيسَ مِنَّا مَنْ ضَرَبَ الْخُدُودَ، وَشَقَّ الْجُيُوبَ، وَدَعَى بِدَعْوَى الْجَاهِلِيَّةِ.

"Nije od nas onaj ko se udara po licu, kida okovratnike i govori u žalosti ono što se govorilo u doba džahilijeta."[152]

Dva *Sahiha* također putem Ebu Burde bilježe predanje: "Ebu Musa se razbolio. Izgubio je svijest dok je bio kod jedne od svojih žena. Ona vrisnu, a on nije mogao ništa da joj kaže. Kada se osvijestio, rekao je: 'Ja sam čist od onoga od čega je čist Božiji Poslanik ﷺ. Božiji Poslanik ﷺ nema ništa sa onom koja nariče, diže glas i razdire odjeću u nesreći.'"[153]

وفي الصحيحين، أيضاً عن المغيرة بن شعبة قال: سمعت رسول الله صلى .. يقول: إِنَّ مَنْ يُنَحْ عَلَيْهِ يُعَذَّبُ بِمَا نِيحَ عَلَيْهِ.

U dva *Sahiha* također se bilježi predanje Mugire ibn Šu'be: "*Čuo sam Božijeg Poslanika ﷺ kako govori: 'Onaj za kime se nariče*

---

[149] Ebu Omer Jusuf ibn Abdullah ibn Muhammed en-Nimri el-Kurtubi. Malikijski pravnik, muhaddis i književnik. Napisao je mnoga djela, među kojima su *Temhid* i *Istiab*. Umro je 463. god. po H.

[150] Ebu Hattab Mahfuz ibn Ahmed ibn Hasen el-Keluzani. Najveći hanbelijski imam u svom vremenu (umro 510. god. po H.).

[151] Tj. dugo povlačenje u žalost.

[152] Buhari, 1294 i Muslim, 103.

[153] Hadis bilježi Buhari, 1296.

ispaštat će zbog toga.'"[154]

U istim zbirkama zabilježen je hadis Ummu Atijje koja kaže: "Božijem smo Poslaniku ﷺ prilikom prisege obećali da nećemo naricati, ali je tu riječ održalo samo pet žena od nas."[155]

وفي صحيح مسلم، عن أبي مالك الأشعري، أن النبي صلى .. قال: أَرْبَعٌ فِي أُمَّتِي مِنْ أَمْرِ الْجَاهِلِيَّةِ لاَ يَتْرُكُونَهُنَّ الْفَخْرُ بِالأَحْسَابِ وَالطَّعْنُ فِي الأَنْسَابِ وَالاسْتِسْقَاءُ بِالنُّجُومِ وَالنِّيَاحَةُ.

Muslim u Sahihu bilježi hadis Ebu Malika el-Eš'arija u kojem stoji da je Poslanik ﷺ rekao: "Četiri stvari kod mog ummeta su od džahilijeta i još nisu napuštene: hvalisanje porijeklom, kaljanje časti, nagovještavanje kiše iz zvijezda i naricanje."[156]

وقال النَّائِحَةُ إِذَا لَمْ تَتُبْ قَبْلَ مَوْتِهَا، تُقَامُ يَوْمَ القيامَةِ وعليْهَا سِرْبَالٌ مِنْ قَطِرَانٍ وَدِرْعٌ مِنْ جَرْبٍ.

U drugom predanju kaže: "Ako se žena koja nariče ne pokaje, na Sudnjem će danu biti proživljena u košulji od katrana, šugave kože."[157]

U Ebu Davudovom *Sunenu* bilježi se predanje Usejda ibn Ebu Usejda od jedne od žena koje su dale prisegu: "Jedna od stvari koju smo obećali Poslaniku ﷺ da nećemo činiti jeste da ne grebemo lice, ne prizivamo propast, ne cijepamo okovratnike i ne čupamo kosu."[158]

وفي المسند، عن أنس قال: أخذا لنبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ عَلَى النِّسَاءِ حِينَ بَايَعَهُنَّ: أَنْ لاَ يَنِحْنَ، فَقُلْنَ يَا رسولَ الله، إِنَّ نِسَاءً أَسْعَدْنَنَا فِي الْجَاهِلِيَّةِ، أَفَنُسْعِدُهُنَّ فِي الإِسْلَامِ؟ فقال: لا إِسْعَادَ فِي الْإِسْلَام.

Musned bilježi predanje od Enesa: "*Božiji je Poslanik ﷺ od žena prilikom prisege tražio da ne nariču, pa one rekoše: 'Božiji Poslaniče, neke su nam se žene pridruživale u naricanju u džahilijetu. Hoćemo li to raditi u islamu?' 'Nema pridruživanja u naricanju u*

[154] Buhari, 1291 i Muslim, 933.
[155] Buhari, 1306 i Muslim, 936.
[156] Muslim, 934.
[157] Ibid.
[158] Ebu Davud, 3131.

islamu', reče Božiji Poslanik ﷺ"[159] Već su citirani hadisi: "*Ono što je od jezika i od ruke, to je od šejtana*"; "*Zabranio sam vam da ispuštate dva glupa, grešna glasa: jaukanje kod nečije smrti, grebanje lica, cijepanje okovratnika i šejtansko oglašavanje.*"

Ahmedov *Musned* bilježi hadis Ebu Musaa u kojem stoji da je Božiji Poslanik ﷺ rekao:

الْمَيِّتُ يُعَذَّبُ بِبُكَاءِ الْحَيِّ، إِذَا قَالَتِ النَّائِحَةُ: وَاعَضُدَاهُ وَانَاصِرَاهُ وَاكَاسِبَاهُ جُبِذَ الْمَيِّتُ وَقِيلَ لَهُ: أَنْتَ عَضُدُهَا أَنْتَ نَاصِرُهَا أَنْتَ كَاسِبُهَا.

"*Mrtvac će ispaštati zbog plača živih. Kada narikača kaže: 'Ko će me štititi? Ko će me pomagati? Ko će me oblačiti?', mrtvac će biti povučen: 'Ti si njen zaštitnik! Ti si njen pomoćnik! Ti si onaj ko je oblači!'"*[160]

Buharijev *Sahih* bilježi predanje Numana ibn Beširа: "Abdullah ibn Revaha izgubio je svijest, pa je njegova sestra Amra počela naricati: 'Ti si ovo, ti si ono...' Kada se osvijestio, on joj je rekao: 'Za sve što si mi rekla naričući, ja sam bio pitan: 'Jesi li ti to? Jesi li ti to?...'' Kada je umro, ona nije naricala za njime."[161]

Kako da ove stvari ne budu zabranjene kada sadrže ljutnju na Gospodara? One su suprotne saburu, štete čovjeku, a to je udaranje lica, čupanje i brijanje kose, prizivanje sebi propasti i nesreće; time se žali na Allaha i upropaštava imetak kroz cijepanje odjeće; mrtvacu se pripisuju stvari koje on ne posjeduje. Nema sumnje da jedan dio ovoga povlači strogu zabranu ovih postupaka.

A oni koji naricanje smatraju samo pokuđenim to opravdavaju predanjem Harba od Vaile ibn Eskua i Ebu Vaila u kojem stoji da su oni slušali naricanje, a nisu ga zabranili.

Njihov je dokaz tumačenje ajeta:

[159] Ahmed, 3/197 i Nesai, 16/4.

[160] Ahmed, 4/414 i Ibn Madža, 1594.

[161] Buhari, 5467.

﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعْنَكَ عَلَى أَن لَّا يُشْرِكْنَ بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِينَ وَلَا يَقْتُلْنَ أَوْلَادَهُنَّ وَلَا يَأْتِينَ بِبُهْتَانٍ يَفْتَرِينَهُ بَيْنَ أَيْدِيهِنَّ وَأَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْصِينَكَ فِي مَعْرُوفٍ﴾

"O vjerovjesniče, kada ti dođu vjernice da ti polože prisegu: da neće Allahu nikoga ravnim smatrati, i da neće krasti, i da neće bludničiti, i da neće djecu svoju ubijati, i da neće muževima tuđu djecu podmetati i da neće ni u čemu što je dobro poslušnost odricati" (El-Mumtehina, 12).

Dva *Sahiha* prenose predanje Ummu Atijje, koja kaže: "*Jedna od stvari oko kojih je dana prisega jeste i naricanje. Ja sam tada rekla: 'Božiji Poslaniče, ta i ta porodica mi je pomagala, i ja se njima moram odužiti?' 'Samo toj porodici', reče Božiji Poslanik ﷺ.*"[162]

Ove dvije zbirke također bilježe da je ona rekla: "Dali smo prisegu Božijem Poslaniku ﷺ pa nam on prouči ajet: ﴿أن لا يُشْرِكْنَ بالله شَيْئًا﴾ '... *da neće Allahu nikoga ravnim smatrati*' (El-Mumtehina, 12). Zabranio nam je da naričemo. Tada jedna od nas povuče ruku i reče: 'Ta i ta žena pridružila mi se u naricanju, i ja joj moram uzvratiti. Poslanik ﷺ nije joj rekao ništa. Ona ode i ubrzo se vrati. Božiji Poslanik ﷺ dao joj je prisegu." Ovo dozvoljavanje nekima od njih znači da se zabrana odnosi na pokuđenost, a ne na strogu zabranu – haram. Jedino se može reći da je haram ono što nosi one štetne stvari, kako bi se prihvatili i ovi argumenti.

Oni koji smatraju naricanje haramom na ovo odgovaraju da sunnet Božijeg Poslanika ﷺ ne može biti ispravljan ni od koga, bez obzira ko on bio, niti sunnet može biti kontradiktoran. Dokazi koje smo spomenuli ne mogu se shvatiti u prenesenom značenju. Konsenzus je postignut oko njih. A što se tiče žene koja je rekla: "*Samo toj porodici*" i one čiji je postupak prešutan, ta se odredba tiče samo njih dvije, i to iz dva razloga:

prvi: drugim ženama je Božiji Poslanik ﷺ rekao: "*Nema učestvovanja u naricanju u islamu*";

drugi: on im je to dozvolio zato što su bile odskora u islamu

[162] Buhari, 1306 i Muslim, 936.

i nisu razlikovale to od zabranjenoga. A davanje objašnjenja nakon vremena kada se ono treba dati nije dozvoljeno. Stoga je jasno da se ova odredba ne odnosi na druge.

Što se tiče nekoliko riječi istine koje nisu naricanje niti nabrajanje, to nije haram i nije oprečno propisanom strpljenju. Na to ukazuje Ahmed u svom *Musnedu* u predanju Enesa. U tom predanju stoji da je *Ebu Bekr ﷺ došao kod Poslanika ﷺ nakon što je preselio i spustio svoje usne između njegovih očiju, a ruke na solufe i reče: "Otišao je Poslanik! Otišao mi je najbolji drug! Otišao je najbolji čovjek!"*[163]

U Buharijevom Sahihu bilježi se predanje Enesa: "*Kada je Božijem Poslaniku ﷺ došlo teško, i počela mu se gubiti svijest, Fatima reče: 'Kako je teško mom ocu!' On reče: 'Tvoj otac od danas neće imati teškoća.' Kada je umro, ona reče: 'Moj se otac odazvao pozivu Gospodara! Moj će otac boraviti u Džennetul-firdevsu! Moga oca Džibril oplakuje!' Kada je sahranjen, Fatima reče: 'Enese, zar mirne duše možete spustiti zemlju na Božijeg Poslanika ﷺ?!'*"[164]

Božiji Poslanik ﷺ veli: "*Mi smo zbog tebe, Ibrahime, tužni.*" Ove i slične riječi ne oslikavaju žaljenje na sudbinu i srdžbu na Gospodara. To je poput običnog plača.

* * *

Što se tiče riječi: "*Mrtvac ispašta zbog naricanja nad njime*", *i to se* vjerodostojno prenosi putem Omera ibn Hattaba, njegovog sina Abdullaha i Mugire ibn Šu'be, kao i u drugoj verziji putem Imrana ibn Husajna i Ebu Musaa, neka je Allah njima zadovoljan. Različita su shvaćanja ovih predanja. Neki smatraju da Allah radi sa Svojim stvorenjima što On hoće, da se Njegovi postupci ne objašnjavaju i da nema razlike između kažnjavanja zbog naricanja i zbog onoga što je čovjek počinio, jer je Allah sve stvorio i On daje da djeca, životinje i luđaci trpe bol iako nisu nikakav grijeh počinili.

---

[163] Ahmed, 6/31.

[164] Buhari, 4462.

Jedna grupa kaže: "Ovi hadisi nisu vjerodostojni. Opovrgava ih Aiša, majka vjernika. Poziva se na ajet: ﴿وَلاَ تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى﴾ '... *i svako će samo svoje breme nositi*' " (El-Isra, 15). Kada je čula predanje Omera i njegovog sina, rekla je: "Vi ste to prenijeli ne želeći da lažete ili optužujete. Ali, sluh nekada griješi. Božiji Poslanik ﷺ prošao je pored groba jednog jevreja i rekao: '*Čovjek u ovom grobu ispašta zato što ga njegova porodica oplakuje.*'"

U njenom predanju koje bilježe i Buhari i Muslim stoji: "Božiji Poslanik ﷺ kaže: '*Doista će Allah uvećati kaznu nevjerniku zato što ga porodica oplakuje.*' I nastavila je: 'Dovoljan vam je Kur'an: ﴿وَلاَ تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى﴾ '... *i svako će samo svoje breme nositi*' '" (El-Isra, 15).

Druga grupa, među kojima je Muzeni[165] i drugi, kaže: "Ovo se odnosi na čovjeka koji je oporučio naricanje." To je bio običaj Arapa, i zastupljeno je u mnogim stihovima iz vremena džahilijeta. Pjesnik Tarefa[166] spjevao je ove stihove:

Kada umrem, oplakuj me onako kako zaslužujem,
pocijepaj zbog mene odjeću, kćerko Ma'bedova!

A Lebid[167] kaže:

Ta ustanite i kažite ono što znate,
ne parajte lice i ne brijte kosu!

Recite: 'Ovo je čovjek koji druga
nije ostavio, nikoga prevario niti iznevjerio.'

I tako godinu dana. Zatim, neka je mir s vama.
ko proplače cijelu godinu taj se odužio.

Neki smatraju da se ovaj hadis odnosi na one u čijem je narodu oplakivanje običaj, a oni ne zabrane da se to čini njima kada

[165] Ebu Ibrahim Ismail ibn Jahja ibn Ismail el-Muzeni – fakih, drug imama Šafije (umro 264. god. po H.).

[166] Ova kasida nalazi se u njegovu *Mualleku*. Vidi: Zevzeni, *Komentar Sedam mualleka*, str. 97.

[167] Stihovi se nalaze u njegovom *Divanu*, str. 79.

umru. To bi značilo da su saglasni s time. Ovo je mišljenje Ibn Mubareka i drugih. Ebul-Berekat ibn Tejmij[168] kaže: "Ovo je najispravnije mišljenje, jer ako onaj ko zna da će oni to uraditi i ne oporuči da to ne urade, onda se smatra da je saglasan s time. On je kao onaj što vidi zlo i ne mijenja ga iako je sposoban za to. A ako im on oporuči da to ne čine, pa oni urade, Allah je uzvišen od toga da ga kazni." Ovako se primjenjuje ajet, a i hadisi su uopćeno ispoštovani. A Aišino opovrgavanje predanja povjerljivih ne uzima se kao dokaz, jer oni su sigurno čuli ono što do nje nije doprlo i bili ondje gdje ona nije bila. A greška i previđanje izuzeti su posebno kada se radi o peterici velikih ashaba.

Ono što je rekao za jevreja na mora biti oprečno onome što je kazao u drugim prilikama. Zatim, njeni dokazi oboreni su hadisom koji ona sama prenosi: "*Allah doista povećava kaznu nevjerniku zato što ga porodica oplakuje.*" To što nevjerniku drugi mogu povećati patnju, iako je to suprotno principu iz ajeta, onda ni vjerniku drugi ne mogu povećati kaznu. Allah neće nanijeti štetu nevjerniku isto kao što neće naštetiti ni vjerniku. A Allah najbolje zna.

* * *

Ovim hadisima nije potrebno ovoliko vještačenje. U njima, hvala Allahu, nema ništa sporno. Nisu oprečni kur'anskom ajetu niti ijednom principu Šerijata. Oni ne određuju kaznu nekome zbog postupaka drugih ljudi, jer Božiji Poslanik ﷺ nije rekao da mrtvac trpi kaznu zbog plakanja i naricanja svoje porodice. On je rekao da on pati i ispašta zbog toga. A nema sumnje da to naricanje i plakanje predstavlja za njega patnju i bol. Patnja je ustvari bol koji on osjeća u tim trenucima, i ona ima širi značaj od kazne. A ono što je šire ne mora biti svedeno na ono što je uže. Božiji Poslanik ﷺ veli: السَّفَرُ قِطْعَةٌ مِنَ العَذَابِ "*...put je dio patnje.*"[169] Ta se patnja dešava vjerniku i nevjerniku. Štaviše, mrtvac može osjećati bol

[168] Ebul-Berekat Abdusselam ibn Abdullah ibn Hidr Medžduddin ibn Tejmija el-Harrani, hanbelijski fakih, muhaddis i mufessir. On je djed imama Ibn Tejmija.

[169] Buhari, 1804 i Muslim, 1927.

zbog nekoga ko trpi kaznu u njegovoj blizini i to mu smeta kao što živom čovjeku smeta kada vidi da se neko kažnjava. Pa kada porodica počne plakati onako kako se to radilo u džahilijetu, i što je zabranjeno, a oplakivanje kod njih kao takvo poznato je u džahilijetskoj prozi i poeziji, mrtvac osjeća bol od toga u svom grobu. Taj je bol njegovo ispaštanje zbog oplakivanja. Ovako naš šejh objašnjava ove hadise, a Allah daje uspjeh.

Vjerovanje se dijeli na dva dijela: strpljivost i zahvalnost.

Više učenjaka iz prvih generacija kaže: "Strpljivost je pola imana." Abdullah ibn Mesud ﵁ veli: "Iman ima dvije polovine: jedna je sabur, a druga zahvalnost." Iz tog razloga ova dva pojma Uzvišeni spominje u jednom ajetu:

﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ﴾

"*To su, uistinu, dokazi za svakog onog ko je strpljiv i zahvalan*" (Ibrahim, 5).

Ovo je navedeno u surama: Ibrahim, Ha-Mim-Ajn-Sin-Kaf,[170] Sebe' i Lukman. Nekoliko je aspekata s kojih se može razmatrati ova podjela:

prvi: iman je pojam koji obuhvata riječi, djela i namjere. Sve je ovo vezano za izvršavanje ili ostavljanje. Izvršavanje je aktivna pokornost Allahu i to je suština zahvalnosti. Ostavljanje je sustezanje od grijeha. Cijela se vjera sastoji od ova dva dijela, a to su: izvršavanje naređenog i ostavljanje zabranjenog;

drugi: iman počiva na dva stupa, a to su: duboko uvjerenje i sabur. Ova dva stupa spomenuta su u ajetu:

﴿وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يُوقِنُونَ﴾

"*Između njih smo Mi vođe određivali i oni su, odazivajući se zapovijedi Našoj, na Pravi put upućivali, jer su strpljivi bili i u dokaze Naše čvrsto vjerovali*" (Es-Sedžda, 24).

Pomoću jekina (dubokog uvjerenja, čvrstog vjerovanja) spoznajemo suštinu naredbe i zabrane, nagrade i kazne. Saburom čovjek ostvaruje ono što mu je naređeno i kloni se zabranjenog. A vjerovanje da naredba i zabrana, nagrada i kazna dolaze od Allaha ostvaruje se samo uz duboko uvjerenje. A istrajnost u vršenju na-

[170] Tj. sura Eš-Šura.

ređenog i sustezanju od zabranjenog postiže se samo strpljivošću. Na taj način sabur predstavlja pola imana, a druga je polovina zahvalnost kroz izvršavanje naređenog i poštovanje zabrana;

treći: iman se sastoji od riječi i djela. Riječi dolaze iz srca i jezika, a djela iz srca i ekstremiteta. Ovo znači da se onaj ko vjeruje u Allaha svojim srcem, a to ne uradi jezikom, ne ubraja u vjernike. To je bio slučaj s narodom Faraona:

﴿وَجَحَدُوا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَا أَنفُسُهُمْ﴾

"I oni ih, nepravedni i oholi, porekoše, ali su u sebi vjerovali da su istinita" (En-Neml, 14).

Narodi Ada i Saliha govorili su:

﴿وَعَادًا وَثَمُودَ وَقَد تَّبَيَّنَ لَكُم مِّن مَّسَاكِنِهِمْ وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَكَانُوا مُسْتَبْصِرِينَ﴾

"A i Ada i Semuda - ostaci domova njihovih su vam vidljivi - šejtan im je lijepim njihove postupke predočio, pa ih, iako su razumni bili, od Pravog puta odvratio" (El-Ankebut, 38).

Musa je Faraonu rekao:

﴿لَقَدْ عَلِمْتَ مَا أَنزَلَ هَـٰؤُلَاءِ إِلَّا رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ بَصَائِرَ﴾

"Ti znaš da ovo nije dao niko drugi nego Gospodar nebesa i Zemlje, kao očigledna znamenja" (El-Isra, 102).

Ovi su ljudi stekli govor srca, a to je znanje i spoznaja. Međutim, oni time nisu vjernici. Isti je slučaj i s onim što jezikom kaže ono što mu se ne nalazi u srcu. Taj nije vjernik, već spada u licemjere. Nije vjernik ni onaj ko samo jezikom svjedoči vjerovanje. Potrebno je da to potvrdi srcem – da voli, mrzi, sluša i protivi se... Voli zbog Allaha i Njegovog Poslanika ﷺ; sluša Allahu pokorne robove i protivi se Njegovim neprijateljima; predaje svoje srce jedino Allahu; predaje se slijeđenju Njegovog Poslanika ﷺ, pokorava mu se, poštuje sve vidljive i skrivene odredbe Šerijata. Kada sve ovo uradi, ipak ostaje da izvršava ono što mu je naređeno kako bi mu iman bio potpun.

Ove su četiri stvari stupovi na kojima iman počiva. Oni su,

opet, vezani za znanje i djelovanje. U djelovanje spada zauzdavanje duše, što je vezano za zabranu, a oboje se postiže saburom. Tako ispada da se iman dijeli na dvije polovine: jedna je sabur, a druga je znanje i djelovanje koje se iz njega rađa;

četvrti: duša posjeduje dvije sile: silu stremljenja i silu obuzdavanja. Ona je neprestano razapeta između ove dvije sile – stremi onome što voli, a obuzdava se od onoga što mrzi. Vjera je uvijek u stremljenju i obuzdavanju – stremljenju ka dobrim djelima i obuzdavanju od grijeha. A te dvije stvari mogu se postići samo strpljenjem;

peti: vjera se sastoji od nade i straha. Vjernik se istovremeno nada i boji. Uzvišeni je rekao:

﴿إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا﴾

"Oni su se trudili da što više dobra učine i molili su Nam se u nadi i strahu" (El-Enbija, 90).

A Buhari u *Sahihu* bilježi šta je preporučeno da se uči pri polasku na spavanje:

اَللَّهُمَّ إِنِّي أَسْلَمْتُ نَفْسِي إِلَيْكَ، وَوَجَّهْتُ وَجْهِي إِلَيْكَ، وَفَوَّضْتُ أَمْرِي إِلَيْكَ، وَأَلْجَأْتُ ظَهْرِي إِلَيْكَ، رَغْبَةً وَرَهْبَةً إِلَيْكَ.

"Gospodaru, Tebi predajem moju dušu, k Tebi upravljam moje lice. Na Tebe se oslanjam u svemu, u Tebe se uzdam da ćeš mi pomoći – iz nade u Tebe i straha od Tebe"[171];

šesti: sve što čovjek čini na ovom boravištu ne izlazi iz onoga što mu koristi na ovom i budućem svijetu, što mu šteti na ovom i budućem svijetu, ili pak što mu koristi na jednom, a šteti na drugome. Najbolje je držati se onoga što koristi na ahiretu, a ostavljati ono što šteti na njemu. To je suština imana. Tako proizlazi da je izvršavanje korisnoga zahvalnost, a ostavljanje štetnoga sabur;

sedmi: čovjek je nerazdvojiv od stanja u kojem izvršava neku naredbu, poštuje zabranu ili preživljava svoju sudbinu. U sva tri

[171] Buhari, 6313 i Muslim, 2710.

stanja propisani su mu strpljenje i zahvalnost. Izvršavanje naređenog jeste zahvalnost. Poštovati zabranu jeste strpljenje, a trpljenje onoga što je suđeno također je sabur;

osmi: u čovjeku se nalaze dva poriva – poriv koji ga zove dunjaluku i njegovim strastima i slastima, i poriv koji ga zove Allahu, budućem svijetu i blagodatima koje je tamo Allah priredio Svojim vjernim robovima. Protivljenje zovu strasti i nahođenja jeste sabur, a odazivanje pozivu Allaha i budućeg svijeta jeste zahvalnost;

deveti: osovina vjere počiva na dvije stvari: odlučnost i istrajnost. Ovo su osnove koje spominje hadis koji bilježe Ahmed i Nesai od Poslanika ﷺ:

اللهمّ إنّي أسألك الثّبات في الأمر وأسألك عزيمة الرّشد.

"Gospodaru moj, podari mi istrajnost u vjeri i snagu u izvršavanju naredbi."[172]

Osnova zahvalnosti je ispravna odlučnost, a osnova sabura je snaga istrajnosti. Kome budu dati istrajnost i odlučnost, tome je data sva pomoć;

deseti: vjera počiva na dva osnova, a to su istina i strpljivost. Ovo dvoje spomenuto je u ajetu:

﴿وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾

"...i koji jedni drugima istinu preporučuju i koji jedni drugima preporučuju strpljenje" (El-Asr, 3).

Budući da se od čovjeka traži da postupa po istini u stvarima koje se tiču njega i drugih, to predstavlja suštinu zahvalnosti i to se može postići jedino uz strpljivost u tome. Tako strpljivost predstavlja polovinu imana, a Allah Uzvišeni najbolje zna.

[172] Nesai, 3/54 i Ahmed, 4/123.

ŠTA JE BOLJE – STRPLJIVOST ILI ZAHVALNOST?

Ebul-Feredž ibn el-Dževzi o ovome prenosi tri mišljenja:

prvo – da je strpljivost bolja; **drugo** – da je zahvalnost bolja i **treće** – da su jednakog značaja, kao što je Omer ibn Hattab rekao: "Kada bi strpljivost i zahvalnost bile prijevozna sredstva, ne bi mi bilo važno koje od njih dvoje koristim."

Ovdje ćemo navesti dokaze svake grupe, nedostatke i prednosti tih mišljenja, kao i njihove argumente, uz Allahovu pomoć.

Stav strpljivih

Uzvišeni je Allah pohvalio strpljivost i strpljive. On je to naredio i preporučio. Od toga zavisi dobro ovoga i budućeg svijeta. Strpljivost je u Kur'anu spomenuta na više od devedeset mjesta. Svi prethodni hadisi ukazuju da je strpljivost bolja od zahvalnosti. Dovoljno je navesti samo hadis:

الطَّاعِمُ الشَّاكِرُ بِمَنْزِلَةِ الصَّائِمِ الصَّابِرِ.

"Onaj ko se mrsi i zahvaljuje jeste poput onoga ko se susteže od hrane (posti) i trpi."[173]

Ovdje je strpljivosti data viša vrijednost nego zahvalnosti. Zahvalni je upoređen sa strpljivim i priključen njemu. A vrijednost drugog korelata veća je od vrijednosti prvoga. Ovo je slično hadisu: مدمن الخمر كعابد وثن *"Notorni je pijanica kao obožavatelj idola"*[174] i sl.

Kada usporedimo ajete i hadise o strpljivosti i one o zahvalnosti, vidimo da je prvih nekoliko puta više. Otuda, budući da su namaz i džihad najvrednija djela, hadisa koji govore o njima ima

---

[173] Tirmizi, 2488; Ibn Madža, 1769 i Ahmed, 2/283.

[174] Ibn Madža, 3375 i *Kenzul-ummal*, 13698.

više nego hadisa o ostalim poglavljima.

Strpljivost se također tiče svakog pitanja i svake vjerske stvari. Zato je sabur u odnosu na iman kao glava u odnosu na tijelo.

Uzvišeni je Allah za zahvalnost obećao povećanje:

﴿وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكُمْ لَئِن شَكَرْتُمْ لأَزِيدَنَّكُمْ﴾

"*...i kad je Gospodar vaš objavio: 'Ako budete zahvalni, Ja ću vam, zacijelo, još više dati*'" (Ibrahim, 7),

a za strpljivost nagradu bez obračuna:

﴿وَسَيَجْزِي اللهُ الشَّاكِرِينَ﴾

"*A Allah će zahvalne sigurno nagraditi*" (Alu Imran, 144).

Strpljivi će imati najbolju nagradu:

﴿وَلَنَجْزِيَنَّ الَّذِينَ صَبَرُواْ أَجْرَهُم بِأَحْسَنِ مَا كَانُواْ يَعْمَلُونَ﴾

"*One koji su trpjeli Mi ćemo sigurno nagraditi mnogostrukom nagradom za ono što su činili*" (En-Nahl, 96).

Vjerodostojno se prenosi da je Božiji Poslanik ﷺ rekao:

يقول الله تعالى: كُلُّ عَمَلِ ابْنِ آدَمَ لَهُ إِلاَّ الصَّوْمَ، فَإِنَّهُ لِي وَأَنَا أَجْزِي بِهِ.

"*Rekao je Uzvišeni Allah: 'Svako čovjekovo djelo pripada njemu, osim posta. On je Moj i Ja za njega nagrađujem.*'"[175]

U drugoj verziji stoji:

كُلُّ عَمَلِ ابْنِ آدَمَ يُضَاعَفُ لَهُ: الْحَسَنَةُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا إِلَى سَبْعِمِائَةِ ضِعْفٍ. قَالَ اللهُ سُبْحَانَهُ: إِلاَّ الصَّوْمَ، فَإِنَّهُ لِي. وَأَنَا أَجْزِي بِهِ.

"*Svako čovjekovo djelo bit će umnogostručeno od deset do sedamsto puta. Uzvišeni Allah kaže: 'Osim posta. On pripada Meni i Ja za njega nagrađujem.*'"

Ovo je samo zato što je taj čovjek sputavao svoju dušu i uskraćivao joj slasti. U istom se hadisu kaže: يدع شهوته وطعامه وشرابه من أجلي "*...ostavlja svoje strasti, hranu i piće radi Mene.*" Zato Božiji Poslanik ﷺ kaže: عليكَ بالصَّوْمِ فإنَّه لا عدل له "*Ti treba da postiš, jer tome*

[175] Buhari, 1904; Muslim, 1151 i *Muvetta*, 1/310.

slanik ﷺ kaže: عليكَ بالصَّوْمِ فإنَّه لا عدل له *"Ti treba da postiš, jer tome ništa nije ravno!"*[176] A pošto je smisao strpljivosti sputavanje prohtjeva, to je i smisao posta. To je sustezanje od udovoljavanja strastima hrane, pića i općenja. Zato se strpljivost u ajetu: ﴿واستعينوا بالصبر والصلاة﴾ "*...i tražite pomoć u strpljivosti i namazu*" (El-Bekara, 45) tumači kao post. Ramazan se naziva i mjesecom strpljivosti.

Jedan od selefa veli: "Post je pola strpljivosti." To je zato što post predstavlja sustezanje od strasti i srdžbe, jer duša žudi za onim što joj donosi slast, a ljuti se i zazire od onoga što joj nanosi bol. Post je sustezanje samo od poriva strasti; tu spadaju strasti stomaka i spolnog organa, ali ne i od poriva srdžbe. Ali, savršenstvo i potpunost strpljivosti jeste sustezanje od obje vrste poriva. Na ovo Božiji Poslanik ﷺ ukazuje u vjerodostojnom hadisu:

إذا كَانَ يَوْمُ صَوْمِ أَحَدِكُمْ، فَلاَ يَجْهَلْ، وَلَا يَصْخَبْ. فإِنْ أَحَدٌ سَابَّهُ أو شَاتَمَهُ، فَلْيَقُلْ: إِنِّي صَائِم.

"Kada postite, nemojte bezumno postupati niti vikati. Ako vas neko opsuje ili uvrijedi, recite: 'Ja postim.'"[177]

Ovdje nas Poslanik ﷺ upućuje da kanališemo silu strasti i srdžbe. Postač treba paziti da one ne pokvare njegov post. Prva mu kvari post, a druga ga obezvrjeđuje, kao što je u drugom hadisu rečeno:

من لم يدع قول الزُّورِ والْعَمَلَ بِهِ، فَلَيْسَ لله حَاجَةٌ فِي أَنْ يَدَعَ طَعَامَهُ وَشَرَابَهُ.

"Ko se ne okani bestidnih riječi i djela, ta Allahu nije potrebno da on ostavlja hranu i piće."[178]

Dovoljan dokaz da je strpljivost bolja od zahvalnosti jeste ajet:

﴿إِنِّي جَزَيْتُهُمُ الْيَوْمَ بِمَا صَبَرُوا أَنَّهُمْ هُمُ الْفَائِزُونَ﴾

"Njih sam Ja danas nagradio za ono što su trpjeli, oni su, doista, postigli ono što su željeli" (El-Mu'minun, 111).

---

[176] Nesai, 4/165 i *Mustedrek*, 1/421.

[177] Buhari, 1904; Tirmizi, 707 i Ebu Davud, 2363.

[178] Ebu Davud, 2362 i Tirmizi, 707.

Uspjeh je ovdje nagrada za sabur. On također kaže: ﴿والله مع الصَّابِرِينَ﴾ *"...a Allah je sa strpljivima" (El-Bekara, 249).* Ništa nije ravno ovoj Allahovoj pomoći čovjeku. Jedan pobožnjak veli: "Strpljivi su stekli dobro ovog svijeta i ahireta zato što su stekli združenost s Allahom." Uzvišeni kaže:

﴿وَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا﴾

"A ti strpljivo čekaj presudu Gospodara svoga, Mi tebe i vidimo i štitimo..." (Et-Tur, 48).

Ovo podrazumijeva zaštitu, čuvanje i nadzor onoga ko strpljivo čeka Njegovu presudu.

Strpljivima su obećane tri stvari, od kojih je svaka bolja od dunjaluka i svega što je na njemu – Allahov blagoslov, milost i posebna uputa. To je sadržano u ajetu:

﴿أُولَـئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَـئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ﴾

"Njih čeka oprost od Gospodara njihova i milost; oni su na Pravom putu!" (El-Bekara, 157).

Ovo nam kazuje da je Uputa (Pravi put) svedena na njih. U dva kur'anska ajeta govori se da je strpljivost osobina odlučnih. Uzvišeni naređuje Svome Poslaniku da bude strpljiv kao odlučni poslanici. To smo već spomenuli.

Argumenti ukazuju da su odricanje od ovoga svijeta i umjerenost u uživanju u njegovim blagodatima bolji od obilnosti u tome. Odricanje je stanje strpljivosti, a obilnost stanje zahvalnosti.

Mesih, neka je Allahov blagoslov i mir s njime, upitan je za dvojicu ljudi koji su prošli pored blaga – jedan od njih prošao je pored njega ne osvrnuvši se, a drugi je uzeo nešto odatle i udijelio na Božijem putu – koji je bolji? On odgovori: "Onaj koji se nije osvrnuo i koji je okrenuo glavu od blaga bolji je kod Allaha."

U prilog ovome ide i predanje u kojem stoji da je Božiji Poslanik ﷺ, kada su mu ponuđeni ključevi riznica nebesa i Zemlje, odbio to i rekao: بل أجوع يوماً وأشبع يوماً *"...draže mi je da sam jedan dan*

gladan, a drugi sit."[179] I on bi, da je prihvatio tu riznicu, podijelio sve na Božijem putu i u ono čime je On zadovoljan, ali je preferirao da se suzdrži od toga.

Poznato je da ljudska savršenost leži u tri stvari: u naukama koje poznaje, poslovima koje radi i u posljedicama tih znanja ili poslova. Najbolje znanje, djelo i stanje jeste poznavanje Allahovih imena, osobina i postupaka; raditi radi Njegovog zadovoljstva, imati privrženo srce Njemu kroz ljubav, strah i nadu. To je najčasnije što postoji na ovome svijetu, kao i nagrada koja slijedi za to na ahiretu. Najvredniji cilj jeste spoznaja Allaha, ljubav prema Njemu, spokojnost u Njegovoj blizini, žudnja za susretom s Njime i uživanje u izgovaranju Njegovih imena. To je najveća sreća ovoga i budućeg svijeta. A čovjek je u potpunosti svjestan da je to vrhunac sreće tek kada mu se podigne zastor, kada napusti dunjaluk i pređe na ahiret. Ako se djelić toga osjećaja i javi na ovom svijetu, on nije potpun zbog mnogobrojnih prepreka i iskušenja koji se javljaju. Kada se sve uzme u obzir, jedina sreća jeste upravo to. A sve nauke i discipline podređene su ovoj spoznaji i postoje radi nje. Vrijednost nauka razlikuje se po stepenu svog doprinosa spoznaji Allaha. Što je nauka bliže nauci o Allahu, Njegovim imenima i osobinama, to je značajnija od ostalih.

Ista je situacija i sa srcem. Što je više bliže svrsi svoga stvaranja, ono je vrednije od ostalih. Tako je i s djelima – što je djelo bliže dostignuću ovog cilja, ono je bolje od drugog. Iz tog su razloga namaz i džihad najvrednija i najcjenjenija djela. Oni najviše približavaju cilju i takvi treba da budu. Sve što je bliže cilju bolje je od onoga što je udaljeno. Djelo koje priprema srce i osposobljava ga za spoznaju Allaha, Njegovih imena, osobina, za ljubav, strah i nadu u Njega bolje je od onih koji su dalji od toga. Kada je nekoliko djela udruženo u toj svrsi, onda je najbolje ono koje je najbliže tom cilju. Stoga svi ibadeti imaju ovaj cilj, a svi grijesi sprečavaju srce i odvraćaju ga od te svrhe, i zato su zabranjeni. Važnost je ibadeta i grijeha prema njihovim stepenima.

Ovdje dolazimo kod jedne stvari koju moramo posebno ra-

[179] Ahmed, 5/256 i Tirmizi, 2348.

zmotriti. To je da određeno djelo može imati različitu važnost od osobe do osobe. Tako onaj ko posjeduje veliki imetak, a duša mu ne dopušta da ga troši, ima veću obavezu dijeliti sadaku nego klanjati noćni namaz i postiti dobrovoljni post. Isto tako, strašni junak pred kojim neprijatelj drhti i boji se stati ispred njega, bolje je da se bori protiv neprijatelja nego da obavlja dobrovoljni hadž, dobrovoljni post ili dijeli sadaku. Za učenjaka koji dobro poznaje sunnet, halal, haram i tokove dobra i zla, bolje je da se miješa s ljudima, podučava ih i savjetuje u vjeri nego da se odvoji od njih i posveti namazu, učenju Kur'ana i slavljenju Allaha. Također je bolje vladaru koga je Allah postavio da sudi ljudima da jedan sat provede u razmatranju tužbi, obeštećivanju ljudi, izvršavanju kazni, pomaganju onih koji imaju pravo i sankcionisanju uzurpatora tuđih prava nego da u dugom ibadetu provede godine. Za onoga ko se teško odupire strastima prema ženama bolje je da posti nego da čini zikr i daje sadaku.

Promotrimo razloge zbog kojih je Božiji Poslanik ﷺ postavio za namjesnike Amra ibn el-Asa, Halida ibn Velida i druge, a nije postavio Ebu Zerra. Štaviše, rekao mu je:

يَاأَبَا ذَرَ إِنِّي أَرَاكَ ضَعِيفاً وَإِنِّي أُحِبُّ لَكَ ما أُحِبُّ لِنَفْسِي فَلاَ تَأَمَّرَنَّ عَلَى اثْنَيْنِ وَلاَ تَوَلَّيَنَّ مَالَ يَتِيمٍ، وأَمَرَهُ وغَيْرَه بالصِّيَامِ، وقال: عليْكَ بالصَّوْمِ، فَإِنَّهُ لا عَدْلَ لهُ.

"*Vidim da si slab. Tebi želim ono što želim i sebi. Zato nećeš biti postavljen za nadležnog dvojici niti ćeš upravljati imetkom siročadi.*"[180] Njemu i drugima naredio je post: "*Ti treba da postiš, jer tome ništa nije ravno!*"[181]

Drugom ashabu naredio je da se ne srdi.[182] Trećem je rekao da ne smiruje svoj jezik od zikra. A kada Allah poželi da čovjeku podari kompletnost, onda ga uputi da svoju energiju troši ondje gdje je čovjek najdjelotvorniji i na ono što mu najviše odgovara. I kada on tu uloži svoju energiju, premaši druge ljude, kao što je rečeno u stihu:

[180] Muslim, 1826.
[181] Hadis je već citiran.
[182] Tirmizi, 2020 i Ahmed, 2/175.

Napredovao je toliko da je zavidnik rekao:
'Ovo je prečica do neba'.

Ako čovjek koga muče stomačne tegobe upotrijebi lijekove za tu bolest, imat će koristi. A ako uzme lijekove protiv glavobolje, neće izliječiti bolest. Pretjerana je gramzivost pogubna i neće je ukloniti to što će čovjek postiti ili klanjati stotinu godina, kao što ni bolesti slijeđenja prohtjeva i samodopadljivosti ne mogu biti izliječene učenjem Kur'ana i trošenjem energije na nauku, zikr i odricanje. Ovo se može izliječiti jedino usađivanjem suprotne sile u srce. Ako neko pita: "Je li bolji hljeb ili voda?", odgovor bi bio: "U nekim je situacijama bolji hljeb, a u nekim voda."

Pošto si saznao ovo pravilo, onda ti je jasno da zahvalnost kroz udjeljivanje imetka i dobročinstvo u srcu postiže određen efekt, a to je uklanjanje škrtosti, gramzivosti nastalih usljed ljubavi prema dunjaluku. Tako se srce bliži spoznaji Allaha i ljubavi prema Njemu. To je lijek za bolest koja se ustalila u srcu i koja ga zaklanja od cilja. Što se tiče siromaha i oskudnoga, on je lišen ove bolesti i lijeka i njemu ništa ne smeta da svoju energiju uloži u ostvarenje toga cilja.

Zatim su postavili sebi pitanje: "Pa Šerijat potiče na činjenje djela?" Odgovorili su na ovaj način: "Kada doktor hvali neki lijek, on ne kaže da je taj lijek sam po sebi cilj niti da je bolji od izlječenja. Tako su i djela lijek za bolesti srca. A one su pretežno neprimjetne. Zato se potiče na određeno djelo koje liječi srce. Tako siromah koji uzima tvoju sadaku iz tebe odstranjuje bolest škrtosti kao što hadžam[183] odstranjuje štetnu krv."

Nakon ovih argumenata jasno nam je da je strpljivi onaj ko čuva zdravlje i snagu, a zahvalni onaj ko se liječi raznim lijekovima kako bi odstranio štetne materije.

Stav zahvalnih

Zahvalnici kažu: "Pretjerali ste i dali prednost onom što nije najbolje. Sredstvo ste stavili ispred cilja i predmet ispred svrhe.

---

[183] Hadžam je osoba koja pušta krv čašicom ili rogom – (Prim. prev.).

Postoji savršenije i vrednije djelo. Zahvalnosti niste dali pravo mjesto niti zasluženi stepen." Uzvišeni na istu ravan stavlja spominjanje Njega (zikr), što je svrha stvaranja, sa zahvalnošću. Obje su stvari cilj stvaranja i postojanja, a strpljivost im služi i pomaže. Uzvišeni je rekao:

﴿فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُواْ لِي وَلاَ تَكْفُرُونِ﴾

"*Sjećajte se vi Mene, i Ja ću se vas sjetiti, i zahvaljujte Mi, i na blagodatima Mojim nemojte neblagodarni biti!*" (El-Bekara, 152).

Zahvalnost je stavljena u istu ravan s imanom. Nema svrhe kažnjavati ljude ukoliko oni zahvaljuju i vjeruju:

﴿مَّا يَفْعَلُ اللهُ بِعَذَابِكُمْ إِن شَكَرْتُمْ وَآمَنتُمْ﴾

"*Zašto bi vas Allah kažnjavao ako budete zahvaljivali i vjerovali?*" (En-Nisa, 147),

tj. ako opravdate svrhu svoga stvaranja, a to je zahvalnost i iman, zašto bih vas onda kažnjavao?

Osim toga, Uzvišeni Allah govori da će zahvalni biti počašćeni nagradom koju niko drugi neće imati:

﴿وَكَذَلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لِّيَقُولواْ أَهَـؤُلاء مَنَّ اللهُ عَلَيْهِم مِّن بَيْنِنَا أَلَيْسَ اللهُ بِأَعْلَمَ بِالشَّاكِرِينَ﴾

"***I tako Mi jedne drugima iskušavamo, da bi nevjernici rekli: 'Zar su to oni kojima je Allah, između nas, milost ukazao?' – A zar Allah dobro ne poznaje one koji su zahvalni!***" (El-En'am, 53).

Ljudi se dijele na zahvalne i nezahvalne.[184] Allahu je najmrža nezahvalnost i nezahvalnici, a najdraža mu je zahvalnost i zahvalnici. Uzvišeni o čovjeku kaže:

[184] Ovdje treba napomenuti da je suprotan pojam zahvalnosti (*šukru*) nezahvalnost (*kufr*). U isto vrijeme, *kufr* znači i nevjerstvo, tj. nepriznavanje nečijeg dobročinstva. Zato će u nekim ajetima to biti prevedeno kao nevjerovanje, a u nekim kao nezahvalnost – (Prim. prev.).

﴿إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا﴾

"Mi mu na Pravi put ukazujemo, a njegovo je da li će zahvalan ili nezahvalan biti" (El-Insan, 3).

Allahov poslanik Sulejman veli:

﴿مِن فَضْلِ رَبِّي لِيَبْلُوَنِي أَأَشْكُرُ أَمْ أَكْفُرُ وَمَن شَكَرَ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ رَبِّي غَنِيٌّ كَرِيمٌ﴾

"Blagodat Gospodara moga, Koji me iskušava da li ću zahvalan ili nezahvalan biti. A ko je zahvalan – u svoju je korist zahvalan, a ko je nezahvalan – pa Gospodar moj je neovisan i plemenit" (En-Neml, 40);

﴿وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكُمْ لَئِن شَكَرْتُمْ لأَزِيدَنَّكُمْ وَلَئِن كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ﴾

"I kad je Gospodar vaš objavio: 'Ako budete zahvalni, Ja ću vam, zacijelo, još više dati; budete li nezahvalni, kazna Moja doista će stroga biti'" (Ibrahim, 7);

﴿إِن تَكْفُرُوا فَإِنَّ اللهَ غَنِيٌّ عَنكُمْ وَلاَ يَرْضَى لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ وَإِن تَشْكُرُوا يَرْضَهُ لَكُمْ﴾

"Ako vi budete nezahvalni, pa Allah od vas ne zavisi, ali On nije zadovoljan ako su robovi Njegovi nezahvalni, a zadovoljan je s vama ako budete zahvalni" (Ez-Zumer, 7).

Mnogo je ovakvih primjera u Kur'anu. Uzvišeni Allah nasuprot zahvalnosti stavlja nevjerstvo, jer su to dva suprotna pojma:

﴿وَمَا مُحَمَّدٌ إِلاَّ رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِن مَّاتَ أَوْ قُتِلَ انقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ وَمَن يَنقَلِبْ عَلَىَ عَقِبَيْهِ فَلَن يَضُرَّ اللهَ شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللهُ الشَّاكِرِينَ﴾

"Muhammed je samo poslanik, a i prije njega je bilo poslanika. Ako bi on umro ili ubijen bio, zar biste se stopama svojim vratili? Onaj ko se stopama svojim vrati neće Allahu nimalo nauditi, a Allah će zahvalne sigurno nagraditi" (Alu Imran, 144).

Zahvalni su oni koji su ustrajali u blagodati imana i nisu to iznevjerili. Povećanje također zavisi od zahvalnosti, a povećanje nema kraja kao ni zahvalnost.

Mnoge nagrade zavise od Njegove volje:

﴿فَسَوْفَ يُغْنِيكُمُ اللهُ مِن فَضْلِهِ إِن شَاء﴾

"Allah je poslije toga onome kome je htio oprostio" (Et-Tevba, 27);

﴿فَيَكْشِفُ مَا تَدْعُونَ إِلَيْهِ إِنْ شَاء﴾

"Ako hoće, otkloni od vas ono za što ste Ga molili" (El-En'am, 41);

﴿يرْزُقُ منْ يَشاَءُ﴾

"A Allah daje u obilju onome kome On hoće" (El-Bekara, 212);

﴿وَيَتُوبُ اللهُ عَلَى مَن يَشَاء﴾

"A Allah će onome kome On hoće oprostiti" (Et-Tevba, 15)

A nagrada za zahvalnost je bezuvjetna:

﴿وَسَنَجْزِي الشَّاكِرِينَ﴾

"I sigurno ćemo zahvalne nagraditi" (Alu Imran, 145);

﴿وَسَيَجْزِي اللهُ الشَّاكِرِينَ﴾

"A Allah će zahvalne sigurno nagraditi" (Alu Imran, 144).

Saznavši vrijednost stanja zahvalnosti kao i da je to najuzvišenije i najčestitije stanje, Allahov je neprijatelj Iblis sebi za cilj postavio odvraćanje ljudi od njega:

﴿ثُمَّ لآتِيَنَّهُم مِّن بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ أَيْمَانِهِمْ وَعَن شَمَآئِلِهِمْ وَلاَ تَجِدُ أَكْثَرَهُمْ شَاكِرِينَ﴾

"Pa ću im sprijeda, i straga, i zdesna i slijeva prilaziti, i Ti ćeš ustanoviti da većina njih neće zahvalna biti!" (El-E'raf, 17).

Uzvišeni zahvalne opisuje kao manjinu među ljudima:

﴿وَقَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِيَ الشَّكُورُ﴾

"A malo je zahvalnih među robovima Mojim" (Sebe', 13).

Imam Ahmed bilježi da je Omer ibn Hattab ﷺ čuo čovjeka

kako govori: “Gospodaru moj, učini da budem među onima koji su manjina.”

“Šta je to?”, upita Omer

“O, Vladaru pravovjernih”, odgovori čovjek, “Uzvišen Allah kaže: ﴿وَمَا آمَنَ مَعَهُ إِلاَّ قَلِيلٌ﴾ '*... a malo je bilo onih koji su s njim vjerovali*' (Hud, 40); ﴿وَقَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِيَ الشَّكُورُ﴾ '*A malo je zahvalnih među robovima Mojim*' (Sebe', 13); إِلاَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَقَلِيلٌ مَّا هُمْ '*... ne čine jedino oni koji vjeruju i rade dobra djela; a takvih je malo*' ” (Sad, 24).

“Istinu si rekao”, odgovori mu Omer.

Prvi poslanik koga je Allah poslao stanovnicima Zemlje poslan je kao zahvalni. Uzvišeni kaže:

﴿ذُرِّيَّةَ مَنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ إِنَّهُ كَانَ عَبْدًا شَكُورًا﴾

“O potomci onih koje smo s Nuhom nosili! On je, doista, bio rob zahvalni” (El-Isra, 3).

A isticanje Nuha na ovom mjestu i obraćanje ljudima kao njegovim nasljednicima ima za cilj da im se kaže da se povode njime i da im je on drugi otac, jer poslije potopa ljudi nisu imali drugo porijeklo osim iz njegove porodice, kao što je rekao Uzvišeni: ﴿وَجَعَلْنَا ذُرِّيَّتَهُ هُمُ الْبَاقِينَ﴾ "*...i samo potomke njegove u životu ostavili*" (Es-Saffat, 77). Zato je njegovom potomstvu naređeno da slijede svoga oca, koji je bio rob zahvalni.

Uzvišeni, zatim, govori da Njemu robuju zahvalni, a da oni koji Mu nisu zahvalni ne spadaju u Njegove robove:

﴿وَاشْكُرُواْ لِلّهِ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ﴾

“I budite Allahu zahvalni, ta vi se samo Njemu klanjate!” (El-Bekara, 172).

On naređuje Svome robu Musau da prihvati darove poslanstva, misije i zahvalnog govora koji mu se daju:

﴿قَالَ يَا مُوسَى إِنِّي اصْطَفَيْتُكَ عَلَى النَّاسِ بِرِسَالاَتِي وَبِكَلاَمِي فَخُذْ مَا آتَيْتُكَ وَكُن مِّنَ الشَّاكِرِينَ﴾

"'O Musa', reče On, 'Ja sam tebe odlikovao nad ostalim svijetom poslanstvom svojim i govorom Svojim. Ono što ti dajem uzmi i zahvalan budi!'" (El-E'raf, 144).

Prvi savjet upućen čovjeku nakon što je postao svjestan Njega jeste zahvalnost Njemu i roditeljima:

﴿وَوَصَّيْنَا الإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَى وَهْنٍ وَفِصَالُهُ فِي عَامَيْنِ أَنِ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَيَّ الْمَصِيرُ﴾

"Mi smo naredili čovjeku da bude poslušan roditeljima svojim. Majka ga nosi, a njeno zdravlje trpi, i odbija ga u toku dvije godine. Budi zahvalan Meni i roditeljima svojim, Meni će se svi vratiti" (Lukman, 14).

Uzvišeni nas obavještava da je Njegovo zadovoljstvo u zahvalnosti: ﴿وَإِن تَشْكُرُوا يَرْضَهُ لَكُمْ﴾ *"...a zadovoljan je s vama ako budete zahvalni"* (Ez-Zumer, 7). On kao Ibrahimovu vrlinu ističe to što je bio zahvalan na Njegovim blagodatima:

﴿إِنَّ إِبْرَاهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا لِّلَّهِ حَنِيفًا وَلَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ * شَاكِرًا لِّأَنْعُمِهِ اجْتَبَاهُ وَهَدَاهُ إِلَى صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾

"Ibrahim je bio primjer čestitosti, pokoran Allahu, pravi vjernik, nije druge smatrao Allahu ravnim, i bio je zahvalan na blagodatima Njegovim; On je njega izabrao i na Pravi put izveo" (En-Nahl, 120-121).

On je primjer čestitosti, pokoran Allahu, onaj koji teži Njemu, a okreće leđa svemu osim Njemu. Kao krunu ovih osobina Uzvišeni navodi da je on zahvalan na Njegovim blagodatima, i to ga je učinilo prijateljem.

Uzvišeni govori o tome kako je zahvalnost svrha stvaranja i upravljanja. Štaviše, to je razlog zbog kojeg je stvorio Svoje robove:

﴿وَاللَّهُ أَخْرَجَكُم مِّن بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالأَبْصَارَ وَالأَفْئِدَةَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾

"*Allah vas iz trbuha majki vaših izvodi, vi ništa ne znate, i daje vam sluh i vid i razum da biste bili zahvalni*" (En-Nahl, 78).

To je svrha stvaranja i upravljanja:

﴿وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ اللهُ بِبَدْرٍ وَأَنتُمْ أَذِلَّةٌ فَاتَّقُواْ اللهَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾

"*Allah vas je pomogao i na Bedru, kada ste bili malobrojni – zato se bojte Allaha, da biste bili zahvalni*" (Alu Imran, 123).

Uzvišeni nam jasno govori da je zahvalnost svrha stvaranja i upravljanja:

﴿كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولاً مِّنكُمْ يَتْلُو عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُواْ تَعْلَمُونَ * فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُواْ لِي وَلاَ تَكْفُرُونِ﴾

"*Mi smo vam jednog od vas kao Poslanika poslali, da vam riječi Naše kazuje, i da vas očisti, i da vas Knjizi i mudrosti pouči, i da vas ono što niste znali nauči. Sjećajte se vi Mene, i Ja ću se vas sjetiti, i zahvaljujte Mi, i na blagodatima Mojim nemojte neblagodarni biti!*" (El-Bekara, 151-152).

Zahvalnost je sama po sebi cilj, a strpljivost je sredstvo. Strpljivost je preporučena zato što dovodi i doprinosi zahvalnosti. Ona služi zahvalnosti.

وقد ثبت في الصحيحين عن النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: إنه قام حتى تفطرّت قدماه، فقيل له: أتفعل هذا و قد غفر الله لك ما تقدَّم من ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ؟ قال: أَفَلاَ أَكُونُ عَبْداً شَكُوراً.

U dva *Sahiha* bilježi se da je Poslanik ﷺ stajao u namazu sve dok mu stopala nisu natekla. Rekoše mu: "Zašto to radiš kada ti je Allah oprostio sve grijehe?" On reče: "*Zar da ne budem zahvalni rob?!*"[185]

وثبت في المسند و الترمذي: أن النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ قال لمعاذ: والله إِنِّي لأُحِبُّكَ، فَلَا تَنْسَ أَنْ تَقُولَ دُبُرَ كُلِّ صَلَاةٍ: اَللَّهُمَّ أَعِنِّي عَلَى ذِكْرِكَ وَشُكْرِكَ وَحُسْنِ عِبَادَتِكَ.

---

[185] Buhari, 1130 i Muslim, 2819.

Ahmed i Tirmizi bilježe da je Poslanik ﷺ rekao Muazu: "*Tako mi Allaha, ja te volim. Zato, ne zaboravi da nakon svakog namaza kažeš: 'Allahu, pomozi mi da Ti budem zahvalan i dobar rob.'*"[186]

Ibn Ebu ed-Dun'ja prenosi od Ishaka ibn Ismaila, a on od Ebu Muavije i Džafera ibn Avna, koji kaže da je Hišam ibn Urva rekao: "Poslanikova ﷺ je dova bila: '*Allahu, pomozi mi da Ti budem zahvalan i dobar rob.*'"[187]

قال: وحدثنا محمود بن غيلان، حدثنا المؤمل بن اسماعيل، حدثنا حماد بن سلمة، حدثنا حميد الطويل، عن طلق بن حبيب، عن ابن عباس رضي الله عنهما: أن رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ قال: «أَرْبَعٌ مَنْ أُعْطِيَهُنَّ فَقَدْ أُعْطِيَ خَيْرَ الدُّنْيا والآخِرَةِ: قَلْباً شاكِراً، ولِساناً ذاكِراً، وبَدَناً عَلَىٰ البلاءِ صابِراً، وزَوْجَةً لا تَبْغِيْهِ خَوْناً في نَفْسِها ولا مالِهِ».

On također prenosi putem Mahmuda ibn Gajlana od Muemmela ibn Ismaila, a on od Hammada ibn Seleme kome pripovijeda Humejd et-Tavil putem Talka ibn Habiba da Ibn Abbas, neka je Allah njima zadovoljan, prenosi da je Poslanik ﷺ rekao: "*Kome su date četiri stvari, taj posjeduje sve dobro ovoga i budućeg svijeta: zahvalno srce, jezik koji čini zikr, tijelo koje je u teškoćama strpljivo i suprugu koja ga neće s drugim prevariti niti mu imetak pronevjeriti.*"[188]

وذكر، أيضاً، من حديث القاسم بن محمد، عن عائشة، عن النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ قال: مَا أَنْعَمَ اللهُ عَلَى عَبْدٍ نِعْمَةً، فَعَلِمَ أَنَّهَا مِنْ عِنْدِ اللهِ، إِلاَّ كَتَبَ اللهُ لَهُ شُكْرَهَا. وَمَا عَلِمَ اللهُ مِنْ عَبْدٍ نَدَامَةً عَلَى ذَنْبٍ إِلاَّ غَفَرَ اللهُ لَهُ قَبْلَ أَنْ يَسْتَغْفِرَهُ. وإِنَّ الرَّجُلَ يَشْتَرِي الثَّوْبَ بِالدِّينَارِ، فَيَلْبَسُهُ، فَيَحْمَدُ اللهَ، فَمَا يَبْلُغُ رُكْبَتَيْهِ حَتَّى يُغْفَرَ لَهُ.

On bilježi i predanje Kasima ibn Muhammeda od Aiše u kojem stoji da je Poslanik ﷺ rekao: "*Kada Allah čovjeku pošalje neku blagodat, i on uvidi da je to od Allaha, On će ga učiniti zahvalnim na tome. A kada Allah vidi da se čovjek kaje zbog nekog grijeha, oprostit će mu ga prije nego što zatraži oprost. I kada čovjek kupi odijelo za dinar i prilikom oblačenja zahvali se Allahu, prije*

[186] Ebu Davud, 1522 i Ahmed, 5/245.
[187] Ebu Davud, 1527 i *Medžmeuz-zeva'd*, 10/1720.
[188] *Et-Tergibu vet-terhibu*, 2/398 i *Kenzul-ummal*, 43416.

će mu biti oprošteni grijesi nego što mu odijelo stigne do članaka."[189]

وقد ثبت في صحيح مسلم، عنه صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ أنه قال: «إِنَّ الله لَيَرْضَىٰ عَنِ الْعَبْدِ أَنْ يَأْكُلَ الأَكْلَةَ فَيَحْمَدَهُ عَلَيْهَا. أَوْ يَشْرَبَ الشَّرْبَةَ فَيَحْمَدَهُ عَلَيْهَا».

U vjerodostojnom predanju Muslimovog *Sahiha* stoji da je Poslanik ﷺ rekao: *Doista je "Allah zadovoljan kada čovjek pojede nešto i zahvali Mu na tome, i kada popije nešto i zahvali Mu na tome."*[190]

Ovo je najveća Allahova nagrada: ﴿وَرِضْوَانٌ منَ الله أَكْبَرُ﴾ "***A i malo naklonosti Allahove veće je od svega toga***" (Et-Tevba, 72), zahvalan odnos prema Onome Ko daje blagodati.

وذكر ابن أبي الدنيا من حديث عبد الله بن صالح: حدثنا أبو زهير يحيى ابن عطارد القرشي، عن أبيه، قال: قل رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: لَا يَرْزُقُ الله عَبْداً الشُّكْرَ فَيَحْرِمَهُ الزِّيَادَةَ، لِأَنَّ الله تَعَالَى يَقُولُ: ﴿وَلَئِنْ شَكَرْتُمْ لأَزِيدَنَّكُمْ﴾.

Ibn Ebu ed-Dun'ja navodi hadis Abdullaha ibn Saliha, koji kaže da mu je Ebu Zuhejr Jahja ibn Atarid el-Kureši putem svoga oca prenio da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: "*Allah neće čovjeku podariti zahvalnost da bi ga poslije toga lišio uvećanja,*[191] *jer Uzvišeni kaže: '**Ako budete zahvalni, Ja ću vam, zacijelo, još više dati**'* " (Ibrahim, 7).

Hasan el-Basri veli: "Doista Allah šalje blagodati ljudima. Ako oni na njih ne uzvrate zahvalnošću, on ih pretvara u patnju." Zato su ranije zahvalnost zvali "čuvar", jer su se tako čuvale postojeće blagodati, a zvali su je "ona koja privlači", zato što privlači izgubljene blagodati.

Ibn Ebu ed-Dun'ja bilježi predanje u kojem se kaže da je Ali ibn Ebu Talib ؓ rekao jednom čovjeku iz Hemedana: "Blagodat je povezana sa zahvalnošću. Zahvalnost je vezana za povećanje. To je međusobno povezano, i čovjek neće ostati bez blagodati sve dok ne prestane biti zahvalan."

---

[189] *Et-Tergibu vet-terhibu*, 3/94 i *Kenzul-ummal*, 6466.

[190] Muslim, 2734 i Tirmizi, 1817.

[191] Ibn Ebu ed-Dun'ja, *Knjiga o zahvalnosti*, 13.

Omer ibn Abdulaziz kaže: "Zadržite Allahove blagodati zahvalnošću"; "Zahvalnost zadržava blagodati." Mutarrif ibn Abdullah kaže: "Draže mi je da sam u obilju i da zahvaljujem, nego da sam u oskudici pa da trpim." Hasan je rekao: "Što češće spominjite blagodati koje su vam date, jer to spominjanje znači zahvalnost." Uzvišeni je Allah Svome Poslaniku ﷺ naredio da o Njegovim blagodatima govori: ﴿وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ﴾ "*...i o blagodati Gospodara svoga kazuj*" (Ed-Duha, 11). Uzvišeni voli da na čovjeku vidi trag Svojih blagodati. To je vid praktične zahvale. Ali ibn el-Dža'di kaže: "Čuo sam Sufjana es-Sevrija kako govori: 'Davud عليه السلام je kazao: 'Hvala pripada Allahu onako kako priliči plemenitosti Njegova lica i moći Njegove svetosti." Na to mu je objavljeno: 'O Davude, umorio si meleke.'"

وقال شعبة: حدثنا المفضل بن فضالة، عن أبي رجاءٍ العُطَارِدِيِّ قالَ: خَرَجَ علينا عِمْرَانُ بنُ حُصَيْنٍ وعليهِ مِطْرَفُ خزٍ، فَقُلْنَا: يا صاحبَ رسولِ الله تَلْبَسُ هَذَا، فقالَ: إنَّ رسولَ الله قالَ: «إنَّ الله يُحِبُّ إِذَا أَنْعَمَ عَلَى عبدٍ نِعْمةً أَنْ يَرَى أَثَرَ نِعْمَتِهِ عليهِ».

Šu'ba bilježi predanje Mufeddala ibn Fudale od Ebu Redžaa el-Ataridija: "Jednom pred nas izađe Imran ibn Husajn u ukrašenoj odjeći koju nismo na njemu vidjeli ni prije niti kasnije. Reče: 'Doista je Božiji Poslanik ﷺ rekao: '*Kada Allah nekome pruži blagodat, On voli da vidi trag Svoje blagodati na Svome robu.*''"[192]

وفي صحيفة عمرو بن شعيب، عن أبيه، عن جده عن النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ قال كُلُوا وَاشْرَبُوا وَتَصَدَّقُوا وَالْبَسُوا، مَا لَمْ يُخَالِطْهُ إِسْرَافٌ أَوْ مَخِيلَةٌ.

U svojim bilješkama Amr ibn Šuajb bilježi predanje putem svog oca i djeda u kojem stoji da je Poslanik ﷺ rekao: "*Jedite, pijte i dijelite milostinju bez oholosti i rasipanja, jer Allah voli da vidi tragove Svoje blagodati na Svome robu.*"[193]

حدثنا شعبةُ، عن أبي إسحاقَ، عن أبي الأحوص عوفِ بنِ مالكِ بنِ نَضْلَةَ عن أبيهِ قال: أَتَيْتُ رَسُولَ الله وأنا قَشِفُ الهيئةِ، فقال: «هَل لك مِن مال؟» فقلتُ: نَعَمْ، قال: «من أيِّ مالٍ؟» قلت: مِنْ كُلٍّ قد آتاني الله مِنَ الإبلِ والرَّقيقِ والغَنَمِ، قالَ: «إِذَا آتاكَ الله مالاً، فَلْيُرَ عَلَيْكَ»

[192] Ahmed, 4/438 i *Ithaful-ešraf*, 4/180.
[193] Ahmed, 4/135, Nesai, 5/79 i Tirmizi, 2819.

Šu'ba bilježi putem Ebu Ishaka predanje koje je Ebu Ahves čuo od svog oca: "Došao sam Božijem Poslaniku ﷺ u pohabanoj odjeći. On me upita:
– *Imaš li imetka?*
– *Imam – odgovorih.*
– *Šta imaš? – upita me Poslanik ﷺ.*
– *Allah mi je svega dao – rekoh – deva, konja, robova i sitne stoke.*
– *Kada ti je Allah dao, neka se to vidi na tebi – reče mi Božiji Poslanik ﷺ.*"[194]

وفي بعض المراسيل: إِنَّ اللهَ يُحِبُّ أَنْ يَرَى أَثَرَ نِعْمَتِهِ عَلَى عَبْدِهِ فِي مَأْكَلِهِ وَمَشْرَبِهِ.

Među predanjima čiji lanac ne doseže do Božijeg Poslanika ﷺ stoji: "*Doista Allah voli da u jelu i piću Svoga roba vidi tragove Svoje blagodati.*"

وروي عبد الله بن يزيد المقري، عن أبي معمر، عن بكير بن عبد الله رفعه: مَنْ أُعْطِيَ خَيْراً فَرُؤِيَ عَلَيْهِ سُمِّيَ حَبِيبَ اللهِ مُحَدِّثاً بِنِعَمِ الله، ومَنْ أُعْطِيَ خيراً ولم يُرَ عَلَيْهِ سُمِّيَ بَغِيضَ اللهِ مادياً لنعمة الله.

Abdulaziz ibn Jezid el-Mukri putem Ebu Ma'mera bilježi predanje koje Bukejr ibn Abdullah pripisuje Poslaniku ﷺ: "*Kome bude dato neko dobro, i on to istakne, bit će prozvan Allahovim miljenikom i onim koji o Allahovim blagodatima govori. A kome bude dato dobro, i to ne bude vidljivo na njemu, taj će se zvati Allahovim mrziteljem i neprijateljem Njegovih blagodati.*"[195]

Fudajl ibn Ijad veli: "Ko spozna Allahove blagodati srcem i bude Mu zahvalan jezikom, neće dovršiti to, a vidjet će kako se to uvećava." To je rečeno u ajetu: ﴿وَلَئِن شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ﴾ "*Ako budete zahvalni, Ja ću vam, zacijelo, još više dati.*" "Vid zahvalnosti", nastavi Fudajl, "jeste da se o toj blagodati govori. Uzvišeni je u hadisi-kudsiji rekao: 'O čovječe, ako si obasut blagodatima, a nepokoran si Mi, čuvaj se, jer ću te uvrstiti među grešnike. O čovječe, boj se Mene i mirno spavaj.'"

---

[194] Ahmed, 4/137 i Ebu Davud, 4063.
[195] Ibn Ebu ed-Dun'ja, *Knjiga o zahvalnosti*, 32 i Kurtubi, *Tefsir*, 20/90.

Ša'bi[196] veli: "Zahvalnost je pola imana, a jekin (duboko uvjerenje) jeste cijeli iman." Ebu Kalaba[197] kaže: "Neće vam štetiti da imate cijeli dunjaluk, ako budete na tome zahvalni." Hasan je rekao: "Kada Allah jednoj skupini dā blagostanje, On zauzvrat traži zahvalnost. Ako budu zahvalni, On je u stanju da im blagodati uveća, a ako ne budu zahvalni, On će im te blagodati pretvoriti u patnju."

Allah kudi nezahvalnike. Hasan kaže: "Doista je čovjek Gospodaru svome nezahvalan. Broji nesreće, a zaboravlja blagodati." Poslanik ﷺ nam govori da će žene činiti najveći dio stanovnika Vatre upravo iz ovog razloga:

لَوْ أَحْسَنْتَ إِلَى إِحْدَاهُنَّ الدَّهْرَ، ثُمَّ رَأَتْ مِنْكَ شَيْئاً، قَالَتْ: مَا رَأَيْتُ مِنْكَ خَيْراً قَطُّ.

"Kada bi prema jednoj od njih bio dobar čitavu vječnost i nakon toga napravio samo malu grešku, ona bi rekla: 'Nikada od tebe nisam dobro vidjela.'"[198]

Ako je ovo posljedica nezahvalnostima na muževom dobročinstvu, koje ustvari dolazi od Allaha, šta se onda može reći za onoga ko je nezahvalan prema Allahu:

O ti koji nepravedno postupaš,
nepravda se vraća onome ko je čini.

Do kada ćeš i dokle
žaliti se na nesreće, a zaboravljati blagodati?

ذكر ابن أبي الدنيا، من حديث أبي الرحمن السلمي، عن الشعبي، عن النعمان بن بشير، قال، قال رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: التَّحَدُّثُ بِالنِّعْمَةِ شُكْرٌ وَتَرْكُهَا كُفْرٌ. «مَنْ لَمْ يَشْكُرِ القَلِيلَ لَمْ يَشْكُرِ الكَثِيرَ، وَمَنْ لَمْ يَشْكُرِ النَّاسَ لَمْ يَشْكُرِ الله، وَالتَّحَدُّثُ بِنِعْمَةِ الله شُكْرٌ وَتَرْكُهَا كُفْرٌ، وَالجَمَاعَةُ رَحْمَةٌ و الفُرْقَةُ عَذَابٌ».

[196] Ebu Amr Amir ibn Šerahil ibn Abd Zi Kibar, Ša'bi, Himjeri, tabiin, muhaddis i hafiz hadisa (umro 103. god. po H.).
[197] Abdullah ibn Zejd ibn Amr el-Džermi, Ebu Kilaba, tabiin iz Basre. Bio je alim i zahid (umro 104. god. po H.).
[198] Buhari, 29 i Muslim, 905.

Ibn Ebu ed-Dun'ja navodi hadis koji Ebu Abdurrahman es-Sulemi prenosi od Ša'bija, a on od Numana ibn Bešira u kojem stoji da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: "*Govoriti o blagodati jeste zahvalnost, a šutnja o tome nezahvalnost. Ko ne bude zahvalan na malom neće biti zahvalan ni na velikom. Ko ne bude zahvalan ljudima neće biti zahvalan ni Allahu. Zajedništvo je berićet, a razjedinjenost patnja.*"[199]

Mutarrif ibn Abdullah veli: "Razmišljao sam o blagostanju i zahvalnosti i uvidjeh da sve dobro ovoga i budućeg svijeta leži u tome. Draže mi je da sam u blagostanju i da zahvaljujem, nego da patim i da budem strpljiv." Bekr ibn Abdullah el-Muzeni je rekao: "Vidio sam nosača kako nosi teret i govori: 'Hvala Allahu, oprosti mi, Allahu!' Sačekao sam dok nije spustio teret s leđa i rekao mu: 'Zar ne znaš ništa bolje reći?' 'Kako da ne! Znam mnogo bolje od ovoga. Cijeli Kur'an znam. Ali, čovjek je između blagodati i grijeha. Ja zahvaljujem Allahu na blagodatima koje mi je dao, a tražim oprost za svoje grijehe.' Rekoh: 'Nosač je pametniji od Bekra.'"

وذكر الترمذي من حديث جابر بن عبد الله رضي الله عنهما، قال: خرجَ رسولُ الله على أصحابِه، فقرأ عليهم سورةَ (الرَّحمنِ) من أوَّلِها إلى آخرِها، فسكتوا. فقالَ: « لقدْ قرأتُها على الجِنِّ ليلةَ الجِنِّ، فكانوا أحسنَ مَرْدُوداً مِنكم، كنتُ كلما أتيتُ على قولِه: ﴿فبِأيِّ آلاءِ ربّكما تُكذِّبانِ﴾، قالوا: لا بشيْءٍ منْ نِعَمِكَ ربَّنا نكذِّبُ، فلَكَ الحمدُ »

Tirmizi navodi hadis Džabira ibn Abdullaha, neka je Allah njima zadovoljan, kako je Božiji Poslanik ﷺ izišao s ashabima. Učio im je suru Er-Rahman od početka do kraja, a oni su šutjeli. Poslanik reče: "*Jedne noći ovu sam suru učio džinima, pa su oni bolje reagovali od vas. Kada bih god naišao na ajet: '... pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?!' (u suri se ajet ponavlja više puta), oni bi rekli: 'Ne poričemo nijednu Tvoju blagodat, Gospodaru, Tebi pripada hvala.'*"[200]

Mi'šar kaže: "Nakon što je Davudovoj porodici rečeno: ﴿اعْمَلُوا آلَ دَاوُدَ شُكْرًا﴾ '*Trudite se i budite zahvalni, o čeljadi Davudova!*' (Sebe', 13), nije bilo trenutka a da od njih neko nije klanjao."

[199] Ahmed, 4/278.

[200] Tirmizi, 3287 i *Mustedrek*, 2/473.

Avn ibn Abdullah[201] kaže: "Jedan je učenjak rekao: 'Razmišljao sam o svom stanju – svako dobro koje sam doživio bilo je propraćeno lošim, osim zdravlja i zahvalnosti. Ima zahvalnih koji nisu zdravi, i zdravih koji nisu zahvalni. Kada činite dovu, tražite i jedno i drugo!'"

وَعَنْ أَبِي أُمَامَةَ رَضِيَ الله عَنْهُ قَالَ: لَبِسَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ الله عَنْهُ ثَوْباً جَدِيداً فَقَالَ: الْحَمْدُ للهِ الَّذِي كَسَانِي مَا أُوَارِي بِهِ عَوْرَتِي، وَأَتَجَمَّلُ بِهِ فِي حَيَاتِي، ثُمَّ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ الله يَقُولُ: «مَنْ لَبِسَ ثَوْباً جَدِيداً فَقَالَ: الْحَمْدُ للهِ الَّذِي كَسَانِي مَا أُوَارِي بِهِ عَوْرَتِي، وَأَتَجَمَّلُ بِهِ فِي حَيَاتِي، ثُمَّ عَمَدَ إِلَى الثَّوْبِ الَّذِي أَخْلِقَ فَتَصَدَّقَ بِهِ كَانَ فِي كَنَفِ الله، وَفِي حِفْظِ الله، وَفِي سَتْرِ الله حَيًّا وَمَيِّتاً».

وقال فيه: سَمِعْتُ رَسُولَ الله يَقُولُ: «مَنْ لَبِسَ ثَوْباً ـ أَحْسِبُهُ قَالَ: جَدِيداً ـ فَقَالَ حِينَ يَبْلُغُ تَرْقُوَتَهُ مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ عَمَدَ إِلَى ثَوْبِهِ الْخَلِقِ فَكَسَاهُ مِسْكِيناً لَمْ يَزَلْ فِي جِوَارِ الله، وَفِي ذِمَّةِ الله، وَفِي كَنَفِ الله حَيًّا ومَيِّتاً مَا بَقِيَ مِنَ الثَّوْبِ سِلْكٌ».

Ebu Muavija kaže: "Omer ibn Hattab jednom prilikom obukao je košulju. Kada je stigao do ključne kosti, reče: 'Hvala pripada Allahu, Koji me je obukao nečim što pokriva moja stidna mjesta i što me čini ljepšim.' Zatim pruži svoje ruke i vidje da je odjeća malo duža nego njegove ruke, pa to otkide i reče: 'Čuo sam da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: '*Ko obuče odijelo (mislim da je rekao novo) i kaže ovo kada stigne do ključne kosti, ili prije nego što dosegne do koljena, zatim staro odijelo pokloni siromahu – bit će u Allahovoj blizini, zaštiti i sjeni dok je živ i kada umre – sve dok od tog odijela ostane i konac.*''"[202]

Avn ibn Abdullah pripovijeda kako je jedan čovjek obukao novo odijelo. Zahvalio je Allahu, i On mu oprosti grijehe. Čovjek reče: "Idem da kupim drugo odijelo, da ga obučem i da zahvalim Allahu."

Abdullah ibn Omer ibn Abdulaziz kaže: "Kad god bi Omer ibn Abdulaziz pogledao neku blagodat koju mu je Allah dao, rekao bi: 'Gospodaru, utječem se Tebi da na Tvoju blagodat uzvra-

[201] Avn ibn Abdullah ibn Utba ibn Mesud el-Huzeli, govornik, prenosilac i pjesnik (umro 115. god. po H.).

[202] Tirmizi, 3555 i Ibn Madža, 3557.

tim nevjerstvom, da budem nezahvalan nakon što sam je okusio ili da je zaboravim i ne zahvalim Ti se.'" Revh ibn Kasim kaže: "Jedan je čovjek odlučio da postane isposnik. Zarekao se da neće jesti kolače niti će na njima zahvaljivati. Hasan reče: 'Ovaj je čovjek glup. Pa zar nije zahvalan i na hladnoj vodi?'"

وفي بعض الأثار الإلهية يقول الله عز وجل: ابْنَ آدمَ، خَيْرِي إِلَيْكَ نَازِلٌ، وَشَرُّكَ إِلَيَّ صَاعِدٌ، أَتَحَبَّبُ إِلَيْكَ بِالنِّعَمِ، وَتَتَبَغَّضُ إِلَيَّ بِالْمَعَاصِي، وَلاَ يَزَالُ مَلَكٌ كَرِيمٌ قَدْ عَرَجَ إِلَيَّ مِنْكَ بِعَمَلٍ قَبِيحٍ.

U jednom hadisi-kudsiji Uzvišeni Allah kaže: "*Čovječe, Moje se dobro tebi spušta, a tvoje se zlo Meni penje. Ja tebi šaljem blagodati koje su ti drage, a ti Meni uzvraćaš grijesima koji su Mi mrski i dozvoljavaš da Mi plemeniti melek donosi tvoja loša djela?*"

Ebu Ali pričao je Ibn Ebu ed-Dun'jau: "Čuo sam komšiju kako u noći šapuće: 'Gospodaru, Tvoje se dobro meni spušta, a moje se zlo Tebi penje. Koliko je plemenitih meleka Tebi odnijelo mojih ružnih djela. A Ti, iako nemaš potrebu za mnom, obasipaš me blagodatima, a ja, iako od Tebe zavisim, loše Ti uzvraćam grijesima. Pored svega, Ti me pomažeš, skrivaš moje sramote i opskrbljuješ me.'"

Kada su Ebu Mugiru pitali: "Kako si osvanuo?", on bi rekao: "Osvanuli smo u blagodatima, nemoćni da se zahvalimo. Gospodar nam čini dobro iako nema potrebu za nama, a mi Mu uzvraćamo lošim iako zavisimo od Njega."

Abdullah ibn Sa'leba kaže: "Gospodaru moj! Tvoja plemenitost nalaže da Ti se pokoravamo i da Ti ne griješimo. Zahvaljujući Tvojoj blagosti ljudi Ti griješe kao da Ti to i ne vidiš. U kojem su Ti vremenu stanovnici Zemlje griješili, a da im Ti nisi dobrim vratio?"

Kada bi oblačio novu odjeću, Muavija ibn Kurra bi govorio: "U ime Allaha, i hvala pripada Njemu." Enes ibn Malik kaže: "Kada se čovjek posveti obožavanju Allaha, On naredi nebesima i Zemlji da mu donesu opskrbu. Zatim je stavlja u ruke ljudi koji mu je pripremaju i pružaju. Ako je taj čovjek prihvati, Allah ga je obavezao zahvalom. Ako je odbije, Neovisni i Hvale zaslužni naći će siromašne robove koji će uzeti tu opskrbu i biti na njoj zahvalni."

Junus ibn Ubejd[203] kaže: "Jedan čovjek upita Ebu Temimu: 'Kako si osvanuo?' On reče: 'Osvanuo sam između dvije blagodati i ne znam koja je bolja, grijesi koje je Allah pokrio i za koje niko ne može da me osramoti ili ljubav koju je Allah usadio u srca ljudi i koju moja djela ne mogu zaslužiti.'"

Ibn Ebu ed-Dun'ja bilježi putem Seida el-Makburija, a on putem svoga oca predanje Abdullaha ibn Selama u kojem se kaže, da je Musa ﷺ rekao: "'Gospodaru moj, kako Tebi treba zahvaljivati?' Gospodar mu odgovori: 'Neka ti jezik stalno bude zauzet spominjanjem Mog imena.'"

وروي سهيل بن أبي صالح، عن أبيه، عن أبي هريرة رضي الله عنه، قال: دَعا رجلٌ مِنَ الأنصارِ النَّبيَّ قال: فانطلقنا معهُ، فلمَّا طَعِمَ، وغسلَ يدهُ، قالَ: «الحَمْدُ للهِ الَّذي أطْعَمَ ولا يُطْعَمُ، مَنَّ علينا، فهدانا، وأطعمنا وسَقَانَا، وكُلَّ بلاءٍ حَسَنٍ أبلانا، الحَمْدُ للهِ الَّذي أَطْعَمَ مِنَ الطعامِ، وسقى مِنَ الشَّرابِ، وكَسَا مِنَ العُرْيِ، وهَدَى مِنَ الضَّلالةِ، وبصَّرَ مِنَ العمى، وفَضَّلَ على كثيرٍ مِمَّنْ خَلَقَ تفضيلًا، الحمدُ للهِ ربِّ العالَمِينَ».

Suhejl ibn Ebu Salih prenosi putem svog oca da je Ebu Hurejra ﷺ rekao: "Jedan ensarija iz naselja Kuba pozvao je Poslanika ﷺ, i ja pođoh tamo s njime. Kada je završio s jelom i oprao ruke, rekao je: '*Hvala Allahu, Koji hrani i Koji se ne hrani. Podario nam je milost i uputio nas, nahranio, napojio i lijepom kušnjom iskušao. Hvala pripada Allahu. Ne napuštamo molbu za Njegove blagodati; i ne možemo Mu biti dovoljno zahvalni. Nismo Mu nezahvalni niti o Njemu neovisni. Hvala Allahu, Koji hrani nakon gladi, napaja nakon žeđi, oblači nakon golotinje, upućuje nakon zablude, daje vid nakon sljepila i Koji daje prednost nad mnogim drugim stvorenjima. Hvala pripada Allahu, Gospodaru svjetova.*'"[204]

وفي مسند الحسن بن الصلاح، من حديث أنس بن مالك رضي الله عنه، قال: قال رسول الله

[203] Ebu Abdullah Junus ibn Ubejd ibn Dinar el-Abdi el-Basri, hafiz hadisa i muhaddis. Jedan je od sljedbenika Hasana el-Basrija (umro 139. god. po H.).

[204] *Mustedrek*, 1/546 i *Kenzul-ummal*, 40850. Ima više načina na koje se ovaj hadis može izgovoriti i razumjeti. Čitaocima je ovdje ponuđen jedan od tih izbora koji Ibn Esir nudi u svome Leksikonu izraza hadisa i ranih predanja (4. tom, korijen ke-fe-e كفأ). (Prim. prev.)

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ ـ مَا أَنْعَمَ اللهُ تَعَالَى عَلَى عَبْدٍ نِعْمَةً مِنْ أَهْلٍ وَمَالٍ وَوَلَدٍ فَيَقُولُ مَاشَاءَ اللهُ لاَ قُوَّةَ إِلاَّ بِاللهِ فَيَرَى فِيهِ آفَةً دُونَ الْمَوْتِ.

U *Musnedu* od Hasana ibn Salaha bilježi se hadis Enesa ibn Malika ﷺ: "Božiji Poslanik ﷺ veli: '*Kada Allah podari čovjeku blagodat u ženi, imetku ili porodu, pa on kaže: 'Mašallah (kako Allah hoće), nema snage osim kod Allaha', jedina nesreća koja ga može zadesiti jeste smrt.*'"[205]

ويذكر عن عائشة رضي الله عنها: أن النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ دَخَلَ عَلَيْهَا، فَرَأَى كِسْرَةً مُلْقَاةً فَمَسَحَهَا، وقال: يا عائشة أَحْسِنِي جِوَارَ نِعَمِ اللهِ، فَإِنَّهَا قَلَّمَا نَفَرَتْ عَنْ أَهْلِ بَيْتٍ فَكَادَتْ أَنْ تَرْجِعَ إِلَيْهِمْ.

Od Aiše se prenosi da je Poslanik ﷺ jednom prilikom došao kod nje. Na podu je ugledao bačen komadić hljeba. Sklonio ga je i rekao: "*O Aiša, budi dobra prema Allahovim blagodatima, jer kada oni napuste neku kuću, teško se u nju vraćaju.*"[206] Ibn Ebu ed-Dun'ja također bilježi ovo predanje.

Ahmed bilježi predanje Hašima ibn Kasima od Saliha, koji prenosi od Ebu Imrana el-Dževnija da je Ebul-Huld rekao: "U jednoj Davudovoj dovi našao sam da je rekao: 'Gospodaru moj, kako da Ti budem zahvalan, kada je jedini put do zahvalnosti Tvoja blagodat?' Zatim mu je došla objava: 'Davude, zar ne znaš da blagodati u kojima se nalaziš potječu od Mene?' 'Znam, Gospodaru', odgovori Davud. 'Onda je to Meni dovoljna zahvala' reče Uzvišeni Allah."

Abdullah ibn Ahmed putem Ebu Musaa el-Ensarija bilježi predanje Ebu Velida u kojem stoji da je Seid ibn Abdulaziz rekao: "Davudova je dova bila: 'Neka je hvaljen Onaj Ko izmamljuje zahvalnost davanjem i dovu iskušenjem.'" Imam Ahmed putem Ebu Muavije bilježi predanje E'meša od Minhala u kojem stoji da je Abdullah ibn Haris rekao: "Allah je objavio Davudu:

'Voli Mene i pokornost Meni i učini Me dragim Mojim robovima.' Davud reče: 'Gospodaru, ja volim Tebe i pokornost Tebi,

---

[205] *Medžmeuz-zeva'd*, 5/119 i *Knjiga o zahvalnosti*, 12.

[206] *Medžmeuz-zeva'd*, 8/198 i *Kenzul-ummal*, 6455.

ali kako da Te učinim dragim ljudima?' 'Spomeni Me kod njih. Neka Me oni veličaju riječima: 'Neka je Uzvišen naš Gospodar, neka je Njegovo ime hvaljeno, neka je uzvišena Njegova veličina, neka su sveta Njegova imena, neka je vrijedna Njegova spomen, i nema boga osim Njega.''"

Ahmed bilježi predanje Abdurrezzaka ibn Imrana, koji kaže: "Čuo sam Vehba kako govori: 'Našao sam u knjizi Davudove porodice: 'Tako Mi Moje moći, ko se bude držao Mene, pa ga napadnu nebesa i ono što je na njima, zemlje i ono što je na njima, Ja ću ga izbaviti usred svega toga. A ko Me napusti, odvojit ću mu ruke od neba i izvući ću mu ispod nogu zemlju. On će se naći u vazduhu, a zatim ću ga prepustiti samom sebi. Mome robu je dovoljno imanje koje sam mu dao. Kada čovjek bude Meni pokoran, dat ću mu prije nego što Mi zatraži. Uslišat ću mu prije nego što Me zamoli. Ja bolje znam njegove potrebe od njega samog.''"

Rekao je Ahmed: "Prenio nam je Jesar od Hafsa, a on od Sabita da je Davud ﷺ podijelio svojoj porodici noć i dan. Tako je svakog trenutka neko bio u namazu. Zato ih je Uzvišeni Allah spomenuo u ovom ajetu:

﴿اعْمَلُوا آلَ دَاوُودَ شُكْرًا وَقَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِيَ الشَّكُورُ﴾

'*Trudite se i budite zahvalni, o čeljadi Davudova! – A malo je zahvalnih među robovima Mojim*' " (Sebe', 13).

Ahmed je kazao: "Prenosi Džabir ibn Zejd od Mugire ibn Ujejne da je Davud rekao: 'Gospodaru moj, da li je iko ove noći duže spominjao Tvoje ime od mene?' Allah mu objavi: 'Jeste, žaba.'[207] Zatim mu objavi: ﴿اعْمَلُوا آلَ دَاوُودَ شُكْرًا وَقَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِيَ الشَّكُورُ﴾ '*Trudite se i budite zahvalni, o čeljadi Davudova! – A malo je zahvalnih među robovima Mojim*' (Sebe', 13). 'Gospodaru', reče Davud, 'kako Ti mogu biti zahvalan, kada me obasipaš blagodatima i daješ mi da budem zahvalan na blagodatima. Kako da Ti na tome budem zahvalan?' 'Sada si Me spoznao, Davude', reče mu Uzvišeni."

[207] Ili: "Divna li je žaba." Smisao ove rečenice nije potpuno jasan, vjerovatno zato što spada u israilijjate (izraelićanska predanja). (Prim. prev.).

Ahmed bilježi predanje Abdurrahmana od Rebia ibn Subejha u kojem Hasan kaže: “Allahov poslanik Davud je rekao: 'Bože moj! Kada bi svaka dlaka na meni imala po dva jezika da Te danonoćno i zauvijek hvale, ne bih mogao uzvratiti ni za Tvoju jednu blagodat.'”

Ibn Ebu ed-Dun'ja spominje putem Ebu Imrana el-Dževnija predanje Ebu Halda: “Musa je rekao: 'Gospodaru moj, kako Ti mogu biti zahvalan kada najmanja blagodat koju si mi dao ne može biti opravdana svim mojim djelima?' Na to mu dođe objava: 'Musa, sada si Mi zahvalio.'”

Bekr ibn Abdullah kaže: “Kad god čovjek kaže: '*Hvala Allahu*', na to se nadoveže druga blagodat. A dolično toj blagodati jeste da kaže: '*Hvala Allahu*', tako da se druga blagodat nadoveže na prvu i Allahove blagodati nemaju kraja.”

Hasan je rekao: “Allahov Poslanik čuo je čovjeka kako govori: 'Hvala Allahu za islam', pa mu reče: 'Doista Mu ti zahvaljuješ na velikoj blagodati.'”

Halid ibn Ma'dan[208] kaže: “Čuo sam Abdulmelika ibn Mervana kako govori: 'Čovjek ne može reći nešto što bi bilo draže Allahu i veća zahvalnost od riječi: 'Hvala pripada Allahu, Koji nam je darovao blagodat islama i uputio nas u njega.''”

Sulejman et-Tejmi kaže: “Allah daje ljudima blagodati koliko mogu podnijeti i obavezuje ih da budu zahvalni prema svojim mogućnostima. Kada bi započinjao govor, Hasan bi rekao: 'Hvala pripada Allahu. Gospodaru, Tebi pripada zahvala zato što si nas stvorio, opskrbio nas, uputio, podučio, spasio nas i izbavio. Tebi pripada zahvala za islam i Kur'an. Tebi pripada zahvala za porodicu, imetak i zdravlje. Ukrotio si našeg neprijatelja i obilato nas opskrbio. Našu si sigurnost uzdignuo, našu razjedinjenost sastavio i naše zdravlje popravio. Šta smo Ti god tražili, dao si nam. Tebi pripada beskrajna zahvala za sve to. Neka Ti je hvala za svaku blagodat kojom si nas obasuo ranije ili sada, u tajnosti ili javnosti,

[208] Ebu Abdullah Halid ibn Ma'dan ibn Ebu Kereb el-Kilai, pobožni tabiin (umro 104. god. po H.).

na nivou pojedinca ili društva, tokom života ili nakon smrti, u prisustvu ili odsustvu. Tebi pripada zahvala da bi bio zadovoljan i Tebi pripada zahvala kada si zadovoljan.'"

Hasan prenosi da je Musa rekao: "Gospodaru moj, kako Adem može da dovoljno zahvali na onome što si mu učinio? Stvorio si ga Tvojim rukama, udahnuo mu Tvoj duh, nastanio si ga u Tvom Džennetu i naredio melekima da mu se poklone!" On reče: "O Musa, on zna da je to od Mene, pa Mi je zahvalio na tome. To je dovoljna zahvala za ono što sam mu uradio."

Sa'd ibn Mesud es-Sekafi veli: "Nuh je nazvan zahvalnim robom zato što on nikada nije nešto novo obukao niti je objedovao, a da nije zahvalio Allahu." Ali ibn Ebu Talib, kada bi izlazio iz zahoda, protrljao bi stomak i rekao: "Kakva je ovo blagodat, kada bi ljudi znali njenu vrijednost!"

Muhalled ibn Husejn veli: "Ranije se govorilo da zahvalnost znači ostavljanje grijeha." Ebu Hazim[209] kaže: "Svaka blagodat koja ne približava Allahu nesreća je." Sulejman je kazao: "Spominjanje blagodati stvara ljubav prema Allahu." Hammad ibn Zejd prenosi putem Lejsa da je Ebu Burda rekao: "Jednom sam došao u Medinu i sretoh Abdullaha ibn Selama. On mi reče: 'Dođi u kuću u koju je ulazio Poslanik ﷺ da te poslužimo hurmama i halvom.' Zatim nastavi: 'Kada Allah sutra okupi ljude, podsjetit će ih na blagodati kojima ih je obasuo. Čovjek će reći: 'Daj mi primjer za to.' 'Primjer je da si tog i tog dana bio u opasnosti. Činio si Mi dovu, pa sam te spasio. Zatim, bio si na tom i tom putovanju, tražio si Moje društvo i Ja sam ti se pridružio.' Napominjat će mu sve dok se sam ne sjeti. Zatim će mu reći: 'Prosio si tu i tu djevojku, pored drugih momaka. Ja sam je udao za tebe, a ostale sam vratio.' Tako će čovjek stajati pred Njime. On će mu nabrajati Svoje blagodati, a čovjek će sve više plakati. Zatim će reći: 'Molim Allaha da ne postavi ispred Sebe čovjeka da ga kažnjava.'"

وروى ليث بن أبي سليم، عن عثمان، عن ابن سيرين، عن أنس بن مالك، قال رسول الله صَلَّى

[209] Ebu Hazim Selema ibn Dinar el-Mahzumi el-E'redž. Učenjak i sudija Medine (umro 104. god. po H.).

اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: يُؤْتَى بِالنِّعَمِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالْحَسَنَاتِ وَالسَّيِّئَاتِ فَيَقُولُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ لِنِعْمَةٍ مِنْ نِعَمِهِ: خُذِي حَقَّكِ مِنْ حَسَنَاتِهِ، فَمَا تَتْرُكُ لَهُ مِنْ حَسَنَةٍ إِلاَّ ذَهَبَتْ بِهَا.

Lejs ibn Ebu Sulejm prenosi od Osmana; on od Ibn Sirina; on od Enesa ibn Malika da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: "*Na Sudnjem će danu biti pozvane blagodati, dobra i loša djela. Allah će jednoj Njegovoj blagodati reći: 'Uzmi što te sljeduje od dobrih djela ovog čovjeka.' Ona će uzimati njegova dobra djela tako da mu nijedno neće ostati.*"[210]

Bekr ibn Abdullah el-Muzeni kaže: "Kada roba zadesi neko iskušenje, on čini dovu Allahu, i On mu to otklanja. Nakon toga, dolazi mu šejtan da mu oslabi zahvalnost. On mu kaže: 'Situacija je bila lakša nego dova koju si učio.' A pobožni rob odgovara: 'Zar ovo iskušenje nije zahtijevalo uporniju dovu nego što sam ja učinio? Ali, Allah ga je otklonio od mene.'"

Ibn Ebu ed-Dun'ja od Sadeka ibn Jesara navodi predanje: "Dok je Davud عليه السلام bio u svom mihrabu, pored njega prođe kukuruz. On ga pogleda i poče razmišljati i diviti se tome kako je stvoren. Zatim reče: 'Allah sigurno cijeni ovo razmišljanje?' Tada Allah ﷻ dade da kukuruz progovori: 'Davude, diviš se sam sebi? Tako mi Onoga u Čijoj je ruci moja duša, ja sam na blagodatima koje mi je Allah dao više zahvalan nego ti na tvojim blagodatima.'"

Ejjub[211] je rekao: "Najveća Allahova blagodat čovjeku jeste to da ga učini sigurnim u ono što Poslanik ﷺ propovijeda." A Sufjan es-Sevri[212] kaže: "Ranije se govorilo da nije fakih onaj ko nesreću ne ubraja u blagodat, a blagostanje u nesreću." Zazan kaže: "Ono što je čovjek kome je Allah dao blagodat dužan jeste da je ne uzme za sredstvo griješenja."

Ibn Ebu ed-Dun'ja bilježi stihove koje mu je prenio Mah-

---

[210] Ibn Ebu ed-Dun'ja, *Knjiga o zahvalnosti*, str. 20.

[211] Ebu Bekr Ejjub ibn Ebu Temim Kejsan es-Sihtijani el-Basri, fakih i zahid (umro 131. god. po H.).

[212] Ebu Abdullah Sufjan ibn Seid ibn Mesruk es-Sevri, muhaddis i fakih. Imao je titulu emirul-mu'minin (vladar pravovjernih) u hadisu (umro 161. god. po H.).

mud el-Verrak:[213]

Ako je zahvalnost na Allahovoj blagodati blagodat,
ja i na tome moram biti zahvalan.

Otkud zahvalnost, osim iz Njegove milosti
pa ma koliko trajali dani i bio dug život.

Kada nas stavi u blagostanje, ono je potpuno,
a iskušenje je propraćeno nagradom.

Oboje predstavlja dar od Njega
koji je iluzija za razume, kopno i more.

وقد روى الدراوردي، عن عمرو بن أبي عمرو، عن سعيد المقبري، عن أبي هريرة قال: قال رسولُ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ، رَفَعَهُ: «إِنَّ المُؤْمِنَ عِنْدِي بِمَنْزِلَةِ كُلِّ خَيْرٍ يَحْمَدُنِي وأنا أَنْزِعُ نَفْسَهُ مِنْ بَيْنِ جَنْبَيْهِ».

Diraverdi bilježi predanje Amra ibn Ebu Amra od Seida el-Makberija u kojem stoji da je Ebu Hurejra ﷺ rekao: "Božiji Poslanik ﷺ pričao nam je da je Uzvišeni Allah kazao: '*Vjernik kod Mene ima najveću vrijednost – zahvaljuje Mi, a Ja mu uzimam dušu iz tijela.*' "[214]

Muhammed ibn Munkedir[215] prošao je pored mladića koji je optuživao ženu, pa mu reče: "Mladiću, tako se ne uzvraća na Allahove blagodati." Hammad ibn Selema prenosi putem Sabita da je Ebu Alija rekao: "Doista se molim da čovjek ne umre između ovoga dvoga: blagodati na kojoj zahvaljuje i grijeha od kojeg traži oprost."

Ibn Semmak pisao je Muhammedu ibn Hasanu kada je ovaj preuzeo dužnost sudije u Rikki: "Neka ti takvaluk bude na umu u svakom trenutku. Boj se Allaha u svakoj blagodati koju ti podari,

---

[213] Stihovi se navode u djelu *Behdžetul-medžalis*, 1/317; *Mustatref*, 1/278 i *Zehrul-adab*, 1/89.

[214] *Medžmeuz-zeva'd*, 2/321.

[215] Muhammed ibn Munkedir ibn Abdullah el-Kureši et-Tejmi, zahid, jedan od prenosilaca hadisa (umro 130. god. po H.).

da ne budeš malo zahvalan u tome ili da je ne upotrijebiš u nepokornost, jer blagodati nose u sebi svjedočenja i prava drugih ljudi. Neka ti Allah oprosti kada god zaboraviš na zahvalnost, počiniš grijeh ili pravo ne izvršiš."

Rebi ibn Ebu Rašid prošao je jednom kraj hronično oboljelog čovjeka. Kada ga vidje, sjede i poče zahvaljivati Allahu i plakati. Pitaše ga: "Zašto si zaplakao?" Reče: "Sjetio sam se stanovnika Vatre i stanovnika Dženneta. Dženetlije su nalik na zdrave ljude, a stanovnici Džehennema na bolesnike. Zato sam zaplakao."

وقد روى أبو هريرة رضي الله عنه عن النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: إِذَا أَحَبَّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَرَى قَدْرَ نِعْمَةِ اللهِ عَلَيْهِ فَلْيَنْظُرْ إِلَى مَنْ تَحْتَهُ وَلَا يَنْظُرْ إِلَى مَنْ فَوْقَهُ.

Ebu Hurejra ﷺ prenosi da je Poslanik ﷺ rekao: "*Kada neko od vas poželi da vidi kakve mu je blagodati Allah podario, neka pogleda one koji su ispod njega, a ne one koji su iznad njega.*"[216] Abdullah ibn Mubarek kaže: "Jahja ibn Abdullah reče mi: 'Čuo sam ovaj hadis od moga oca, koji kaže da ga je čuo od Ebu Hurejre, pa mi ga je prenio.'"

Ibn Mubarek kaže: "Jezid ibn Ibrahim prenosi od Ibrahima ibn Hasana da je Ebu Derda rekao: 'Ko od Allahovih blagodati koje su mu date ne vidi ništa osim hrane i pića taj nema dobrih djela i zaslužio je kaznu.'" Ibn Mubarek također prenosi putem Malika ibn Enesa od Abdullaha ibn Ebu Talhe kojem je Enes ﷺ prenio kako je Omer ibn Hattab ﷺ poselamio jednog čovjeka, i ovaj mu je uzvratio selam. Omer mu reče: "Kako si?" "Zahvaljujem se Allahu, pa tebi", reče mu čovjek. "To sam htio da čujem", reče mu Omer.

Ibn Mubarek prenosi putem Mesuda od Alkame ibn Merkada, koji prenosi od Ibn Omera, radijallahu anhuma, koji kaže: "Mi smo se znali susretati po nekoliko puta dnevno i upitali bismo se. Odgovarali smo jedino sa zahvalom Uzvišenom Allahu." Kada je čuo ajet ﴿وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَاهِرَةً وباطنةً﴾ "*...i da vas darežljivo obasipa milošću Svojom, i vidljivom i nevidljivom*" (Lukman, 20), Mudža-

[216] Ibn Mubarek, *Knjiga o zuhdu*, 502, Ibn Ebu ed-Dun'ja, *Knjiga o zahvalnosti*, 45.

hid je rekao: "Nema boga osim Allaha." Ibn Ujejna je rekao: "Najveća blagodat koju je Allah dao ljudima jesu riječi: '*Nema boga osim Allaha*.' Ove će im riječi na ahiretu biti kao voda na dunjaluku."

Jedan je iz prvih generacija muslimana u bajramskoj hutbi rekao: "Vi ste poput cvijeća, a drugi ljudi su poput zemlje. Ljudi tkaju, a vi oblačite; ljudi daju, a vi uzimate; ljudi proizvode, a vi jašete; ljudi siju, a vi jedete." Zatim zaplaka i ljudi za njim zaplakaše.

Abdullah ibn Kurt el-Ezdi, jedan od ashaba, na dan Kurbanskog bajrama s minbera držaše hutbu. Vidio je da su ljudi došli u raznobojnim odijelima, pa reče: "Obilnih li blagodati! Očite li plemenitosti! Kod ljudi su se našle blagodati na koje ne mogu adekvatno uzvratiti. Ali blagodati ostaju kada se Onome Ko ih šalje zahvaljuje."

Selman el-Farisi ﷺ priča kako je nekom čovjeku bio pružen cijeli dunjaluk. Onda mu je počeo izmicati iz ruku. On je postao zahvalan Allahu kada mu je ostalo od posteljine samo jedna otrcana tkanina. Drugom je čovjeku pruženo sve što je na dunjaluku. Ovaj reče vlasniku tkanine:
– Smatraš li da je tvoje stanje dobro?
– Zahvaljujem Allahu na svojim blagodatima i ne bih ih zamijenio ni za što drugo.
– A šta ti imaš?
– Dat mi je vid, jezik, ruke i noge!

Jedan je čovjek došao da se žali Junusu ibn Ubejdu na teško stanje. Junus mu reče:
– Bi li prodao svoj vid za stotinu hiljada dirhema?
– Ne bih – odgovori čovjek.
– A ruke za stotinu hiljada?
– Ne bih – ponovi.
– A noge za stotinu hiljada?
– Ne!
– Onda zahvaljuj Allahu na blagodatima koje ti je pružio. Vidim da imaš stotine hiljada dirhema, a ti se žališ na teško stanje!

Ebu Derda kaže: “Zdravlje je imanje.”

Džafer ibn Muhammed ﷺ veli: “Moj je otac izgubio svoj prtljag i reče: 'Ako mi ga Allah vrati, zahvalit ću Mu kako treba.' Nedugo zatim stiže mu jahalica sa sedlom i uzdama. On se uspe na nju, namjesti se, ogrnu se odjećom, podiže lice k nebu i reče: 'Hvala pripada Allahu' i nije dodao ništa više. Kada su ga upitali zašto je samo to rekao, on kaza: 'Jesam li nešto izostavio ili sakrio? Svu sam hvalu pripisao Allahu!'”

وروى ابن أبي الدنيا، من حديث سَعْدِ بن إسحاق بن كَعْبِ بن عَجْرَة، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قال: بَعَثَ رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ بَعْثاً من الأَنْصَارِ، وقَالَ: إِنْ سَلَّمَهُمُ الله وَغَنَّمَهُمْ فَإِنَّ لله عَلَيَّ فِي ذَلكَ شُكراً، قال: فلمْ يلْبَثُوا أنْ غَنِمُوا وَسَلِمُوا، فقال بعض أصحابه سمعْنَاكَ تقول: إنْ سَلَّمَهُم الله وغَنَّمَهُم فإن الله على في ذلك شُكْراً، قال قدْ فَعَلْتُ، اَللَّهُمَّ لَكَ الحَمْدُ شُكْراً وَلكَ المَنُّ فَضْلاً.

Ibn Ebu ed-Dun'ja bilježi hadis koji Sa'd ibn Ishak ibn Ka'b ibn Adžra prenosi od svoga oca i djeda: “Božiji Poslanik ﷺ poslao je jednu izaslanicu ensarija i reče: '*Ako ih Allah sačuva i opskrbi plijenom, ja ću Mu biti zbog toga zahvalan.*' Oni se ubrzo vratiše s plijenom i zdravi. Jedan ashab reče: 'Čuli smo te kako govoriš: 'Ako ih Allah sačuva i opskrbi plijenom, ja ću Mu biti zbog toga zahvalan?" On odgovori: '*Uradio sam to. Rekao sam: 'Allahu, Tebi pripada hvala i zasluga. Ovo su Tvoje blagodati i darovi.*'"”[217]

Abdurrahman ibn Zejd ibn Eslem priča kako je Muhammed ibn Munkedir pitao Ebu Hazima:
– Ebu Hazime, mnogo ljudi me sreće i čini dovu Allahu da mi podari dobro. Ja ih ne poznajem i nikada im dobro nisam učinio?
– Nemoj misliti da je to od tebe – reče mu Ibn Munkedir – nego pogledaj od koga to dolazi i zahvaljuj Mu.

Ebu Abdurrahman prouči:

﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا﴾

[217] *Ed-Durrul-mensur*, 1/12 i *Knjiga o zahvalnosti*, 51.

"One koji su vjerovali i dobra djela činili Milostivi će sigurno voljenim učiniti" (Merjem, 96).

Ali ibn Dža'd prenosi od Abdulaziza ibn Ebu Seleme el-Madžišuna koji kaže da mu je pričao povjerljiv čovjek kako je Ebu Bekr es-Siddik ﷺ u svojoj dovi govorio: "Molim Te za potpunu blagodat u svim stvarima; da Ti budem zahvalan sve dok ne budeš zadovoljan i više od toga; da mi daš dobro u svemu što sadrži dobro i da mi olakšaš stvari i ne otežaš, o Plemeniti!"

Hasan je rekao: "Kada čovjek zahvali Allahu na nekoj blagodati, ono što je dao bit će više nego što je uzeo."

Ibn Ebu ed-Dun'ja čuo je da je Sufjan ibn Ujejna rekao: "Ovo je pogrešno. Čovjekovo djelo ne može biti bolje od Allahovog." Zatim reče da je jedan učenjak kazao: "Smisao ovoga jeste to da Allah daje blagodati čovjeku koji je obavezan da Mu bude zahvalan. Zatim ga On upozna s time što je uradio, i čovjek Mu zahvali onako kako Mu dolikuje. Zato mu je hvala bolja."

Ja mislim da Ibn Ujejna nije ispravno shvatio Hasana. On nije pogriješio. Riječi: "*Hvala Allahu*" jedna su od Allahovih blagodati. A blagodati na kojima on zahvaljuje također su Allahove, a neke su vrednije od drugih. Tako je blagodat zahvalnosti vrednija od blagodati imetka, položaja, poroda, žene i tome slično, a Allah najbolje zna. To ne znači da je postupak čovjeka bolji od Allahovog postupka, iako ukazuje da je čovjekovo izvršavanje zahvalnosti jedan od vidova Allahovog djelovanja. Nema sumnje da su neka izvršenja vrednija od drugih.

Jedan učenjak veli: "Doista su Allahove blagodati u onome što nam je sakrio od dunjaluka vrednije od onoga što nam je pružio, jer Uzvišeni nije pružio Svome Poslaniku ﷺ dunjaluk. Meni je draže da budem u onome što je Allah pružio Svome Poslaniku nego u onome što On mrzi i što Ga ljuti."

Ibn Ebu ed-Dun'ja prenosi da je jedan učenjak rekao: "Učenjak treba da zahvaljuje Allahu što mu je sakrio neke strasti ovoga svijeta, kao što Mu zahvaljuje na onome što mu je pružio. On će biti pitan za ono što mu je Allah dao. A ono čime ga nije iskušao neće mu zaposjedati srce niti umarati ekstremitete – pa neka zah-

valjuje Allahu na mirnoći srca i kompaktnosti misli."

Prenosi se da je Ibn Ebu el-Havari rekao: "Fudajl ibn Ijad i Sufjan ibn Ujejna jedne su večeri razgovarali o blagodati sve do sabaha. Sufjan je rekao: 'Allah nam je dao blagodati u tome i tome, Allah nam je dao blagodati u tome, učinio nam je to i to.'"

Abdullah ibn Davud o ajetu: ﴿سَنَسْتَدْرِجُهُم مِّنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ﴾ "*Mi ćemo ih postepeno odakle se i ne nadaju patnji približavati*" (El-Kalem, 44) rekao je: "On će ih obasipati blagodatima, a uskratit će im zahvalnost." Drugi su o tome rekli: "Kada god urade grijeh, On će im poslati blagodat." Sabita el-Bunanija pitali su o ovome, pa je on rekao: "To je Allahov plan protiv onih koji ne znaju za zahvalu." Junus ovaj ajet tumači ovako: "Kada čovjek dobije neki stepen kod Allaha, pa ga sačuva i ustraje u njemu, zatim zahvali Allahu na onome što mu je dao, Allah će mu dati još bolje od toga. A ako bude nezahvalan, Allah će mu odgoditi kaznu, a i ta nezahvalnost jeste stanje u kojem ga Allah iskušava da bi ga na kraju kaznio." Ebu Hazim kaže: "Blagodat koja je sakrivena od mene draža mi je od onoga što mi je dato. Neki ljudi kojima je ona data propali su. Svaka blagodat koja ne približava Allahu propast je. Kada vidiš da ti Allah stalno šalje blagodati, a ti si Mu nepokoran, onda se pazi."

Lejsov pisar bilježi od Hekla da im je Evzai[218] jednom držao vaz, pa im je rekao: "O ljudi, jačajte se nimetima koji su vam dati kako biste mogli pobjeći od razbuktane vatre koja će do srca dopirati, jer vi ste na kratkotrajni svijet došli nakon mnogih generacija koje su iz njega iscrpili ono što je najvrednije i najljepše. Oni su bili dugovječniji od vas, većih tijela i gradili su trajno. Oni su kidali brda, cijepali stijene i utočište po zemlji tražili. Bili su moćniji od vas, i tijela su im bila poput zgrada. Međutim, ubrzo je njihova opskrba nestala, tragovi su im se izbrisali, staništa ispraznila, postali su zaboravljeni, niko se od njih ne vidi, i najslabiji glas im se ne čuje. Samo su se zabavljali ne misleći na noć kada će nemarni ispaštati, niti na jutro kada će se kajati. Vi znate kakva im se strahota

[218] Ebu Amr Abdurrahman ibn Amr ibn Jahmed el-Evzai, imam Šama u fikhu i zuhdu (umro 157. god. po H.).

desila uvečer. Mnogo je njih osvanulo u kućama mrtvo, nepomično. Ostali su gledali u ostatke strašne kazne, uništenih blagodati i praznih kuća. U tome su znakovi za one koji se plaše bolne kazne i pouka za one koji se boje Allaha. Vaš je vijek sada kraći, ovosvjetska dobra skromnija, a vrijeme iskvarenije i oskudnije. Od tog su vremena ostali samo ostaci i svjedočenja o strašnim kaznama. To je izvor iskušenja, zemljotresa i zločina. S njima se pojavio nered na kopnu i moru. Nemojte biti slični onima koje je nada zavela, dugovječnost prevarila i duga nadanja zasitila. Molimo Allaha da i nas i vas uvrsti u one koji čuju Njegovo upozorenje, koji su svjesni predznaka kazne i sebe pripremaju."

Ranije se govorilo: "Zahvalnost je izbjegavanje griješenja." Ibn Mubarek prenosi da je Sufjan rekao: "Nije pametan onaj ko oskudicu ne ubraja u blagodat, a blagostanje u nesreću." Kada bi čuo riječ *islam*, Mervan ibn Hakem bi rekao: "Allahovom si milošću stigao do mene, ne zaslugom mojih ruku niti mojom voljom. Ja sam bio grešan."

Koliko postupaka sam činio, da sam tako umro,
bio bih za sve sramota.

Zaštićen sam bio od zla i nesreće u tome,
a stekao sam veliku blagodat.

Koliko ima blagodati kod Allaha tajnih
i javnih, vidljivih i skrivenih.

Osman ibn Affan bio je pozvan u jedno pleme koje je bilo uznemireno. Oni se razbježaše prije nego što je stigao do njih. Kada to vidje, Osman oslobodi jednog roba iz zahvalnosti Allahu što mu nije dao da ponizi muslimana.

Jezid ibn Harun kaže: "Asbeg ibn Jezid rekao nam je da je Nuh ﷺ, kada bi izlazio iz zahoda, govorio: 'Neka je hvala Allahu, Koji me je očistio, a prije toga je dao da iskusim slast hrane. Ono što je dobro ostavio je u meni, a ono što je loše odstranio je.' Zato je prozvan zahvalnim robom."

Ibn Ebu ed-Dun'ja prenosi od Abbasa ibn Džafera predanje Harisa ibn Šibla: "Pričala nam je Ummu Numan da joj je Aiša rek-

la da Poslanik ﷺ nije nikada izišao iz zahoda a da nije ovako rekao."[219]

Jedan je čovjek pitao Ebu Hazima:
– Kako se može zahvaliti za oči, Ebu Hazime?
– Ako njima vidiš dobro, oglasi ga, a ako vidiš zlo, sakrij ga – odgovori.
– Kako se može zahvaliti za uši?
– Ako njima čuješ dobro, zapamti ga, a ako čuješ loše, odbij ga.
– Kako se može zahvaliti za ruke? – ponovi pitalac.
– Nemoj njima uzimati ono što im ne pripada i ne uskraćuj ono što njima treba da uradiš za druge.
– Kako se može zahvaliti za stomak?
– Tako što će donji dio stomaka biti ispunjen hranom, a gornji znanjem.
– Kako se može zahvaliti za stidna mjesta?
– Uzvišeni je rekao:

﴿وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ * إِلاَّ عَلَى أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ * فَمَنِ ابْتَغَى وَرَاء ذَلِكَ فَأُوْلَئِكَ هُمُ الْعَادُونَ﴾

"I koji stidna mjesta svoja čuvaju, osim od žena svojih ili onih koje su u posjedu njihovu, oni, doista, prijekor ne zaslužuju; a oni koji i pored toga traže, oni u zlu sasvim pretjeruju" (El-Mu'minun, 5-7).

– Kako se možemo zahvaliti za noge?
– Ako znaš za mrtvoga čija bi djela htio i ti imati, uradi onako kao što je on radio. A ako mrziš djela nekog čovjeka, onda se kloni takvih postupaka. Tako ćeš biti zahvalan na svemu tome.

A što se tiče onoga ko zahvaljuje jezikom, a nije zahvalan cijelim tijelom, taj je poput čovjeka koji ima odijelo, ali oblači samo jedan dio koji ga ne može zaštititi od hladnoće, topline, snijega ili kiše.

Abdullah ibn Mubarek navodi kako je Negus jednog dana naredio da mu dovedu Džafera i njegove drugove. Kada su mu do-

---

[219] *Ithaful-ešraf* 2/340 i *Kenzul-ummal*, 18877.

šli, ugledaše ga u otrcanoj odjeći kako sjedi na zemlji. Džafer reče: “'Sažalili smo se kada smo ga vidjeli u tom stanju.' On to vidje na našim licima i reče:
'Kazat ću vam nešto lijepo. Iz vaše mi je zemlje došao izvidnik i obavijestio me da je Allah pomogao Svoga Poslanika ﷺ. Uništio je neprijatelje, zarobio toga i toga i ubio toga i toga. Sastali su se u trnovitoj dolini koja se zove Bedr. Ta dolina ukazala mi se pred očima. Tu sam čuvao stoku mome gazdi iz plemena Benu Damra.'

Džafer mu reče:
'Zašto sjediš na zemlji bez ikakve prostirke i nosiš tu otrcanu odjeću?'
'Čitao sam u onome što je Allah objavio Isau da ljudi treba Allahu da ukažu skromnost kada On njima uputi neku blagodat. Kada mi je On uputio pobjedu Njegovog Poslanika, ja sam Njemu ukazao ovu blagodat.'”

Habib ibn Ubejd veli: “U svakoj nesreći kojom Allah iskuša čovjeka krije se blagodat u tome što ona nije bila još žešća.” Abdulmelik ibn Ishak kaže: “Svi su ljudi iskušani blagostanjem da se vidi kako će biti zahvalni, ili nesrećom da se vidi kako će biti strpljivi.”

Sufjan es-Sevri kaže: “Doista Allah čovjeku ispunjava potrebu više nego što je on tražio. Kada bi čuo neku značajnu dobru vijest, Božiji bi Poslanik ﷺ pao na sedždu zahvaljujući Allahu ﷻ.” Ovo predanje bilježi Ahmed.

وَقَالَ عبْدُ الرحمن بن عوف رضي الله عنه: خَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ فَتَوَجَّهَ نَحوَ صَدَقَتِهِ فَدَخَلَ فَاسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ فَخَرَّ سَاجِداً فَأَطَالَ السُّجُودُ، ثُمَّ رَفَعَ رَأْسَهُ وَقَالَ: إِنَّ جِبْرِيلَ أَتَانِي فَبَشَّرَنِي فَقَالَ: إِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ يَقُولُ لَكَ: مَنْ صَلَّى عَلَيْكَ صَلَّيْتُ عَلَيْهِ، وَمَنْ سَلَّمَ عَلَيْكَ سَلَّمْتُ عَلَيْهِ، فَسَجَدْتُ للهِ شُكْراً.

Abdurrahman ibn Avf ؓ kaže: “Dođe nam Poslanik ﷺ i uputi se prema palmama.[220] Okrenuo se prema kibli i pao na sedždu. Rekoh mu: 'Božiji Poslaniče, toliko si ostao na sedždi, da sam pomislio da ti je duša izišla.' On reče: '*Došao mi je Džibril i re-*

[220] U hadisu je upotrijebljena riječ *sadekatun*, a koja se odnosi na palme.

kao mi da mi je Allah poručio: 'Ko donese salavat na tebe (ko te blagoslovi), Ja ću donijeti salavat na njega. Ko te poselami, Ja ću njega poselamiti.' Kada sam to čuo, pao sam Mu na sedždu iz zahvalnosti.'"[221] Hadis navodi Ahmed.

عن عامر بن سعد عن أبيه قالَ: خَرَجْنَا معَ رسولِ الله من مكةَ نُرِيدُ المدينةَ، فلـمَّا كانَ قريباً من عَزْوَرَ نَزَلَ، ثم رَفَعَ يَدَيْهِ فَدَعَا الله ساعةً، ثم خَرَّ ساجداً فَمَكَثَ طويلاً، ثم قامَ فَرَفَعَ يَدَيْهِ ساعةً، ثم خَرَّ ساجداً، ذَكَرَهُ أحمدُ ثلاثاً، قال: «إنِّي سَأَلْتُ رَبِّي وشَفِعْتُ لأُمَّتِي فأعطانِي ثُلُثَ أُمَّتِي، فَخَرَرْتُ لِرَبِّي ساجداً شكراً، ثم رفعتُ رَأْسِي فَسَأَلْتُ رَبِّي لأُمَّتِي فأَعْطَانِي ثُلُثَ أُمَّتِي، فَخَرَرْتُ ساجداً لِرَبِّي شكراً، ثم قمتُ فَسَأَلْتُ رَبِّي لأُمَّتِي فأعطانِي الثلثَ الآخِرَ، فَخَرَرْتُ ساجداً لِرَبِّي عَزَّ وَجَلَّ».

Sa'd ibn Ebu Vekkas ؓ kaže: "Krenuli smo jednom s Božijim Poslanikom ﷺ iz Meke za Medinu. Kada smo stigli blizu Azvra[222], on sjaha. Zatim je podigao ruke, uputio dovu Allahu i nakon toga učinio jednu dugu sedždu. Onda je ustao, podigao ruke na trenutak i ponovo učinio sedždu. To je ponovio tri puta. Nakon toga reče: '*Molio sam Allaha i zauzimao se za svoj ummet. On mi je dao trećinu ummeta. Tada sam učinio sedždu iz zahvalnosti Allahu. Podigao sam se i zamolio moga Gospodara za svoj ummet, pa mi On dade trećinu. Opet Mu učinih sedždu, pa ustadoh da Ga zamolim. On mi dade još jednu trećinu i ja Mu opet učinih sedždu.*'"[223] Hadis bilježi Ebu Davud.

Muhammed ibn Ishak u knjizi *Futuh* kaže: "Kada je glasnik na dan Bitke na Bedru donio vijest o ubistvu Ebu Džehla, Božiji ga je Poslanik ﷺ tri puta zaklinjao Allahom da li ga je vidio mrtvoga. Kada se ovaj triput zakleo Allahom, osim Koga drugog boga nema, Poslanik ﷺ učini sedždu Allahu."

Seid ibn Mensur spominje da je Ebu Bekr es-Siddik ؓ učinio sedždu kada je čuo za ubistvo Musejleme. Ahmed navodi da je Alija ؓ učinio sedždu kada je našao Zu Sedjea među haridžijama. Ka'b ibn Malik učinio je sedždu u vrijeme Božijeg Poslanika ﷺ ka-

[221] Ahmed, 1/191.

[222] Brdašce u Džuhfi koje se nalazi na putu između Meke i Medine.

[223] Ebu Davud, 2775.

da je čuo da mu je Allah oprostio. Taj je događaj opisan u dva *Sahiha*.[224]

Ako neko kaže da su blagodati koje Allah daje čovjeku neprekidne, i zašto bi se onda za one koje se obnavljaju trebalo zahvaljivati, a ne i za one koje stalno traju pošto su stalne blagodati nekada veće, na ovo se može odgovoriti na više načina:

prvi: blagodati koje se obnavljaju podsjećaju na stalnost, a čovjek je zadužen za ono što je najmanje;

drugi: blagodati koje se obnavljaju zahtijevaju pokornost koja se obnavlja. Čovjeku je lakše, a Allahu draže da Mu se čini sedžda iz zahvalnosti;

treći: obnavljajuće imaju poseban odjek u duši. Srca su za njih više vezana. Zato se na tim blagodatima čestita i iskazuje žaljenje kada nestanu;

četvrti: dolazak blagodati budi radost i veselje u duši. To nekada može odvesti u zlo i nasilje. Sedžda predstavlja pokoravanje, robovanje i potčinjavanje Allahu. Kada čovjek tako dočeka Allahovu blagodat, pored radosti, veselja i sreće u duši, tada je zaslužan da mu ona bude neprekidna. A kada je dočeka radošću koja nije draga Allahu, zlom i nasiljem, kao što rade neznalice kada im se dogodi nešto dobro – ta je blagodat kratkotrajna i ubrzo će otići drugome. Tako se ona pretvara u nesreću ili u odgođenu kaznu. Već smo spomenuli primjer Negusa. Kada Allah čovjeku podari blagodat, voli da on na to uzvrati skromnošću.

Ala' ibn Mugira veli: "Obradovao sam Hasana, koji se krio viješću da je Hadždžadž mrtav, pa on pade Allahu na sedždu."

* * *

Suptilna Allahova blagodat ljudima koja se teško može zamijetiti jeste to da se čovjek zatvori, pa mu Allah pošalje nekog da mu pokuca na vrata i traži mu hrane kako bi mu usadio svijest o blagodati koja mu je data.

---

[224] Buhari, 4418 i Muslim, 2769.

Sellam ibn Ebu Muti' veli: "Ušao sam kod bolesnika da ga posjetim. Primijetih da on stenje, i rekoh mu: 'Sjeti se odbačenih po putu! Sjeti se onih koji nemaju skloništa niti ikoga da se brine o njima!' Kada sam sljedeći put došao kod njega, čuo sam ga kako ponavlja: 'Sjeti se odbačenih po putu! Sjeti se onih koji nemaju skloništa niti ikoga da se brine o njima!'"

Abdullah ibn Ebu Nuh kaže: "Čovjek mi je u jednom primorskom mjestu rekao: 'Koliko si puta Uzvišenom Gospodaru učinio nešto ružno, pa ti je On dobrim uzvratio?' 'To se ne može nabrojati', rekoh mu. 'Jesi li Mu ikada uputio poziv u pomoć, a da ti On nije u pomoć pritekao?' 'Ne, Allaha mi', odgovorih. 'On mi je uvijek dobro činio i pomagao me.' 'A jesi li Mu ikada tražio, a da ti nije dao?' 'Sve što sam Mu tražio On mi je uslišao. Kada god sam tražio pomoć, On mi je pomogao.' 'Kada bi ti neki čovjek uradio ono što ti Njemu činiš, kako bi ti uzvratio?' 'Kaznio bih ga na svaki mogući način.' 'Pa je li iko preči da mu budeš zahvalan od Njega, Koji ti je uvijek činio dobro. Njemu je lakše da Mu ljudi budu zahvalni nego da ih kažnjava. Njemu, Uzvišenom, dovoljna je zahvalnost '*elhamdulillah*'.'" Sufjan es-Sevri kaže: "Allah neće nekome podariti blagodati na ovom svijetu da bi ga osramotio na ahiretu. Onaj Koji daje blagodat svakako će je upotpuniti."

Ibn Ebu Havari reče Ebu Muaviji: "Ima li veće blagodati za nas od vjerovanja u Jednog Boga. Molimo Allaha da nam je ne oduzme." On reče: "Onaj Koji daje blagodat svakako će je upotpuniti. A Allah je iznad toga da pruži neku manjkavu blagodat ili da odbije iskreno djelo." Ibn Ebu Havari kaže kako mu je neka žena rekla: "U kući me je jedna stvar zaokupirala." "Šta je to?" "Želim da u jednom trenutku nabrojim sve Allahove blagodati i da spoznam svoje nedovoljno zahvaljivanje na tim blagodatima." On odgovori: "Ti želiš nešto što naš razum ne može postići."

Ibn Zejd veli: "Ako na nekom skupu jedan čovjek bude zahvaljivao Allahu ﷻ, to će važiti za sve prisutne." "U jednoj knjizi koju je Uzvišeni objavio našao sam da je On rekao: '*Razveselite Moga roba vjernika! Koju god bi blagodat dobio, on bi rekao: 'Elhamdulillah, mašallah.' Zastrašite Moga roba vjernika!' Kad god bi ga neka teškoća zadesila, on bi rekao: 'Elhamdulillah, elhamdulil-*

lah. Rob Mi zahvaljuje kada sam ga obradovao i kada sam ga zastrašio. Uvedite Moga roba u kuću Moje moći, jer Mi je bio zahvalan u svakoj situaciji.' "

Vehb je rekao: "Jedan je pobožnjak činio ibadet Allahu pedeset godina. Onda mu On objavi da su mu oprošteni grijesi. Ovaj reče: 'Gospodaru, kako mi opraštaš kada nisam ni griješio?' Tada Allah učini da mu jedna žila u vratu jače zakuca, tako da nije mogao ni spavati ni činiti ibadet, da bi ga na kraju savladao strah. Kada mu je došao melek, reče mu: 'Veoma me namučilo otkucavanje ove žile.' Melek mu reče: 'Tvoj Gospodar kaže: 'Tvoj pedesetogodišnji ibadet ravan je smiraju te žile.''"

Ibn Ebu ed-Dun'ja prenosi da je Davud rekao: "Gospodaru, kaži mi koja je prva blagodat?" Allah mu objavi: "Davude, diši, diši! To je Moja prva blagodat."

* * *

Sada možemo shvatiti hadis Zejda ibn Sabita i Ibn Abbasa, koji bilježi Ebu Davud:

إِنَّ اللهَ لَوْ عَذَّبَ أَهْلَ سَمَاوَاتِهِ وَأَهْلَ أَرْضِهِ لَعَذَّبَهُمْ وَهُوَ غَيْرُ ظَالِمٍ لَهُمْ، وَلَوْ رَحِمَهُمْ لَكَانَتْ رَحْمَتُهُ خَيْراً لَهُمْ مِنْ أَعْمَالِهِمْ.

"Kada bi Allah kaznio sve stanovnike Njegovih nebesa i Zemlje, ne bi bio nepravedan. A kada bi im se smilovao, ta bi im milost bila vrednija od svih djela koja su počinili."[225]

U *Sahihu* se navodi hadis:

«لَنْ يُنْجِيَ أَحَداً مِنْكُمْ عَمَلَهُ» قالوا: ولا أنت يا رسول الله؟ قـال: «ولا أَنَـا إِلاَّ أَنْ يَتَغَمَّـدَنِي الله مِنْهُ بِرَحْمَةٍ منهُ وفضل، فإِنَّ أعمَالَ العَبدِ لا توافِي نعمةً من نعمِ الله عليه.

"'Niko od vas neće biti spašen zahvaljujući svojim djelima.' 'Čak ni ti, Božiji Poslaniče?', upitaše. 'Čak ni ja, osim da mi se Allah smiluje. Svi čovjekovi postupci nisu ravni jednoj Allahovoj blagodati.'"[226]

[225] Ebu Davud, 4699 i Ibn Madža, 77.

[226] Buhari, 6463 i Muslim, 2817.

Neki fakihi kažu: “Onaj ko se zakune da će se zahvaliti Allahu na najbolji način odužit će se tako što će reći: 'Hvala Allahu onako kako odgovara Njegovim blagodatima i privlači uvećanje.'” Ovo nije hadis Božijeg Poslanika ﷺ niti izreka nekog od ashaba. Ovo se ubraja u israilijate od Adema. Vjerodostojnije predanje jeste: “Hvala pripada Allahu. Ne možemo Mu biti dovoljno zahvalni i ne napuštamo molbu za Njegove blagodati.” Čovjekova zahvalnost i hvaljenje nikada ne mogu uzvratiti ni za jednu blagodat, a kamoli za sve. Njegovi postupci i hvaljenje ne mogu uzvratiti na Allahovu blagodat niti privući povećanje. Iako čovjek ne može dostići stepen hvale, onda riječi: “Hvala Allahu koliki je kosmos, kolika je Zemlja, koliko je ono između njih i koliko je sve što Ti poznaješ osim toga; koliko je zrnaca pijeska, prašine, kamenčića i kapi; koliko je udisaja stvorenja; koliko je onoga što je stvoreno i što nije stvoreno” predstavljaju zahvalnost koju On zaslužuje, a ne ono što čovjek može izvršiti.

* * *

Ebu Mulejh veli: “Musa je rekao: 'Gospodaru, koja je zahvalnost najbolja?' On odgovori: 'Da Mi budeš zahvalan u svakom trenutku.'” Bekr ibn Abdullah kaže: “Tražio sam bratu da mi nešto preporuči, pa mi on reče: 'Ne znam što da kažem osim da čovjek ne treba da prestane sa zahvalom i traženjem oprosta. Ljudsko je biće stalno između blagodati i grijeha. Blagodat je valjana samo uz hvalu i zahvalu, a grijeh samo uz pokajanje i traženje oprosta.' Ovo mi je bilo od neograničene koristi.”

Abdulaziz ibn Ebu Davud kaže kako je vidio na ruci Muhammeda ibn Vasia čir. “On vidje da me je pogled na taj čir uznemirio, pa mi reče: 'Znaš li ti koliko je blagodati u ovom čiru? Ne nalazi se na mojem oku, jeziku i spolnom organu. Sve ostalo je lahko.'”

وروى الجويري، عن أبي الورد، عن الحلاج، عن معاذ بن جبل رضي الله عنه: سَمِعَ النَّبيُّ رَجلاً يَدْعُو يَقُولُ اللهمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ تَمَامَ النِّعْمَةِ، فَقَالَ أَيُّ شَيْءٍ تَمَامُ النِّعْمَةِ؟ قَالَ دَعْوَةٌ دَعَوْتُ بِهَا أَرْجُو بِهَا الخَيْرَ، قالَ: فَإِنَّ مِنْ تَمَامِ النِّعْمَةِ دُخُولَ الجَنَّةِ والفَوْزَ مِنَ النَّارِ». وسَمِعَ رَجُلاً وهُوَ يَقُولُ ياذَا الجَلَالِ والإِكْرَامِ فَقَالَ «قَدْ اسْتَجِيبَ لَكَ فَسَلْ وَسَمِعَ النبيُّ رَجُلاً وَهُوَ يَقُولُ: اللهمَّ

إِنِّي أَسْأَلُكَ الصَّبْرَ قَالَ سَأَلْتَ اللهَ البَلاَءَ فَسْأَلْهُ العَافِيَةَ» .

El-Džuvejri bilježi putem Ebu Verdaa preko Halladža od Muaza ibn Džebela ﷺ da je Božiji Poslanik ﷺ došao kod čovjeka koji je govorio: “Gospodaru, molim Te za potpunu blagodat.” Božiji Poslanik ﷺ reče mu: “*Čovječe, znaš li šta je potpuna blagodat?*” On reče: “Ja sam uputio dovu kojom tražim dobro.” Božiji Poslanik ﷺ reče: “*Potpuna je blagodat spasenje od Vatre i ulazak u Džennet.*”[227]

Sehm ibn Selema veli: “Pričali su mi da čovjek kada spomene Allahovo ime prije jela i zahvali Mu na kraju, neće biti pitan za blagodati te hrane.”

* * *

Na prednost zahvalnosti nad strpljivošću ukazuje i to da Uzvišeni Allah voli da se od Njega traži zdravlje. Ništa Mu nema draže od dove za zdravlje. U *Musnedu se* bilježi hadis koji Ebu Salih prenosi od Ebu Hurejre ﷺ: “Ebu Bekr ﷺ uspe se na minber i reče: 'Tražite od Allaha zdravlje, jer ništa poslije vjerovanja nije vrijedno kao zdravlje.'”[228]

U drugom hadisu stoji:

إن النَّاسَ لَمْ يُعْطَوْا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا شَيْئاً أَفْضَلَ مِنَ الْعَفْوِ وَالْعَافِيَةِ، فَسَلُوهَا الله عز وجل.

“*Ljudima na ovom svijetu nije data veća blagodat od zdravlja i oprosta. Molite Allaha za to.*”[229]

Poslanik ﷺ je svome amidži Abbasu rekao:

يا عمِّ أكثِرْ مِن الدُّعَاءِ بِالْعَافِيَة.

“*Amidža, što češće se moli za zdravlje.*”[230]

وفي الترمذي، قُلْتُ يا رَسُولَ الله عَلِّمْنِي شَيْئاً أَسْأَلُه الله عز وجل، قال: سَلِ الله العَافِيَةَ،

[227] Ahmed, 231 i Tirmizi, 3524.
[228] Ahmed, 1/4.
[229] Ahmed, 1/7 i *Kenzul-ummal*, 4927.
[230] Mustedrek, 1/529 i *Medžmeuz-zeva'd*, 10/175.

فَمَكَثْتُ أَيَّاماً ثُمَّ جِئْتُ فَقُلْتُ يا رَسُولَ الله عَلِّمْنِي شَيْئاً أَسْأَلُه الله؟ فقالَ لِي: يَا عَبَّاسُ يَا عَمَّ رَسُولِ الله سَلِ الله العَافِيَةَ فِي الدُّنْيَا وَالآخِرَةِ.

Tirmizi bilježi da je on rekao: "'Božiji Poslaniče, reci mi šta da tražim od Allaha.' '*Traži Mu zdravlje,*' odgovori Božiji Poslanik ﷺ. Nakon nekoliko dana dođoh mu ponovo i upitah ga: 'Božiji Poslaniče, reci mi šta da tražim od Allaha.' '*Amidža Božijeg Poslanika ﷺ, traži od Njega zdravlje na ovom i budućem svijetu.*'"[231]

U Taifu je Božiji Poslanik ﷺ učio: "*Ako nisi srdit na mene, sve je drugo lahko. A u blagostanju se lakše osjećam.*"[232]

Potražio je utočište u blagostanju, kao što je učinio i dovom:

أَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ، وَأَعُوذُ بِمُعَافَاتِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ.

"*Utječem se Tvome zadovoljstvu od Tvoje srdžbe, Tvojoj poštedi od kazne i utječem se Tebi od Tebe.*"[233]

U drugom hadisu stoji:

"*Tražite od Allaha oprost, zdravlje i sigurnost.*"[234]

Ovom dovom traži se oprost za prošlost, zdravlje u sadašnjosti i sigurnost u budućnosti kroz trajanje zdravlja.

Abdul-Eala et-Tejmi je govorio: "Molite Allaha za zdravlje, jer bolesnik, čak i da je teško bolestan, nema veće pravo na tu dovu od onoga zdravog, koji nije siguran od bolesti. Oni koji su bolesni danas jučer su bili zdravi. A oni koji će sutra biti bolesni danas su zdravi. Kada bi bolest vodila dobru, mi opet ne bismo to željeli. Postoje bolesti koje iscrpljuju na ovom svijetu i ponižavaju na budućem. Zato onaj ko dugo boravi u grijehu nije siguran da će ga zadesiti bolest koja će ga iscrpiti na ovom i poniziti na budućem svijetu." Na kraju, on kaže: "Hvala pripada Allahu, Čije se blagodati ne mogu nabrojati; na njih se ne može djelima uzvratiti i njih ne bi nestalo i kada bismo ih vječno trošili."

---

[231] Tirmizi, 3509 i Ahmed, 1/209.

[232] Hadis je već citiran.

[233] Muslim, 486.

[234] Ahmed, 1/8 i *Et-Tergibu vet-terhibu*, 4/272.

Božiji Poslanik ﷺ prođe pored jednog čovjeka koji je molio Allaha za sabur, pa mu reče:

لقَدْ سَأَلْتَ الْبَلاَءَ فَسْأَلِ الْعَافِيَةَ.

"Ti time tražiš bolest. Traži zdravlje!"[235]

وفي صحيح مسلم: عَادَ رَسُولُ الله، رَجُلًا قَدْ صَارَ مِثْلَ الْفَرْخِ، فقَالَ: «مَا كُنْتَ تَدْعُو بِشَيْءٍ أَوْ تَسْأَلُ»؟ قال: كُنْتُ أَقُولُ: اللهمَّ مَا كُنْتَ مُعَاقِبَنِي بِهِ فِي الآخِرَةِ، فَعَجِّلْهُ فِي الدُّنْيَا، فَقَالَ: «سُبْحَانَ الله، لَا تَسْتَطِيعُهُ، أوْ لَا تُطِيقُهُ. قُلِ: اللهمَّ آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً، وَفِي الآخِرَةِ حَسَنَةً، وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ».

U Muslimovom *Sahihu* prenosi se da je Alejhisselam obišao jednog čovjeka koji se osušio od bolesti. "Reče mu: '*Jesi li činio dovu Allahu i jesi li Mu šta tražio?*' On odgovori: 'Da, govorio sam: 'Gospodaru moj, daj mi sada kaznu koju si mi pripremio na ahiretu." Božiji Poslanik ﷺ reče mu: '*Subhanallah! Ti to ne možeš podnijeti! Zašto nisi rekao: 'Gospodaru, daj nam dobro na ovom svijetu i na budućem svijetu i sačuvaj nas džehenemske vatre!*" Zatim Poslanik ﷺ prouči dovu da ga Allah ozdravi, i on ozdravi."[236]

Tirmizi bilježi hadis u kojem Ebu Hurejra ﷺ kaže: "Nikada neću ostaviti dovu koju sam čuo od Božijeg Poslanika ﷺ: '*Gospodaru, učini me onim ko Ti najviše zahvaljuje, najčešće spominje, najviše slijedi Tvoje preporuke i čuva Tvoje oporuke.*'"[237]

Šejban veli: "Kada bi sjeo među ljude, Hasan bi rekao: 'Tebi pripada hvala za islam, Tebi pripada hvala za Kur'an, Tebi pripada hvala za porodicu i imetak. Prostro si nam opskrbu, uspostavio sigurnost, dao nam zdravlje i uslišao svaku našu dovu. Neka Ti je hvala mnogo kao što obasipaš blagodatima mnogo. Dao si nam mnoga dobra i spasio nas od mnogih zala. Tvome uzvišenom, vječnom i neprolaznom licu neka je hvala.'" Jedan je od selefa govorio: "Svaka blagodat koja nam je data u prošlosti i u kojoj još uži-

---

[235] *Ithaful-ešraf*, 9/536.

[236] Muslim, 2688.

[237] Tirmizi, 3601.

vamo i koja će i dalje trajati potječe samo od Tebe, Koji sudruga nemaš. Neka Ti je hvala na tome. Tebi samo pripada zasluga i istinska plemenitost. Neka Ti je hvala na svakoj blagodati koju si dao nama i svim Tvojim stvorenjima. Nema boga osim Tebe."

Mudžahid veli: "Kada bi ga zatekla zora na putovanju, Ibn Omer bi glasno molio: 'Neka svi čuju našu zahvalnost Allahu, na blagodatima i lijepim iskušenjima koje nam je poslao' (tri puta). 'Gospodaru, daj nam ono što je najbolje za nas. Utječem ti se od Vatre. Nema moći niti snage osim kod Allaha' (tri puta)."

Imam Ahmed navodi da je Uzvišeni Allah objavio Musau ibn Imranu ﷺ: "O Musa, budi oprezan, okretan i sam sebi prijatelj. Kloni se svakog druga koji te ne vodi onome što Me raduje, jer on ti je neprijatelj i tvoje srce okrutnim čini. Mnogo Me spominji kako bi zahvalnost prema Meni bila potpuna i kako bi stekao uvećanje."

Hasan veli: "Kada je Allah stvorio Adema, izveo je stanovnike Dženneta iz njegove desne strane, a stanovnike Džehennema iz lijeve. Oni se raširiše po Zemlji. Bilo ih je slijepih, gluhih i bolesnih. Adem reče: 'Gospodaru, šta si uradio od mog potomstva?' 'Ademe, Ja hoću da Mi se zahvaljuje.'"

وفي السنن عنه صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: مَنْ قالَ حِينَ يُصْبِحُ: اللهمَّ مَا أَصْبَحَ بِي مِنْ نِعْمَةٍ فمِنْكَ وَحْدَكَ لا شَرِيكَ لَكَ، فَلَكَ الحَمْدُ وَلَكَ الشُّكْرُ، فَقَدْ أَدَّى شُكْرَ يَومِهِ، وَمَنْ قالَ مِثْلَ ذَلكَ حِينَ يُمْسِي فَقَدْ أَدَّى شُكْرَ لَيْلَتِهِ.

U *Sunenima* se bilježi od Alejhisselama: "*Ko izjutra kaže: 'Gospodaru, svaka blagodat koja je data meni ili bilo kojem drugom stvorenju potječe samo od Tebe. Ti nemaš sudruga. Tebi pripada hvala i zahvala' taj je izvršio dužnost zahvalnosti za taj dan. Ko ovo kaže uvečer taj je izvršio dužnost zahvalnosti za tu noć.*"[238]

ويذكر عن النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: مَنِ ابْتُلِيَ فَصَبَرَ، وَأُعْطِيَ فَشَكَرَ، وَظُلِمَ فَغَفَرَ وَظَلَمَ فَاسْتَغْفَرَ، أُولَئِكَ لَهُمُ الأَمْنُ وَهُمْ مُهْتَدُونَ.

[238] Ebu Davud, 5073 i *Et-Tergibu vet-terhibu*, 1/453.

Prenosi se da je Poslanik ﷺ rekao: "*Ko bude iskušan pa istrpi, dobije opskrbu pa zahvali, nepravdu doživi pa oprosti, nepravdu učini pa oprost zatraži taj će biti siguran i na Pravom putu.*"[239]

ويذكر عنه صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: إِنَّهُ أَوْصَى رَجُلاً بِثَلَاثٍ، فقال: أَكْثِرْ مِنْ ذِكْرِ الْمَوْتِ يُشْغِلْكَ عَمَّا سِوَاهُ، عَلَيْكَ بِالدُّعَاءِ فَإِنَّكَ لَا تَدْرِي مَتَى يُسْتَجَابُ لَكَ، وَعَلَيْكَ بِالشُّكْرِ فَإِنَّ الشُّكْرَ زِيَادَةٌ.

Prenosi se da je Poslanik ﷺ preporučio jednom čovjeku tri stvari: "*Često misli na smrt, i to će te odvratiti od drugog; čini dovu, jer ne znaš kada će ti biti uslišano i budi zahvalan, jer to povlači uvećanje.*"[240]

ويذكر عنه صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: أَنَّهُ كَانَ إِذَا أَكَلَ قَالَ: اَلْحَمْدُ للهِ الَّذِي أَطْعَمَنِي وَسَقَانِي وَهَدَانِي، وَكُلِّ بَلَاءٍ حَسَنٍ أَبْلَانِي، الحمد لله الرَّزَّاقِ ذِي الْقُوَّةِ المتِينِ، اَللَّهُمَّ لَا تَنْزِعْ مِنَّا صَالِحاً أَعْطَيْتَنَا وَلَا صَالحاً رَزَقْتَنَا، واجْعَلْنَا لك من الشَّاكرين.

Kada bi počinjao s jelom, Poslanik ﷺ bi rekao: "*Neka je hvala Allahu Koji me je nahranio, napojio, uputio i na svaki lijepi način iskušao. Neka je hvala Allahu, Koji opskrbljuje i ogromnu moć posjeduje. Gospodaru moj, nemoj nam uzimati dobro koje si nam dao niti ono kojim si nas opskrbio. Učini nas od zahvalnih.*"[241]

Također se spominje da je pri jelu govorio:

الحَمْدُ للهِ الَّذِي أَطْعَمَ وسَقَى وسَوَّغَهُ وجَعَلَ لَهُ مَخْرَجاً.

"*Neka je hvala Allahu, Koji nam je dao jelo i piće i olakšao nam da to svarimo i izbacimo.*"[242]

Urva ibn Zubejr ne bi skidao šal s glave prije jela sve dok ne bi proučio: "Hvala pripada Allahu, Koji nas je uputio, nahranio nas, napojio i blagodatima obasuo. Allah je najveći. Tvoja nam je opskrba došla dok mi činimo svako zlo. Osvanuli smo i zanoćili u dobru. Podari nam potpunu blagodat i da Ti budemo zahvalni. Nema dobra osim Tvojeg dobra. Nema boga osim Tebe, Boga dobrih i Gospodara svjetova. Hvala pripada Allahu. Nema boga osim

---

[239] *Medžmeuz-zeva'd*, 10/287 i *Kenzul-ummal*, 5616.

[240] *Hil'jetul-evlija'*, 7/305.

[241] *Mustedrek*, 1/545.

[242] Ebu Davud, 3851 i *Knjiga o zahvalnosti*, 80.

Allaha. Kako Allah hoće, i nema moći osim kod Allaha. Gospodaru moj, daj nam berićeta u ovome što si nam podario i sačuvaj nas džehenemske vatre."

Vehb ibn Munebbih kaže: "Tri su glavne blagodati:

prva: blagodat islama bez koje nijedne druge nema;

druga: blagodat zdravlja bez koje nema ljepote života i

treća: blagodat imetka bez koje nema života."

Seid el-Džeriri je, došavši s hadža, rekao: "Allah nam je na ovom putu poslao sljedeće blagodati..." Zatim reče: "Nabrajanje blagodati jeste vid zahvalnosti." Vehb je jednom prilikom prošao pored teško oboljelog čovjeka koji je bio slijep, gubav, nepokretan i go. Čuo ga je kako izgovara: "Hvala Allahu na blagodatima koje mi je dao." Vehbov saputnik reče: "Koja ti je blagodat preostala da bi bio zahvalan?" Bolesnik reče: "Pogledaj koliko je čeljadi u ovom gradu. Ja se zahvaljujem Allahu jer Ga niko drugi ne poznaje osim mene."

Prenosi se da je Poslanik ﷺ rekao:

إذَا أَنْعَمَ اللهُ عَلَى عَبْدٍ نِعْمَةً فَحَمِدَهُ عِنْدَهَا فَقَدْ أَدَّى شُكْرَهَا.

"Kada Allah pošalje čovjeku neku blagodat, i on Mu zahvali za to, izvršio je obavezu zahvalnosti."[243]

Ali ibn Ebu Talib ؓ prenosi kako je Nabukodonosor priveo Danijala i naredio da ga zatvore u jamu. Zatim je poslao dva razjarena lava i ostavio ih. Nakon pet dana otvorio je jamu i vidio Danijala kako klanja, a lavovi stajahu u drugom kraju rupe. Upita ga: "Šta si rekao da te Bog zaštiti?" Rekao sam: "Hvala Bogu, Koji ne zaboravlja one što Ga spominju. Hvala pripada Allahu, Koji ne napušta onoga što Ga moli. Neka je hvala Allahu, Koji ne ostavlja onoga koji se na Njega oslanja, pored drugih. Hvala Allahu, Koji nam je siguran oslonac kada svi planovi propadnu. Hvala Allahu u Koga se nadamo kada nam djela na dobro ne slute. Neka je hvala Allahu, Koji otklanja teškoće i opasnosti. Hvala Allahu, Koji na

---

243 *Mustedrek*, 1/507.

dobro uzvraća dobrim i koji za strpljivost šalje izbavljenje."

Prenosi se da je Alejhisselam, kada bi pogledao u ogledalo, rekao:

الحمْدُ لله الَّذي أَحْسَنَ خَلْقِي وَخُلُقِي، وزَانَ منِّي ما شَانَ من غيري.

"Hvala Allahu, Koji je uljepšao moj izgled i moral i dao mi da prepoznajem nedostatke."[244]

Ibn Sirin[245] prenosi da se Ibn Omer često ogledao u ogledalu koje je nosio sa sobom. "Upitah ga: 'Zašto to činiš?' 'Gledam u lice koje je kod mene lijepo, a kod drugih bi bilo ružno i zahvaljujem Allahu na tome.'" Ebu Bekra ibn Ebu Merjema pitali su: "Šta je potpuna blagodat?" On reče: "Da jednom nogom stojiš u Džennetu, a drugom na siratu." Bekr ibn Abdullah kaže: "O čovječe, ako želiš spoznati veličinu blagodati koju ti je Allah dao, idi zatvorenih očiju."

Mukatil je o ajetu ﴿وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ ظَاهِرَةً وباطنةً﴾ "...*i da vas* ***darežljivo obasipa milošću Svojom, i vidljivom i nevidljivom***" (Lukman, 20) rekao: "Vidljiva je blagodat islam, a nevidljiva ono što ste zatrpali grijesima."

Ibn Ševzeb veli: "Abdullah ibn Mesud ﷺ kaže: 'Allah je milostiv i prema stanovnicima Vatre. Da je htio, mogao ih je i na teži način kazniti.'"

Ebu Sulejman ed-Darani veli: "U blizini Milostivoga na Sudnjem će danu biti oni koje krase: plemenitost, darežljivost, blagost, samilost, zahvalnost, dobročinstvo i strpljivost."

Ebu Hurejra ﷺ kaže: "Ko vidi oboljelog i kaže: 'Hvala Allahu, Koji me je sačuvao od onoga čime je tebe iskušao i istakao me nad tobom i nad ostalim stvorenjima', taj je izvršio dužnost zahvale na toj blagodati."

Abdullah ibn Vehb kaže: "Rekao nam je Abdurrahman ibn Zejd: 'Zahvalnost treba obuhvatiti blagodati od vrha do dna. Neka

[244] *Medžmeuz-zeva'd*, 5/170 i *Kenzul-ummal*, 8301.

[245] Ebu Bekr Muhammed ibn Sirin el-Basri el-Ensari, učenjak iz redova tabiina, poznat po tumačenju snova (umro 110. god. po H.).

čovjek pogleda Allahove blagodati: u tijelu, sluhu, vidu, rukama, nogama i drugome. U svemu tome kriju se velike Allahove blagodati i zato ih treba koristiti za ono što nije grijeh. Druga je blagodat u opskrbi. I to treba koristiti u pokornosti Allahu. Ko postupi tako taj je obuhvatio blagodati od vrha do dna.'"

Ka'b veli: "Čovjek kome Allah dā blagodat, i on na njoj bude zahvalan i ponizan Allahu, On će mu dati korist u toj blagodati na ovom svijetu i podići će mu stepen na ahiretu. A čovjek kome Allah dā blagodat, pa on ne bude zahvalan i ponizan Allahu, On će ga lišiti koristi te blagodati i otvorit će mu jedan od ponora Vatre. Kaznit će ga ako hoće, ili će mu preći preko toga."

Hasan kaže: "Na kome ne bude vidljiva Allahova blagodat makar u hrani, piću ili odjeći, taj je ograničenog uma i nadomak je kazne." Jednom je Hasan rekao Bekru el-Muzeniju: "Učini, oče Abdullahov, dovu za svoju braću." On se zahvali Allahu, blagoslovi Poslanika ﷺ i reče: "Tako mi Allaha, ne znam koja je blagodat veća za mene i za vas: blagodat unošenja (hrane) ili blagodat što se otpaci mogu izbaciti." Hasan reče: "To je blagodat hrane."

Aiša, radijallahu anha, veli: "Svaki čovjek koji se napije bistre vode, unese je u organizam i izbaci je bez bolova dužan je biti zahvalan na tome."

Hasan kaže: "Kolika je blagodat u hrani koja se unosi u organizam, a zatim izbacuje poput trave. Jedan od vladara ovog sela gledao je kako jedan od njegovih momaka zahvaća vodu iz bunara i zatim pije stojeći. Reče: 'Dao Bog da sam kao ti, pa da pijem vodu dok ne ugasim žeđ. Kada se napije vode, to ga smiri. Kakva li je to blagodat!'"

Jedan učenjak pisao je svome bratu: "Brate moj, živimo u blagodatima koje ne možemo izbrojati iako smo nepokorni Allahu. Onda ne znam na čemu da zahvaljujem – na ljepoti koja raduje ili ružnoći koja nam je sakrivena." Rekli su Hasanu: "Postoji čovjek koji se ne druži s ostalima." On dođe kod njega i upita ga za razlog. On mu reče: "Ja neprestano prelazim iz grijeha u blagodat i odlučio sam da se povučem od ljudi i posvetim traženju oprosta za grijehe i zahvaljivanju Allahu na blagodatima." Hasan mu reče: "Ti

si, Allahov robe, pametniji od Hasana. Nastavi to što si započeo."

Ibn Mubarek veli kako je čuo Alija ibn Saliha kako tumači ajet: ﴿لَئِن شَكَرْتُمْ لأَزِيدَنَّكُمْ﴾ "*Ako budete zahvalni, Ja ću vam, zacijelo, još više dati*" (Ibrahim, 7), tj. dat će vam se još više ibadeta. Tačno je da se ovaj ajet odnosi na blagodati, a ibadet je jedna od najvrednijih blagodati.

Ibn Ebu ed-Dun'ja bilježi da je Muharib ibn Dessar[246] klanjao noćni namaz i često naglas molio: "Ja sam dijete koje si odgojio, i neka je Tebi hvala. Ja sam slabi koga si ojačao, i neka je Tebi hvala. Ja sam siromah koga si obogatio, i neka je Tebi hvala. Ja sam lutalica kojoj si imetak dao, i neka Ti je hvala. Ja sam neženja koga si oženio, i neka Ti je hvala. Ja sam gladni koga si zasitio, i neka Ti je hvala. Ja sam goli koga si obukao, i neka je Tebi hvala. Ja sam putnik kome Ti društvo praviš, i neka Ti je hvala. Ja sam odsutni koga si Ti vratio, i neka Ti je hvala. Ja sam pješak kome si Ti prijevoz dao, i neka Ti je hvala. Ja sam bolesnik koga si izliječio, i neka Ti je hvala. Ja sam onaj ko traži i kome si uslišao, pa neka je Tebi hvala. Ja sam onaj koji Te zvao i kome si se odazvao, pa neka je Tebi hvala. Gospodaru naš, tebi pripada najveća hvala."

Jedan je govornik kazao: "Nos ti je bio izbrazdan, pa ga je Allah ispravio, uljepšao i usavršio. Oči su ti bile izbuljene, pa ti ih je Allah stavio u kapke zatvorene i trepavice nanizane. Prenio te iz jednog u drugi stupanj, zatim ti podario ljubav i pažnju roditelja. Njegova te blagodat štiti i okružuje."

Jedan je alim o ajetu ﴿وَإِن تَعُدُّواْ نِعْمَتَ اللهِ لاَ تُحْصُوهَا﴾ "*...i ako biste Allahove blagodati brojali, ne biste ih nabrojali*" (Ibrahim, 34) rekao: "Hvaljen neka je Onaj Ko je od spoznaje Njegovih blagodati ostavio samo to da su one nedokučive. Isto tako, od spoznaje Njegovog Bića znamo toliko da se On ne može spoznati. Tako je spoznaja da su Njegove blagodati nedokučive dovoljna zahvalnost, kao što On cijeni svijest ljudi da Ga ne mogu spoznati i to naziva vjerovanjem. On zna da ljudi ne mogu doprijeti dalje."

---

246 Ebu Mutarrif Muharib ibn Dessar ibn Kerdus eš-Šejbani. Bio je sudija u Kufi (umro 116. god. po H.).

أَخْبَرَنَا عبدُ الله بن المبارك عن المُثَنَّى بنِ الصَّبَّاحِ، عن عَمْرِو بنِ شُعَيْبٍ عـن جَـدِّهِ عبـدِ الله بـن عَمْرٍو، قال: سَـمِعْتُ رَسُولَ الله يقولُ: «خَصْلَتَانِ مَنْ كَانَتَا فِيهِ كَتَبَهُ الله شَـاكِراً صَـابِراً، وَمَـنْ لَمْ تَكُونَا فِيهِ لَمْ يَكْتُبْهُ الله شَاكِراً وَلاَ صَابِراً: مَنْ نَظَرَ فِي دِينِهِ إِلَى مَنْ هُوَ فَوْقَهُ فَاقْتَدَى بِهِ، وَمَـنْ نَظَـرَ فِي دُنْيَاهُ إِلَى مَنْ هُوَ دُونَهُ فَحَمِدَ الله عَلَى مَا فَضَّلَهُ بِهِ عَلَيْهِ، كَتَبَهُ الله شَاكِراً وَصَابِراً، وَمَـنْ نَظَـرَ فِي دِينِهِ إِلَى مَنْ هُوَ دُونَهُ وَنَظَرَ فِي دُنْيَاهُ إِلَى مَنْ هُوَ فوقه فَأَسِفَ عَلَى مَا فَاتَهُ مِنْـهُ لَمْ يَكْتُبْـهُ الله شَـاكِراً ولا صَابِراً».

Abdullah ibn Mubarek bilježi hadis koji Musenna ibn Sabah prenosi od Amra ibn Šuajba, čiji otac prenosi od djeda, a u njemu stoji da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: “*Ko bude posjedovao dvije osobine, Allah će ga uvrstiti u strpljive i zahvalne, a ko ih ne bude imao neće spadati u tu vrstu: ugledanje na onoga ko je ispred čovjeka u vjeri i slijeđenje njegovog primjera, ugledanje na onoga ko je iza u ovosvjetskim stvarima i zahvaljivanje Allahu što mu je podario veće blagodati. Ko bude činio ove dvije stvari bit će uvršten u strpljive i zahvalne. A ko se bude ugledao na onoga ko zaostaje za njime u stvarima vjere i na onoga ko je ispred njega u ovodunjalučkim stvarima i bude žalio za onime što nema – taj se neće računati u strpljive i zahvalne.*”[247]

Isti prenosioci navode predanje koje se zaustavlja na Abdullahu ibn Amru:

أَرْبَعُ خِصَالٍ مَنْ كُنَّ فِيهِ بَنَى الله لَهُ بَيْتاً فِي الْجَنَّةِ: مَنْ كَانَ عِصْمَةُ أَمْرِهِ لَا إِلَهَ إِلاَّ الله، وَإِذَا أَصَابَتْهُ مُصِيبَةٌ قَالَ إِنَّا لله وإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ، وإذَا أُعْطِيَ شَيْئاً قَال الْحَمْدُ لله، وَإِذَا أَذْنَبَ قَالَ أَسْتَغْفِرُ الله.

“*Ko bude imao četiri osobine, Allah će mu sagraditi kuću u Džennetu: onaj čija zaštita bude 'La ilahe illallah'; ko u nesreći kaže: 'Mi smo Allahovi i Njemu se vraćamo'; ko nakon dobitka kaže 'Hvala Allahu', a kada pogriješi: 'Neka mi Allah oprosti.'*”

Ibn Mubarek bilježi Šiblovo predanje putem Ebu Nudžejha u kojem stoji da je Mudžahid o ajetu: ﴿إِنَّهُ كَانَ عَبْدًا شَكُورًا﴾ “*On je, **doista, bio rob zahvalni***” rekao: “Šta bi god pojeo ili popio, on bi zahvalio Allahu. Šta bi god dobio, zahvalio bi Allahu. Zato ga je Allah nazvao zahvalnim robom.”

---

[247] Tirmizi, 2512 i *Kenzul-ummal*, 6423.

Muhammed ibn Ka'b veli: "Nuh je, kada bi jeo, govorio: 'Hvala Allahu.' Kada bi pio, govorio bi: 'Hvala Allahu.' Kada bi se oblačio, govorio bi: 'Hvala Allahu.' Kada bi uzjahivao, govorio bi: 'Hvala Allahu.' Zato ga je Allah nazvao zahvalnim robom."

Ibn Ebu ed-Dun'ja veli: "Čuo sam da je jedan mudrac rekao: 'Čak i kada Allah ne bi kažnjavao za grijehe, ljudi ne bi trebali griješiti iz zahvalnosti prema Njemu.'"

* * *

Ljudi imaju dvije dužnosti prema Allahu u svakom trenutku:

prva: poštovanje naredbi i zabrana koje isključivo On donosi i

druga: zahvalnost na blagodatima koje je podario ljudima.

Uzvišeni Allah, znači, zahtijeva da ljudi budu zahvalni i da Njegove naredbe izvršavaju.

Međutim, čovjek ove obaveze izvršava veoma sporo i nepotpuno, tako da mu je potreban Allahov oprost i prelazak preko grijeha. Da nije toga, čovjek bi propao. A što se više poznaje Allahova vjera, viša je i svijest o obavezama, kao i svijest o zaostajanju u izvršavanju tih obaveza. Vjera nije puko ostavljanje vidljivih zabrana. Usto se moraju izvršavati Allahu drage naredbe. A većina religioznih ljudi od toga uzima samo ono što je prihvaćeno kod sredine.

A što se tiče džihada, naređivanja dobra, odvraćanja od zla, širenja savjeta u ime Allaha, Njegovog Poslanika i vjernika, zalaganja za Allaha, Njegovog Poslanika, vjeru i Knjigu, to su obaveze koje većini ljudi ne padaju na pamet, a kamoli da misle da ih izvršavaju. Najslabiji je vjernik i najmrži Allahu onaj ko ne izvrši te obaveze, pa makar se odrekao svega na ovom svijetu. Teško ćeš vidjeti da se neko zacrveni, naljuti ili pobjesni kada se prekrši neka Allahova zabrana. Rijetko se ko žrtvuje da pomogne Njegovu vjeru. Grešnici su u boljem položaju kod Allaha od takvih vjernika.

Ebu Omer i drugi pripovijedaju kako je Allah naredio jednom meleku da sravni jedno selo. Melek reče: "Gospodaru, u tom

se selu nalazi taj i taj pobožni isposnik." Uzvišeni odgovori: "Njime počni. Njegov vapaj želim da čujem. Nikada se nije izmijenio kada bi vidio neko ružno djelo."

* * *

A što se tiče spoznaje blagodati, to se postiže tako što čovjek sebi ne pripisuje nijedno dobro djelo pa makar činio koliko svi ljudi. Uvijek su Allahove blagodati veće od njegovih djela. I najmanja blagodat teža je od svih dobrih djela čovjeka, zato on neprestano treba paziti na svoje dužnosti prema Allahu.

Imam Ahmed kaže: "Obavijestio me je Hadždžadž putem Džerira ibn Hazima od Vehba, koji veli: 'Pričali su mi da je Allahov poslanik Musa عليه السلام prošao pored čovjeka koji je činio dovu i plakao. Reče: 'Gospodaru, smiluj se ovom čovjeku, ja sam mu se smilovao.' A Allah mu objavi: 'Kada bi Me molio do iznemoglosti, Ja mu se ne bih odazvao sve dok ne izvrši svoje obaveze prema Meni.''"

Potpuna svijest o Allahovim blagodatima čovjekova djela čini bezvrijednim u vlastitim očima. U tom stanju, on neprestano prekorava i kudi sebe. Uz ove dvije osobine čovjek će zasigurno steći Allahovu milost. Neka nam je Allah na pomoći.

Kada želimo usporediti dvije stvari i kazati koja je u prednosti, a koja zaostaje, prije toga moramo upoznati svaku od njih. Već smo vidjeli šta je strpljivost, koje su njegove vrste i dijelovi. Sada ćemo analizirati zahvalnost.

U leksikonu *Sihah* kaže se: "Zahvala (شُكر) jeste lijepo uzvraćanje dobročinitelju na dobru koje ti je učinio. U arapskom jeziku ovaj glagol može biti prijelazan i neprelazan, što je ispravnije. Zahvalnost u ajetu: ﴿لاَ نُرِيدُ مِنكُمْ جَزَاء وَلاَ شُكُورًا﴾ '*Od vas ni priznanja ni zahvalnosti ne tražimo*' (El-Insan, 9) može biti glagolska imenica (zahvalnost), a može biti i množina od riječi *zahvalnost*. *Šekur* je kod životinja ona kojoj je dovoljno malo trave. Glagol izveden iz zahvalnosti (اشكر) koristi se i kada nebo jako kiši, kao i za vime koje je puno mlijeka, kao što je kod deve. Kada se upotrijebi kod drveta, onda glagol šekire (شكِر) znači da su uz stablo drveta iznikli novi izdanci."

Pogledajmo ove izvedenice i usporedimo ih sa zahvalnošću koja je propisana, zahvalnosti koja je nagrada Zahvalnog Gospodara. Svaka nosi smisao uvećanja i rasta. Za životinju se kaže da je šekur (شكور) kada daje više masti nego što joj je dato hrane.

Zahvalnost čovjeka postiže se s tri elementa, i ne može se biti zahvalan ukoliko se sve troje ne posjeduje:

prvo: priznavanje Allahove blagodati koja mu je data;

drugo: zahvaliti Mu na tome, i

treće: upotrijebiti je u svrhu stjecanja Njegovog zadovoljstva.

Što se tiče definicija zahvalnosti koju nalazimo u knjigama, neki kažu da je to ponizno priznavanje blagodati onoga ko je daje.

– Zahvalnost je lijepo uzvraćanje dobročinitelju spominjanjem njegovog dobročinstva. Čovjek je zahvalan tako što Allahu

nabraja dobra koja mu je učinio.

– To je svijest o dobročinstvu, poštovanje svetosti i činjenje usluge.

– To je da se čovjek u blagodati osjeća kao nepozvani gost.

– Zahvalnost je priznavanje nemoći u izražavanju zahvalnosti.

– Zahvalnost na zahvalnosti vrednija je od zahvalnosti. Tvoja zahvalnost desila se Njegovim nadahnućem, a to je nadahnuće jedna od najvećih blagodati koja ti je data, da budeš zahvalan za zahvalnost. Kada dospiješ u to stanje, onda si zaslužio (drugu) blagodat.

– Zahvalnost je biti pokoran iz sve snage.

– Zahvalan je onaj ko zahvaljuje na onome što ima, a vrlo zahvalan jeste onaj ko zahvaljuje na izgubljenom.

– Zahvalan je onaj ko zahvaljuje na pomoći, a vrlo zahvalan je i onaj ko zahvaljuje i kad mu se uskrati.

– Zahvalan je onaj ko zahvaljuje na koristi, a vrlo zahvalan je onaj ko zahvaljuje na nedavanju.

– Zahvalan je onaj ko zahvaljuje na daru, a vrlo zahvalan je onaj ko zahvaljuje na iskušenju.

– Džunejd kaže: "Igrao sam se pred Sirrijem[248] kada sam imao sedam godina. Ljudi koji su bili tu govorili su o zahvalnosti. On me upita: 'Dječače, šta je zahvalnost?' 'Da nisi nepokoran Allahu u blagodatima.' On reče: 'Možda će ti jezik biti dovoljan kod Allaha.' I sada se rasplačem kada se sjetim ovoga što mi je rekao Sirri."

– Šibli veli: "Zahvalnost je svijest o Onome Ko daje blagodat, a ne svijest o blagodati." Ovo nije baš dobro – upravo je potpuna zahvalnost kada si svjestan blagodati koju Allah šalje.

– Zahvalnost zadržava postojeće i donosi izgubljeno.

– Ebu Osman kaže: "Obični se ljudi zahvaljuju na hrani i odjeći, a posebni na mislima koje im naviru."

[248] Ebu Hasen es-Sirri ibn Mugallis es-Sakti. Jedan od najvećih sufija (umro 253. god. po H.).

Vladar baci u tamnicu jednog čovjeka. Prijatelj mu posla da bude zahvalan Allahu. Vladar dade da ga kazne. Prijatelj mu opet posla da bude zahvalan Allahu. Zatim dovedoše jednog zatvorenika vatropoklonika koji je bolovao od stomačne bolesti. Svezaše ih lisicama jednog za drugog. Ovaj je nekoliko puta ustajao u noći, a zatvorenik je morao stajati pored njega sve dok ne obavi nuždu. Zatim opet dobi poruku od prijatelja da bude zahvalan Allahu. 'Šta se može desiti gore od ovoga?' upita zatvorenik. Prijatelj mu odgovori: 'Kada bi ti stavili pojas s njegovog stomaka i okov s njegove noge, šta bi radio? Budi zahvalan Allahu!'"

Jedan čovjek dođe kod Sehla ibn Abdullaha[249] i reče mu: "Lopov mi je ušao u kuću i odnio stvari." "Zahvali Allahu", reče mu, "jer da je lopov ušao u tvoje srce (tj. šejtan) i uništio tvoje vjerovanje u Jednog Allaha, šta bi radio?"

– Zahvalnost je naslađivanje u zahvali za ono što ti nije podario.

– Ako ti je ruka nemoćna da uzvrati na dobročinstvo, neka ti jezik bude dug u zahvali.

– Četiri su stvari beskorisne: razgovor s gluhim, prepuštanje blagodati onome ko neće biti zahvalan, sijanje u jalovoj zemlji i svjetiljka na suncu.

Zahvalnost je vezana za srce, jezik i ekstremitete. Srce je zaduženo za spoznaju i ljubav; jezik za zahvalu i hvalu, a ekstremiteti da se koriste za pokornost Onome Kome se zahvaljuje i da se klone griješenja Njemu. Pjesnik je rekao:

Moja blagodat vam je dotakla troje:
ruke, jezik i damare skrivene.

Zahvalnost je (šukr) srodna postupcima, a hvala (hamd) riječima. Uzrok hvale značajniji je od uzroka zahvale. Proizvod i mjesto zahvalnosti važniji su od mjesta hvale. Više je stvari za koje treba hvaliti Uzvišenog nego za koje Mu treba zahvaljivati. Njega hvalimo zbog imena, osobina, postupaka i blagodati, a zahvaljujemo Mu na blagodatima. Sredstva hvale malobrojnija su od sredsta-

[249] Ebu Muhammed Sehl ibn Abdullah ibn Junus et-Tusteri, jedan od sufijskih imama i učenjaka (umro 283. god. po H.).

va zahvale. Zahvaljujemo Mu srcem, jezikom i ekstremitetima, a hvalimo Ga srcem i jezikom.

* * *

Kada nam ovo postane jasno, onda vidimo da se strpljivost i zahvalnost prožimaju i ne mogu postojati odvojeni. Mi ih zovemo odvojenim imenima prema elementima koji prevladavaju u njima. Inače, zahvalnost je sazdana od strpljivosti, volje i postupka. Zahvalnost je pokornost Uzvišenom Allahu i izbjegavanje grijeha, a strpljivost je osnova toga. Strpljivost u ibadetima i sustezanje od grijeha jeste suština zahvalnosti. Ako je strpljivost naređena stvar, njena je primjena zahvalnost.

Ako neko kaže: iz ovoga se razumije sjedinjenost zahvalnosti i strpljivosti i to su dva naziva za istu stvar; to je nemoguće s aspekta logike, jezika i tradicije; Uzvišeni Allah razdvojio je ta dva pojma – odgovor glasi: ne, ovo su dvije različite stvari. Ukazali smo na njihovu povezanost i međusobnu zavisnost zato što se dio suštine jednog nalazi u drugom. Kada se iz zahvalnosti odstrani strpljivost, ona prestaje biti zahvalnost. A kada se strpljivost liši zahvalnosti, prestaje biti strpljivost. Prvi slučaj nam je jasan. Ali zašto strpljivost ne može bez zahvalnosti? Zato što se tada pretvara u nezahvalnost, a ta osobina je veća suprotnost strpljivosti nego rasrđenost.

Ako neko kaže da postoji kategorija strpljivih koji nisu ni zahvalni ni nezahvalni, već su istrajni u teškoćama i gorčini života, i da ovdje ne postoji zahvalnost niti je zanijekana strpljivost, odgovor bi bio: mi govorimo o propisanom strpljenju koje predstavlja ibadet, a ne o stamenosti kao što je životinjska izdržljivost. Strpljivost u ibadetu može postići samo zahvalni čovjek. Njegova zahvalnost ugrađena je u strpljivost i zato strpljivost preovladava u tome. Isto tako, strpljivost zahvalnoga ugrađena je u zahvalnost i zato zahvalnost odnosi prevagu. Imanske vrijednosti ne gube se prelaskom iz jednog u drugi oblik, već se niža ugrađuje u višu, kao što se iman ugrađuje u dobročinstvo ili strpljivost u vrijednosti zadovoljstva. To ne znači da strpljivost nestaje. Zadovoljstvo se, zatim, ugrađuje u prepuštenost. Strah i nada ugrađuju se u ljubav,

ali ne nestaju zbog toga. Za jednu stvar koju nam je Allah odredio veže se i zahvalnost i strpljivost, bez obzira je li nam to drago ili ne. Siromaštvo je, naprimjer, vezano za strpljivost i bliže je njoj zato što je tegobno. Međutim, ono je vezano i za zahvalnost zbog svojih blagodati. Kada u nečemu prevlada ugodnost, prijatnost i sigurnost, to se ubraja u blagodat na kojoj se zahvaljuje. A kada u nečemu prevlada tegobnost, teškoća i oskudica, to se ubraja u iskušenje u kojem treba biti strpljiv. Suprotno tome jeste bogatstvo.

Međutim, Uzvišeni je Allah ljude iskušao blagodatima, kao što ih je iskušao i tegobama. Sve su to iskušenja:

﴿وَنَبْلُوكُم بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً﴾

"*Mi vas stavljamo na kušnju i u zlu i u dobru*" (El-Enbija, 35);

﴿فَأَمَّا الإِنْسَانُ إِذَا مَا ابْتَلاهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِ * وَأَمَّا إِذَا مَا ابْتَلاهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَهَانَنِ﴾

"*Čovjek, kada Gospodar njegov hoće da ga iskuša pa mu počast ukaže i blagodatima ga obaspe, rekne: 'Gospodar je moj prema meni plemenito postupio!' A kad mu, da bi ga iskušao, opskrbu njegovu oskudnom učini, onda rekne: 'Gospodar me je moj napustio!'*" (El-Fedžr, 15-16);

﴿إِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الأَرْضِ زِينَةً لَّهَا لِنَبْلُوَهُمْ أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلاً﴾

"*Sve što je na Zemlji Mi smo kao ukras njoj stvorili da iskušamo ljude ko će se od njih ljepše vladati*" (El-Kehf, 7);

﴿الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلاً﴾

"*Onaj Koji je dao smrt i život da bi iskušao koji će od vas bolje postupati*" (El-Mulk, 2);

﴿وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلاً﴾

"*On je u šest vremenskih razdoblja nebesa i Zemlju stvorio – a Njegov prijesto je iznad vode bio – da bi vas iskušao koji će od vas bolje postupati*" (Hud, 7).

Uzvišeni nam kaže kako je stvorio viši i niži svijet, odredio

vijek stvorenjima i sve na Zemlji stvorio kao ispit i iskušenje. To iskušenje od ljudi zahtijeva da budu zahvalni na dobrom i lošem, u blagostanju i oskudici. Iskušenje kroz blagodati, bogatstvo, zdravlje, ugled, moć i snagu jeste teži vid iskušenja. Strpljivost u pokornosti Allahu teži je vid strpljivosti. U tom smislu ashabi kažu: "Bili smo iskušani oskudicom, pa smo bili strpljivi. Zatim smo iskušani blagostanjem, pa nismo bili strpljivi." Blagodati u siromaštvu, bolesti, nedostatku ovosvjetskih dobara, privilegija i zlostavljanja ljudi može biti vrednija blagodat. Zahvalnost je u tim stvarima potrebnija nego u suprotnim. Uzvišeni Allah iskušava Svojim blagodatima i časti nas Svojim iskušenjima.

Strpljivost i zahvalnost nezamjenjive su stvari kada su u pitanju Allahove naredbe i zabrane, odredbe i presude. Čovjek bez njih ne može nijednog trenutka. Pitanje koje je od njih bolje jeste kao pitanje da li je bolje osjećanje ili pokret, hrana ili piće, čovjekov strah ili nada. Propisi se ne mogu izvršiti bez zahvalnosti i strpljivosti. Zabrane se ne mogu ispoštovati bez strpljivosti i zahvalnosti. A što se tiče patnji koje je Allah odredio, ukoliko je čovjek strpljiv, tada je zahvalnost dio te strpljivosti, kao što je strpljivost dio zahvalnosti.

Ovo se može objasniti time da je Uzvišeni stavio čovjeka na iskušenje prohtjevima i hirovima. Propisao mu je da ih sputava kako ne bi zgriješio. U svakom trenutku čovjek je u borbi protiv pretjeranih prohtjeva svoje duše, sve dok ona ne bude zahvalna kako je propisano. On također treba da se susteže od prohtjeva koji stoje na putu ibadetu. Čovjek je stalno u toj borbi, bio siromah ili bogat, zdrav ili bolestan. Ovdje dolazimo do pitanja je li bolje biti bogat i zahvalan ili siromašan i strpljiv. O ovom pitanju ljudi imaju tri mišljenja. Ebul-Feredž ibn Dževzi i drugi bilježe ova mišljenja u raspravi oko toga je li bolja strpljivost ili zahvalnost. Obje strane argumentima potvrđuju svoje stavove.

Odgovor na ovo jeste takav da je bolji onaj ko je bogobojazniji. Ukoliko im je ta osobina jednaka, onda su jednako vrijedni. Uzvišeni Allah ne daje prednost nekome prema siromaštvu ili bogatstvu, kao ni prema zdravlju ili bolesti. On pravi razliku između ljudi prema bogobojaznosti:

﴿إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِندَ اللهِ أَتْقَاكُمْ﴾

"Najugledniji kod Allaha jeste onaj koji Ga se najviše boji" (El-Hudžurat, 13).

Božiji Poslanik ﷺ veli:

لاَ فَضْلَ لِعَرَبِيٍّ عَلَى عَجَمِيٍّ وَلاَ فَضْلَ لِعَجَمِيٍّ عَلَى عَرَبِيٍّ إلا بالتَّقْوَى؛ النَّاسُ مِنْ آدمَ وآدمُ مِنْ تُرَابٍ.

"Ne može biti bolji Arap od nearapa osim po bogobojaznosti";[250] *"Ljudi potječu od Adema, a Adem je od zemlje."*[251]

Bogobojaznost počiva na dvijema osnovama: strpljivosti i zahvalnosti. I bogati i siromašni moraju imati ove osobine. Onaj kod koga strpljivost i zahvalnost budu izrazitije taj je bolji.

Ako neko upita: "Ako je zahvalni izrazitije strpljiv, a bogataš izrazitije zahvalan, ko je onda bolji?"

Bolji je onaj ko je u svojim postupcima i ponašanju bogobojazniji. Nikakvo poređenje na drugoj osnovi nije ispravno. Bogataš može biti više bogobojazan u svojoj zahvalnosti nego siromah u svojem siromaštvu, kao i obratno. Nije ispravno reći da je neko bolji zbog svog bogatstva ili siromaštva, niti zbog zahvalnosti ili strpljivosti. To su sredstva imana i ništa drugo. Naprotiv, treba da se kaže: "Bolji je onaj ko je revnosniji u izvršavanju farzova i menduba." Ovo je osnova za poređenje. U hadisi-kudsiju se kaže:

مَا تَقَرَّبَ إِلَيَّ عَبْدِي بِمِثْلِ مُدَاوَمَةِ مَا افْتَرَضْتُ عليْهِ، ولاَ يَزَالُ عَبْدِي يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ بِالنَّوَافِلِ حَتَّى أُحِبَّهُ.

"Ničim Mi se Moj rob ne može približiti kao urednim izvršavanjem onoga što sam mu u obavezu dao. A kada ustraje u izvršavanju dobrovoljnih ibadeta, Ja ga zavolim."[252]

Onaj ko bude ispravnije izvršavao farzove i više činio nafila taj je bolji.

250 Ahmed, 5/411 i *Medžmeuz-zeva'd*, 8/84.
251 Ahmed, 2/361 i Tirmizi, 3266.
252 Buhari, 6502.

Ako neko kaže: "U hadisu stoji:

يدْخُلُ فُقَرَاءُ أُمَّتِي الجَنَّةَ قَبْلَ أَغْنِيَائِهِمْ بِنِصْفِ يَوْمٍ وَذَلِكَ خَمْسُمِائَةِ عَامٍ.

'Siromasi će iz moga ummeta u Džennet ući pola dana prije bogataša, a to će trajati petsto godina'",[253] *ovo ne znači da su siromasi vredniji i da imaju viši stepen. Bogataš i pravedni vladar zakasnit će s ulaskom zato što će duže polagati račun. A kada uđu, njihovi će položaji biti viši, kao što onaj što nema tereta putuje brže od onoga ko je opterećen.*

Može se kazati: "Poslanik ﷺ kaže siromasima, kada su mu se žalili da bogataši mogu činiti više dobrih djela tako što će oslobađati robove i davati milostinju: ألا أدلكم على شيء إذا فعلتموه أدركتم به من سبقكم. *'Hoćete li da vam kažem kako ćete dostići one koji su ispred vas?'*, pa ih je uputio na izgovaranje riječi *subhanallah* (neka je hvaljen Allah), *elhamdulillah* (hvala pripada Allahu) i *Allahu ekber* (Allah je najveći) nakon svakog namaza. To su čuli i bogataši, pa su i oni počeli to učiti nakon namaza. Siromasi to kazaše Poslaniku ﷺ, a on reče: ذَلِكَ فَضْلُ اللهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَاء *'To je Allahova blagodat koju će dati onome kome On hoće.'"*[254] Ovo ukazuje da je vredniji zahvalni bogataš.

Ovo je argument za mišljenje koje mi podržavamo. Bolji je onaj ko izvršava više nafila. Ako su jednaki u tome, jednaki su i u vrijednosti. Ovdje vidimo da su bogataši izjednačeni sa siromašnima u izvršavanju propisanih i dobrovoljnih ibadeta, ali da su u prednosti kad je riječ o oslobađanju robova i sadaki. Oni su u tome bolji od njih, a jednaki su i u strpljivosti u borbi, zlostavljanju zbog vjere i u životnim iskušenjima. Prednjače u nafilama imetka. Kada bi strpljivi siromasi imali nafila više od bogataša, bili bi vredniji od njih zbog toga.

Neko može upitati: "Poslaniku ﷺ su ponuđeni ključevi ovosvjetskih riznica, pa ih je on odbio. Rekao je: بل أشبع يوماً وأجوع يوماً *'Više volim da sam jedan dan gladan, a drugi sit.'"*[255] Hišam ibn Ur-

[253] Tirmizi, 2345 i *Ithaful-ešraf*, 8/222.
[254] Buhari, 843 i Muslim, 595.
[255] Tirmizi, 2347 i Ahmed, 5/254.

va bilježi putem svoga oca da je Aiša, radijallahu anha, rekla:

خَرَجَ رَسُولُ اللهِ مِنَ الدُّنْيَا، وَلَمْ يَشْبَعْ مِنْ خُبْزِ الشَّعِيرِ، وَمَاتَ وَدِرْعُهُ مَرْهُونَةٌ عِنْدَ يَهُودِيٍّ عَلَى طَعَامٍ أَخَذَهُ لِأَهْلِهِ.

"Božiji Poslanik ﷺ napustio je dunjaluk, a nije se zasitio pšeničnog hljeba[256] i preselio je s ovoga svijeta, a štit mu je bio založen kod jednog jevrejina od koga je uzeo hranu za svoju porodicu."[257]

وقال الإمام أحمد: حدثنا وكيع، حدثنا الأعمش، عن عبادة بن القعقاع، عن أبي زرعة، عن أبي هريرة رضي الله عنه، قال: قال رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: اللَّهُمَّ اجْعَلْ رِزْقَ آلَ مُحَمَّدٍ قُوتاً.

Imam Ahmed veli: "Prenio nam je A'meš od Ubade ibn Ka'kaa, a on od Ebu Zur'e, koji putem Ebu Hurejre prenosi da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: '*Gospodaru, neka ishrana Muhammedove porodice bude ono što je dovoljno za život!*'"[258]

وقال الإمام أحمد: حدثنا إسماعيل بن محمد، حدثنا عباد بن عباد، حدثنا مجالد بن سعيد، عن الشعبي، عن مسروق، عن عائشة رضي الله عنها، قالَتْ: دَخَلَتْ عَلَيَّ امْرَأَةٌ مِنَ الأَنْصَارِ، فَرَأَتْ فِرَاشَ رَسُولِ اللهِ قَطِيفَةً مَثْنِيَّةً، فَبَعَثَتْ إِلَيَّ بِفِرَاشٍ حَشْوُهُ الصُّوفُ، فَدَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللهِ فَقَالَ: «مَا هٰذَا يَا عَائِشَةُ؟» قالَتْ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ فُلاَنَةُ الأَنْصَارِيَّةُ دَخَلَتْ فَرَأَتْ فِرَاشَكَ فَذَهَبَتْ فَبَعَثَتْ إِلَيَّ بِهٰذَا، فَقَالَ: «رُدِّيهِ يَا عَائِشَةُ. فَوَاللهِ لَوْ شِئْتُ لأَجْرَى اللهُ مَعِي جِبَالَ ٱلذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ، فَرَدَدْتُه.

Imam Ahmed također prenosi od Ismaila ibn Muhammeda, a on od Abbada ibn Abbada, kome je Mudžalid ibn Seid prenio putem Ša'bija od Mesruka da je Aiša, radijallahu anha, rekla: "Došla je kod mene jedna ensarijka i vidjela Poslanikov dušek koji se sastojao od dvostrukog ogrtača. Vratila se kući i poslala mi dušek napunjen vunom. Božiji Poslanik ﷺ uđe i upita me:

[256] Buhari, 5416 i Muslim, 2970.
[257] Buhari, 2916 i Muslim, 1603.
[258] Ahmed, 2/446 i Ibn Madža, 4139.

'*Šta je ovo?*' Rekoh: 'Ta je ensarijka došla kod mene i vidjela tvoj dušek, pa mi je poslala ovo.' '*Vrati to!*', reče Poslanik ﷺ. Ja ga nisam odmah vratila jer mi se sviđalo da imam to u kući. On mi je to ponovio tri puta, a zatim rekao: '*O Aiša, vrati to, jer, tako mi Allaha, kada bih htio, Allah bi mi pružio brda zlata i srebra.*' Ja ga tada vratih."[259]

Uzvišeni je Allah Svome Poslaniku ﷺ mogao poželjeti samo ono što je bolje, čak i pored toga što bi on, i kada bi imao sav svijet, potrošio to u svrhe koje Allah zahtijeva i bio zahvalniji od svih stvorenja.

Odgovor na ovo bi glasio: "Obje skupine pozivaju se na postupke Božijeg Poslanika ﷺ. Sredina je da se kaže da je u njemu Allah objedinio obje osobine na najbolji način. On je istovremeno bio najbolji zahvalni bogataš i najbolji strpljivi siromah. On je u siromaštvu trpio kao niko drugi, a na onome što mu je Allah dao bio je zahvalniji od bilo kojeg bogataša. Ako analiziramo njegovu biografiju, uvjerit ćemo se u ovo. Alejhisselam je bio najstrpljiviji u teškim situacijama i najzahvalniji u stvarima gdje je zahvalnost potrebna. Uzvišeni je Allah usavršio njegove osobine i postavio ga na najviše nivoe zahvalnih bogataša i na najviše nivoe strpljivih siromaha." Uzvišeni kaže: ﴿ووجدك عائلاً فأغنى﴾ "*...i siromah si bio, pa te je imućnim učinio?*" (Ed-Duha, 8). Riječ *ail* (عائل) u ovom ajetu znači *siromah*, po mišljenju svih mufessira. Proširena vrsta ovog glagola (أعال يعيل) znači: *zaimati veliku porodicu*, dok glagol (عَالَ يَعُول) znači *biti nepravedan*. Uzvišeni kaže: ﴿ذَلِكَ أَدْنَى أَنْ لاَ تَعُولُوا﴾ "*Tako ćete se najlakše nepravde sačuvati*" (En-Nisa, 3). Neki pak kažu da ovo znači: "Tako vam se porodica neće uvećati." Prvo je mišljenje ispravno s više aspekata.

Prvi: u jeziku nije poznata upotreba toga glagola u smislu uvećanja porodice. Taj smisao nosi glagol (عال يَعِيلُ). Što se tiče glagola (يعول), on znači samo nasilje. Ovaj stav zastupaju svi jezičari.

Drugi: Uzvišeni na to uzvraća pravednošću koja ih potiče da uzimaju samo po jednu suprugu i koliko žele robinja. Stoga, ovaj se ajet nikako ne bi mogao protumačiti kao nedostatak porodice.

[259] *Ithaful-ešraf*, 7/131.

Treći: Uzvišeni navraća one koji se boje da neće biti pravedni kada uđu u brak sa siroticama da se žene drugima kako ne bi počinili nepravdu svojim ženama siroticama. Ljudima je dozvoljeno da uzimaju do četiri žene, ali ako se boje da neće biti jednako pravedni prema svima, trebaju uzeti samo jednu ženu. Što se tiče onih koje ne uživaju potpuna prava supruge, a to su ropkinje, na njih se ovaj ajet o ograničavanju ne odnosi. Opet vidimo da tumačenje ajeta kao "velika porodica" ovdje ne bi imalo smisla.

Četvrti: ako bi velika porodica bila pokuđena, onda im ne bi bilo dozvoljeno da uzimaju ropkinja koliko mogu, jer djeca potječu od ropkinja kao i od supruga, bez razlike.

Peti: velika porodica nije zabranjena niti je to pokuđena stvar. Najbolje su porodice one u kojima ima najviše žena. Božiji Poslanik ﷺ veli: "Ženite se onima koje su drage i rotkinje. Ja ću se vašim brojem nadmetati s ostalim narodima."[260]

Poenta je u tome da je Uzvišeni Allah Svoga Poslanika učinio bogatim i zahvalnim, nakon što je bio siromah i strpljiv. Koliko god jedna skupina ima pravo da ga uzima za primjer, toliko i ova druga ima.

Ako neko upita: "Abdurrahman ibn Avf ﷺ bio je od zahvalnih, a imam Ahmed u svom *Musnedu* bilježi predanje Imare od Sabita u kojem stoji da je Enes ibn Malik rekao:

وقد قال الإمام أحمد في مسنده: حدثنا عمارة، عن ثابت، عن أنس رضي الله عنه، قال: «بينما عائشة في بيتها إذ سمعت صوتاً في المدينة فقالت: ما هذا؟ فقالوا: عِيرٌ لعبدِ الرحمن بن عوف قدمت من الشام تحمل من كلِّ شيء، فكانت سبع مئة بعير، فارتجَّت المدينة من الصوت، فقالت: سمعت رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ يقول: «قَدْ رَأَيْتُ عَبْدَ الرَّحْمنِ بنَ عَوْفٍ يَدْخُلُ الجَنَّةَ ـ حَبْواً»، فبلغ ذلك عبد الرحمن بن عوف فقال: إن استطعتُ لأدْخُلَنَّها قائماً، فجعلها بأقتَابِها وأحمالها في سبيل الله.

'Aiša je bila u svojoj kući kada začu graju u gradu. Reče: 'Šta je ovo?' 'Abdurrahmanov karavan koji dolazi iz Šama, sa svime i svačime.' Taj karavan imao je sedamsto kamila i Medina je odje-

[260] Ebu Davud, 2050 i Nesai, 6/65.

kivala od njihovog oglašavanja. Aiša reče: 'Čula sam da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: '*Vidio sam Abdurrahmana ibn Avfa kako u Džennet ulazi pužući.*''[261] To je čuo Abdurrahman ibn Avf, pa reče: 'Potrudit ću se da uđem u njega uspravan!', zatim je cijeli karavan podijelio na Allahovom putu.'"

Odgovor glasi: "Imam Ahmed kaže da je ovo lažan i odbačen hadis. Ulema kaže da Imara prenosi hadise koji se suprotstavljaju sahih-hadisima. Ebu Hatim er-Razi kaže da Imara ibn Razan nije prihvatljiv prenosilac."

Ebul-Feredž veli: "Džerrah ibn Minhal prenosi predanje Abdurrahmana u kojem stoji da mu je Poslanik ﷺ rekao:

"O Avfov sine. Ti si bogataš i u Džennet ćeš ući samo puzeći. Uloži na Allahovom putu, pa će ti se noge osloboditi."[262]

Ebu Abdurrahman En-Nesai veli da je ovo apokrifan hadis. Džerrahova su predanja odbačena. Jahja kaže da njegova predanja ne vrijede, a Ibn Medini da se njegovi hadisi ne smiju bilježiti. Ibn Hibban kaže da je podmetao hadise, a Darekutni da je odbačen.

Ako neko kaže: "Šta ćete uraditi s hadisom koji bilježi Bejheki putem Ahmeda ibn Alija ibn Ismaila ibn Muhammeda, koji kaže da mu je Sulejman ibn Abdurrahman prenio predanje Halida ibn Jezida od Ebu Malika, kome je otac prenio putem Ataa ibn Ebi Rebaha od Ibrahima ibn Abdurrahmana ibn Avfa u kojem stoji da je njegov otac rekao:

«يا عَبْدَ الرَّحْمنِ إنَّكَ مِنَ ألاغْنِياءِ، لَنْ تَدْخُلَ الجَنَّةَ إلاَّ زَحْفاً، فَأقْرِضِ الله يُطْلِقْ قَدَمَيْكَ» فقال عبد الرحمن: ما الذي أقرض أو أخرج؟ وخرج عبد الرحمن بن عوف، فبعث إليه رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ فقال: «مُرْ عَبْدَ الرَّحمَنِ فَلْيُضِيفَ الضَّيْفَ، وَلْيُطْعِمِ المِسْكِينَ، وَلْيُعْطِ السَّائِلَ، فإنَّ ذَلِكَ يَجْزِي عَنْ كَثِيرٍ مِمَّا هُوَ فِيهِ».

'*Kazao mi je Poslanik ﷺ: 'O Avfov sine, ti si bogataš i u Džennet ćeš ući samo pužući. Uloži na Allahovom putu, pa će ti noge biti slobodne.*' 'Šta da uložim, Božiji Poslaniče?', upita Abdurrah-

[261] *Ithaful-ešraf*, 8/216 i *Kenzul-ummal*, 36676.

[262] *Ithaful-ešraf*, 8/216 i *Ed-Durrul-mensur*, 1/254.

man. '*Odreci se onoga što si jutros zatekao kod sebe.*' 'Od svega, Božiji Poslaniče?' '*Od svega*', odgovori mu on. Zatim izađe razmišljajući o tome, pa mu dođe Džibril i reče: 'Naredi Ibn Avfu da ugosti gosta, nahrani siromahe počevši od svoje porodice i da udijeli prosjacima. Ako to uradi, očistit će ono što ima.''"[263] – odgovor je da je ovo lažan hadis koji ne potječe od Božijeg Poslanika ﷺ. O njegovom prenosiocu Halidu ibn Jezidu ibn Ebu Maliku imam Ahmed kaže da ne vrijedi, a Ibn Mein da je nesiguran. Nesai kaže da nije povjerljiv (sika), a Darekutni da je slab. Jahja ibn Mein dodaje: "Nije mu bilo malo što je lagao na svoga oca, već je lagao i na ashabe."

A šta kažete na hadis koji bilježi Ahmed koji Huzejl ibn Mejmun prenosi putem Matreha ibn Jezida od Ubejdullaha ibn Zahra, on od Alija ibn Jezida, a ovaj preko Kasima prenosi predanje Ebu Umame u kojem stoji da je Božiji Poslanik ﷺ rekao:

«دَخَلْتُ الجَنَّةَ، فَسَمِعْتُ فِيهَا خَشَفَةً بَيْنَ يَدَيَّ، فَقُلْتُ: مَا هَذَا؟ قالَ: بِلالٌ. فَمَضَيْتُ فإذَا أَكْثَرُ أَهْلِ الجَنَّةِ فُقَرَاءُ المُهَاجِرِينَ وذَرَارِي المُسْلِمِينَ، ولَمْ أَرَ فِيهَا أَحَداً أَقَلَّ مِنَ ألاغْنِيَاءِ والنِّسَاءِ، قِيلَ لِي: أَمَّا ألاغْنِيَاءُ فَهُمْ هٰهُنَا (بالبابِ) يُحَاسَبُونَ ويُمَحَّصُونَ، وأَمَّا النِّسَاءُ فَألْهَاهُمُ ألاحْمَرَانِ الذَّهَبُ والحَرِيرُ». قال: ثُمَّ خَرَجْنَا مِنْ أَحَدِ أَبْوَابِ الجَنَّةِ الثَّمَانِيَةِ، فَلَمَّا كُنْتُ عِنْدَ البَابِ أُتِيتُ بِكِفَّةٍ فَوُضِعْتُ فِيهَا وَوُضِعَتْ أُمَّتِي (في كِفَّةٍ) فَرَجَحْتُ بِهَا، ثُمَّ أُتِيَ بِأَبِي بَكْرٍ فَوُضِعَ في كِفَّةٍ وَجِيءَ بِجَمِيعِ أُمَّتِي فَوُضِعَتْ في كِفَّةٍ، فَرَجَحَ أَبُو بَكْرٍ، ثُمَّ جِيءَ بِعُمَرَ - رَضِي الله عنه - فَوُضِعَ فِي كِفَّةٍ، وجِيءَ بِجَمِيعِ أُمَّتِي فَوُضِعُوا، فَرَجَحَ عُمَرُ، وَعُرِضَتْ عَلَيَّ أُمَّتِي رَجُلاً رَجُلاً فَجَعَلُوا يَمُرُّونَ، فَاسْتَبْطَأْتُ عَبْدَ الرَّحْمٰنِ بنَ عَوْفٍ، ثُمَّ جَاءَ بَعْدَ إلايَاسِ فَقُلْتُ: عَبْدُ الرَّحْمٰنِ؟ فقَالَ: بِأَبِي وأُمِّي يا رَسُولَ الله (والذي بَعَثَكَ بالحَقِّ) مَا خَلَصْتُ إِلَيْكَ حَتَّىٰ ظَنَنْتُ أَنِّي لا أَخْلُصُ إِلَيْكَ أَبَداً إلاَّ بَعْدَ المُشَيِّبَاتِ، قَالَ: ومَا ذَاكَ؟ قَالَ: مِنْ كَثْرَةِ مَالِي، أُحَاسَبُ فَأُمَحَّصُ»

"Ušao sam u Džennet i začuo šuštanje ispred sebe. Upitah: 'Šta je to?' 'Bilal', dobih odgovor. Zatim nastavih i vidjeh da su u Džennetu većina siromašni muhadžiri i moji potomci muslimani. Ničeg nije bilo manje nego bogataša i žena. Rekoše mi da bogataši na vratima polažu račun i odgovaraju. A žene su zanijele dvije crvene stvari: zlato i svila. Nakon toga izašli smo na jedna od osam

[263] Bejhcki, *Šuabul-iman*, 3335 i Ibn Dževzi, *Mevduat*, 2/13.

dženetskih vrata. Kada sam stigao do vrata, prinesoše mi vagu. Na jedan je tas stavljen cijeli ummet, a na drugu ja, pa prevagnuh. Zatim staviše Ebu Bekra na jedan tas, a ummet na drugi, pa prevagnu Ebu Bekr. Staviše i Omera na jedan tas, pa i on prevagnu nad ummetom. Prikazan mi je svaki čovjek iz mog ummeta. Prolazili su ispred mene. Abdurrahmana ibn Avfa nikako nije bilo. Kada sam već izgubio nadu, ugledah ga. Zovnuh ga, a on reče: 'Božiji Poslaniče, toliko sam zakasnio kod tebe da sam mislio da ću stići tek nakon sijedih.' 'A zašto si zakasnio?', upitah ga. 'Ko ima mnogo imetka dugo će odgovarati i polagati račun.'"[264]

Ovo se predanje ne prihvata. I ovo je kao i prethodno Ibn Feredž uvrstio u knjigu *Mevduat* (*Apokrifna predanja*). Ubejd ibn Zahr nije prihvatljiv ni kod Jahjaa ni kod Jezida. Ibn Hibban kaže da Ubejd prenosi od povjerljivih apokrifna predanja. A kada prenosi od Alija ibn Jezida, onda priča svašta. Kada se u jednom lancu prenosilaca nađu Ubejdullah ibn Zahr, Ali ibn Jezid i Kasim ibn Abdurrahman, ta vijest nije ništa nego djelo njihovih ruku.

Ebul-Feredž kaže: "Za ovakvim hadisima povodi se dosta isposnika. Oni smatraju da imetak predstavlja prepreku dobru. Prema njihovom mišljenju, ako je Abdurrahman ibn Avf ušao u Džennet pužući, zbog svog imetka, to je dovoljan razlog da imetak nije dobar. Taj hadis nije ispravan. Abdurrahman, kome je zagarantovan Džennet, daleko je od toga da mu imetak smeta u ulasku. Sakupljanje je imetka dozvoljeno. Zabranjeno je zaraditi onako kako ne treba i ne izvršiti obaveze koje se u imetku nalaze. Abdurrahman nije prekršio nijedno od ovoga. Talha je ostavio iza sebe tristo tovara zlata. I Zubejr i drugi ostavili su dosta imetka. Kada bi znali da je to loše, sve bi udijelili. Mnogi od njih pričaju o ovom hadisu, potiču na siromaštvo i odvraćaju od bogaćenja. Neka je svaka čast ulemi koja zna ispravan put i razumije osnovu vjere."

Ja kažem da je pretjerao s odbijanjem ovog hadisa i njegovim uvrštavanjem u apokrifne predaje. Za njega je nepojmljivo to što je Abdurrahman bio zadržan, a on je jedan od predvodnika u Džen-

[264] *Medžmeuz-zeva'd*, 9/59 i Ibn Dževzi, *Mevduat*, 2/14.

netu, kojima je to zagarantovano, i to što je ušao pužući. Za njega je to oprečno njegovom ranom ulasku i visokom stepenu u Džennetu. Međutim, to je previd, Allah mu se smilovao.

Ako bismo našli način da eliminišemo ova dva predanja, da li bismo mogli odbiti hadis koji prenosi Ebu Hurejre ﷺ, u kojem Božiji Poslanik ﷺ kaže:

يدخل فُقَرَاءُ المُسْلِمِينَ الجَنَّةَ قَبْلَ أَغْنِيَائِهِمْ بِنِصْفِ يَوْمٍ وَذَلِكَ خَمْسُمِائَةِ عام.

"Siromašni će muslimani u Džennet ući pola dana prije bogataša, a to će trajati petsto godina."[265]

Tirmizi kaže da je ovo hasen-sahih hadis.

U hadisu koji prenosi Omer, a bilježi Muslim u svome *Sahihu*, stoji:

إن فُقَرَاءَ المُهَاجِرِينَ يَسْبِقُونَ الأَغْنِيَاءَ يَوْمَ القِيَامَةِ بِأَرْبَعِينَ خَرِيفاً .

"Siromašni će muhadžiri u Džennet ući četrdeset godina prije bogatih."[266]

Ahmed u *Musnedu* bilježi da je Božiji Poslanik ﷺ rekao:

هَلْ تَدْرُونَ أَوَّلَ مَنْ يَدْخُلُ الجَنَّةَ؟ قالوا: الله ورسولُهُ أعلمُ. قال: فُقَرَاءُ المُهَاجِرِينَ الَّذِينَ يَتَّقِى بِهِمُ المكارِهُ يَمُوتُ أَحَدُهُم وحَاجَتُهُ فِي صَدْرِهِ لَا يَسْتَطِيعُ لَهَا قَضَاءً.

"'Znate li ko će prvi ući u Džennet?' 'Allah i Njegov Poslanik ﷺ znaju', odgovoriše. 'Siromašni muhadžiri koji se ne mogu zaštititi od nedaća. Umiru, a duša im čezne za nečim što sebi ne mogu priuštiti.'"[267]

U Tirmizijevom *Džamiu* prenosi se od Džabira ﷺ da je Božiji Poslanik ﷺ rekao:

يدخل فُقَرَاءُ المُسْلِمِينَ الجَنَّةَ قَبْلَ أَغْنِيَائِهِمْ بِنِصْفِ يَوْمٍ وَهو خَمْسُمِائَةِ عام.

---

265 Tirmizi, 2345 i *Ithaful-ešraf*, 8/222.

266 Muslim, 2979 i Ahmed, 2/169.

267 Ahmed, 2/168 i *Medžmeuz-zeva'd*, 10/259.

"Siromašni će iz mog ummeta u Džennet ući četrdeset godina prije bogatih."[268]

Ovakvi vjerodostojni hadisi nedvosmisleno ukazuju na to da će siromašni ashabi ući u Džennet prije bogatih. Razmak između tih ulazaka jeste također različit. Neki će ući petsto godina prije, a neki četrdeset. To ne znači da su oni koji kasnije ulaze nešto manje vrijedni, niti da će biti na nižem stepenu. Naprotiv, oni mogu dospjeti na viši stepen od onih koji su ušli ranije uprkos tome što su duže polagali račun. Pravedni će vođa biti zadržan radi obračuna, a prestići će ga oni koji nisu bili na položajima. A kada pravedni vladar uđe u Džennet, zaposjest će viši stepen od siromaha. Štaviše, imat će mjesto najbliže Allahu. O tome govori hadis koji bilježi Muslim u svome *Sahihu* putem Abdullaha ibn Omera:

الْمُقْسِطونَ عند الله يوم القيامَةِ على منابِرَ مِنْ نورٍ، عن يمينِ الرَّحْمٰن ـ عز وجل ـ، وكلتا يديه يمينٌ، الذين يَعْدِلُونَ في حُكْمِهِمْ وَأَهْلِيهم وما وَلُوا.

"Pravedni će na Sudnjem danu biti na minberima od svjetlosti, s desne strane Milostivog, a obje su Njegove ruke desnice. To su ljudi koji su pravedno postupali sa svojim porodicama i s onim što im je povjereno."[269]

Tirmizi bilježi hadis Ebu Seida el-Hudrija ﷺ u kojem stoji da je Poslanik ﷺ rekao:

إنَّ أَحَبَّ النَّاسِ إلى الله يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَأَدْنَاهُمْ مِنْهُ مَجْلِساً، إمَامٌ عَادِلٌ. وَأَبْغَضَ النَّاسِ إلى الله، وَأَبْعَدَهُمْ مِنْهُ مَجْلِساً إمَامٌ جَائِرٌ.

"Allahu najdraži i najbliži na Sudnjem danu bit će pravedni vladar, a najmrži će Mu biti i najveću kaznu zaslužiti nepravedni vladar."[270]

Znači, pravedni vladar i bogataš ući će kasnije u Džennet zbog računa koji moraju polagati. Ali nakon ulaska imat će više mjesto od siromaha koji je prije njih ušao. To što će Abdurrahman

---

[268] Tirmizi, 2356.

[269] Ahmed, 2/203 i *Mustedrek*, 4/88.

[270] Tirmizi, 1329 i Ahmed, 3/22.

ibn Avf biti zaustavljen zbog svog obilnog imetka radi obračuna, pa zatim pridružen Božijem Poslaniku ﷺ i ashabima, ne znači nedostatak njegovog položaja. To nije oprečno činjenici da mu je Džennet zagarantovan. A što se tiče predanja u kojem stoji da će on pužući ući u Džennet, ono je lažno, prema mišljenju Ahmeda i Nesaija. Abdurrahmanovo zalaganje, borba, obilna ulaganja i udjeljivanja učinit će da on uđe u Džennet poput munje, treptaja oka ili konja plemenite rase. On neće biti pušten da uđe pužući.

* * *

Uzvišeni je Allah stvorio sve što postoji. On je stvorio bogatstvo i siromaštvo kako bi iskušao ljude. Te dvije stvari jesu izvor ibadeta, griješenja, nagrade i kazne. Uzvišeni kaže:

﴿وَنَبْلُوكُم بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً وَإِلَيْنَا تُرْجَعُونَ﴾

"Mi vas stavljamo na kušnju i u zlu i u dobru, i Nama ćete se vratiti" (El-Enbija, 35).

Ibn Abbas kaže: "Ovo je iskušenje kroz oskudicu, blagostanje, zdravlje, bolest, bogatstvo, siromaštvo, dozvoljeno i zabranjeno. Sve su to iskušenja."

Ibn Jezid ovako tumači ovaj ajet: "Iskušavamo vas onim što volite i onim što ne volite, da bismo vidjeli kako ste strpljivi i zahvalni na onome što vam je drago i što vam je mrsko." Kelbi veli: "U zlu – siromaštvom i nesrećama, u dobru – imetkom i porodom." Uzvišeni nam ovim ajetom govori da su bogatstvo i siromaštvo podloga iskušenja i ispita:

﴿فَأَمَّا الإِنْسَانُ إِذَا مَا ابْتَلاهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِ * وَأَمَّا إِذَا مَا ابْتَلاهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَهَانَنِ﴾

"Čovjek, kada Gospodar njegov hoće da ga iskuša, pa mu počast ukaže i blagodatima ga obaspe, rekne: 'Gospodar je moj prema meni plemenito postupio!' A kad mu, da bi ga iskušao, opskrbu njegovu oskudnom učini, onda rekne: 'Gospodar moj me je napustio!'" (El-Fedžr, 15-17).

Uzvišeni nas je iskušao počastima, blagodatima, bogatstvom, kao i oskudicom i ograničenom opskrbom. Obje situacije su isku-

šenje i ispit. Uzvišeni, zatim, osuđuje one koji misle da je obilna i raznovrsna nafaka plemenit postupak, a oskudica napuštanje. On kaže: "Nije tako!", tj. nije tako kao što čovjek misli. U blagodatima ima iskušenja kao što u oskudici ima blagodati.

Ako razmislimo o riječima ovih ajeta, smisao nam se jasno očitava pred očima. Uzvišeni kaže:

﴿جَعَلَكُمْ خَلاَئِفَ الأَرْضِ وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِّيَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ﴾

"*On čini da jedni druge na Zemlji smjenjujete i On vas po položaju jedne iznad drugih uzdiže da bi vas iskušao u onome što vam daje*" (El-En'am, 165);

﴿إِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الأَرْضِ زِينَةً لَّهَا لِنَبْلُوَهُمْ أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلاً﴾

"*Sve što je na Zemlji Mi smo kao ukras njoj stvorili da iskušamo ljude ko će se od njih ljepše vladati*" (El-Kehf, 7).

Uzvišeni je ukrasio Zemlju i blago na njoj kako bi stavio ljude na kušnju i ispit. A i smrt i život su radi toga stvoreni, kao i nebesa i Zemlja.

Ovo su tri mjesta u Kur'anu gdje nam Uzvišeni govori da je stvorio viši i niži svijet i ono što je između njih: vijek svijeta, vijek stvorenja, sredstva za život koja su ukras zemlje, zlato, srebro, stanove, odjeće, prijevozna sredstva, njive, voćnjake, životinje, žene, djecu i dr. – sve je ovo stvoreno kao kušnja i ispit kako bi se vidjelo ko će biti najpokorniji i najzahvalniji. To su oni koji će se najljepše vladati.

Ovo je svrha stvaranja nebesa i Zemlje i cilj nagrade i kazne. Negiranje ove svrhe značilo bi da je sve postojeće stvoreno bez svrhe. Allah je od toga uzvišen i dalek. Njemu pripada istinska vlast. On kaže:

﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لاَ تُرْجَعُونَ * فَتَعَالَى اللهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ لاَ إِلَهَ إِلاَّ هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ﴾

"'*Zar ste mislili da smo vas uzalud stvorili i da Nam se nećete povratiti?' I neka je uzvišen Allah, Vladar istiniti, nema*

drugog boga osim Njega, Gospodara svemira veličanstvenog!" (El-Mu'minun, 115-116).

On negira da je uzalud stvorio svijet, kao što negira da Mu je iko ravan, da ima suprugu ili dijete, ili bilo kakav nedostatak, poput drijemeži, sna, nemoći, potrebe, napora zbog čuvanja nebesa i Zemlje. Niko nema prava da se zauzima za nekoga bez Njegove dozvole, za razliku od onoga što vjeruju višebošci. Oni izuzimaju iz Njegovog znanja sitne stvari ovoga svijeta ili neke dijelove. Kao što Njegovo savršenstvo i savršenstvo Njegovih imena i osobina isključuje takvu mogućnost, isto tako je nemoguće da ljudi budu uzalud stvoreni, zapostavljeni, ostavljeni bez načela i zabrana i uputa. Ne, ljudi će biti nagrađeni za dobro i kažnjeni za zlo. Oni koji vode u stranputicu spoznat će da su na krivom putu bili. Svjedočit će da su Njegovi poslanici i vjernici bili ti koje je trebalo slijediti i vjerovati im. Ko ne vjeruje u ovo taj ne vjeruje u gospodstvo, božanstvo i apsolutnu Allahovu vlast. To je pravo nevjerovanje i bezboštvo. Tako vjernik raspravlja s čovjekom koji ne vjeruje u povratak:

﴿أَكَفَرْتَ بِالَّذِي خَلَقَكَ مِن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ سَوَّاكَ رَجُلًا﴾

"Zar ne vjeruješ u Onoga Koji te je od zemlje stvorio, zatim od kapi sjemena, i najzad te potpunim čovjekom učinio?" (El-Kehf, 37).

Nevjerovanje u povratak jeste nevjerovanje u Uzvišenog Gospodara:

﴿وَإِن تَعْجَبْ فَعَجَبٌ قَوْلُهُمْ أَئِذَا كُنَّا تُرَابًا أَئِنَّا لَفِي خَلْقٍ جَدِيدٍ أُوْلَـٰئِكَ الَّذِينَ كَفَرُواْ بِرَبِّهِمْ﴾

"A ako se čudiš, pa - čudo su riječi njihove: 'Zar ćemo, zaista, kad zemlja postanemo, biti stvoreni ponovo?' Oni ne vjeruju u Gospodara svoga" (Er-Ra'd, 5).

Negiranje ponovnog stvaranja znači negiranje Njegove moći, znanja, mudrosti, potpune vlasti, gospodstva i božanstva. Nevjerovanje poslanicima i neslijeđenje njihove misije također podrazumijeva nevjerovanje u Allaha. Ko ne vjeruje Njegovim poslanicima i negira ponovno proživljenje taj ne vjeruje da je Allah Bog i

Gospodar svjetova.

Uzvišeni je Allah, znači, stvorio bogatstvo i siromaštvo kao kušnju i ispit. Imetak nije dat samo radi uživanja u njemu. U Ahmedovom *Musnedu* stoji:

يقول الله تعالى: إِنَّا نَزَّلْنَا المَالَ لِإِقَامِ الصَّلاَةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ، لَوْ كانَ لِابْنِ آدَمَ وَادٍ مِنْ مَالٍ لَابْتَغَى إِلَيْهِ ثَانِياً، وَلَوْ كانَ لَهُ وَادِيَانِ لَابْتَغَى لَهُمَا ثَالِثاً، وَلاَ يَمْلَأُ جَوْفَ ابْنِ آدَمَ إِلاَّ التُّرَابُ،

"Uzvišeni Allah kaže: 'Mi smo imetak spustili kako bi se obavljao namaz i dijelio zekat. Kada bi čovjek imao punu dolinu blaga, želio bi da ima još jednu. A kada bi imao dvije, želio bi i treću. Čovjekovu utrobu može samo zemlja napuniti.'"[271]

Ovdje vidimo da je svrha imetka izvršavanje dužnosti prema Allahu, a to je namaz i dužnosti prema ljudima – zekat. Nije svrha imetka uživanje i naslađivanje, kao što se stoka naslađuje. Kada imetak pređe tu granicu ili izađe iz ova dva okvira, onda je za tog čovjeka bolje da mu zemlja ispuni utrobu. Čovjekova utroba treba biti ispunjena onime što je svrha njegovog postojanja: imanom, naukom i mudrošću. On je stvoren da spozna svoga Gospodara i Stvoritelja, da vjeruje u Njega, voli Ga i spominje. Imetak je samo sredstvo koje će mu u tome pomoći. Čovjek koji ne poznaje Allaha, Njegove naredbe, Njegovu jednoću, Njegova imena i osobine zloupotrijebio je svoju utrobu i ispunio je ljubavlju prema kratkotrajnom i odlazećem imetku, prema sakupljanju i umnožavanju blaga. Ali i pored toga, njegova utroba se nije zasitila, već je postala još siromašnija i pohlepnija, sve dok se ne ispuni zemljom od koje je stvorena. On se tada vraća materiji od koje je stvoren i on i njegov imetak. Takav čovjek nije sebe izgradio naukom i vjerovanjem koji mu donose savršenstvo, spas i sreću u životu i nakon proživljenja. Ako imetak ne koristi svome vlasniku, sigurno će mu naštetiti. Isto je i sa znanjem, vlašću i moći. Svako od ovoga šteti ukoliko ne donosi korist. To su sredstva, a ne ciljevi. Njima se postiže dobro ili zlo. Ukoliko se ne upotrijebe kao sredstva za postizanje pozitivnih i pohvaljenih ciljeva, onda će odvesti u suprotnu stranu.

---

[271] Ahmed, 5/217.

Najveći dobitnici jesu oni koji ih upotrijebe za dobrobit Allahovog zadovoljstva i budućeg svijeta. Tome čovjeku ova sredstva koriste u životu i nakon proživljenja. Najveći su gubitnici oni koji ovim sredstvima nastoje postići strasti i prolazne ciljeve. Takvi su izgubili i dunjaluk i ahiret. Oni ova sredstva nisu uzeli za ciljeve, mada bi i u tom slučaju bili gubitnici. Učinili su ih svrhom za suprotne stvari od onih za koje su stvorena. To znači da su sredstva naslađivanja pretvorili u patnje i sredstva patnji.

Ovdje nailazimo na četiri vrste ljudi:

prva: oni koji zanemaruju i ignoriraju ova sredstva;

druga: oni koji im hrle i trude se da ih nagomilaju i zarade;

treća: ljudi koji sredstva koriste za postizanje štete po svoj ovosvjetski i ahiretski život. Ove su tri vrste na gubitku;

četvrta vrsta ova sredstva upotrebljava u ono što će im koristiti na ovom i budućem svijetu. Ovi su na dobitku. Uzvišeni kaže:

﴿مَن كَانَ يُرِيدُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوَفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَالَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لاَ يُبْخَسُونَ * أُوْلَـئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الآخِرَةِ إِلاَّ النَّارُ وَحَبِطَ مَا صَنَعُواْ فِيهَا وَبَاطِلٌ مَّا كَانُواْ يَعْمَلُونَ﴾

"Onima koji žele život na ovom svijetu i ljepote njegove – Mi ćemo dati plodove truda njihova, i neće im se u njemu ništa prikratiti. Njih će na onom svijetu samo vatra peći; tamo neće imati nikakve nagrade za ono što su na Zemlji radili i bit će uzaludno sve što su učinili" (Hud, 15-16).

Smisao ovog ajeta doveo je u zabunu neke ljude. Oni su shvatili da onaj ko bude želio ovaj svijet i njegove ukrase zaslužuje ovu kaznu. Ibn Abbas tumači ajet ovako: "Ko bude želio samo ovaj svijet i ne bude vjerovao u proživljenje, nagradu i kaznu..." Prema ovome, ajet se odnosi samo na nevjernike.

Katada veli: "Kome ovaj svijet bude preokupacija, namjera i najveća želja, Allah će mu na ovom svijetu pružiti (nagraditi) njegove ljepote, pa na ahiretu neće imati dobrih djela da bi stekao nagradu. Vjernik će na ovom svijetu biti nagrađen ljepotama dunja-

luka, a i na ahiretu će imati nagradu." Ajet se i na ovaj način odnosi na nevjernike. Uzvišeni kaže: ***"Njih će na onom svijetu samo vatra peći; tamo neće imati nikakve nagrade za ono što su na Zemlji radili i bit će uzaludno sve što su učinili."*** Vjernik je onaj ko želi dobro ovoga i budućeg svijeta, a ko se ograniči na ovaj svijet taj nije vjernik.

Ibn Abbas o predanju Ebu Saliha kaže: "Ovaj se ajet odnosi na sljedbenike kible." Mudžahid veli: "To su licemjeri." Dahhak kaže: "Vjernik koji bude činio dobra djela bez bogobojaznosti dobit će plod svoga rada na ovom svijetu." Ferra[272] se opredijelio za ovo mišljenje: "Koji sljedbenik kible bude svojim djelima težio ovosvjetskim dobitima, one će mu biti obilato pružene." Ovo je mišljenje ispravnije, tako da bi smisao ajeta prema njemu bio: ko bude svojim djelima nastojao steći ljepote ovoga života taj se ne smatra vjernikom uopće. Grešnik, čak i kada pretjeruje u tome, može zahvaljujući svome imanu činiti dobra djela Allaha radi i time steći Allahove zadovoljstvo, uprkos tome što čini grješna i bestidna djela.

Onaj ko svojim postupcima ne teži Allahovom zadovoljstvom, već teži dunjalučkim ukrasima, taj ne ulazi u okvir imana.

Ovo je i Muavija shvatio iz citiranog ajeta. U prilog ovome on citira hadis Ebu Hurejre (zabilježen kod Muslima) o trojici kojima će biti potpaljena vatra na Sudnjem danu. To su: čovjek koji je učio Kur'an da bi se reklo da je učač, čovjek koji udjeljuje kako bi se reklo da je darežljiv i borac koji se žrtvovao u borbi kako bi se reklo da je hrabar.

Najbolja su Allahova stvorenja poslanici, iskreni vjernici, šehidi i dobri. Nasuprot tome, najgori su oni koji ih naizgled imitiraju. Oni koji licemjerno oponašaju iskrene vjernike jesu kao oni koji lažno oponašaju poslanike.

وقال ابن أبي الدنيا: حدثني محمد بن إدريس، قال: أخبرني عبد الحميد ابن صالح، حدثنا قطن

[272] Ebu Zekerijja Jahja ibn Zijad ibn Abdullah, poznat kao Ferra. On je imam Kufijaca i najveći poznavalac gramatike, jezika i književnosti među njima (umro 207. god. po H.).

بن الحباب، عن عبد الوارث، عن أنس بن مالك رضي الله عنه، قال: قَالَ رَسُولُ الله: «إِذَا كَانَ آخِرُ الزَّمَانِ صَارَتْ أُمَّتِي ثَلاَثَ فِرَقٍ: فِرْقَةٌ يَعْبُدُونَ الله خَالِصاً، وَفِرْقَةٌ يَعْبُدُونَ الله رِيَاءً، وَفِرْقَةٌ يَعْبُدُونَ الله لِيَسْتَأْكِلُوا بِهِ النَّاسَ، فَإِذَا جَمَعَهُمُ الله يَوْمَ الْقِيَامَةِ قَالَ لِلَّذِي يَسْتَأْكِلُ النَّاسَ: بِعِزَّتِي وَجَلاَلِي مَا أَرَدْتَ بِعِبَادَتِي؟ فَيَقُولُ: وَعِزَّتِكَ وَجَلاَلِكَ، أَسْتَأْكِلُ بِهِ النَّاسَ، قَالَ: لَمْ يَنْفَعْكَ مَا جَمَعْتَ، أَنْطَلِقُوا بِهِ إِلَى النَّارِ، ثُمَّ يَقُولُ لِلَّذِي كَانَ يَعْبُدُهُ رِيَاءً: بِعِزَّتِي وَجَلاَلِي مَا أَرَدْتَ بِعِبَادَتِي؟ قَالَ: بِعِزَّتِكَ وَجَلاَلِكَ رِيَاءَ النَّاسِ، قَالَ: لَمْ يَصْعَدْ إِلَيَّ مِنْهُ شَيْءٌ، أَنْطَلِقُوا بِهِ إِلَى النَّارِ، ثُمَّ يَقُولُ لِلَّذِي كَانَ يَعْبُدُهُ خَالِصاً: بِعِزَّتِي وَجَلاَلِي مَا أَرَدْتَ بِعِبَادَتِي؟ قَالَ: بِعِزَّتِكَ وَجَلاَلِكَ أَنْتَ أَعْلَمُ بِذٰلِكَ مَنْ أَرَدْتُ بِهِ أَرَدْتُ بِهِ ذِكْرَكَ وَوَجْهَكَ؟ قَالَ: صَدَقَ عَبْدِي أَنْطَلِقُوا بِهِ إِلَى الْجَنَّةِ».

Ibn Ebu ed-Dun'ja kaže: "Prenio mi je Muhammed ibn Idris od Abdulhamida ibn Saliha, kome je Kutn ibn Habbab prenio putem Abdulvarisa predanje u kojem stoji da je Enes ibn Malik rekao: 'Božiji Poslanik ﷺ kaže: '*Kada nastupi Sudnji dan, moj će se ummet razdijeliti na tri grupe: jedni su robovali Allahu ﷻ radi dunjaluka, drugi su Mu robovali licemjerno i pretvarački, a treći su Mu bili pokorni radi Njegovog zadovoljstva i Njegovog ahireta. Onima koji su Mu robovali radi dunjaluka bit će rečeno: 'Tako vam Moje moći, uzvišenosti i mjesta, šta ste htjeli postići svojim ibadetom?' Odgovorit će: 'Tako nam Tvoje moći, uzvišenosti i mjesta, htjeli smo postići dunjalučke koristi.' 'Ja vam od toga nisam ništa prihvatio. Pošaljite ih u Vatru!' Zatim će i one koji su Mu robovali licemjerno i pretvarački pitati zašto su Mu robovali, pa će oni reći: 'Tako nam Tvoje moći, uzvišenosti i mjesta, robovali smo Ti licemjerno i pretvarački.' I oni će biti poslani u Vatru. Onima koji su Mu robovali radi Njegovog zadovoljstva i ahireta, bit će rečeno: 'Vi ste iskreni. Vodite ih u Džennet!*''"

Lanac prenosilaca ovog hadisa ne treba ni komentirati. Kur'an i sunnet svjedoče o njegovoj vjerodostojnosti. Na istinitost ovih riječi ukazuje ajet: ﴿نُوَفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَالَهُمْ فِيهَا﴾ "... *Mi ćemo dati plodove truda njihova*" (Hud, 15). To se odnosi na ljude koji su činili dobra djela ne radi Allaha već radi ovoga svijeta. Htjeli su time steći ovosvjetska dobra, pa im je Allah bez uskraćivanja dao ono čemu su težili. Zato su na ahiret prešli bez djela zbog kojih bi zaslužili nagradu. Ovo ne važi za vjernike koji počine neke velike grijehe, ali se ubrzo pokaju i obnove svoje vjerovanje u Jednog Allaha.

ha.

Ibn el-Enbari kaže: "Ovo mišljenje podrazumijeva da pripadnici islama koji rade dobra djela kako bi im dunjaluk bio ugodan, ne razmišljajući o ahiretu, zaslužuju Vatru ukoliko tim djelima nisu težili Allahovom zadovoljstvo i željeli Njegovu nagradu."

Zatim on kaže: "Drugi ajet u vezi s ovim mišljenjem znači da vjernik koji radi za ovaj svijet zaslužuje Vatru."

Zastupnici toga mišljenja odgovaraju: "Ajet ukazuje na to da onaj ko bude licemjeran u svojim postupcima i ne bude težio ahiretskoj nagradi, već dunjalučkim koristima, tome će Allah poništiti iman pri preseljenju s ovoga svijeta, tako da će umrijeti bez imana." Na to ukazuje ajet: ﴿وَحَبِطَ مَا صَنَعُوا۟ فِيهَا وَبَٰطِلٌ مَّا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ﴾ "*...tamo neće imati nikakve nagrade za ono što su na Zemlji radili i bit će uzaludno sve što su učinili*" (Hud, 16).

Ovaj se ajet tiče osnove i ogranaka imana.

Zastupnici ovog mišljenja odgovaraju: "Citirani ajet ne znači da će ti ljudi vječno boraviti u Džehennemu, već da oni na ahiretu zaslužuju Vatru zato što nemaju dobrih djela koja bi ih izbavila iako imaju osnovu tevhida. Oni će izaći iz vatre kada budu izašli veliki grešnici koji su vjerovali u Jednog Allaha."

Ali Allahov ajet nije uopće upitan. Uzvišeni Allah navodi kakva će biti kazna onih koji budu svojim djelima težili dunjalučkim ukrasima, a to je Vatra. Takva će djela biti propala i poništena. Kada nestane onoga što bi moglo donijeti spas, onda mu ne preostaje ništa za što bi mogao zaslužiti nagradu. A da je imao silno bogatstvo kojim nije težio ovosvjetskim naslađivanjima, već Allahovom zadovoljstvu i budućem svijetu, taj iman neće biti sjedinjen s djelom koje je poništeno i propalo. Iman će ga spasiti od vječnog boravka u Vatri, pa makar ušao u nju usljed nedostatka djela koja vode općem spasu.

Dvije su vrste imana. Jedan je onaj koji sprečava ulazak u Vatru. Taj iman usmjerava da djela budu posvećena Njegovom zadovoljstvu i nagradi, a drugi je iman koji spašava od vječnog boravka u Vatri. Ako licemjer u sebi nema ništa od ovog imana, bit će vječno u Vatri.

Ovaj ajet je kao i ostali ajeti u kojima se prijeti grešnicima, neka nam Allah pomogne... Među tim ajetima su sljedeći:

﴿مَن كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الآخِرَةِ نَزِدْ لَهُ فِي حَرْثِهِ وَمَن كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيَا نُؤتِهِ مِنْهَا وَمَا لَهُ فِي الآخِرَةِ مِن نَّصِيبٍ﴾

"Onome ko bude želio nagradu na onom svijetu – umnogostručit ćemo mu je, a onome ko bude želio nagradu na ovom svijetu – dat ćemo mu je, ali mu na onom svijetu nema udjela" (Eš-Šura, 20);

مَّن كَانَ يُرِيدُ الْعَاجِلَةَ عَجَّلْنَا لَهُ فِيهَا مَا نَشَاء لِمَن نُّرِيدُ ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُ جَهَنَّمَ يَصْلاهَا مَذْمُومًا مَّدْحُورًا * وَمَنْ أَرَادَ الآخِرَةَ وَسَعَى لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُولَئِكَ كَانَ سَعْيُهُم مَّشْكُورًا﴾

"Onome ko želi ovaj svijet, Mi mu brzo dajemo što hoćemo i kome hoćemo, ali ćemo mu poslije Džehennem pripremiti, u kome će se osramoćen i odbačen peći. A onaj ko želi onaj svijet i trudi se da ga zasluži, a vjernik je, trud će mu hvale vrijedan biti" (El-Isra, 18-19).

Ovo su tri mjesta u Kur'anu koja nalikuju jedno drugom, potvrđuju jedno drugo i okupljaju se oko jednog smisla, a to je: onaj kome dunjaluk bude cilj radi koga radi i trudi se, na ahiretu neće imati šta da traži. S druge strane, onaj ko bude težio ahiretu, radio i trudio se za njega, tome će ahiret pripasti.

Ostaje da se kaže: "Šta će biti s onim ko želi i ovaj i budući svijet? U njemu se nalaze oba ova motiva. Gdje će on završiti?"

Ovdje se mogu pojaviti nejasnoće. Neki mufessiri smatraju da ovaj ajet važi za nevjernike, zato što oni teže dunjaluku, a zapostavljaju ahiret. Međutim, to ne mora da znači ma kako mi shvatili taj ajet. Neki nevjernici nekada mogu težiti budućem svijetu, a neki muslimani nekada samo dunjaluku. A kod Allaha sreća je produkt želje za ahiretom, a nesreća produkt želje za dunjalukom. Ukoliko nema jedne od ovih želja, nema ni njihovog produkta. A kada se obje nađu u čovjeku, to je kao kada se u čovjeku sastavi dobročinstvo i griješenje, pokoravanje i neposlušnost, vjerovanje i mnogoboštvo. A najboljem stvorenju nakon poslanika Uzvišeni je

rekao:

﴿مِنكُم مَّن يُرِيدُ الدُّنْيَا وَمِنكُم مَّن يُرِيدُ الآخِرَةَ﴾

"Jedni od vas željeli su ovaj svijet, a drugi onaj svijet" (Alu Imran, 152).

Ovo se odnosi na ashabe koji su se borili uz Poslanika ﷺ, a među njima nije bilo munafika.

Iz ovog razloga Abdullah ibn Mesud kaže: "Nisam osjetio da ijedan ashab Božijeg Poslanika ﷺ želi dunjaluk sve do Bitke na Uhudu, kada je objavljen ovaj ajet." Ljudi na koje se odnosi ovaj ajet jesu oni koji su napustili položaj koji im je Poslanik ﷺ naredio da čuvaju, a to su najbolji muslimani. Međutim, ova iznenadna želja podstakla ih je da napuste svoje mjesto i krenu da sakupljaju ratni plijen. To nije isto što i konstantna želja za ovim svijetom i njegovim prolaznim ljepotama. Ova je želja jedno, a želja ashaba drugo.

Ovdje treba naglasiti jednu stvar: nemoguće je da čovjek koji vjeruje u Allaha i Njegovog Poslanika ﷺ teži ovom svijetu i njegovim prolaznim ljepotama time što čini dobra djela, a da ne teži ahiretu. Vjerovanje u Allaha i budući svijet podrazumijeva to da čovjek teži Allahovoj milosti i budućem svijetu kroz to što radi. Onog trenutka kada se okrene isključivo prema ovome svijetu, tu nema ništa od imana. Ako i postoji očitovanje i znanje, iman je iza toga. Očitovanje i znanje zastupljeni su u ljudima koji su otvoreni nevjernici, poput Faraona, Semuda i jevreja koji su svjesni da je Muhammed Božiji poslanik, kao što su svjesni svoje djece. To su najveći nevjernici među stvorenjima. Težnja za ovim svijetom i njegovim prolaznim ljepotama kroz ono što se čini može biti pomiješana s očitovanjem ili znanjem. Međutim, iman koji stoji iza toga nameće težnju za Allahovim zadovoljstvom i ahiretom. Neka je Allah na pomoći.

* * *

Epilog svega ovoga jeste da je Uzvišeni Allah bogatstvo i siromaštvo učinio iskušenjem i ispitom zahvalnosti i strpljivosti, iskrenosti i laži, ihlasa i širka. Uzvišeni kaže:

﴿لِّيَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ﴾

"... da bi vas iskušao u onome što vam daje" (El-En'am, 165 i El-Maida, 48);

﴿الم ❁ أَحَسِبَ النَّاسُ أَن يُتْرَكُوا أَن يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ ❁ وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَلَيَعْلَمَنَّ اللهُ الَّذِينَ صَدَقُوا وَلَيَعْلَمَنَّ الْكَاذِبِينَ﴾

"Elif-Lam-Mim. Misle li ljudi da će biti ostavljeni na miru ako kažu: 'Mi vjerujemo!' i da u iskušenje neće biti dovedeni? A Mi smo u iskušenje dovodili i one prije njih, da bi Allah sigurno ukazao na one koji govore istinu i na one koji lažu" (El-Ankebut, 1-3);

﴿أَنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ وَأَنَّ اللهَ عِندَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ﴾

"... da su bogatstva vaša i djeca vaša samo iskušenje, i da je samo u Allaha nagrada velika" (El-Enfal, 28).

Dunjaluk je prolazno dobro koje ljude zanosi, a ahiret je mjesto gdje će čovjek biti nagrađen ili kažnjen za ono što je činio. Dunjaluk je okružen i ukrašen strastima, kao što Uzvišeni kaže:

﴿زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْأَنْعَامِ وَالْحَرْثِ ذَلِكَ مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَاللهُ عِندَهُ حُسْنُ الْمَآبِ﴾

"Ljudima se čini da je lijepo samo ono za čim žude: žene, sinovi, gomile zlata i srebra, divni konji, stoka i usjevi. To su blagodati u životu na ovom svijetu, a najljepše mjesto povratka je u Allaha" (Alu Imran, 14).

Ovim nam ajetom Uzvišeni objašnjava da je dunjaluk ukrašen sa sedam stvari. U njima ljudi traže slasti i strasti, njima teže i cijene ih više od ahireta. To su: žene, koje su najveći ukras ovoga svijeta, najveća strast i iskušenje; sinovi kojima se čovjek diči i koji ga čine moćnijim i snažnijim; zlato i srebro koji su izvor mnogih strasti; divni konji koji čovjeku daju snagu, pouzdanje i nadmoć nad neprijateljima u napadu ili bijegu; stoka koja mu služi kao prijevozno sredstvo, izvor hrane, odjeće, prostirki i drugog; usjevi, iz kojih ljudi crpe svoju snagu i hranu za stoku i životinje, koji im

daju voće, lijekove i dr.

Uzvišeni zatim govori da su to ovosvjetske blagodati i usmjerava ih ka ahiretskim blagodatima koje su bolje i trajne:

﴿قُلْ أَؤُنَبِّئُكُم بِخَيْرٍ مِّن ذَٰلِكُمْ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا عِندَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَأَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ وَرِضْوَانٌ مِّنَ اللهِ وَاللهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ﴾

“*Reci: 'Hoćete li da vam kažem šta je bolje od toga? Oni koji se budu Allaha bojali i grijeha klonili imat će u Gospodara svoga dženetske bašče, kroz koje će rijeke teći, u njima će vječno boraviti, i čiste žene, i Allahovu naklonost, a Allah dobro poznaje robove Svoje*'” (Alu Imran, 15).

U narednim ajetima Uzvišeni nam kazuje ko zaslužuje te blagodati i ko ih je dostojan:

﴿الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا إِنَّنَا آمَنَّا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ * الصَّابِرِينَ وَالصَّادِقِينَ وَالْقَانِتِينَ وَالْمُنفِقِينَ وَالْمُسْتَغْفِرِينَ بِالأَسْحَارِ﴾

“*... oni koji budu govorili: 'Gospodaru naš, mi, zaista, vjerujemo; zato nam oprosti grijehe naše i sačuvaj nas patnje u ognju!'; oni koji budu strpljivi, i istinoljubivi, i Allahu poslušni, i oni koji budu milostinju udjeljivali, i koji se budu u posljednjim časovima noći za oprost molili*'” (Alu Imran, 16-17).

Ono što je Uzvišeni pripremio Svojim vjernim robovima na ahiretu bolje je od ovosvjetskih blagodati. A dvije su vrste toga: nagrada u kojoj će uživati i ono što je bolje od toga – Allahovo zadovoljstvo. Uzvišeni kaže:

﴿اعْلَمُوا أَنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهْوٌ وَزِينَةٌ وَتَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِي الأَمْوَالِ وَالأَوْلَادِ كَمَثَلِ غَيْثٍ أَعْجَبَ الْكُفَّارَ نَبَاتُهُ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَاهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُونُ حُطَامًا﴾

“*Znajte da život na ovom svijetu nije ništa drugo do igra, i razonoda, i uljepšavanje, i međusobno hvalisanje i nadmetanje imecima i brojem djece! Primjer za to jeste bilje čiji rast poslije kiše oduševljava nevjernike, ono zatim buja, ali ga*

poslije vidiš požutjela, da bi se na kraju skršilo" (El-Hadid, 20).

Ovdje nam Uzvišeni prikazuje suštinu dunjaluka kroz očigledan primjer. To je razonoda za dušu i igra za tijelo. Igra i razonoda nemaju suštine. One okupiraju ljude i troše vrijeme. Neznalice u njima provode vijek koji im prolazi beskorisno. Zatim se kaže da je ovaj svijet ukras za oči i dušu. Dakle, oči i duša zaljubljeni su u ovaj svijet, a kada bi svijest o njemu doprla do srca, ono bi ga zamrzilo, odbacilo i prihvatilo ahiret. Nipošto ne bi zamijenilo trajno i bolje za nešto što je kratkog vijeka.

Imam Ahmed bilježi predanje Vekia od Mesudija, koji putem Amra ibn Murre prenosi od Ibrahima, kome je Alkama ibn Abdullah ﷺ prenio da je Božiji Poslanik ﷺ rekao:

مَا لِي وَلِلدُّنْيَا، إِنَّمَا مَثَلِي وَمَثَلُ الدُّنْيَا كَمَثَلِ رَاكِبٍ قَالَ فِي ظِلِّ شَجَرَةٍ، فِي يَوْمٍ صَائِفٍ ثُمَّ رَاحَ وَتَرَكَهَا.

"Šta ja imam s dunjalukom?! Ja sam na ovom svijetu poput jahača koji je odrijemao u hladu drveta u toplom danu, a zatim produžio i napustio ga."[273]

U Tirmizijevom *Džamiu* bilježi se predanje Sehla ibn Sada u kojem stoji da je Božiji Poslanik ﷺ rekao:

لو كانَتِ الدُّنْيَا تَزِنُ عِنْدَ الله جَنَاحَ بَعُوضَةٍ مَا سَقَى كَافِراً مِنْهَا شُرْبَةَ مَاء.

"Kada bi ovaj svijet kod Allaha vrijedio koliko krilo komarca, nevjernik se na njemu ne bi mogao ni vode napiti."[274] Tirmizi kaže da je ovaj hadis sahih.

Muslim u *Sahihu* bilježi predanje Mustevrida ibn Šeddada u kojem stoji da je Božiji Poslanik ﷺ rekao:

مَا الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلاَّ مِثْل مَا يَجْعَلُ أَحَدُكُمْ إِصْبَعَهُ فِي الْيَمِّ، فَلْيَنْتَظِرْ بِمَ يَرْجِعُ وَأَشَارَ بِالسَّبَّابَةِ.

---

[273] Tirmizi, 2377, Ibn Madža, 4019 i Ahmed, 1/441.

[274] Tirmizi, 2321 i Ibn Madža, 2410.

"'*Ovaj je dunjaluk naspram ahireta, kao kada čovjek umoči prst u more i zatim pogleda šta se zadržalo na njemu*', i pokaza na kažiprst."[275]

Tirmizi bilježi hadis istog ashaba koji je bio u karavanu s Poslanikom ﷺ, kada su naišli pored mrtvog janjeta. Božiji Poslanik ﷺ tada reče:

أَتَرَوْنَ هَذِهِ هَانَتْ عَلَى أَهْلِهَا حِينَ أَلْقَوْهَا؟ قَالُوا مِنْ هَوَانِهَا أَلْقَوْهَا يَا رَسُولَ الله، قَالَ: فالدُّنْيَا أَهْوَنُ عَلَى الله مِنْ هَذِهِ عَلَى أَهْلِهَا.

"'*Mislite li da je ovo janje bačeno zato što je bezvrijedno?*' 'Mislimo, Božiji Poslaniče', odgovoriše. '*Dunjaluk je bezvredniji za Allaha nego što je ovo janje za njegove vlasnike*', kaza Božiji Poslanik ﷺ."[276]

Tirmizi također bilježi hadis Ebu Hurejre u kojem Božiji Poslanik ﷺ kaže:

وفي الترمذي، أيضاً، من حديث أبي هريرة رضي الله عنه، قال: قال رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: الدُّنْيَا مَلْعُونَةٌ مَلْعُونٌ مَا فِيهَا إِلَّا ذِكْرَ الله وَمَا وَالاَهُ، وَعَالِماً أَوْ مُتَعَلِّماً.

"*Dunjaluk je proklet. Prokleto je ono što je na njemu, osim spominjanja Allaha i onoga što On voli, i osim učitelja i učenika.*" Ovi hadisi su dobri.

Imam Ahmed bilježi predanje Hejsema ibn Haridže, koga je obavijestio Ismail ibn Ajjaš ibn Abdullah ibn Dinar en-Nehrani da je Isa ﷺ rekao svojim havarijjunima: "Uvjeravam vas da je slast ovoga svijeta gorčina ahireta, a da je gorčina ovoga svijeta slast ahireta. Allahovi robovi nisu oni koji uživaju. Uvjeravam vas da među vama najgore postupaju učenjaci koji vole ovaj svijet i više ga cijene od ahireta. Kada bi mogao, on bi učinio da svi ljudi postupaju poput njega."

Ahmed bilježi predanje Jahjaa ibn Ishaka, koga je obavijestio Seid ibn Abdulaziz putem Mekhula, a u njemu se kaže da je Isa, sin Merjemin ﷺ, rekao: "'O havarijjuni! Ko od vas može sagraditi

[275] Muslim, 2858 i Tirmizi, 2324.
[276] Tirmizi, 2322 i Ibn Madža, 4111.

kuću na valu mora?' 'Allahov Poslaniče, ko to može?' 'Čuvajte se dunjaluka i ne uzimajte ga za dom!'"

Ahmed u *Zuhdu* bilježi da je Isa, sin Merjemin ﷺ, govorio: "Uvjeravam vas da je jedenje hljeba, pijenje pitke vode i spavanje na smetljištima s psima veliki luksuz za onoga ko misli da se nastani u Firdevsu."

U *Musnedu* se bilježi da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: "Allah je čovjekovu hranu usporedio s dunjalukom: koliko god je on začinjavao i solio, vidi u šta se pretvara."[277]

* * *

Uzvišeni nam kazuje da neki od nas sakupljaju bogatstvo kako bi se hvalisali pred drugima. To je slučaj kada neko želi da se hvališe svojim imetkom, položajem, snagom, znanjem ili zuhdom.

Hvalisanje može biti pokuđeno i pohvaljeno. Pokuđeno je hvalisati se ovosvjetskim dobrima, a poželjno hvalisati se ahiretskim djelima. To je vrsta nadmetanja u dobru koje je preporučeno. Na taj se način čovjek takmiči s drugima u dobru, ne želi da ga neko prestigne u tome i ne dozvoljava sebi da je neko bolji od njega. Sama riječ *nadmetanje* u arapskom (مُنَافَسَة) označava takmičenje oko nečeg vrijednog.

* * *

Dunjaluk je, zatim, nadmetanje bogatstvom i brojem sinova. Svako voli da uveća svoju rasu i raduje ga kada vidi da ima više blaga i djece od drugih, i da se to priča o njemu. A to je stvar koja najviše odvraća od Allaha i budućeg svijeta, kao što Uzvišeni kaže:

﴿أَلْهَاكُمُ التَّكَاثُرُ * حَتَّى زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ * كَلاَّ سَوْفَ تَعْلَمُونَ * ثُمَّ كَلاَّ سَوْفَ تَعْلَمُونَ﴾

"Zaokuplja vas nastojanje da što imućniji budete sve dok grobove ne naselite. A ne valja tako, saznat ćete svakako!, i

[277] Ahmed, 3/452 i *Medžmeuz-zeva'd*, 10/288.

još jednom, ne valja tako!, saznat ćete sigurno! Ne valja tako, neka znate pouzdano!" (Et-Tekasur, 1-4).

Koga god zaokupi gomilanje nečega od Allaha i budućeg svijeta, taj potpada pod pravilo ovog ajeta. Neke zaokuplja gomilanje imetka, a neke gomilanje prestiža ili znanja zbog oholosti i hvalisanja. Kod Allaha je to ružnije nego gomilanje imetka ili prestiža, jer taj je čovjek ahiretska djela posvetio dunjaluku, dok su imetak i prestiž ionako dunjalučke stvari.

* * *

Uzvišeni nam, zatim, objašnjava svrhu i suštinu dunjaluka, i da je on kao "*...bilje čiji rast poslije kiše oduševljava nevjernike*" (El-Hadid, 20). Ispravno je, inšallah, da se ovo misli na nevjernike u Allaha. U arapskom se izraz *kufr* rjeđe koristi za sijače, zato što oni skrivaju sjeme u zemlju. Međutim, kada bi se mislilo na njih, onda bi bili spomenuti doslovno, kao u ajetu: ﴿يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ﴾ "*...izazivajući divljenje sijača*" (El-Feth, 29). Kafiri su ovdje istaknuti zato što su oni najviše oduševljeni dunjalukom. To je boravište za koje se oni zalažu i trude. Njih najviše zadivljuju njegovi ukras.

Zatim vidimo kako završava ta biljka, koja će požutjeti i osušiti se. Tako će skončati i ovaj svijet. Kada bi jedan čovjek imao sve što je na ovom svijetu, on će opet doživjeti kraj. Kada nastupi ahiret, dunjaluk se pretvara u strašnu patnju ili oprost od Allaha i lijepu nagradu. U tom smislu Alija ibn Ebu Talib kaže: "Dunjaluk je mjesto istine za onoga koji u nju vjeruje; mjesto spasa za onoga ko ga je shvatio; izvor bogatstva za onoga ko ga traži; silazište Allahove objave; klanjalište Njegovih meleka; džamija Njegovih poslanika; tržnica Njegovih evlija. Oni su na dunjaluku zaradili milost i stekli Džennet. Zašto bi on bio pokuđen? On najavljuje i poziva na rastanak. On je pokazao svu radost i nesreću koju nudi, kako bi upozorio i obradovao. O ti koji kudiš dunjaluk i sebe opravdavaš! Kada te je dunjaluk prevario? Kada ti je loše učinio? Da li time što ti je očeve u zemlju oborio ili majke pod prašinu zatrpao? Koliko je ljudi on učinio bolesnim na tvojim rukama, stavio na patnju na tvojim dlanovima. Ti si tražio lijek i mišljenja ljekara, ali ti lijek nije pomogao niti plač korist donio. Kada nestane dunjaluka, nes-

tat će i tebe." Zatim se okrenuo kaburovima i rekao: "O vi koji sami u zemlji ležite. Kuće su vam mirne, imeci razdijeljeni. Žene su vam se udale. To su naše vijesti za vas, pa vi nama kažite šta imate." Zatim se okrenu nama i reče: "Kada bi im bilo dozvoljeno da pričaju, rekli bi vam da je najbolja sprema bogobojaznost."[278]

Dunjaluk u suštini nije pokuđen. Pokuđeno je ono što čovjek čini na tom svijetu koji predstavlja samo prolaz za Džennet ili Džehennem. Ali kada su njime ovladale strasti i želje, nemarnost i nedostatak svijesti o Allahu i budućem svijetu, onda je nastala ta pokuđenost. To je postala osobina njegovih stanovnika i njegovog imena. To je ime postalo pokuđeno, mada je to mjesto gdje se izgrađuje i sije za ahiret. Ovdje se sakuplja oprema za Džennet. Tu su duše stekle iman, spoznale Allaha, zavoljele ga i spominjale težeći Njegovom zadovoljstvu. Najljepše što su dženetlije zaslužile stečeno je onim što su na dunjaluku posijali. Dovoljna je vrlina, vrijednost, radost i beskrajna blagodat ovog svijeta to što su Allahovi robovi imali priliku da Ga ovdje spominju, spoznaju, obožavaju i vole; da se oslanjaju na Njega, kaju Mu se, druže se s Njime, raduju se Njegovoj blizini, ponizni budu pred Njime, naslađuju se u dovama, približe se Njemu i zapostave sve ostalo. Tu je spušten Njegov govor i objava; Njegova uputa i duh. S time je upoznao ljude koje je htio. Iz tog razloga Ibn Akil[279] i neki drugi učenjaci ovome daju veći značaj nego dženetskim blagodatima. "Ovdje je njihov dug prema Allahu, a ondje uživanje i zasluga. Dug prema Allahu vredniji je od duga prema ljudima. Iman i ibadeti vredniji su od nagrade."

Međutim, nije ispravno porediti stvari s dva različita svijeta. Kada bismo ih mogli sastaviti na jednom svijetu, tada bi se moglo izvršiti poređenje. Iman i pokornost Allahu najbolje su stvari na ovom svijetu. Ulazak u Džennet, gledanje u Allahovo ﷻ lice, slu-

---

[278] Pri prijevodu ovog govora koristio sam se knjigom *Kenzul-ummal*, gdje je tekst znatno jasniji, mada se u nekim detaljima razlikuje. Vidi: *El-Mutteki el-Hindi*, h. 9803 – (Prim. prev.).

[279] Vjerovatno se misli na Alija ibn Akila ibn Muhammeda el-Bagdadija, Ebu Vefaa, iračkog učenjaka i hanbelijskog šejha u Bagdadu u svom vremenu (umro 513. god. po H.).

šanje Njegovog govora i stjecanje Njegovog zadovoljstva najbolje su stvari na ahiretu. Prvo je najbolje na dunjaluku, a drugo na ahiretu. To su stvari koje se ne mogu porediti. Neka je Allah na pomoći.

* * *

Pošto nam je Uzvišeni stvorio sliku o suštini ovoga svijeta i objasnio čemu on vodi i u kakvu patnju ili oprost i nagradu će se pretvoriti na ahiretu, naredio je ljudima da se takmiče i nadmeću u onome što je vrednije i trajnije. Preporučio je da im to bude prioritet nad onim što je kratkotrajno, nestalno, puno patnje i muke. Ovo je dar koji On daje kome hoće. A On doista obilno daje. Uzvišeni kaže:

﴿وَاضْرِبْ لَهُم مَّثَلَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا كَمَاءٍ أَنزَلْنَاهُ مِنَ السَّمَاءِ فَاخْتَلَطَ بِهِ نَبَاتُ
الْأَرْضِ فَأَصْبَحَ هَشِيمًا تَذْرُوهُ الرِّيَاحُ وَكَانَ اللهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ مُّقْتَدِرًا﴾

"Navedi im kao primjer da je život na ovom svijetu kao bilje, koje i poslije natapanja vodom, koju Mi s neba spuštamo, ipak postane suho, i vjetrovi ga raznesu. A Allah sve može!" (El-Kehf, 45).

Zatim nas uči da su imetak i sinovi ukras ovog svijeta, a da su dobra djela i riječi koje donose vječnu nagradu najbolje što čovjek može tražiti i željeti:

﴿إِنَّمَا مَثَلُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا كَمَاءٍ أَنزَلْنَاهُ مِنَ السَّمَاءِ فَاخْتَلَطَ بِهِ نَبَاتُ الأَرْضِ مِمَّا يَأْكُلُ
النَّاسُ وَالأَنْعَامُ حَتَّى إِذَا أَخَذَتِ الأَرْضُ زُخْرُفَهَا وَازَّيَّنَتْ وَظَنَّ أَهْلُهَا أَنَّهُمْ
قَادِرُونَ عَلَيْهَا أَتَاهَا أَمْرُنَا لَيْلاً أَوْ نَهَارًا فَجَعَلْنَاهَا حَصِيدًا كَأَن لَّمْ تَغْنَ بِالأَمْسِ
كَذَلِكَ نُفَصِّلُ الآيَاتِ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾

"Život na ovom svijetu sličan je bilju zemaljskom, na koje Mi spustimo s neba kišu s kojim se ona izmiješa, kojim se onda hrane ljudi i stoka. Pa kad se Zemlja ukrasi svojim ruhom i okiti i kad stanovnici njezini pomisle da su oni toga gospodari, dođe zapovijed Naša, noću ili danju, i Mi to pokosimo, kao da prije ničeg nije ni bilo. Eto, tako Mi potanko izlažemo dokaze narodu koji hoće da razmisli" (Junus, 24).

Nakon što je upoznao Svoje robove s opasnostima ovoga svijeta, pozvao ih je u kuću mira, koja je sigurna od promjena, pretvaranja, nestanka i propadanja. Iz Svoje pravednosti sve je robove pozvao u nju, a iz milosti je uputio na njen put koga je htio.

Imetak i djeca ne približavaju ljude Allahu. Njih će približiti bogobojaznost i postupanje s njima. Uzvišeni upozorava ljude da ih ne zanosi imetak i djeca od sjećanja na Njega. Kome se to desi taj je istinski gubitnik, a ne onaj ko ima malo imetka i poroda na ovome svijetu. Svome Poslaniku ﷺ zabranio je da pruža svoj pogled ka onome što je dato dunjalučarima. Njegova opskrba koja ga čeka na ahiretu bolja je i trajnija od onoga što je njima dato.

Njemu je dato sedam sličnih ajeta i Kur'an Časni. To je bolje i vrednije od onoga u čemu uživaju dunjalučari i ono ga sprečava da pruža svoj pogled ka ovosvjetskim blagodatima. Ono što je Poslaniku ﷺ dato na ovome svijetu i što ga čeka na ahiretu bolje je od dunjalučkih užitaka – i zato ne treba težiti tome.

* * *

Pošto smo zaključili da bogatstvo i siromaštvo, slabost i zdravlje predstavljaju Allahovu kušnju i probu za čovjeka kako bi ispitao njegovu strpljivost i zahvalnost, jasno nam je da su strpljivost i zahvalnost nosilac imana bez kojeg on ne bi mogao opstojati. Svaki vjernik mora imati ove dvije osobine, i svaka je u svome domenu najbolja. Sabur je najbolji u svom domenu, kao što je i zahvalnost u svom domenu najbolja. Ovo važi pod uvjetom da možemo jasno razgraničiti ova dva pojma. Međutim, onda kada je strpljivost dio zahvalnosti, i obratno, ne može se praviti usporedba između njih. Ovo su logičke pretpostavke koje se ne nalaze u praksi. Poređenje je moguće ako bismo zamislili da kod čovjeka može prevladati strpljivost nad zahvalnošću koja je intenzivnija od običnog trpljenja riječi i skrivenih i javnih postupaka. Tako čovjeku ne preostaje mjesta ni za što drugo osim za strpljivost u vlastitoj situaciji zbog teškoće i jačine problema. U toj situaciji sve njegove snage usmjerene su ka samosavladavanju i samokontroli u ime Allaha. S druge strane, zahvalnost kroz riječi i skrivene i javne postupke može biti jača od nagona samokontrole i samo-

savladavanja radi Allaha, tako da snaga njegove volje i djelovanja postaje jača od suzdržavanja i zauzdavanja duše.

Ovo se može objasniti kroz primjer dvije osobe. Jedna je umjerena i kontroliše se od strasti. Ne muče je problemi i ta umjerenost i kontrola sve su što se od nje traži. Druga osoba obilato udjeljuje i čini dobro pojedincima i društvu. Jedan je širokogrudan i blagodaran, a drugi malodušan i neizdržljiv.

Duša ima dvije sile: silu strpljivosti, suzdržavanja i savladavanja, i silu davanja, dobročinstva i pozitivnog djelovanja. Savršenstvo se postiže objedinjavanjem ovih dviju sila, a ko ne posjeduje nijednu od njih taj je bezvrijedan. Kod nekih ljudi sila strpljivosti jača je od sile djelovanja i davanja, a kod nekih suprotno. Ukoliko kažemo da je strpljivost bolja od zahvalnosti, tajna je ili u tome što okolnosti nisu bile istog značaja ili u tome što su ova dva pojma potpuno razdvojena i izolovana. Ovo će nam pitanje potpuno biti jasno u poglavlju o zahvalnom bogatašu i strpljivom siromahu.

Da li je bolji zahvalni bogataš ili strpljivi siromah?

Oko ovog pitanja mnogo se raspravljalo između bogatih i siromašnih. Svaka strana ponudila je neoborive dokaze iz Kur'ana, sunneta, tradicije i običaja. Zato nam se čini da su strane izjednačene. Svi nude neoborive argumente, a istine ne mogu biti oprečne. Naša je obaveza da slijedimo dokaze kud god oni vodili. Mnogo je debata vođeno i mnogo toga napisano. Svoja mišljenja iznijeli su pravnici, siromasi, bogataši, sufije, hadiski i tefsirski učenjaci. Ova je tema jako opširna i tiče se svakog čovjeka. Od imama Ahmeda bilježe se dva predanja o ovom pitanju. Ebu Husejn ih navodi u *Temamu* i kaže: "Stanje strpljivog siromaha bolje je od zahvalnog bogataša, prema vjerodostojnijem predanju. Prema drugom predanju, bolji je zahvalni bogataš. Ovo mišljenje zastupa i Ibn Kutejba.[280] Prvo mišljenje prihvata i Ebu Ishak ibn Šakila[281] i Velid ibn Seid. Uzvišeni kaže:

﴿أُوْلَئِكَ يُجْزَوْنَ الْغُرْفَةَ بِمَا صَبَرُوا﴾

"*Oni će biti, za ono što su trpjeli, odajama dženetskim nagrađeni*" (El-Furkan, 75).

Muhammed ibn Ali ibn Husejn[282] kaže: "Odaje su Džennet, a ono što su trpjeli jeste siromaštvo na ovome svijetu." Enes ibn Malik prenosi da je Poslanik ﷺ rekao:

---

[280] Ebu Muhammed Abdullah ibn Muslim ibn Kutejba Dinevveri. Jedan od velikana književnosti. Sudio je u Dinevveru. Napisao je *Ujunul-ahbar* (*Izvori pripovijesti*) i *Edebul-katib* (*Ponašanje pisara*) (umro 276. god. po H.).

[281] Ebu Ishak ibn Šakila jedan je od velikana hanbelijskog mezheba.

[282] Ebu Džafer Muhammed ibn Ali ibn Husejn ibn Ali ibn Ebu Talib, Bakir, jedan je od hašimitskih vođa i učenjaka (umro 114. god. po H.).

اللهم أَحْيِنِي مِسْكِيناً، وَأَمِتْنِي مِسْكِيناً، وَاحْشُرْنِي فِي زُمْرَةِ الْمَسَاكِينِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. قالت عائشة ولم يا رسول الله؟ قال: إنهم يدخلون الجنة قبل الأغنياء بأربعين خريفاً .. يا عائشة، لا تردي المسكين ولو بشق تمرة. يا عائشة، أحبي المساكين وقربيهم، فإن الله يقربك يوم القيامة.

"'*Allahu, daj mi da živim i umrem kao siromah i proživi me u skupini siromašnih na Sudnjem danu.*' Aiša reče: 'Zašto, Božiji Poslaniče?' '*Zato što će oni u Džennet ući četrdeset godina prije bogataša. Aiša, nemoj vratiti siromaha bez ičega. Udijeli mu makar pola hurme. Aiša, voli siromahe i budi im blizu, pa će tebi Allah na Sudnjem danu biti blizu*', reče joj Poslanik ﷺ."[283]

Ja kažem da oba ova dokaza ne idu u prilog onome što tvrde. Ajet se odnosi i na strpljivost u pokornosti Allahu, strpljivost u izbjegavanju griješenja, strpljivost u siromaštvu i drugim iskušenjima. Čak i kada bi se ova strpljivost odnosila samo na siromaštvo, opet ne znači da bi bila vrednija od zahvalnosti. Kada god Kur'an govori o nagradi za strpljive, govori i o nagradi za zahvalne, kao što se vidi iz ajetâ:

﴿وَسَنَجْزِي الشَّاكِرِينَ﴾

"*I sigurno ćemo zahvalne nagraditi*" (Alu Imran, 145);

﴿وَسَيَجْزِي اللهُ الشَّاكِرِينَ﴾

"*A Allah će zahvalne sigurno nagraditi*" (Alu Imran, 144).

Štaviše, Uzvišeni govori da je zadovoljan zahvalnošću, a Njegovo je zadovoljstvo značajnije od nagrade u Džennetu. To što Uzvišeni nagrađuje strpljive za ono što su trpjeli ne znači da neće nagraditi zahvalne zato što su bili zahvalni. Što se tiče hadisa, ni on im ne ide u prilog iz dva razloga:

prvi: lanac prenosilaca nije dovoljno jak. Među njima se nalazi Muhammed ibn Sabit iz Kufe, koji prenosi od Harisa ibn Numana. Ovaj Haris nije prihvaćen kod autora vjerodostojnih zbirki hadisa. Buhari kaže da su njegova predanja neprihvatljiva. Iz tog razloga ovaj hadis Tirmizi nije proglasio ni sahihom ni hase-

[283] Tirmizi, 2353 i Ibn Madža, 4126.

nom niti je prešutio svoje mišljenje o njemu, već je rekao da je garib (usamljeno predanje);

drugi: čak i da je ovaj hadis vjerodostojan, ne bi značio ono što oni tvrde. Siromaštvo koje Allah traži kod Svojih robova nije oskudica u imetku, već oskudica srca, a to je pokornost, skrušenost i poniznost Allahu. To nije oprečno bogatstvu i za to nije potrebno siromaštvo. A kada je srce siromašno i podređeno Allahovoj veličini, svetosti, beskrajnosti, uzvišenosti, svim imenima i osobinama, to je bolje od siromaštva u imetku. Isto tako, kada se imućan čovjek susteže od grijeha dobrovoljno, iz straha i ljubavi prema Allahu, to je vrednije od sustezanja siromaha kome ti grijesi nisu dostupni. Uzvišeni je Allah jednom dijelu vjerovjesnika i poslanika podario imetak i blago, ali su i dalje ostali siromasi u odnosu spram Allaha.

Imam Ahmed bilježi predanje Jezida ibn Haruna kome Džeriri od Ebu Selila prenosi da je poslanik Davud ulazio među narod i sjedao u najmanju grupu Izraelićana. Zatim bi rekao: "Siromah među siromasima", pored svega blaga, bogatstva i moći koje mu je Allah podario povrh poslanstva.

Ebu Husejn prenosi od Ebu Berze el-Eslemija da je Božiji Poslanik ﷺ rekao:

إِنَّ فُقَرَاءَ الْمُسْلِمِينَ لَيَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ قَبْلَ أَغْنِيَائِهِمْ بِمِقْدَارِ أَرْبَعِينَ خَرِيفاً حَتَّى يَتَمَنَّى أَغْنِيَاءُ الْمُسْلِمِينَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَنَّهُمْ كَانُوا فُقَرَاءَ فِي الدُّنْيَا.

"Siromašni će muslimani u Džennet ući četrdeset godina prije bogatih. Tako će na Sudnjem danu bogati muslimani poželjeti da su bili siromašni na dunjaluku."[284]

Ja kažem da je ovaj hadis vjerodostojno predanje od Božijeg Poslanika ﷺ. Prenosi ga grupa ashaba među kojima su Ebu Hurejra, Abdullah ibn Omer, Džabir ibn Abdullah. Hadis se prenosi i od Ebu Seida, Enesa ibn Malika, ali on ipak ne ukazuje da će siromašni zauzeti više stepene od bogatih. On samo govori da će oni prije ući u Džennet zato što neće dugo polagati račun. Potpuno je

---

[284] *Ithaful-ešraf*, 8/222 i *Kenzul-ummal*, 16620.

jasno da će pravedni vladar zakasniti pri ulasku zato što će polagati račun. Isto važi i za zahvalnog bogataša. To što će oni kasnije ući ne znači da će imati manje vrijedan položaj od siromaha, kao što smo već kazali. A bogataš će poželjeti da je na dunjaluku bio siromah. Ni ovo ne znači da će imati manje vrijedan položaj u Džennetu. U nekim predanjima kaže se da će pravedni sudac poželjeti da nije presudio među dvojicom ni zbog hurme u trenutku kada ugleda stravičan prizor polaganja računa. Postojat će stepen za siromaštvo i apatiju, stepen za zdravlje, stepen za bogatstvo i vlast, stepen za plijen i povredu.

Ebu Hasan prenosi od Ibn Omera da je Poslanik ﷺ ustao među ashabima i rekao:

أَيُّ النَّاسِ خَيْرٌ؟ فقال بعضهم: غَنِيٌّ يُعْطِي حَقَّ نَفْسِهِ وَمَالِهِ، فَقَالَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: نَعَمْ الرَّجُلُ هَذَا وَلَيْسَ بِهِ وَلَكِنْ خَيْرُ النَّاسِ مُؤْمِنٌ فَقِيرٌ يُعْطِي عَلَى جهد.

"'*Koji je čovjek najbolji?*' Neki rekoše: 'Bogataš koji izdvaja ono što je dužan dati.' Božiji Poslanik ﷺ reče: '*Divan je taj čovjek, ali nije on najbolji. Najbolji je čovjek siromašni vjernik koji u oskudici izdvaja.*'"[285]

Uz ovo predanje ne navodi se lanac prenosilaca, pa nismo u mogućnosti ocijeniti njegov stepen vjerodostojnosti. Ako je ovo vjerodostojno predanje, ono ipak nije valjan argument, zato što poredi siromaha koji udjeljuje u oskudici i kojeg odlikuje siromaštvo strpljivih i bogatstvo zahvalnih. Kod njega se nalaze obje strane koje poredimo. Jedan njegov dirhem vredniji je od hiljadu drugih, kao što je Božiji Poslanik ﷺ rekao:

سَبَقَ دِرْهَمٌ مِائَةَ أَلْفٍ قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ وَكَيْفَ؟ قَالَ: رَجُلٌ لَهُ مَالٌ كَثِيرٌ فَأَخَذَ مِنْ عَرْضِه مِائَةَ أَلْفِ درهمٍ تَصَدَّقَ بِهَا، ورَجُلٌ ليس لَهُ إلا دِرْهَمَانِ فَأَخَذَ أَحَدَهُمَا فَتَصَدَّقَ بِهِ.

"'*Jedan dirhem pretekao je sto hiljada dirhema.*' Neki je čovjek upitao: 'Kako to, Allahov Poslaniče?' On reče: '*Čovjek koji ima veliko bogatstvo, pa uzme od njega sto hiljada dirhema i podijeli sadaku, i čovjek koji ima samo dva dirhema, pa uzme jedan od*

[285] *Ithaful-ešraf*, 9/273.

njih i dadne ga u sadaku.'" Hadis bilježi Nesai putem Safvana ibn Isaa od Ebu Hurejre ﷺ.[286]

Ebu Seid ibn el-Ea'rabi prenosi putem Ibn Ebu Avvama od Jezida ibn Haruna, kome Ebu Ešheb prenosi od Hasana predanje u kojem stoji da je jedan čovjek rekao Osmanu ibn Affanu ﷺ: "Vi bogataši uzurpirali ste sve dobro – udjeljujete, oslobađate robove, obavljate hadž i trošite na Allahovom putu." Osman mu odgovori: "Vi nama zavidite, ali i mi vama. Tako mi Allaha, dirhem koji udijeli jedan od vas u oskudici bolji je od deset hiljada dirhema koji su dati iz obilja."

وفي سنن أبي داود، من حديث الليث، عن أبي الزبير، عن يحيى بن جعدة، عن أبي هريرة، أنه قال: يَا رَسُولَ الله، أَيُّ الصَّدَقَةِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: جُهْدُ الْمُقِلِّ، وَابْدَأْ بِمَنْ تَعُولُ.

Ebu Davud u *Sunenu* bilježi predanje Lejsa od Ebu Zubejra, kome je Jahja ibn Dža'de prenio da je Ebu Hurejra kazao: "O Božiji Poslaniče, koja je sadaka najbolja?" On mu odgovori: "Sadaka o*noga ko živi u oskudici; a počni od svojih najbližih.*"[287]

وفي المسند وَصَحِيحِ ابن حبان، من حديث أبي ذر رضي الله عنه، قال: قلت: يا رسول الله، أَيُّ الصَّدَقَةِ أَفْضَلُ؟ قال: جُهْدٌ مِنْ مُقِلٍّ.

U *Musnedu* i Ibn Hibbanovom *Sahihu* bilježi se hadis Ebu Zerra ﷺ: "O Božiji Poslaniče, koja je sadaka najbolja?" On mu odgovori: "*Onoga ko živi u oskudici.*"[288]

وفي سنن النسائي، من حديث الأوزاعي، عن عبيد بن عمير، عن عبد الله بن حبشي: أَنَّ النبيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ سُئِلَ: أَيُّ الأعمالِ أفضلُ، قالَ: «أيمانٌ لا شَكَّ فيهِ، وجهادٌ لا غُلُولَ فيهِ، وحَجَّةٌ مبرورةٌ»، قيلَ: أَيُّ الصلاةِ أَفْضَلُ، قالَ: «طولُ القيامِ»، قيلَ: فَأَيُّ الصَّدَقَةِ أفضلُ، قالَ: «جُهْدٌ مِنْ مُقِلَ»، قيلَ: فَأَيُّ الهجرةِ أفضلُ، قالَ: «مَنْ هَجَرَ ما حَرَّمَ الله عليهِ»، قيلَ:

---

[286] Nesai, 5/59 i *Mustedrek*, 1/416.
[287] Ebu Davud, 1677 i Ahmed, 2/358.
[288] Ahmed, 5/178.

فَأَيُّ الجهادِ أفضلُ، قالَ: «مَنْ جاهدَ المشركينَ بمالِهِ ونَفْسِهِ»، قيلَ: فَأَيُّ القتلِ أشْرَفُ، قالَ: «مَنْ أُهَرِيقَ دَمُهُ وعُقِرَ جَوَادُهُ»

U Nesaijevom *Sunenu* Evzai prenosi od Ubejda ibn Umejra hadis Abdullaha ibn Habešija u kojem stoji da su Poslanika ﷺ pitali: "Koje je djelo najbolje?" On odgovori: "*Iman u kojem nema sumnje, džihad u kojem nema interesa i ispravan hadž.*" Upitaše ga: "Koji je najbolji namaz?" On reče: "*Onaj u kojem se dugo stoji.*" "Koja je sadaka najbolja?", upitaše ga. "*Onoga ko živi u oskudici.*" "Koja ja hidžra najbolja?" "*Onoga ko napusti ono što je Allah zabranio.*" "Koji je džihad najbolji?" "*Onoga ko prolije svoju krv i žrtvuje konja.*"[289]

Svi ovi hadisi upućuju na to da je sadaka siromašnog čovjeka vrednija nego sadaka koju udjeljuje bogataš koji ne osjeća nedostatak makar i mnogo udijelio. Postupci se kod Allaha cijene prema onome što je u srcu, a ne prema njihovoj veličini ili obliku. Važna je snaga motiva, iskrenost izvršioca i žrtvovanje za Allahovu nagradu. Može li se porediti onaj ko odvoji hljeb od svojih usta i onaj ko iz svog imetka izdvoji hiljadu dirhema, a mnogo više mu je ostalo. Siromahov hljeb i dirhem teži su na vagi nego stotinu bogataševih hiljada. Neka je Allah na pomoći.

* * *

Oni se pozivaju i na predanje Ibn Adija putem Sulejmana ibn Abdurrahmana kojem Halid ibn Jezid prenosi putem svoga oca od Ataa, kome je Seid el-Hudri rekao da je čuo Božijeg Poslanika ﷺ kako kaže:

"*Gospodaru, usmrti me kao siromaha, a ne kao bogataša.*"[290]

Ovaj hadis nije vjerodostojan. Halid ibn Jezid ibn Abdurrahman ibn Malik ed-Dimiški je po općem mišljenju slab i njegova se predanja ne prihvataju. Ahmed kaže da on ne vrijedi, a Ibn Mein da je nesiguran u predanjima. Jahja mu pripisuje lažna predanja,

[289] Nesai, 5/58.

[290] *Kenzul-ummal*, 16671 i *Et-Tergibu vet-terhibu*, 4/143.

i već smo njegovo mišljenje o ovom prenosiocu naveli.

Pitali su šejhul-islama Ibn Tejmija o ovom pitanju, pa je on rekao: "Novija ulema razilazi se oko toga da li je bolji zahvalni bogataš ili strpljivi siromah. Jedni pobožnjaci zastupaju jedno, a drugi drugo mišljenje. Od imama Ahmeda postoje dva suprotna predanja o tome. Što se tiče ashaba, niko od njih nije pravio poređenje između toga. A treće mišljenje jeste da je razlika između njih dvojice samo po bogobojaznosti. Onaj kod koga je iman i bogobojaznost jača, taj je bolji. Ako su jednaki u tome, onda su jednako dobri."

Po njemu, ovo je najispravnije mišljenje, zato što u Kur'anu i sunnetu nalazimo da se ljudi ističu samo po tome. Uzvišeni kaže:

﴿إِن يَكُنْ غَنِيًّا أَوْ فَقِيرًا فَاللَّهُ أَوْلَىٰ بِهِمَا﴾

"*... bio on bogat ili siromašan, ta Allahovo je da se brine o njima!*" (En-Nisa, 135).

Među bogatim poslanicima i njihovim prvim sljedbenicima bilo je boljih nego što je većina siromaha, kao što je bilo i siromaha koji su bili bolji od većine bogataša. Oni koji teže savršenstvu vode računa o obje strane – izvršavaju zahvalnost i strpljivost u potpunosti, kao što je bio slučaj s našim Poslanikom ﷺ, Ebu Bekrom i Omerom, radijallahu anhuma.

Međutim, siromaštvo je za neke ljude bolje, a za neke bogatstvo. Isto tako, zdravlje je za neke bolje, a za neke bolest. Ovo je potvrđeno u hadisu koji bilježi Begavi, u kojem Božiji Poslanik ﷺ prenosi riječi Uzvišenog Allaha:

إِنَّ مِنْ عِبَادِي مَنْ لَا يُصْلِحُهُ إِلَّا الْغِنَى وَلَوْ أَفْقَرْتُهُ لَأَفْسَدَهُ ذَلِكَ، وَإِنَّ مِنْ عِبَادِي مَنْ لَا يُصْلِحُهُ إِلَّا الْفَقْرُ وَلَوْ أَغْنَيْتُهُ لَأَفْسَدَهُ ذَلِكَ، وَإِنَّ مِنْ عِبَادِي مَنْ لَا يُصْلِحُهُ إِلَّا الصِّحَّةُ وَلَوْ أَسْقَمْتُهُ لَأَفْسَدَهُ ذَلِكَ، وإنَّ من عبادِي من لا يصلحه إلا السَّقَمُ ولو أَصْحَحْتُهُ لَأَفْسَدَهُ ذَلِكَ، إِنِّي أُدَبِّرُ عِبَادِي، إِنِّي بهم خبير بصير.

"*Nekim Mojim robovima odgovara samo bogatstvo, a da sam ih učinio siromašnim, to bi ih upropastilo. Drugima odgovara samo siromaštvo, i da sam im dao bogatstvo, to bi ih upropastilo. Nekim Mojim robovima odgovara samo zdravlje, a bolest bi ih uniš-*

tila. Drugima odgovara samo bolest, i da sam ih zdravim učinio, to bi ih uništilo. Ja vodim računa o Svojim robovima i najbolje znam njihovo stanje."[291]

وقد صحّ عن النبي أنه قال: إن فقراء المسلمين يدخلون الجنة قبل الأغنياء.

Vjerodostojno se prenosi da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: "*Siromašni će muslimani u Džennet ući prije bogatih.*"[292]

Kada je Poslanik ﷺ podučio siromahe zikru poslije namaza, to su čuli bogataši, pa su i oni počeli to učiti nakon namaza. Siromasi to kazaše Poslaniku ﷺ, a on reče: ﴿ذَٰلِكَ فَضْلُ اللهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَاءُ﴾ "***To je Allahova blagodat koju će dati onome kome On hoće***" (El-Maida, 54).

Kao što smo napomenuli, siromasi prednjače zato što nisu imali za što polagati račun, a bogataši će zakasniti zbog polaganja računa. A kada se završi s mjerenjem dobrih djela, ukoliko ona budu teža od djela siromaha, položaj će bogataša biti viši od položaja siromaha, uprkos tome što je kasnije ušao. Pored toga, sedamdeset hiljada ljudi koji će ući u Džennet bez polaganja računa, među kojima je Ukaša ibn Mihsan,[293] mogu biti manje vrijedni od onih koji će ući kasnije. Ali, siromašni će lahko položiti račun. Ovo se tiče siromaštva koje je spomenuto u Kur'anu i sunnetu, a koje je suprotno bogatstvu na koje se može dati zekat ili na koje se ne mora dati zekat.

Među ljudima je postala poznata fraza da siromaštvo znači skromnost, ibadet i ahlak. Ko posjeduje ove osobine on je siromah pa makar bio imućan, a ko ih nema taj nije siromah pa makar nemao ničega. Neki te osobine nazivaju sufizmom, a neki prave razliku između siromaha i sufije. Za neke je uloga siromaha bolja, a za neke uloga sufije. Rješenje ovog problema jeste u tome da se ne treba zanositi izmišljenim terminima. Treba gledati u nazive i osobine koje se nalaze u Kur'anu i sunnetu. Uzvišeni je Svoje iskrene

---

[291] Ibn Dževzi, *El-Ilel el-mutenahija*, 1/31.

[292] Hadis je već protumačen.

[293] Ukaša ibn Mihsan ibn Harsan el-Esedi, ashab koji je vodio izvidnice (umro 12. god. po H.).

vjernike ukrasio imanom i takvalukom. Najbolji je onaj ko je najbolji u tim osobinama, a i bogataši i siromasi imaju jednake šanse u tome. Allah najbolje zna.

ARGUMENTI SIROMAHA IZ KUR'ANA, SUNNETA, TRADICIJE I OBIČAJA

Siromasi kažu da Uzvišeni Allah bogatstvo i imetak spominje samo u sljedećim kontekstima:

prvo: u kontekstu pokude:

﴿كَلاَّ إِنَّ الإِنْسَانَ لَيَطْغَى * أَن رَّآهُ اسْتَغْنَى﴾

"*Uistinu, čovjek se uzobijesti čim se neovisnim osjeti*" (El-Alek, 6-7);

﴿وَلَوْ بَسَطَ اللهُ الرِّزْقَ لِعِبَادِهِ لَبَغَوْا فِي الأَرْضِ﴾

"*Kad bi Allah svim Svojim robovima davao opskrbu u obilju, oni bi se na Zemlji osilili*" (Eš-Šura, 27);

﴿وَلَوْلاَ أَن يَكُونَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً لَجَعَلْنَا لِمَن يَكْفُرُ بِالرَّحْمَنِ لِبُيُوتِهِمْ سُقُفًا مِّن فَضَّةٍ وَمَعَارِجَ عَلَيْهَا يَظْهَرُونَ * وَلِبُيُوتِهِمْ أَبْوَابًا وَسُرُرًا عَلَيْهَا يَتَّكِؤُونَ * وَزُخْرُفًا وَإِن كُلُّ ذَلِكَ لَمَّا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَالآخِرَةُ عِندَ رَبِّكَ لِلْمُتَّقِينَ﴾

"*A da neće svi ljudi postati nevjernici, Mi bismo krovove kuća onih koji ne vjeruju u Milostivog od srebra učinili, a i stepenice uz koje se penju, i vrata kuća njihovih i divane na kojima se odmaraju, i ukrase od zlata bismo im dali, jer sve je to samo uživanje u životu na ovom svijetu, a onaj svijet u Gospodara tvoga bit će za one koji budu Njegova naređenja izvršavali, a Njegovih zabrana se klonili*" (Ez-Zuhruf, 33-35);

﴿فَلاَ تُعْجِبْكَ أَمْوَالُهُمْ وَلاَ أَوْلاَدُهُمْ إِنَّمَا يُرِيدُ اللهُ لِيُعَذِّبَهُم بِهَا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَتَزْهَقَ أَنفُسُهُمْ وَهُمْ كَافِرُونَ﴾

"*Neka te ne oduševljavaju bogatstva njihova, a ni djeca njihova! Allah hoće da ih njima kazni na ovom svijetu i da skončaju kao nevjernici*" (Et-Tevba, 55);

﴿الْمَالُ وَالْبَنُونَ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾

"Bogatstvo i sinovi ukras su u životu na ovom svijetu..." (El-Kehf, 46);

﴿زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ﴾

"Ljudima se čini da je lijepo samo ono za čim žude: žene, sinovi, gomile zlata i srebra, divni konji, stoka i usjevi. To su blagodati u životu na ovom svijetu; a najljepše mjesto povratka je u Allaha" (Alu Imran, 14).

Sličnih ajeta ima mnogo;

drugo: u kontekstu ispita i kušnje:

﴿أَنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلاَدُكُمْ فِتْنَةٌ﴾

"... da su bogatstva vaša i djeca vaša samo iskušenje..." (El-Enfal, 28);

﴿أَيَحْسَبُونَ أَنَّمَا نُمِدُّهُم بِهِ مِن مَّالٍ وَبَنِينَ * نُسَارِعُ لَهُمْ فِي الْخَيْرَاتِ بَل لاَّ يَشْعُرُونَ﴾

"Misle li oni – kad ih imetkom i sinovima pomažemo, da žurimo da im neko dobro učinimo? Nikako, ali oni ne opažaju" (El-Mu'minun, 55-56).

Uzvišeni iskušava bogatstvom kao što iskušava siromaštvom:

﴿فَأَمَّا الإِنْسَانُ إِذَا مَا ابْتَلاَهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِ﴾

"Čovjek, kada Gospodar njegov hoće da ga iskuša, pa mu počast ukaže i blagodatima ga obaspe, rekne: 'Gospodar je moj prema meni plemenito postupio!'" (El-Fedžr, 15);

﴿وَنَبْلُوكُم بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً وَإِلَيْنَا تُرْجَعُونَ﴾

"Mi vas stavljamo na kušnju i u zlu i u dobru, i Nama ćete se vratiti" (El-Enbija, 35);

treće: imetak i djeca ne približavaju Allahu, već iman i dobra djela. Uzvišeni kaže:

﴿وَمَا أَمْوَالُكُمْ وَلاَ أَوْلاَدُكُم بِالَّتِي تُقَرِّبُكُمْ عِندَنَا زُلْفَى إِلاَّ مَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَأُوْلَئِكَ لَهُمْ جَزَاء الضِّعْفِ بِمَا عَمِلُوا وَهُمْ فِي الْغُرُفَاتِ آمِنُونَ﴾

"*Ni bogatstva vaša ni djeca vaša neće vas učiniti Nama bliskim; samo one koji budu vjerovali i dobra djela činili čeka višestruka nagrada za ono što su radili, i oni će u visokim odajama biti sigurni*" (Sebe', 37);

četvrto: ovosvjetske blagodati, bogatstvo i blago stvari su u kojima uživaju oni koji neće imati udjela u nagradi na ahiretu. Taj će svijet pripadati bogobojaznima:

﴿وَلاَ تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَى مَا مَتَّعْنَا بِهِ أَزْوَاجًا مِّنْهُمْ زَهْرَةَ الْحَيَاةِ الدُّنيَا لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ وَرِزْقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَأَبْقَى﴾

"*I nikako ne gledaj dugo ljepote ovoga svijeta koje Mi kao užitak raznim sortama nevjernika pružamo, da ih time na kušnju stavimo, ta nagrada Gospodara tvoga bolja je i vječna" (Ta-Ha, 131);*

﴿وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ أَذْهَبْتُمْ طَيِّبَاتِكُمْ فِي حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا وَاسْتَمْتَعْتُم بِهَا﴾

"*A na Dan kad oni koji nisu vjerovali pred vatrom budu zaustavljeni: 'Vi ste u svom životu na Zemlji sve svoje naslade iskoristili i u njima uživali'*" (El-Ahkaf, 20).

Na ovaj smisao ukazuje i Poslanik ﷺ, u svom obraćanju Omeru: أَمَا تَرْضَى أَنْ تَكُونَ لَهُمُ الدُّنْيَا ولَنَا الآخِرَةُ. "Zar ne želiš da njima bude dunjaluk, a nama ahiret."

peto: Uzvišeni Allah ljude lagodnog života i bogatstva spominje samo u kontekstu osude:

﴿إِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذَلِكَ مُتْرَفِينَ﴾

"*Oni su prije toga raskošnim životom živjeli*" (El-Vakia, 45);

﴿وَإِذَا أَرَدْنَا أَن نُّهْلِكَ قَرْيَةً أَمَرْنَا مُتْرَفِيهَا فَفَسَقُواْ فِيهَا﴾

"*Kad hoćemo jedan grad da uništimo, onima koji su u njemu na raskoš navikli prepustimo da se razvratu odaju i da tako zasluže kaznu*" (El-Isra, 16);

﴿لاَ تَرْكُضُوا وَارْجِعُوا إِلَى مَا أُتْرِفْتُمْ فِيهِ وَمَسَاكِنِكُمْ لَعَلَّكُمْ تُسْأَلُونَ﴾

"Ne bježite, vratite se uživanjima vašim i domovima vašim, možda će vas neko što upitati" (El-Enbija, 13);

šesto: Uzvišeni kudi onoga ko voli imetak:

﴿وَتَأْكُلُونَ التُّرَاثَ أَكْلاً لَّمًّا * وَتُحِبُّونَ الْمَالَ حُبًّا جَمًّا﴾

"... a nasljedstvo pohlepno jedete i bogatstvo pretjerano volite" (El-Fedžr, 19-20).

sedmo: Allah osuđuje one koji žele dunjaluk, bogatstvo i obilje, a hvali one koji se u tome ne slažu s njima i kude ih. O najbogatijem čovjeku svog vremena Gospodar kaže:

﴿فَخَرَجَ عَلَى قَوْمِهِ فِي زِينَتِهِ قَالَ الَّذِينَ يُرِيدُونَ الْحَيَاةَ الدُّنيَا يَا لَيْتَ لَنَا مِثْلَ مَا أُوتِيَ قَارُونُ إِنَّهُ لَذُو حَظٍّ عَظِيمٍ * وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَيْلَكُمْ ثَوَابُ اللهِ خَيْرٌ لِّمَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا وَلاَ يُلَقَّاهَا إِلاَّ الصَّابِرُونَ﴾

"I iziđe on pred narod svoj u svom sjaju. 'Ah, da je i nama ono što je dato Karunu!', govorili su oni koji su čeznuli za životom na ovom svijetu, 'on je, uistinu, presrećan.' 'Teško vama!', govorili su učeni, 'onome koji vjeruje i čini dobra djela bolje je Allahova nagrada, a bit će samo strpljivima pružena.'" (El-Kasas, 79-80).

Ono što je kod Allaha bolje je od dunjaluka za one koji vjeruju i rade dobra djela. Ovaj savjet i ove riječi učenih ljudi, zatim nagrada i Džennet na koje ukazuje ajet: "*...bolje je Allahova nagrada"* i ponašanje i put kojem poziva ajet: "*...onome koji vjeruje i čini dobra djela"* –bit će pruženi samo strpljivima u siromaštvu, koji se sustežu od ovoga svijeta, strasti i obilja u kojem žive bogataši. Allah svjedoči da su oni učeni, a ne oni koji žele ovaj svijet i njegove ukrase;

osmo: Uzvišeni Allah osuđuje one koji smatraju da vrijednost ljudi zavisi od imetka koji podmiruje osnovne životne potrebe, a kamoli tek kad se radi o imetku koji premašuje te potrebe. Uzvišeni kaže:

﴿وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ اللهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ مَلِكًا قَالُوٓاْ أَنَّى يَكُونُ لَهُ الْمُلْكُ
عَلَيْنَا وَنَحْنُ أَحَقُّ بِالْمُلْكِ مِنْهُ وَلَمْ يُؤْتَ سَعَةً مِّنَ الْمَالِ قَالَ إِنَّ اللهَ اصْطَفَاهُ عَلَيْكُمْ
وَزَادَهُ بَسْطَةً فِي الْعِلْمِ وَالْجِسْمِ وَاللهُ يُؤْتِي مُلْكَهُ مَن يَشَاءُ وَاللهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾

"'*Allah vam je odredio Taluta za vladara*', *reče im vjerovjesnik njihov.* '*Odakle da nam još on bude vladar kada smo mi preči od njega da vladamo? Njemu ni veliko bogatstvo nije dato*', *rekoše oni.* '*Allah je njega da vlada vama izabrao*', *reče on* '*i velikim znanjem i snagom tjelesnom ga obdario...*'" (El-Bekara, 247).

Na ovu tvrdnju Uzvišeni uzvraća time da se vrijednost čovjeka ne mjeri prema bogatstvu kao što oni misle. To zavisi od znanja, a ne od imanja. Uzvišeni zatim kaže:

﴿قُلْ بِفَضْلِ اللهِ وَبِرَحْمَتِهِ فَبِذَلِكَ فَلْيَفْرَحُواْ هُوَ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ﴾

"*Reci:* '*Neka se zato Allahovoj blagodati i milosti raduju, to je bolje od onoga što gomilaju*'" (Junus, 58).

Njegova blagost i milost jesu znanje, iman i Kur'an, a ono što oni sakupljaju imetak je i zarada. U tom je smislu kur'anski ajet:

﴿أَهُمْ يَقْسِمُونَ رَحْمَةَ رَبِّكَ نَحْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُم مَّعِيشَتَهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَرَفَعْنَا
بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِيَتَّخِذَ بَعْضُهُم بَعْضًا سُخْرِيًّا وَرَحْمَتُ رَبِّكَ خَيْرٌ
مِّمَّا يَجْمَعُونَ﴾

"*Zar oni da raspolažu milošću Gospodara tvoga? Mi im dajemo sve što im je potrebno za život na ovom svijetu i Mi jedne nad drugima uzdižemo po nekoliko stepeni da bi jedni druge služili. – A milost Gospodara tvoga bolja je od onoga što oni gomilaju*" (Ez-Zuhruf, 32);

deveto: gomilanje i umnožavanje imetka odvratilo je ljude od budućeg svijeta i pripremanja za njega. Allah nas upozorava na opasnost toga:

﴿أَلْهَاكُمُ التَّكَاثُرُ * حَتَّى زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ * كَلاَّ سَوْفَ تَعْلَمُونَ * ثُمَّ كَلاَّ سَوْفَ
تَعْلَمُونَ﴾

"Zaokuplja vas nastojanje da što imućniji budete sve dok grobove ne naselite. A ne valja tako, saznat ćete svakako! i još jednom, ne valja tako! saznat ćete sigurno!" (Et-Tekasur, 1-4).

Gomilanje je zanimanje dunjalučara. To ih zaokuplja od Allaha i budućeg svijeta – sve dok im ne dođe smrt i vrijeme da se nastane u grobu. Njihov je kraj nastanjivanje grobova, a ne smrt. Znači, oni tamo neće biti smireni niti spokojni. Bit će poput posjetilaca. Tu će provesti jedan period i zatim će ih napustiti kao što su bili i na dunjaluku. I to je privremeno boravište. Mjesto konačnog boravišta jeste Džennet ili Džehennem. Ovdje Uzvišeni ne precizira šta oni prikupljaju. Razlog je ili u tome što je samo prikupljanje pokuđeno, a ne ono što se prikuplja, kao što je pokuđena pretjerana igra i zabava, a ne ono s čime se igra; ili je pokuđeno gomilanje bilo kakvih ovosvjetskih dobara, imetka, položaja, robova, robinja, zgrada, zasada, znanja ili djela koja nisu u ime Allaha... Sve ovo spada u gomilanje koje zaokuplja pažnju od Allaha i budućeg svijeta.

وفي صحيح مسلم، من حديث عبد الله بن الشخير، عَن أَبِيهِ، أَنَّهُ انْتَهى إلى النبيِّ وَهُوَ يَقْرَأُ {أَلْهَاكُمُ التَّكَاثُرُ} قالَ «يقولُ ابنُ آدَمَ مَالِي مَالِي، وَهَلْ لَكَ مِنْ مَالِكَ إلاّ ما تَصَدَّقْتَ فأَمْضَيْتَ أَوْ أَكَلْتَ فأفْنَيْتَ أَو لَبِسْتَ فأَبْلَيْتَ».

U Muslimovom *Sahihu* bilježi se predanje Abdullaha ibn Šuhajjira: "Došao sam kod Poslanika ﷺ dok je učio ajete: ﴿ألهاكم التكاثر﴾ *'Zaokuplja vas nastojanje da što imućniji budete...'* Reče: *'Čovjek govori: 'Moj imetak, moj imetak!' A tvoje je samo ono što udijeliš i proslijediš, pojedeš i potrošiš i obučeš i iznosiš.'*"[294]

Zatim Uzvišeni onima koje zaokupi gomilanje ovosvjetskih dobara predočava jasnu prijetnju onda kada uvidi da je to gomilanje bezvrijedno, da je dunjaluk koji je prikupljao bila varka i prevara. Rezultat toga što je radio bit će na njegovu štetu, a ne u korist. Tada će postati svjestan stvari koje mu nisu bile ni nakraj pameti. Gomilanje imetka koje ga je udaljavalo od Allaha i zikra bit će mu

[294] Muslim, 2958, Tirmizi, 3351 i Nesai, 6/238.

najveći izvor kazne. To će mu donijeti patnju na odlasku s ovoga svijeta, u berzehu i na Sudnjem danu. Najveća nesreća za njega bit će u tome što mu je gomilanje donijelo propast, a ne dobit, što je uprkos tome uvršten u siromahe. Njegov visok položaj na dunjaluku doveo ga je u najgore ponore. Kako je bijedno to gomilanje! Kako je velik njegov teret! Kakvo siromaštvo mu je to bogatstvo donijelo! Kakva su mu zla ovosvjetska dobra donijela! Kada mu se skine koprena sa očiju, onaj što je gomilao reći će: "Kamo sreće da sam se za ovaj život pripremio i da sam bio pokoran Allahu prije smrti:

﴿رَبِّ ارْجِعُونِ * لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحًا فِيمَا تَرَكْتُ كَلاَّ إِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَائِلُهَا﴾

"*'Gospodaru moj, povrati me da uradim kakvo dobro u onome što sam ostavio!' – Nikada! To su riječi koje će on uzalud govoriti...*" (El-Mu'minun, 99-100).

To su riječi koje će uzalud govoriti i povratak koji će uzalud tražiti.

Pogledajmo njegovo obraćanje Allahu s: "Gospodaru moj". On se obraća Njemu, zatim se okreće melekima koji su zaduženi da ga dovedu pred Uzvišenog Gospodara. Zatim je rekao: "Povrati me" i propratio to razlogom tog zahtjeva, a to je činjenje dobrih djela u onome što je ostavio: imetku, položaju, vlasti i moći. A bit će mu odgovoreno: "Nikada! Nemoguće je da se vratiš. Živio si dovoljno da bi primio pouku."

A pošto Plemeniti i Milostivi ne odbija onoga ko Ga moli i dozvoljava mu da se podsjeti na ono što je propustio, Uzvišeni nam govori da su to prazne riječi, i da mu nije prirođeno da čini dobra djela, makar bio i vraćen. To je samo izgovor. Kada bi bio vraćen, opet bi kršio zabrane. To je običan lažac. Zato mudrost Najmudrijeg, Njegova moć, znanje i hvala ne dozvoljavaju da ta molba bude uslišana. Od toga nema koristi. Nakon povratka, on bi se ponašao kao i prvi puta, kao što kaže Uzvišeni:

﴿وَلَوْ تَرَى إِذْ وُقِفُواْ عَلَى النَّارِ فَقَالُواْ يَا لَيْتَنَا نُرَدُّ وَلاَ نُكَذِّبَ بِآيَاتِ رَبِّنَا وَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ * بَلْ بَدَا لَهُم مَّا كَانُواْ يُخْفُونَ مِن قَبْلُ وَلَوْ رُدُّواْ لَعَادُواْ لِمَا نُهُواْ عَنْهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ﴾

"A da ti je vidjeti kako će, kad pred vatrom budu zadržani, reći: 'Da nam je da vraćeni budemo, pa da dokaze Gospodara našeg ne poričemo i da vjernici postanemo!' Ne, ne! Njima će očevidno postati ono što su prije krili; a kada bi i bili vraćeni, opet bi nastavili raditi ono što im je bilo zabranjeno, jer oni su doista lažljivci" (El-En'am, 27).

Mufessiri su nastojali proniknuti u smisao ovog ajeta, ali većina njih nije ga pogodila. Kada iščitavamo njihova mišljenja, ne nalazimo odgovor na naša pitanja. Smisao ajeta jeste veličanstveniji i uzvišeniji od onoga što su oni napisali. Nisu objasnili svrhu negacije i opovrgavanja. Mislili su da im je očevidna postala kazna. Pošto im se to nije uklapalo u ostatak ajeta "ono što su prije krili", odredili su izostavljeni član, "vijest o onome što su krili", tako da su otvorili pitanje na koje nisu mogli odgovoriti, jer ljudi nisu krili svoj širk i kufr. Oni su to isticali, pozivali u to i borili se za to. Kada su uvidjeli da im to pitanje nailazi, rekli su: "Ljudi će u nekim momentima na Sudnjem danu skrivati svoje nevjerovanje i poricati ga. Govorit će: 'Tako nam Allaha, našeg Gospodara, nismo bili mnogobošci.' I kada se nadnesu nad Vatrom, ugledat će kaznu za ono što su skrivali."

Vahidi[295] veli: "Ovo je stanovište komentatora Kur'ana." Zastupnici ovog mišljenja ništa nisu objasnili. Opovrgavanje prethodnih tvrdnji s "ne, ne!", zatim obavijest da bi oni "kada bi i bili vraćeni, opet nastavili raditi ono što im je bilo zabranjeno", i njihova tvrdnja: "Tako nam Allaha, našeg Gospodara, mi nismo bili mnogobošci" nikako se ne uklapa s onim što su naveli.

Grupa učenjaka u kojoj se ističe Zeddžadž[296] kaže: "Opovrgavanje s 'ne, ne', znači da su se sljedbenicima ukazale činjenice oko proživljenja, koje su od njih krile glavešine." Ovaj komentar zahtijeva dodatni komentar, što dovodi do očitog zapetljavanja.

---

[295] Ebu Hasen Ali ibn Ahmed ibn Muhammed ibn Ali Muttevejh el-Vahidi, mufessir i poznavalac književnosti (umro 468. god. po H.).

[296] Ebu Ishak Ibrahim ibn Sirri ibn Sehl ez-Zeddžadž. Naučnik, gramatičar i jezičar (umro 311. god. po H.).

Jasnije je od ovoga Muberridovo[297] shvaćanje ajeta: “Kufr im nije bio vidljiv, zato što nisu bili svjesni njegove štetnosti.” Ovo tumačenje znači da su oni, pošto im je bila skrivena štetnost i fatalnost kufra, poput onih kojim je to bilo skriveno i nevidljivo. Kada im je predočena kazna, postali su svjesni štetnosti svojeg nevjerovanja. Muberrid kaže: “Ovo je kao kada nekome kažeš: 'Sada si se uvjerio u ono što sam ti ranije pričao.'” Međutim, ne može se prihvatiti da oni koji su javno ispovijedali svoje nevjerovanje i višeboštvo, pozivali bliske i daleke, nisu bili svjesni posljedica tih postupaka. Ne može se reći da onaj ko postupa nepravedno i destruktivno ubija ljude, širi nered po Zemlji nije svjestan da se za takve postupke treba odgovarati.

Smisao ovog ajeta, a Allah najbolje zna smisao Svog govora, jeste sljedeći: ti mnogobošci, kada su stavljeni pred vatru, kada su je ugledali i vidjeli da će ući u nju, poželjeli su da se vrate na dunjaluk kako bi vjerovali u Allaha i Njegove ajete i gdje ne bi u laž utjerivali poslanike. Zatim nas Uzvišeni obavještava da to nije tako. Njima nije prirođeno da vjeruju. Naprotiv, njima je prirođeno nevjerovanje, višeboštvo i utjerivanje u laž. Kada bi bili vraćeni na ovaj svijet, oni bi se opet vratili onome što im je u prirodi, kao i prvi put. Oni su neiskreni u svojoj tvrdnji da bi vjerovali i slijedili poslanike kada bi dobili još jednu šansu.

Kada smo utvrdili smisao ajeta, jasno nam je i značenje opovrgavanja s “ne, ne!”, kao i ono što im je postalo jasno, a što su ranije krili, i motiv koji ih je podstakao da zatraže da budu vraćeni na ovaj svijet. Ti su ljudi znali da su na dunjaluku bili na pogrešnom putu, da su im poslanici istinu donijeli od Gospodara. Međutim, oni su to sakrili i dogovorili su se među sobom da to ne pokazuju. Znači, motiv da zatraže povratak nije saznanje da su poslanici istinu govorili. Oni su to znali i krili. Na Sudnjem danu pokazalo im se da su na krivom putu, a da su poslanici na istini. To je sada postalo očito. Ali i kada bi bili vraćeni, njihove duše ne bi prihvatile vjerovanje. Oni bi se ponovo vratili u nevjerovanje i opovrgavanje, a ne bi poželjeli iman zato što znaju da je to istina, a

[297] Ebu Abbas Muhammed ibn Jezid ibn Abdulekber el-Ezdi. Imam svoga vremena u arapskom jeziku. Napisao je knjigu *Kamil* (umro 286. god. po H.).

da je širk laž.

Iman su poželjeli zato što im se ukazala kazna koju ne mogu trpjeti. Ovo je kao kada neko krije ljubav i vezu s nekom osobom, a svjestan je da je to pogrešno i da je ispravnije da je izbjegava. Svjestan je i da će ga kazniti skrbnici te žene ako ga uhvate. On je toga svjestan, ali ne želi to prihvatiti: "Ljubav i veza s tom ženom je ispravna." A kada ga uhvate njeni skrbnici, i vidi da će biti žestoko kažnjen, tada poželi da se oslobodi kazne i da se nikada ne sastane s tom ženom, premda u svome srcu krije nastojanje da se vrati istim postupcima čak i kada mu je predočena kazna, štaviše nakon što je pretrpi i preboli. Prilikom tog kažnjavanja otkrit će se to da je on bio svjestan svoje greške i da je trebalo da se kloni onoga što je zabranjeno. A kada bi se vratio, ponovo bi isto radio.

Pogledajmo kako se opovrgavanje slaže s ovim značenjem, a to je negiranje njihovih tvrdnji: "Kada bismo se vratili, vjerovali bismo i slijedili poslanike. Sada nam je jasno da je istina ono što su govorili." Ajet ovo opovrgava: "Nije tako! Vi ste to znali, ali ste krili. Ništa novo sada niste saznali, pa da se ispričavate. Pokazalo vam se nešto što ste znali, a što ste vi konstantno krili." Allah najbolje zna.

Čitaoče, nemoj da ti se izlaganje u ovom poglavlju čini dugim. Ono je možda i najznačajnije u cijeloj raspravi. Allah daje pomoć.

Ajet ﴿كَلَّا لَوْ تَعْلَمُونَ عِلْمَ الْيَقِينِ﴾ *"Ne valja tako, neka znate pouzdano"* (Et-Tekasur, 5) ima izostavljen odgovor. Na njega ukazuje prethodno kazivanje, tj. pošto vas je gomilanje zaokupilo. A to gomilanje i zaokupljanje od onoga što vam je važnije uslijedilo je s gubljenjem pouzdanog znanja. To je znanje koje čovjeka uvjerava da su neke činjenice tačne i nepobitne. Da je to saznanje stiglo do srca i ustalilo se u njemu, ne bi ga ništa zaokupilo od dužnosti. Ponekad samo znanje o štetnosti i kažnjivosti nečega nije dovoljno da se to ne čini. A kada se javi pouzdano znanje o tome, onda postoje veće šanse da se to neće učiniti. A kada postane očigledno pouzdano, kao sve što vidimo, tada je mogućnost činjenja tog dje-

la najmanja. U tom smislu Hassan ibn Sabit[298] o učesnicima na Bedru kaže:

Krenuli smo, a i oni krenuše ka Bedru u svoju smrt.
Da su pouzdano znali šta ih čeka, ne bi otišli.

A Allahove riječi:

﴿كَلاَّ سَوْفَ تَعْلَمُونَ * ثُمَّ كَلاَّ سَوْفَ تَعْلَمُونَ﴾

"***A ne valja tako, saznat ćete svakako! i još jednom, ne valja tako! saznat ćete sigurno***" (Et-Tekasur, 3-4) prema nekima označavaju potvrdu znanja, kao što je slučaj u ajetima: ﴿كَلاَّ سَيَعْلَمُونَ * ثُمَّ كَلاَّ سَيَعْلَمُونَ﴾ "To nije dobro, oni će saznati sigurno! I još jednom, to nije dobro, oni će saznati sigurno!" (En-Nebe', 4-5).

Drugi smatraju da ovo nije potvrđivanje, već prvi ajet ukazuje na znanje koje će imati u trenutku očitovanja i događanja smrti, a drugi ajet na znanje u grobu. Ovo je mišljenje Hasana i Mukatila, a Ata ga bilježi od Ibn Abbasa.

Na ispravnost ovog mišljenja upućuje nekoliko stvari:

prva: osnovno je da se ajetima da novo značenje i novi smisao, a ne samo potvrđivanje prošloga. To se može učiniti a da se ne naruši smisao, visok stil i rječitost;

druga: upotreba riječi "zatim" navodi na pauzu između dva ajeta, kao i to da oni nose poruke posebnog značaja i vremena;

treća: te riječi su u skladu sa stvarnošću. Čovjek na samrti postaje svjestan onoga što je činio, a kada dođe u kabur, ta će svijest biti još očiglednija i jasnija;

četvrta: Ali ibn Ebu Talib i drugi muslimani iz tih generacija ovaj ajet razumiju kao kabursku patnju. Tirmizi bilježi predanje Ebu Kurejba od Hakkama ibn Sulejma er-Razija, kome Amr ibn Ebu Kajs prenosi putem Hadždžadža ibn Minhala ibn Omera od Zurra da je Ali ibn Ebu Talib rekao: "Nismo bili sigurni u kabursku patnju sve dok nije objavljena sura Tekasur."

---

[298] *Hasanov Divan*, str. 72.

Vahid veli: "Saznat ćete sigurno", tj. u grobu;

peta: ovo se tumačenje slaže s narednim ajetima:

﴿لَتَرَوُنَّ الْجَحِيمَ * ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا عَيْنَ الْيَقِينِ﴾

"*Džehennem ćete vidjeti jasno! I još jednom, doista ćete ga vidjeti očigledno!*" (Et-Tekasur, 6-7).

Dva su razloga da ovo budu različiti pogledi: to što je u prvom ajetu gledanje uopćeno, a u drugom očigledno. Drugo gledanje desilo se malo kasnije. Sura se završava zaklinjanjem i striktnim potvrđivanjem pitanja o blagodatima. Svako će, dakle, biti pitan za svoj sladak život na ovom svijetu – da li ga je stekao na dozvoljen način, da li ga je pravilno koristio ili ne. Kada se s ovim pitanjem završi, onda slijedi pitanje da li je bio zahvalan Allahu na tim blagodatima? Da li su mu one pomagale da Mu bude pokoran? Prvo je pitanje o izvoru tih blagodati, a drugo o trošenju. U ovom je smislu i hadis koji bilježi Tirmizi u svom *Džamiu*, gdje Ata ibn Ebu Rebah prenosi od Ibn Omera da je Poslanik ﷺ rekao:

لاَ تَزُولُ قَدَمَا عَبْدٍ يَوْمَ القِيَامَةِ مِنْ عِنْدِ رَبِّهِ حَتَّى يُسْأَلَ عَنْ خمس: عن عُمْـرِهِ فِيـمَ أَفْنَـاهُ، وَعـن شبابه فيما أبلاه، وعن مَالِهِ مِنْ أَيْنَ اكْتَسَبَهُ وَفيـمَ أَنْفَقَهُ، وعنْ مَاذَا عَمِلَ فِيمَا عَلِمَ.

"*Stopala čovjeka na Sudnjem danu neće se pomaknuti pred Gospodarem sve dok ne bude upitan o pet stvari: o životu, u što ga je potrošio, o mladosti, kako ju je proveo, o imetku, kako ga je stekao i u što ga je potrošio i kako je primjenjivao ono što zna.*"[299]

U istoj zbirci navodi se predanje Ebu Berze da je Božiji Poslanik ﷺ rekao:

لاَ تَزُولُ قَدَمَا عَبْدٍ يَوْمَ القِيَامَةِ حَتَّى يُسْأَلَ عَنْ عُمْرِهِ فِيمَ أَفْنَاهُ، وَعن عِلْمِهِ فِيمَ فَعَلَ، وعن مَالِـهِ مِنْ أَيْنَ اكْتَسَبَهُ وَفيمَ أَنْفَقَهُ، وعن جِسْمِهِ فِيمَ أَبْلاَهُ.

"*Stopala čovjeka na Sudnjem danu neće se pomaknuti sve dok ne bude upitan o životu, u što ga je potrošio, o znanju, šta je uradio s*

[299] Tirmizi, 2418 i *Medžmeuz-zeva'd*, 10/346.

njim, o imetku, kako ga je stekao i u što ga je potrošio i o svom tijelu, u što ga je upotrijebio."[300]

Tirmizi kaže da je ovo vjerodostojan hadis.

Ista zbirka navodi predanje povodom objave ajeta ﴿لَتُسْأَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ﴾ "*... toga ćete dana za sladak život biti pitani sigurno!*" (Et-Tekasur, 8). Zubejr ibn Avvam je tada pitao Božijeg Poslanika ﷺ:

يا رسُولَ الله وَأيّ النّعِيم نُسْأل عَنْهُ وإنّما هُمَا الأسْوَدَانِ: التّمْرُ والمَاءَ؟ قالَ: أَما إنّهُ سَيَكُونُ.

"Božiji Poslaniče, o kojim ćemo blagodatima biti pitani? Jesu li to hurme i voda?" "*Doista će to biti*"[301], odgovori Poslanik ﷺ. Tirmizi kaže da je ovo hasen-hadis.

U predanju Ebu Hurejre stoji:

إنما هما الأسودانَ التّمْرُ وَالماءُ وَالْعَدُوُّ حاضرٌ وَسُيُوفُنَا عَلَى عواتقنا؟ قال: إن ذلك سيكون.

"Mi imamo samo vodu i hurme; neprijatelj je na vratima, a sablje su nam stalno na ramenima?" Božiji Poslanik ﷺ reče: "*Doista će to biti.*"[302]

Riječi "doista će to biti" znače ili da će i taj sladak život biti i nastupiti, ili se odnose na pitanje, tj. da će biti pitani makar ne imali ništa više od hurmi i vode. Na ovo upućuje vjerodostojan hadis koji govori o tome kako su ashabi jeli s Poslanikom ﷺ svježe hurme i meso i pili vodu. On im je tada rekao:

هذَا مِنَ النَّعِيمِ الَّذي تُسْأَلُونَ عَنْه يومَ القيامة.

"*Ovo su blagodati za koje ćete biti pitani.*"[303]

Tirmizi bilježi hadis Enesa ﷺ da je Poslanik ﷺ rekao:

يُجَاءُ بابنِ آدَمَ يَوْمَ القِيَامَةِ كَأَنَّهُ بَذَجٌ فَيُوقَفُ بَيْنَ يَدَيْ الله تَعَالَى فَيَقُولُ الله: أَعْطَيْتُكَ، وَخَوّلتُكَ، وَأَنْعَمْتُ عَلَيْكَ فَمَاذَا صَنَعْتَ؟ فَيَقُولُ جَمَعْتُهُ، وَنَمّرْتُهُ، وَتَرَكْتُهُ أَكْثَرَ مَا كَانَ فَارْجِعْنِي آتِكَ بِهِ

[300] Tirmizi, 2419.
[301] Tirmizi, 3353.
[302] Tirmizi, 3354.
[303] Muslim, 2038 i Ahmed, 3/338.

كُلّهِ. فَيَقُولُ لَهُ: أَرِنِي مَا قَدَّمْتَ. فَيَقُولُ يَا رَبِّ جَمَعْتُهُ وَثَمَّرْتُهُ فَتَرَكْتُهُ أَكْثَرَ مَا كَانَ فارجِعْنِي آتِـكَ بِهِ كُلّهِ. فَإِذَا عَبْدٌ لَمْ يُقَدِّمْ خَيْراً فَيُمْضَى بِهِ إِلَى النَّارِ

"Čovjek će na Sudnjem danu biti doveden kao janje. Stat će ispred Allaha, pa će mu On reći: 'Dao sam ti sve i pružio ti blagodati. A šta si ti radio?' On će odgovoriti: 'Gospodaru, sakupljao sam i umnožavao to za sebe i ostavio ga u najobilnijem obliku. Vrati me da Ti ga u cijelosti donesem.' Zatim će čovjek vidjeti da nije od tog imetka ništa donio i završit će u vatri."[304]

On također bilježi predanje Ebu Seida i Ebu Hurejre, radijallahu anhuma, u kojem stoji da je Božiji Poslanik ﷺ rekao:

يُؤْتَى بِالعَبْدِ يَوْمَ القِيَامَةِ فَيَقُولُ لَهُ: أَلَمْ أَجْعَلْ لَكَ سَمْعاً وَبَصَراً وَمَالاً وَوَلَداً وَسَخَّرْتُ لَكَ الأَنْعَامَ وَالحَرْثَ وَتَرَكْتُكَ تَرْأَسُ وَتَرْبَعُ فكنتَ تَظُنُّ أَنَّكَ مُلاَقِي يَوْمَكَ هَذَا؟ قال: فَيَقُولُ لاَ. فَيَقُولُ الله لَهُ: الْيَوْمَ أَنْسَاكَ كَمَا نَسِيتَنِي.

"Čovjek će biti doveden na Sudnjem danu i kazat će mu se: 'Zar ti nisam dao sluh, vid, imetak i djecu? Zar ti nisam podredio stoku, njive? Postavio sam te za vođu u narodu koji ima pravo na četvrtinu plijena, a ti Mi ovako uzvraćaš?' 'Sve si mi to dao', reći će čovjek, a Allah će kazati: 'Sada te zaboravljam kao što si ti Mene zaboravio.'"[305]

Tirmizi ovaj hadis ocjenjuje kao sahih.

Neki mufessiri smatraju da se ovo obraćanje odnosi na nevjernike, i da će oni odgovarati za sladak život koji su imali. To se prenosi od Hasana i Mukatila, a Vahidi prihvata to mišljenje. Dokaz im je hadis Ebu Bekra u kojem se bilježi kako je upitao Božijeg Poslanika ﷺ: "Sjećaš li se kada sam s tobom jeo u kući Hejsema ibn Tejehana pšenični hljeb, polusvježe hurme i vodu. Hoće li to biti blagodat za koju ćemo biti pitani?" Božiji Poslanik ﷺ reče: "To se odnosi na nevjernike", a zatim prouči ajet: ﴿وَهَلْ نُجَازِي إِلاَّ الْكَفُورَ﴾ *"A da li Mi kažnjavamo ikoga drugog do nevjernika, nezahvalnika?!"* (Sebe', 17).

---

[304] Tirmizi, 2429.

[305] Tirmizi, 2430.

Vahidi veli: "Tekst ajeta upućuje na ovo tumačenje. Cijela sura odnosi se na mušrike i prijetnju njima. I smisao ukazuje na to, jer nevjernici nisu izvršili dužnosti koje te blagodati povlače za sobom. Oni su pripisali Allahu druga i obožavali su druga božanstva. Oni zaslužuju da budu pitani za blagodati koje su im date kao poniženje: da li su izvršili obaveze ili su iznevjerili to što im je pruženo. Zatim će biti kažnjeni zato što su zapostavili zahvalnost kroz robovanje Jedinom Darovatelju."

On dodaje: "Ovo je i Mukatilovo i Hasanovo mišljenje, a oni kažu da će za blagodati biti pitani samo stanovnici Vatre."

Ja kažem da ni u izrazu, ni u vjerodostojnom sunnetu, ni u logici ne nalazimo dokaz da se ovi ajeti odnose na nevjernike. Naprotiv, tekst hadisa i vjerodostojna predanja ukazuju da se ovo obraćanje odnosi na sve kojima je osobina gomilanje. Nema razloga da se izuzme dio takvih ljudi. Na ovo ukazuje Poslanikov ﷺ komentar prilikom učenja ove sure:

يقولُ ابنُ آدَمَ مَالِي مَالِي، وَهَلْ لَكَ مِنْ مَالِكَ إلاَّ مَا تَصَدَّقْتَ فأمْضَيْتَ أوْ أكَلْتَ فأفْنَيْتَ أو لَبِسْتَ فأبْلَيْتَ.

"Čovjek govori: 'Moj imetak, moj imetak!' A tvoje je samo ono što udijeliš i proslijediš, pojedeš i potrošiš i obučeš i iznosiš."[306]

Ovaj hadis bilježi Muslim u svom *Sahihu*. Iza ovih riječi može stajati musliman, a i nevjernik. Na ovo ukazuju i hadisi koje smo naveli, a u kojima ashabi pitaju za koje će blagodati biti pitani, i da li u to spada voda i hurme. Kada bi se ovi ajeti odnosili samo na nevjernike, on bi im to rekao. Ashabi su shvatili da se ajeti odnose na sve ljude. Hadisi također nedvosmisleno ukazuju na to, a onaj kome je objavljen Kur'an nije to opovrgao.

Ebu Bekrov hadis na koji se pozivaju nije vjerodostojan. Sahih-hadis o tom događaju jasno ukazuje na neispravnost tog predanja i mi ćemo ga doslovno navesti.

Pored ovoga, stvarnost ukazuje da se u ovom ajetu ne obraća samo nevjernicima. Zaokupljanje gomilanjem čest je slučaj i kod

[306] Muslim, 2958, Tirmizi, 3351 i *Nesai*, 6/238.

muslimana. Štaviše, većinu njih zaokuplja gomilanje. Kur'an se tiče svakog do koga stigne. Iako se riječi ovog ajeta odnose na savremenike Božijeg Poslanika ﷺ, on se odnosi i na sve ljude poslije njih. Ovo je nužna istina vjere uprkos suprotnom razumijevanju nekih ljudi kasnijih generacija. Mi i oni koji su živjeli prije nas potpadamo pod ajet:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ﴾

"O vjernici! Propisuje vam se post..." (El-Bekara, 183), također i druge njemu slične, kao što zasigurno potpadaju i ashabi. Tako i ajet: *"Zaokuplja vas nastojanje da što imućniji budete" važi za sve koji se ovako ponašaju. A ljudi su vrlo različiti u svojoj zaokupljenosti i gomilanju.*

Ako neko kaže da vjernike ne zaokuplja gomilanje i zato ova prijetnja ne važi za njih, odgovor na to glasi da je to i natjeralo zastupnike ovog mišljenja da ajet pripišu samo nevjernicima. Nisu mogli da mu daju uopćeno značenje, smatrali su da nevjernici više zaslužuju tu prijetnju, pa su je njima pripisali. A to nije ispravno, zato što se Kur'an obraća čovjeku kao čovjeku i kudi čovjeka zbog njegovih karakterističnih osobina, poput ajeta: ﴿وَكَانَ الإِنْسَانُ عَجُولاً﴾ *"... čovjek je doista nagao"* (El-Isra, 11); ﴿وَكَانَ الإِنْسَانُ قَتُورًا﴾ *"... čovjek je uistinu tvrdica"* (El-Isra, 100); ﴿إِنَّ الإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ﴾ *"Čovjek je, zaista, Gospodaru svome nezahvalan"* (El-Adijat, 6); ﴿أَن يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولاً﴾ *"... ali ga je preuzeo čovjek – a on je, zaista, prema sebi nepravedan i lahkomislen"* (El-Ahzab, 72); ﴿إِنَّ الإِنْسَانَ لَكَفُورٌ﴾ *"... a čovjek je, zaista nezahvalan!"* (El-Hadždž, 66) i mnogih sličnih primjera.

Čovjek je sam po sebi lišen svakog dobra, korisnog znanja ili dobrog djela. Uzvišeni je Allah Taj Koji ga upotpunjuje i dariva time. To ne dolazi od samog čovjeka. Štaviše, on samo posjeduje neznanje koje je suprotno znanju, nepravdu koja je suprotna pravdi i svako znanje, pravednost i dobro koje se nalaze u njemu potječu od Allaha, a ne od njega samog. Zanošenje gomilanjem prirodna je i urođena osobina čovjeka. Od toga ga može samo Allah očistiti i učiniti ga da teži ahiretu i da ga više cijeni od dunjaluka. Ukoliko mu se ne da taj dar, onda je on nezadrživo utopljen u gomilanje na ovom svijetu.

Onima koji smatraju da se gomilanje odnosi samo na nevjernike može se odgovoriti i ovime: ovo je zajednička prijetnja. Saznanje o gomilanju koje će se desiti kada se ugleda ahiret zastupljeno je kod svakog ko nije bio toga svjestan na dunjaluku. Ajet "*A ne valja tako, saznat ćete svakako!*" (Et-Tekasur, 4) ne govori da će oni ući u Vatru, a kamoli da će u njoj vječno ostati. Isto tako, viđenje Džehennema ne znači da se mora ući u njega. Svi koji budu stajali na ahiretu vidjet će ga pred sobom. Uzvišeni Gospodar zakleo se da ga sva stvorenja moraju vidjeti, vjernici i nevjernici, dobri i grešni. U cijeloj ovoj suri ništa nam ne ukazuje na izuzimanje vjernika iz obraćanja. A što se tiče predanja od Hasana u kojem se kaže da se pitanje za blagodati odnosi samo na stanovnike vatre, to je ili njemu pogrešno pripisano, ili je on u tome pogriješio. Vjerodostojni hadisi negiraju to mišljenje. Neka nam Allah pomogne.

Jasno nam je da sura ovako velikog značaja u kojoj se žestoko prijeti i opominje zaokupljenim, koja svojim značenjem obuhvata većinu ljudi, ne može biti vezana od početka do kraja samo za nevjernike. To joj i ne priliči. Dovoljan pokazatelj za to jesu vjerodostojni hadisi koji je tumače. A Allah najbolje zna.

Analizirajmo ovu bolnu kritiku upućenu onima koji su konstantno zaokupljeni gomilanjem cijelog svog života, sve dok nisu grobove naselili. Gomilanje im se uvuklo u srce i ostalo tu sve dok nisu postali mrtvaci. Usporedimo ovo sa stanjem većine ljudi, i vidjet ćemo da se sura odnosi na sve. Obratimo pažnju da Allah kudi i prijeti zbog gomilanja blaga, a ne zbog materije koja se gomila. Na ovaj način uključuju se sva ovosvjetska dobra u svojoj raznovrsnosti. Uz ovo, gomilanje podrazumijeva i nadmetanje. Svako nastoji prestići drugog i što više nagomilati. Taj čovjek smatra da je moć u gomilanju, kao što kaže pjesnik:

Ja nemam više od njih kamenčića,
a moć pripada onome ko ima.

Ako bi se imetak umnožio bez gomilanja, to nije grijeh. Nekoliko je ashaba imalo obilan imetak, ali im to nije štetilo zato što nisu nastojali da ga gomilaju. Kada god se čovjek počne nadmetati u ovosvjetskim dobrima, položaju ili nečem drugom, to ga zaokupi od nadmetanja u stvarima ahireta. Časne, uzvišene i ambiciozne

duše nadmeću se u onome što će im vječno koristiti, što će ih usavršiti, očistiti i donijeti spas. One ne vole da ih neko prestigne u tome i nadmaši u tom prikupljanju. U takvom prikupljanju leži čovjekova sreća. A što se tiče prikupljanja dunjaluka, to zaokuplja od Allaha i budućeg svijeta. Rezultat toga je oskudica, siromaštvo i lišenost.

Gomilanje elemenata ahiretske sreće neprestano nas podsjeća na Allaha i na susret s Njime. Ono vodi do trajnog bogatstva koje ne prolazi niti propada. Takvom čovjeku teško pada da vidi nekog ko bolje od njega govori, bolje radi ili više zna. Kada vidi da neko prednjači u nekom dobru i da ga ne može stići u tome, koncentrira se na ono u čemu može biti uspješan. To gomilanje nije pokuđeno niti ono negativno utječe na iskrenost čovjeka. To je suština nadmetanja i takmičenja u dobru.

Takvo je bilo nadmetanje između plemena Evsa i Hezredža pred Božijim Poslanikom ﷺ. Oni su se takmičili ko će više njemu pomoći i zadovoljiti ga. Tako je i Omer nastojao da sustigne Ebu Bekra, neka je Allah njima zadovoljan. Kada je vidio koliko je ovaj odmakao, rekao mu je: "Tako mi Allaha, neću se s tobom više ni u čemu takmičiti!"

* * *

Pogledajmo kako je lijepo ovdje upotrijebljeno opovrgavanje s riječju *kella* (كَلَّا). Time se oni kritikuju, odvraćaju od gomilanja, i negira se njihovo nadanje da će im gomilanje i materijalna moć i veličina koristiti na budućem svijetu. Ta riječca sadrži negaciju i zabranu. Oni se moraju dobro uvjeriti u posljedicu svojeg gomilanja. Svakako će očigledno vidjeti stanište onih koji su se takmičili u gomilanju dunjaluka, što ih je odvratilo od ahireta. Uzvišeni će ih svakako pitati na koji su način stekli taj imetak i u šta su ga trošili.

Kako je veliki značaj i smisao ove sure! Kako su velike njene poruke, poticaji na ahiret i ukazivanje na beznačajnost dunjaluka. Uprkos tome, ona je krajnje koncizna, rječita, lijepo komponirana. Neka je Uzvišen Onaj Koji ju je izrekao i Svome Poslaniku objavio.

* * *

Obratimo pažnju kako su oni na kraju puta svakog živog bića opisani kao posjetioci, a ne kao stanovnici. Oni će u grobovima provesti jedan period, čekajući vječno boravište. Ako su posjetioci na kraju puta, šta su tek bili na ovom svijetu? Oni su ovdje bili prolaznici ka mjestu posjete, zatim će s mjesta posjete otići u mjesto konačnog boravišta. Ovdje nailazimo na tri njihove faze: prolazak putem ovog dunjaluka, zatim posjećivanje grobova i, na kraju, premještaj u mjesto konačnog boravišta.

* * *

Vratimo se raspravi.

Siromasi kažu: Uzvišeni je Allah zaštitio Svoje vjerne robove od dunjaluka. Stvorio im je odbojnost prema ovom svijetu kako bi ih očistio od njegovih prljavština, uzdigao od njegovih ogavnosti. On im je pokudio ovaj svijet i kazao im da on ne vrijedi kod Njega ništa. Imućnost je iskušenje i uzrok oholosti i smutnje na zemlji. To odvraća ljude od težnje ka ahiretu. Dunjaluk je varka i opsjena. Pokuđeni su oni koji ga vole i daju mu značaj. Oni koji budu željeli ovaj svijet, njegove ukrase i prinose, ti neće na ahiretu imati udjela. Imućnost je iskušenje i proba, a ne donosi nikakvu čast niti ljubav. Uvećavanje imetka nije nadmetanje u dobru. On ne približava Allahu. Kada nevjernici ne bi bili ovoliko brojni, dobili bi ovosvjetskih blagodati više nego što traže. Allah bi im pružio puno blagodati i da im na kućama krovovi, vrata, stepenice i kreveti budu od srebra. Ovaj je svijet ukrašen Njegovim neprijateljima i maloumnima koji neće imati šta da traže na ahiretu. Allah svome Poslaniku ﷺ zabranjuje da pruža pogled ka onome što je dato dunjalučarima. Pokudio je one koji su svoje naslade na ovom svijetu potrošili. On je Vjerovjesniku rekao:

﴿ذَرْهُمْ يَأْكُلُوا وَيَتَمَتَّعُوا وَيُلْهِهِمُ الأَمَلُ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ﴾

"*Pusti ih neka jedu i naslađuju se, i neka ih zavara nada, znat će oni!*" (El-Hidžr, 3).

Ovo je naknada za uživanja u blagodatima i jelima ovog svijeta koju je zabranio Svojim vjernim robovima. To je i opomena za

one koji su imućni da se pretjerano ne prepuste tim blagodatima i priušte sebi sve blagodati. Uzvišeni kritikuje one koji vole dunjaluku, koji se njime diče, nadmeću i misle da čast i plemenitost leže u obilju ovosvjetskih dobara. Uzvišeni kaže da je to njihovo zavaravanje.

Gospodar nam kaže da nije tako kako oni misle i pretpostavljaju. Ovaj je svijet vjernicima prikazan na način koji će svakog pametnog čovjeka potaći da se odrekne tih blagodati, da se ne uzda niti oslanja na njih. Slika realnosti ovog svijeta duboko je urezana u njihova srca: poput vode koja je spuštena s neba i izmiješala se s rastinjem na Zemlji. Pa kada se ona ukrasi svojim ruhom, raznim biljem, dođe zapovijest Njegova, i ti se ukrasi suše i vjetrovi ih raznesu kao da od toga nikada ništa nije bilo.

Uzvišeni nam kazuje o prolaznosti ovoga svijeta. Kada čovjek ugleda ahiret, učinit će mu se da ovdje nije proveo niti jedan sat ili dan ili dio dana. Allah je zabranio svojim robovima da se zanose dunjalukom. On je samo igra, zabava, ukras, hvaljenje, gomilanje i prividna blagodat. Ovo je samo put ka ahiretu, privremeno boravište. Oni koji žele ovaj svijet ne posjeduju nikakvo dobro i u svakoj situaciji su pokuđeni. Oni koji teže za njim protivnici su svome Gospodaru i Njegovoj volji. Allah želi nešto, a onaj ko žudi za dunjalukom nešto drugo.

Stanovnici Vatre dospjeli su u nju zbog svoje zanesenosti i želje za ovim svijetom. Ovim Uzvišeni želi da ljudima ukaže da je distanciranje od ovog svijeta i skromnost bolja za ljude.

Siromasi dodaju: Uzvišeni je ovaj svijet i njegove ključeve ponudio Svome najdražem i najplemenitijem stvorenju, Svome robu i poslaniku Muhammedu ﷺ, pa je on to odbio i opredijelio se za drugo. A kada bi on to i prihvatio, bio bi najzahvalnije stvorenje na tome što mu je dato i sve bi podijelio na Allahovom putu. Ali on je ipak odlučio prihvatiti skromnost i oskudicu.

وقال الإمام أحمد: حدثنا إسماعيل بن محمد، حدثنا عباد بن عباد، حدثنا مجالد بن سعيد، عن الشعبي، عن مسروق، عن عائشة رضي الله عنها، قالَتْ: دَخَلَتْ عَلَيَّ ٱمْرَأَةٌ مِنَ الأَنْصَارِ، فَرَأَتْ فِرَاشَ رَسُولِ الله قَطِيفَةً مَثْنِيَّةً، فَبَعَثَتْ إِلَيَّ بِفِرَاشٍ حَشْوُهُ الصُّوفُ، فَدَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ الله فَقَالَ:

«مَا هٰذَا يَا عَائِشَةُ؟» قالَتْ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ الله فُلاَنَةُ الأَنْصَارِيَّةُ دَخَلَتْ فَرَأَتْ فِرَاشَكَ فَذَهَبَتْ فَبَعَثَتْ إِلَيَّ بِهٰذَا، فَقَالَ: «رُدِّيهِ يَا عَائِشَةُ. فَوَالله لَوْ شِئْتُ لأَجْرَى الله مَعِي جِبَالَ ٱلذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ، فَرَدَدْتُه.

Imam Ahmed također prenosi od Ismaila ibn Muhammeda, a on od Abbada ibn Abbada kome je Mudžalid ibn Seid prenio putem Ša'bija od Mesruka da je Aiša, radijallahu anha, rekla: "Došla je kod mene jedna ensarijka i vidjela Poslanikov dušek koji se sastojao od dvostrukog ogrtača. Vratila se kući i poslala mi dušek napunjen vunom. Božiji Poslanik ﷺ uđe i upita me: '*Šta je ovo?*' Rekoh: 'Ta ensarijka je došla kod mene i vidjela tvoj dušek, pa mi je poslala ovo.' '*Vrati to!*', reče Poslanik ﷺ. Ja ga nisam odmah vratila jer mi se sviđalo da imam to u kući. On mi je to ponovio tri puta, a zatim rekao: '*O Aiša, vrati to, jer, tako mi Allaha, kada bih htio, Allah bi mi pružio brda zlata i srebra.*' Ja ga tada vratih."[307]

Kada su mu ponuđeni ključevi riznica nebesa i Zemlje, on je odbio i rekao:

بل أجوع يوماً وأشبع يوماً، فإذَا جُعْتُ تَضَرَّعْتُ إِلَيْكَ وذَكَرْتُكَ، وَإِذَا شَبِعْتُ حَمِدْتُكَ وَشَكَرْتُكَ.

"*Draže mi je da sam jedan dan gladan, a drugi sit. Kada budem gladan, učinit ću Ti dovu i spomenuti Te, a kada se zasitim, zahvalit ću Ti i pohvaliti Te.*"[308]

Molio je svoga Gospodara da ishrana njegove porodice budu osnovne životne namirnice, kao što se navodi u hadisu koji se bilježi u dva *Sahiha*, a prenosi Ebu Hurejra ﷺ:

قال رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: اللهمَّ اجْعَلْ رِزْقَ آل مُحَمَّدٍ قوتاً.

Božiji Poslanik ﷺ kaže: "*Gospodaru, neka ishrana Muhammedove porodice bude ono što je dovoljno za život!*"[309]

---

[307] *Ithaful-ešraf*, 7/131.
[308] Ahmed, 5/256 i Tirmizi, 2348.
[309] Ahmed, 2/446 i Ibn Madža, 4139.

وفيهما عنه قال: والَّذِي نَفْسُ أَبِي هُرَيْرَةَ بِيَدِهِ ماَ شَبعَ نَبِي الله وَأَهْلُهُ ثلاَثَةَ أَيَّامٍ تِبَاعاً مِنْ خُبْزِ حِنْطَةٍ حَتَّى فَارَقَ الدُّنْيَا.

U istim se zbirkama bilježi da je ovaj ashab rekao: "Tako mi Onoga u Čijoj je ruci duša Ebu Hurejre, Allahov Vjerovjesnik i njegova porodica nisu za njegova života tri dana uzastopce jeli pšenični hljeb."[310]

وفي صحيح البخاري، عن أنس رضي الله عنه: ما أَعْلَمُ أنَّ رَسُولَ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ رَأى رَغِيفاً مُرَقَّقاً ولا شَاةً سَمِيطاً حَتَّى لَحِقَ بِرَبِّهِ.

Buhari u svom *Sahihu* bilježi da je Enes ibn Malik rekao: "Nije mi poznato da je Božiji Poslanik ﷺ u svom životu vidio široki hljeb i pečenu ovcu."[311]

وفي صحيحه أيضاً عنه، قال: خَرَجَ رَسُولُ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ ولمْ يَشْبَعْ مِنْ خُبْزِ الشَّعِيرِ.

U njegovom *Sahihu* navodi se od istog prenosioca: "Božiji je Poslanik ﷺ otišao, a nije se zasitio ječmenog hljeba."[312]

وفي الصحيحين عن عائشة رضي الله عنها: ما شَبِعَ آلُ مُحَمَّدٍ مُنْذُ قَدِمَ المَدِينَةَ مِنْ طَعَامِ الْبُرِّ ثَلَاثَ لَيَالٍ تِبَاعاً حَتَّى قُبِضَ .

U dva *Sahiha* bilježi se predanje Aiše, radijallahu anha: "Otkako je došla u Medinu, Muhammedova porodica nije se zasitila pšenične hrane tri dana uzastopce, sve dok nije preselio na ahiret."[313]

وفي صحيح مسلم عن عمر رضي الله عنه: لَقَدْ رَأَيْتُ رَسُولَ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ يَظَلُّ الْيَوْمَ مَا يَجِدُ دَقَلاً يَمْلأُ بَطْنَهُ.

U Muslimovom Sahihu navodi se Omerovo ؓ predanje: "Božiji je Poslanik ﷺ jednom čitav dan proveo a da nije imao ni običnu hurmu da pojede."[314]

---

[310] Buhari, 5414 i Muslim, 2976.
[311] Buhari, 5385.
[312] Buhari, 5416 i Muslim, 2976.
[313] Buhari, 5416 i Muslim, 2970.
[314] Muslim, 2978.

عن ابنِ عَبّاسٍ قالَ: كَانَ رَسُولُ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ، يبِيتُ اللّيَالِيَ المُتَتَابِعَةَ طَاوِياً وَأَهْلهُ لاَ يَجِدُونَ عَشَاءً، وَكَانَ أَكْثَرُ خُبْزِهُمْ خُبْزَ الشّعِيرِ.

U *Musnedu* i kod Tirmizija bilježi se da je Ibn Abbas rekao: "Božiji je Poslanik ﷺ po tri noći znao gladan spavati, jer mu žena nije imala spremiti večeru. Hljeb su najčešće pravili od ječma." Tirmizi kaže da je ovo hasen-sahih hadis.

وفي الترمذي، من حديث أبي أمامة: مَا كَانَ يُفَضِّلُ أهلُ بيتِ رسولِ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ خُبْزَ الشَّعِيرِ.

Tirmizi bilježi predanje Ebu Umame u kojem stoji da u kući Božijeg Poslanika ﷺ nisu tako rado jeli ječmeni hljeb.

وفي المسند، عن عائشة رضي الله عنها: وَالَّذِي بَعَثَ مُحَمَّداً بِالحَقِّ مَا رَأَى مَنْخَلاً، وَلاَ أَكَلَ خُبزاً مَنْخُولاً مُنْذُ بَعَثَهُ الله عز وجل إلى أنْ قُبِضَ. قال عروة: فقلت: فَكَيْفَ كُنْتُمْ تَأْكُلُونَ الشَّعِيرَ؟ قالت: كُنَّا نَقُولُ أف - أي تَنْفَخُهُ - فَيَطِيرُ مَا طَارَ ونعْجُنُ البَاقي.

Musned bilježi predanje Aiše, radijallahu anha: "'Tako mi Onoga Ko je Muhammeda poslao s istinom, on nije vidio sito niti je jeo hljeb od prosijanog brašna sve dok ga Allah nije uzeo.' Urva upita: 'Kako ste jeli ječam?' 'Govorili bismo: 'Uf!', tj. puhali bismo, pa bi nešto odletjelo, a mi bismo mijesili ostatak.'"[315]

وفي صحيح البخاري، عن أنس، قال: لقَدْ رَهَنَ رسُول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ دِرْعَهُ بِشَعِيرٍ. ولقد سَمِعْتُهُ يَقُولُ: مَا أَصْبَحَ لِآلِ مُحَمَّدٍ صَاعٌ وَلاَ أَمْسَى، وَإِنَّهُمْ لَتِسْعَةُ أَبْيَاتٍ.

U Buharijevom *Sahihu* navodi se Enesovo predanje: "Božiji je Poslanik ﷺ založio svoj štit za ječam. Čuo sam ga kako govori: 'Nikada Muhammedova porodica nije osvanula sa saom, niti zanoćila.' A imao je devet žena."[316]

[315] Ahmed, 6/71.
[316] Buhari, 2508 i Tirmizi, 1215.

وفي مسند الحارث، عن أبي أسامة، عن أنس: أن فاطمة رضي الله عنها جاءت بكسرة خبز إلى النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ، فقال: ما هذه الكسرة يا فاطمة؟ قالت: قرصٌ خَبَزْتُهُ فَلَمْ تَطِبْ نَفْسِي حَتَّى آتِيكَ بِهَذِهِ الْكَسْرَةِ. قال: أما إنه أول طعام دخل في فم أبيك منذ ثلاث أيام.

U Harisovom Musnedu navodi se predanje Ebu Usame od Enesa u kojem stoji da je Fatima, radijallahu anha, donijela krišku hljeba Poslaniku ﷺ. On upita: "*Šta je ovo, Fatima?*" "Umijesila sam veknu hljeba i nisam mogla a da ti ne donesem ovaj dio." On kaza: "*Ovo je prva hrana koju je u tri dana tvoj otac stavio u usta.*"[317]

وقال الإمام أحمد: حدثنا وكيع، حدثنا عبد الواحد بن أيمن، عن أبيه، عن جابر رضي الله عنه، قال: لَمَّا حفر رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ الْخَنْدَقَ أَصَابَهُمْ جُهْدٌ شَدِيدٌ حتَّى رَبَطَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ على بَطْنَهُ حَجَراً من الجوع.

Imam Ahmed bilježi predanje Vekia, kome prenosi Abdurrahman ibn Ejmen od svoga oca, kome je Džabir ﵁ rekao: "Kada je Božiji Poslanik ﷺ kopao hendek, toliko im je bilo teško da je Poslanik ﷺ zbog gladi vezao kamen za pojas."[318]

Ebu Hatim pretjerivao je kada je pokušao dokazati da je ovaj hadis nevjerodostojan. On kaže: "Odabrani je suviše vrijedan Allahu da bi doživio takvu sudbinu." Ovo je greška. Takav život ne umanjuje Poslanikov ugled kod Allaha. Štaviše, to ga uzdiže i povećava mu vrijednost. To je pouka za halife i kraljeve koji su upravljali nakon njega. Čini se da Ebu Hatim nije analizirao ostale hadise o životu Poslanika ﷺ. Zar to nije najveći dokaz njegove iskrenosti? Kada bi on bio, kao što govore njegovi i Allahovi neprijatelji, kralj koji teži za ovim svijetom, onda bi i njegov život bio poput života kraljeva i njihove biografije. Allah ga je uzeo Sebi dok mu je štit bio založen kod jevreja u zamjenu za hranu koju je uzeo. Uzvišeni mu je otvorio arapske zemlje i obasuo ga plijenom. Ipak, on je umro ne ostavivši nijedan dirhem, dinar, ovcu, kamilu, roba niti ropkinju.

---

[317] Ahmed, 3/213 i Ithaful-ešraf, 7/391.
[318] Ahmed, 3/300.

قال الإمام أحمد: حدثنا حسين بن محمد مطرف، عن أبي حازم، عن عروة: أنه سمع عائشة تقول: كَانَ يَمُرُّ بِنَا هِلَالٌ وَهِلاَلٌ مَا يُوقَدُ فِي بَيْتٍ مِنْ بُيُوتِ رَسُول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ نَارٌ. قلت: يَا خَالَة، فَعَلَى أَيِّ شَيْءٍ كُنْتُمْ تَعِيشُونَ؟ قَالَتْ عَلَى الْأَسْوَدَيْنِ: التَّمْرِ والماءِ.

Imam Ahmed bilježi predanje Husejna ibn Muhammeda ibn Mutarrifa koji prenosi putem Ebu Hazima od Ebu Urve, koji je čuo Aišu kako govori: "'Prolazio bi mlađak i mlađak, a u jednoj od odaja Božijeg Poslanika ﷺ ne bi se naložila vatra.' Rekoh: 'Tetka, od čega ste živjeli?' 'Od hurmi i vode', odgovori ona."[319]

وذكر أحمد من حديث مسروق، قال: دَخَلْتُ عَلَى عَائِشَةَ فَدَعَتْ لِي بِطَعَامٍ وَقَالَتْ: «مَا أَشْبَعُ مِنْ طَعَامٍ فَأَشَاءُ أَنْ أَبْكِي إِلاَّ بَكَيْتُ. قالَ: قُلْتُ لِمَ؟ قَالَتْ: أَذْكُرُ الْحَالَ الَّتِي فَارَقَ عَلَيْهَا رَسُولُ الله الدُّنْيَا: وَاللهِ مَا شَبِعَ فِي يَوْمٍ مَرَّتَيْنِ مِنْ خُبْزِ البر حتى قبض.

Ahmed bilježi Mesrukov hadis o tome kako je došao kod Aiše: "Ona mi prinese hranu i reče: 'Kada god se zasitim, ja zaplačem.' 'Zašto?', upitah. 'Sjetim se stanja u kojem je Božiji Poslanik ﷺ napustio ovaj svijet. Tako mi Allaha, nije se u jednom danu dvaput najeo pšeničnog hljeba sve dok nije umro.'"[320]

وفيه عنها: ما أشبع رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ من خبز شعير يومين مُتَتَابِعَيْنِ حَتَّى قُبِضَ.

Ona također prenosi: "Božiji Poslanik ﷺ nije se zasitio ječmenog hljeba dva dana zaredom sve dok nije preselio na ahiret." Ova su dva hadisa vjerodostojna.

وفي أيضاً، عن أنس بن مالك رضي الله عنه، عن أبي طلحة رضي الله عنه، قال: شَكَوْنَا إِلَى رَسُولِ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ الْجُوعَ، وَرَفَعْنَا عَنْ بُطُونِنَا حَجَراً حَجَراً، فَرَفَعَ رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ عنْ بَطْنِهِ حَجَرَيْنِ.

O temi Poslanikovog ﷺ skromnog života govori i hadis koji Enes ibn Malik ﷺ prenosi od Ebu Talhe: "Žalili smo se Božijem Poslaniku ﷺ na glad i svaki od nas mu pokaza kamen privezan

---

[319] Muslim, 2972 i Ahmed, 6/86.
[320] Tirmizi, 2356.

na stomaku. On podiže ogrtač i pokaza nam dva kamena koja je bio privezao."[321]

وفيه أيضاً، عن علقمة، عن عبد الله رضي الله عنه، قال: نَامَ رَسُولُ الله على حَصِيرٍ فَقَامَ وَقَدْ أَثَّرَ فِي جَنْبِهِ، فَقُلْنَا يَا رَسُولَ الله لَوْ اتَّخَذْنَا لَكَ وِطَاءً، فَقَالَ: «مَالِي وَلِلدُّنْيَا، ما أَنَا فِي الدُّنْيَا إِلاَّ كَرَاكِبٍ اسْتَظَلَّ تَحْتَ شَجَرَةٍ، ثُمَّ رَاحَ وَتَرَكَهَا» .

Alkama prenosi od Abdullaha ﷺ: "Božiji Poslanik ﷺ spavao je na hasuri koja mu je ostavila tragove na licu. Rekosmo mu: 'Božiji Poslaniče, da ti nabavimo dušek?' *'Ne treba mi dunjaluk. Ja sam na dunjaluku poput putnika koji je zastao u hlad drveta i zatim ga ostavio i nastavio put.'*"[322]

وَفِيهِ، عَنْ عَلِيِّ بنَ أَبِي طَالِبٍ يَقُولُ: خَرَجْتُ فِي يَوْمٍ شَاتٍ مِن بَيْتِ رَسُولِ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ وَقَدْ أَخَذْتُ إِهَاباً مَعْطُوناً فَجَوَّبتُ وسَطَهُ فَأَدْخَلْتُهُ فِي عُنُقِي وَشَدَدْتُ وَسَطِي فَحَزَمْتُهُ بخُوصِ النَّخْلِ، وَإِنِّي لَشَدِيدُ الجُوعِ وَلَوْ كَانَ فِي بَيْتِ رَسُولِ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ طَعَامٌ لَطَعِمْتُ مِنْهُ، فَخَرَجْتُ أَلْتَمِسُ شَيْئاً فَمَرَرْتُ بِيَهُودِيٍ فِي مَالٍ لَهُ وَهُوَ يَسْقِي بِبَكْرَةٍ له فاطَّلَعْتُ عَلَيْهِ مِنْ ثُلمَةٍ فِي الحَائِطِ، فَقَالَ مَالَكَ يَا أَعْرَابِيّ، هَلْ لَكَ فِي كلّ دَلْوٍ بتَمْرَةٍ؟ قلت: نَعَمْ فافْتَحْ البَابَ حتى أَدْخُلَ. فَفَتَحَ فَدَخَلْتُ فَأَعْطَانِي دَلْوَهُ، فَكُلَّمَا نَزَعْتُ دَلْواً أَعْطَانِي تَمْرَةً حَتّى إِذَا امْتَلأَتْ كَفِّي أَرْسَلْتُ دَلْوَهُ وَقُلْتُ حَسْبِي فَأَكَلْتُهَا، ثُمّ جَرَعْتُ مِنَ المَاءِ فَشَرِبْتُ ثُمّ جِئْتُ المَسْجِدَ فوَجَدْتُ رَسُولَ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ فِيهِ".

Od Alije ﷺ se prenosi: "Izišao sam jednog hladnog dana iz kuće Božijeg Poslanika ﷺ. Nosio sam kožu pripremljenu za štavljenje koju sam probušio, navukao na vrat i učvrstio oko struka listom palme. Bio sam jako gladan. Da sam u Poslanikovoj ﷺ kući našao hrane, jeo bih. Izašao sam da nešto potražim i prođoh pokraj jevreja koji je zalijevao svoj vrt kofom. Provirih kroz rupu u zidu, a on mi reče: 'Šta hoćeš, beduine? Hoćeš li da ti za svaku kofu dam po jednu hurmu?' 'Hoću. Otvori da uđem', odgovorih. On otvori vrata, i ja uđoh. Dade mi svoju

---

[321] Tirmizi, 2472.

[322] Tirmizi, 2378 i Ahmed, 1/391.

korpu. Kada god bih povukao kofu, dao bi mi po hurmu, sve dok nisam napunio šake. 'Dosta mi je', rekoh. Zahvatio sam vode i napio se. Zatim sam otišao do džamije i nađoh Božijeg Poslanika ﷺ u njoj."[323]

وقال سعيد بن أبي وقاص رضي الله عنه: لَقَدْ رَأَيْتُنَا نَغْزُو مَعَ رَسُولِ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ وَمَا لَنَا طَعَامٌ إِلاَّ الْحُبْلَةَ وَهَذَا السَّمرَ.

Sa'd ibn Ebu Vekkas kaže: "Borili smo se uz Božijeg Poslanika ﷺ bez ikakve hrane, osim hable i ove semre."[324] Ovo je vjerodostojan hadis.[325]

وقال أحمد: حدثنا أبو سعيد حدثنا أبو زائدة، حدثنا عطاء، عن أبيه عن علي، قال: جَهَّزَ رسولُ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ فَاطِمَةَ فِي خَمِيلٍ وَقِرْبَةٍ وَوَسَادَةٍ مِنْ أَدَم حشْوُهَا لِيفٌ.

Ahmed bilježi predanje Ebu Seida od Ebu Zaide, kome je Ata od svoga oca prenio da je Alija kazao: "Božiji Poslanik ﷺ opremio je Fatimu haljinom s resama, jednom posudom, jastukom i dušekom od kože napunjenim vlaknima."[326]

Siromasi kažu: kada bi bogatstvo uz zahvalnost bili bolji od siromaštva uz strpljivost, Božiji Poslanik ﷺ opredijelio bi se za njega onda kada mu je bilo ponuđeno. Gospodar bi mu naredio da Ga moli za to, kao što mu je naredio da Ga moli za povećanje znanja. Božiji Poslanik ﷺ ne bi odabrao ništa što mu Allah ne bi odabrao, a Allah bi mu odabrao samo najbolje, zato što je on najbolje i najsavršenije stvorenje.

Isto tako, Poslanik ﷺ nam govori da je najbolja opskrba ono što je čovjeku dovoljno, što mu neće donijeti štetu i neće ga zaokupiti i oholim učiniti.

Imam Ahmed bilježi predanje Ibn Mehdija od Hemmama kome Katada prenosi putem Hulejda el-Asrija da je Ebu Derda

---

[323] Tirmizi, 2475.

[324] Dvije poznate vrste pustinjskog rastinja, vinova loza i drvo slično akaciji – (Prim. prev.).

[325] Buhari, 6453 i Muslim, 2966.

[326] Ahmed, 1/93 i Nesai, 6/135.

rekao: “Kazao je Božiji Poslanik ﷺ:

أخبرنا أحمدُ بنُ عليّ بن المثنَّى، قال: حدَّثنا شَيْبَانُ بنُ أبي شيبةَ، قال: حدَّثنا سلام بـنُ مـسكينٍ، قال: حدَّثنا قتادةُ، عن خُلَيْدِ بنِ عبدِ الله العَصَرِيِّ عن أبي الدَّرْدَاءِ، عَنِ النبيِّ، قال: «ما طَلَعَـتْ شَمْسٌ قطُّ إلا بِجَنْبَتَيْهَا مَلَكَانِ يُنَادِيَانِ يُسْمِعَانِ مَنْ على الأرضِ غيرَ الثَّقَلَيْنِ: أَيُّهَا النَّاسُ هَلُمُّـوا إلى رَبِّكُمْ، ما قلَّ وكَفَى خيرٌ مِمَّا كَثُرَ وألهى، ولا غَرَبَت إلا بجنبتَيها مَلَكَانِ يُنادِيَانِ: اللهـمَّ أعْـطِ مُنْفِقاً خلَفاً، وأعْطِ مُمْسِكاً تلفاً».

'*Svaki put kada sunce izađe, pojave se dva meleka koji pozivaju. Njih čuju sva bića na zemlji osim ljudi i džina: 'O ljudi! Pohrlite svome Gospodaru. Ono što je malo, a dovoljno, bolje je od onoga što je mnogo, a zaokuplja.' Kada god zalazi sunce, pojave se dva meleka koji upute poziv da čuju sva bića osim ljudi i džina: 'Gospodaru, podari onome ko udjeljuje zamjenu za to što daje, a onome ko je škrt upropasti imetak!*' ”[327]

Imam Ahmed bilježi da je Veki prenio od Usame ibn Zejda, kome Muhammed ibn Abdurrahman ibn Ebu Lebiba prenosi od Sa'da ibn Malika ﷺ da je Božiji Poslanik ﷺ rekao:

خَيْرُ الرِّزْقِ مَا يَكْفِي، وَخَيْرُ الذِّكْرِ الخَفِيُّ.

“Najbolja je dostatna nafaka, a najbolji je skriveni zikr.”[328]

Obratimo pažnju na to kako je u ovom hadisu obuhvaćena opskrba srca i tijela, opskrba dunjaluka i ahireta. Najbolja opskrba jeste ona koja nije pretjerana, a najbolji zikr onaj koji je skriven. Ukoliko se pređe ta mjera, postoji bojazan od licemjerja i uzdizanja nad nemarnima. Isto tako, i pretjerana opskrba donosi bojazan od neumjerenosti i gomilanja.

Siromasi kažu: Božiji Poslanik ﷺ gajio je veće simpatije prema siromasima nego prema bogatašima.

أخبرنا سُوَيْدُ بنُ نَصْرٍ، أخبرنا عَبْدُ الله بنُ المُبَارَكِ، عَنْ يَحْيَى بنِ أَيُّوبَ، عن عُبَيْدِ الله بـنِ زَحْـرٍ، عَنْ عَلِيِّ بنِ يَزِيدَ، عَنْ القَاسِمِ أَبي عَبْدِ الرحمنِ، عَنْ أَبي أُمَامَةَ، عَنْ النبيِّ قَالَ: «إِنَّ أَغْبَطَ أَوْلِيَائِي عِنْدِي لَمُؤْمِنٌ خَفِيفُ الحَاذِ ذُوحَظٍ مِنَ الصَّلاَةِ، أَحْسَنَ عِبَادَةَ رَبِّهِ وَأَطَاعَهُ فِي السِّرِّ وَكَانَ غَامِـضاً

---

[327] Ahmed, 5/197 i *Kenzul-ummal*, 16122.
[328] Ahmed, 1/172 i *Medžmeuz-zeva'd*, 10/81.

فِي النَّاسِ لا يُشَارُ إِلَيْهِ بالاصَابعِ، وَكَانَ رِزْقُهُ كَفَافاً فَصَبرَ عَلَى ذَلِكَ. ثم نَقَرَ بإصْبَعَيْهِ فَقَالَ: عُجِّلَتْ مَنِيَّتُهُ قَلَّتْ بَوَاكِيهِ قَلَّ تُرَاثُهُ.

Imam Ahmed prenosi putem Vekia od Alija ibn Saliha, kome Ebu Muhelleb prenosi putem Ubejdullaha ibn Zahra od Alija ibn Jezida, ovaj od Kasima, a on od Ebu Umame da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: "*Najsretniji su moji prijatelji sljedeći: vjernik nevelike snage i porodice koji uživa u namazu i iskreno robuje svome Gospodaru. On je neupadljiv među ljudima, i niko na njega prstom ne pokazuje. Njemu je smrt brzo došla, nasljedstvo mu je malo i malobrojni su ga oplakivali.*"[329]

Siromasi na ovo dodaju: Allah štiti vjernika od dunjaluka zato što ga voli i dobro mu želi.

قال الإمام أحمد: حدثنا أبو سعيد، حدثنا سليمان بن بلال، عن عمرو بن أبي عمرو، عن عاصم بن عمرو بن قتادة عن محمود بن لبيد رضي الله عنه: أَنَّ رَسُولَ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ قال: إِنَّ الله تَبَارَكَ وتعالى يَحْمِي عَبْدَه الْمُؤْمِنَ منَ الدُّنْيَا وَهُوَ يُحِبُّهُ، كَمَا تَحْمُونَ مَرْضَاكُمُ الطَّعَامَ والشَّرَابَ تَخَافُونَ عَلَيْهِمْ.

Imam Ahmed prenosi od Ebu Seida, kome Sulejman ibn Bilal putem Amra ibn Ebu Amra prenosi od Asima ibn Amra ibn Katade, a on od Mahmuda ibn Lebida ﷺ da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: "*Doista Uzvišeni i Hvaljeni Allah štiti Svoga roba vjernika od dunjaluka zato što ga voli. Isto tako vi štitite svoje bolesnike od hrane i pića zato što se bojite za njih.*"[330]

Oni kažu: rijetko se dunjaluk daje i pruža nekome, a da to nije odlaganje kazne. Nikako to nije iz ljubavi prema onome kome je pružen.

قال الإمام أحمد: حدثنا يحيى بن غيلان، حدثنا رشد بن سعد، عن حرملة بن عمران التجيبي، عن عقبة بن مسلم، عن عقبة بن عامر رضي الله عنه، عن النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ قال: إِذَا

[329] Ahmed, 5/252; Tirmizi, 2347 i Ibn Madža, 4117.
[330] Ahmed, 5/427 i *Mustedrek*, 4/208.

رَأَيْتَ اللهَ يُعْطِي الْعَبْدَ مِنَ الدُّنْيَا عَلَى مَعَاصِيهِ ما يُحِبُّ، فإنما هو اسْتِدْرَاج، ثُمَّ تَلاَ قَوْلَهُ تعالة:
﴿فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ أَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ﴾ الآية.

Imam Ahmed prenosi od Jahjaa ibn Gajlana, kome Rušd ibn Sa'd putem Harmela ibn Imrana es-Sedžibija prenosi od Ukbe ibn Muslima, a on od Ukbe ibn Amira ﷺ da je Poslanik ﷺ rekao: "Kada vidiš da Allah daje nekom čovjeku koji Mu čini grijehe, znaj da je to postepeno odvođenje u propast."[331] Zatim je proučio ajet: "*I kada bi zaboravili ono čime su opominjani, Mi bismo im kapije svega otvorili.*" (El-En'am, 44).

Uzvišeni je uskratio blagodati ovoga svijeta Svojim vjernim i dragim robovima, zato što ga smatra bezvrijednim.

قال الإمام أحمد: حدثنا أبو معاوية، حدثنا الأعمش، عن سالم بن أبي الجعد، قال: قال رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: إِنَّ مِنْ أُمَّتِي مَنْ لَوْ جَاءَ أَحَدَكُمْ يَسْأَلُهُ دِينَاراً لَمْ يُعْطِهِ، وَلَوْ سَأَلَهُ دِرْهَماً لَمْ يُعْطِهِ، وَلَوْ سَأَلَهُ فَلْساً لَمْ يُعْطِهِ، فَلَوْ سَأَلَ اللهَ الْجَنَّةَ أَعْطَاهَا إِيَّاهُ، ذِي طِمْرَيْنِ لاَ يُؤْبَهُ لَهُ لَوْ أَقْسَمَ عَلَى اللهِ لأَبَرَّهُ.

Imam Ahmed prenosi od Ebu Muavije, kome A'meš putem Salima ibn Ebu Dža'da prenosi da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: "*U mom ummetu ima ljudi koje biste odbili kada bi vam na vratima tražili dinar. Kada bi vam tražili i paru, ne biste im dali. Ali, ako bi oni Allaha zamolili za Džennet, On bi im ga dao. Kada bi Mu tražili ovaj svijet, ne bi im ga dao. Uskratio bi im ga samo zato što je bezvrijedan. A možda neki neugledan čovjek pohabane odjeće da zatraži nešto od Allaha, Allah bi mu to dao.*"[332]

Ovdje vidimo, kažu siromasi, da je dunjaluk uskraćen zato što je bezvrijedan, a ne zato što je taj čovjek bezvrijedan. Zbog toga će mu biti dato ono što je bolje i vrednije. Uzvišeni Allah dunjaluk daje onome koga voli i onome koga ne voli, a ahiret daje samo onome koga voli.

Najbliži Poslaniku ﷺ bit će onaj ko je malo uzimao od ovog

---

[331] Ahmed, 4/145 i *Medžmeuz-zeva'd*, 7/20.
[332] *Kenzul-ummal*, 5942 i *Ithaful-ešraf*, 8/225.

svijeta.

قال الإمام أحمد: حدثنا يزيد بن هارون، أخبرنا محمد بن عمروا، قال سمعت عراك بن مالك، يقول: قال أو ذر: إني لأقربكم مجلساً من رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ يوم القيامة، وذلك إني سمعته يقول: «إِنَّ أَقْرَبَكُمْ مِنِّي يَوْمَ القِيَامَةِ مَنْ خَرَجَ مِنَ الدُّنْيَا كَهَيْئَتِهِ يَوْمَ القِيَامَةِ مَنْ خَرَجَ مِنَ الدُّنْيَا كَهَيْئَتِهِ يَوْمَ تَرَكْتُهُ عَلَيْهِ، وإِنَّهُ والله مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ إِلاَّ وَقَدْ تَشَبَّثَ مِنْهَا بِشَيْءٍ غَيْرِي».

Imam Ahmed prenosi od Jezida ibn Haruna, kome Muhammed ibn Amr prenosi putem Araka ibn Malika da je Ebu Zerr rekao: "Ja ću biti najbliži Poslaniku ﷺ od svih vas. Čuo sam ga kad je rekao: '*Najbliži će mi na Sudnjem danu biti onaj ko napusti ovaj svijet u stanju u kojem sam ga ja zapamtio.*' A tako mi Allaha, svi vi, osim mene, vezali ste se za nešto od ovoga svijeta."[333]

Kažu: Božiji Poslanik ﷺ, smatrao je sretnim onoga ko posjeduje (samo) osnovne životne potrebe i najavljivao je da će taj biti spašen.

وذكر أيضاً، من حديث عبد الله بن عمر: أن رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ قال: قَدْ أَفْلَحَ مَنْ أَسْلَم وَرُزِقَ كفَافًا وقَنَّعَهُ الله بما آتاه.

On također bilježi predanje Abdullaha ibn Omera da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: "*Spašen je ko primi islam, kome bude dovoljna nafaka koja mu je data i koga Allah učini zadovoljnim onim što mu je dao.*"[334]

Kažu: kada bi vrijednost siromaštva bila samo u lahkom polaganju računa, to bi bilo dovoljno.

قال عبد الله بن الإمام أحمد: حدثنا بيان بن الحكم، حدثنا محمد بن حاتم، قال: حدثني بشر بن الحارث، حدثنا عيسى بن يونس، عن هشام، عن الحسن، قال: قال رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: ثلاثٌ لا يُحاسَبُ بِهِنَّ العَبْدُ ظِلُّ خُصٍ يَسْتَظِلُّ بِهِ وَكِسْرَةٌ يَشُدُّ بِها صُلْبَهُ وَثَوْبٌ يُوَارِي بِهِ عَوْرَتَهُ.

Abdullah, sin Imama Ahmeda, prenosi od Bejana ibn Hakema, kome Muhammed ibn Hatim kaže da mu je Bišr ibn Haris pre-

[333] Ahmed, 5/165.
[334] Muslim, 1054; Ahmed, 2/168 i Bejheki, *Sunen*, 4/196.

nio putem Isaa ibn Junusa od Hišama ibn Hasena da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: "*Za tri stvari čovjek neće biti pitan: za hlad kolibe u kojoj je živio, za parče kojim je održavao svoju snagu i za odjeću kojom je pokrivao svoje stidne dijelove.*"[335]

وقال الإمام أحمد: حدثنا سيار، حدثنا جعفر، حدثنا ليث، عن أبي عثمان، قال: لَمَّا افْتَتَحَ الْمُسْلِمُونَ جُوجِى، دَخَلُوا يَمْشُونَ فِيهَا، وَأَكْدَاسُ الطَّعَامِ فِيهَا أَمْثَالُ الْجِبَالِ، وَكَانَ رَجُلٌ يَمْشِي إِلَى جَنْبِ سَلْمَان، فقال: يا أبا عبدِ الله، ألا تَرَى إِلَى مَا فَتَحَ الله عَلَيْنَا؟ ألاَ تَرَى إِلَى مَا أَعْطَانَا الله؟ فَقَال سلمان: ومَا يُعْجِبُكَ مِمَّا تَرَى؟ إِلَى جَنْبِ كُلِّ حبَّةٍ مِمَّا تَرَى حِسَابٌ.

Imam Ahmed prenosi od Sejjara, kome Džafer kaže da mu je Lejs od Osmana prenio: "Kada su muslimani osvojili Džudžiju, uđoše da prošetaju po njoj. Hrane je bilo u gomilama. Jedan je čovjek hodao uz Selmana i reče: 'Oče Abdullahov, vidiš li šta nam je Allah osvojio i dao?' Selman odgovori: 'Zašto te zadivljuje to što vidiš, kad znaš da ćeš odgovarati za svaku bobicu.'"

Kažu: Poslanik ﷺ je posvjedočio svojim ashabima da će oni biti bolji u siromaštvu i oskudici nego u bogatstvu i obilju.

قال الإمام أحمد: حدثنا عبد الصمد أبو الأشهب، عن الحسن، قال: قال نبي الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: يا أَهْلَ الصُّفَّةِ، كَيْفَ أَنْتُم؟، قَالُوا: نَحْنُ بِخَيْرٍ. قَال: أَنْتُمُ الْيَوْمَ خَيْرٌ أم يَوْم تَغْدُو عَلَى أحدِكُم جفنَةٌ وَتَرُوح أُخْرَى، ويَغْدُو فِي حُلَّةٍ ويَرُوحُ فِي أُخْرَى، وتَسْترونَ فِي بيُوتِكم مثل أستَارِ الْكَعْبَة ؟، قالوا: يا نبي الله، نحن يومئذ خيرٌ، يعطينا ربنا تبارك وتعالى فنشكر. قال: بل أنتم اليوم خير.

Imam Ahmed prenosi putem Abdussameda Ebu Ešheba Hasanovo predanje u kojem stoji da je Poslanik ﷺ rekao: "'O stanovnici sofe[336], kako ste?' 'Dobro smo', odgovoriše. '*Je li vam bolje sada ili onda kada ćete imati mnogo posuđa i nakita i kada ćete u svojim kućama prostirati zavjese poput zavjesa Kabe?*' 'Tada će nam biti bolje, Allahov Poslaniče. Uzvišeni će Gospodar

---

[335] *Ed-Durrul-mensur*, 6/391.

[336] Skupina siromašnih ashaba Božijeg Poslanika ﷺ koji su spavali u džamiji.

nam dati, a mi ćemo biti zahvalni.' On reče: '*Ne! Vama je sada bolje!*'"[337]

Ovo nedvosmisleno ukazuje da su oni u strpljivom podnošenju siromaštva bolji nego u zahvalnosti na bogatstvu.

وقال عبد الله بن أحمد: حدثنا ابن ذر، حدثنا حفص بن غياث، عن داود بن أبي هند، عن أبي حرب بن أبي الأسود، عن طلحة البصري، قالَ قَدِمْتُ المَدِينَةَ وَلَمْ يَكُنْ لِي بِهَا مَعْرِفَةٌ، فَكَانَ يَجْرِي عَلَيْنَا مُدٌّ مِنْ تَمْرٍ بَيْنَ اثْنَيْنِ، فَصَلَّى بنا رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ صلاةً، فَهَتَفَ بِهِ هَاتِفٌ مِنْ خَلْفِهِ فَقَالَ: يا رسول الله، قَدْ حَرَقَ بُطُونَنَا التَّمْرُ، وعزفت عنا الكنف، فخطب فحمد الله وأثنى عليه، وقال: والله لَوْ أَجِدُ لكُمْ اللَّحْمَ وَالخُبْزَ لَأَطْعَمْتُكُمُوهُ، وَلَيَأْتِيَنَّ عَلَيْكُمْ زَمَانٌ تَغْدُو على أحدِكُم الجِفَانُ وتُرَاحُ، ولتلبسن بيوتكم مثل أستار الكعبة. قالوا: يا رسول الله، نحن اليوم خير منا أو يومئذ؟ قال: بل أنتم اليوم خير منكم يومئذ، أنتم اليوم خير منكم يومئذ، يضرب بعضكم رقاب بعض.

Abdullah ibn Ahmed prenosi od Ebu Zerra, kome Hafs ibn Gijas putem Davuda ibn Ebu Hinda prenosi od Ebu Harba ibn Ebu Esveda da je Talha el-Basri rekao: "Došao sam u Medinu ne znajući ništa o tom gradu. Dvojica ljudi nosili su između nas posudu hurmi. Božiji Poslanik ﷺ predvodio nas je u namazu, kada ga neko pozva: 'Božiji Poslaniče, stomake nam paraju ove hurme, a ogrtači su nam dotrajali!' On održa hutbu, zahvali Allahu, pohvali Ga i reče: '*Tako mi Allaha, kada bih imao mesa i hljeba, dao bih vam. Doista će nastupiti vrijeme kada će vam se prinositi činije, a po kućama ćete imati zavjese poput Ka'binih.*' 'Božiji Poslaniče, hoćemo li tada biti bolji nego što smo sad?', upitaše. '*Vi ste sada bolji nego što ćete biti tada. Jedni ćete drugima sjeći vratove.*'"[338]

Imam Ahmed prenosi putem Abdulvehhaba, koji prenosi putem Seida od Katade, a on od stanovnika sofe ovakvo predanje.

Kažu: kada su imetak i bogatstvo kušnja, rijetko ko je saču-

---

337 *Medžmeuz-zeva'd*, 10/323 i *Kenzul-'ummal*, 6226.

338 Ahmed, 3/487.

van od tog iskušenja i utjecaja bogatstva na vjeru, kao što Uzvišeni kaže: ﴿إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ﴾ *"Doista su bogatstva vaša i djeca vaša samo iskušenje"* (Et-Tegabun, 15).

وفي الترمذي، من حديث كعب بن عياض، قال: سمعت رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ يقول: إِنَّ لِكُلِّ أُمَّةٍ فِتْنَةً، وفتنةُ أُمَّتِي المَالُ. قال هذا حديث حسن صحيح.

Tirmizi bilježi hadis Ka'ba ibn Ijada u kojem stoji da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: "*Svaki će narod imati iskušenje, a iskušenje je mog naroda imetak.*"[339] Ovo je hasen-sahih hadis. Neki kažu: imetak poziva u Vatru, a siromaštvo u Džennet.

قال الإمام أحمد: حدثنا يزيد، حدثنا أبو الأشهب، حدثنا سعيد بن أيمن مولى كعب بو سور، قال: بَيْنَمَا رَسُولُ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ يُحَدِّثُ أَصْحَابَهُ، إِذَا رَجُلٌ مِنَ الْفُقَرَاء فَجَلَسَ إِلَى جَنْبِ رَجُلٍ مِنَ الْأَغْنِيَاءِ، فَكَأَنَّهُ قَبَضَ مِنْ ثِيَابِهِ عَنْهُ، فَقَالَ رسول الله: أَخَشِيتَ يَا فُلَانُ أَنْ يَغْدُوَ غِنَاكَ عَلَيْهِ أو يَغْدُوَ فقرُه علَيْك، قال: يا رسول الله، وَشَرٌّ الغِنَى؟ قال: نعَمْ، إن غِنَاك يدعوك إلى النَّارِ، وإن فقره يدعوه إلى الجنَّةِ، قال: فَمَا يُنْجِينِي منْهُ؟ قال: تُوَاسِيهِ. قال إذن افعل، فقال لآخر: لا أرجها فيه، قال: فاستغفر وادع لأخيك.

Imam Ahmed bilježi predanje Jezida, on od Ebu Ešheba, kome je Seid ibn Ejmen, štićenik Ka'ba ibn Sevra rekao: "Dok je Božiji Poslanik ﷺ govorio svojim ashabima, dođe jedan siromah i sjede pokraj jednog bogataša. Ovaj privuče sebi odjeću, a Božiji Poslanik ﷺ reče: '*Bojiš li se da tvoje bogatstvo ne pređe na njega ili njegovo siromaštvo na tebe?*' 'Zar je bogatstvo loše, Božiji Poslaniče?', upita čovjek. '*Jeste, bogatstvo te poziva u Vatru, a siromaštvo u Džennet.*' 'Šta me može spasiti od toga?' '*Podijeli imetak s njime.*' Siromah reče: 'Nemam potrebe za tim.' '*Onda traži oprost i moli se za svoga brata*', reče mu Božiji Poslanik ﷺ."[340]

Kažu: bogatstvo je prevelika stvar da bi čovjek mogao biti dovoljno zahvalan.

---

[339] Tirmizi, 2337 i Ahmed, 4/160.
[340] *Ihja ulumid-din*, 3/547 i Ahmed, *Knjiga o zuhdu*, 38.

وقد روى الترمذي في جامعه، من حديث عثمان بن عفان رضي الله عنه: أن النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ قال: لَيْسَ لابنِ آدَمَ حَقٌّ فِي سِوَى هذِهِ الخِصَالِ: بَيْتٍ يَسْكُنُهُ، وَ ثَوْبٍ يُوَارِي عَوْرَتَهُ، وَجِلْفِ الخُبْزِ وَالْمَاءِ.، قال هذا حديث حسن صحيح.

Tirmizi u svom *Džamiu* bilježi hadis Osmana ibn Affana u kojem stoji da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: "*Čovjek ima potrebe samo za ovim stvarima: kućom u kojoj će živjeti, odjećom koja će mu stidna mjesta pokrivati i za korom hljeba i vodom.*"[341] Kaže da je ovo hasen-sahih hadis.

وفي **صحيح** مسلم، عن أبي أمامة رضي الله عنه، قال: قال رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: يا ابن آدَمَ، إِنَّكَ إِنْ تَبْذُلِ الْفَضْلَ خَيْرٌ لَكَ، وَإِنْ تُمْسِكْهُ شَرٌّ لَكَ، ولَا تُلَامُ على كَفَاف، وَابْدَأْ بِمَنْ تَعُولُ، وَالْيَدُ الْعُلْيَا خَيْرٌ مِنَ الْيَدِ السُّفْلَى.

Muslim u *Sahihu* navodi predanje Ebu Umame ؓ u kojem stoji da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: "*O čovječe! Ako podijeliš višak, to je bolje za tebe. Ako ga zadržiš, to je gore za tebe. Nećeš biti pitan za osnovnu opskrbu koju si imao. Počni s onima koje izdržavaš, a gornja je ruka bolja od donje.*"[342]

وفي **صحيحه** أيضاً، من حديث أبي نضرة، أن أبي سعيد رضي الله عنه، قال: بَيْنَمَا نَحْنُ فِي سَفَرٍ مَعَ النَّبِيِّ -صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ- إِذْ جَاءَ رَجُلٌ عَلَى رَاحِلَتِهِ، فَجَعَلَ يَضْرِبُ يَمِيناً وَشِمَالاً. فَقَالَ النَّبِيُّ -صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ-: مَنْ كَانَ مَعَهُ فَضْلُ ظَهْرٍ، فَلْيَعُدْ بِهِ عَلَى مَنْ لاَ ظَهْرَ لَهُ، وَمَنْ كَانَ لَهُ فَضْلُ زَادٍ، فَلْيَعُدْ بِهِ عَلَى مَنْ لاَ زَادَ لَهُ.

U istom *Sahihu* bilježi se predanje Ebu Nadrea da je Ebu Se'id kazao: "Jednom, dok smo putovali s Božijim Poslanikom ﷺ, dođe čovjek na svojoj jahalici. On pogleda lijevo-desno. Božiji Poslanik ﷺ reče: '*Ko ima jahaću životinju viška neka je da onome ko nema šta da jaše, a ko ima višak hrane neka ga da onome ko nema hrane sa sobom.*' Zatim navede koje vrste imetka mogu bi-

[341] Tirmizi, 2342 i *Mustedrek*, 2343.
[342] Muslim, 1036 i Tirmizi, 2343.

ti višak, tako da smo shvatili da nemamo pravo na ono što nam pretekne."[343]

Kažu: ovdje se ističe vrijednost zahvalnog bogataša koji sav svoj višak udjeljuje. A što se tiče bogataša koji uživa u tom višku i iskazuje malo veću od potrebne zahvalnosti, kako on može biti bolji od siromaha koji je zadovoljan siromaštvom koje mu je Allah dao.

Kažu: Božiji Poslanik ﷺ zakleo se svojim ashabima, a oni su vodilje zahvalnosti, da se ne boji da će ih siromaštvo pokvariti, već bogatstvo.

ففي الصحيحين من حديث عمرو بن عوف ـ وكان شهد بدراً ـ أَنَّ رَسُولَ الله بَعَثَ أَبَا عُبَيْدَةَ بْنَ الْجَرَّاحِ، إِلَى الْبَحْرَيْنِ، يَأْتِي بِجِزْيَتِهَا. وَكَانَ النَّبِيُّ، هُوَ صَالَحَ أَهْلَ الْبَحْرَيْنِ، وَأَمَّرَ عَلَيْهِمُ الْعَلاَءَ بْنَ الْحَضْرَمِيِّ. فَقَدِمَ أَبُو عُبَيْدَةَ بِمَالٍ مِنَ الْبَحْرَيْنِ. فَسَمِعَتِ الأَنْصَارُ بِقُدُومِ أَبِي عُبَيْدَةَ. فَوَافَوْا صَلاَةَ الْفَجْرِ مَعَ رَسُولِ الله. فَلَمَّا صَلَّى رَسُولُ الله، انْصَرَفَ. فَتَعَرَّضُوا لَهُ. فَتَبَسَّمَ رَسُولُ الله، حِينَ رَآهُمْ. ثُمَّ قَالَ: «أَظُنُّكُمْ سَمِعْتُمْ أَنَّ أَبَا عُبَيْدَةَ قَدِمَ بِشَيْءٍ مِنَ الْبَحْرَيْنِ؟» قَالُوا: أَجَلْ. يَا رَسُولَ الله قَالَ: «أَبْشِرُوا وَأَمِّلُوا مَا يَسُرُّكُمْ. فَوَالله مَا الْفَقْرَ أَخْشَىٰ عَلَيْكُمْ. وَلٰكِنِّي أَخْشَىٰ عَلَيْكُمْ أَنْ تُبْسَطَ الدُّنْيَا عَلَيْكُمْ، كَمَا بُسِطَتْ عَلَىٰ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ. فَتَنَافَسُوهَا كَمَا تَنَافَسُوهَا. فَتُهْلِكَكُمْ كَمَا أَهْلَكَتْهُمْ».

U dva Sahiha bilježi se predanje Amra ibn Avfa, koji je prisustvovao Bedru, u kojem stoji da je Božiji Poslanik ﷺ poslao Ebu Ubejdu ibn Džerraha, da donese porez iz Bahrejna. A Božiji Poslanik ﷺ bio je sklopio mir sa stanovnicima Bahrejna i učinio je zapovjednikom nad njima Alaa, sina Hadremija. Ebu Ubejda je došao s imetkom iz Bahrejna. Ensarije čuše za dolazak Ebu Ubejde, pa dođoše na sabah s Vjerovjesnikom, smilovao mu se Allah i spasio ga. Pošto je klanjao s njima sabah, otišao je. Oni su pokazivali prema njemu, a Božiji Poslanik ﷺ nasmiješi se i reče: "*Mislim da ste već čuli da je Ebu Ubejda donio nešto.*" Rekli su: "Da, o Allahov poslaniče!" Rekao je: "*Pa veselite se, i nadajte se onome što raduje vas! Tako mi Allaha, nije siromaštvo to čega se plašim za vas, ali se plašim da vam se razastre bogatstvo kao što se razastrlo onima prije vas, pa da se međusobno natječete*

[343] Muslim, 1728 i Bejhekijev *Sunen*, 4/182.

u povećavanju bogatstva kao što su se takmičili oni prije vas, i (da) vas bogatstvo upropasti kao što je upropastilo njih."[344]

Imam Ahmed bilježi Revhovo predanje od Hišama u kojem stoji da je Hasan rekao: "Pitali su Ebu Sa'lebu Hašenija: 'Gdje vam je dunjaluk koji ste obećavali, ashabi Muhammedovi?' 'Neka se drugi raduju dunjaluku', reče, 'on uništava, tako mi Allaha osim Koga drugog boga nema, vjerovanje kao što vatra jede iscjepkano drvo.'"

Ahmed putem Jezida prenosi da je Hišam ibn Hassan čuo Hasana kako govori: "Tako mi Allaha, kome god se razastre dunjaluk, i on se ne prepadne da je to zamka za njega, taj malo zna i slabo razmišlja. A kada se dunjaluk nekom uskrati i on ne prepozna dobro u tome, taj također malo zna i slabo razmišlja."

Oni kažu: pokraj Božijeg Poslanika ﷺ prošli su siromah i bogataš, pa on reče za siromaha: "*Ovaj je bolji od pune zemlje ovakvih.*"

روى البخاري في **صحيحه**، عن سهل بن سعد رضي الله عنه، قال: مرَّ رجلٌ على رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ، فقال: ما تقولون في هذا؟ قالوا: حَرِيٌّ إن خَطب أن يُنكحَ وإن شَفَعَ أن يُشفَّع وإن قال أن يُستَمَع قال: ثم سكتَ. فمر رجلٌ من فُقَراء المسلمين فقال: ما تقولون في هذا؟ قالوا: حَرِيٌّ إن خَطبَ أن لا يُنكحَ وإن شَفَعَ أن لا يُشَفَّع، وإن قال أن لا يُستَمَعَ. فقال رسولُ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ هذا خيرٌ من مِلْءِ الأرضِ مثلَ هذا.

Buhari u Sahihu bilježi predanje Sehla ibn Sa'da: "Prošao je neki čovjek pored Božijeg Poslanika ﷺ, i on upita ashabe: 'Šta kažete za ovoga?' 'Zaslužuje da mu se da kada zaprosi, da se njegova preporuka prihvati i riječi slušaju.' On to prešuti. Zatim naiđe jedan siromašni musliman, pa on upita: 'Šta o ovome kažete?' 'Ako bi zaprosio, ne treba ga oženiti, ne treba mu preporuku prihvatiti niti riječi slušati.' Božiji Poslanik ﷺ reče: 'Ovaj je bolji od pune zemlje onakvih.'"[345]

Božiji Poslanik ﷺ obećava siromašnima ono što ne obećava bogatim.

---

[344] Buhari, 3158 i Muslim, 2961.
[345] Buhari, 5091.

U predanjima se spominju različiti periodi u kojima će siromasi prestići bogataše.

ففي صحيح مسلم، عن عبد الله بن عمر: جَاءَ ثَلاَثَةُ نَفَرٍ إِلَىٰ عَبْدِ الله بْنِ عَمْرِو بْنِ الْعَاصِ، وَأَنَا عِنْدَهُ، فَقَالُوا: يَا أَبَا مُحَمَّدٍ إِنَّا، وَالله مَا نَقْدِرُ عَلَىٰ شَيْءٍ. لاَ نَفَقَةٍ، وَلاَ دَابَّةٍ، وَلاَ مَتَاعٍ. فَقَالَ لَهُمْ: مَا شِئْتُمْ. إِنْ شِئْتُمْ رَجَعْتُمْ إِلَيْنَا فَأَعْطَيْنَاكُمْ مَا يَسَّرَ الله لَكُمْ. وَإِنْ شِئْتُمْ ذَكَرْنَا أَمْرَكُمْ لِلسُّلْطَانِ. وَإِنْ شِئْتُمْ صَبَرْتُمْ. فَإِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ الله يَقُولُ: «إِنَّ فُقَرَاءَ الْمُهَاجِرِينَ يَسْبِقُونَ الأَغْنِيَاءَ، يَوْمَ الْقِيَامَةِ، إِلَىٰ الْجَنَّةِ، بِأَرْبَعِينَ خَرِيفاً. قَالُوا: فَإِنَّا نَصْبِرُ. لاَ نَسْأَلُ شَيْئاً.

Muslim u *Sahihu* bilježi predanje Abdullaha ibn Omera u kojem stoji da su trojica ljudi došla i rekla: "'Oče Muhammedov, tako nam Allaha, ništa ne možemo činiti. Nemamo opskrbe, jahalica niti opreme.' On odgovori: 'Kako hoćete. Možete nam kazati što vam treba, pa da vam mi damo koliko možete. Možete se požaliti i sultanu, a možete i trpjeti. Čuo sam Božijeg Poslanika ﷺ kada je rekao: 'Siromašni muhadžiri će u Džennet ući četrdeset godina prije bogatih." Oni rekoše: 'Trpjet ćemo i nećemo ništa tražiti.'"[346]

وقال الإمام أحمد: حدثنا عفان، حدثنا حماد بن سلمة عن أبي هريرة ﷺ أن رسول الله ﷺ قال: يدخل فقراء المسلمينَ الجَنَّةَ قبل أغنيائهم بنصف يوم وذلك خمسمائة عام.

وفي الترمذي من حديث جابر بن عبد الله ﷺ عن النبي ﷺ قال: يدخل فقراء أمتي الجنة قبل بأربعين خريفا.

Imam Ahmed bilježi od Affana, kome je Hammad ibn Selema prenio da je Ebu Hurejra ﷺ rekao: "*Siromašni će muslimani u Džennet ući pola dana prije bogataša, a to će trajati petsto godina.*"[347]

Tirmizi bilježi predanje Džabira ibn Abdullaha, a u njemu stoji da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: "*Siromasi iz moga ummeta ući će u Džennet četrdeset godina prije bogataša.*"[348] Ovo je vjerodostojan hadis. On odgovora hadisu Abdullaha ibn Omera i hadisu

[346] Hadis je već citiran.
[347] Hadis je već citiran.
[348] Hadis je već citiran.

Enesa koji je zabilježen kod Tirmizija: إن المساكين يدخلون قبل الأغنياء بأربعين خريفاً *"Siromasi će ući četrdeset godina prije bogatih."*[349]

Kod ove trojice: Džabira, Enesa i Abdullaha ibn Omera razlika u ulasku je četrdeset godina, a kod Ebu Hurejre i Ebu Seida petsto. Tu nema kontradiktornosti zato što ova razlika zavisi i od stepena siromaštva i bogatstva. Neki će ih prestići za četrdeset godina, neki za petsto, a neki za periode koji su kraći ili duži od ovoga.

وقد روى الإمام أحمد في مسنده، من حديث عبد الله بن عمر رضي الله عنه، عن النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ أنه قال: «هَلْ تَدْرُونَ مَنْ أَوَّلُ مَنْ يَدْخُلُ الجنةَ مِنْ خَلْقِ الله؟» قالُوا: الله ورسولُهُ أعلَمُ، قالَ: «أَوَّلُ مَنْ يدخُلُ الجنةَ مِنْ خَلْقِ الله الفُقَراءُ المُهاجرونَ الذينَ يُسَدُّ بهم الثّغورُ، وتُتَّقَى بهمُ المَكارِهُ، ويَمُوتُ أحدُهُمْ وحاجتُهُ في صَدْرِهِ لا يستطيعُ لها قضاءً، فيقولُ الله لِمَنْ يشاءُ مِنْ ملائكتِهِ: ايتُوهُمْ فحَيُّوهُمْ، فيقولُ الملائكةُ: رَبَّنا نحنُ سكانُ سَماواتِكَ وخِيرتُكَ مِنْ خلقِكَ، أفتأمرُنا أنْ نأتِيَ هٰؤلاءِ، فنُسَلِّمَ عليهم؟ قالَ إنَّهمْ كانُوا عباداً يعبدُوني لا يُشْرِكُونَ بي شيئاً، وتُسَدُّ بهم الثُّغورُ، وتُتَّقَى بهمُ المَكارِهُ، ويموتُ أحدُهُمْ وحاجتُهُ في صدرِهِ لا يَستطيعُ لها قضاءً، قالَ: فتأتيهمُ الملائكةُ عندَ ذلكَ، فيدخُلُونَ عليهمْ مِنْ كُلِّ بابٍ: {سَلامٌ عليكُمْ بما صَبَرْتُمْ فنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ} (الرعد: ٢٤)».

Ahmed u svom Musnedu prenosi od Abdullaha ibn Omera ﷺ da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: *"Znate li ko će prvi ući u Džennet?" "Allah i njegov Poslanik najbolje znaju." "Siromašni muhadžiri koji se ne mogu zaštititi od nedaća umiru, a duša im čezne za nečim što sebi ne mogu priuštiti. Meleki će reći: 'Gospodaru naš, mi smo Tvoji meleki, čuvari Tvog neba i njegovi stanovnici. Nemoj ih uvesti u Džennet prije nas.' On će reći: 'To su Moji robovi, nisu Mi ništa ravnim smatrali. Ne mogu se zaštititi od nedaća. Umiru, a duša im čezne za nečim što sebi nisu mogli priuštiti.' Nakon toga, meleki će im doći (u susret) sa svih vrata – 'Mir s vama, bili ste strpljivi; čeka vas lijepa vječna kuća.'"*[350]

[349] Tirmizi, 2353.
[350] Ahmed, 2/168 i *Medžmeuz-zeva'd*, 10/259.

وقال الطبراني في معجمه: حدثنا محمد بن عبد الله الحضرمي و علي بن سعيد الرازي، قالا: حدثنا علي بن مهرام العطار، حدثنا عبد الملك ابن أبي كريمة، عن الثوري، عن محمد بن زيد، عن أبي حازم، عن أبي هريرة رضي الله عنه، قال: سمعت رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ يقول: إن فقراء المؤمنين يدخلون الجنة قبل أغنيائهم بنصف يوم، وذلك خمسمائة سنة، فقال رجل: أمنهم أنا يا رسول الله؟ قال: إن تغديت رجعت على عشاء، وإذا تعشيت يبيت معك غداء ؟، قال: نعم. قال: لست منهم، فقام رجل فقال: أمنهم أنا يا رسول الله؟ قال: هل سمعت ما قلنا لهذا؟ قال: نعم، ولست كذلك. قال: هل تجد ثوباً ستيراً سوى ما عليك؟ قال: نعم. قال: فلست منهم. فقام آخر فقال: أمنهم أنا يا رسول الله؟ فقال: هل سمعت ما قلت لهذين قبلك؟ قال: نعم، قال: هل تجد قرضاً كلما شئت أن تستقرض؟ قال: نعم. قال: فلست منهم، فقام آخر فقال: أمنهم أنا يا رسول الله؟ فقال: هل سمعت ما قلت لهؤلاء؟ قال: نعم، قال: تقدر أن تكتب؟ قال: نعم. قال: فلست منهم، قال: فقام خامس فقال: أنا منهم يا رسول الله؟ فقال: هل سمعت ما قلت لهؤلاء ؟، قال: نعم، قال: هل تمسي عن ربك راضياً وتصبح كذلك ؟، قال: نعم، قال: فأنت منهم، قال النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: إن سادات المؤمنين في الجنة من إذا تغدى لم يجد عشاء، وإذا تعشى لم يبت عنده غداء، وإن استقرض لم يجد قرضاً، وليس له فضل كسوة إلا ما يواري به ما لا يجد منه بداً، ولا يقدر على أن يكتسب ما يعش به ويمسي عن الله راضياً ويصبح راضياً: ﴿أولئك مع الذين أنعم الله عليهم من النبيين والصديقين والشهداء والصالحين وحسن أولئك رفيقاً﴾.

Taberani u svom *Mu'džemu* navodi kako je Ebu Hurejre čuo Božijeg Poslanika ﷺ kako govori: "*Siromašni će vjernici ući prije bogatih za pola godine, što iznosi (prema ahiretskom brojanju) petsto godina.*" Jedan čovjek reče: "Jesam li ja od njih, Božiji Poslaniče?" "Vraćaš li se s ručka na večeru i prenoći li ti hrana u kući?" "Da", odgovori čovjek. "Ti nisi od njih", reče mu Božiji Poslanik ﷺ. Drugi upita: "Jesam li ja od njih?" "Jesi li čuo šta smo ovoga pitali?" "Jesam, ali ja nisam takav." "Imaš li odijelo osim toga?" "Imam" "Onda ti nisi od njih." Drugi čovjek upita: "Jesam li ja od njih, Božiji Poslaniče?" "Jesi li čuo šta sam pitao ovu dvojicu?" "Jesam, ali ja nisam takav." "Možeš li naći po-

zajmicu kada god je zatražiš?" "Mogu", reče ovaj. "Onda ti nisi od njih." Tada još jedan čovjek ustade i upita: "Jesam li ja od njih, Božiji Poslaniče?" "Čuo si šta sam njih pitao?" "Jesam, i ja nisam takav." "Možeš li da zarađuješ?", upita ga Božiji Poslanik ﷺ. "Mogu", odgovori. "Onda ni ti nisi od njih." Zatim ustade peti čovjek i upita: "Jesam li ja od njih?" "Čuo si šta sam njih pitao?" "Jesam", odgovori. "Da li zaspiš zadovoljan Allahom i budiš se zadovoljan?" "Da", odgovori. "Ti si od njih", kaza mu Božiji Poslanik ﷺ.

Zatim Poslanik ﷺ reče: "Predvodnik vjernika u Džennetu bit će onaj ko, kada ruča, nema ništa za večeru, a kada večera, u njegovoj kući ne ostane hrane. Kada zatraži pozajmicu, ne može da je nađe. On ima samo osnovnu odjeću koja ga jedva pokriva. Nije u mogućnosti da zaradi ono što mu je dovoljno za život. Zadovoljan je Allahom uvečer i kada se budi: '*Oni će biti u društvu vjerovjesnika, i pravednika, i šehida, i dobrih ljudi, kojima je Allah milost Svoju darovao. A kako će oni divni drugovi biti!*' (En-Nisa, 69). Taberani kaže: "Ranije citirani hadis je garib-hadis Sufjana es-Sevrija od Muhammeda ibn Zejda koga zovu Abdi. U jednoj generaciji usamljen je Abdulmelik."

Rekoh da je ovaj Muhammed Abdi kod nekih pouzdan, a kod nekih slab. Darekutni kaže da nije jak, a Ebu Hatim da su mu predanja solidna. Ibn Hibban ga ubraja u pouzdane. Tirmizi i Ibn Madža bilježe njegova predanja. U toj se generaciji nalazi Muhammed ibn Zejd eš-Šami, koji prenosi od Ebu Seleme ibn Abdurrahmana, koji je odbačen. Bojim se da je ovo upravo on. Sevri nije kazao odakle je, već da se naziva Abdi, a Allah najbolje zna.

وقال الإمام أحمد: حدثنا إسماعيل بن إبراهيم، حدثنا هشام الدستوائي، عن يحيى بن أبي كثير، عن عامر العقيلي، عن أبيه، عن أبي هريرة رضي الله عنه، قال: قال رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: عُرِضَ عَلَيَّ أَوَّلُ ثلاثةٍ يدخلونَ الجنةَ، وأَوَّلُ ثلاثةٍ يدخلونَ النارَ، فَأَمَّا أَوَّلُ ثلاثةٍ يدخلونَ الجنةَ، فالشهيدُ، وعبدٌ أَدَّى حَقَّ الله ونَصَحَ لسيدِهِ، وفقيرٌ مُتَعَفِّفٌ ذو عيالٍ، وأَمَّا أَوَّلُ ثلاثةٍ يدخلونَ النارَ: فَسُلْطَانٌ مُسَلَّطٌ، وذو ثَرْوَةٍ من المالِ لم يُعْطِ حقَّ مالِهِ، وفَقِيرٌ فَجورٌ.

Imam Ahmed bilježi putem Ismaila ibn Ibrahima od Hišama ed-Dustuvaija, kome prenosi Jahja ibn Ebi Kesir, a njemu Amir el-Ukajlij od svoga oca, a on od Ebu Hurejre da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: "*Predočena su mi prva trojica iz mog ummeta koja će ući u Džennet, i prva trojica koja će ući u Džehennem. Trojica dženetlija jesu: šehid, rob podanik koga ropstvo na dunjaluku nije spriječilo od pokornosti Gospodaru, i pošteni siromah s velikom porodicom. Prva trojica koji će ući u Džehennem jesu: vladar tiranin, posjednik bogatstva i imetka koji ne izdvaja Allahovo pravo iz tog imetka i siromah koji se ponosi.*"[351] Tirmizi prenosi ovaj hadis u verziji u kojoj se spominju samo trojica koja ulaze u Džennet.

Siromasi kažu: na vrijednost siromaha dovoljno ukazuje to da će većina dženetlija biti siromašni, a većina džehenemlija bogataši.

قال الإمام أحمد: حدثنا عبد الله بن محمد بن أبي شيبة، حدثنا شريك، عن أبي إسحاق، عن السائب بن مالك، عن عبد الله بن عمر رضي الله عنهما، قال: قال رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: اطَّلَعْتُ فِي الْجَنَّةِ فَرَأَيْتُ أَكْثَرَ أَهْلِهَا الْفُقَرَاءَ، وَاطَّلَعْتُ فِي النَّارِ فَرَأَيْتُ أَكْثَرَ أهلها الأَغنياء والنساء.

Imam Ahmed navodi od Abdullaha ibn Muhammeda ibn Ebu Šejbe, kome Šurejk od Ebu Ishaka prenosi predanje Saiba ibn Malika od Abdullaha ibn Omera da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: "*Pogledao sam u Džennet i vidjeh da su većina u njemu siromasi. Pogledao sam u Džehennem i vidjeh da su većina u njemu bogataši i žene.*"[352]

وفي صحيح البخاري، عن أبي رجاء، قال: جاء عمران بن حصين إلى امرأته من عند رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ، فقالت: حدثنا ما سمعت من النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ، فقال: إنه ليس من حديث ! فلم تدعه (أو قال) فأغضبته، فقال: سمعت رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ يقول: نَظَرْتُ فِي الْجَنَّةِ فَرَأَيْتُ أَكْثَرَ أَهْلِهَا الْفُقَرَاءَ، وَنَظَرْتُ فِي النَّارِ فَرَأَيْتُ أَكْثَرَ أَهْلِهَا النِّسَاءَ.

[351] Ahmed, 2/425 i Tirmizi, 1642.
[352] Tirmizi, 2603 i Ahmed, 1/234.

Buhari u *Sahihu* bilježi od Ebu Redžaa predanje u kojem stoji da je Imran ibn Husajn došao od Božijeg Poslanika ﷺ, i žena mu reče: "Pričaj mi šta si čuo od Poslanika ﷺ" On reče: "Nisam ništa." Ona ga ne pusti na miru, ili je rekao da ga je naljutila, pa on reče: "Čuo sam da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: '*Pogledao sam u Džehennem i vidjeh da su većina u njemu žene. Pogledah u Džennet i vidjeh da su većina u njemu siromasi.*'"[353]

وفي الصحيحين، من الحديث أسامة بن زيد: أن رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ قال: قُمْتُ عَلَى بَابِ الجَنَّةِ، فَإِذَا عَامَّةُ مَنْ دَخَلَهَا المَسَاكِينُ، وقُمْتُ عَلَى بَابِ النَّارِ فَإِذَا عَامَّةُ مَنْ دَخَلَهَا النِّسَاءُ.

U dva *Sahiha* bilježe se hadis Useme ibn Zejda u kojem stoji da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: "*Stadoh kod vrata Dženneta i vidjeh da u njega ulaze pretežno siromašni, i stadoh kod vrata Džehennema i vidjeh da u njega pretežno ulaze žene.*"[354]

وفي صحيح مسلم، عن ابن عباس: أن النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ اطلع في النار فرأى أكثر أهلها النساء، واطلع في الجنة فرأى أكثر أهلها الفقراء.

U Muslimovom *Sahihu* navodi se od Ibn Abbasa da je Poslanik ﷺ pogledao u Vatru i vidio da u njoj najviše ima žena i da je pogledao u Džennet i vidio da su u njemu pretežno siromašni.[355]

Kažu: dovoljan pokazatelj da je siromaštvo bolje jeste to šta ga nijedan bogataš ne bi poželio na Sudnjem danu.

قال الإمام أحمد: حدثنا عبد الله بن نمير، حدثنا إسماعيل - يعني ابن خالد - عن نفيع، عن أنس بن مالك رضي الله عنه، قال: قال رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: ما من أحد يوم القيامة غني ولا فقير إلا ود أن ما كان أوتي في الدنيا قوتاً. قال البخاري: يتكلمون في نفيع. وهذا أليق ما قيل فيه.

Imam Ahmed bilježi od Abdullaha ibn Numejra, kome Ismail, tj. Ibn Halid, prenosi od Nefia, a on od Enesa ibn Malika da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: "*Svaki čovjek na Sudnjem danu, i siro-*

[353] Buhari, 6546 i *Kenzul'ummal*, 16661.
[354] Buhari, 6547 i Muslim, 2736.
[355] Muslim, 2737.

mah i bogataš, poželjet će da su na ovom svijetu imali samo osnovno za život." Buhari kaže: "O Nefiu se govori." To je najprimjerenije što je o njemu rečeno.

Božiji Poslanik ﷺ u više hadisa direktno govori da su siromašni bolji. Jedan od njih je citirani hadis Sehla ibn Sa'da.

Imam Ahmed bilježi Ebu Muavijevo predanje od E'meša, kome Zejd ibn Vehb kaže da je Ebu Zerr ؓ rekao da Božiji Poslanik ﷺ veli: "'*O Ebu Zerre, podigni glavu i vidi ko je najimućniji čovjek u džamiji.*' Ja pogledah i rekoh: 'Taj i taj.' On reče: '*Ebu Zerre, pogledaj ko je najniži čovjek u džamiji.*' Ja spazih slabašnog čovjeka u otrcanoj odjeći i rekoh: 'Ovaj.' Božiji Poslanik ﷺ reče: '*Tako mi Onoga u Čijoj je ruci moja duša, ovaj je na Sudnjem danu bolji od bezbroj onakvih.*'"[356]

حدثنا وكيع ووافقه زائد، حدثنا الأعمش، عن سليمان بن يسار، عن خرشة بن الحر، عن أبي ذر، فذكره، وقال: لهذا خير عند الله يوم القيامة من ملء الأرض مثل هذا. قال الإمام أحمد: وحدثنا أبو معاوية، ووافقه يعلى، قال: حدثنا الأعمش، عن زيد بن وهب، عن أبي ذر، فذكره.

Njemu prenose Veki' i Zaid od A'meša, kome Sulejman ibn Jesar od Harše ibn Harra prenosi verziju ovog Ebu Zerrovog hadisa u kojem stoji: "*Doista je ovaj bolji kod Allaha na Sudnjem danu od čitave zemlje ovakvih.*"[357] Imam Ahmed ovaj hadis bilježi i od Ebu Muavije i Ja'le, kojima E'meš prenosi od Zejda ibn Vehba ovo Ebu Zerrovo predanje.

Ono što presuđuje između nas u ovoj raspravi i otklanja svaku sumnju jeste činjenica da se siromaštvom stječe nagrada i ugled kod Allaha. A bogataš, makar bio i zahvalan, ono što stekne svojim bogatstvom na dunjaluku bit će mu oduzeto od nagrade na Sudnjem danu, pa makar ga koristio na najispravniji način. Male su blagodati, znači, oduzete od velikih blagodati na ahiretu.

---

[356] Ahmed, 5/170.
[357] Ahmed, 5/157.

وفي صحيح مسلم، من حديث عبد الله بن عمر: أن رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ قال: ما مِنْ غَازِيَةٍ تَغْزُو فِي سَبِيلِ الله فَيُصِيبُونَ غَنِيمَةً إلاّ تَعَجَّلُوا ثُلُثَيْ أَجْرِهِمْ مِنَ الآخِرَةِ، وَيَبْقَى لَهُمْ الثُّلُثُ، فإِنْ لَمْ يُصِيبُوا غَنِيمَةً تَمَّ لَهُمْ أَجْرُهُمْ".

Muslim bilježi hadis Abdullaha ibn Omera u kojem stoji da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: "*Svaki odred koji se bori na Allahovom putu, pa osvoje plijen, na taj način uzet će dvije trećine svoje ahiretske nagrade, a ostat će im jedna. A ako ne uzmu plijen, onda će im nagrada biti potpuna.*"[358]

وفي الصحيحين، عن خباب بن الأرت رضي الله عنه، قال: هَاجَرْنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ نَلْتَمِسُ وَجْهَ الله فَوَقَعَ أَجْرُنَا عَلَى الله فَمِنَّا مَنْ مَاتَ لَمْ يَأْكُلْ مِنْ أَجْرِهِ شَيْئًا مِنْهُمْ مُصْعَبُ بْنُ عُمَيْرٍ وَمِنَّا مَنْ أَيْنَعَتْ لَهُ ثَمَرَتُهُ فَهُوَ يَهْدِبُهَا قُتِلَ يَوْمَ أُحُدٍ فَلَمْ نَجِدْ مَا نُكَفِّنُهُ إِلَّا بُرْدَةً إِذَا غَطَّيْنَا بِهَا رَأْسَهُ خَرَجَتْ رِجْلَاهُ وَإِذَا غَطَّيْنَا رِجْلَيْهِ خَرَجَ رَأْسُهُ فَأَمَرَنَا النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ أَنْ نُغَطِّيَ رَأْسَهُ وَأَنْ نَجْعَلَ عَلَى رِجْلَيْهِ مِنْ الْإِذْخِرِ. ومنا من أينعت له ثمرته فهو يهديها.

U dva *Sahiha* bilježi se predanje Habbaba ibn Erta ؓ: "Učinili smo hidžru s Božijim Poslanikom ﷺ težeći Allahovoj nagradi, pa se ona i desila. Neki su od nas umrli ne okusivši ništa od te nagrade. Među njima je Musab ibn Umejr ؓ. On je ubijen na dan Uhuda. Ostavio je ogrtač koji mu nije mogao pokriti noge ako bismo mu pokrili glavu, a ako bismo mu pokrili noge, glava bi mu ostala otkrivena. Božiji Poslanik ﷺ naredi nam da mu pokrijemo glavu, a da mu po nogama stavimo izhir.[359] Drugi su pak osjetili plodove te nagrade i dijelili ih."[360]

وفي الصحيحين، عن قيس بن أبي حازم، قال: دخلنا على خباب نعوده، وقد اكتوى سبع كيات، فقال: إِنَّ أَصْحَابَنَا الَّذِينَ سَلَفُوا مَضَوْا وَلَمْ تَنْقُصْهُمْ الدُّنْيَا. وذكر الحديث.

U dva Sahiha bilježi se i predanje Kajsa ibn Ebu Hazima: "Došli smo u posjetu Habbabu, koji je sedam puta izvršio kauterizaci-

[358] Muslim, 1906 i Ahmed, 2/169.
[359] Biljka lijepog mirisa.
[360] Buhari, 1272; Muslim, 940; Tirmizi, 3852 i Ebu Davud, 2876.

ju. Reče: 'Naši su prethodnici proživjeli i nije im nedostajalo dunjaluka', pa je citirao hadis."

وقال سعيد بن منصور: حدثنا معاوية، عن الأعمش، عن مجاهد، عن ابن عمر رضي الله عنهما

قال: ما أوتي عبد من الدنيا شيئاً إلا نقص من درجاته عند الله وإن كان عليه كريماً.

Seid ibn Mensur prenosi od Muavije, kome je A'meš prenio putem Mudžahida od Ibn Omera ﷺ: "Kome god bude dato nešto od ovoga svijeta, to će mu umanjiti stepen kod Allaha, pa makar mu bio vrijedan."

U Buharijevom *Sahihu* bilježi se putem Ibrahima da je Abdurrahman ibn Avf rekao: "Abdurrahmanu prinesoše hranu dok je bio postač. On reče: 'Musab ibn Umejr ubijen je, a bio je bolji od mene. Opremili smo ga u ćefinima koji mu nisu pokrivali noge ako bismo mu pokrili glavu, a ako bismo mu noge pokrili, glava bi mu ostala otkrivena. Hamza ﷺ je ubijen, a bio je bolji od mene. Nismo imali ćefine za njega, već smo ga opremili u njegovom ogrtaču. Zatim nam se dunjaluk pružio. Uplašio sam se da su nam blagodati donesene na ovaj svijet.' Nakon ovoga, on se zaplaka i ostavi hranu."[361]

Ebu Seid ibn E'rabi[362] veli: "Ovo nisu rekli samo Abdurrahman ibn Avf i Habbab. Slično su govorili i drugi značajni ashabi Božijeg Poslanika ﷺ. Oni su s podozrenjem gledali na blagodati koje su im pružene. Znali su da je ono što je dato Božijem Poslaniku ﷺ bolje od toga, da će im nagrada biti umanjena. Među takvima je Ebu Bekr, Omer, Osman, Alija, Ebu Ubejda, Ammar ibn Jasir, Selman, Abdullah ibn Mesud, Aiša, majka vjernika, Ebu Hašim ibn Utba i drugi koje radi nećemo konciznosti nabrajati. Neka je Allah njima zadovoljan."

Što se tiče Ebu Bekra ﷺ, Ibn Ebu ed-Dun'ja bilježi od Abdurrahmana ibn Ebu et-Ta'ija, kome Abdussamed ibn Abdulvaris prenosi od Abdulvahida ibn Zejda, koji putem Selejmana ibn Murre prenosi da je Zejd ibn Erkam rekao: "Bili smo s Ebu Bekrom

[361] Buhari, 1275.

[362] Ebu Seid ibn Muhammed ibn Zijad ibn Bišr ibn E'rabi, historičar i poznavalac hadisa (umro 240. god. po H.).

es-Siddikom ﷺ kada on naredi da mu donesu da pije. Donesoše mu vodu s medom. On je prinese ustima i poče plakati, tako da je sve prisutne rasplakao. Oni zašutješe, ali on i dalje nastavi plakati. Pomislili su da ga neće moći pitati zašto plače. Kada je obrisao oči, upitaše ga: 'O nasljedniče Božijeg Poslanika ﷺ, zašto si plakao?' 'Bio sam s Božijim Poslanikom ﷺ. On je nešto odgurivao od sebe, a ja pored njega nisam vidio nikoga. Upitah ga: 'Božiji Poslaniče, šta to odguruješ?' '*Prikazao mi se dunjaluk, pa sam mu rekao: 'Bježi od mene!' Zatim se opet vratio i rekao mi: 'Ako mi ti pobjegneš, oni poslije tebe neće mi pobjeći!'*'"[363]

Lejs prenosi od Ibn Sa'da kome Salih ibn Kejsan prenosi od Humejda ibn Abdurrahmana ibn Avfa putem njegovog oca da je Ebu Bekr es-Siddik za vrijeme posljednje bolesti rekao: "Meni je data vlast nad vama, a ja nisam najbolji od vas. Svakom od vas bilo je krivo što ovaj položaj nije pripao njemu. Vidio sam da se dunjaluk jako približio. Vi sada koristite jastuke od svile i zavjese od brokata. Žulja vas ležanje na vuni, kao da ležite na trnju. Vi ste zalutali ljudi. Idete lijevo-desno. Ovaj je put tmina nad tminama. Tako mi Allaha, bolje bi bilo da vas bespravno ubiju nego da utonete u dunjalučke dubine."

Muhammed ibn Ata ibn Habbab veli: "Sjedio sam s Ebu Bekrom kada je on ugledao pticu i rekao: 'Blago tebi, ptico. Jedeš s ovog drveta, zatim odeš i ništa ne jedeš. Ti nećeš polagati račun. Volio bih da sam na tvom mjestu.' Rekoh mu: 'Zar tako govoriš, a ti si najvjerniji sljedbenik Božijeg Poslanika ﷺ?'"

A što se tiče Omera ﷺ, on je plakao kada su mu donijeli riznice Kisre. Abdurrahman ibn Avf mu reče: "Zašto plačeš, vladaru pravovjernih? Tako mi Allaha, ovo je dan zahvalnosti, radosti i sreće." Omer mu reče: "Doista Allah nije ovo dao nekom narodu a da među njima nije stvoreno neprijateljstvo i mržnja."

Jednom je Ebu Sinan ed-Dueli došao kod njega dok su tu bili neki muhadžiri. Omer reče da mu prinesu kovčežić koji su našli u jednom zamku u Iraku. U njemu je bio prsten. Jedno od njegove djece ga uze i stavi u usta. Omer ga izvadi odatle i zatim zaplaka.

---

[363] *Mustedrek*, 4/309 i *Ithaful-ešraf*, 8/81.

Prisutni ga upitaše: "Zašto plačeš kada ti je Allah pružio pobjedu i obradovao te?" On reče: "Čuo sam Božijeg Poslanika ﷺ kada je rekao: '*Kome se god dunjaluk otvori, Allah će među njima stvoriti neprijateljstvo i mržnju do Sudnjeg dana. Ja se toga bojim.*'"[364]

Ebu Seid veli: "Našao sam u jednoj knjizi mojom rukom napisanoj od Ebu Davuda, koji kaže: 'Prenio nam je Muhammed ibn Ubejd od Hammada kome je Junus od Hasana prenio da je pred Omera ibn Hattaba ؓ donesena kapa nakon borbe s Kisrom. Tu se nalazio Suraka ibn Malik, koji je nizao Kisrin nakit sve dok mu nije došao do ramena. Kada Omer to vidje na njegovim rukama, reče: 'Hvala Allahu, nakit Kisre, sina Hurmuzova, na rukama Surake, sina Malika, sina Dža'šama, beduina iz plemena Mudlidž.' Zatim reče: 'Allahu moj, znam da je Tvoj Poslanik ﷺ volio da stekne imetak kako bi ga podijelio na Tvome putu, Tvojim robovima. Ti si to sklonio od njega kako bi ga ispitao i iskušao. Allahu moj, utječem Ti se da ovo ne bude zamka za Omera.' Zatim reče:

﴿أَيَحْسَبُونَ أَنَّمَا نُمِدُّهُم بِهِ مِن مَّالٍ وَبَنِينَ * نُسَارِعُ لَهُمْ فِي الْخَيْرَاتِ بَل لَّا يَشْعُرُونَ﴾

'***Misle li oni – kad ih imetkom i sinovima pomažemo, da žurimo da im neko dobro učinimo? Nikako, ali oni ne opažaju***' " (El-Mu'minun, 55, 56).

Poenta je u tome da obilatost i raskoš ovosvjetskih blagodati predstavlja ubrzavanje i umanjenje ahiretske nagrade.

قال معمر: وأخبره فيمن سمع الحسن يقول: قال النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: هؤلاء قد مضوا، وقد شهدت عليهم، لم يأكلوا من أجورهم شيئاً، وإنكم قد أكلتم من أجوركم، وإني لا أدري ما تحدثون بعدي.

Muammer prenosi od onih koji su bili prisutni kada je Hasan rekao: "Božiji Poslanik ﷺ je kazao: '*Ovi su otišli, i ja svjedočim da oni nisu okusili ništa od svojih nagrada. Vi ste iskoristili dio svojih nagrada i ne znam šta ćete raditi poslije mene.*'"[365]

[364] Ahmed, 1/16 i *Medžmeuz-zeva'd*, 10/236.
[365] Abdurrezzakov *Musannef*, 9581.

وقال ابن المبارك: أخبرنا جرير بن حازم، قال سمعت الحسن يقول: خرج رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ بأصحابه إلى بقيع الغرقد، فقال: السلام عليكم يا أهل القبور، لو تعلمون ما نجاكم الله منه مما هو كائن بعدكم. ثم أقبل على أصحابه فقال: هؤلاء خير منكم. فقالوا: يا رسول الله، إخواننا، أسلمنا كما أسلموا، وهاجرنا كما هاجروا، وجاهدنا كما جاهدوا، وأتوا على آجالهم فمضوا فيها، وبقينا في آجالنا، مما يجعلهم خيراً منا؟ فقال: إن هؤلاء خرجوا من الدنيا، ولم يأكلوا من أجورهم شيئاً، وخرجوا وأنا شهيد عليهم، وأنتم قد أكلتم من أجوركم، ولا أدري ما تحدثون بعدي، قال فلما سمعها القوم، والله عقلوها، وانتفعوا بها، فقالوا: وإنا لمحاسبون بما أصبنا من الدنيا بعدهم، وبه لمتقص به من أجورنا. فأكلوا طيباً، وأنفقوا قصداً، وقدموا فضلاً.

Ibn Mubarek prenosi od Džerira ibn Hazima, koji je čuo kada je Hasan rekao da je Božiji Poslanik ﷺ izašao sa svojim ashabima u Bekiju el-Garkad[366] i rekao: "Mir neka je s vama, stanovnici grobova. Allah vas je spasio od onoga što će se desiti nakon vas." Zatim je prišao ashabima i rekao im: "*Ovi su bolji od vas.*" Oni rekoše: "Božiji Poslaniče, to su naša braća. Primili su islam kao i mi. Učinili smo hidžru kao i oni; borili smo se kao i oni. Došlo im je vrijeme da odu s ovog svijeta, pa su otišli. Nama nije bilo vrijeme, pa smo ostali. Zašto bi oni bili bolji od nas?" On reče: "*Ovi su otišli s ovoga svijeta, a nisu okusili ništa od svojih nagrada. Ja to njima svjedočim. A vi ste okusili dio vaših nagrada, i ja ne znam šta će se s vama desiti nakon mene.*"[367] Kada su to ljudi čuli, shvatili su i okoristili se time. Rekoše: "Mi ćemo biti pitani za ono što smo uzeli od ovog svijeta nakon njih i to će nam umanjiti ahiretske nagrade." Jeli su dozvoljeno, dijelili umjereno i davali ono što im je višak.

Abdullah ibn Ahmed kaže: "Čitao sam pred svojim ocem ovaj hadis koji prenosi Esved ibn Amir od Israila ibn Suvejra, kome Mudžahid prenosi od Ibn Omera: 'Šta god čovjeku bude dato od dunjaluka, to će mu umanjiti ahiretsku nagradu.'"

---

[366] Medinsko mezarje.

[367] Tirmizi, 1053 i Ibn Mubarek, *Knjiga o zuhdu*, 171.

Siromasi kažu: predvodnici bogataša priznali su da su bili iskušani oskudicom, pa da su izdržali, i da su bili iskušani blagostanjem, pa nisu izdržali. To je rekao Abdurrahman i drugi. To je potvrda onoga što penosi Musab ibn Sa'd od svoga oca, a on kaže da je Božiji Poslanik ﷺ rekao:

"Više se bojim za vas od iskušenja u blagodatima nego od iskušenja u oskudici. Bili ste iskušani obiljem, pa ste izdržali, a dunjaluk je sladak i lijep."[368]

Kažu: ovdje dolazimo do dvije činjenice koje ukazuju na preferencije:

prva: imućni će na dunjaluku imati najmanju nagradu na ahiretu. O tome smo naveli dovoljno argumenata;
druga:

ففي الصحيحين، من حديث أبي ذر رضي الله عنه، قال: خَرَجْتُ لَيْلَةً مِنَ اللَّيَالِي، فَإِذَا رَسُولُ الله -صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ- يَمْشِي وَحْدَهُ، لَيْسَ مَعَهُ إِنْسَانٌ، قَالَ: فَظَنَنْتُ أَنَّهُ يَكْرَهُ أَنْ يَمْشِيَ مَعَهُ أَحَدٌ. قَالَ: فَجَعَلْتُ أَمْشِي فِي ظِلِّ الْقَمَرِ، فَالْتَفَتَ فَرَآنِي. فَقَالَ: مَنْ هَذَا؟. فَقُلْتُ: أَبُو ذَرٍّ، جَعَلَنِي اللهُ فِدَاءكَ. قَالَ: يَا أَبَا ذَرٍّ تَعَالَ. قَالَ: فَمَشَيْتُ مَعَهُ سَاعَةً. فَقَالَ: إِنَّ الْمُكْثِرِينَ هُمُ الْمُقِلُّونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، إِلاَّ مَنْ أَعْطَاهُ اللهُ خَيْراً، فَنَفَحَ فِيهِ يَمِينَهُ، وَشِمَالَهُ، وَبَيْنَ يَدَيْهِ وَوَرَاءهُ، وَعَمِلَ فِيهِ خَيْراً.

u dva *Sahiha* se bilježi da je Ebu Zerr ؓ rekao: "Jedne noći sam izašao i ugledao Božijeg Poslanika ﷺ kako hoda sam, bez ikoga sa sobom. Pomislih da mu nije drago da neko bude s njime. A ja sam šetao u sjeni mjesečine. On se okrenu i ugleda me. '*Ko je to?*', upita. 'Ebu Zerr', odgovorih, 'žrtvujem se za tebe.' '*Dođi ovamo, Ebu Zerre.*' Šetao sam s njim neko vrijeme, pa mi reče: '*Imućni će na Sudnjem danu biti siromašni, osim onoga kome Allah podari imetak, pa on bude udjeljivao sa svoje desne i lijeve strane, ispred i iza sebe i tim imetkom bude Allahu pokoran.*'"[369] Zatim navede ostatak hadisa.

[368] *Medžmeuz-zeva'd*, 10/245 i *Hil'jetul-evlija'*, 1/93.
[369] Buhari, 6443 i Muslim, 94.

Kažu: kada bi bogatstvo bilo bolje od siromaštva, Allah ne bi poticao Svoga Poslanika ﷺ na odricanje od dunjaluka. Ne bi osuđivao pohlepu i želju za njime. Naprotiv, poticao bi na stjecanje i umnožavanje ovosvjetskih dobara, kao što je podstakao na stjecanje vrlina koje usavršavaju čovjeka, a to je znanje i rad. A pošto je podstakao na odricanje i skromnost, to ukazuje da su oni koji se odriču i ne žele bogatstvo bolja vrsta ljudi. Kada bi ovaj svijet Allahu vrijedio koliko krilo komarca, ne bi dozvolio kafiru da se vode napije. Ona kod Allaha manje vrijedi nego što uginulo janje vrijedi ljudima. Ovaj je svijet prema ahiretu kao ono što ostane na ruci koja izađe iz vode. Ovaj je svijet proklet. Prokleto je sve što je na njemu, osim spominjanja Allaha, onoga što On voli i učenika i učitelja. Ovo je zatvor za vjernike i džennet za nevjernike. Uzvišeni je čovjeku naredio da se ovdje ponaša kao stranac ili prolaznik, da sebe smatra stanovnikom groba. Kada osvane, neka ne očekuje noć i kada zanoći, neka ne očekuje jutro. Ne smije se vezati za nešto na ovom svijetu. Proklet je rob dinara i dirhema. Takav je čovjek proklet i propao.

Ovaj je svijet sladak i lijep. Oči se dive njegovoj ljepoti, a srca slasti. Od njega se treba braniti i čuvati kao od žena. Nastojanje za ovim svijetom, vladanjem ili čašću, upropaštava vjeru kao što razjareni vukovi upropaštavaju stado ovaca, ili još gore od toga. Čovjek je na ovom svijetu poput putnika koji je zastao u hlad drveta i zatim ga ostavio i nastavio put.

Ovo je stvarno stanje svih stanovnika dunjaluka. Međutim, Alejhisselam je bio svjestan ovog svijeta, a dunjalučari su slijepi. Prošao je pored njih dok su popravljali kolibu koja samo što se nije srušila i reče: مَا أَرَى الأَمْرَ إِلا أَعْجَلَ مِنْ ذَلِكَ *"Doista je smrt brža od toga."*[370] Zatim je podučio ljude da imaju pravo samo na kuću u kojoj će živjeti, na odjeću koja će im tijelo pokrivati i osnovne namirnice kojima će održavati život. Rekao je da mrtvaca prati porodica, imetak i djela. Porodica i imetak se vraćaju, a s njim ostaju djela. Onaj ko se bude prepustio uživanju u Allahovom imetku kako sam želi, bit će bačen u vatru na Sudnjem danu. Poslanik ﷺ se nije bojao od siromaštva za svoje ashabe, već se bojao ovoga

[370] Ebu Davud, 5236 i Tirmizi, 2336.

svijeta i njihovog nadmetanja i zaokupljanja njegovim blagodatima. Čovjeku od imetka pripada samo ono što pojede i potroši, nosi, podere i udijeli kao milostinju. On nam govori kako je čovjeku od ovoga svijeta dovoljno nekoliko zalogaja koji će ga održavati u životu. Ako hoće više, onda treba da po trećinu svoga želuca ostavi za hranu, piće i zrak. Ovaj nas hadis upućuje na to kako da nam bude zdravo srce, tijelo, vjera i imetak.

On nam govori kako je čovjekovo bogatstvo u duševnom, a ne materijalnom bogatstvu. Molio je Allaha da njegova opskrba na ovom svijetu bude ono što je za život dovoljno. Najsretniji je onaj kome je nafaka dovoljna, nakon upute u islam. Kome dunjaluk bude cilj, Uzvišeni će pred njega staviti strah od siromaštva, rastrojit će ga i dat će mu samo onoliko koliko mu je propisano. Uzvišeni je Poslaniku ﷺ ponudio punu dolinu Meke zlata, a on je rekao:

لا يا رب ولكن أشبع يوماً وأجوع يوماً، فإذَا جُعْتُ تَضَرَّعْتُ إِلَيْكَ وذَكَرْتُكَ، وَإِذَا شَبِعْتُ حَمِدْتُكَ وَشَكَرْتُكَ .

"Ne, Gospodaru moj. Draže mi je da sam jedan dan sit, a drugi gladan. Kada budem gladan, učinit ću Ti dovu i spomenuti Te, a kada se zasitim, zahvalit ću Ti i pohvaliti Te."[371]

Onaj ko osvane smirene duše, zdravog tijela i u kući ima namirnica, tome pripada sav dunjaluk.

Čovjek treba udjeljivati ono što prelazi preko njegovih osnovnih potreba, i opasno je da to zadržava za sebe. On neće odgovarati za svoju osnovnu opskrbu. Poslanik ﷺ zabranio je svom ummetu da se ugleda na one koji su iznad njih u ovosvjetskim stvarima, a naredio je da se ugleda na one koji su ispod njih na dunjaluku. Ovaj je svijet kušnja, zlo i ispit. Ovo se poredi s onim što čovjek izbacuje iz sebe. Na početku dok se jede to je lijepo i ukusno, ali se na kraju pretvara u nešto sasvim drugo. Allahovi robovi se ne utapaju u te blagodati. Pred njima je mjesto uživanja i oni ne žele da ovosvjetske blagodati uzmu za ahiretske.

[371] Tirmizi, 2348 i Ahmed, 5/254.

Prvi dio ovog dunjaluka spašen je kroz odricanje i duboko vjerovanje, a zadnji je dio propao zahvaljujući škrtosti i dugom nadanju. Govorio je: لبيك لا عيش إلى عيش الآخرة *"Odazivam Ti se, nema života osim na ahiretu."*[372] Alejhisselam nam kaže da Allah, kada zavoli čovjeka, čuva ga od dunjaluka kao što ljudi čuvaju svoje bolesnike od hrane i pića. On je ušao kod Osmana ibn Maz'una, koji je bio na samrtnoj postelji. Nadnio se nad njime, poljubio ga i rekao mu:

رحمك الله يا عثمان، ما أصبت من الدنيا، ولا أصابت منك.

"Allah ti se smilovao, Osmane. Nisi uzeo dunjaluk, niti je on uzeo tebe."[373]

On mu je pozavidio na tome. Također je govorio:

الزهد في الدنيا يُرِيحُ الْقَلْبَ وَالْبَدَنَ، وَالرَّغْبَةُ فِي الدُّنَيَا تَطِيلُ الْهُمُومَ وَالْحُزْنَ.

"Odricanje od ovoga svijeta odmara srce i tijelo, a želja za ovim svijetom produbljuje brige i tugu"[374];

من جعل الهموم كلها همًّا واحداً كفاه الله سائر همومه. ومن تشَعَّبت به الهموم في أحوال الدنيا لم يُبَالِ الله في أي أوديتها هلك.

"Ko učini svu svoju brigu jednom brigom, Allah će ga zaštititi od ostalih brigaa a čije se brige razdijele na ovosvjetske stvari, Allahu će biti svejedno na kojem će dijelu zemlje propasti"[375];

يؤتى يوم القيامة بأنعم الناس كان في الدنيا، فيقول الله عز وجل: اصبغوه في النار صبغة، ثم يؤتى به، فيقول: يا ابن آدم، هل أصبت نعيماً قط؟ هل رأيت قرة عين قط؟ هل أصبت سروراً قط؟ فيقول: لا وعزتك. ثم يقول: ردوه إلى النار، ثم يؤتى بأشد الناس كان بلاء في الدنيا وأجهدهم جهداً، فيقول تبارك وتعالى: اصبغوه في الجنة صبغة، فيصبغ فيها، ثم يؤتى به، فيقول: يا ابن آدم، هل رأيت ما تكره قط؟ فيقول: لا وعزتك ما رأيت شيئاً قط أكرهه.

"Na Sudnjem će danu biti doveden čovjek koji je najviše uživao na ovom svijetu. Uzvišeni će reći: 'Umočite ga u vatru.' Zatim ga

[372] Buhari, 6414 i Muslim, 1804.
[373] Kenzul'ummal, 33610 i *Hil'jetul-evlija*, 1/105.
[374] *Medžmeuz-zeva'd*, 10/286 i *Et-Tergibu vet-terhibu*, 4/157.
[375] Ibn Madža, 4106 i *Ithaful-ešraf*, 1/78.

dovedoše i on ga upita: 'Čovječe, jesi li ikada osjetio blagodat? Jesi li se ikada obradovao ili veseo bio?' 'Ne, tako mi Tvoje moći', odgovorit će on. Taj će završiti u Džehennemu. Zatim će dovesti najvećeg siromaha i mučenika na ovom svijetu i umočit će ga u Džennet. Zatim će ga Uzvišeni pitati: 'O čovječe, jesi li ikada nešto ružno doživio?' 'Ne, tako mi Tvoje moći, nikada ništa ružno nisam doživio.'"[376]

U Musaovoj molitvi koju prenosi imam u *Knjizi o zuhdu* putem Ismaila ibn Abdulkerima ibn Ma'kila, kome Abdussamed ibn Ma'kil kaže da mu je Vehb ibn Munebbih prenio predanje stoji: "Nemoj da se divite njegovim ukrasima i ne pružajte pogled k tome. To su ljepote ovog svijeta i ukrasi onih koji žive u luksuzu. Da sam htio, Ja bih vama dao takve blagodati da bi Faraon bio svjestan da ne može skupiti ništa slično. Ali Ja ne želim da vi utonete u te blagodati i sklonio sam ih od vas. Tako postupam sa Svojim vjernim robovima. I ranije to nije bilo pohvaljeno. Štitio sam ih od uživanja i slasti ovoga svijeta kao što savjesni pastir štiti svoje stado od štetnih pašnjaka. Ne dam im da se opuste u dunjalučkim blagodatima kao što savjesni pastir čuva svoje stado od varljivih plandišta. Time ih Ja ne potcjenjujem, već želim da oni Moju nagradu prime potpunu i neokrnjenu dunjalukom i hirovima.

Znaj da nisam dao veći ukras za ljude od odricanja od ovog svijeta. To je ukras bogobojaznih, odijelo smirenosti i skrušenosti. Na njihovim licima vide se tragovi sedžde. To su Moji istinski prijatelji. Kada ih sretneš, budi pažljiv prema njima, lijepo se ophodi i poštuj ih..." i naveo je ostatak hadisa.

Ahmed prenosi od Avna ibn Džabira, koji je čuo Muhammeda ibn Davuda da prenosi od svoga oca, kome je Vehb ibn Munebbih pričao da su havarijjuni rekli: "O Isa, ko su Allahovi štićenici koji nemaju čega da se boje niti zašto da se žaloste?" On reče: "Oni koji su tražili suštinu ovoga svijeta onda kada su drugi tražili prolazno. Uništili su na ovome svijetu ono što su mislili da će njih uništiti i ostavili ono za što su znali da će njih ostaviti. Njihovo je bogaćenje postalo siromaštvo, propuštali su da ga se sjećaju, tugo-

---

[376] Muslim, 2807.

vali su kada bi nešto stekli od njega. Kada bi im nešto ponudili, oni bi to odbili. Kada bi im nešto vrijedno dali, oni bi ti ostavili. Dunjaluk se kod njih otrcao, a oni ga ne obnavljaju. Ruše ga da bi sagradili ahiret. Prodaju ga za ono što je vječno. Odbili su ga da bi bili radosni. Gledali su u dunjalučare, povaljane i kažnjene, pa su zavoljeli sjećanje na smrt. Ubili su sjećanje na život. Oni vole Allaha i sjećanje na Njega. Uzimaju od Njegovog svjetla i osvjetljavaju sebi put njime. Njihove su vijesti čudne, a i oni su čudna vijest. Radi njih je Knjiga spuštena i oni je poštuju. Njima se obraća Knjiga, i oni se njome obraćaju. O njima propovijeda Knjiga, i oni njome propovijedaju. Nisu nikakvu dobit vidjeli osim svoje, niti sigurnost osim one u kojoj se nalaze, niti strah osim onoga od čega zaziru."

Prenosi Revh od Sulejmana ibn Mugire, kome je Sabit rekao kako su Isaa, sina Merjemina, pitali: "Allahov poslaniče, hoćeš li da ti damo magarca da ti bude lakše." On odgovori: "Ja sam vredniji kod Allaha od toga da bi mi dao nešto što će me zaokupljati od Njega."

On je rekao:
"Izgradite svoje riznice na nebu, jer je čovjekovo srce kod Njegove riznice";
"Čuvajte se dunjalučkog smeća, jer je to kod Allaha nečisto";
"O sinovi Israilovi, učinite vaše kuće stanovima gostiju. Vi na ovome svijetu nemate stana, vi ste prolaznici";
"O havarijjuni, ko od vas može izgraditi kuću na valu mora?" Odgovoriše: "O Ruhullahu (Isa), ko to može?" "Čuvajte se dunjaluka i ne vežite se za njega!";
"Jedenje pšeničnog hljeba, pijenje pitke vode i spavanje na dvorištu s psima mnogo je za onoga ko želi da naslijedi Firdevs."
Ahmed prenosi od Behza kome je A'meš prenio od Hajseme da je Mesih ushićeno rekao: "Bogataš neće ući u Džennet!";
"O sinovi Israilovi, zanemarite ovaj svijet, pa će vam biti bezvrijedan; potcijenite ga, pa će vam ahiret biti vrijedan. Nemojte cijeniti ovaj svijet, pa da izgubite ahiret. Dunjaluk nije vrijedan i svaki dan poziva na nesreću i gubitak."

Ishak ibn Hani u svojim *Raspravama* navodi da mu je Ebu Abdullah rekao dok je izlazio iz njegove kuće: "Hasan veli: 'Potcijenite ovaj svijet. Tako mi Allaha, on je tad najugodniji.' Također je rekao: 'Tako mi Allaha, nije mi važno hoću li otići na istok ili na zapad.'"Abdullah mi je zatim rekao: "O Ishak, kako je ovaj svijet bezvrijedan kod Allaha." "Za malo dunjaluka je nagrada, a za previše nije."

Siromasi kažu: iz mnogostrukih izvora prenosi se od prvih generacija da je ljubav prema ovome svijetu osnova i vrhunac grijeha. O tome se prenosi hadis koji nije vjerodostojan.[377] To se prenosi od Mesiha. Abdullah ibn Ahmed prenosi od Ubejdullaha ibn Omera el-Kavaririja od Muaza ibn Hišama, kome otac prenosi od Bedila ibn Mejsera predanje Džafera ibn Hirfaša u kojem stoji da je Isa, sin Merjemin, ﷺ rekao: "Srž svakog grijeha jeste ljubav prema dunjaluku. Žene su šejtanov mamac, a vino je pomiješano sa svakim zlom."

Imam Ahmed prenosi od Omera b Sa'da Ebu Davuda el-Hafrija, kome Sufjan prenosi da je Isa, sin Merjemin, rekao: "Ljubav prema dunjaluku jeste srž svakog grijeha. Blago nosi mnoge bolesti." "U čemu je ta bolest?" "U ponosu i oholosti." "A ako toga nema?" "Briga o njemu zaokuplja od spominjanja Uzvišenog Allaha."

Kažu: ovo je poznato iz iskustva i prakse. Ljubav prema ovom svijetu vodi u otvorene i skrivene grijehe, a naročito kada se radi o grijehu čije odvijanje zavisi od njega. Tako zaljubljenik u dunjaluk biva opijen tim grijehom i njegovim činjenjem i nije svjestan koliko je to ružno i opasno. Ljubav prema njemu vodi u sumnjive stvari, zatim u pokuđene, zatim u zabranjene i na kraju u nevjerovanje. Štaviše, svi narodi koji su u laž utjerivali poslanike činili su to zbog svoje ljubavi prema dunjaluku. Kada su im poslanici zabranjivali širk i grijehe pomoću kojih su stjecali dunjaluk, ljubav prema ovom svijetu navela ih je da ih odbace i u laž utjeraju. Svaki grijeh na svijetu potječe od ljubavi prema dunjaluku. Ne za-

[377] To predanje glasi: "Ljubav prema dunjaluku jeste srž svakog grijeha" (*Ithaful-ešraf*, 3/131; *Kenzul-ummal*, 6114 i *Et-tergibu vet-terhibu*, 3/257).

boravimo grijeh praroditelja čiji je uzrok također bila ljubav prema vječnosti na ovom svijetu. Ne zaboravimo ni Iblisov grijeh. On ga je počinio iz težnje ka vođstvu, koje je i gore od ljubavi prema dunjaluku. Iz tog razloga nevjernici su postali Faraon, Haman i njihova vojska, Ebu Džehl i njegovi sljedbenici i jevreji. Ljubav prema vlasti i dunjaluku napunila je Vatru. A odricanje od ovog svijeta i od vlasti napunila je Džennet. Opijenost ljubavlju prema dunjaluku mnogo je jača od opijenosti vinom. Takav će se čovjek osvijestiti tek u tami svog tabuta. Kada bi na ovom svijetu mogao da se vrati svijesti, spoznao bi u kakvoj je zabludi bio i kako dunjaluk može žestoko očarati um.

Imam Ahmed prenosi od Sejjara, kome je Džafer prenio da je Malik ibn Dinar[378] rekao: "Čuvajte se opčaravajućeg, čuvajte se opčaravajućeg! On opčarava i srca učenjaka."

Jahja ibn Muaz er-Razi veli: "Dunjaluk je šejtanovo vino. Oni koji se njime opiju, otrijeznit će se samo kada nasele grobove i postanu pokajnici među propalima. Najblaža posljedica ove ljubavi jeste to što zaokuplja od ljubavi prema Allahu i zikru. A onaj koga imetak odvrati od spominjanja Allaha taj je propao. Kada se srce zaokupi od spominjanja Allaha, naseli ga šejtan, koji ga usmjerava kako želi. On toliko poznaje zlo da čovjeku dopušta da čini neka dobra djela kako bi ga naveo na pomisao da on čini dobro. Nekada uspijeva i da ga učini robom ovome svijetu. Kakva je onda vrijednost tog dobročinstva ako on robuje svome imetku. Takvog čovjeka Božiji Poslanik ﷺ proklinje: لعن عبد الدينار والدرهم "*Proklet je rob dinara i dirhema*"*379;* تعس عبد الدينار ، تعس عبد الدرهم : إن أعطى رضي وإن منع سخط "*Proklet je rob dinara! Proklet je rob dirhema! Ako mu se da, zadovoljan je, a ako mu se uskrati, ljuti se.*"[380] Ovo je Poslanikovo ﷺ objašnjenje robovanja ovome svijetu. Njemu je ovaj svijet nuđen, pa ga je on odgurnuo od sebe i vratio natrag. Nakon toga, svijet je ponuđen njegovim ashabima, pa su neki od njih krenuli tim putem, a manji dio ih je odbio. Treći su ga zaustavili i pitali: "Šta se nalazi u tebi?" "U meni ima dozvoljenih, sum-

---

378 Ebu Jahja Malik ibn Dinar el-Basri, muhaddis i fakih (umro 131. god. po H.).

379 Tirmizi, 2375.

380 Buhari, 6435 i Ibn Madža, 4135.

njivih, pokuđenih i zabranjenih stvari." "Daj to što je dozvoljeno i nama ne treba ostalo", i uzeli su samo ono što je dozvoljeno. Zatim je ponuđen drugima, i oni ne nađoše ništa što je dozvoljeno, pa zatražiše sumnjivo i pokuđeno. "Oni prije vas su to uzeli", reče im dunjaluk. "Daj nam onda zabranjeno", pa uzeše to. A kada ljudi nakon njih budu to tražili, dunjaluk će im odgovoriti: "Sve su nasilnici uzeli. Pokušajte im to nekako oduzeti milom i silom. Tako će propalice pružati ruku prema haramima, ali će uvijek nalaziti da ih je neko jači preduhitrio u tome. A svi su oni gosti, i ono što drže u rukama pozajmljeno je, kao što je Ibn Mesud ﷺ rekao: "Svako je na ovom svijetu gost, a ono što ima pozajmljeno je. Gost će otići, a pozajmljeno će se vratiti."

Kažu: ljubav prema ovom svijetu jeste srž grijeha i pošast za vjeru iz nekoliko razloga:

prvi: ljubav prema dunjaluku podrazumijeva njegovo veličanje, dok je taj svijet, ustvari, bezvrijedan kod Allaha. Najveći je grijeh veličanje onoga što je kod Allaha bezvrijedno;

drugi: Uzvišeni Allah proklinje i ne voli ovaj svijet, osim onoga što je posvećeno Njemu. Ko zavoli ono što je Allah prokleo taj se izložio Njegovoj kazni i srdžbi;

treći: kada se dunjaluk zavoli, on postaje cilj koji se želi postići djelima koja je Allah učinio sredstvom postizanja Njegovog zadovoljstva i budućeg svijeta. Situacija je obratna i mudrost je zloupotrijebljena. Srce se izopačilo i povelo čovjeka unatrag. Ovdje ukazujemo na dvije stvari:

prva: uzimanje sredstava za ciljeve;

druga: postizanje dunjalučkih ciljeva ahiretskim djelima. Ovo je izobličeno zlo sa svih strana i krajnje izopačeno srce. Ovo ide rame uz rame sa smislom plemenitih ajeta:

﴿مَن كَانَ يُرِيدُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوَفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَالَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُبْخَسُونَ * أُوْلَـٰئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ إِلَّا النَّارُ وَحَبِطَ مَا صَنَعُوا فِيهَا وَبَاطِلٌ مَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾

“*Onima koji žele život na ovom svijetu i ljepote njegove – Mi ćemo dati plodove truda njihova i neće im se u njemu ništa prikratiti. Njih će na onom svijetu samo vatra peći; tamo neće imati nikakve nagrade za ono što su na Zemlji radili i bit će uzaludno sve što su učinili*” (Hud, 15-16);

﴿مَّن كَانَ يُرِيدُ الْعَاجِلَةَ عَجَّلْنَا لَهُ فِيهَا مَا نَشَاءُ لِمَن نُّرِيدُ ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُ جَهَنَّمَ يَصْلَاهَا مَذْمُومًا مَّدْحُورًا﴾

“*Onome ko želi ovaj svijet, Mi mu brzo dajemo što hoćemo i kome hoćemo, ali ćemo mu poslije Džehennem pripremiti, u kome će se osramoćen i odbačen peći*” (El-Isra, 17);

﴿مَن كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الْآخِرَةِ نَزِدْ لَهُ فِي حَرْثِهِ وَمَن كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِن نَّصِيبٍ﴾

“*Onome ko bude želio nagradu na onom svijetu – umnogostručit ćemo mu je, a onome ko bude želio nagradu na ovom svijetu – dat ćemo mu je, ali mu na onom svijetu nema udjela*” (Eš-Šura, 20).

Ovo su međusobno slični ajeti koji upućuju na jedno značenje, a to je da onaj ko bude svojim djelima težio dunjaluku i njegovim ukrasima, pored Allaha i budućeg svijeta, on će postići ono što je želio i to će biti njegov udio, ništa više.

Hadisi Božijeg Poslanika ﷺ ovo potvrđuju i objašnjavaju. Tako Ebu Hurejra prenosi da će trojica kojima će Džehennem biti potpaljen biti: borac, onaj ko udjeljuje milostinju i učač, ako su time težili dunjalučkim dobrima. Ovo predanje nalazi se u Muslimovom *Sahihu*.[381]

وفي سنن النسائي، عَنْ أَبِي أُمَامَةَ الْبَاهِلِيِّ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ فَقَالَ: أَرَأَيْتَ رَجُلاً غَزَا يَلْتَمِسُ الأَجْرَ وَالذِّكْرَ مَا لَهُ؟ فَقَالَ رَسُولُ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: "لاَ شَيْءَ لَهُ" فَأَعَادَهَا ثَلاَثَ مَرَّاتٍ يَقُولُ لَهُ رَسُولُ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ لاَ شَيْءَ لَهُ ثُمَّ قَالَ: "إِنَّ الله لاَ يَقْبَلُ مِنَ الْعَمَلِ إِلاَّ مَا كَانَ لَهُ خَالِصا وَابْتُغِيَ بِهِ وَجْهُهُ".

[381] Muslim, 2958.

U Nesaijevim *Sunenima* prenosi se da je Ebu Umama rekao: "Došao je jedan čovjek Poslaniku ﷺ i rekao: 'Božiji Poslaniče, ako se čovjek bori radi nagrade i čuvenja, šta će imati?' '*Neće imati ništa.*' On mu tri puta ponovi pitanje, a Božiji Poslanik ﷺ mu reče: '*Neće imati ništa.*' Zatim reče: '*Uzvišeni će Allah primiti samo ono što je iskreno i Njegovom zadovoljstvu posvećeno.*'"[382] Taj je čovjek izgubio nagradu i poništio svoja djela, pored toga što je nastojao steći nagradu. Tom nijetu pridružila se želja za čuvenjem među ljudima, tako da on nije bio čist, i djelo je cijelo poništeno.

وفي مسند الإمام أحمد، عن أبي هريرة: أن رجلاً قال: يا رسول الله، الرجل يريد الجهاد في سبيل الله وهو يبتغي عرض الدنيا؟ فقال له رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: لا أجر له، فأعظم الناس ذلك، قالوا للرجل: عد لرسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ لعله لم يفهم، فعاد فقال: يا رسول الله، الرجل يريد الجهاد في سبيل الله وهو يبتغي عرض الدنيا؟ فقال رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ: لا أجر له، ثم أعاد الثالثة، فقال رسول الله: لا أجر له .

U *Musnedu* imama Ahmeda bilježi se da je neki čovjek rekao: "'O Božiji Poslaniče, ima li nagrade čovjek koji se bori na Allahovom putu i teži ovosvjetskoj dobiti?' '*Taj neće imati nagrade.*' Ljude to zabrinu, pa mu rekoše da ponovi pitanje Božijem Poslaniku ﷺ, koji ga možda nije dobro razumio. On ponovi: 'Božiji Poslaniče, ima li nagrade čovjek koji se bori na Allahovom putu i teži ovosvjetskoj dobiti?' Božiji Poslanik ﷺ mu reče: '*Taj neće imati nagrade.*' Ovaj ga upita i treći put, pa mu Božiji Poslanik ﷺ reče: '*Neće imati nagrade.*'"[383]

وفي المسند أيضاً، وسنن النسائي، عن عباده بن الصامت رضي الله عنه، قال: إن رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ قال: منْ غَزَا فِي سبيل الله عز وجل وَهُوَ لاَ يَنْوِي فِي غُزَاتِهِ إلاَّ عِقَالاً فَلَهُ مَا نَوَى.

[382] Nesai, 6/25.
[383] Ahmed, 2/290 i Ebu Davud, 2516.

Bilježi se u Musnedu i Nesaijevom Sunenu od Ubade ibn Samita da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: "*Ko se bude borio na Allahovom putu želeći da dobije konopac postići će to što želi.*"[384]

وفي المسند والسنن، عن يعلى بن منبه، قال: كان رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ يبعثني في سرايا، فبعثني ذات يوم في سرية، وكان رجلاً يركب بغلاً فقلت له: ارحل، فإن النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ قد بعثني في سرية، فقال: ما ،ا بخارج معك حتى تجعل لي ثلاثة فإن النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ قد بعثني في سرية، فقال: ما أنا بخارج معك حتى تجعل لي ثلاثة دنانير، ففعلت، فلما رجعت من غزاتي ذكرت ذلك لرسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ فقال النبي: ليس له من غزاته هذه ومن دنياه وآخرته إلا ثلاثة دنانير.

U *Musnedu* i *Sunenu* prenosi se od Ja'laa ibn Munebbiha: "Božiji Poslanik ﷺ slao me je u izvidnice. Tako sam jednog dana krenuo na zadatak i sretoh čovjeka koji je jahao mazgu. Rekoh mu: 'Hajde sa mnom, Božiji Poslanik ﷺ me je poslao u izvidnicu.' On reče: 'Neću krenuti s tobom sve dok mi ne daš tri dinara.' Ja to učinih. Kada sam se vratio, ispričah Božijem Poslaniku ﷺ šta mi se desilo. On reče: '*Taj čovjek će od te svoje borbe, od cijelog dunjaluka i ahireta imati samo tri dinara.*'"[385]

وفي سنن أبي داود: أن عبد الله بن عمر رضي الله عنه قال: يا رسول الله، أَخْبِرْنِي عن الْجِهَادِ وَالْغَزْوِ: فقالَ يَا عَبْدَالله بن عَمْرٍو إنْ قَاتَلْتَ صَابِراً مُحْتَسِباً بَعَثَكَ الله صَابِراً مُحْتَسِباً، وَإِنْ قَاتَلْتَ مُرَائِيًا مُكَاثِراً بَعَثَكَ الله مُرَائِيًا مُكَاثِراً، يَا عَبْدَالله بنَ عَمْرٍو: عَلَى أَيِّ حَالٍ قَاتَلْتَ أَوْ قُتِلْتَ بَعَثَكَ الله عَلَى تِيكَ الْحَالِ.

Ebu Davud u Sunenu bilježi da je Abdullah ibn Omer ﵁ rekao: "Božiji Poslaniče, pričaj mi o džihadu i borbi?" on reče: "*O Abdullahu, sine Omera, ako se strpljivo boriš očekujući nagradu, Allah će te proživjeti strpljivog i nagrađenog, a ako se licemjerno i iz interesa boriš, Allah će te takvog proživjeti.*"[386]

[384] Ahmed, 5/315 i Nesai, 6/24.

[385] Ahmed, 4/223 i *Mustedrek*, 2/112.

[386] Ebu Davud, 2519 i *Mustedrek*, 2/85.

وفي المسند أو السنن، عن أبي أيوب رضي الله عنه، قال: سمعت رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ يقول: إنها سَتُفْتَحُ عَلَيْكُم الأَمْصَارُ وَسَتَكُونُ جُنُودٌ مُجَنَّدَةٌ يُقْطَعُ عَلَيْكُمْ فِيهَا بُعُوثاً فَيَكْرَهُ الرَّجُلُ مِنْكُم الْبَعْثَ فِيهَا فَيَتَخَلَّصُ مِنْ قَوْمِهِ، ثُمَّ يَتَصَفَّحُ الْقَبَائِلَ يَعْرِضُ نَفْسَهُ عَلَيْهِمْ يَقُولُ: مَنْ أَكْفِهِ بَعْثَ كَذَا، مَنْ أَكْفِهِ بَعْثَ كَذَا، أَلاَ وَذَلِكَ الأَجِيرُ إِلَى آخِرِ قَطْرَةٍ مِنْ دَمِهِ.

U *Musnedu* i *Sunenu* prenosi se od Ebu Ejjuba ﷺ da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: "*Doista će vam se pokoriti države. Imat ćete velike vojske i slat ćete odrede da mobilišu vojnike. Neki će pobjeći iz svog naroda i obilaziti druga plemena nudeći da se bore za njih uz nadoknadu. Taj će čovjek biti samo najamnik, pa makar i prolio svoju krv.*"[387] Pogledajmo kako je ljubav prema dunjaluku ovog mudžahida lišila nagrade, poništila mu djela i učinila ga prvim koji će ući u Džehennem;

četvrti: ljubav prema ovom svijetu odvaja i udaljava čovjeka od onoga što mu donosi korist na ahiretu. O ovom pitanju ljudi se nalaze na nekoliko stupnjeva:
– nekoga voljeno biće zaokuplja od imana i propisa;
– nekoga zaokuplja od obaveza koje mora izvršavati prema Allahu i ljudima, tako da ih ne izvršava ni javno ni tajno;
– nekoga ljubav zaokuplja od većine obaveza;
– nekoga sprečava od obavljanja obaveze koja se kosi s tom ljubavlju, a od ostalih ga ne sprečava;
– nekoga odvraća od izvršavanja obaveze u pravo vrijeme i na pravi način, tako da se ona odgađa i loše odrađuje;
– nekoga sprečava da svoje srce posveti robovanju Allahu, tako da on obaveze izvršava formalno, ne dopirući do suštine. Ovo je najrjeđi primjer zaljubljenika u dunjaluk i najniži stepen ljubavi. Takvi ljudi su udaljeni od predavanja srca ljubavi prema Allahu, Njegovog spominjanja i koordiniranja srca i jezika u robovanju Allahu. Ljubav prema ovome svijetu svakako šteti ahiretu, kao što ljubav prema ahiretu šteti ovom svijetu. O ovoj se temi prenosi hadis u kojem stoji:

---

[387] Ahmed, 5/413 i Ebu Davud, 2525.

من أحب دنياه أضر بآخرته، ومن أحب آخرته أضر بدنياه، فآثروا ما بقي على ما يفنى.

"Ko zavoli ovaj svijet naštetit će svom ahiretu; a ko zavoli svoj ahiret, naštetit će dunjaluku."[388]

Takvi ljudi mijenjaju vječno za prolazno;

* * *

peti: ljubav prema dunjaluku pretvara se u glavnu čovjekovu okupaciju. Tirmizi prenosi od Enesa ibn Malika da je Božiji Poslanik ﷺ rekao:

من كانت الآخرة أكبر همه - جعل الله غناه في قلبه، وجمع له شمله، وأتته الدنيا وهي راغمة.

ومن كانت الدنيا أكبر همه - جعل الله فقره بين عينيه، وفرق عليه شمله، ولم يأته من الدنيا إلا ما قدر له.

"Kome ahiret bude najveća briga, Allah će mu obogatiti srce i učvrstiti ga. Dunjaluk će mu neminovno doći. A kome dunjaluk bude najveća briga, Allah će mu siromaštvo staviti pred oči, rastrojit će ga i od dunjaluka će mu dati samo ono za što se potrudi"[389];

* * *

šesti: zaljubljenik u ovaj svijet jeste najveći paćenik. On će patiti na sva svoja tri boravišta: na ovom svijetu patit će nastojeći da ga stekne i trudeći se da nadjača druge; u berzehu će patiti zbog gubitka i kajanja. Ostao je bez onoga što je volio bez ikakve nade da će se sastati sa svojim voljenim. Tamo neće imati zamjenu za ono što je volio i zato će trpjeti najgoru patnju u kaburu. Briga, tuga i kajanje razdirat će mu dušu kao što će mu crvi i kukci razdirati tijelo.

Imam Ahmed u ovom smislu prenosi od Ismaila ibn Abdulkerima, kome Abdussamed ibn Ma'kil prenosi od Vehba ibn Munebbiha da se Ezekijel našao među robljem Nabukodonosora. O tome je naveo dug hadis u kojem se na kraju kaže: "Dok sam spa-

---

[388] Ahmed, 4/412 i *Mustedrek*, 4/308.

[389] Tirmizi, 2468 i *Et-Tergibu vet-terhibu*, 4/121.

vao na obali Eufrata, dođe mi melek, uhvati me za glavu i odnese me na drugi kraj zemlje. Tu se vodila bitka. Bilo je na desetine hiljada mrtvih kojima su ptice i zvijeri pokidale tijela. Reče mi: 'Ovi ljudi misle da su pobjegli od mene ako su umrli i da ih ja ne mogu stići. Pozovi ih!' Ezekijel reče: 'Ja ih pozvah, i svaka kost se sastavi sa zglobom od kojeg je bila odvojena. Sve kosti se sastaviše, zatim ih pokri meso, vene i na kraju ih koža zastrije. Ja sam sve to gledao.' Zatim mi melek reče: 'Pozovi njihove duše!' Ja ih pozvah i svaka duša uđe u tijelo u kojem je bila. Kada su posjedali, pitah ih gdje su bili. Odgovoriše: 'Kada smo napustili život, sreli smo meleka koji nam je rekao: 'Dajte svoja djela i uzmite svoje nagrade. Tako smo propisali vama, onima koji su živjeli prije vas i onima koji će živjeti kasnije.' On pogleda u naša djela i vidje da smo robovali kipovima. Poslao je na naša tijela crve koji su i dušama nanosili bol. Tegobe su obuzele naše duše, tako da su i tijela osjećala bol. U toj patnji smo bili sve dok nas nisi pozvao.'" Zaljubljenik u dunjaluk nema mira. Jednako je robovati blagu i robovati kipovima. Proklet je rob dinara i rob dirhema.

Zaljubljenik u dunjaluk patit će na ovome svijetu i patit će na dan susreta s Allahom. Uzvišeni kaže:

﴿فَلاَ تُعْجِبْكَ أَمْوَالُهُمْ وَلاَ أَوْلاَدُهُمْ إِنَّمَا يُرِيدُ اللهُ لِيُعَذِّبَهُم بِهَا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَتَزْهَقَ أَنفُسُهُمْ وَهُمْ كَافِرُونَ﴾

"*Neka te ne oduševljavaju bogatstva njihova, a ni djeca njihova! Allah hoće da ih njima kazni na ovom svijetu i da skončaju kao nevjernici*" (Et-Tevba, 55).

Neki od selefa vele: "On će ih kažnjavati time što će oni gomilati ovaj svijet, duše će im skončati od ljubavi prema njemu, i nevjernici su zato što se nisu odužili Allahu na ovom svijetu";

* * *

sedmi: onaj ko je zaljubljen u ovaj svijet i ko ga više cijeni od ahireta jeste najveći bezumnik i maloumnik. On privid više cijeni od stvarnosti, san od jave, prolaznu sjenu od vječnog uživanja i prolazno stanište nad vječnim. Taj je prodao vječni život za najbjednije bivstvovanje u životu koji je kao san ili sjena:

Pametan se njime ne zavarava.

Jedan je pustinjak gostovao kod prijatelja, pa mu oni donesoše da jede. Nakon jela, on se povuče u hlad šatora. Oni makoše taj zaklon i sunce ga prenu. Reče:

Čovjeku je ovaj svijet najveća briga,
za njega se drži varljivim konopcem.

Neki od selefa su se pozivali na ovaj stih:

O uživaoci u dunjaluku, on nije vječan
varati se prolaznom sjenom van pameti je.

Junus ibn Abdul-Eala kaže: "Ovaj je svijet kao čovjek koji je zaspao i vidio u snu ono što mu je drago i ono što mrzi, pa se odmah nakon toga prene."

Ibn Ebu ed-Dun'ja prenosi od Ebu Alija et-Taija kome Abdurrahman el-Buhari bilježi od Lejsa da je Isa, sin Merjemin, vidio ovaj svijet u liku starice koja je bila svakakvim ukrasima okićena. Upita je: "Koliko puta si se udavala?" "Ne mogu izbrojati." "Jesu li ti muževi umrli ili si se razvela s njima?" "Ne, sve sam ih pobila." Isa reče: "Jadni li su tvoji budući muževi, kako ne uzmu pouku od prošlih koje si jednog po jednog ubijala i koji se nisu čuvali od tebe."

Vidim nesretne kako im ovaj svijet nije dosadan,
iako su na njemu goli i gladni.

On je, iako se voli,
ljetni oblak koji brzo nestaje.[390]

Dunjaluku je najsličnija sjena. Izgleda stvarno, ali je nestalan i prolazan. Možeš ga slijediti i hvatati, ali ga ne možeš stići.

﴿يَحْسَبُهُ الظَّمْآنُ مَاء حَتَّى إِذَا جَاءهُ لَمْ يَجِدْهُ شَيْئًا وَوَجَدَ اللَّهَ عِندَهُ فَوَفَّاهُ حِسَابَهُ وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾

---

[390] Autor ovih stihova jeste Ibn Šubruma. (Vidi: *El-bejan vet-tebjin*, 3/129; *Mustatref*, 1/78 i Ibn Abdulberr, *Behdžetul-medžalis*, 2/291, koji ove stihove bilježi ne pripisujući ih nikome).

"... *kao varka u ravnici u kojoj žedan vidi vodu, ali kad do tog mjesta dođe, ništa ne nađe, a zateći će da ga čeka kraj njega Allahova kazna, i On će mu potpuno isplatiti račun njegov jer Allah veoma brzo obračunava*" (En-Nur, 39).

On je nalik i na san u kojem čovjek vidi ono što mu se sviđa i što mu se ne sviđa. Kada se probudi, vidi da to nije stvarno.

Ovaj je svijet sličan ružnoj i oronuloj starici ružnog izgleda i ponašanja koja vara svoje prosce i uljepšava im se na svaki način prikrivajući svoje grozote. Njome se zanosi onaj čiji pogled ne prodire u suštinu i ženi se njome. Ona mu kaže: "Nemam mehra. Jedino mogu uzeti od tvoje ahiretske nagrade. Naš zajednički život nije dozvoljen niti dopušten." Ipak, prosci žele odmah tu (ahiretsku) nagradu i kažu: "Nema grijeha za onoga ko želi svoju voljenu." Pa kada mu ona otkrije svoj veo i skine ogrtač, on shvati u kojem je zlu i strahu. Neki se opredijele za razvod i miran život, a neki za ostanak u zajednici.

Pozivač dunjaluka oglašava se: dođite ondje gdje nema spasa, pa se njegovi trudbenici i robovi baciše u potragu za njegovim blagodatima ujutro i navečer. Zora bi ih dočekivala u potrazi. Odletjeli su da ga traže, pa su se sve do jednog vratili slomljenih krila, uhvaćeni u njegovu zamku i predani dželatu.

Ibn Ebu ed-Dun'ja prenosi od Muhammeda ibn Alija ibn Šekika, kome Ibrahim ibn Eš'as od Fudajla ibn Ijada prenosi da je Ibn Abbas, radijallahu anhuma, rekao: "Dunjaluk će se na Sudnjem danu prikazati u liku oronule poplavjele starice iskeženih zuba i rogobatnog izgleda. Pojavit će se pred ljudima, pa će ih (neko) pitati: 'Poznajete li ovu?' 'Bog nas sačuvao od toga da poznajemo ovu ženu.' Zatim će im se reći: 'Ovo je dunjaluk oko kojeg ste se borili, radi kojeg ste kidali rodbinske veze, zavidjeli jedni drugima, mrzili se i varali se.' Zatim će biti bačena u Džehennem, pa će reći: 'Gospodaru moj, gdje su moji sljedbenici i drugovi?' Uzvišeni Allah će reći: 'Pošaljite za njome sljedbenike i drugove.'"

Ibn Ebu ed-Dunja prenosi od Ishaka ibn Ismaila, kome Revh ibn Ubada prenosi od Avfa da je Ebul-Ala rekao: "Sanjao sam oronulu staricu okićenu svim ukrasima ovoga svijeta. Ljudi su sta-

jali oko nje diveći se i posmatrajući je. Ja je pogledah i začudi me zašto je ljudi toliko gledaju i traže. Rekoh: 'Ko si ti?' 'Zar me ne poznaješ?' 'Ne', odgovorih. 'Ja sam dunjaluk' Rekoh: 'Da me Allah sačuva tvog zla.' Ona reče: 'Ako želiš da se zaštitiš od mojeg zla, nemoj voljeti novac.'"

Ibn Ebu ed-Dun'ja prenosi od Ibrahima ibn Se'ida el-Dževherija da je Sufjanu ibn Ujejni Ebu Bekr ibn Ajaš pričao: "Dunjaluk mi se u snu prikazao kao grozna oronula starica koja tapše rukama. Iza nje su ljudi išli koji su tapšali i plesali. Kada stiže do mene, okrenu se k meni i reče: 'Kada bih te osvojila, radila bih s tobom ono što radim s ovima.'" Zatim Ebu Bekr zaplaka.

On prenosi od Muhammeda ibn Alija, kome Ibrahim ibn Eš'as prenosi da je Fudajl rekao: "Čuo sam kako je duša jednog uzdignuta i odvedena na putovanje. Pokraj puta ugledao je ženu koja je nosila najljepši nakit i odjeću na ovom svijetu. Ko god bi prošao pokraj nje, ona bi ga ranila. Straga se činilo da nema ništa ljepše od nje, a kada se okrenula, vidjelo se da je to ružna krmeljava i oronula starica. Rekoh: 'Neka me Allah sačuva.' Ona reče: 'Tako mi Allaha, neće te sačuvati sve dok ne zamrziš novac.' 'Ko si ti?' 'Ja sam dunjaluk', odgovori."

Alija ﷺ opisuje: "Ko na njemu bude zdrav oronut će, ko bude bolestan kajat će se, ko bude siromašan patit će, ko bude bogat bit će na iskušenju. Za dozvoljene će se stvari s ovog svijeta polagati račun, a za zabranjene izdržavat će se kazna."

Ibn Mesud ﷺ kaže: "Dunjaluk je kuća beskućnika, imetak onih koji nemaju imetka. Njega gomilaju oni koji pameti nemaju."

Ibn Ebu ed-Dun'ja navodi kako je Hasan pisao Omeru ibn Abdulazizu: "Dunjaluk je prolazan svijet na kojem se ne živi vječno. Adem je na njega spušten za kaznu. Čuvaj ga se, Vladaru pravovjernih, jer zarada na njemu jeste odricanje, a bogatstvo na njemu je siromaštvo. On svakog časa nekog ubija. Ponižava onoga ko ga cijeni, a lišava onoga ko prikuplja njegove prolazne blagodati. Dunjaluk je poput otrova koji ubija. Budi na njemu kao onaj ko se liječi od rana. Za kratko se pridržava dijete da bi izbjegao dugot-

rajne loše posljedice. Trpi gorčinu lijeka kako bi odstranio dugotrajnu bolest.

Čuvaj se ovog varljivog i nestvarnog svijeta koji se ukrasio kako bi prevario ljude. Uljepšao je svoje laži i bacio svoje mamce. Uljepšao se proscima i pretvorio se u uglancanu nevjestu. Oči je gledaju, ali njenu pravu sliku ne poznaju. Srca je žele, a ona će svakog svoga muža ubiti. Posljednji ne uzimaju pouku od prvih. Onaj ko poznaje Allaha svjestan je opasnosti ovoga svijeta. Zaljubljenik u njega postigao je ono što želi pa se uzoholio i zaboravio budući svijet. Zaokupio se njime sve dok nije izgubio tlo pod nogama. Njegovo će kajanje biti veliko i patnja golema. U samrtnom hropcu obuzet će ga bol i gorčina gubitka, tako da će napustiti ovaj svijet ne dostigavši cilj na njemu. Otići će duše umorne od traženja, bez ičega sa sobom i bez krova nad glavom.

Čuvaj se ovoga svijeta, Vladaru pravovjernih! Onoga što raduje na njemu posebno se čuvaj. Kada se god dunjalučar prepusti nekoj radosti, ona se pretvori u tegobu. Radost je ovdje štetna hrana. Slast je povezana s gorčinom. Ostanak na ovom svijetu privremen je. Ovosvjetske radosti pomiješane su s tugom. Ono što je otišlo ne može se vratiti, a ono što dolazi nije poznato, i ne možemo ga očekivati. Ovosvjetska su nadanja lažna; sreća je prividna, a život gorak. I da Stvoritelj o njemu nije donio vijesti i na njegovu suštinu ukazao, svi bi trebali biti svjesni njegove suštine. Ali On nas odvraća od ovog svijeta i upozorava nas. On kod Allaha nema vrijednosti niti težina. Nije ga pogledao otkako ga je stvorio.

Našem Vjerovjesniku ﷺ ponuđeni su svi njegovi ključevi i riznice, ali je on odbio da ih primi. Nije htio voljeti ono što Allah ne želi Svojim robovima i cijeniti ono što je On potcijenio. Uzvišeni je ovaj svijet sakrio od dobrih ljudi kako bi ih sačuvao, a pružio ga je Svojim neprijateljima kako bi ih zavarao. Ti imućni zanesenjaci misle da zbog bogatstva nešto više vrijede i zaboravljaju šta se dešavalo s Muhammedom ﷺ, koji je vezao kamen oko stomaka."

Hasan također kaže: "Čovječe, ne vezuj svoje srce za dunjaluk. To je najgora stvar za koju se možeš vezati. Prekini te konce i pozatvaraj vrata. Dovoljno ti je od ovoga svijeta ono što je osnov-

no za život." Govorio je: "Ljudi koji su precijenili ovaj svijet razapeti su na drvo i poniženi. On je najbolji kada se potcijeni. Eh! Eh! Otišao je dunjaluk, a oko vrata je ostalo breme djela i odgovornosti!"

Mesih ﷺ je rekao: "Nemojte ovaj svijet uzimati za gospodara, pa da vas porobi. Uzimajte iz njega pouku i ne vežite se za njega. Znajte da je izvor svakog grijeha ljubav prema dunjaluku. Jedan trenutak strasti može čovjeku donijeti dugu patnju. Kada se čovjek veže za ovaj svijet, obavezno mu se u srce uvuku tri stvari: zaokupljenost čiji teret ne prestaje; siromaštvo koje ništa ne može otkloniti i nadanje koje kraja nema. Dunjaluk traži i tražen je. On traži onoga ko teži ka ahiretu i pruža mu potrebnu opskrbu. S druge strane, onoga ko traži dunjaluk ahiret tjera sve dok ne dođe vrijeme smrti kada će ga uhvatiti za vrat. O havarijjuni, budite zadovoljni malim s ovoga svijeta, ako vam je s vjerom sve u redu. Isto tako se dunjalučari raduju mrvicom od vjere ukoliko im je sve u redu s ovosvjetskim dobrima."

Ibn Ebu ed-Dun'ja prenosi od Haruna ibn Abdullaha, kome Sejjar prenosi od Džafera, a njemu Malik ibn Dinar prenosi da Ebu Hurejra ﷺ kaže: "Dunjaluk stoji između nebesa i Zemlje otkako ga je Allah stvorio, pa sve dok ne nestane. On doziva svoga Gospodara: 'Gospodaru, zašto me ne voliš?' 'Šuti', reći će Uzvišeni, 'šuti, ništavilo!'" Fudajl kaže: "Dunjaluk će se pojaviti na Sudnjem danu šepureći se u svojim ukrasima i ljepotama. Reći će: 'Gospodaru, učini me boravištem za Tvoga najboljeg roba.' On će odgovoriti: 'Ti ne vrijediš ništa i nestani potpuno!'"

Primjeri koji otkrivaju suštinu dunjaluka

Prvi primjer: čovjek prolazi kroz tri faze: kroz fazu u kojoj nije bio ništa, a to je prije nego što je stvoren. Zatim dolazi stanje od trenutka smrti pa do beskrajnog života. Njegova će duša živjeti nakon izlaska iz tijela ili u Džennetu ili u Džehennemu. Vratit će se u tijelo radi polaganja računa, nakon čega će se vječno naseliti u jednom od svjetova. Između te dvije faze, između nastajanja i smrti, nalazi se period života. Kada taj period usporedi s druga dva, vidi da je kraći od treptaja oka. Ko sagleda dunjaluk ovim očima

neće se okrenuti njemu, neće voditi računa kako mu tegobno ili lagodno prolazi vrijeme na njemu. Iz ovog razloga Božiji Poslanik ﷺ nije gradio. Rekao je: "*Šta ja imam s dunjalukom?! Ja sam na ovom svijetu poput jahača koji je odrijemao u hladu drveta u toplom danu, a zatim produžio i napustio ga*"[391]; "*Ovaj dunjaluk je naspram ahireta kao kada čovjek umoči prst u more i zatim pogleda šta se zadržalo na njemu*"[392]

Na ovo ukazuju riječi Isaa عليه السلام: "Dunjaluk je most. Prelazite ga, i ne naseljavajte se na njemu." Ovo je ispravan primjer. Ovosvjetski je život prolaz ka ahiretu. Kolijevka je prvi stup tog mosta, a grob drugi. Neki su ljudi prošli pola mosta, neki dvije trećine, a nekima je ostao samo jedan korak, ali nisu svjesni toga. U svakom slučaju most se mora proći. Onaj ko se zaustavi i počne graditi na njemu, kititi ga raznim stvarima, a bit će izveden odatle, taj je bezuman i glup.

* * *

Drugi primjer: dunjalučke su strasti za srce kao slasna jela za stomak. U smrtnom času čovjek će prema tim dunjalučkim strastima osjetiti takvu averziju, smrad i ogavnost kakva se osjeća prema ukusnim jelima kada ih stomak provari. Što su god jela ukusnija, masnija i slađa, izmet od njih je gori. Isto je i sa strastima duše. Što su bile slađe i snažnije, nanijet će veći bol u smrtnom času. Čovjeka gubitak drage osobe više boli shodno ljubavi koju je prema njoj gajio.

في المسند: أن النبي صلى الله عليه و سلم قال للضحاك بن سفيان: أَلَسْتَ تُؤْتِى بِطَعَامِكَ وَقَدْ مُلِحَ وَقُزِحَ، ثم تشرب عليه الماء و اللبن؟ قال: بلى، قال: فإلام يصير؟ قال: إلى ما قد علمت، قال: فإن الله عز و جل ضرب مثل الدنيا لما يصير إليه طعام ابن آدم.

U *Musnedu* se bilježi da je Poslanik ﷺ rekao Dahhaku ibn Sufjanu: "*Uzimaš li ti hranu, posoljenu i začinjenu, pa nakon toga piješ vodu i kiselo mlijeko?*" "Da", odgovori. "*U šta se pretvara ta*

[391] Tirmizi, 2377; Ibn Madža, 4019 i Ahmed, 1/441.
[392] Muslim, 2957.

hrana?" "Znaš u šta se pretvara." "*I ovaj svijet će doživjeti promjenu kao i ta čovjekova hrana.*"[393]

Jedan od selefa govorio je svojim drugovima: "Hajde da vam pokažem dunjaluk", pa bi ih poveo na smetljište i rekao: "Pogledajte njihovo voće, pilad, med i mast."

* * *

Treći primjer: primjer stvarnog stanja u kojem se nalazi ovaj svijet, njegovi stanovnici, koji se njegovim blagodatima zanose od ahireta i kajanja koja će na to uslijediti, jeste primjer ljudi koji su putovali brodom i stigli do nekog otoka. Mornar im dozvoli da izađu kako bi obavili svoje potrebe i preporuči im da požure, jer lađa ide dalje. A oni su se razišli po otoku. Neki su se vratili nakon obavljene potrebe i našli praznu lađu. Zauzeli su prostrano mjesto kakvo im upravo odgovara. Drugi su se zaustavili na otoku, gledali u cvijeće i divne pupoljke, slušali cvrkut ptica i divili se ljepoti kamenja. Zatim se sjetiše kako će lađa brzo nastaviti put i ostaviti ih tu. Ali na brodu je ostalo malo mjesta za njih. Neki su ponijeli sa sobom nešto tog lijepog kamenja i divnog cvijeća u brod. Prostora je bilo malo, tako da im je to predstavljalo još veći teret. Neće moći da se otarase tog tereta, a u brodu neće imati mjesta. Tako će morati da ga nose na svojim ramenima i kajati se što su ga uzeli. Tada im kajanje neće pomoći. Cvijeće će se osušiti, dobiti ružan miris i uznemiravati ih svojom truhleži.

Neki od njih će zalutati u šumama tog otoka i u tim ljepotama zaboraviti na lađu. Kapetan će dozivati ljude na polasku, ali oni neće čuti taj glas. Mirisat će cvijeće i diviti se drveću. Strahovat će od zvijeri i trpjeti ubode trnja u stopala i odjeću. Neki od njih stići će do lađe, ali ne našavši na njoj mjesta, umrijet će. Zvijeri i zmije će ih rastrgnuti. Neki će pak lutati sve dok ne izgube život.

Takav je i dunjaluk, kojim se neki ljudi zanose i zaboravljaju vječne blagodati. Ima li šta ružnije za pametnog čovjeka nego da ga kamenje i bilje, koje će se pretvoriti u slamu, odvraća od spasa, a neće s njim preseliti.

---

[393] Ahmed, 3/450.

* * *

Četvrti primjer jeste zavaravanje dunjalukom i slabo vjerovanje u ahiret.

قال ابن أبي الدنيا، حدثنا إسحاق بن إسماعيل، حدثنا روح بن عبادة، حدثنا هشام بن حسان، عن الحسن، قال: بلغني أن رسول الله صلى الله عليه و سلم قال لأصحابه: إنما مثلي و مثلكم و مثل الدنيا كمثل قوم سلكوا مفازة غبراء، حتى إذا لم يدروا ما سلكوا منها أكثر أم ما بقي، أنفدوا الزاد، و حسروا الظهر، و بقوا بين ظهراني المفازة، لا زاد و لا حمولة، فأيقنوا بالهلكة. فبينما هم كذلك، إذ خرج عليهم رجل في حلة يقطر رأسه، فقالوا: إن هذا قريب عهد بريف، و ما جاءكم هذا إلا من قريب. فلما انتهى إليهم قال: يا هؤلاء علام أنتم؟ قالوا: على ما ترى. قال: أرأيتم أن هديتكم على ماء رواء و رياض خضر، ما تجعلون لي؟ قالوا: لا نعصيك شيئاً. قال: عهودكم و مواثيقكم بالله. قال: فأعطوه عهودهم و مواثيقهم بالله لا يعصونه شيئاً. قال: فأوردهم ماء و رياضاً خضراء. قال: فمكث فيهم ما شاء الله ثم قال: يا هؤلاء الرحيل: قالوا: إلى أين؟ قال: إلى ماء ليس كمائكم و رياض ليست كرياضكم. قال: فقال جل القوم و هم أكثرهم: و الله ما و جدنا هذا حتى ظننا أن لن نجده، و ما نصنع بعيش هو خير من هذا؟ قال: و قالت طائفة و هم أقلهم: ألم تعطوا هذا الرجل عهودكم و مواثيقكم بالله لا تعصونه شيئاً، و قد صدقكم في أول حديثه، فو الله ليصدقنكم في آخره. فراح بمن اتبعه و تخلف بقيتهم، فبادرهم عدوهم فأصبحوا بين أسير و قتيل.

Ibn Ebu ed-Dun'ja prenosi od Ishaka ibn Ismaila kome Revh ibn Ubada putem Hišama ibn Hassana prenosi od Hasana da je Božiji Poslanik ﷺ rekao svojim ashabima: "*Ja, vi i dunjaluk smo poput ljudi koji putuju bezvodnom pješčarom. Nisu znali da li su prešli malo ili mnogo, pa su potrošili zalihe i izmorili jahalice. Našli su se usred pustinje bez zaliha i bez kamila, i smrt im je bila neminovna. Tada ugledaše čovjeka u lijepoj odjeći kome je s kose curilo i rekoše: 'Ovaj je tek izašao iz oaze.' Kada stiže do njih, reče im: 'O ljudi, šta radite?' 'I sam vidiš', odgovoriše. 'Ako vam kažem gdje se nalazi voda i zeleni pašnjaci, šta ćete mi dati?' 'Nećemo ti ništa odbiti', rekoše. 'Allah je svjedok vašeg obećanja.' On ih odvede do vode i zelenih pašnjaka i ostade s njima neko vrijeme. Zatim reče: 'Ljudi, vrijeme je da se ide.' 'Kuda?', začudiše se oni. 'Prema boljoj vodi i boljim pašnjacima.' Većina ljudi reče: 'Tako nam Allaha, mislili smo da ovo nikada nećemo naći. Šta nam tre-*

ba bolji život od ovoga!?' Jedan će mali dio njih reći: 'Zar niste obećali ovom čovjeku da ćete ga slušati u svemu? Njegove su prve riječi bile istinite, a, Allaha nam, bit će i ove.' Ovaj čovjek napusti oazu zajedno s malim brojem ljudi. Nakon njih oazu napadoše neprijatelji i sve porobiše i pobiše."[394]

* * *

Peti primjer: Poslanik ﷺ je ovaj svijet usporedio s hladom drveta, a ljude s putnikom koji je u toplom danu stao da se odmori. Zatim je nastavio put i napustio drvo. Pogledajmo kako je lijep ovaj primjer i kako vjerno oslikava realnost. Ovaj je svijet privlačan kao to drvo, a prolazan i kratkotrajan kao sjenka. Čovjek putuje svome Gospodaru. Putnik koji je u toplom danu ugledao hlad sigurno neće u njemu sagraditi kuću, već će tu provesti onoliko koliko mu je potrebno. Ako ostane više nego što treba, odvojit će se od saputnika.

* * *

Šesti primjer: uspoređivanje sa stavljanjem prstiju u more. Ono što ostane na ruci u odnosu na more jeste kao dunjaluk u odnosu na ahiret. Ovo je također prelijep primjer, jer je dunjaluk kratkotrajan i privremen. Čak i da je mnogo dužeg vijeka, ipak je ahiret vječan i beskrajan. Ograničeno se ne može porediti s neograničenim. Štaviše, kada bismo zamislili da su nebo i Zemlja puni zrna gorušice, a da ptica svakih hiljadu godina odnosi po jedno zrno, na kraju bi gorušice nestalo. Isto tako, kada bi jednom moru pridružili još sedam, a da je sve drveće ovog svijeta pretvoreno u olovke kojima se piše Allahov govor, mora i olovke bi presušile, a Allahove se riječi ne bi ispisale. To je zato što su one vječne i beskrajne, a mora i olovke su ograničene.

Imam Ahmed i drugi su rekli: "Uzvišeni govori u svakom trenutku kada želi. Njegovo sveto savršenstvo iziskuje govor, a govor koji se tiče Njegovog bića mora biti savršen. Onaj koji govori savršeniji je od onoga koji šuti. A Uzvišenog Allaha ne obu-

---

[394] *Ihjau ulumid-din*, 3/320.

zima umor, zamor niti dosada od govora. On stvara i održava Svoja stvorenja govorom. Svojim riječima stvara i vlada. To je suština Njegovog vladanja, gospodarstva i božanstva. On je samo Gospodar, Vladar i Bog, osim Koga drugog boga nema. A dunjaluk je samo jedan od momenata i dašaka ahireta."

* * *

Sedmi primjer: ono što se navodi u vjerodostojnom hadisu koji prenosi Ebu Seid el-Hudri, koji kaže da je Božiji Poslanik ﷺ jednom ustao da drži govor, pa reče:

قَامَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ فَخَطَبَ النَّاسَ، فَقَالاَ: (لاَ. وَاللهِ! مَا أَخْشَى عَلَيْكُمْ، أَيُّهَا النَّاسُ! إِلاَّ مَا يُخْرِجُ اللهُ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ سَاعَةً، ثُمَّ قَالَ (كَيْفَ قُلْتَ؟) قَالَ: قُلْتُ: وَهَلْ يَأْتِي الْخَيْرُ بِالشَّرِّ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ (إِن الْخَيْرَ لاَ يَأْتِي إِلاَّ بَخِيرٍ. أَوَ خَيْرٌ هُوَ؟ إِنَّ كَلَّ مَا يُنْبِتُ الرَّبِيعُ يَقْتُلَ حَبطاً أَوْ يُلِمُّ. إِلاَّ آكِلَةَ الْخَضِرِ. أَكَلَتْ، حَتَّى إِذَا امْتَلأَتْ (امْتَدَّتْ) خَاصِرَ تَاهَا، اسْتَقْبَلَتِ الشَّمْسَ، فَثَلَطَتْ وَبَالَتْ ثُمَّ اجْتَرَّتْ، فَعَادَتْ، فَأَكَلَتْ، فَمَنْ يَأْخُذُ مَالاً بِحَقِّهِ، يُبَارَكُ لَهُ. وَمَنْ يَأْخُذُ مَالاً بَغَيْرِ حَقِّهِ، فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ الَّذِي يَأْكُلُ وَلاَ يَشْبَعَ).

"*Ničega, tako mi Allaha, ne bojim se za vas kao blagodati ovoga svijeta koje će vam biti pružene.*" Jedan čovjek reče: "Zar dobro može donijeti zlo?" Božiji Poslanik ﷺ malo zašuti pa reče: "*Šta si rekao?*" "Božiji Poslaniče, zar dobro može donijeti zlo?" Božiji Poslanik ﷺ reče: "*Dobro može donijeti samo dobro, od onoga što niče u proljeće može se umrijeti ili teško razboljeti. Biljojedu to neće naškoditi. On će pasti dok mu se plećke ne ispune, zatim će se okrenuti ka suncu i obaviti malu i veliku nuždu. Zatim će početi da preživa, pa će se vratiti i ponovo pasti. Ko bude pravilno koristio imetak imat će berićeta. A ko ga bude zloupotrebljavao sličan je onome ko ne može da se zasiti.*"[395] Božiji se Poslanik ﷺ, dakle, boji da će dunjaluk naškoditi njegovim sljedbenicima.

Riječi "*...od onoga što niče u proljeće može se umrijeti ili teško razboljeti*" divna su aluzija koja sadrži upozorenje za one koji su se prepustili ovome svijetu i utopili u njega. Stoka se povodi za proljetnim travama i ponekad se napuha od pretjerane paše. Pohlepa

---

395 Buhari, 6427 i Muslim, 1052.

za novcem također može čovjeka ubiti ili ga dovesti na rub smrti. Mnogo je bogataša poginulo zbog svog imetka. Trudili su se da ga nagomilaju, a novac je trebao i drugima, tako da nisu imali drugog načina da dođu do toga osim ako ih ubiju, pretuku, pokore i zarobe.

Biljojed je primjer onoga ko je od ovoga svijeta uzeo ono što mu je dovoljno. Plećke se ispune onda kada se trbuh napuni hranom. U riječima "...okrenut će se ka suncu i obaviti malu i veliku nuždu" imamo tri značajne stvari:

prva: pošto se dovoljno napasla, napustila je livadu i okrenula se ka suncu da svari to što je pojela;

druga: ostavila je pretjerano jelo i okrenula se onome što joj je korisno. Okretanje prema suncu pomoći će joj da probavi i izbaci to što je pojela;

treća: malom i velikom nuždom ona je izbacila hranu iz svog trbuha i oslobodila se njenog tereta. Kada bi to ostalo u trbuhu, bilo bi fatalno. Čovjek koji gomila bogatstvo mora udjeljivati iz njega kao što to radi ovca s travom.

Na početku hadisa navodi se primjer onoga ko pohlepno gomila bogatstvo. On je sličan stoci koju pohlepa tjera da jede sve dok se ne napuše i umre, ili dok se ne razboli od toga. Pohlepan će čovjek ili umrijeti ili stići na ivicu smrti. U proljeće rastu razne vrste povrća i trave. Stoka koja je željna te hrane često pretjera u jelu da joj crijeva popucaju, nakon čega slijedi smrt. Tako završava i onaj ko na svaki način želi gomilati bogatstvo i ne vodi računa kako ga troši.

Kraj hadisa navodi primjer umjerenosti u hrani. Taj biljojed neće dozvoliti da jede više nego što može podnijeti. On će jesti koliko je potrebno. Izbacivanje probavljene hrane putem velike i male nužde jednako je kao trošenje i čišćenje imetka od onoga što može štetiti. Čovjek se spašava od posljedica nadimanja stomaka tako što uzima samo onoliko koliko mu je potrebno, kao što se i životinja spašava od toga kroz izbacivanje probavljene hrane.

Hadis nas uči umjerenosti i zauzimanju središnjeg položaja između pretjerane pohlepe za hranom i potpunog okretanja od

toga, što također vodi u propast. On bogataše uči kako mogu sačuvati svoje zdravlje i snagu srca i tijela, a to je izdvajanje i trošenje imetka, a ne zadržavanje koje šteti. Uspjeh je samo u Allaha.

* * *

Osmi primjer: Amr ibn Šuajb prenosi od svoga oca, kome Sulejman ibn Jesar prenosi da je Božiji Poslanik ﷺ rekao Amru ibn Asu:

الدُّنْيَا خَضِرَةٌ حُلْوَةٌ، فَمَنِ اتَّقَى اللهَ فِيهَا وَ أَصْلَحَ، وَ إِلاَّ فَهُوَ كَالآكِلِ وَ لَا يَشْبَعُ. وَبَيْنَ النَّاسِ فِي ذَلِكَ كَبُعْدِ الْكَوْكَبَيْنِ: أَحَدُهُمَا يَطْلُعُ الْمَشْرِقَ وَالآخَرُ يَغِيبُ فِي الْمَغْرِبِ.

"Dunjaluk je lijep i sladak. Treba se čuvati nedozvoljenog u njemu. U suprotnom, taj se čovjek nikada neće zasititi. Ljudi su u tome različiti kao zvijezde sa istoka i sa zapada."[396]

Ovaj je svijet lijep za oči i sladak za dušu. Zbog te ljepote i slasti on izgleda lijepo ljudima i drag im je tim više što su oni stvoreni od njegove materije:

Mi smo sinovi ovog svijeta, iz njega smo ponikli
čovjeku je drago ono iz čega je potekao.

Dvije su vrste ljudi o ovom pitanju.

Jedni su bogobojazni i dobri. Dobrota i bogobojaznost ne dozvoljavaju im da se posvete ovome svijetu i na nedozvoljen način stječu i troše bogatstvo. Ako se ne posjeduju ove osobine, onda se energija i nastojanje ulažu u prikupljanje bogatstva. Taj je čovjek nalik onome što jede i ne može se zasititi. Ovo je najljepši primjer. Cilj jela jeste očuvanje zdravlja i snage, a to zavisi od potreba. Ono nije samo sebi svrha i cilj. Kome apetiti budu veći od potreba neće se zasititi. Zato imam Ahmed kaže: "Dunjaluk je dovoljan kada ga je malo, a nedovoljan kada ga je mnogo." Hadis nam govori da se ljudi razlikuju o ovom pitanju, tj. u bogobojaznosti i dobroti i u jelu i pohlepi. Između dvojice ljudi može biti tolika razlika kolika je razdaljina zvijezde koja izlazi i zvijezde koja zalazi.

[396] *Medžmeuz-zeva'd*, 10/249 i *Kenzul-ummal*, 6200.

* * *

Deveti primjer: prisjetimo se hadisa Mustevrida ibn Šeddada koji smo naveli. On je bio u karavanu s Poslanikom ﷺ kada su naišli pored mrtvog janjeta. Božiji Poslanik ﷺ tada reče:

أترون هذه هانت على أهلا حتى ألقوها؟ قالوا: ومن هوانها ألقوها يا رسول الله. قال: فالدنيا أهون على الله من هذه على أهلها.

"Mislite li da je ovo janje bačeno zato što je bezvrijedno?" "Mislimo, Božiji Poslaniče", odgovoriše. *"Dunjaluk je bezvredniji za Allaha nego što je ovo janje za njegove vlasnike"*, kaza Božiji Poslanik ﷺ.[397] Tirmizi kaže da je ovo hasen-sahih hadis. Nije bilo dovoljno usporediti ovaj svijet s mrtvim janjetom, već je Poslanik ﷺ kazao da je dunjaluk bezvredniji od toga za Allaha.

Musned bilježi hadis:

فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ الدُّنْيَا عِنْدَ الله أَهْوَنُ مِنْ تِلْكَ السَّخْلَةِ عَلَى أَهْلِهَا.

"Tako mi Onoga u Čijoj je ruci moja duša, dunjaluk je bezvredniji za Allaha nego što je ovo janje za njegove vlasnike."[398]

Ovdje je vrijednost potvrđena iskrenom zakletvom. A ako je ovaj svijet bezvredniji za Allaha nego što je mrtvo janje za njegove vlasnike, tada je i zaljubljenik u njega bezvredniji za Allaha od tog janjeta. Janje je vlasnicima manje vrijedno od odrasle ovce, zato što od ovce mogu iskoristiti vunu i kožu, a od mrtvog janjeta ni to ne mogu upotrijebiti. Neka je Allah na pomoći.

* * *

Deseti primjer: ovaj je svijet poput mora koje moreplovci moraju proći kako bi došli do obale na kojoj se nalaze njihove kuće i boravišta. Ono se može preploviti samo u pouzdanoj lađi. Allah je poslao poslanike kako bi ljude naučili da prave lađu, upotrebljavaju je i njome upravljaju. Ta je lađa pokornost Allahu, pokornost Njegovim poslanicima, robovanje Njemu, Jedinom, činjenje

---

[397] Tirmizi, 2322 i Ibn Madža, 4111.

[398] Ahmed, 4/229.

dobra jedino radi Njega, pripremanje za ahiret i nastojanje da se zaradi za njega. Pametni su se ljudi ukrcali na tu lađu znajući da se more ne može preći ni pješačenjem ni plivanjem.

Glupacima je teško pala izrada lađe, upravljanje i plovidba. Rekli su: mi ćemo ući u more. Kada ne budemo mogli hodati, plivat ćemo. Ovakva je većina stanovnika dunjaluka. Oni su ušli u more i, kada nisu mogli više hodati, počeli su da plivaju sve dok se nisu utopili. A putnici s lađe spasili su se, kao što se spasio Nuhov ﷺ narod, a svi ostali su se utopili. Razmislimo o ovom primjeru i usporedimo ga sa stanjem ljudi na ovom svijetu. Vidjet ćemo da on vjerno oslikava realnost. Ovaj primjer važi za dunjaluk i ahiret, odredbu i upravljanje. Odredba je more, a upravljanje je lađa koja je jedini spas za ljude.

* * *

Jedanaesti primjer: ovaj je dunjaluk kao posuda meda koju su primijetile muhe. Neke će od njih stati na ivicu posude, uzeti ono što im treba i odletjeti. A neke će pohlepa odvesti u dubinu i sredinu posude, tako da će ubrzo uginuti.

* * *

Dvanaesti primjer: primjer zrnevlja koje je razasuto po zemlji. Većina je stavljena u zamke, a nešto je prosuto i oko njih. Ptice su doletjele i neke su se zadovoljile da jedu s krajeva, ne ulazeći u sredinu. Najele su se koliko su htjele i otišle. Druge su došle, i pohlepa ih je navela da odu gdje zrnevlja ima najviše, pa su pale u klopku.

* * *

Trinaesti primjer: čovjek koji je naložio veliku vatru koja je privukla leptire i skakavce koji krenuše prema njoj. Oni koji su znali da je to opasno grijali su se i gledali u svjetlo iz daljine. Božiji Poslanik ﷺ ukazuje na ovaj primjer u hadisu koji prenosi Malik ibn Ismail od Hafsa ibn Humejda, kome Ikrima prenosi od Ibn Abbasa, radijallahu anhuma, da je Božiji Poslanik ﷺ rekao:

إني ممسك بحجزكم عن النار و تتقاحمون فيها تقاحم الفراش و الجنادب و يوشك أن أرسل بحجزكم. وفي لفظ آخر: مثلي و مثلكم كمثل رجل استوقد ناراً، فلما أضاءت ما حوله، جعلت للفراش و الجنادب يتقاحمن فيها، فأنا آخذ بحجزكم عن النار، و أنتم تغلبوني و تقاحمون فيها.

"Ja vas odvlačim za pojaseve od vatre, a vi hrlite k njoj poput leptira i skakavaca. Samo što vam nisam pustio pojaseve."[399] U drugom se predanju kaže: "*Ja sam sličan onome što je potpalio vatru, i kad ona osvijetli njegovu okolicu, leptiri i skakavci pohrliše ka njoj. Ja vas odvlačim za pojaseve od vatre, a vi me savladavate i hrlite k njoj.*" Ovaj primjer važi za ljude koji su se utopili u ovaj svijet. Poslanici ih pozivaju ahiretu, a oni hrle ka dunjaluku poput leptira.

* * *

Četrnaesti primjer: ljudi koji su krenuli na put sa svojim imetkom i porodicom. Naišli su na dolinu bogatu vodom, travom i voćem. Tu su odsjeli i podigli šatore. Zatim su podigli kuće i vile. Tuda je naišao čovjek za koga znaju da je iskren i povjerljiv, i reče im: "Svojim sam očima vidio vojsku iza ovog brda. Krenite sa mnom, odvest ću vas putem kojim ćemo izbjeći neprijatelja koji je krenuo pravo na vas. Poslušala ga je mala grupa. On ih zovnu: "O ljudi! Spašavajte se, spašavajte! Neprijatelj je tu, neprijatelj je tu!" Oni koji su ga čuli upozorili su svoje supruge, djecu i porodicu. Rekoše: "Kako da napustimo ovu dolinu, a tu je naša stoka, imetak i kuće? Ovdje smo se naselili." Savjetnik im reče: "Neka svako uzme onoliko spreme koliko mu nije teško. U suprotnom, bit će sustignut i opljačkan." Imućnim ljudima i glavešinama teško pade da odu i napuste blagodati, izobilje i lagodnosti u kojima su uživali. Maloumni rekoše: "Ja ću se ugledati na one što ostaju. Oni imaju više od mene imetka i poroda. Ono što se desi njima desit će se i meni." Manjina je poslušala dobronamjernog savjetnika i spasila se. Vojska je izjutra napala i pobila stanovnike doline i opljačkala im imetak.

[399] Buhari, 6483; Muslim, 2284 i Tirmizi, 2877.

Poslanik ﷺ upravo na ovo ukazuje u hadisu koji bilježe dva Sahiha, a prenosi Ebu Burda od Ebu Musaa. Poslanik ﷺ kaže:

إِنَّ مَثَلِي وَمَثَلَ مَا بَعَثَنِي اللهُ بِهِ كَمَثَلِ رَجُلٍ أَتَى قَوْمَهُ، فَقَالَ: يَا قَوْمِ إِنِّي رَأَيْتُ الْجَيْشَ بِعَيْنَيَّ، وَإِنِّي أَنَا النَّذِيرُ الْعُرْيَانُ، فَالنَّجَاءَ، فَأَطَاعَهُ طَائِفَةٌ مِنْ قَوْمِهِ، فَأَدْلَجُوا فَانْطَلَقُوا عَلَى مُهْلَتِهِمْ، وَكَذَّبَتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ، فَأَصْبَحُوا مَكَانَهُمْ، فَصَبَّحَهُمُ الْجَيْشُ فَأَهْلَكَهُمْ، وَاجْتَاحَهُمْ، فَذَلِكَ مَثَلُ مَنْ أَطَاعَنِي وَاتَّبَعَ مَا جِئْتُ بِهِ، وَمَثَلُ مَنْ عَصَانِي وَكَذَّبَ مَا جِئْتُ بِهِ مِنَ الْحَقِّ.

"Ja i Objava smo poput čovjeka koji je došao svom narodu i rekao: 'Narode moj, svojim očima sam vidio vojsku. Ja sam goli opominjač. Spasite se, spasite se!' Jedna grupa ga je poslušala. Noću su napustili selo i spasili se. Ostali nisu povjerovali opominjaču, nego su ostali na svom mjestu. Izjutra ih je vojska napala, pobila i opljačkala. Ovo će se desiti s onima koji mi se pokore i slijede ono što propovijedam i s onima koji me odbiju i ne vjeruju u istinu koju sam donio."[400]

* * *

Petnaesti primjer: čovjek koji je uredio kuću, ukrasio je i opremio raznim stvarima. Zatim je pozvao ljude u goste. Kako bi ko ulazio, on bi ga smještao na ugodan dušek. Zatim bi mu prinio zlatni tanjir pun mesa i pred njega stavio luksuzne posude pune raznih stvari. Na raspolaganje mu je stavio svoje sluge i robove. Pametnom je čovjeku jasno da to pripada vlasniku kuće. Koristio se time za vrijeme boravka u kući ne vežući srce za to i ne razmišljajući o prisvajanju ičega odatle. Od domaćina je očekivao ono što gost može očekivati. Sjeo je ondje gdje mu je rečeno, jeo je ono što mu je prinijeto i nije tražio ništa više od toga oslanjajući se na iskustvo i gostoprimstvo domaćina. Ušao je u kuću skroman, poslužio se u njoj skromno i napustio je skromno, ne zamjerajući se domaćinu.

A glupak je odmah poželio da se tu nastani. Stvari je odmah prisvojio i upotrijebio ih kako je sam htio i poželio. Sam je sebi odabrao mjesto za sjedenje. Stvari je krio na jednom mjestu u ku-

[400] Buhari, 6482 i 2283.

ći. Kada god bi mu domaćin nešto donio, on bi to uskratio drugim ljudima i zadržao samo za sebe. Domaćin je gledao šta ovaj glupak radi, ali iz pristojnosti ga ne izbacuje iz kuće. I kada je ovaj pomislio da je prikupio te stvari i dobio kuću, počeo se ponašati kao da je sve njegovo i kao pravi vlasnik, i nastanio se kao u svojoj kući. Pravi vlasnik posla mu sluge da ga grubo istjeraju. Oduzeli su mu sve što je uzurpirao. Nije mogao iznijeti ništa od tih stvari. Navukao je na sebe srdžbu domaćina i poniženje pred njegovim slugama i robovima.

Oštroumni treba dobro promisliti o ovom primjeru, jer on oslikava stvarnost, i neka je Allah na pomoći.

Abdullah ibn Mesud ﷺ kaže: "Svako je na ovom svijetu gost i ono što ima jeste pozajmljeno. Gost će otići, a pozajmljeno će biti vraćeno."

وفي الصحيحين عن عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: مَاتَ ابْنٌ لأَبِي طَلْحَةَ مِنْ أُمِّ سُلَيْمٍ، فَقَالَتْ لأَهْلِهَا: لاَ تُحَدِّثُوا أَبَا طَلْحَةَ بِابْنِهِ حَتَّى أَكُونَ أَنَا أُحَدِّثُهُ. قَالَ: فَجَاءَ فَقَرَّبَتْ إِلَيْهِ عَشَاءً، فَأَكَلَ وَشَرِبَ. فَقَالَ: ثُمَّ تَصَنَّعَتْ لَهُ أَحْسَنَ مَا كَانَ تَصَنَّعُ قَبْلَ ذَلِكَ، فَوَقَعَ بِهَا. فَلَمَّا رَأَتْ أَنَّهُ قَدْ شَبِعَ وَأَصَابَ مِنْهَا، قَالَتْ: يَا أَبَا طَلْحَةَ أَرَأَيْتَ لَو أَنَّ قَوْماً أَعَارُوا عَارِيَتَهُمْ أَهْلَ بَيْتٍ، فَطَلَبُوا عَارِيَتَهُمْ، أَلَهُمْ أَنْ يَمْنَعُوهُمْ؟ قَالَ: لاَ. قَالَتْ: فَاحْتَسِبِ ابْنَكَ. قَالَ: فَغَضِبَ، وَقَالَ: تَرَكْتِنِي حَتَّى تَلَطَّخْتُ ثُمَّ أَخْبَرْتِنِي بِابْنِي، فَانْطَلَقَ حَتَّى أَتَى رَسُولَ اللهِ -صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ- فَأَخْبَرَهُ بِمَا كَانَ. فَقَالَ رَسُولُ اللهِ -صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ-: بَارَكَ اللهُ لَكُمَا فِي غَابِرِ لَيْلَتِكُمَا.

U dva *Sahiha* bilježi se predanje Enesa ibn Malika, koji kaže: "Ebu Talhi i Ummu Sulejm umro je sin. Ona svojima reče: 'Nemojte pričati Ebu Talhi sve dok mu ja ne kažem.' Kada je stigao kući, ona mu prinese večeru. Kada se najeo i napio, ona se uredila kao što je i ranije radila, i obavili su spolni odnos. Nakon svega toga, ona mu reče: 'Ebu Talha, kada ljudi nešto pozajme od nekoga, imaju li pravo da odbiju da to vrate?' 'Ne', reče Ebu Talha. 'Znaj da ti je sin preselio.' Naljuti se i reče: 'Pustila si me da postanem nečist, pa da mi to kažeš?' Otiđe kod Božijeg Poslanika ﷺ i reče mu šta im se desilo. Božiji Poslanik

ﷺ reče: '*Neka vam Allah da berićeta u toj noći.*'»[401] Zatim je naveo ostatak hadisa.

* * *

Šesnaesti primjer: neki su ljudi prolazili pustinjom, i obuzela ih je žeđ. Stigli su do mora čija je voda bila gorka i slana. Od velike žeđi nisu osjetili gorčinu i slanost, već su pili sve dok su mogli. Ali, što su više pili, sve su više žednjeli. Na kraju su im crijeva popucala, i umrli su od žeđi. Međutim, pametni među njima znali su da je ta voda gorka i slana i da čovjeka obuzima sve veća žeđ što više pije. Udaljili su se dok nisu stigli do slatke zemlje i tu iskopali široki bunar koji se ubrzo ispunio pitkom vodom. Koristili su tu vodu za piće, za spravljanje i kuhanje hrane. Pozvali su svoju braću koja su bila na obali mora da dođu i napiju se pitke vode. Neki su se od njih podsmijevali, a neki su bili zadovoljni onim što imaju. Oni koji su prihvatili, jedan za drugim su došli. Upravo ovaj primjer navodi Isa ﷺ: "Onaj ko teži za dunjalukom nalik je na čovjeka koji pije morsku vodu. Što više pije, više je žedan, sve dok ga to ne ubije."

* * *

Sedamnaesti primjer: primjer čovjeka, njegovog imetka, djela i porodice jeste kao primjer čovjeka koji je imao tri brata. Javio mu se neodložan put, pa je pozvao braću i rekao: "Vidite da moram ići na dalek put i sada ste mi najpotrebniji." Prvi brat reče: "Bio sam ti brat sve do ove situacije. Sada ti ne mogu biti brat niti saputnik. Ništa drugo nemam." "Ništa mi nisi pomogao." Upita drugoga: "Šta mi ti možeš pomoći?" On odgovori: "Bio sam ti brat sve do sada. Pomoći ću ti da se spremiš i pojašeš konja, ali te dalje ne mogu pratiti." "Ali meni treba neko da putuje sa mnom." "Ja to ne mogu", odgovori drugi brat. "Ništa mi nisi pomogao", reče mu putnik.

Zatim reče trećem: "Šta mi ti možeš pomoći?" "Bio sam ti drug u zdravlju i bolesti. I sada sam s tobom. Pravit ću ti društvo

[401] Buhari, 1301 i Muslim, 2144.

tokom putovanja, odmaranja i kada stigneš na odredište. Nikada te neću napuštati." "Ti si mi bio najmanje važan brat. Drugu sam dvojicu više cijenio. Kamo sreće da sam znao kako si dobar, pa da te više cijenim od njih."

Prvi je brat imetak, drugi je porodica, rođaci i prijatelji. Treći su njegova djela. Ovaj primjer prenosi se u hadisu koji nije vjerodostojan. Prenosi ga Ebu Džafer el-Ukajli u knjizi *Duafa*, u predanju Ibn Šihaba od Urve, koji prenosi od Aiše. Ovo predanje prenosi se i putem Ibn Musejjeba. Ono je po svom smislu ispravno i realno.

* * *

Osamnaesti primjer: ovo je jedan od najljepših primjera. Vladar je napravio kuću kakvu niko nije vidio ni čuo. Nije bilo ljepše prostranije niti bogatije kuće. Izgradio je put do nje i poslao čovjeka da ljude poziva u tu kuću. Pored puta je postavio lijepu ženu okićenu raznim ukrasima. Obukao ju je u prelijepe haljine i nakit. Svi su ljudi morali proći pored nje. Imala je i pomagače i sluge. Njoj i pomagačima je rekao: "Ko bude krio svoj pogled od tebe, ne bude se zaokupljao tobom od mog poziva i zatraži ti hranu za put, usluži ga i opskrbi. Nemoj ga sprečavati u putu do mene. Pruži mu sve što će mu biti od pomoći na putu. A ko se zagleda u tebe, poželi te više nego moj poziv i zatraži tvoju ljubav, žestoko ga kazni i maksimalno ga ponizi. Zarobi ga i učini ga da trči za tobom kao životinja. Ko bude jeo kod tebe, zavaraj ga time malo-pomalo i uzmi mu to ponovo. Neka ga paze tvoji robovi i sljedbenici. Što te više voli, veliča i cijeni, ti mu uzvraćaj odbijanjem i ponižavanjem sve dok mu se duša ne pokida od boli za tobom. Razmislimo o ovom primjeru i postupcima onih koji prose dunjaluk ili ahiret. Neka je Allah na pomoći.

Ovaj je primjer uzet iz predanja koje se prenosi od Uzvišenog Allaha: "O dunjaluče, usluži onoga ko Meni služi i uzmi za slugu onoga ko ti služi."

* * *

Devetnaesti primjer: car je podigao grad na najčvršćem

mjestu, ondje gdje je najbolji zrak i najobilnija voda. Napravio je kanale za navodnjavanje i posadio drveće. Svojim je podanicima rekao: “Zauzmite najljepše mjesto u ovom gradu. Ko prije stigne do mjesta, njegovo je. Ko zakasni, ostali će prije njega stići u grad. Zauzet će parcele i izgraditi na njima stanove.” Oni koji će se kajati stići će do velikog drveta s dugim hladom. Pod njim će biti tekućih voda, a drvo će rađati raznovrsno voće. Na granama će cvrkutati ptice divnih glasova. Car će im reći: “Ne zanosite se ovim drvetom i hladom. Ono će se ubrzo osušiti i hlada će nestati. Voće će nestati i ptice uginuti. U carevom gradu hrana je neprestana, hladovi dugački, a blagodati vječne. U njemu su stvari koje oko nije vidjelo, uho čulo niti ljudski um zamislio.” Ljudi čuše za to i krenuše da ga traže. Prođoše na vrućini pokraj tog drveta umorni, iznureni i žedni. Svi svratiše pod njegov hlad. Okusili su slatko voće i slušali cvrkut ptica. Onda im bi rečeno: “Ovdje ste svratili da se zaštitite i da osvježite svoje jahalice za dalji put. Budite spremni da nastavite dalje kada se oglasi vrijeme za put.” Većina je putnika rekla: “Kako da ostavimo ovaj lijepi hlad, pitku vodu, zrelo voće, lagodnost i rahatluk i krenemo tome drugom na vrućini, prašini, umorni i iznureni. Put je dalek, a pustinja bezvodna. Utroba će nam se pokidati. Zar da zamijenimo izravnu dobit za odloženu koju ćemo nakon dugog vremena dobiti. Kako možemo ostaviti ono što vidimo radi onoga što ne vidimo? Bolje je zrno u ruci nego ono što će se tek dobiti: “Uzmi ono što vidiš, a pusti ono za što si čuo.”

Mi smo sinovi sadašnjosti. Kako možemo napustiti ovaj opipljivi život radi života koji ne vidimo u dalekoj zemlji u koju ne znamo kada ćemo stići.” Jedan od hiljadu ljudi odazvao se pozivu. Rekli su: “Tako nam Allaha, boravak pod ovim hladom prolazan je, pod drvetom koje će brzo biti posječeno. Voće će popadati, ptice će poumirati. Moramo požuriti ka hladu koji ne prolazi, ka ugodnom životu koji nema kraja. Sve je drugo najgora nemoć. Zar je razumno da putnik koji se zaustavi pod drvo tu podigne šator i nastani ga iz straha od vrućine i hladnoće? Zar ovo nije najveće bezumlje? Brzo, brzo! Idemo, idemo!

Smrt je za sva bića neizbježna
ovaj svijet nije dugotrajno boravište.

Podmirite svoje potrebe brzo,
vaš život je samo jedan put.

Pojašite konje za trke i požurite
dok te blagodati nisu uzete natrag, one su pozajmljene.

Ostavite se života u prolaznom hladu,
vi ste na ovom svijetu na proputovanju.

Ko želi lijep život na njemu
taj gradi nadu na oronuloj ivici.

Istinski život je kada se ode odavde
u svijetu koji jedino vrijedi.

Krenuli su na takmičenje ka tom svijetu i nisu se obazirali na malobrojnost. Pojahali su odlučne konje, i niko ih nije mogao pokolebati na tom putu. Oni što su ostali u hladu spavali su. Tako mi Allaha, ubrzo su se skorile grane tog drveta. Lišće je popadalo, voće se pokidalo i kraci posušili. Voda je presušila, pa je nadzornik to drvo posjekao. Ljudi su ostali bez skloništa, na teškoj vrelini. Patili su za životom u hladu tog drveta. Nadzornik ga je zapalio, tako da je sva okolica postala užarena vatra. Plamen je okružio one koji su bili ispod i niko se nije mogao spasiti. Rekoše: "Gdje su putnici koji su s nama putovali dovde?" "Pogledajte gore i vidjet ćete njihove stanove." U daljini su spazili carev grad i kuće u kojima je bilo raznih uživanja. Patnja im se tada umnogostručila zato što nisu s njima pošli. Još jača je postala kada im je ono za čim žude postalo nedostupno. To je kazna za one koji su izostali.

﴿وَمَا ظَلَمْنَـٰهُمْ وَلَـٰكِن كَانُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١١٨﴾﴾

"Mi prema njima nismo nepravedni bili, oni su sami sebi nepravdu nanijeli" (En-Nahl, 118).

* * *

Dvadeseti primjer: Poslanikovo ﷺ poređenje ovoga svijeta s razderanom košuljom koju spaja samo jedan konac.

قال ابن أبي الدنيا: حدثني الفضل بن جعفر، حدثنا وهب بن حماد، حدثنا يحيى بن سعيد القطان، حدثنا أبو سعيد خلف بن حبيب، عن أنس بن مالك رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه و سلم: مثل هذه الدنيا مثل ثوب شق من أوله إلى آخره، فبقي معلقاً بخيط في آخره، فيوشك ذلك الخيط أن ينقطع.

Ibn Ebu ed-Dun'ja prenosi od Fadla ibn Džafera, kome Vehb ibn Hammad putem Jahjaa ibn Seida el-Kattana prenosi da je Ebu Seid Halef ibn Habib čuo predanje Enesa ibn Malika od Božijeg Poslanika ﷺ: "*Ovaj je svijet poput razderane košulje koju samo jedan konac spaja i koji samo što se nije prekinuo.*"[402]

Ako ti ovaj primjer nije dovoljno jasan, pogledaj predanje koje Ahmed bilježi u *Musnedu*, a koje Ebu Nazra prenosi od Ebu Seida: "Božiji Poslanik ﷺ klanjao nam je ikindiju po danu. Zatim je ustao, održao nam vaz i govorio o svemu što će se desiti prije Sudnjeg dana. Neki su to zapamtili, a neki zaboravili. Ljudi se počeše okretati prema suncu da vide je li šta od njega ostalo. On kaza: "Doista od ovog svijeta nije ostalo više nego što je od ovog dana ostalo do noći."[403]

Hafs ibn Gijas prenosi od Lejsa, kome Mugira ibn Hakim prenosi da je Ibn Omer rekao:

صلى بنا رسول الله صلى الله عليه و سلم العصر نهاراً، ثم قام فخطبنا، فلم يترك شيئاً قبل قيام الساعة إلا أخبر به، حفظه من حفظه، و نسيه من نسيه، و جعل الناس يلتفتون إلى الشمس: هل بقي منها شيء؟ فقال: ألا أنه لم يبق من الدنيا فيما مضى منها إلا كما بقي من يومكم هذا فيما مضى منه.

"Obratio nam se Poslanik ﷺ dok je sunce bilo na vrhovima palmi: '*Od ovoga dunjaluka je ostalo isto onoliko koliko je od ovog dana ostalo u odnosu na ono što je prošlo.*'"[404]

[402] *Ithaful-ešraf*, 8/111.
[403] Ahmed, 3/19 i Tirmizi, 2192.
[404] *Ihja ulumid-din*, 3/668.

و روى ابن أبي الدنيا، عن إبراهيم بن سعد، حدثنا موسى بن خلف، عن قتادة، عن أنس: أن رسول الله صلى الله عليه و سلم خطب عند مغرب الشمس فقال: ما بقي من الدنيا فيما مضى منها إلا كما بقي من يومكم هذا فيما مضى منه.

Ibn Ebu ed-Dun'ja prenosi putem Ibrahima ibn Sa'da od Musaa ibn Halefa, kome Katada kazuje od Enesa ibn Malika da je Božiji Poslanik ﷺ jednog dana pred zalazak sunca držao hutbu u kojoj je kazao: "*Od dunjaluka je ostalo prema onome što je prošlo kao što je od ovog dana ostalo u odnosu na ono što je prošlo.*"[405]

Čitav dunjaluk jeste kao jedan dan. Božiji Poslanik ﷺ pojavio se malo pred zalazak sunca.

قال جابر و أبو هريرة رضي الله عنهما، عنه صلى الله عليه و سلم: بعثت أنا و الساعة كهاتين، و قرن أصابعه السبابة و الوسطى.

Džabir i Ebu Hurejra, radijallahu anhuma, prenose od Alejhisselama: "*Ja i Sudnji dan poslani smo kao ovo dvoje*",[406] i pokaza na spojeni kažiprst i srednjak.

Jedan od selefa govorio je: "Budite strpljivi! Ovaj svijet traje nekoliko dana, a vi ste karavan koji je zastao da se odmori. Svakog će časa neki od vas biti zovnut, pa će krenuti ne osvrćući se. Vi ste već oplakani. Smrt je neminovna, a Allah vas očekuje. Ove će duše izaći kao što je opisano na kraju sure El-Vakia[407]."

* * *

Dvadeset prvi primjer: ovaj je dunjaluk kao veliki bazen pun vode iz kojeg piju ljudi i stoka. Od tolike eksploatacije bazen poče da se smanjuje malo-pomalo sve dok nije ostala samo jedna

---

[405] *Medžmeuz-zeva'd*, 10/311 i *Ithafu-l-ešraf*, 10/254.

[406] Buhari, 6503 i Muslim, 867.

[407] Misli se na ajete: "I ako bude jedan od onih koji su Allahu bliski – udobnost i opskrba lijepa i dženetske blagodati njemu! A ako bude jedan od onih koji su srećni, pa pozdrav tebi od onih koji su srećni! A ako bude jedan od onih koji su poricali i u zabludi ostali, pa ključalom vodom bit će ugošćen i u ognju prženjem." (El-Vakia, 88-94).

barica na sredini, u kojoj su životinje mokrile, a ljudi i stoka gazili. Tako Muslim u svom Sahihu bilježi putem Utbe ibn Gazvana da im je Božiji Poslanik ﷺ u hutbi rekao:

إِنَّ الدُّنْيَا قَدْ آذَنَتْ بِصُرْمٍ وَوَلَّتْ حَذَّاءَ، وَلَمْ يَبْقَ مِنْهَا إِلاَّ صُبَابَةٌ كَصُبَابَةِ الإِنَاءِ، يَتَصَابُّهَا صَاحِبُهَا، وَإِنَّكُمْ مُنْتَقِلُونَ مِنْهَا إِلَى دَارٍ لاَ زَوَالَ لَهَا، فَانْتَقِلُوا بِخَيْرِ مَا بِحَضْرَتِكُمْ.

"Dunjaluk je pred nestankom i odlaskom. Od njega je ostao još samo jedan gutljaj, poput gutljaja koji čovjek ispije s dna posude. Vi ćete iz njega preći na svijet koji neće nestati. Zato pripremite najbolje što možete."[408]

Abdullah ibn Mesud kaže: "Uzvišeni je Allah ovaj svijet stvorio malim. A od malog ostalo je samo malo. Ono što je ostalo nalik je na jezerce čija je voda popijena, a ostao samo talog."

* * *

Dvadeset drugi primjer: ljudi su se naselili u nekom gradu na određeno vrijeme. Tu su se počele dešavati nesreće, bolesti i nemiri. Napale su ga nasilničke i rušilačke vojske. Zatim je car sagradio grad na sigurnom i zaštićenom mjestu, a odlučio se da sravni prvi grad. Poslao je glasnika da ih obavijesti da treba da napuste grad u roku od tri dana i da niko ne smije ostati. Treba da ponesu najbolje što je u tom gradu od dragog kamenja, ukrasa, zlata, srebra, lahkog prtljaga i vrijednih stvari. Poslao im je vodiče i prijevozna sredstva. Raskrčio im je put i postavio putokaze. S vremena na vrijeme njegovi izaslanici javljali bi se da ih potiču na put. A ti ljudi su se razdijelili na nekoliko vrsta.

Manji dio njih shvatio je koliko će kratko boraviti u tom gradu i da, ukoliko se odmah ne posvete prikupljanju onog što vrijedi i prenošenju u carev grad, neće iskoristiti pomoć prijevoznih sredstava i vodiča, pa sami neće moći prenijeti teret. Jasno im je bilo da je sumanuto skupljati bezvrijedno u vrijeme kada treba skupljati vrijedno. Pitali su šta je najbolje i najvrednije u tom gradu, najdraže caru i najkorisnije u njegovom gradu. Kada su saznali odgovor, nisu ništa drugo sakupljali. Znali su da je jedan dragulj

[408] Muslim, 2967.

draži caru od punog tovara kovanica, željeza i sličnog. Zato su svu svoju pažnju usmjerili ka prikupljanju onoga što je draže i vrednije za kralja, pa makar za oko bilo nevrijedno.

Druga grupa bacila se na prikupljanje tovara. Takmičili su se ko će više ponijeti, pa i u tome nisu bili jednaki. Neki od njih imali su vrijedne tovare. Drugima su tovari bili manje vrijedni, prema vlastitim mogućnostima. Zajednička im je bila želja da napune te tovare i napuste grad.

Treća se grupa bacila na izgradnju dvoraca u tom gradu, na uljepšavanje i uređivanje. Borili su se protiv onih koji hoće da napuste grad govoreći: "Nećemo vam dozvoliti da odavde išta odnesete. Ako želite, možete nam se pridružiti u izgradnji grada, naseljavanju i stanovanju u njemu. Nećemo vam dati da odete niti da išta odnesete." Poveo se rat između njih, i ova grupa je nastojala da od onih što žele da otputuju preuzme imetak i žene. Mrzili su ih samo zato što su željeli da pređu u carev grad, odazovu se pozivaču i napuste grad koji car želi sravniti.

Četvrta se grupa posvetila uživanju, besposlici, rahatluku i lagodnosti. Rekli su: "Mi ne želimo da se umaramo u izgradnji niti ćemo otići odavde. Ne protivimo se onima koji žele da odu. Nećemo se boriti protiv njih niti ćemo ih pomagati."

Uto stiže talal koji sve pozva da krenu na put. Niko nije mogao odbiti taj poziv, već su krenuli odnijevši ono što im se našlo tu. Kada su stigli kod cara, on ih stavi u red. Izložili su ono što su donijeli caru iz tog grada. Ono što je bilo vrijedno primljeno je, a vlasnici su dobili mnogostruku nagradu za to. Nastanili su se u mjestu blizu cara. Bezvrijedan tovar bio je odbijen i bačen u lice onima koji su ga donijeli.

* * *

Dunjaluk je spavanje, život na njemu je san, a smrt je buđenje. Dunjaluk je njiva, a znanje je sjeme i prinos na dan povratka. To je kuća sa dvoja vrata. Na jedna se ulazi, a na druga izlazi. To je zmija ugodne kože i lijepe boje, čiji je udarac smrtonosan. To je ukusna slatka i mirisna hrana koja je otrovana. Ko uzme koliko

mu je potrebno izliječit će se. A ko uzme više nego što mu treba umrijet će. Dunjaluk je poput hrane u želucu. Nakon što organi iscrpe ono što im je potrebno od te hrane, njen ostanak u tijelu smrtonosan je ili štetan. Za čovjeka nema olakšanja dok ne izbaci tu hranu, kao što se vidi iz hadisa o biljojedu koji smo naveli. Ovaj je svijet i kao najružnija žena koja je stavila veo kako bi očarala ljude. Poziva ih u svoj stan, a kada dođu, otkrije im svoj izgled, presudi im svojim noževima i pobaca ih u jame. Ona kasapi svoje zaljubljenike otkako je nastala.

Čudno je da zaljubljenici u ovaj svijet vide kako su njihovi preci stradali i nesreće doživjeli, ali i dalje hrle ka propasti:

﴿وَسَكَنتُمْ فِي مَسَٰكِنِ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓاْ أَنفُسَهُمْ وَتَبَيَّنَ لَكُمْ كَيْفَ فَعَلْنَا بِهِمْ وَضَرَبْنَا لَكُمُ ٱلْأَمْثَالَ ﴿٤٥﴾﴾

"***I nastanili ste se bili u kućama onih koji su se prema sebi ogriješili, a bilo vam je poznato kako smo s njima postupali, i primjere smo vam navodili***" (Ibrahim, 45).

Dovoljno je usporediti ovaj svijet s onim s čime ga je usporedio Uzvišeni Allah u Svojoj knjizi. To je očiti primjer za njega.

Siromasi kažu: ako je ovo suština ovoga svijeta, onda je bolje odricati se nego ga sakupljati i željeti ga.

Kažu: poznato je da se nikako ne može istovremeno gajiti želja prema ovom svijetu i prema Allahu i budućem svijetu. Ove se dvije želje ne mogu sastati, a da jedna ne protjera drugu i naseli se u duši, a "...nikako se ne mogu sastaviti kćerka Allahovog Poslanika ﷺ i Allahovog neprijatelja kod jednog čovjeka."[409]

Kažu: dovoljno je to što su Božijem Poslaniku ﷺ ponuđeni ključevi njegovih riznica. Da ih je prihvatio, on bi bio najviše zahvalan Allahu i ne bi zadržao ništa za sebe. Međutim, on se odlučio da jedan dan gladuje, a drugi da jede. Umro je sa založenim štitom kod jednog jevreja koji je dao za hranu za svoju porodicu.

Kažu: ljudi su se nakon Božijeg Poslanika ﷺ podijelili na če-

[409] Buhari, 3767; Muslim, 2449; Ebu Davud, 2071 i Tirmizi, 3866.

tiri grupe:

jedna grupa ne želi dunjaluk, a i on njih ne želi, poput Siddika (Ebu Bekra) i njemu sličnih;

drugu grupu dunjaluk želi, a oni ga nisu željeli, poput Omera ibn Hattaba i njemu sličnih;

treća je grupa željela dunjaluk, a i on je njih želio, poput halifa omejevićke dinastije i njima sličnih, osim Omera ibn Abdulaziza, koji nije htio dunjaluk, a on je njega htio;

četvrta grupa koja je željela dunjaluk, ali on nije želio njih, poput onih koje je Allah učinio siromašnim. Usadio im je ljubav prema tom svijetu u srca i iskušao ih gomilanjem. Jasno je da je prva vrsta najbolja. Druga je dobra zato što nije željela dunjaluk, pa se može pridružiti prvoj.

Kažu: jedan je čovjek pitao Božijeg Poslanika ﷺ šta da čini kako bi ga zavolio Allah i ljudi. On mu je rekao:

ازهد في الدنيا يحبك الله، و ازهد فيما في أيدي الناس يحبك الناس، فلو كان الغني أفضل لدله عليه.

"Odrekni se od ovog svijeta, zavoljet će te Allah. Odrekni se onoga što je kod ljudi, zavoljet će te ljudi."[410]

Kada bi bogatstvo bilo bolje, on bi ga na to uputio.

Kažu: Uzvišeni Allah propisao je borbu protiv nevjernika, ali da se trebaju zaštititi monasi zato što su se oni odvojili i odrekli ovoga svijeta. Tako je nastao propis da se oni ne diraju i da im se ne naplaćuje džizja, pored toga što su oni Njegovi neprijatelji, neprijatelji Njegovih poslanika i vjere. To znači da je zuhd vrijedan i značajan kod Allaha.

Kažu: Allahov zakon jeste takav da imućan čovjek zaslužuje veću kaznu od siromaha. Bludnik koji je oženjen zaslužuje kamenovanje, a neoženjeni se kažnjava bičevanjem i izgnanstvom. Tako će i nagrada siromaha biti veća od nagrade imućnog.

---

[410] Ibn Madža, 4102 i *Mustedrek*, 4/313.

Kažu: kako može biti kod Allaha jednako poniženje i gorčina siromaštva, podnošenje njegovih tegoba i tereta sa moći bogataša, slašću, uživanjem i blagostanjem u kojem se nalazi? Allah vidi gorčinu siromaštva, trpljenje i zadovoljstvo Allahovom odredbom koje siromašni proživljavaju. Može li se porediti nagrada za tegobe mudžahida s nagradom za ibadet onih koji su ostali u sigurnosti, lagodnosti i rahatluku?

Kažu: kako se može izjednačavati stvar koja je napunila Džennet i stvar koja je napunila Džehennem? Slasti se nalaze u imetku, a teškoće u siromaštvu.

Kažu: siromah neprestano pati od žestine siromaštva, gladi, golotinje i neimaštine. Svaka od ovih stvari briše grijehe kojih se on odrekao. To mu je dodatna nagrada za dobra djela. On čini dobra djela kao i bogataši, a u prednosti je zbog ovih patnji koje mu brišu grijehe. Prednost koju imaju bogataši u dijeljenju, sadaki i koristima za druge može se savladati. Siromašni mogu dostići taj nivo. Dovoljno je da Allah uvidi da oni imaju nijet da čine ono što čine bogataši, kada bi imali. On će im reći: "Kada bih imao imetka, radio bih ono što oni čine." Taj će čovjek biti nagrađen prema svom nijetu i imat će jednaku nagradu kao i bogataš. O tome nas obavještava iskreni i povjerljivi u vjerodostojnom hadisu koji bilježi imam Ahmed i Tirmizi putem Ebu Kebše el-Enmarija.[411]

Kažu: siromah na ovom svijetu jeste kao zatvorenik, zato što su mu uskraćena neka uživanja i naslade. Bogataš je oslobođen iz tog zatvora. A Božiji Poslanik ﷺ je rekao: الدنيا سجن المؤمن وجَنَّة الكافر "*Dunjaluk je zatvor za vjernika i raj za nevjernika.*"[412] Kada bogataš ne zatvori svoju dušu od izazova i oholosti bogatstva i pusti je u uživanja, njemu će pripasti dunjaluk. Zaslugu može dobiti ukoliko se poistovjeti sa siromahom koji je zarobljen u svome siromaštvu.

Kažu: Allah i Njegov Poslanik ﷺ kude onoga ko je svoje blagodati potrošio na ovom svijetu. Ovosvjetske blagodati mogu potpuno zamijeniti ahiretske, ili ih u jednoj mjeri umanjiti, kao što smo objasnili, za razliku od onoga čije su naslade ostale netaknute

[411] Tirmizi, 2326 i Ahmed, 4/230.
[412] Muslim, 2956 i Tirmizi, 2325.

za ahiret zato što su mu na dunjaluku bile uskraćene. Božijem Poslaniku ﷺ nudili su bademovu kašu, pa je on odbio i rekao: “*To je piće luksuza.*”[413]

Hasana el-Basrija pitali su o čovjeku koji je ostavio dunjaluk i o drugome koji zarađuje i to dijeli kao milostinju. On odgovori: “Onaj ko ostavlja dunjaluk draži mi je.” Siromasi kažu: Mesihu su ranije postavili slično pitanje: o čovjeku koji je prošao pored zlatne poluge pa ju je preskočio i nije se za njom osvrnuo i o čovjeku koji ju je uzeo i kao milostinju podijelio. On reče: “Čovjek koji se za njom nije osvrnuo bolji je.” Na ovo ukazuje to da je Poslanik ﷺ prošao pored zlata, ali se nije na njega osvrnuo. A zna se da bi on to podijelio na Allahovom putu da ga je uzeo.

Kažu: siromah koji zna da se vlada u siromaštvu lahko može dostići bogataša u svemu što je ovaj postigao svojim imetkom, i to uz pomoć svojeg nijeta i govora. Nagrada im može biti podjednaka, a on će biti u prednosti zato što neće polagati račun jer nije imao imetka. Nagrada je jednaka, a polaganje računa nije. Ući će u Džennet petsto godina prije bogataša, a bit će u prednosti i zbog toga što je trpio gorčinu i bol siromaštva.

قال الإمام أحمد: حدثنا عبادة بن مسلم، حدثني يونس بن خباب، عن أبي البحتري الطائي، عن أبي كبشة، قال: سمعت رسول الله صلى الله عليه و سلم يقول: ثلاث أقسم عليهن، و أحدثكم حديثاً فاحفظوا، فأما الثلاث التي أقسم عليهن: فإنه ما نقص مال عبد من صدقة، و لا ظلم عبد مظلمة فصبر عليها إلا زاد الله عز و جل بها عزاً، و لا يفتح عبد باب مسألة إلا فتح الله له باب فقر. و أما الذي أحدكم حديثاً فاحفظوه (كأنه قال): إنما الدنيا لأربعة نفر: عبد رزقه الله مالاً و علماً، فهو يتقي فيه ربه، و يصل فيه رحمه، و يعلم فيه لله حقاً، فهذا بأفضل المنازل عند الله، و عبد رزقه الله علماً و لم يرزقه مالاً، فهو يقول: لو كان لي مال عملت فيه بعمل فلان. قال: فأجرهما سواء، و عبد رزقه الله مالاً و لم يرزقه علماً، فهو يتخبط في ماله بغير علم، لا يتقي فيه ربه، و لا يصل فيه رحمه، و لا يعلم لله فيه حقاً، فهذا بأخبث المنازل عند الله، و عبد لم يرزقه الله مالاً و لا علماً، فهو يقول: لو كان لي مال لفعلت بفعل فن، قال: فهو بنيته و وزرهما سواء.

---

[413] Ibn Mubarek, *Knjiga o zuhdu*, 2/55.

Imam Ahmed prenosi od Ubade ibn Muslima, koji putem Junusa ibn Habbaba prenosi od Ebu Bahterija et-Taija predanje u kojem stoji da je Ebu Kebša čuo Božijeg Poslanika ﷺ kako govori: "Zaklet ću vam se za tri stvari i kazat ću vam nešto što trebate zapamtiti. *Zaklinjem vam se da se imetak ne umanjuje sadakom. Čovjeku koji bude pretrpio nepravdu Allah će uvećati snagu. Kada čovjek otvori vrata prosjačenja, Allah će mu otvoriti vrata siromaštva. A ono što treba da zapamtite jeste da ovaj svijet pripada četverici ljudi:*

– čovjeku kome je Allah podario imetak i znanje, pa se on u tome vlada bogobojazno – održava rodbinske veze i daje ono što je dužan. To je najbolje kod Allaha;

– čovjeku kome je Allah dao znanje, ali mu nije dao imetak, i koji govori: 'Kada bih imao imetka, radio bih kao što radi taj i taj.' Oni će imati istu nagradu;

– čovjeku kome je Allah dao imetak, a nije mu dao znanje. On sa svojim imetkom postupa bez znanja. Ne poštuje Allahove granice i ne održava njime rodbinske veze. Ovo je najgore ponašanje kod Allaha;

– čovjeku kome Allah nije dao ni imetak ni znanje. On gleda šta rade oni koji imaju imetka i govori: 'Ja bih radio kao što oni rade.' Ovaj će imati nagradu ili kaznu koju će imati ti na koje se ugleda."[414] Kada je bogataš došao u prednost zbog svojih postupaka, siromah se izjednačio s njime svojim nijetom. Bogataš će ispaštati ako ne bude imao dobrih djela, a siromah ako ne bude imao lijepih namjera. Bogatašu neće pomoći imetak ukoliko nije zaradio sevapa; siromahu neće štetiti to što nema para ukoliko su mu namjere ispravne, niti će mu koristiti siromaštvo ukoliko je imao loše namjere.

I može se reći da je ovo dovoljno da se zaključi rasprava i donese sud između dvije strane. A Allah daje uspjeh.

---

[414] Ahmed, 4/231 i Tirmizi, 2325.

ARGUMENTI BOGATAŠA IZ KUR'ANA, SUNNETA, TRADICIJE I OBIČAJA

Bogati kažu: O siromašni, naveli ste nam sve svoje argumente. Znamo da biste možda imali još mnogo dokaza. Zauzeli ste kurs između opširnosti i umjerenosti misleći da vam ti dokazi daju prednost nad onima koji će knjigu primiti s lijeve strane. Mi ćemo odgovoriti na vaš sud i izložiti ono što imamo. Postavit ćemo naše i vaše dokaze na nepogrešivu vagu vjere i logike, i onda će nam se pokazati šta je bolje, a šta manje dobro.

Na početku treba da razlučimo pravog siromaha od onoga ko oponaša iskrene, strpljive siromahe i nosi njihovu odjeću, a u sebi ima srce najvećeg pohlepnika za dunjalukom i najvećeg škrca. On je sušta suprotnost siromaštva i sabura; pokazuje siromaštvo, a krije pohlepu; nemaran je prema svom Gospodaru; slijedi svoje strasti; ne vodi računa o povratku. Odjeća siromaštva za njega je posao. Pretvara se da je nešto s čime nema veze, da mu je siromaštvo odabir, a ne neminovnost. Njegovo odricanje jeste odricanje zbog bankrotstva, a ne odricanje iz želje za Allahom i budućim svijetom. On je siromah jezikom, a ne i djelima. Nije zadovoljan svojim Gospodarom u tom siromaštvu. Ako mu se da, zadovoljan je, a ako mu se uskrati, ljuti se. Jako je gladan za ovim svijetom i pati zbog njega. On najmanje posjeduje dunjaluka i žudi za njim, a prikazuje se kako se najviše odriče od njega.

Treba da razlučimo i pravog bogataša od onoga ko gomila i uzurpira za sebe; umnožava svoj imetak, zadržava ga za sebe, drži ga kutnjacima i objema rukama. Radostan je kada nešto zaradi, a pati kada izgubi. Srce mu je obuzeto tim imetkom, a želja za njime ga opija. Kada dođe vrijeme da nešto potroši i udijeli, on škrto da jednu mrvicu. Kada ga pozovu da žrtvuje nešto od svojih para, odmah pobjegne. Ugledajmo se na one koji prednjače u ovim osobinama, one koji se takmiče u činjenju Allahu dragih djela, u imanu i ponašanju, koji se natječu u približavanju Allahu svojim djelima i imecima. Njihova srca vezana su za Gospodara, a želja im je

da Mu budu što bliži. Bogati gleda u siromašnog, i kada vidi da on prednjači u nekom djelu, požuri da ga sustigne. I siromašni gleda u bogatog, i kada vidi da je on odmakao svojim davanjem i udjeljivanjem, on počne udjeljivati svojim djelima, riječima, strpljivošću i odricanjem, isto kao što bogati odjeljuje ili više od toga. Ovo su naša braća o kojima se ljudi raspravljaju o tome ko je bolji i na višem stepenu. A što se tiče ostalih, kod njih možemo gledati ko ima veću kaznu i ko je u većem ponoru, neka je Allah na pomoći.

Kada smo ovo raščistili, možemo reći da postoje djela koja je Uzvišeni Allah u Svojoj knjizi pohvalio, kao i njihove izvršioce, a koja se mogu postići samo bogatstvom, poput zekata, raznog dobrotvornog dijeljenja, borbe imecima na Allahovom putu, opremi boraca, pomaganja onima kojima je potrebna pomoć, oslobađanja robova ili hranjenja u oskudici... Može li se porediti strpljivost siromaha s radošću ubogog siromaha na ivici smrti koga je pomogao bogataš? Može li se porediti njegov sabur sa zalaganjem bogataša za vjeru, uzdizanje Allahove riječi i slamanje neprijatelja? Može li se porediti Ebu Zerrov sabur u siromaštvu i zahvalnost Siddika, koji je otkupio mučenike zbog islama, pa ih je oslobodio i pustio da pomažu islam. Božiji Poslanik ﷺ za njega veli: ما نفعني مال أحد ما نفعني مال أبي بكر *"Ničiji imetak mi nije pomogao kao imetak Ebu Bekra."*[415] Može li se porediti strpljivost stanovnika sofe s velikim prilogom koji je Osman ibn Affan dao, o čemu je Božiji Poslanik ﷺ rekao: ما ضرَّ عثمانَ ما فعل بعد اليوم، ثم قال: غفر الله لك يا عثمان ما أسررت وما أعلنت وما أخفيت وما أبديت أو كما قال – *"Osmanu neće smetati ono što bude radio od sada." Zatim je rekao: "Allah ti oprostio, Osmane, za ono što si učinio u tajnosti i javnosti, skriveno i otkriveno."*[416]

Ako obratimo pažnju na kur'anske ajete, vidimo da oni mnogo veći značaj pridaju onima koji udjeljuju nego strpljivim siromasima. A Božiji Poslanik ﷺ svjedoči da je gornja ruka bolja od donje.[417] Gornja je ruka ona koja daje, a donja ona koja traži. Jedna od blagodati koje je Uzvišeni dao Njegovom Poslaniku ﷺ jeste to što ga je obogatio nakon siromaštva. Bogatstvo je stanje u

---

[415] Tirmizi, 3662; Ibn Madža, 94 i Ahmed, 2/253.

[416] Ahmed, 5/63 i Tirmizi, 3702.

[417] Buhari, 2750; Muslim, 1033; Ebu Davud, 1648; Tirmizi, 2344 i Nesai, 5/60.

koje je on prenesen, a siromaštvo ono iz kojeg je prenesen. A Allah ga sigurno ne bi prenio u nešto što nije bolje. A ajet: ﴿وَلَلْآخِرَةُ خَيْرٌ لَّكَ مِنَ الأُولَى﴾ *"Onaj svijet je, zaista, bolji za tebe od ovoga svijeta" (Ed-Duha, 4)* odnosi se na dva stanja od kojih je drugo bolje od prvog. Zato je uslijedio ajet: ﴿وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَىٰ﴾ *"A Gospodar će tvoj tebi sigurno dati, pa ćeš zadovoljan biti!"* (Ed-Duha, 5). Ovo obuhvata davanje na ovome i budućem svijetu.

Kažu: bogatstvo sa zahvalnošću jeste blagodat i milost:

﴿وَاللَّهُ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِ مَن يَشَاءُ ۚ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿١٠٥﴾﴾

"A Allah milost Svoju daruje kome On hoće; Allah je neizmjerno dobar" (El-Bekara, 105).

Kažu: zahvalni bogataši uzrok su pokornosti strpljivih siromaha zato što ih pomažu svojom milostinjom i dobročinstvom. Pomažu im da čine ibadete, tako da imaju veliki udio u nagradi siromašnih i povrh toga imaju nagradu za udjeljivanje i za svoje ibadete. U tom smislu Ibn Huzejma u svom *Sahihu* bilježi od Selmana el-Farisija ﷺ da je Poslanik ﷺ rekao o ramazanu:

"مَنْ فَطَّرَ صَائِمًا كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِهِ غَيْرَ أَنَّهُ لاَ يَنْقُصُ مِنْ أَجْرِ الصَّائِمِ شَيْءٌ".

"Ko nahrani postača imat će nagradu kao i postač, a postaču se nimalo nagrada neće umanjiti."[418]

Zahvalni bogataš zaradio je nagradu kao i postač, i kao siromah koga je ugostio na iftaru.

Kažu: kada zahvalni bogataš ne bi imao nijednu vrijednost osim sadake, opet bi bio u prednosti, zato što je to najbolje djelo, kao što prenosi Nadr ibn Šumejl od Karre, kome Seid ibn Musejjib prenosi od Omera ibn Hattaba, koji kaže: "Dobra se djela hvale jedna pred drugima. Sadaka kaže: 'Ja sam najbolja.'" Kažu: sadaka čuva čovjeka od vatre. Onaj ko je od srca daje u tajnosti bit će na Sudnjem danu u hladu Arša.

Omer ibn Haris i Jezid ibn Ebu Habib prenose od Ebu Hajra, kome Ukba ibn Amir ﷺ prenosi da je Božiji Poslanik ﷺ rekao:

---

[418] *Et-Tergibu vet-terhibu*, 2/94.

إِنَّ الصَّدَقَةَ لَتُطْفِئُ عَلَى أَهْلِهَا حَرَّ الْقُبُورِ، وَإِنَّمَا يَسْتَظِلُّ الْمُؤْمِنُ يومَ الْقِيَامَةِ فِي ظِلِّ صَدَقَتِهِ.

"Onima koji su davali sadaku, ona će ugasiti vrelinu u kaburu. Čovjek će na Sudnjem danu biti u hladu svoje sadake."[419]

وقال يزيد بن أبي حبيب عن أبي الخير، عن عقبة يرفعه: كل امرئ في ظل صدقته حتى يقضي بين الناس. قال يزيد: وكان أبو الخير لا يأتي عليه يومٌ إلا تصدَّق فيه ولو بِكَعْكَةٍ أو بصلة. وفي حديث معاذ عن النبي: والصدقة تطفئ الخطيئة كما يطفئ الماء النار.

Jezid ibn Ebu Habib prenosi putem Ebu Hajra od Ukbe, koji kaže da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: *"Svaki će čovjek biti u hladu svoje sadake sve dok se ljudima ne presudi."*[420] Jezid veli: "Ebu Hajr je svakoga dana dijelio sadaku, pa makar to bilo parče kolača ili glavica luka." U hadisu koji Muaz prenosi od Božijeg Poslanika ﷺ stoji: *"Sadaka gasi grijehe kao što voda gasi vatru."*[421]

وروى البيهقي، من حديث أبي يوسف القاضي، عن المختار بن فلفل، عن أنس يرفعه: بَاكِرُوا بِالصَّدَقَةِ فَإِنَّ الْبَلاَءَ لا يَتَخَطَّى الصَّدَقَةَ. وفي الصحيحين، من حديث أبي هريرة عن النبي، قال: إذا تصدق العبد من كسب طيب ـ ولا يقبل الله إلا طيباً ـ أخذها الله بيمينه فيربيها لأحدهم، كما يربي أحدكم فلوه أو فصيله، حتى تكون مثل الجبل العظيم. وفي لفظ للبيهقي في هذا الحديث: حتى أن التمرة أو اللقمة لتكون أعظم من أحد.

Bejheki bilježi predanje Jusufa el-Kadija od Muhtara ibn Fulfula da je Enes prenio od Poslanika ﷺ: *"Požurite sa sadakom, jer nesreća neće prestići sadaku." U dva Sahiha* bilježi se hadis Ebu Hurejre: *"Kada čovjek udijeli sadaku iz lijepe zarade, a Allah prima samo lijepo, Allah je uzima Svojom desnicom i gaji je kao što vi gajite ždrijebe ili devino mladunče, sve dok to ne poraste poput velikog brda."*[422] U Bejhekijevoj verziji stoji: *"Tako da će ta hurma ili taj zalogaj biti veći od Uhuda."*

Muhammed ibn Munkedir kaže: "Jedan od uzroka oprosta

[419] *Medžmeuz-zeva'd*, 3/110 i *Kenzul-ummal*, 15996.
[420] Ahmed, 4/147 i *Mustedrek*, 1/416.
[421] Tirmizi, 2619; Ibn Madža, 3973 i Ahmed, 3/321.
[422] Buhari, 1410 i Muslim, 1014.

jeste hranjenje gladnog muslimana." Ovo se prenosi i kao hadis iz više izvora.

Ako Allah oprašta onome ko napoji vrlo žednog psa, kako da ne oprosti onome ko napoji žedne, nahrani gladne i obuče gole muslimane. Božiji Poslanik ﷺ veli: اتقوا النار ولو بشق تمرة ، فإن لم تجدوا فبكلمة طيبة. *"Bojte se Allaha makar polovinom hurme. Ako ni to nemate, onda lijepom riječju."*[423] Lijepa je riječ ovdje zamjena za sadaku za onoga ko nije imućan.

Kažu: može li se porediti slast dijeljenja sadake i dobročinstva, radost koja u srcu nastaje zbog toga, ljubav i ugled prema dobročiniteljima koje Allah usađuje u srca ljudi, dova i zahvalnost koji im se upućuju, može li se ovo porediti sa strpljivošću u siromaštvu. Da, ovo ima veliku vrijednost, ali vrijednosti imaju svoje stepene kod Allaha.

Kažu: sadaka, dobročinstvo i davanje osobine su Uzvišenog Allaha. Njemu je najdraži onaj ko se okiti tim osobinama. Božiji Poslanik ﷺ kaže:

الْخَلْقُ عِيَالُ الله فَأَحَبُّ الخَلْقِ إِلَيْهِ أَنْفَعُهُمْ لِعِيَالِهِ.

"Stvorenja su Allahova porodica, a najdraži su Mu oni koji koriste Njegovom ummetu."[424]

Kažu: Uzvišeni Allah nabraja vrste sretnika, pa započinje s onima koji dijele sadaku:

﴿إِنَّ ٱلْمُصَّدِّقِينَ وَٱلْمُصَّدِّقَٰتِ وَأَقْرَضُوا۟ ٱللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يُضَٰعَفُ لَهُمْ وَلَهُمْ أَجْرٌ كَرِيمٌ ۝١٨ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦٓ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلصِّدِّيقُونَ وَٱلشُّهَدَآءُ عِندَ رَبِّهِمْ لَهُمْ أَجْرُهُمْ وَنُورُهُمْ﴾

"Onima koji milostinju budu udjeljivali i onima koje je budu udjeljivale, i koji drage volje Allahu budu zajam davali – mnogostruko će se vratiti i njih čeka nagrada plemenita. Oni koji u Allaha i poslanike Njegove budu vjerovali imat će u

[423] Buhari, 6023 i Muslim, 1016.
[424] *Medžmeuz-zeva'd*, 8/191.

Gospodara svoga stepen pravednika i mučenika i dobit će nagradu kao i oni i svjetlo kao i oni." (El-Hadid, 18-19).

Kažu: sadaka ima koristi koje samo Allah može nabrojati. Ona štiti od zlih događaja i otklanja nesreću. Štaviše, ona štiti i nepravednog. Ibrahim en-Nehai kaže: "Smatra se da sadaka štiti nepravednog čovjeka, gasi grijehe, čuva imetak, privlači nafaku, raduje srce, stvara povjerenje u Allaha i lijepo mišljenje prema Njemu, a škrtost je loše mišljenje prema Allahu. Sadaka ponižava šejtana, kristališe dušu, izgrađuje je, čini čovjeka dragim Allahu i ljudima i skriva mu svaku sramotu, a škrtost pokriva svako dobro djelo. Sadaka produžava život, povlači dove i ljubav ljudi i lišava čovjeka kaburskog azaba. Ona će mu biti hlad na Sudnjem danu. Ona će se zauzimati za njega kod Allaha, ublažit će mu teškoće ovoga i budućeg svijeta. Uputit će ga na druga dobra djela koja će mu biti dostupna, a koja će mu donijeti mnogostuku korist."

Kažu: kada od udjeljivanja ne bi bilo druge koristi osim što je to Allahova osobina, bilo bi dovoljno. Allah voli one koji se okite Njegovim osobinama ili njihovim tragovima. On voli učene, darežljive, stidljive i diskretne. Draži mu je jaki vjernik od slaboga. Voli pravednog, onoga koji oprašta, milostivog, zahvalnog, dobročinitelja i plemenitog. Njegove su osobine bogatstvo i darežljivost, tako da On voli bogatog darežljivca.

Kažu: dovoljan znak vrijednosti donošenja koristi putem imetka jeste to da će nagrada za to biti iste vrste kao i djelo. Tako će onoga ko obuče vjernika, Allah obući na Sudnjem danu. Onoga ko nahrani gladnog, Allah će nahraniti dženetskim voćem. Ko napoji žednog, Allah će ga napojiti pićem Dženneta. Ko otpusti roba, Allah će za svaki organ oslobađati njegove organe od vatre, sve dok ga potpuno ne oslobodi. Ko olakša čovjeku u teškoći, Allah će mu olakšati na ovom i budućem svijetu. Ko oslobodi vjernika nekog tereta ovog svijeta, Allah će ga osloboditi tereta na Sudnjem danu. Allah pomaže čovjeka dok on pomaže svoga brata.

Kažu: mi ne opovrgavamo vrijednost strpljivosti u siromaštvu. Međutim, te vrijednosti nisu kao ove, a Uzvišeni je Allah svakoj stvari dao mjeru.

Kažu: Božiji je Poslanik ﷺ zahvalnog hranioca stavio na stepen strpljivog postača. Poznato je da, kada zahvalnost pređe u dobročinstvo prema drugima, ona dobija još jedan stepen. Zahvalnost se umnožava do beskonačnosti, za razliku od strpljivosti. Ona ima granicu kod koje mora stati.

Ovo je nezavisan argument u ovoj raspravi koji objašnjava to što je zahvalni bolji od zadovoljnog, koji je vredniji od strpljivog. Ako je zahvalni bolji od zadovoljnog, koji je vredniji od strpljivog, tada je on bolji od strpljivog za dva stepena.

U dva *Sahiha* bilježi se od Zuhrija, kome Salim putem svoga oca prenosi da je Božiji Poslanik ﷺ rekao:

لاَ حَسَدَ إِلَّا فِي اثْنَتَيْنِ رَجُلٌ آتَاهُ اللهُ الْقُرْآنَ فَهُوَ يَقُومُ بِهِ آنَاءَ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَرَجُلٌ آتَاهُ اللهُ مَالًا فَهُوَ يُنْفِقُهُ فِي الْحَقِّ آنَاءَ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ.

"Nije dozvoljeno zavidjeti osim dvoma: čovjeku kojem je Allah dao obilno bogatstvo, te ga on i danju i noću troši na Njegovom putu, i čovjeku kojem je Allah dao znanje Kur'ana, te ga ovaj uči (i živi po njemu) i danju i noću."[425]

Bogatstvo koje se troši na Božijem putu jeste poput učenja i primjenjivanja Kur'ana.

Kažu: hadis Ebu Kebše el-Enmarija jasno ukazuje da je bogataš koji iz svog imetka izdvaja ono što zna, boji se Allaha u imetku, održava njime rodbinske veze i izdvaja Allahovo pravo na najvećem nivou kod Allaha. Ovo jasno znači da je on bolji. A siromašni koji ima namjeru da čini ono što bogataš čini, i to jezikom izgovori – imat će istu nagradu kao i bogataš. Svaki od njih zanijetio je dobro i uradio onoliko koliko je mogao. Učeni je siromah odlučio u srcu i ostvario to jezikom, tako da su s tog aspekta oni jednako nagrađeni. Međutim, njihova jednakost u osnovi nagrade ne znači da su jednaki u svim detaljima. Nagrada za djelo i odluku ima prednost nad nagradom samo za odluku propraćenu riječima. Ko odluči da obavi hadž i ne bude imao imetka da ga obavi imat će nagradu za to, ali je opet ovaj ko je zaista obavio hadž u prednosti

---

[425] Buhari, 7529 i Muslim, 815.

nad njime.

Ako želiš razumjeti ovo, razmisli o riječima Poslanika ﷺ:

مَنْ سَأَلَ الله الشَّهَادَةَ مِنْ قَلْبِهِ صَادِقاً بَلَّغَهُ الله مَنَازِلَ الشُّهَدَاءِ وإنْ مَاتَ على فِرَاشِهِ.

"Ko bude iskreno, iz srca, tražio da bude šehid, Allah će ga nastaniti sa šehidima, pa makar umro na svojoj postelji."[426]

Nema sumnje da će nagrada onoga ko da svoj život na Allahovom putu biti drukčijeg tipa od onoga ko bude samo priželjkivao to, a umro na svojoj postelji, pa makar i bio na njihovom stepenu. Ovdje imamo dvije nagrade: nagradu i blizinu. Ako su izjednačeni u osnovi nagrade, a djela koja je jedan od njih izvršio povlače dodatnu nagradu i posebnu blizinu, onda je to Allahova milost koju On daje kome hoće. Alejhisselam je rekao:

إذَا تَوَاجَهَ الْمُسْلِمَانِ بِسَيْفِيهِمَا فَالْقَاتِلُ وَالْمَقْتُولُ فِي النَّارِ. قالَ: يَا رَسُول الله هَذَا الْقَاتِلُ فَمَا بَالُ الْمَقْتُولِ؟ قال: إنَّهُ أَرَادَ قَتْلَ صَاحِبِهِ.

"'*Kada dvojica muslimana ukrste svoje sablje, i ubica i ubijeni su u vatri.*' 'Božiji Poslaniče', upitaše, 'šta je kriv ubijeni?' '*Htio je ubiti svoga brata.*'"[427]

Oni će jednako ući u vatru. Ali to ne znači da će biti izjednačeni u stepenu i intenzitetu kazne. Trebamo razumjeti riječi Božijeg Poslanika ﷺ kako treba i svaku staviti na njeno mjesto, pa će nam smisao biti jasan.

Ovo objašnjava slučaj kada su se siromašni muhadžiri žalili Božijem Poslaniku ﷺ:

ذَهَبَ أَهْلُ الدُّثُورِ بِالدَّرَجَاتِ الْعُلَىٰ وَالنَّعِيمِ الْمُقِيمِ. فَقَالَ: «وَمَا ذَاكَ؟» قَالُوا: يُصَلُّونَ كَمَا نُصَلِّي. وَيَصُومُونَ كَمَا نَصُومُ. وَيَتَصَدَّقُونَ وَلاَ نَتَصَدَّقُ. وَيُعْتِقُونَ وَلاَ نُعْتِقُ. فَقَالَ رَسُولُ الله : «أَفَلاَ أُعَلِّمُكُمْ شَيْئاً تُدْرِكُونَ بِهِ مَنْ سَبَقَكُمْ وَتَسْبِقُونَ بِهِ مَنْ بَعْدَكُمْ؟ وَلاَ يَكُونُ أَحَدٌ أَفْضَلَ مِنْكُمْ إلاَّ مَنْ صَنَعَ مِثْلَ مَا صَنَعْتُمْ» قَالُوا: بَلَى. يَا رَسُولَ الله قَالَ: «تُسَبِّحُونَ وَتُكَبِّرُونَ وَتَحْمَدُونَ، دُبُرَ كُلِّ صَلاَةٍ، ثَلاَثاً وَثَلاَثِينَ مَرَّةً». قَالَ أَبُو صَالِحٍ: فَرَجَعَ فُقَرَاءُ الْمُهَاجِرِينَ إِلَى رَسُولِ الله . فَقَالُوا:

---

[426] Muslim, 1909; Tirmizi, 1653 i Ebu Davud, 1520.

[427] Buhari, 7083 i Muslim, 2888.

سَمِعَ إِخْوَانُنَا أَهْلُ الأَمْوَالِ بِمَا فَعَلْنَا. فَفَعَلُوا مِثْلَهُ. فَقَالَ رَسُولُ الله : «ذٰلِكَ فَضْلُ الله يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ».

"'Odoše bogataši s visokim stepenima i neprolaznim blagodatima.' Poslanik upita: 'A kako to?' Muhadžiri odgovoriše: 'Klanjaju kao što i mi klanjamo, poste kao što i mi postimo, udjeljuju milostinju koju mi ne možemo udijeliti i oslobađaju robove koje mi ne možemo osloboditi!' Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, tada im reče: 'Hoćete li da vas nečemu podučim čime ćete stići one koje su vas pretekli i prestići one koji su iza vas, i niko od vas neće bolji biti osim ako bude isto radio što i vi radite!?' 'Dakako, Allahov Poslaniče!', odgovoriše oni. Poslanik reče: 'Recite na kraju svakog namaza trideset i tri puta *subhanallah, el hamdullillah i Allahu ekber*.' Nakon toga siromašni muhadžiri ponovo su se vratili Allahovom Poslaniku i rekli: 'Naša braća, bogataši, čuli su ono što smo uradili pa su to isto učinili!?' Tada im Poslanik, alejhis-selam, reče: '... *to je Allahov dar, koji On daje kome hoće...*'"[428]

Kada bi oni sustizali bogataše u intenzitetu nagrade samim svojim nijetom, on bi im rekao: "Naumite vi da radite kao i oni, pa ćete steći njihovu nagradu." On im je otkrio zikr koji može nadomjestiti njihov zaostatak zbog nemogućnosti dijeljenja sadake, oslobađanja robova, hadžiluka, umre, a to znači da su bogataši bolji zbog svojeg udjeljivanja. A kada su se oni izjednačili i u tom zikru, opet su došli u prednost, i siromasi su se ponovo požalili Poslaniku ﷺ da razlika još postoji i da su bogataši jednaki s njima u zikru, kao i u postu i namazu. On im odgovara da je to Allahov dar koji On daje kome hoće. Kada bi bilo moguće da se na drugi način izjednače s bogatima, Poslanik ﷺ bi ih uputio na to.

Siromašni kažu: ovaj hadis ide u našu korist kada se ispravno shvati. Njegov smisao je sljedeći: ako su oni izjednačeni s vama u imanu, islamu, namazu, postu, a u prednosti su udjeljivanjem, vi tu prednost možete nadoknaditi izgovaranjem: *Allahu ekber, subhanallah i la ilahe illallah*. A pošto i oni to čine, onda ste vi izjednačeni s njima svojim nijetom, jer, kada biste mogli, i vi biste jedna-

[428] Buhari, 843 i Muslim, 595.

ko kao i oni udjeljivali. U jednoj verziji ovog hadisa kaže se: “Ako ovo uradite, prestići ćete ih i neće vas moći stići.” Ovo ukazuje da ih bogataši neće dostići iako kažu isto što i oni.

A Alejhisselamove riječi: "*...to je Allahov dar, koji On daje kome hoće*” znače: Allahov dar nije ograničen samo na vas, isključujući njih. Kao što je Allah dao Svoj dar zikrom, isto tako će i njima dati ako to budu činili. Vi ste ovaj dar shvatili kao nečiju privilegiju i pogrešno ga protumačili. On ima opće i sveobuhvatno značenje. Njegov dar je opći, obuhvata bogataše i siromašne. Vi ga ne možete otuđiti od njih. Po čemu ovaj hadis, onda, ukazuje da vi imate više vrijednosti od nas?

Kažu: riječi "*...to je Allahov dar*” imaju tri moguća značenja:

prvo: oni su vas prestigli udjeljivanjem;

drugo: izjednačili ste se s njima u zikru, oni nisu izuzeti iz toga;

treće: prestigli ste ih u ulasku u Džennet za pola dana. Iako ovo nije spomenuto u ovom predanju, nalazi se u drugim.

قال البزار في مسنده: حدثنا الوليد بن عمر، حدثنا محمد بن الزبرقان، حدثنا موسى بن عبيدة، عن عبدالله بن دينار، عن ابن عمر قال: اشتكىٰ فقراء المؤمنين إلى رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ ما فُضِّل به أغنياؤهم، فقالوا: يا رسول الله! إخواننا صَدَّقوا تصديقنا، وآمنوا إيماننا، وصاموا صيامنا، ولهم أموال يتصدقون منها، ويصلُون بها الرحم، وينفقونها في سبيل الله، ونحن مساكين لا نقدر على ذلك، فقال: «أَلا أُخْبِرُكُمْ بِشَيءٍ إِذَا أَنْتُمْ فَعَلْتُمُوهُ أَدْرَكْتُمْ مِثْلَ فَضْلِهِمْ؟ قُولُوا: الله أَكْبَرُ في دُبُرِ كُلِّ صَلاةٍ إحدىٰ عَشَرَةَ مَرَّةً، والحَمْدُ لله مِثْلَ ذَلِكَ، ولا إِلٰهَ إلاَّ الله مِثْلَ ذَلِكَ، وسُبْحَانَ الله مِثْلَ ذَلِكَ، تُدْرِكُونَ مِثْلَ فَضْلِهِمْ»، فَفَعلوا. فذكروا ذلك للأغنياء، ففعلوا مثل ذلك، فرجع الفقراء إلى رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّمَ، فذكروا ذلك له، فقالوا: هؤلاء إخواننا فعلوا مثل ما نقول! فقال: «ذَلِكَ فَضْلُ الله يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ، يا مَعْشَرَ الفُقَرَاءِ! أَلاَ أُبَشِّرُكُمْ؟ فُقَرَاءُ المُسْلِمِينَ يَدْخُلُونَ الجَنَّةَ قَبْلَ أَغْنِيَائِهِمْ بِنِصْفِ يَوْمٍ خَمْسِ مِئَةِ عَامٍ»، وتلا موسى بن عبيدة: {وإِنَّ يَوْماً عِنْدَ رَبِّكَ كَأَلْفِ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّونَ}

Bezzar u svom **Musnedu** prenosi od Velida ibn Omera, kome Muhammed ibn Zuburkan prenosi od Musaa ibn Ubejde, on od Abdullaha ibn Dinara, kome je Omer rekao: “Siromašni su se muhadžiri požalili Božijem Poslaniku ﷺ da su bogataši bolji od

njih. Rekoše: 'Božiji Poslaniče, naša braća vjeruju i očituju kao i mi, poste kao i mi, ali imaju imetak iz kojeg dijele milostinju, održavaju rodbinske veze i daju na Allahovom putu, a mi smo siromašni i nismo u mogućnosti da to radimo.' On im reče: '*Hoćete li da vam kažem kako ćete dostići njihovu vrijednost? Recite: 'Allahu ekber, elhamdulillah, la ilahe illallah i subhanallah nakon svakog namaza jedanaest puta i dostići ćete njihovu vrijednost.*" Oni to uradiše, ali bogataši čuše i isto to uradiše, pa se siromasi vratiše Poslaniku ﷺ i ponovo požališe. Alejhisselam im reče: '*To je Allahov dar koji On kome hoće daje. O siromašni, hoćete li da vas obradujem? Siromašni muslimani će prije bogatih u Džennet ući za petsto godina.*'[429] Musa ibn Ubejda prouči ajet: '*...a samo jedan dan u Gospodara tvoga traje koliko hiljadu godina, po vašem računanju.*' " (El-Hadždž, 47).

Kažu: ovo je jedna vijest u povezanom hadisu. Time ih je Poslanik ﷺ obradovao kada su mu se požalili da su se bogataši izjednačili s njima i u zikru. Kazao je da će kod ulaska u Džennet siromašni imati prednost i da su po tome oni posebni. Oni će prije ući u Džennet iako su jednaki s bogatašima po onome što izgovaraju, i jednaki su u udjeljivanju svojim nijetima, kao što je rečeno u citiranom hadisu Ebu Kebše, i u prednosti su zbog siromaštva.

Bogataši kažu: pretjerali ste u navođenju hadisa na svoju stranu. Ipak, on nedvosmisleno ukazuje na prednost bogataša, jer riječi: "To je Allahov dar koji On daje kome hoće" dolaze kao odgovor na njihovu primjedbu da su se bogataši izjednačili s njima u namazu, postu i imanu, ali da ih udjeljivanje dovodi u prednost. Nema načina da ih dostignu zikrom, jer su i oni za njega saznali. On im je tada rekao: "To je Allahov dar koji On daje kome hoće." A ovo je vrlo upečatljiv izraz. Kada su oni osjetili potištenost time što zaostaju za bogatima zbog nemogućnosti udjeljivanja, Poslanik ﷺ im donosi radosnu vijest da će ući u Džennet pola dana prije bogatih, te da je ta prednost zamjena za ono što su na ovom svijetu izgubili.

Međutim, ni taj prijevremeni ulazak ne znači da će imati veći

---

[429] Ibn Madža, 4124.

nivo i položaj. Sedamdeset hiljada ljudi ući će u Džennet bez polaganja računa, a neki od onih koji će polagati račun bolji su od većine njih i zauzet će viši stepen.

Kažu: Uzvišeni Allah imetak naziva dobrom na više mjesta u Kur'anu:

﴿كُتِبَ عَلَيْكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ ٱلْمَوْتُ إِن تَرَكَ خَيْرًا ٱلْوَصِيَّةُ﴾

"*Kada neko od vas bude na samrti, ako ostavlja imetak, propisuje vam se, kao obaveza za one koji se Allaha boje, da pravedno učini oporuku*" (El-Bekara, 180);

﴿وَإِنَّهُۥ لِحُبِّ ٱلْخَيْرِ لَشَدِيدٌ ۝٨﴾

"*... i on je, zato što voli bogatstvo – radiša*" (El-Adijat, 8).

Božiji Poslanik ﷺ kaže da dobro ne može donijeti ništa drugo osim dobra, kao što smo rekli. A zlo donosi zloupotreba dobra, a ne samo dobro.

Uzvišeni nam kaže da je imetak učinio sredstvom izdržavanja i naredio nam je da ga čuvamo. Zabranio je da se daje onima koji nisu dovoljno razumni. Poslanik ﷺ ga je pohvalio riječima: نعم المال الصالح مع المرء الصالح "*Divan li je dobar imetak kod dobrog čovjeka.*"[430] Seid ibn Musejjib[431] veli: "Nema hajra u onome ko ne želi da na pošten način zaradi novac da ne bi morao tražiti od ljudi, da održava rodbinske veze i daje ono što je dužan."

Ebu Ishak es-Sebi'i kaže: "Smatralo se da imućnost pomaže u vjeri." Muhammed ibn Munkedir veli: "Lijepo li u bogobojaznosti pomaže imetak." Sufjan es-Sevri kaže: "Imetak je u ovom našem vremenu oružje vjernika." Jusuf ibn Sabbat kaže: "Imetak od nastanka svijeta pa do sada nije bio koristan kao što je sad." Dobro je kao konji: nekome će donijeti nagradu, nekoga će sakriti, a nekome otežati.

Kažu: Uzvišeni je Allah imetak učinio sredstvom očuvanja

---

[430] Ahmed, 4/197 i *Mustedrek*, 2/236.

[431] Ebu Muhammed Seid ibn Musejjib ibn Hazn el-Mahzumi, predvodnik tabiina i jedan od sedam medinskih fakiha (umro 94. god. po H.).

tijela, a to je način za očuvanje duše koja je mjesto spoznaje Allaha i vjerovanja u Njega, vjerovanja u Njegove poslanike, ljubavi i prepuštenosti Njemu. Njime je sagrađen dunjaluk i ahiret. Od imetka je pokuđeno ono što je zarađeno na nepošten način, što je potrošeno u loše svrhe, što zarobljava i obuzima čovjeka zaokupljajući ga od Allaha i budućeg svijeta. Loš je onaj imetak kojim se žele postići loši ciljevi, ili koji odvraća od ostvarenja časnih ciljeva. Pokuđen je onaj ko radi, a ne ono čime se radi. Božiji Poslanik ﷺ kaže: "*Proklet je rob dinara! Proklet je rob dirhema!*"[432] Pokuđen je, dakle, rob, a ne sam novac.

Imam Ahmed prenosi od Ebu Mugire, kome Safvan prenosi da je Jezid ibn Mejsera rekao: "Jedan čovjek koji je davno živio sakupljao je imetak i gomilao ga. Jednog dana, dok je bio sa svojom porodicom, reče: 'Ovo će mi godinama trajati.' Istog dana dođe mu melek smrti u liku siromašnog čovjeka i pokuca na vrata. Ukućani izađoše, i on im reče: 'Zovite mi vlasnika kuće.' Oni rekoše: 'Zar da gazda izađe radi takvog čovjeka?' On sačeka neko vrijeme, zatim ponovo pokuca na vrata i reče ukućanima: 'Recite gazdi da sam ja melek smrti.' Kada to gazda ču, sjede prestravljen i reče im: 'Lijepo s njime razgovarajte.' Rekoše: 'Koga želiš osim glave kuće, Allah ti dao berićet?' Reče: 'Ne želim nikoga.' Zatim uđe kod gazde i reče mu: 'Napravi oporuku kakvu želiš, jer ću ti ja uzeti dušu prije nego što odem.' Njegova porodica zavrišta i zaplaka. Reče: 'Otvorite sanduke i ćupove sa blagom.' Kada otvoriše, on poče proklinjati taj imetak: 'Proklet si ti, imetak. Ti si učinio da zaboravim na svoga Gospodara. Zaokupio si me od djelovanja za ahiret sve dok mi smrtni čas nije došao.' Imetak progovori i reče: 'Nemoj me vrijeđati! Zar nisi bio nizak u očima ljudi, pa sam te ja uzdigao? Zar se moji tragovi nisu vidjeli na tebi kada si bio priman na bankete kraljeva i uglednih? Kada bi dobri Allahovi robovi došli, ne bi mogli ući. Zar nisi prosio kćeri kraljeva i gospode, pa su te prihvaćali? A Allahovi dobri ljudi bili su odbijeni. Zar me nisi trošio na loše stvari, pa sam ti ja lošim uzvratio? A da si me trošio na dobro, ja ti ne bih tako uzvraćao. Ti si gori od mene. I ja i vi, ljudi, stvoreni smo od zemlje. Možemo ići ka dobru ili ka zlu.'" Tako će

[432] Hadis je već citiran.

govoriti imetak, pa ga se pazite.

U jednom predanju navodi se da će Uzvišeni Allah reći: "Imeci će nam se ponovo vratiti. Neke će to obradovati, a neke ražalostiti."

Kažu: korist imetka ogleda se i u tome što se uz pomoć njega obavljaju ibadeti i pokornosti. Njime se održava dobročinstvo hadža i džihada. Njime je ostvareno obavezno i pohvaljeno udjeljivanje. Njime se postiže dobro oslobađanja od ropstva i uvakufljenja, izgradnje džamija, mostova i drugog. Uz pomoć imetka stupa se u brak koji je bolji od obavljanja nafila. Čovječnost se u njemu ogleda i na njemu se darežljivost i širokogrudnost poznaje. Pomoću njega čuva se čast, stječe bratstvo i prijateljstvo. To su stepenice kojima se stiže do najviših prostorija Dženneta, ili silazi do najnižih ponora. Njime se postiže slava. Jedan od selefa veli: "Nema slave bez ulaganja, a nema ulaganja bez imetka." Neki su govorili: "Gospodaru, ja sam od Tvojih robova koji mogu biti dobri samo s imetkom." Imetak može biti uzrok Allahovog zadovoljstva čovjekom, kao što može biti uzrok Njegove srdžbe.

Allah je stavio na iskušenje trojicu ljudi. Jedan je bio gubav, drugi krastav po glavi, a treći slijep. Kada im je dat imetak, slijepac je stekao Allahovo zadovoljstvo, a ova dvojica Njegovu srdžbu. Džihad je vrhunac djela. On se nekada obavlja životom, a nekada imetkom. Džihad imetkom može biti djelotvorniji i korisniji. A zbog čega je Osman bio vredniji od Alija, iako je on učestvovao u više borbi i ranije je prihvatio islam od njega.

Zubejr i Abdurrahman ibn Avf bolji su od većine ashaba zato što su bili imućni i što su utjecali na vjeru više nego stanovnici sofe. Božiji Poslanik ﷺ zabranio je traćenje imetka i kazao da je bolje da čovjek ostavi svoje nasljednike bogatim nego da ih ostavi u siromaštvu. Kada god bogataš udijeli nešto od svog imetka, bit će uzdignut na veći stepen. Božiji Poslanik ﷺ utjecao se Allahu od siromaštva i stavio ga na istu ravan s nevjerovanjem: اللهم إني أعوذ بك من الكُفر والفقر "*Gospodaru, utječem Ti se od nevjerovanja i siromaštva.*"[433]

[433] Nesai, 8/262 i *Mustedrek*, 1/35.

Dvije su vrste dobra: ahiretsko dobro, nasuprot kojeg stoji kufr; i dunjalučko dobro, nasuprot kojeg stoji siromaštvo. Siromaštvo je uzrok patnje na ovom svijetu, a kufr patnje na budućem svijetu. Uzvišeni je Allah dužnost zekata povjerio bogatima, a uzeo od siromašnih. Napravio je razliku između dvije ruke u propisima i određenju. Ruka davaoca značajnija je od ruke onoga ko uzima. Zekat otklanja prljavštinu s imetka i zato ga je uskratio Svojim najboljim stvorenjima kako bi ih sačuvao, zaštitio i značaj im podigao.

Mi ne poričemo da je Božiji Poslanik ﷺ bio siromah, pa ga je Allah obogatio. Allah mu je pružio blagodati i imućnim ga učinio. Za svoju porodicu ostavljao je opskrbu za godinu, a davao bi onoliko koliko niko nije davao. Dijelio je i nije se bojao siromaštva. Umro je ostavivši Fedek, Nedir[434] i blago koje mu je Allah podario. Uzvišeni je rekao:

﴿مَّآ أَفَآءَ ٱللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ مِنْ أَهْلِ ٱلْقُرَىٰ فَلِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ﴾

"*Plijen od stanovnika sela i gradova koji Allah Poslaniku Svome daruje pripada: Allahu i Poslaniku Njegovu...*" (El-Hašr, 7).

Allah ga je zaštitio od siromaštva koje podliježe sadaki. U zamjenu za uskraćivanje sadake dao mu je najčasniji, najdozvoljeniji i najbolji imetak, a to je ono što je stekao sjenom koplja i uzdignutom sabljom od Allahovih neprijatelja koji su nepravedno uzurpirali imetak. Stvorio je imetak kako bi olakšao izvršavanje ibadeta, a on je u rukama nevjernika i grešnika uzurpiran i otet. I kada se vrati Njegovim dobrim i pokornim robovima, tada im je dato ono što je za njih stvoreno. Međutim, bogatstvo i imetak Božijeg Poslanika ﷺ nisu bili kao u drugih ljudi. Oni su bogati nečim, a on je bogat od nečega. Njegovo je bogatstvo uzvišeno, a oni raspolažu svojim kako žele. On sa svojim imetkom raspolaže kao rob koji radi samo ono što mu gospodar kaže.

Pravnici su se razišli oko toga da li je ovaj dar bio Poslanikovo ﷺ vlasništvo. Od Ahmeda se prenose oba mišljenja. Ispravno je

[434] Dva medinska sela koja je Allah darovao Svome Poslaniku.

reći da je to bila posebna vrsta posjeda. To je posjed kojim se raspolagalo prema naređenju, kao što je Alejhisselam rekao: والله لا أعطي أحداً ولا أمنعُ أحداً. إنما أنا قاسم أضع حيث أمرت. *"Tako mi Allaha, ja ne dajem niti uskraćujem. Ja samo dijelim i dajem kako mi je naređeno."*[435] Ovo je uzvišen stepen robovanja. Iz tog razloga on se ne nasljeđuje, zato što je bio oličenje Allahovog roba sa svakog aspekta. A rob nema imetka koji će dati u nasljedstvo. Njemu je Allah podario najvišu vrstu bogatstva i najčasniju vrstu siromaštva. On je potpuno savršen, i nijedna grupa nema veće pravo od druge. Božiji je Poslanik ﷺ u svom siromaštvu bio najstrpljiviji i najzahvalniji, a takav je bio i u bogatstvu.

Uzvišeni Allah učinio ga je primjerom za bogate i siromašne. Ima li većeg bogatstva od toga što su mu ponuđene riznice zemlje. Ponuđeno mu je da mu se Safa pretvori u zlato. Dato mu je da bira da bude kralj i poslanik ili rob i poslanik, pa se odlučio da bude rob i poslanik. I pored toga, dato mu je bogatstvo cijelog Arapskog poluotoka i Jemena, pa ga je on podijelio ne zadržavajući za sebe ništa. Štaviše, vodio je računa o porodicama i vjeri muslimana: من تَرَكَ مَالاً فلورثته، ومن ترك كلاً فإلي وعلي *"Ko ostavi imetak, on pripada nasljednicima. A ko ostavi siroče, ono je moja briga."*[436] Uzvišeni je uzdigao njegovu vrijednost da ne bude od siromaha kojima se može davati sadaka, kao što ga je uzdigao da bude od bogataša koji su osigurani naslijeđenim imetkom. Učinio ga je nezavisnim od svega osim Njega i srce mu bogatim učinio. Data mu je široka nafaka tako da je udjeljivao više od svih i najljepše poklone davao. Nije zadržao ništa od onoga što mu je dato: ni konopac ni zemlju. Nije ostavio ovcu ni kamilu, roba ni ropkinju, dinar ni dirhem.

Ako bogataš hoće da se pozove na njegovo stanje, onda mora da postupi kao što je on postupao. Isto tako i siromah ne može da se poziva na siromaštvo Božijeg Poslanika ﷺ ako nije iscrpio isto što i on, i dok ne ostavi dunjaluk svojim izborom, a ne prisilno. Božiji je Poslanik ﷺ i u siromaštvu i u bogatstvu ispunio cilj ibadeta. Usto, Uzvišeni je Allah njime zadovoljio siromašne, tako da je njegov ummet stekao bogatstvo samo zahvaljujući njemu. A

[435] Buhari, 3117 i Ahmed, 2/482.

[436] Buhari, 5371 i Muslim, 1619.

najbogatiji su oni uz pomoć kojih su drugi postali bogati.

Ali ibn Ebu Rebah el-Lehami kaže: "Bio sam kod Mesleme ibn Mahleda el-Ensarija. On je tada bio namjesnik u Egiptu. Tu je sjedio i Abdullah ibn Amr ibn As. Meslema citira jedan Ebu Talibov stih i reče: 'Kada bi Ebu Talib vidio u kakvim blagodatima se mi danas nalazimo, znao bi da je njegov bratić gospodin koji je donio dobro.' Abdullah ibn Amr reče: 'On je i tada bio gospodin i plemenit.' Meslema reče: 'Zar Uzvišeni nije rekao:

﴿أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَآوَىٰ ﴿٦﴾ وَوَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدَىٰ ﴿٧﴾ وَوَجَدَكَ عَائِلًا فَأَغْنَىٰ ﴿٨﴾﴾

'***Zar nisi siroče bio, pa ti je On utočište pružio, i za pravu vjeru nisi znao, pa te je na Pravi put uputio, i siromah si bio, pa te je imućnim učinio?***' ' (Ed-Duha, 6-8).

Abdullah ibn Amr odgovori: 'Što se tiče siročeta, on je bio bez oba roditelja. Što se tiče siromaštva, Arapi su živjeli u oskudici. Svi su Arapi bili siromašni sve dok Allah nije njemu i Arapima koji su ušli u islam pružio bogatstvo. Tada su ljudi pohrlili u Allahovu vjeru u skupinama. Zatim ga je Allah uzeo Sebi, a on nije od dunjaluka ništa prisvojio, već ga se odrekao. Upozorio je na njegove opasnosti.'" To je smisao ajeta:

﴿وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَىٰ ﴿٥﴾﴾

"***A Gospodar tvoj će tebi sigurno dati, pa ćeš zadovoljan biti!***" (Ed-Duha, 5).

Dunjaluk ga nije zadovoljavao! On nije želio svome ummetu ovaj svijet, već je upozorio na njega. Bio mu je pružen, pa ga je odbio. Njegov je imetak sevap koji zarađuje, osvojeno blago Kisre i Kajsera, ulazak ljudi u islam i pobjeda vjere. To je bila njegova ljubav i zadovoljstvo, neka je Allahov blagoslov i mir s njime.

Sufjan es-Sevri prenosi od Evzaija, kome Ismail ibn Abdullah ibn Abbas prenosi da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: رَأَيْتُ مَا هُوَ مَفْتُوحٌ بِعْدِي كفراً كفراً فسرني ذلك "*Vidio sam svako selo koje će biti osvojeno nakon mene, pa me je to obradovalo.*" Tada je objavljeno:

﴿وَٱلضُّحَىٰ ۝١ وَٱلَّيۡلِ إِذَا سَجَىٰ ۝٢ مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَىٰ ۝٣ وَلَلۡأٓخِرَةُ خَيۡرٞ لَّكَ مِنَ ٱلۡأُولَىٰ ۝٤ وَلَسَوۡفَ يُعۡطِيكَ رَبُّكَ فَتَرۡضَىٰٓ ۝٥﴾

"*Tako mi jutra i noći kada se utiša, - Gospodar tvoj nije te ni napustio ni omrznuo! Onaj svijet je, zaista, bolji za tebe od ovoga svijeta, a Gospodar tvoj će tebi sigurno dati, pa ćeš zadovoljan biti!*" (Ed-Duha, 1-5).

Reče: "Dato mu je hiljadu dvoraca od bisera, s podom od mošusa, i u svakom dvorcu sve što mu treba."[437]

Kažu: odricanje i umjerenost na ovom svijetu o kojima pričate nisu oprečni bogatstvu. Štaviše, odricanje bogatog veće je od odricanja siromašnog. Bogati se odriče onoga što ima, a siromah onoga što nema. Božiji je Poslanik ﷺ u vrijeme svog bogatstva bio najveći isposnik, isto tako je i Ibrahim عليه السلام imao mnogo imetka, ali je u tome bio najskromniji čovjek.

وقد روى الترمذي في جامعه من حديث أبي ذر عن النبي ﷺ قال: لَيْسَتِ الزَّهَادَةُ فِي الدُّنْيَا بِتَحْرِيمِ الْحَلاَلِ وَلاَ إِضَاعَةَ الْمَالِ، وَلَكِنَّ الزَّهَادَةَ فِي الدُّنْيَا هُوَ أَنْ لاَ تَكُونَ بِمَا فِي يَدِكَ أَوْثَقَ مِمَّا فِي يَدِ الله تَعَالى وأَنْ تَكُونَ فِي ثَوَابِ الْمُصِيبَةِ إِذْ أَنْتَ أُصِبْتَ بِهَا أَرْغَبُ فِيهَا لَوْ أَنَّهَا أُبْقِيَتْ لَكَ.

Tirmizi u svom Džamiu bilježi hadis Ebu Zerra u kojem Poslanik ﷺ kaže: "*Odricanje od ovog svijeta nije zabranjivanje dozvoljenog niti uništavanje imetka. Odricanje jeste da ne budeš sigurniji u ono što imaš u ruci nego u ono što je kod Allaha Uzvišenog i da nagradu za pretrpljenu nesreću više voliš nego da tu nesreću nisi ni doživio.*"[438]

Pitali su imama Ahmeda da li čovjek koji ima hiljadu dinara može biti zahid? Odgovori: "Da, pod uvjetom da se ne raduje ako se to uveća i da ne tuguje ako se umanji." Jedan od selefa veli: "Zahid je onaj kome halal neće nadvladati zahvalnost, niti haram strpljivost." Ovo je jedna od najljepših definicija: suština sastavljena od strpljivosti i zahvalnosti, tako da epitet zahida može nositi

[437] *Delailun-nubuvve*, 7/61.
[438] Tirmizi, 2341 i Ibn Madža, 4100.

samo onaj ko usvoji ove osobine. Ko se posveti zahvalnosti usljed dozvoljenog koje mu je pruženo, i strpljivosti usljed harama koji mu prijeti, taj je istinski zahid. A onaj kome dozvoljeno prevlada zahvalnost i haram strpljivost, taj nije zahid.

Čuo sam šejhul-islama kako govori: "Odricanje je da ostaviš ono što ti ne koristi, a poštenje da ostaviš ono što ti šteti." Odricanje (zuhd) jeste oslobađanje srca od dunjaluka, zato što su i ruke slobodne od njega. Nasuprot toga stoji pohlepa. Odricanje se, ovako, dijeli na tri dijela: odricanje od harama, odricanje od sumnjivih i pokuđenih stvari i odricanje od viška. Prvo je farz, treće pohvaljeno, a drugo je između ovoga dvoga, zavisno od stepena sumnje. Ukoliko je to jako, onda se pridružuje prvom, a što je slabije, spušta se prema trećem. Treće ponekad može biti obavezno, u smislu da se bez njega ne može, a to važi za onoga ko se trudi radi Allaha i budućeg svijeta. Tada je odricanje od viška neminovnosti, jer težnja ka ovom svijetu slabi želju za ahiretom. Čovjeku ne može biti želja ispravna ukoliko se ne odluči za jednu stvar i posveti se jednom cilju. Ono što se traži nedjeljivo je, kao što je nedjeljiv onaj koji traži.

Nedjeljivost traženog postiže se tako što se njegova težnja i želja ne vežu za ikoga drugog osim za Allaha i za ono što Njemu približava. A nedjeljivost traženja jeste da iskorijeni traženje i želju za zadovoljavanjem strasti i nahođenja. Želja treba da se stabilizuje u svim oblastima duše i da je ispuni, tako da ne ostavlja prazninu za nešto drugo osim privlačenja ka Uzvišenom Allahu, tako da se volja posvećuje isključivo Njemu. Kada se volja posveti Allahu, onda zuhd postaje neminovnost za čovjeka. On postaje slobodan da svoje vrijeme i srce posveti onome što je u vezi s time, a odbija napade gramzivosti, koja je najštetnija za srce. Štaviše, korijen grijeha, poroka i razvrata nalazi se u gramzivosti. A odricanje iskorjenjuje njegovu materiju i ispunjava srce. Ono osvježava tijelo, uklanja barijere između čovjeka i njegovog Gospodara, dovodi u prisnost s Njime, povećava želju za Njegovom blizinom, ako je oslabila, i stvara slast u spoznaji i ljubavi prema Njemu.

Zahid je najčiliji čovjek u duši i tijelu. Pošto mu odricanje i oslobođenost od dunjaluka povećava želju za Allahom i budućim

svijetom, zato što je ispraznio svoje srce Allahu, on je željan približavanja Njemu i škrt je da od svoga vremena išta potroši osim na ono što je Njemu drago i lijepo – pošto je tako, on je najradosniji čovjek najlagodnijeg života, najsmireniji i najsretniji u srcu. Želja za ovim svijetom razara srce, razlijeva snagu, produžuje brige, tugu i potištenost. To je otjelovljena patnja koja vodi ka još većoj očekivanoj patnji. Ona čovjeka odvodi od mnogostruko većih blagodati od onih koje je mislio steći željom za ovim svijetom.

Imam Ahmed prenosi od Hejsema ibn Džemila, kome Muhammed, znači Ibn Muslim, prenosi od Ibrahima, znači Ibn Mejsere, a on od Tavusa da je Božiji Poslanik ﷺ rekao:

إِنَّ الزُّهْدَ فِي الدُّنْيَا يُرِيحُ الْقَلْبَ وَالْبَدَنَ، وَإِنَّ الرَّغْبَةَ فِي الدُّنْيَا تُطِيلُ الْهَمَّ والحزنَ.

"Odricanje od ovog svijeta odmara srce i tijelo, a želja za dunjalukom produžava brigu i tugu."[439]

Brige i tuge dolaze iz dva smjera:

prvi: želja i pohlepa za dunjalukom;

drugi: nazadovanje u dobročinstvu i ibadetima.

Abdullah ibn Ahmed prenosi od Bejana ibn Hakema, kome Muhammed ibn Hatim prenosi od Bišra ibn Harisa da je Ebu Bekr ibn Ajjaš putem Lejsa prenio od Hakema da je Božiji Poslanik ﷺ rekao:

إذا قصَّر العَبْدُ بالعَمَلِ ابتلاهُ اللهُ عز وجل بالهمِّ.

"Kada čovjek postane nemaran prema djelima, Allah će ga iskušati brigama."[440]

Kao što je dunjaluk osnova svih vidljivih grijeha, on je osnova i grijeha srca oličenih u srdžbi, zavidnosti, oholosti, ponosu i gomilanju. Ako se to nađe u srcu, onda nema zahvalnosti. Suština zahvalnosti jeste lišenost srca od toga. Imetak se prostire kao što se prostiru vijek i ugled. Najbolji na dunjaluku jeste onaj kome je dugačak život i dobra djela. Divan li je onaj čovjek čiji je imetak

---

439 Imam Ahmed, *Zuhd*, 10.

440 Imam Ahmed, *Zuhd*, 10 i *Kenzul-ummal*, 6788.

prostran i blagodaran. Imetak i položaj čovjeka mogu uzdići na visoke stepene ili ga spustiti u duboke ponore.

Tajna ove rasprave jeste u tome da je put siromaštva i oskudice put sigurnosti, uz strpljivost. A put bogatstva i obilje većini slučajeva su vratolomni. Ako se čovjek koji je imućan boji Allaha, a imetkom bude održavao rodbinske veze i davao ono što je dužan, a to nije ograničeno samo na zekat, već i hranjenje gladnih, oblačenje golih, spašavanje iznurenih i pomaganje oskudnih i ubogih, onda je to put dobiti, a on je viši od puta sigurnosti. Čovjek u siromaštvu jeste kao bolesnik koga bolest sprečava da se koristi svojom imovinom, tako da će on biti nagrađen za strpljivost u tome.

Velika opasnost nalazi se u sakupljanju, zarađivanju i trošenju imetka. Ako je imetak stečen na ispravan način i potrošen na ono što treba da se troši, to će biti korisno za čovjeka. Siromašni je kao pobožnjak koji je izolovan od ljudi. A bogataš koji dijeli u dobre svrhe jeste poput pomagača, učitelja i mudžahida. Zato ga Poslanik ﷺ stavlja u istu ravan s onim kome je Allah dao mudrost, pa on njome sudi i njoj podučava. On je jedan od dvojice ljudi kojima se može biti zavidan i nikome više. A neznalice zavide izolovanom čovjeku, koji samo na sebe pazi i čija korist ne prelazi na druge. Misle da je on bolji od onoga ko udjeljuje i od učenjaka i učitelja.

A da li je bolji onaj ko se opredijeli za bogatstvo, milostinju i finansiranje raznih dobrih stvari ili onaj ko se opredijeli za siromaštvo i neimaštinu kako bi se udaljio od iskušenja, osigurao od greške i omogućio srcu da se priprema za ahiret, tako što mu dunjaluk neće štetiti, ili onaj ko ne izabere ni jedno ni drugo, već se opredijeli za ono što mu je Allah odabrao i ne trudi se ni za jedno od ovoga.

Oko ovoga se razilaze primjeri dobrih prethodnika:

– neki su se opredijelili za bogatstvo kako bi se uz pomoć njega borili i kako bi ga trošili u razne dobre stvari. Među ovima je Abdurrahman ibn Avf i drugi imućni ashabi. Kajs ibn Sa'd kaže: "Gospodaru, ja sam od Tvojih robova kojima odgovara samo imu-

ćnost";

– drugi su se opredijelili za siromaštvo i oskudicu, poput Ebu Zerra i jedne grupe ashaba. Oni su na dunjaluk gledali s podozrenjem i plašili su se iskušenja u bogatstvu. A prva skupina gledala je na pozitivne strane trošenja imetka i na izravne i odgođene plodove toga;

– treća skupina nije se odlučila ni za što, već je odabrala ono što je Allah odabrao za njih. Odlučili su se za dug boravak na ovome svijetu kako bi izvršavali Allahovu vjeru i ibadete. Jedna grupa, znači, odlučila se za imetak i teži za njime; druga grupa odlučila se za smrt, susret s Allahom i lišenost od dunjaluka, a treća grupa nije izabrala ni jedno ni drugo, već je prihvatila ono što je Allah odabrao. Njihov izbor zavisi od onoga što Allah želi, bez određenog cilja. Ovo je primjer Siddika ؓ. O njegovoj samrtnoj bolesti su rekli: "Hoćeš li da ti zovemo ljekara?" On je odgovorio: "On me je vidio." "I šta ti je rekao?" "Ja radim ono što želim." Prvo stanje jeste primjer Musaa ؑ. Kada mu je došao Israil, on ga je udario u lice i istjerao mu oko.[441] To nije učinio iz ljubavi prema dunjaluku i životu na njemu, već kako bi sproveo naredbe svoga Gospodara, uspostavio Njegovu vjeru i borio se protiv Njegovih neprijatelja. On kao da je meleku smrti rekao: "Ti si rob kome se naređuje, a i ja sam rob kome se naređuje. Ja primjenjujem naredbe Gospodara moga i uspostavljam Njegovu vjeru." Kada mu je prikazan dugačak život nakon koje nastupa smrt, odabrao je ono što je Allah za njega odabrao.

A našem Poslaniku ﷺ Allah je dao da bira. On od svih stvorenja najbolje poznaje Allaha. Znao je da Allah želi da se sretne s njim, pa je odabrao susret s Njim. Kada bi znao da Allah želi da on ostane duže na zemlji kako bi sprovodio Njegove naredbe i primjenjivao vjeru, on se ne bi za drugo opredjeljivao. Njegov izbor je posljedica izbora Gospodara ﷻ. Kao što mu je Gospodar dao da bira hoće li biti kralj poslanik ili rob poslanik, on je znao da je Allahov izbor da on bude rob poslanik. Tako je svaki Poslanikov izbor bio posljedica Allahovog izbora. Zato je na dan Hudejbije

[441] Muslim, 2372 i Ahmed, 2/7.

mnogo toga pretrpio zbog izbora koji je napravio. Jedini koji je bio uvjeren u ispravnost tog izbora jeste Siddik, Ebu Bekr. Znajući da nema izbora osim onoga što je Allah odabrao za njega i njegove ashabe u toj situaciji, bio je uvjeren i ustrajan u tome. Slijedio je Allahov odabir i to je cilj robovanja. Allah mu je bio zahvalan na tome, što se manifestiralo na početku sure El-Feth, tako da su se i ostali ashabi složili. Rekli su: "Čestitamo ti, Božiji Poslaniče." I trebalo je da bude obradovan najvišim što se može dogoditi čovjeku, neka je Allahov blagoslov i mir s njime.

* * *

Ono što se treba znati jeste to da u svakoj vrlini Božiji Poslanik ﷺ zauzima najviše mjesto i vrhunsku poziciju. Ako se jedna skupina ummeta poziva na neku od tih osobina govoreći da je to bolje od onoga što drugi tvrde, i drugi mogu da se pozivaju na to da je njihovo stanje bolje.

Ako borci i mudžahidi tvrde da su najbolja skupina, učenjaci i pravnici iste argumente koriste u svoju odbranu.

Ako se zahidi i ljudi povučeni s ovoga svijeta pozivaju na njegov primjer, onda to mogu i oni koji se bave dunjalukom, vlašću i politikom u svrhu očuvanja Allahove vjere i sprovođenja naredbi.

Ako se na njega poziva strpljivi siromah, poziva se i zahvalni bogataš.

Ako pobožnjaci njegovim primjerom dokazuju vrijednost i prednost nafila, njime i učenjaci dokazuju vrijednost znanja.

On je primjer za povučene i blage ljude, kao i za one koji su moćni i okrutni prema nemarnima.

On može biti primjer za stroge i ljude koji ulijevaju strahopoštovanje, kao i za one koji su blage naravi, umjereno šaljivi i koji se lijepo ophode s porodicom i prijateljima.

On je primjer za one koji glasno ispovijedaju istinu, na sve strane je razglašavaju, kao i za one koji su ljubazni, stidljivi i ustručavaju se da nekome direktno u lice kažu ono što mu se ne svi-

đa.

On je primjer za one koji se striktno pridržavaju osnovnih odredbi, kao i za one koji koriste bogatstvo, širinu i lahkoću Šerijata.

On je primjer za ljude koji se fokusiraju na poboljšanje vjere i srca, kao i za one koji teže ka poboljšavanju tijela i životnih uvjeta. Alejhisselam je poslan da uskladi ovaj svijet i vjeru.

Na njega se pozivaju oni koji se prepuštaju sudbini, ali i oni koji nastoje da svojim djelima uljepšaju život.

Njega za primjer uzimaju i oni koji gladuju i ustrajavaju u gladi, kao i oni koji su siti i zahvaljuju Allahu na blagodatima.

On je primjer za one koji opraštaju, prelaze preko grešaka i podnose, kao i za one koji vrše odmazdu ondje gdje je propisana.

On je primjer za one koji udjeljuju i sklapaju prijateljstva radi Allaha, kao i za one koji uskraćuju i objavljuju neprijateljstva radi Allaha.

On je primjer za one koji ništa ne ostavljaju za sutra, kao i za one koji svojoj porodici osiguravaju godišnje namirnice.

On je primjer za one koji se hrane običnom osnovnom hranom, poput popare, ječmenog hljeba i sirćeta, i za one koji jedu ukusna, pržena jela, poslastice, voće, lubenice i sl.

On je primjer za one koji često poste, kao i za one koji ne poste. On je postio tako da je izgledalo da se nikada ne mrsi, a i mrsio se tako da je izgledalo da nikada ne posti.

On je primjer za one koji izbjegavaju lijepe i poželjne stvari, kao i za one koji vole ono što je najbolje na ovom svijetu, žene i mirise.

On je uzor onima koji su razumljivi i blagi prema svojim ženama, kao i za one koji ih preodgajaju kada se za to ukaže potreba.

On je uzor za one koji se ne brinu o životnim pitanjima, kao i za one koji se lično bave tim pitanjima, unajmljivanjem, kupovinom, prodajom, uzimanjem zajma, davanjem zaloga...

On je primjer za one koji se u potpunosti odvajaju od žena tokom mjesečnog ciklusa i posta, kao i za one koji svoje žene miluju, a ne opće tokom mjesečnog ciklusa i ljube ih tokom posta.

Ako se njegovim primjerom povode oni koji su milostivi prema prekršiocu i to vežu za sudbinu, onda se i oni koji kažnjavaju povode njegovim primjerom, pa sijeku ruku kradljivcu, kamenuju bludnika i bičuju alkoholičara.

Na njega se pozivaju oni koji sude prema priloženim dokazima, a i oni koji vode pravednu politiku izgrađenu na posrednim pokazateljima. On bi nekada odustajao od kazne zbog optužbe, a nekada bi kažnjavao zbog optužbe.

On prenosi da je Allahov vjerovjesnik Sulejman dodijelio dijete ženi na osnovu vidnog pokazatelja, iako je ona priznala da dijete pripada drugoj ženi. Nije presudio na osnovu javnog priznanja, zato što je ono poništeno ovim pokazateljem. Ebu Abdurrahman[442] ovaj hadis podvodi pod dva poglavlja:

prvo: vladaru je dozvoljeno da za nešto što ne bi uradio kaže da će uraditi, ako misli da će tako doći do istine; **drugo**: može se presuditi drukčije od onoga što je priznato, ukoliko se ispostavi da to nije istina.

Isto tako, ashabi su postupali prema okolnostima tokom njegovog života i nakon njega. Alija ibn Ebu Talib je ženi koja je nosila Hatibovo pismo rekao: "Daj pismo, ili ću te skinuti."[443] Omer ﵁ je ženu kaznio za blud na osnovu trudnoće i za alkoholizam na osnovu mirisa.

Uzvišeni Allah pripovijeda da je Jusufov svjedok pozitivno, a ne negativno, svjedočio o njegovoj nevinosti na osnovu toga što je košulja poderana otpozada, a ne sprijeda, a Božiji Poslanik ﷺ je Ibn Ebu el-Hakiku, koji je mislio da je ulaganje istrošilo riznicu Hujejja ibn Ahtaba, rekao: العَهْدُ قَرِيبٌ، وَالمَالُ أَكْثَرُ مِنْ ذَلِكَ "*Malo je vremena prošlo, a imetka je bilo dovoljno.*"[444] Ovdje je Božiji Poslanik ﷺ uzeo dvije okolnosti kao pokazatelj da je riznica

[442] Misli se na Nesaija, muhaddisa.

[443] Pogledaj priču o Hatibu ibn Ebu Belteu u Buharijevom *Sahihu*, 3081.

[444] Bejheki, *Sunen*, 9/137.

uzeo dvije okolnosti kao pokazatelj da je riznica Hujejja ibn Ahtaba trebalo da bude sačuvana. On je također dozvolio da se na osnovu zakletve staratelja ubijenog ubica osudi na smrt, na osnovu okolnosti koje ukazuju na njihovu iskrenost. Uzvišeni Allah propisuje kamenovanje žene ukoliko njen čovjek proklinjanjem (lianom) tvrdi da je ona počinila preljubu, a ona ne uzvrati proklinjanjem.

Vjerozakon Alejhisselama pun je ovakvih primjera. Presuda na osnovu vidljivih okolnosti jeste dio Šerijata. Ko to priloži, to je dokaz za suce pravde i pravedne vladare, kao što je dokaz protiv suca nepravde i nepravednih vladara. Neka je Allah na pomoći.

Ovim poglavljem htjeli smo dokazati da strpljivi siromasi nemaju veće pravo da se pozivaju na biografiju Božijeg Poslanika ﷺ od zahvalnih bogataša. Za to najviše prava imaju oni koji najpreciznije slijede njegov sunnet, a Allah daje uspjeh.

Stvari koje su suprotne saburu, koje ga uništavaju i umanjuju

Ako strpljivost znači sprečavanje jezika od jadanja nekom drugom osim Allahu, sprečavanje srca od ljutnje, ekstremiteta od udaranja lica, deranja odjeće i sl., onda nasuprot njemu stoje stvari iz ove skupine. Strpljivosti je, dakle, oprečno jadanje stvorenjima. Kada se čovjek požali na svoga Gospodara čovjeku, požalio se na Onoga Ko je milostiv onome ko nije milostiv prema njemu. Strpljivosti nije oprečno jadanje Allahu, kao što je navedeno o jadanju Jakuba ﷺ: ﴿فَصَبْرٌ جَمِيلٌ﴾ "*...i ja se neću jadati*." Isto tako, obavijestiti nekoga o svojem stanju kako bi nam taj pomogao, uputio, založio se na otklanjanju problema, to nije oprečno saburu. Bolesnik se žali doktoru na svoje probleme, oštećeni se žali nadležnima na svoju štetu, unesrećeni se žali onome za koga smatra da mu može otkloniti nesreću... Božiji Poslanik ﷺ, kada bi dolazio kod bolesnika, pitao bi ga kako je i rekao: "*Kako se osjećaš?*" Ovo je raspitivanje i traženje informacije o njegovom stanju.

A da li jecanje narušava sabur? O tome postoje dva predanja od imama Ahmeda. Ebu Husejn smatra da je to pokuđeno, jer se od Tavusa prenosi da je osuđivao jecanje tokom bolesti. Mudžahid kaže: "Sve što čovjek kaže, bit će mu zapisano, čak i jecanje u bolesti." Zastupnici ovog mišljenja kažu: "Jecanje je posredno jadikovanje i ono je suprotno strpljivosti."

Abdullah, sin imama Ahmeda, kaže: "Otac mi je u svojoj posljednjoj bolesti rekao: 'Iznesi mi knjigu Abdullaha ibn Idrisa.' Ja iznesoh knjigu. 'Izvadi hadise Lejsa ibn Ebu Sulejma.' Ja ga poslušah. 'Pročitaj mi Lejsove hadise', reče mi. Ja počeh čitati: 'Rekao sam Talhi: 'Tavus je osuđivao jecanje u bolesti. Nije mu se čuo glas sve dok nije umro." I ja nisam čuo svoga oca da jeca u bolesti sve dok nije umro."

Drugo predanje: to nije pokuđeno i ne kosi se sa saburom. Bekr ibn Muhammed prenosi od svoga oca da je Ahmed pitan o

bolesniku koji se žalio na bolove. "On mu reče: 'Je li Božiji Poslanik ﷺ nešto rekao o tome?' Odgovori: 'Jeste'. U hadisu koji prenosi Aiša kaže se: 'Kako me boli glava!',[445] i on je to odobravao." Mirvezi kaže: "Došao sam kod Ebu Abdullaha, koji je bio bolestan i upitao sam ga kako je. Njemu se oči napuniše suzama i poče mi pričati o bolovima koje je osjećao prethodne noći."

Rješenje ovoga jeste to da se jecanje dijeli na dvije vrste: jecanje jadanja, i to je pokuđeno, i jecanje opuštanja i pražnjenja bolova, što nije pokuđeno, a Allah najbolje zna.

U jednom predanju stoji: "Kada se bolesnik zahvali Allahu, pa zatim kaže šta ga muči, to nije jadanje." Šekik el-Belhi kaže: "Ko se požali na nesreću koja ga je zadesila nekom drugom osim Allahu neće u svom srcu osjećati slast pokornosti Allahu."

* * *

Dvije su vrste žalbi: žalba riječima i žalba postupcima, koja je, vjerovatno, opasnija. Zato Poslanik ﷺ naređuje da na čovjeku treba da se vide tragovi Allahove blagodati. Najgora od svega jeste žalba Gospodaru kada je čovjek dobro. To je najgore stvorenje kod Allaha.

Imam Ahmed prenosi od Abdullaha ibn Jezida, kome Kehmes ibn Abdullah ibn Šekik prenosi da je Ka'b el-Ahbar rekao: "Najbolje je govoriti *subhanallah*, a najgore izostavljati." Pitaše Abdullaha: "Šta znači govoriti *subhanallah*?" "Izgovarati: *Subhanallahi ve bihamdihi* tokom govora." "A šta znači izostavljanje?" "Kada ljudi žive dobro, a kažu da su loše kada ih pitaju kako su."

* * *

Od stvari koje su oprečne saburu jesu ove: deranje odjeće od jada, udaranje lica, pljeskanje dlanovima, brijanje glave i proklinjanje. Zato Poslanik ﷺ proklinje onoga ko viče u nesreći, brije glavu i dere odjeću. Strpljivosti ne smeta plač i tuga. Uzvišeni o Jakubu kaže:

[445] Buhari, 5666.

﴿وَابْيَضَّتْ عَيْنَاهُ مِنَ الْحُزْنِ فَهُوَ كَظِيمٌ﴾

"A oči su mu bile pobijeljele od jada, bio je vrlo potišten" (Jusuf, 84).

Katada kaže: "Bio je potišten od tuge i nije govorio ništa osim dobra."

Hammad ibn Selema prenosi od Alija ibn Zejda, kome Jusuf ibn Mihran prenosi putem Ibn Abbasa da je Poslanik ﷺ rekao:

"Doista, koliko god oko plače i srce tuguje, to je od Allaha i iz milosti. A ono što je od ruke i od jezika, to potječe od šejtana."[446]

Hušejm prenosi od Abdurrahmana ibn Jahjaa, on od Hassana ibn Ebu Džebela da je Božiji Poslanik ﷺ rekao: "Ko se žalosti i nije strpljiv..."[447] Halid ibn Ebu Osman veli: "Kada mi je umro sin, Seid ibn Džubejr vidio me je umotanog lica. Reče mi: 'Ne umotavaj se, to je predavanje nesreći.'" Ubejdullah ibn Umejr kaže: "Nije gubitak strpljenja kada oko zasuzi i srce obuzme tuga. Gubitak strpljenja jeste loše govoriti i loše misliti."

Kasima ibn Muhammeda[448] pitali su o gubitku strpljenja, pa je odgovorio: "To je loše govoriti i loše misliti." Jednom basrijskom sudiji umro je sin, pa se kod njega okupiše učenjaci i pravnici i počeše razgovarati o tome kako se poznaju strpljivi i slomljeni čovjek. Saglasili su se da je slomljen onaj ko nakon nesreće izmijeni neku od svojih navika. Husejn ibn Abdulaziz el-Huri kaže: "Umro mi je dragi sin, i ja rekoh njegovoj majci: 'Boj se Allaha i očekuj nagradu za njega.' Ona reče: 'Moja nesreća je suviše velika da bih je pokvarila predavanjem.'"

Abdullah ibn Mubarek veli: "Jedan čovjek dođe Jezidu ibn Jezidu i nađe ga kako klanja dok mu je sin na samrti. Reče mu: 'Sin ti umire, a ti klanjaš?' On reče: 'Kada čovjek redovito izvršava neko djelo i izostavi ga jednog dana, to je prekršaj.'"

---

[446] Ahmed, 1/335 i *Kenzul-ummal*, 42476.

[447] *Ithaful-ešraf*, 9/537 i *Ed-Durrul-mensur*, 4/31.

[448] Ebu Muhammed Kasim ibn Muhammed ibn Ebu Bekr es-Siddik, jedan od sedmerice medinskih fakiha (umro 107. god. po H.).

Sabit kaže: "Abdullah ibn Mutarrif doživio je nesreću, i primijetio sam da je veoma lijepo izgledao i mirisao. Kada mu to spomenuh, on reče: 'Nagovaraš li me, Ebu Muhammede, da se pokorim šejtanu i da mu pokažem da me je povrijedio? Tako mi Allaha, Ebu Muhammede, kada bi mi dao sav dunjaluk, pa mi ga onda oduzeo i na ahiretu me napojio jednim gutljajem, sve to mi ne bi bilo vrijedno tog gutljaja.'"

Strpljivost se umanjuje i ispoljavanjem nesreće i govorenjem o tome. Skrivanjem toga postiže se srž strpljivosti. Hasen ibn Sabah u svom *Musnedu* prenosi od Halefa ibn Temima, kome Zafir ibn Sulejman od Abdulaziza ibn Ebu Revada prenosi da je Nafi ibn Omer putem Omera prenio da je Božiji Poslanik ﷺ rekao:

مِنَ الْبِرِّ كِتْمَانُ الْمَصَائِبِ وَالْأَمْرَاضِ وَالصَّدَقَةِ. وَذَكَرَ أَنَّهُ: مَنْ بَثَّ الصَّبْرَ فَلَمْ يَصْبِرْ. وَرُوِيَ مِنْ وَجْهٍ آخَرَ عَنْ الْحَسَنِ يَرْفَعُهُ: مِنَ الْبِرِّ كِتْمَانُ الْمَصَائِبِ، وَمَا صَبَرَ مَنْ بَثَّ.

"*Dobročinstvo je skrivati nesreće, bolesti i sadaku.*"[449] A rekao je i da je prepuštanje tuzi znak nedostatka sabura. Iz drugog izvora Hasan bilježi da je Poslanik ﷺ rekao: "*Dobročinstvo je skrivati nesreće. A onaj ko se prepusti tuzi, nije strpljiv.*"[450]

Jedan je čovjek došao kod Davuda et-Taija i našao ga u postelji kako se trese. Reče mu: "Allahovi smo i Njemu se vraćamo." "Prestani!", povika Davud. "Ne govori nikom o ovome." Već četiri mjeseca bio je u postelji i niko za to nije znao. Mugira kaže: "Ahnef se žalio svome amidži na zubobolju i to mu je nekoliko puta spominjao. Ovaj mu reče: 'Što mi to ponavljaš? Ja ne vidim na jedno oko već četrdeset godina i nikome se nisam požalio na to.'"

* * *

Strpljivosti je suprotna malodušnost u nesreći i škrtarenje u bogatstvu. Uzvišeni kaže:

---

449 Sujuti, *El-Džamiuss-sagir*, 2/165.

450 Ibid, 1/139.

﴿إِنَّ ٱلْإِنسَٰنَ خُلِقَ هَلُوعًا ۝١٩ إِذَا مَسَّهُ ٱلشَّرُّ جَزُوعًا ۝٢٠ وَإِذَا مَسَّهُ ٱلْخَيْرُ مَنُوعًا ۝٢١﴾

"Čovjek je, uistinu, stvoren malodušan: kada ga nevolja snađe, brižan je, a kada mu je dobro, nepristupačan je..." (El-Mearidž, 19-21).

Dževheri kaže da je malodušnost najgori oblik nedostatka strpljenja. U hadisu se kaže: شَرُّ مَا فِي الْعَبْدِ شُحٌّ هَالِعٌ وَجُبْنٌ خَالِعٌ *"Najgori je rob škrtica od malodušnosti i kukavica nepopravljivi."*[451]

Ovdje imamo smisleni i izražajni aspekt.

Izražajni je aspekt to što je škrtica opisan kao malodušan. Malodušan je, dakle, onaj ko je škrt.

A sa smislenog aspekta, škrtost i kukavičluk najlošije su ljudske osobine, naročito ukoliko je škrtost malodušna, tj. ukoliko vodi do malodušnosti, i ukoliko je kukavičluk nepopravljiv, doslovno, ukoliko pomjera srce s mjesta. Taj čovjek nema razumijevanja, hrabrosti niti koristi ikome svojim tijelom i imetkom. On nije sposoban ni za šta. Škrtost, strah, pohlepa i prestravljenost izbezumili su ga. A malodušnost je kada npr. čovjeka obuzme glad, i on odmah ispoljava taj osjećaj i ne može ga trpjeti; kada ga zadesi bol, odmah se žali i razglašava to; kada ga neko ugrozi, on se odmah podredi i pokori. Kada ga zadesi glad, odmah se predaje i počne žaliti na to. Kada ugleda nešto za sebe, brzo poleti k tome i, ako ga prisvoji, stavi ga na mjesto svoje duše. On nema ni ustrajnosti ni skrupula. Sve je to rezultat malodušnosti, mizernosti i ništavnosti duše u tijelu, sakrivanja i ponižavanja, neka je Allah na pomoći.

[451] Ahmed, 2/302 i Ebu Davud, 2511.

Strpljivost i zahvalnost osobine su Uzvišenog Allaha, Koji se naziva Strpljivim i Zahvalnim, i da te osobine nemaju drugih vrijednosti, ovo bi bilo dovoljno

Što se tiče strpljivosti, ovu osobinu Uzvišenom pripisuje biće koje Ga najbolje poznaje, i to u hiperboli. U dva *Sahiha* bilježi se predanje E'meša od Se'ida ibn Džubejra, kome Abdurrahman es-Sulemi prenosi od Ebu Musaa da je Poslanik ﷺ rekao:

> *"Niko nije strpljiviji u slušanju ružnoga. Ljudi Mu pripisuju dijete, a On im daje zdravlje i opskrbu."*[452]

Jedno od Njegovih lijepih imena jeste *Sabur*. Ovo je oblik koji ukazuje na veliki intenzitet te osobine i ima jači smisao od *Sabira* ili *Sabbara*. Njegova strpljivost nije kao strpljivost ljudi, i to iz više razloga. Prvi je da on u svakom momentu može da se osveti, ne boji se pomagača kao što se ljudi boje. Njegova strpljivost ne donosi bol, tugu niti bilo kakav nedostatak. Očitovanje tog imena u svijetu vidljivo je kao očitovanje imena Blagi. Razlika između blagosti i strpljivosti jeste to što je strpljivost rezultat i produkt blagosti. Koliko je čovjek blag, toliko je i strpljiv. Blagost Uzvišenog Allaha prostranija je od strpljivosti. Iz tog razloga ovo se ime spominje na više mjesta u Kur'anu. Zbog širine tog imena često se spominje uz ime Sveznajući, poput ajeta: ﴿وَكَانَ اللهُ عَلِيمًا حَلِيمًا﴾ "*... a Allah zna sve i blag je*"; ﴿وَاللهُ عَلِيمٌ حَلِيمٌ﴾ "*A Allah sve zna i blag je*" (En-Nisa, 12).

Predanje govori da postoje četiri nosača Arša. Dvojica govore: "Slavljen neka si, Allahu naš, i hvaljen! Tebi pripada zahvalnost na blagosti i moći." Druga dvojica govore: "Slavljen neka si, Allahu naš, i hvaljen! Tebi pripada zahvalnost na opraštanju u mogućnosti da kazniš." Čovjek može biti blag u neznanju i može opraš-

---

[452] Buhari, 6099 i Muslim, 2804.

tati u nemogućnosti da išta preduzme. Uzvišeni je Allah blag uz Svoje bezgranično znanje, i oprašta uz bezgraničnu moć. Ništa bolje ne priliči ničemu nego što blagost priliči znanju i opraštanje moći. Zato se u dovi koja se uči u teškim trenucima Uzvišeni opisuje blagošću uz moć. Blagost je sastavni dio Njegovog uzvišenog bića.

Uzvišeni je strpljiv od nevjerovanja ljudi, mnogoboštva, psovanja Njega i različitih grijeha i bestidnosti. To Njega ne uznemirava da ih odmah kazni. On je strpljiv s ljudima, čeka ih i daje im šansu da se poprave. Blag je i blizak njima. Na kraju, kada ne ostane prostora za djelovanje, kada ne pomaže bliskost i blagost, kada nema nade da će se čovjek pokajati i vratiti Allahu niti uz pomoć blagodati i dobročinstva, niti uz pomoć iskušenja i teškoća, tada ga Uzvišeni kažnjava kao što kažnjava Silni i Moćni. On mu je predugo nalazio opravdanja, upućivao mu savjete, zvao ga na svaka vrata. Sve su to znaci Njegove blagosti. To je osobina Njegovog bića koja nikada ne prestaje.

A strpljivost je osobina koja prestaje onda kada nestane njenih uzroka, kao što je slučaj s ostalim postupcima koji postoje radi određenih mudrosti. Kada nestane mudrosti, nestaje i osobine. Razmotri to. Ovo je mala razlika koju je malo ljudi primijetilo i zapazilo. Mnogima je to ime nejasno. Kažu da ono nije navedeno u Kur'anu, i stoga su se posvetili govoru o čovjekovoj strpljivosti i njenim vrstama. Da su ovom imenu posvetili zasluženu pažnju, znali bi da Uzvišeni Gospodar ima više prava na njega od svih stvorenja, kao što ima više prava na imena: Sveznajući, Milostivi, Svemoćni, Onaj Koji sve čuje i vidi, Živi i ostala lijepa imena od svih stvorenja. Razlika između Njegove strpljivosti i strpljivosti ljudi jeste kao razlika između Njegovog i njihovog života. Tako je i s ostalim osobinama.

Znajući to, najznaniji čovjek o Njemu kaže: لا أحد أصبر على أذى سمعه من الله *"Niko ne može trpjeti ružne stvari koje sluša kao Allah."*[453] Pronicljivi ljudi poznaju Njegovu strpljivost kao što poznaju Njegovu milost, opraštanje i pokrivanje. On se susteže od kažnjava-

[453] Ahmed, 4/395 i *Kenzul-ummal*, 6524.

nja, iako je savršeno sposoban, moćan i snažan. To je sustezanje od najviše stvari. Uzvraćati Najvećem velikašu, Kralju kraljeva, Najplemenitijem i Najvećem dobročinitelju stvarima koje su krajnje ružne, grješne i loše, stavljati Ga u kontekst koji Mu ne priliči, prkositi Njegovoj savršenosti, imenima i osobinama, dopunjavati Njegove ajete, ugoniti u laž Njegove poslanike, neka je mir s njima, psovati ih i zlostavljati, spaljivati, ubijati i ponižavati Njegove vjerne robove stvari su koje može istrpiti samo vrhunski strpljivo Biće od Koga strpljivijeg nema. Kada bi se sve strpljenje ljudi od nastanka pa do kraja njihove vrste poredilo sa Njegovim strpljenjem, ono bi prevagnulo.

Ako želiš shvatiti strpljivost i blagost Uzvišenog Allaha i uočiti razliku između njih, razmisli o ajetima:

﴿إِنَّ ٱللَّهَ يُمْسِكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ أَن تَزُولَا ۚ وَلَئِن زَالَتَآ إِنْ أَمْسَكَهُمَا مِنْ أَحَدٍ مِّنۢ بَعْدِهِۦٓ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا ﴿٤١﴾﴾

"Allah brani da se ravnoteža nebesa i Zemlje poremeti. A da se poremete, niko ih drugi osim Njega ne bi zadržao; On je zaista blag i prašta grijehe" (Fatir, 41);

﴿وَقَالُوا۟ ٱتَّخَذَ ٱلرَّحْمَٰنُ وَلَدًا ﴿٨٨﴾ لَّقَدْ جِئْتُمْ شَيْـًٔا إِدًّا ﴿٨٩﴾ تَكَادُ ٱلسَّمَٰوَٰتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْهُ وَتَنشَقُّ ٱلْأَرْضُ وَتَخِرُّ ٱلْجِبَالُ هَدًّا ﴿٩٠﴾ أَن دَعَوْا۟ لِلرَّحْمَٰنِ وَلَدًا ﴿٩١﴾﴾

"Oni govore: 'Milostivi je uzeo dijete!' – Vi, doista, nešto odvratno govorite! Gotovo da se nebesa raspadnu, a Zemlja provali i planine zdrobe što Milostivom pripisuju dijete" (Merjem, 88-91);

﴿وَإِن كَانَ مَكْرُهُمْ لِتَزُولَ مِنْهُ ٱلْجِبَالُ ﴿٤٦﴾﴾

"... samo što lukavstva njihova ne mogu brda pokrenuti" (Ibrahim, 46).

Njegova blagost i oprost sprečavaju raspadanje nebesa i Zemlje. A blagost i zadržavanje nebesa i Zemlje jeste strpljivost. Zahvaljujući Svojoj blagosti, On se susteže da sankcionira Svoje

neprijatelje. Ovi ajeti nagovještavaju da nebesa i Zemlja samo što nisu nestali usljed onoga što ljudi čine. Oni opstaju samo zahvaljujući Njegovoj blagosti i oprostu. To je zadržavanje kazne i istinsko strpljenje. Ono od čega se susteže jeste blagost, a samo sustezanje jeste strpljivost ili zadržavanje kazne. Postoji razlika između zadržavanja kazne i poriva koji je zadržava. Razmisli o tome.

U Ahmedovom *Musnedu* se bilježi predanje: ما من يوم إلا والبحر يستأذن ربه أن يغرق بني آدم *"Svakoga dana more traži dozvolu od Gospodara da potopi Ademove sinove."*[454] Ovo je prirodni slijed stvari, jer vode ima više nego kopna i jedino je Allah kontrolira i zadržava Svojom moći, blagošću i strpljivošću.

Isti je slučaj i s provalom brda i raspadanjem nebesa. Uzvišeni Gospodar ih zadržava od toga Svojom strpljivošću i blagošću. Ono što nevjernici, idolopoklonici i bestidnici čine naspram Uzvišenosti, Veličanstvenosti i Plemenitosti povlači takav postupak. Naspram ovih predznaka stoje predznaci koje On voli, koje Ga jako raduju i čine zadovoljnim, a koji čine prevagu predznacima nestanka i propasti svijeta. Ti se predznaci sukobljavaju i suočavaju i to su tragovi suočavanja Njegove srdžbe i milosti, koja nadvladava i pretječe srdžbu. Tragovi milosti savladavaju tragove srdžbe, kao što milost savladava srdžbu.

Iz tog razloga Poslanik ﷺ se osobinom zadovoljstva utječe od osobine srdžbe, djelovanjem oprosta od djelovanja kazne, zatim je sve ove osobine pripisao Jednom biću, zato što se one u Njemu nalaze:

أَعُوذُ بِرِضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ، وَأَعُوذُ بِعَفْوِكَ مِنْ عُقُوبَتِكَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْكَ.

"Utječem se Tvojim zadovoljstvom od Tvoje srdžbe; utječem se Tvojim oprostom od Tvoga kažnjavanja i utječem se Tebi od Tebe."[455]

Ono čime se utječemo proizašlo je iz Njegove volje. Stvoreno je Njegovom voljom i odredbom. On je dozvolio da se dese

---

[454] Ahmed, 1/43.

[455] Muslim, 486; Malik, 2/214; Tirmizi, 3491 i Ebu Davud, 879.

suštinske i stvorene stvari kojima se ljudi utječu. Postoje uzroci i posljedice. On pokreće duše i tijela, daje im moć utjecaja. On ih je stvorio, pripremio, produžio i nadredio onome što želi. On ih sputava ukoliko želi i lišava ih njihovih sila i utjecaja.

Razmislimo o tajnama riječi "*...utječem se Tebi od Tebe.*" Ovo je čisti tevhid koji odstranjuje ikakvo osvrtanje na bilo šta drugo; potpuno oslanjanje na Njega, Uzvišenog, traženje pomoći jedino od Njega, polaganje strahova i nada, koristi i šteta u Njega. On je Taj Koji može dopustiti da se nesreća desi, a može je i spriječiti. Njemu se utječemo od Njegovih djela Njegovim djelima. On je stvorio ono pri čemu je strpljiv i ono čime je zadovoljan. Kada Ga rasrde grijesi ljudi, nevjerovanje, mnogoboštvo i nepravda, s druge strane, obraduje ga veličanje, hvala i pokornost meleka i Njegovih vjernih robova, tako da Njegovo zadovoljstvo sprečava Njegovu srdžbu.

Abdullah ibn Mesud ﷺ kaže: "Za vašeg Gospodara ne važi dan niti noć. Svjetlost nebesa i Zemlje potječe od svjetlosti Njegovog lica. Jedan vaš dan kod Njega traje dvanaest sati. Vaši jučerašnji poslovi Njemu se izlažu na početku današnjeg dana. On ih razmatra tri sata i nalazi ono što mrzi, pa ga to srdi. Prvi za tu srdžbu saznaju nosači Arša, koji im tada postaje teži. Nosači Arša počinju veličati Allaha, veliki šatori Arša, bliski meleki i ostali meleki, sve dok Israil ne puhne u rog tako da svako stvorenje to čuje. Veličat će Allaha tri sata sve dok se on ne ispuni milošću. To će zajedno trajati šest sati. Zatim će biti dovedene materice, pa će On tri sata gledati u njih. To je smisao ajeta:

﴿هُوَ ٱلَّذِى يُصَوِّرُكُمْ فِى ٱلْأَرْحَامِ كَيْفَ يَشَآءُ﴾

'***On vas oblikuje u matericama kako On hoće***' (Alu Imran, 6);

﴿يَهَبُ لِمَن يَشَآءُ إِنَٰثًا وَيَهَبُ لِمَن يَشَآءُ ٱلذُّكُورَ ﴿٤٩﴾ أَوْ يُزَوِّجُهُمْ ذُكْرَانًا وَإِنَٰثًا وَيَجْعَلُ مَن يَشَآءُ عَقِيمًا إِنَّهُۥ عَلِيمٌ﴾

'***On poklanja žensku djecu kome hoće, a kome hoće – mušku, ili im daje i mušku i žensku, a koga hoće učini bez poroda; On uistinu, sva zna...***' (Eš-Šura, 49, 50).

To zajedno iznosi devet sati. Zatim će biti prinesene opskrbe, pa će u njih gledati tri sata. To je sadržano u ajetima: ﴿يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ﴾ '*Kome hoće, Allah daje u obilju, i uskraćuje*' (Er-Ra'd, 26); كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ '*... svakog časa On se zanima nečim*' (Er-Rahman, 29). Ovako vaš Gospodar postupa s vama." Ovo predanje Taberani bilježi u *Sunenu*, kao i Osman ibn Seid ed-Darimi, Šejhul-islam el-Ensari, Ibn Menda, Ibn Huzejma i drugi.

Nakon što je Uzvišeni u suri En'am spomenuo Svoje neprijatelje i njihov kufr, širk i utjerivanje poslanika u laž, spomenuo je nakon toga i svog prijatelja Ibrahima, carstvo nebesa i Zemlje, koje mu je pokazao, raspravu koju je vodio sa svojim narodom uzdižući Allahovu vjeru i jedinost. Zatim je spomenuo poslanike iz njegovog potomstva koje je on uputio, dao im knjigu, mudrost i poslanstvo. Nakon toga kaže:

﴿فَإِن يَكْفُرْ بِهَا هَٰٓؤُلَآءِ فَقَدْ وَكَّلْنَا بِهَا قَوْمًا لَّيْسُوا۟ بِهَا بِكَٰفِرِينَ ﴿٨٩﴾﴾

"Pa ako ovi u to ne vjeruju, Mi smo time zadužili ljude koji će u to vjerovati" (El-En'am, 89).

Kao što je na ovoj zemlji ostavio one koji neće vjerovati u Njega, koji će opovrgavati Njegovu jedinost i utjerivati u laž poslanike, tako je ostavio i Svoje robove koji će vjerovati u ono u što ovi ne vjeruju, poriču, i čuvat će Allahove svetinje koje su ovi zapostavili. Ovo održava viši i niži svijet. U suprotnom, kada bi istina slijedila nahođenja Njegovih neprijatelja, poremetili bi se nebesa i Zemlja i ono što je na njima, a pokvario bi se i svijet. Zato će predznaci kataklizme svijeta biti nestanak stvari koje ga održavaju sa Zemlje. To su: Njegov govor, Kuća, vjera i oni koji je primjenjuju. Nakon toga, činioci propasti svijeta neće imati prevagu niti otpor. Pošto ime Blagi više pristaje osobinama, a ime Strpljivi djelima, blagost je osnova strpljivosti.

* * *

Uzvišeni Allah nazvao je sebe *Šekurom* u hadisu Ebu Hurejre. U Kur'anu se naziva *Šakirom*: ﴿وَكَانَ اللَّهُ شَاكِرًا عَلِيمًا﴾ *"Allah je blagodaran i sveznajući."* (En-Nisa, 147); Kur'an Ga naziva i *Šekurom*: ﴿وَاللَّهُ شَكُورٌ حَلِيمٌ﴾ *"... jer Allah je blagodaran i blag."* (Et-Tegabun, 17); ﴿إِنَّ هَٰذَا كَانَ لَكُمْ جَزَاءً وَكَانَ سَعْيُكُم مَّشْكُورًا﴾ *"To vam je*

17); ﴿إِنَّ هَٰذَا كَانَ لَكُمْ جَزَاءً وَكَانَ سَعْيُكُم مَّشْكُورًا﴾ *"To vam je nagrada; vaš trud je dostojan blagodarnosti!"* (El-Insan, 22). Njima je Uzvišeni dao dvije stvari: blagodarnost i nagrađivanje za trud. Uzvišeni zahvaljuje Svome robu koji Mu je pokoran. Oprašta mu kada se pokaje. Čovjeku se, dakle, daje blagodarnost na dobrome i oprost za loše, jer je Uzvišeni blagodaran i Onaj Koji prašta.

U dvadesetom poglavlju govorili smo o čovjekovoj zahvalnosti, uzrocima i vrstama te zahvalnosti. Kada je u pitanju zahvalnost Uzvišenog, ona je drukčija, kao što je i strpljivost. On je preči ovoj osobini od svakog zahvalnika. Štaviše, On je zahvalan (blagodaran) u pravom smislu. Allah čovjeku daje i upućuje ga na zahvalnost. Uzvišeni zahvaljuje na svakom djelu i daru i ništa ne smatra nevrijednim zahvalnosti. Na dobru desetestruko zahvaljuje, a nekada i mnogostruko. Zahvaljuje Svome robu riječima, hvalom među melekima, u višem svijetu, kao što stvara zahvalnost među ljudima. On je zahvalan i djelima. Kada nešto napusti radi Njega, zamijeni mu to još vrednijom stvari, a kada nešto dâ za Njega, višestruko mu na to uzvrati. On ga je uputio na ostavljanje i trošenje i zahvaljuje mu i na jednom i na drugom.

Kada je Njegov poslanik Sulejman zaklao konje ljuteći se što su ga odvratili od spominjanja Allaha, On mu je podredio vjetar. Kada su ashabi napustili svoje kuće i izašli iz njih radi Allahovog zadovoljstva, On im je to nadoknadio davanjem i otvaranjem dunjaluka. Kada je Jusuf es-Siddik podnio tjeskobu zatvora, Allah mu je to zahvalio time što mu je dao vlast na zemlji. Pošto su Mu šehidi dali svoja tijela koja su neprijatelji poderali, On im je na to uzvratio dajući im zelene ptice u kojima će biti njihove duše, kako bi obilazili dženetske rijeke i jeli plodove sve do proživljenja. On im je uzvratio boljim i savršenijim darom. A kada su poslanici prepustili svoju čast neprijatelju koji ih je zlostavljao i psovao, On im je to nadoknadio Svojim blagoslovom i blagoslovom meleka. Dao im je najbolju hvalu na Svojim nebesima, među Svojim stvorenjima, tako da im je uvijek bio na umu onaj svijet.

Njegova zahvalnost jeste i to da Svojim neprijateljima nadoknađuje dobra koja čine na ovom svijetu. To će im ublažiti patnje na Sudnjem danu. On ta dobročinstva neće zapostaviti iako su mu

oni najmrži ljudi. Iz Svoje zahvalnosti On je oprostio nemoralnoj ženi koja je napojila psa iznurenog žeđu koji je grizao zemlju. Zahvaljuje i onome ko skloni trnovitu granu s puta muslimana.

Uzvišeni zahvaljuje čovjeku koji sam sebi čini dobro. Ljudi zahvaljuju onome ko njima učini dobro. Još savršenije jeste to što je Uzvišeni podario čovjeku to čime on sebi čini dobro, i za malu zahvalnost nagrađuje ga blagodatima koje čovjek nikada ne bi mogao zaraditi. On čini dobro davanjem dobra i davanjem zahvalnosti. Da li, onda, iko zaslužuje ovo ime više od Njega?

Razmislimo o ajetu:

﴿مَّا يَفْعَلُ ٱللَّهُ بِعَذَابِكُمْ إِن شَكَرْتُمْ وَءَامَنتُمْ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ شَاكِرًا عَلِيمًا

"*Zašto bi vas Allah kažnjavao ako budete zahvaljivali i vjerovali? Allah je blagodaran i sveznajući*" (En-Nisa, 147).

U ovom obraćanju Allahova zahvalnost ne dozvoljava da se ljudi bez razloga i grijeha kažnjavaju. On ne dozvoljava da njihov trud uzalud propadne. Zahvalni neće zapostaviti nagradu dobročinitelja, niti će kazniti nevine. Ovo je odgovor onima koji kažu da Uzvišeni obavezuje ljude onim što ne mogu podnijeti, a zatim ih kažnjava za ono što nije bilo u njihovoj moći. Njegova zahvalnost zahtijeva da ne kažnjava zahvalnog vjernika i da ne zapostavlja njegova djela. To je sastavni dio ove osobine. On je čist od takvih postupaka, kao što je čist od ostalih nedostataka i mahana koje su oprečne Njegovom savršenstvu, bogatstvu i hvali.

Iz zahvalnosti On izvodi čovjeka iz Vatre zahvaljujući trunu dobra. Ni to mu neće zapostaviti. On, također, čovjeku koji čini Njemu drago djelo zahvaljuje i govori o njemu među Svojim robovima. Tako je zahvalio vjerniku iz Faraonovog naroda i raširio njegovu vijest među Svojim robovima. Zahvalio je i pripadniku naroda Jes koji je pozivao Njemu. Njegovu zahvalnost i oprost može izgubiti samo propali čovjek. Uzvišeni Allah je Onaj Koji mnogo prašta i Zahvalni. Oprašta mnoge greške i zahvaljuje na malim djelima.

Budući da je Uzvišeni Allah Zahvalni u pravom smislu,

Njemu su najdraži oni koji posjeduju tu osobinu, a najmrži su Mu oni koji ne posjeduju ovu, već suprotnu osobinu. To je slučaj i sa Njegovim lijepim imenima. Najdraži su Mu oni koji ih pokušaju usvojiti, a najgori su oni koji usvajaju suprotno od toga. Zato su Mu mrski nezahvalni, nepravedni, neznalice, ljudi grubog srca, škrtice, kukavice, tlačitelji i podlaci. On, Uzvišeni, lijep je i voli ljepotu; Sveznajući i voli učenjake; Milostivi i voli milostive; Dobročinitelj i voli dobročinitelje; Zahvalni i voli zahvalne; Strpljivi i voli strpljive; Darežljivi i voli darežljive; Onaj Koji pokriva mahane, i voli diskretne ljude; Svemoćni, Kome ništa nije nemoguće, Koji voli jakog vjernika više nego slabog; Onaj Koji oprašta, voli opraštanje; Neparni i voli neparnost... Sve što voli jesu tragovi i sastavni dijelovi Njegovih imena i osobina. A sve što mrzi suprotno je i oprečno tim osobinama.

ZAKLJUČAK

O ti koji se spremaš na put prema Allahu i posljednjoj kući, barjak je podignut. Kreni, jer je vrijeme za to. Neka tvoje kretanje bude razmatranje Njegovih darova i tvojih mahana, djela i podbacivanja. Prizor blagodati i grijeha pametnom čovjeku ne ostavlja prostor za razmišljanje o spasenju od Vatre. Spas je jedino u Njegovom oprostu. Svako od toga zavisi. Vraćam Ti se s blagodatima koje si mi dao. Priznajem da sam griješio i oprosti mi. Ja sam siroti grešnik, a ti si Milostivi i Onaj Koji oprašta. Tvoja djela, makar bila ispravna, nisu vrijedna jedne blagodati koja je propraćena pravom zahvalnošću. Jesi li te blagodati pravilno koristio, a bile su ti date na upotrebu i rukovanje? Veži se za uže nade, uđi na vrata tevbe i dobrih djela. On mnogo prašta i blagodaran je.

Zacrtao je ljudima put spasa i ostavio ga otvorenim za sve. Upoznao je čovjeka s putevima sreće i dao mu šansu da njima hoda. Upozorio ga je na opasnost grijeha i pozvao ga kao svjedoka za sebe i druge da je to ružno i kažnjivo. Rekao mu je: "Ako si pokoran, to je Mojom milošću i Ja sam blagodaran. Ako si nepokoran, to je Mojom odredbom i Ja opraštam." Doista je naš Gospodar milostiv i blagodaran.

Otklonio je od čovjeka nedostatke. Naredio mu je da Mu se utječe od nemoći i lijenosti. Obećao je da će cijeniti malo djela, a da će opraštati mnogo grešaka. Doista, naš Gospodar mnogo prašta i blagodaran je.

Dao mu je ono na što će biti zahvalan, zatim mu je zahvalio zato što sebi čini dobro, a ne što Njemu čini dobro. Obećao je da će ga za dobročinstvo prema sebi nagraditi lijepo i približiti Sebi; da će mu oprostiti grijehe kada zatraži oprost i da ga neće osramotiti pred Sobom. Doista, naš Gospodar mnogo prašta i blagodaran je.

Njegov oprost ulijeva povjerenje grešnicima, a Njegova plemenitost ulijeva nadu dobročiniteljima. Sedam slojevitih nebesa

probile su dove pokajnika i tražitelja, pa ih je On čuo. Njegovi oprost i opskrba obuhvatili su sva stvorenja. Svakom biću na ovoj planeti Uzvišeni je osigurao opskrbu. On zna gdje boravi i kuda se kreće. Doista, naš Gospodar mnogo prašta i blagodaran je.

On robovima poklanja prije nego što zatraže; onome ko traži i moli Mu se, daje više nego što je tražio i što se nadao. Oprašta onome ko se pokaje, makar ti grijesi dostizali broj valova, kamenčića, prašine i pijeska. Doista, naš Gospodar mnogo prašta i blagodaran je.

Milostiviji je prema ljudima nego majka prema djetetu. Više se raduje pokajanju nego onaj ko u pustinji izgubi devu na kojoj mu je hrana i piće, pa je kasnije nađe. Cijeni malu stvar više nego sva stvorenja. Ko Mu se približi trunom dobra, On će mu na tome biti zahvalan i blagodaran. Doista, naš Gospodar mnogo prašta i blagodaran je.

Pokazao se Svojim robovima imenima i osobinama. Postao im je drag Svojom blagošću, blagodatima. Njihovo griješenje nije ga navelo da im uskrati blagodati. Obećao je onome ko se pokaje i lijepo se posveti ibadetu oprost grijeha na dan susreta. Doista, naš Gospodar mnogo prašta i blagodaran je.

Pojam sreće sadržan je u pokornosti Njemu. Svaka je dobit u saradnji s Njime. A sve nesreće i pošasti potječu od grijeha i neposlušnosti. Ništa čovjeku ne donosi veću korist od zahvalnosti i pokajanja. Doista, naš Gospodar mnogo prašta i blagodaran je.

Obasuo je Svoja stvorenja blagodatima. Sebi je propisao milost. A Knjiga koju je objavio garantira da će Njegova milost savladati srdžbu. Doista, naš Gospodar mnogo prašta i blagodaran je.

Zahvalan je na pokornosti, a ta pokornost potječe od Njegove upute i milosti. Blag je kada se prema Njemu griješi, a čovjekovi grijesi potječu od vlastite nepravde i neznanja. Kada Mu se pokaju oni koji čine ružno, On oprašta i gleda na njih kao da nikada to nisu činili. Doista, naš Gospodar mnogo prašta i blagodaran je.

Jedno dobro djelo kod njega računa se kao deset ili bezbroj dobrih djela. Ružno se djelo računa kao jedno, a bit će oprošteno i izbrisano. Vrata su pokajanja kod Njega otvorena od momenta

stvaranja nebesa i Zemlje, pa do kraja svijeta. Doista, naš Gospodar mnogo prašta i blagodaran je.

Na Njegovim vratima izlažu se nade i skidaju tereti. Nebo Njegovih darova nikada ne prestaje kišiti, već neprestano šalje blagodati. Njegova je desnica puna i ne može je umanjiti danonoćno davanje. Doista, naš Gospodar mnogo prašta i blagodaran je.

Njegove preporuke prihvataju samo strpljivi. Njegove darove dobivaju samo zahvalni. Kod Njega će propasti samo zločinci, a u Njegovoj će kazni patiti samo odmetnici. Doista, naš Gospodar mnogo prašta i blagodaran je.

Čuvaj se, otpadniče, da te On ne odnese u neznanju. On je revnostan. Ako si ti uporan u griješenju, a On te obasipa blagodatima, čuvaj se, jer On te nije zaboravio, već je strpljiv. A raduj se, ti koji si se pokajao, Njegovom oprostu i milosti. On je milostiv i mnogo prašta.

Ko spozna da je Gospodar zahvalan upućuje Mu različita dobra djela. Ko spozna da On mnogo oprašta taj se uhvati za konce oprosta. Ko zna da je Njegova milost brža od kazne taj neće gubiti nadu u milost. On je milostiv i mnogo prašta.

Ko se poveže s jednom od Njegovih osobina, ona će ga voditi do Njega. Ko Njemu stremi Njegovim lijepim imenima, stići će do Njega. Ko voli Njega voli i Njegova imena i osobine i iznad svega ih cijeni. Srca žive od Njegove spoznaje i ljubavi prema Njemu. Ekstremiteti su ispravni jedino ako su Mu pokorni i poslušni, a jezici samo ako Njega spominju po lijepim stvarima. Oni koji Mu zahvaljuju imat će dodatnu nagradu, a oni koji Ga spominju bit će u Njegovom društvu. Oni koji su Mu pokorni uživat će u Njegovim darovima. Grešnici nisu izgubili nadu u Njegovu milost. Ako se pokaju, On će biti njihov miljenik, a ako se ne pokaju, On će im biti liječnik. Iskušava ih raznim nesrećama kako bi ih očistio od grijeha i obrisao od mahana. On je milostiv i mnogo prašta.

Allahu, Gospodaru svjetova, pripada velika, lijepa, mubarek-zahvala, koju On voli i kojom je zadovoljan, kako priliči svetosti Uzvišenog lica; zahvala koja ispunjava nebesa i Zemlju, ono što je

između njih i ono što je preko toga; zahvala koja sadržava sve zahvale koje mi znamo i ne znamo, na svim blagodatima koje znamo i koje ne znamo; onoliko koliko Ga hvale zahvalni i zapostavljaju nemarni; onoliko koliko se Njegovo pero kreće, koliko Njegova knjiga sadrži i Njegovo znanje obuhvata.

I neka je blagoslov na našeg miljenika i poslanika Muhammeda, njegovu porodicu i sve ashabe, na sve ostale poslanike, vjerovjesnike, i neka je Allah zadovoljan onima koji ih slijede do Sudnjeg dana.

Dovoljan nam je Allah i divan li je On pomagač.

SADRŽAJ

Imam Šemsuddin Muhammed ibn Ebu Bekr
ibn Kajjim el-Dževzijje
KNJIGA UPUTA za strpljive i zahvalne

Predgovor, redaktura arapskog teksta i komentari:
Muhammed Osman EL-HAŠT
Dar el-Kitab el-Arebi

Izdavač:
Bookline d.o.o.
El-Kelimeh